

တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢတပၣ်ဃုာ်ဒီးကမ္ဗၢၢ်

တၢ်ဟံးန့ၣ်ဆုၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးဒုသဝီအတၢ်သုတၢ်ဘၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံးထံး

ကညီဂ့ၢ်ဝီခွဲးယၢ်ကရၢၢ်

မၤနီၣ်မၤသီတၢ်မၤဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးပုၤဂ့ၢ်ဝီခွဲးယၢ်လၢကီၢ်ပယီၤခိၣ်ဒုသဝီဃုာ်

တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢတပၣ်ဃုာ်ဒီးကမၢၢ်
တၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤဒီးန့ၣ်သဝီအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံး

ကညီၣ်ဂ့ၢ်ဝီခွဲးယၢ်ကရူၢ်
လၢအိကူး ၂၀၁၈ နံၣ်

တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢတပၣ်ယုၣ်ဒီးကမျၢၣ် - တၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီး ဣသဝီအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢ ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံး

ဘၣ်တၢ်ကွဲးဒီး စဲကျဲးရၤလီၤအီၤလၢ ကညီၣ်ဂ့ၢ်ဝီခွဲးယၢ်ကရူၢ်

KHRG #၂၀၁၈-၀၁, လၢအီၤကူး ၂၀၁၈နံၣ်

တၢ်ဂီၤလၢလံာ်ကုခိၣ်အမဲၣ်ညါဒီး အလီၢ်ခံအဂ့ၢ်အကျိၤန့ၣ်, ဝံသးစူၤကွၢ်အီၤဖဲလံာ်တၢ်ဟံးဖျါအံၤ အကဘျဲးပၤအလီၢ်ခံ ကတၢၢ်တကဘျဲးတက့ၢ်.

ကညီၣ်ဂ့ၢ်ဝီခွဲးယၢ်ကရူၢ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤ ဖဲၣ်ၣ်ၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကရၢကရိအံၤမၤနီၣ်မၤယါဣသဝီဖိ ဒီးကမျၢၣ်လၢအအိၣ်ဆိးလၢ ခိခိၣ်ဝုၢ်ဒီးဣသဝီတဖၣ်အပူၤဖဲကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတဖၣ် ခိဖျါအဝဲသ့ၣ်အတၢ်အုၣ်သး လီၤလီၤလၢအပၣ်ယုၣ်ဒီးတၢ်အုၣ်ကီၤ ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဂီၤတၢ်မၤနီၣ်တဖၣ် ဒီးတၢ်အုၣ်ကီၤအပနီၣ်အ ဂၤအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကညီၣ်ဂ့ၢ်ဝီခွဲးယၢ်ကရူၢ်အံၤ ဟူးဂဲၤဒဲၣ်ကရၢသဘျုတဖၣ်အသိးဒီး တဘျဲးစဲဒီးထံၣ်ကီၢ်သဲး တၢ်ကရၢကရိဒီးတၢ်ကရၢကရိ အဂၤအဂၤတဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကရၢကရိအတၢ်ဖဲတၢ်မၤတဖၣ် တၢ်ထံၣ်ဘၣ်အီၤဖဲပုၣ်ယဲၤသန့ www.khrg.org မ့တမ့ၢ် လံာ်တၢ်ဟံးဖျါလၢတၢ်စဲကျဲးထုးထီၣ်ရၤလီၤအီၤတဖၣ် တၢ်ကွဲးယုၣ်န့ၣ်ဖဲ khrg@khrg.org သ့စ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ.

လံာ်တၢ်ဟံးဖျါအံၤ ဘၣ်တၢ်စဲကျဲးအီၤလၢကညီၣ်ဂ့ၢ်ဝီခွဲးယၢ်ကရူၢ် ဖဲ ၂၀၁၈နံၣ်ပူၤ ဒီးလံာ်တၢ်ဟံးဖျါတဘျဲးအံၤမ့ၢ် ကညီၣ်ဂ့ၢ်ဝီခွဲးယၢ်ကရူၢ်အလံာ်ဟံးဖျါ ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အိၣ်ပုၤတုၤလၢဒီးန့ၣ်ပၤဘၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢ လံာ်တၢ်ဟံးဖျါအပူၤတဖၣ် တၢ်မ့ၢ်တသ့အီၤလၢနီၣ်ကစၢ်တၢ်ဘၣ်ဘျုးအဖီခိၣ်ဘၣ်န့ၣ်, တၢ်စဲကျဲးသံအါထီၣ် မ့တမ့ၢ် ရၤလီၤ အီၤသ့ဒီးသ့အီၤလၢတၢ်ကစီၣ်အဂီၢ်သ့ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်, တၢ်မ့ၢ်အဲၣ်ဒီးစဲကျဲးသံအါထီၣ်လၢတၢ်က ဆါအီၤအဂီၢ်န့ၣ်, ကဘၣ်ဟံးန့ၣ်ဆိတၢ်ပျဲလၢကညီၣ်ဂ့ၢ်ဝီခွဲးယၢ်ကရူၢ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်တၢ်ဟံးဖျါအံၤ, ဘၣ်တၢ်ကွဲးအီၤ အဆိ ကတၢၢ်လၢကီၤလၢဝါကျိၣ်ဒီးတၢ်ကျိၣ်ထံ က့ၤအီၤဆူ ကညီၣ်ကျိၣ်ဒီးပယီၤကျိၣ်န့ၣ်လီၤ. ကီၤလၢဝါကျိၣ်န့ၣ် ကညီၣ်ဂ့ၢ်ဝီခွဲးယၢ်ဟံးပနီၣ်ဝဲ ဒ်အမ့ၢ်လံာ်တၢ်ဟံးဖျါတဘျဲးအံၤကျိၣ်အဂီၢ်ထံးန့ၣ်လီၤ.

လံာ်တၢ်ဟံးဖျါအံၤတမ့ၢ်လၢတၢ်ဆါအီၤအဂီၢ်ဘၣ်.

တၢ်ထုးထီၣ်ဒီးစဲကျဲးလံာ်တၢ်ဟံးဖျါအံၤဘၣ်တၢ်မၤစၢၤအီၤလၢ-

တၢ်ဟံးဖျါဒုးသ့ၣ်ညါ

တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢ လံာ်တၢ်ဟံးဖျါတဘျဲးအံၤအပူၤအံၤ ကညီၣ်ဂ့ၢ်ဝီခွဲးယၢ်ကရူၢ် ဟံးမူဒါလၢဒီးတမ့ၢ်ဝဲဒၣ် LIFT မ့တမ့ၢ် Saferworld အတၢ်ထံၣ်တဖၣ်ဘၣ်.

တၢ်ဂၢၤခိၣ်တီတဖၣ်

၁. တၢ်ကတိၤလၢညါ -----	၂
တၢ်ဟံၣ်ဖျါအဖုၣ် -----	၂
တၢ်ဂၢၤတၢ်ကျိၤမိၢ်ပုၢ် - နူသဝီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အတၢ်အရ့ဒိၣ် -----	၈
တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတဖၣ် -----	၉
တၢ်မၤအကျိၤအကျဲပိညါ -----	၁၄
၂. တၢ်အိးထီၣ်န့ၢ်ကျဲလၢမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အဂီၢ် - ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဒီးတၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢကီၢ်ပယီၤပူၤ -----	၁၉
တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ် - တၢ်အကါဒိၣ်လၢထံကီၢ်ဒီးဘုၣ်အဂီၢ် -----	၁၉
တၢ်ပၤပြးဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ကွၢ်ဂီၤလၢကီၢ်ပယီၤအပူၤ -----	၂၃
မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အတၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဒီးတၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံး -----	၃၀
၃. ယုၣ်ကျဲလၢကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖီၣ်ထီၣ်တၢ်ဂၢၤဆူထံကီၢ်ပဒိၣ် - တၢ်သူနူသဝီ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲခိၣ်သ့ၣ်လၢတၢ်ကခိၣ်ဆၢက့ၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်ဘၣ်ကံၢ်ဂုၢ်တဖၣ် -----	၃၆
ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးဒီးတၢ်မၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂၢၤ -----	၃၆
တၢ်ဂီၤတဖၣ် - ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးဒီးတၢ်မၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂၢၤ -----	၅၀
လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ် -----	၅၁
တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ်ဘၣ်ယး တၢ်သိၣ်တၢ်သီဒီးတၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ် -----	၆၁
တၢ်ဂီၤတဖၣ် - တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ်ဘၣ်ယးတၢ်သိၣ်တၢ်သီဒီးတၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ် -----	၇၁
တၢ်မၤလိယုၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်ဂၢၤ - တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်ဂၢၤဆူကွီၢ်ဘျီၣ်-ကိမ့ၤမၤအိၤခိပနံၣ်တၢ်ဂၢၤ -----	၇၂
တၢ်ဂီၤတဖၣ် - တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်ဘၣ်ကံၢ်ဂုၢ်တၢ်ဆူကွီၢ်ဘျီၣ်-ကိမ့ၤမၤအိၤခိပနံၣ်တၢ်ဂၢၤ -----	၈၁
၄. နူသဝီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲခိၣ်သ့ၣ် လၢကတဲကျဲယုၣ်သကိးတၢ်ဒီး ခိပနံၣ်တဖၣ် -----	၈၃
တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီး တၢ်အကါဒိၣ်ဘၣ်ယးတၢ်ဒီးသ့ၣ်ညါဆိဒီး တၢ်ဟံးန့ၢ်တၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘူ (FPIC) -----	၈၃
တၢ်ဂီၤတဖၣ် - တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီး တၢ်အကါဒိၣ်ဘၣ်ယးတၢ်ဒီးသ့ၣ်ညါဆိဒီး တၢ်ဟံးန့ၢ်တၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘူ (FPIC) -----	၉၄
တၢ်မၤလိယုၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်ဂၢၤ - တၢ်တုထီၣ်လိမ့ၣ်အူထံတမၢ်လၢတနီၤသရံၣ်ကျိ -----	၉၇
တၢ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိး -----	၁၀၄
တၢ်ဂီၤတဖၣ် - တၢ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိး -----	၁၁၃
၅. ပုၤတတၢ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတၢ်မၤလၢနူသဝီပတီၢ် -----	၁၁၆
တၢ်ထီၣ်ဒါဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သး ဒီးတၢ်ခိၣ်ထံၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ် -----	၁၁၆
တၢ်ဂီၤတဖၣ် - တၢ်ထီၣ်ဒါဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သး ဒီးတၢ်ခိၣ်ထံၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ် -----	၁၂၆
ပုၤတတၢ်အတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ -----	၁၂၉
တၢ်ဂီၤတဖၣ် - ပုၤတတၢ်အတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ -----	၁၃၇
တၢ်မၤလိယုၣ်သ့ၣ်ညါ - တၢ်ရူၣ်လၢၢ်ထူၣ်ဟီၣ်လၢပနံၣ်လၢကမျၢၢ်အဟီၣ်ခိၣ်လီၢ် - ခိခိလုကစၢ်တၢ်ဂၢၤ -----	၁၃၉
တၢ်ဂီၤကုခိၣ် အမဲာ်ညါဒီးအလီၢ်ခံ -----	၁၄၇

၁. တၢ်ကတိၤလၢညါ

တၢ်ဟံးဖျါအဖုၣ်

တၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်စံးတၢ်န့ၣ် ဖဲထံကီၢ်ပဒိၣ်, ထံကီၢ်သး, ကလုာ်န့ၣ်ဖိၣ်စုကဝဲၤကရူာ်တဖုဖု, မ့တမ့ၢ် ပုၤနီၣ်တဂၤ ယုထီၣ်အတၢ်န့ၣ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢ ပုၤအဂၤတဂၤ မ့တမ့ၢ် ပုၤတဝၢတဖုပၤဘၣ်ဒီး ဖဲးအိၣ်မၤ အိၣ်တၢ်လံၤဟီၣ်ခိၣ်လီၤအံၤအပူၤ ခိဖျါအဖိးသဲးမ့ၢ်ဂ့ၤ, တဖိးသဲး မ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢတၢ်ဟံး န့ၣ်အီၤလၢပုၤထူလံၤဖိအိၣ်ဒီးသ့ဝဲတဖုအါထီၣ်ဝဲလၢ ကီၢ်ပယီၤဒိတဘျီညါအပူၤန့ၣ်လီၤ. တကီၢ်ခါတၢ်ဂ့ၤ ထီၣ်ပသီထီၣ် လၢတၢ်မၤအီၤဖဲထံလီၤကီၢ်ပူၤအံၤန့ၣ်, ဒုးအိၣ်ထီၣ်ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိဒွေးယာ် တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်လၢခိ ခိၣ်ပုၤတဝၢတဖုအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ထံလီၤကီၢ်ပူၤ လီၤက ဝီၤထံဖိကီၢ်ဖိ (၇၀) မျးကယၤအတၢ်အိၣ်မူန့ၣ် ဒီးသန့ၤ ထီၣ်အသးလၢဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ တၢ်ဟံးဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်မၤပျံၤမၤဖုပုၤ လီၤကဝီၤဖိဒိတဖု အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤလၢတၢ်လုၢ်အိၣ်

နီၣ်ခိသးသမူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.^၁ ခိဖျါတၢ်သ့ဝဲပုၤထူလံၤဖိအတၢ်န့ၣ်ပၤဘၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အကျါအကျဲအိၣ်အါ ဒီးတၢ်ပၤဆုၤ ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သန့တဖုအဂီၢ်စၢ်ဒီး အါန့ၣ်အန့ၣ် တၢ်ပၤဆုၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် သန့တဖုဒိကထၢလိာ်အသးအါအယိ ထံဖိကီၢ်ဖိလၢကီၢ်ပယီၤပူၤတဖု လီၤဆီဒုၣ်တၢ် ကလုာ်န့ၣ်ဖိဟီၣ်ခိၣ်ကဝီၤတဖုန့ၣ် တၢ်အိၣ်သးလၢကဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ် ဘၣ်ဒီး တၢ်ဟံးဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် ဟဲအိၣ်ထီၣ်အသးသ့ဝဲဒုၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲအပူၤကွံာ်တယံာ်ဒီးဘၣ်, တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ထွဲ ကီၢ်ပယီၤသးမၤသံစီၤအိၣ်မူ^၂ လၢအမ့ၢ်ပုၤလၢအဂ့ၢ်ကျဲးစးဂဲၤလိာ်တၢ်လၢ ကညီပုၤထူလံၤဖိတၢ်ဒွေးတၢ်ယာ်အဂီၢ်တဂၤ အံၤ ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲတၢ်ဖုဆၢဘၣ်ယးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ် လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးန့ၣ်ဟဲအိၣ်အါထီၣ်ဝဲ ဒုၣ်န့ၣ်လီၤ.

စးထီၣ်ဖဲ ၂၀၁၂ နံၣ်တၢ်ပတုာ်တၢ်ခးပတြီၤ ဒီး ၂၀၁၅ နံၣ် တၢ်ဆဲးလီၤစုမုၢ်ကျၢၢ် လၢထံကီၢ်ဒိဘျီတၢ်ပတုာ်တၢ်ခးလံာ်တၢ်အၢၣ် လီၤ (NCA-အဲၣ်စံၤအံၤ) န့ၣ် အိးထီၣ်ကျဲလၢတၢ်ကဘျၢလီၤကျိၣ်စုဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ် လၢမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တဖုအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်ဖဲးတၢ်မၤ ဒ်အမ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်ဒီး တၢ်ထုးထီၣ်ဟီၣ်လၢတၢ်အိၣ်ယၢၤတဖု အါထီၣ်ဝဲဒုၣ် ကွၢ်ကွၢ်လၢ ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးပူၤန့ၣ်လီၤ.

ခိဖျါတၢ်အိၣ်သးတဖုအံၤအဖိခိၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ပိာ်ထွဲထီၣ်အခံ ဒ်အမ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီတၢ်လိာ်တဖု ဟဲအါထီၣ်ဝဲ ခိဖျါလၢ ခိခိၣ်န့ၣ်သဝီဖိတဖု ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီးကီၢ်ပူၤ, ကီၢ်ချၢခိပနံၣ်လၢအန့ၣ်လီၤမၤတၢ်ထဲအနီၢ်ကစၢ်အတၢ်ဘၣ် ဘျးအဂီၢ်တကးဘၣ် မ့မ့ၢ်ပုၤလီၤကဝီၤဖိအတၢ်လိာ်ဘၣ်ဒီး အတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိတဖုတခါ ကွၢ်ကပံာ်ကွံာ်ဝဲဒီး ဆိၣ်ထွဲ မၤစၢၤဒုၣ်တၢ်တဆံးတက့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်န့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လၢပနံၣ်, ထံတမၢ်လီၤမ့ၢ်အူသဟီၣ်, တၢ်ဘျီထီၣ်ကျဲမုၢ်ကျဲဘိဒီး တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တဖု မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ် တၢ်မၤအကျါအကွၢ်အဒိၣ်ကတၢ်လၢ တၢ်ဟံးဖျါမၤသကိးအီၤ ဖဲကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံး ပူၤန့ၣ်လီၤ. ထံကီၢ်ပဒိၣ်ပုၤန့ၣ်ဖိန့ၣ်ကမီၤတဖု ဒီးခိပနံၣ်ခၢၣ်စးတဖု နာ်ဝဲလၢတၢ်ဟံးဖျါမၤသကိးတၢ်တီၢ်ကျဲတဖု အတၢ်ကဲဘျးကဲဖျါလၢ ထံကီၢ်အဂီၢ်အယိ အဝဲသ့ၣ်ကွၢ်ကပံာ်ကွံာ် တၢ်လၢအမၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး ပုၤလီၤကဝီၤဖိအတၢ်ဒွေး တၢ်ယာ်တဖုန့ၣ် တၢ်အုၣ်သးလၢလံာ်တၢ်ဟံးဖျါတဘျီအံၤအပူၤန့ၣ် ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်န့ၣ်

^၁ ကွၢ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်အိးတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးတၢ်ကရၢကရိၤလီၤတၢ် “Myanmar at a glance.”

^၂ ကွၢ်ဘၣ် “A Karen Community Leader, Saw O Moo, Was Murdered by Tatmadaw forces in Hpapun District, April 2018 နံၣ်,” KHRG, June 2018; and “A Tribute to Saw O Moo: Karen Indigenous Rights Defender Gunned Down by Burma Army Soldiers in Mutraw District, Karen State,” KESAN, 10 April ၂၀၁၈ နံၣ်တက့ၢ်.

လီၤ. တၢ်မ့ၢ်ထီၣ်သၢတြီၤကွၢ်ဒီး ဘီၣ်မၤစၢ်ဖှိၣ်ကရၢလံာ်ဘိးဘၣ်ဂၤလီၤဘၣ်ထွဲပၤထူလံာ်ဖိအတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒီး အတၢ်ဘျၢ
ဒီး တၢ်မၤတၢ်နီၣ်ကျဲးအတၢ်ပတီၢ် လၢတၢ်မၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ် ဒီးပၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယၢ်တဖၣ်န့ၣ် ပၤလၢမၤသကိးတၢ်လၢ
တၢ်ဘျၢလီၤကျိၣ်စုတဖၣ်အံၤ တလူၤပိာ်မၤထွဲတၢ်ဘျၢတဖၣ်အံၤဘၣ်အမဲၣ်ညါ တဟံးန့ၣ်ပၤလီၤကဝီၤဖိတဖၣ်
အတၢ်ဘၣ်သးဒီး ပံးန့ၣ်ဆူၣ်ကွၢ်အဝဲသ့ၣ်တဖၣ် အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်န့ၣ်လီၤ.ခိပနံၣ်တဖၣ်ဒီး လီၤကဝီၤပၤန့ၣ်စိန့ၣ်ကမီၤတဖၣ်
ဆိမိၣ်ဒၣ်ထဲလၢတၢ်ဟံးဖှိၣ်မၤသကိးတၢ်မၤလၢအမ့ၢ် တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲးတဖၣ် ဒီးမ့ၢ်တၢ်ကဟံးဘၣ်ဒီးဘၣ်
ထံးလီၤကဝီၤပၤတဝၢအပၤဂ့ၢ်ဝီၤဒီး ခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၢၣ်လၢ နံၣ်ယံာ်လၢထၢတဖၣ်န့ၣ် တဟံးဝဲလၢအရၢခိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
ပၤန့ၣ်ဖိသဝီဖိအိၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတဖၣ် ဘၣ်ဂဲၤလိာ်ဝဲနးနးကလံာ် လၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်က့ၤ အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်
အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ် လၢကန့ၣ်ပၤဘၣ်ဝဲ, ဘၣ်ဆၢၣ် ကျဲးလၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်က့ၤတၢ်တီၢ်တြီၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်ဟ့ၣ်စုအိၣ်လိး
န့ၣ်စ့ၤဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

စးထီၣ်လၢအပူၤကွၢ်အနီၣ်တဆံလံာ်လံာ်န့ၣ် ပလံာ်တၢ်ဟံးဖျါလၢအမ့ၢ် **“န့သဝီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်, ခိခိၣ်ပၤလီၤကဝီၤ
ဖိတဖၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒီး တၢ်ခိၣ်ဆၢသ့တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢကညီကီၢ်စၢ်ပူၤ”** အံၤမ့ၢ်ကညီဂ့ၢ်ဝီၤခွဲးယၢ်ကရၢ (KHRG)
အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အကျဲးအံၤ မ့ၢ်ကျဲးလၢအရၢခိၣ်တဘီလၢပကန့ၢ်ပၤဘၣ်ထွဲလီၤကဝီၤပၤတဝၢတဖၣ် အတၢ်လဲၤခိဖျါ လၢကီၢ်
ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢပကဆိကမိၣ်ဟံးဖျါထဲဒၣ် တၢ်လၢပၤသဝီဖိတဖၣ် မ့ၢ်ပၤလၢအတူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်
တၢ်ဒီး မ့ၢ်ပၤလၢအဂံၢ်စၢ် ခိဖျါခိပနံၣ်ဒီးပဒိၣ်ပၤန့ၣ်စိန့ၣ်ကမီၤတဖၣ် အတၢ်မၤဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးအလီၤန့ၣ်, ကညီဂ့ၢ်ဝီၤခွဲးယၢ်
ကရၢဆၢတၢ်ဟံးလီၤသးလၢ ကကွဲးဟံးဖျါထီၣ်တၢ်ခိခိၣ်ပၤတဝၢတဖၣ်သ့ဝဲဒၣ် အနီၣ်ကစၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် လၢက
ဒီးသဒၢလီၤက့ၤအသးဒီး အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ် ဘၣ်ထွဲတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ် အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ခိဖျါတၢ်မၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်
ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်အတၢ်မၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကတီၤလၢအမ့ၢ် န့သဝီအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အံၤန့ၣ် ကညီဂ့ၢ်ဝီၤခွဲးယၢ်ကရၢ
ဟံးပနီၣ်အခိပညီဒ်အမ့ၢ် န့သဝီဖိအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အကံၢ်အစီ, အတၢ်မၤတၢ်ကူၣ်တရံးအကျိၤအကျဲးတဖၣ်, ဒီးအတၢ်
ဂုၢ်ကျဲးစးထံးဂံၢ်ထံးဘါ ဒ်သိးကန့ၢ်ပၤတၢ်, ကကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်တၢ်, ဒီးဒီးသဒၢတၢ်မၤပယုၣ်ပၤဂ့ၢ်ဝီၤခွဲးယၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
ကညီဂ့ၢ်ဝီၤခွဲးယၢ်ကရၢပညီၣ်ကွၢ်စိဝဲလၢကဟံးဖျါအါထီၣ် ပၤလီၤကဝီၤဖိအတၢ်မၤကူၣ်တရံးအကျိၤအကျဲးခိၣ်သ့ၣ်
အကလုာ်တဖၣ် လၢပၤသဝီဖိသ့ဝဲလၢ ကဒီးသဒၢအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဂီၢ် ဒ်အမ့ၢ်တၢ်န့ၣ်လီၤပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ်လၢ တၢ်တၢ်
ပိာ်တဲသကိးတၢ်အပူၤ, ယုကျဲးလၢကဘျၢၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဒီး ပၤလၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲးတဖၣ်, တြီဆၢဒီးသဒၢအဝဲသ့ၣ်
ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ခိဖျါ တၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယၢၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်အုၣ်သး, ကွဲးတီၣ်ထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်တၢ်, ယုထီၣ်
စုအိၣ်လိး လၢအကၢကီၣ်, ဒီးရဲၣ်ကျဲးဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီးန့ၣ်လီၤပၣ်ယုၣ်လၢ တၢ်ဟံးဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်
အပူၤန့ၣ်လီၤ.

လံာ်တၢ်ဟံးဖျါအံၤ, ဟံးဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢ အဒုးထီၣ်မ့တမ့ၢ်မၤလီၤစၢ်ကွၢ်န့သဝီဖိတဖၣ် အတၢ်ဟူး
တၢ်ဂဲၤလၢအမ့ၢ် အတၢ်ဂဲၤလိာ်လၢကမၤန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ, ကန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဆဲးကျိးဒီးပၤလၢအိၣ် ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမီၤလၢ
အမၤတၢ်ဆၢတၢ်တဖၣ် ဒ်သိးကမၤန့ၢ်ပၤအသးဘၣ်လး သဲးစးတၢ်ဘျၢအကျိၤအကျဲး, ဒီးကသုဟံးဖျါထီၣ်ဘၣ်အဝဲသ့ၣ်
အကလုာ် ဒ်ပၤတဝၢအသိးမ့ၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

မ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤ တၢ်ဂ့ၢ်လၢအဘၣ်လးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအမၤပျံၤမၤဖး တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်မုာ်တၢ်ခုၣ်
လၢ ကအိၣ်ကအိၣ်ခိးလၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံး ခိဖျါမၤအါထီၣ်ပၤဂ့ၢ်ဝီၤဒီးထံးဂီၢ်ကီၢ်သဲး အတၢ်တကၢ်တကျၢၤသ့ၣ်
တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးကတြီဆၢဒီးသဒၢ တၢ်ဟံးန့ၣ်ကွၢ်တၢ်စုလီၤခိၣ်ခိၣ်ဒီး ဒီးသဒၢပၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးအယၢ်ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်
ကပံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အဂီၢ်န့ၣ် တၢ်ကဘၣ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢအကျိၤအကျဲးလၢ အလီၤတၢ်လီၤဆဲးလၢတၢ်န့ၣ်န့ၣ်သ့န့ၣ်
မ့ၢ်ဂ့ၢ်ဂီၢ်အူတၢ်လိာ်ဘၣ်အိၣ်ကတၢ်လၢ တၢ်ကဘၣ်မၤအီၤအဆိအချူန့ၣ်လီၤ. ခိဖျါလၢလံာ်တၢ်ဟံးဖျါတဘျၢအံၤအဖိခိၣ်,
ကညီဂ့ၢ်ဝီၤခွဲးယၢ်ကရၢမ့ၢ်လၢဝဲလၢကဟံးဖျါထီၣ်ဘၣ် န့သဝီဖိလၢအတူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်တၢ်ဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်
ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်အကလုာ်, ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်အကလုာ်ဘၢ ပၤလၢအိၣ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမီၤလၢ အမၤတၢ်ဆၢတၢ်တဖၣ်
အဖိခိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, ပၤလၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲးတဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, ဒီးပၤအဂၤလၢအန့ၣ်လီၤပၣ်ယုၣ်လၢတၢ်တီၢ်ကျဲးတဖၣ်

ဒ်သိးကစးထီၣ်မၤ တၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်မၤတဖၣ်လၢ၊ အဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢ၊ ပှၤအါဂၤန့ၣ်လီၤပၣ်ယုၣ်ကသ့ဝဲ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လံာ်တၢ်ဟ်ဖျါအက့ၢ်အဂီၤ

လံာ်တၢ်ဟ်ဖျါအံၤ, ဘၣ်တၢ်နီၤဖးလီၤအီၤအဆၢဒိၣ်အိၣ်ဝဲ (၅) ခါန့ၣ်လီၤ. **အဆၢဒိၣ် (၁)** လၢအမ့ၢ်တၢ်ကတိၤ လၢညါအပူၤန့ၣ်ပၣ်ယုၣ်ဝဲတၢ်ကွဲးဖျါထီၣ်တၢ်ဟ်ဖျါအဖုၣ်, တၢ်ဂ့ၤတၢ်ကျိၤမိၢ်ပှၢ်, တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတဖၣ်, ဒီးတၢ်မၤ အကျိၤအကျဲပိညါသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

အဆၢဒိၣ် (၂) အပူၤ ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၤအဂီၢ်ထံးတဖၣ် လၢပှၤဖးတၢ်ဖိတဖၣ်ကသ့ၣ်ညါထွဲ ဘၣ်ယးတၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ် အတၢ်လဲၤကျဲးဒီး တၢ်ပၤဆုၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အကျဲသန့လၢကီၢ်ပယီၤပူၤ စးထီၣ်လၢ ၁၉၈၀ နံၣ် တုၤလၢစိၤဆၢကတိၤခဲအံၤန့ၣ် လီၤ. ဖဲတၢ်ဆိတလဲအိၣ်ထီၣ်လၢ ပဒိၣ်သုးပၤတၢ်တဖၣ်ဆိတလဲကွဲာ်အသး ဒ်ထံဖိကီၢ်ဖိပဒိၣ် အဆၢကတိၤဒ်လဲာ် တၢ်မၤပယွဲပှၤဂ့ၤဝိဇ္ဇာယာတဖၣ်ဒီး တၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢ အဘျးစဲလိာ်အသးဒီး တၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်မၤ တဖၣ်တအိၣ် ပတုာ်ကွဲာ်အသးဘၣ်န့ၣ်လံာ်ဟ်ဖျါအဆၢဒိၣ် (၂) အပူၤ န့ၣ်န့ၣ်ဖျါဝဲဒ်ဖျါဖျါန့ၣ်လီၤ. လၢကီၢ်ပယီၤ မ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးဟီၣ်ကဝီၤတနီၤန့ၣ်, ကညီဒိကလုာ်စၢဖိၣ်ကရၢ (ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်-KNU) ဒီးကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အတၢ်ပၤဆုၤ ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အသန့တဖၣ် ဒိကတြၢလိာ်အသးန့ၣ်လီၤ. ခိဖျါသန့ဘၣ်တုၤလိာ်သးဒ်အံၤအယိ ကဲထီၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢ လိာ်ကဝီၤထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ် လီၤဆိဒ်တၢ်ဖဲအကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဒီး တၢ်ဟံးဆူၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢခံကတၢ်, လံာ်ဟ်ဖျါအဆၢဒိၣ်အံၤ, ဟ်ဖျါစ့ၢ်ကီးတၢ်ဂ့ၤ ဘၣ်ယးတၢ်မၤစးဖိကဟၣ်မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွဲာ်လၢ ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ် ထီၣ်ကလံာ်ထံး ဒ်အမ့ၢ်စးဖိကဟၣ်မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွဲာ်တၢ်မၤ လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤသီတဖၣ်, ထံတမၢ်လီၤမ့ၢ်အူၤသဟီၣ် တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်, တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွဲာ်တဖၣ်, တၢ်တုၤထီၣ်ကျဲၤမ့ၢ်ကျဲၤဘိတဖၣ်, ဒီးတၢ်န့ၣ်ဟီၣ်လၢပနံာ်သ့ၣ် တဖၣ်အဂ့ၢ်အကျိၤန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွဲာ်ဒ်အံၤတဖၣ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢထံလိာ်ကီၢ်ပူၤဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်န့ၣ်ပၤဘၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် လၢအတအိၣ်ဒီး တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

အဆၢဒိၣ် (၃) အပူၤ, တၢ်ပဲာ်ထံနီၤဖးဘၣ်ယးခိၣ်ခိၣ်သုးဝိဖိလၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတဖၣ် ဂုၢ်ကျဲးစး ထံးဂံၢ်ထံးဘါဒ်သိးကဒီးန့ၣ်ဘၣ် တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကဒီးသးကွၢ်မိၢ်ပၤဖဲဖုအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် ခိဖျါတၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်ကီၢ် ပယီၤပဒိၣ်ဒီးကညီဒိကလုာ်စၢဖိၣ်ကရၢ (KNU) အတၢ်ပၤဆုၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အကျဲသန့ ဒီးစံၣ်ညီၣ်ပိတုၤသန့တဖၣ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်ကူၣ် တရံးကျိၤအကျဲလၢတၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်အီၤ ဖဲအဆၢဒိၣ်အံၤအပူၤန့ၣ်ပၣ်ယုၣ်, တၢ်မၤန့ၣ်ဟီၣ် ခိၣ်ကပံာ်အလံာ်အုၣ်သး, မၤနီၣ်မၤယါနီၣ်ကစၢ်တၢ်အိၣ်ယၢၤလၢအလီၤမၤဟးဂီၤကွဲာ်တဖၣ် အနီၣ်ဂံၢ် နီၣ်ဒုးဒီးဆုၤထီၣ် လံာ်ပတံထီၣ်တၢ်ဆူၣ်ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အအိၣ်ဒီး ကညီဒိကလုာ်စၢဖိၣ်ကရၢအအိၣ်, အါန့ၣ်အန့ၣ် သ့ဝဲစံၣ်ညီၣ် ပိတုၤသန့လၢကတၢ်တၢ်ဘၣ်ယး တၢ်ဟံးဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီး နီၣ်ကစၢ်တၢ်အိၣ်ယၢၤလၢအဘၣ်တၢ်သ့အီၤဒီးမၤဟး ဂီၤကွဲာ်အီၤလၢပှၤမၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွဲာ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၁. **ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးတဖၣ်ဒီးတၢ်မၤနီၣ်မၤယါ** - အဆၢဖိအံၤ ဝဲၤထံနီၤဖးဒီးဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်အိၣ်သးဘၣ်ထွဲ ဒီးထံဖိကီၢ်ဖိလၢအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢ ခိၣ်ခိၣ်သုးဝိတဖၣ်အတၢ်ဂုၢ်ကျဲးစးထံးဂံၢ်ထံးဘါဒ်သးဒ် အမိၢ်ပၤဖဲဖုဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ခိဖျါ တၢ်ဂုၢ်ကျဲးစးမၤန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးန့ၣ်လီၤ. ခိဖျါလၢတၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲၤ ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သန့အကျဲအိၣ်ဝဲခံကလုာ်လၢ ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးပူၤအယိ, လိာ်ကဝီၤဒုဖိ သဝီဖိတနီၤထံၣ်ဘၣ်တၢ်တၢ်အါမံၤ ဖဲကမၤန့ၣ်တၢ်မၤနီၣ်မၤယါအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အလံာ်အုၣ်သးအဆၢက တီၢ်န့ၣ်လီၤ. လိာ်ကဝီၤပှၤတဝါတဖၣ်အံၤခိဖျါသ့တုၤဝဲတၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် ဒ်ပှၤထူလံာ်ဖိပၤဆုၤဟီၣ်ခိၣ် ကပံာ်သန့အကျဲအကျဲန့ၣ်ယံာ်တုၤလံာ်အယိ, ကဘၣ်မၤန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သး လၢကျဲၤလဲၣ်န့ၣ်တ သ့ၣ်ညါဝဲလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၤလၢအကဲထီၣ်တၢ်မၤတံာ်တၢ်အဂၤတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ, တၢ်ထီၣ်ဟီၣ်

ခိၣ်ကပံာ်အကျိၤအကျဲၤန့ၣ် တအိၣ်ဖျါလီၤတံၢ်ဖျါဖျါဖျါဘၣ်အမဲၣ်ညါ, တၢ်အိၣ်ကဘျးအိၣ်ကဘျၣ်အိၣ်ထီၣ်လၢတၢ်ကဟ့ၣ်လီၤ ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးအဖီခိၣ်တဖၣ်, ကဲထီၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်တၢ်ဒီးပုၤလီၤကဝီၤဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခိၣ်ဖျါလၢခိပနံၣ်တဖၣ် ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကရုၤလိာ်ဘၣ်သးဒီး ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဝဲၤကျိၤလၢအဒိၣ်အထီတဖၣ်အယီၤ, တချုးဒီးလၢပုၤလီၤကဝီၤဖိတဖၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢ တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးဘၣ်န့ၣ် ခိပနံၣ်တဖၣ်န့ၢ်ဘၣ်တၢ်အုၣ်သးဒီး တၢ်ပျဲလၢကသူၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်အံၤ လၢတၢ်ဟံးဖိၣ်မၤသကိးတၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ် တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်အဂီၢ်လံာ်န့ၣ်လီၤ.

၂. **လံာ်ပတံထီၣ်တၢ်တဖၣ်** – ခိခိၣ်ဖူသဝီဖိတဖၣ် လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတၢ်လီၤကိးတၢ်ဒီးန့ၣ်, ကွဲးတိာ်ထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်တၢ် ဒ်သိးကခိၣ်ဆၢတၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တကတီၢ်ယီၤ အဆၢဒိၣ်အံၤ, ယီၤထံသ့ၣ်ညါနီၤဖးစ့ၢ်ကိး လံာ်ပတံထီၣ်တၢ်တဖၣ် အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဒီးအတၢ်ပညိၣ်လၢ အအိၣ်လီၤဘၢတဖၣ်ဒီးတၢ်တြီၤမၤတံာ်တၢ်လၢသဝီဖိတဖၣ် လၢတဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်စံးဆၢဘၣ်အဂီၢ်အကျိၤဘၣ်ထွဲ လံာ်ပတံထီၣ်တၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိဖျါလၢကျဲၤလၢတၢ်ကဟ့ၣ်ဖျါထီၣ် လံာ်ပတံထီၣ်တၢ်အကျိၤအကျဲၤတဖၣ်တအိၣ်လီၤတၢ်လၢ ကီၢ်ပယီၤပုၤဘၣ်အယီၤ, ထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ် ယုၤကျဲၤအါဘိဒီးယုၤထီၣ်တၢ်မၤစၢၤ ဆူၣ်လီၤကဝီၤပတီၢ်မုၢ်ဂ့ၤ, ကီၢ်စဲၣ်ပတီၢ်ဒီးထံကီၢ်ပတီၢ် ပုၤန့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ်အအိၣ် ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၢ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ် ဒ်သိးကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်လံာ်ပတံ ထီၣ်တၢ်တဖၣ်အံၤတဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်စံးဆၢဘၣ်အယီၤ ဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးပုၤအံၤ န့ၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီဒီးတၢ်ဟံးမူဟံးဒါတအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

၃. **တၢ်သ့ၣ်ညါနီၤပာ်ဘၣ်ဃး တၢ်သိၣ်တၢ်သီဒီး တၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢ တၢ်လဲၤတုၤဘၣ်ဆူၣ်တၢ်တိာ်တြီၤ**– ဖူသဝီဖိလၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးပုၤတဖၣ် အတၢ်နၢ်အိၣ်စ့ၢ်ဝဲလၢတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ် ဘျၢတဖၣ်ကဒိသဒေၤဝဲဒၣ်အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အဂီၢ်န့ၣ် အဆၢဖိအံၤ ယီၤထံသ့ၣ်ညါဝဲၤထံနီၤဖးဟံးဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲန့ၣ်လီၤ. ခိဖျါလၢဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ် တၢ်သူၤအီၤလၢတဘၣ်ကျိၤဘၣ်ကျဲၤဘၣ်အဖီခိၣ်ကဲထီၣ်စ့ၢ်ကိး တၢ်လီၤဟီၣ်လီၤဖျါလၢ ကျိၣ်စ့ၢ်ဝီမုၢ်ဂ့ၤ, လၢကွီၢ်ဘျိၣ်သန့ခဲလၢာ်အပူၤ တၢ်အိၣ်ကဘျးအိၣ်ကဘျၣ်အကျိၤအကျဲၤ အိၣ်ပာ်လီၤတံၢ်လီၤဆဲးအယီၤ ကမျၢၢ်ထံဖိကီၢ်ဖိလၢအအိၣ်ဆိးလၢခိခိၣ်ဖူသဝီတဖၣ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီး တၢ်ကိတၢ်ခဲအါကလုာ် လၢကန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တိာ်တြီၤဖဲ တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် ဝံၤအလီၢ်ခဲန့ၣ်လီၤ.

၄. **တၢ်တိာ်ဖျါထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်သဘၣ်သဘၣ်ဆူၣ်ကွီၢ်ဘျိၣ်– ကီမ့ၤမၤအီၤခိပနံၣ် (KMAC) အတၢ်ဂ့ၢ်** – တီအူကီၢ်ရၢၣ်ပူၤ ဖဲကီမ့ၤမၤအီၤခိပနံၣ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ် (၂၄၀၀) အုကၢၣ် လၢကသူၣ်သ့ၣ်ပဟံၣ်အခါ လီၤကဝီၤပုၤတဝၢ်ဖိတဖၣ် ဂုၣ်ကျဲးစးထဲးဂံၢ်ထဲးဘါတိာ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ် လၢကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တိာ်တြီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်အံၤကဲထီၣ်အသးလၢ ကီမ့ၤမၤအီၤ (KMAC) ဒီးလီၤကဝီၤဖူသဝီဖိအဘၢၣ်စၢၤဒီးမုၢ်တၢ်ဂ့ၢ် လၢအတုၤထီၣ်ဆူၣ်ကွီၢ်ဘျိၣ်လံာ်န့ၣ် တၢ်ယီၤထံသ့ၣ်ညါနီၤဖးအီၤသ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤအသးအံၤဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ထွဲ ခိခိၣ်ဖူသဝီဖိတဖၣ် အတၢ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်တၢ် ဖဲအဝဲသ့ၣ်ဂုၣ်ကျဲးစး ဘျါဂ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီ ဖဲအဘၣ်လဲၤခိဖျါဝဲကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်တၢ်ဘျၢသဲးသန့အကျိၤအကျဲၤအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အဆၢဒိၣ် (၄) အံၤပာ်ထံနီၤဖးဝဲဒၣ် ကမျၢၢ်ဖိလၢခိခိၣ်ဖူသဝီတဖၣ် အတၢ်ဂဲၤလိာ်ကတိၤတၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒီးခိပနံၣ်တဖၣ် လၢအဟံးဖိၣ်မၤသကိးတၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်အတၢ်တိၤကျဲၤဖဲကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတဖၣ်လၢကျဲၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိပနံၣ်, ကီၢ်ပယီၤပုၤန့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမိၤ, ဒီးဖူသဝီဖိတဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးတၢ်ဒီးတၢ်အကါဒိၣ်ဘၣ်ဃး တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါဆိဒီးတၢ်ဟံးန့ၢ်တၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘျၢ (FPIC) န့ၣ်မုၢ်တၢ်လၢအကါဒိၣ်သပုၤကတၢ်လီၤန့ၣ် အဆၢဒိၣ်အံၤဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခိဖျါတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးတအိၣ်ဘၣ်အယီၤခိခိၣ်ဖူသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လီၤမၤကွံာ်ဝဲ လၢကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဘျုးတၢ်ဖိၣ်

အတၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ်အဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီဖျါတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ ဘၣ်ထွဲတၢ်ဟံၣ်ဖျါမၤသကိး တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ် တၢ်တၢ်ကျဲၤအတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးတဖၣ်ဘၣ်အယီ, ကိဒိၣ်မးလၢပုၤလီၤကဝီၤ န့ၣ်သီဝိဖိတဖၣ် ကကျဲးစးထဲးဂံၢ်ထဲးဘါလၢ အဝဲသ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အဂီၢ်ဒီး ကတၢၣ်ပိၣ်တဲသကိးလၢ ကမၤန့ၣ်က့ၤစ့အိၣ်လိးလၢဟီၣ် ခိၣ်ကပံာ်လၢအလီၤမၤတဖၣ်ဒီး နီၣ်ကစၢ်တၢ်အိၣ်ယၢၤလၢလီၤမၤဟးဂ့ၢ်တဖၣ်အလုၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

၁. **တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်** – လံာ်အဆၢဒိၣ်ဖိအံၤ ဝဲာ်ထံၣ်နီၤဖးဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိး အတၢ်အိၣ်သးအိၣ်ဖျါလၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၅ နံၣ် တုၤ ၂၀၁၈ နံၣ်န့ၣ်, ပုၤသီဝိဖိတဖၣ် ထီၣ်ဘိဘၣ်တၢ်ကွၢ်ကဟံၣ်ကွၢ်အီၤလၢ တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အဆၢကတီၢ်ဒီး တအိၣ်ဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ကထံၣ်လိာ်ကျဲၤဘၣ်ဂီၢ်သကိးတၢ်ဒီး တၢ်မၤတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ် တၢ်ကျဲၤတဖၣ်လၢ တၢ်က ယုၤန့ၣ်တၢ်အစၢအဂီၢ် တချုးလၢတၢ်စးထီၣ်မၤတၢ်မၤဒီးဘၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်တဲသကိး လၢအလီၤတၢ်လီၤဆဲးတအိၣ်ဘၣ်အယီ ဒုးစၢ်လီၤဝဲလီၤကဝီၤကမုၢ်န့ၣ်သီဝိဖိတဖၣ် အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢကတြီ ဆၢလီၤ အဝဲသ့ၣ်အနီၢ်ကစၢ်အသးလၢတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢအအၢအသီလၢ အဟဲကဲထီၣ်အသး ဒီဖျါတၢ်ဟံၣ်ဖျါ မၤသကိးတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ် တၢ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်တုၤထီၣ်ထံတမၢ်လီၤသဟီၣ်ဖဲတနီၤသရံၣ်ထံကျိၤပူၤ– တၢ်ယုၤထံၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ယးတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ထွဲတၢ်ကတုၤထီၣ် ထံတမၢ်လီၤသဟီၣ်ဖဲတနီၤသရံၣ်ထံကျိၤပူၤ လၢအကလုာ်ဘၢကွၢ်လီၤကဝီၤ ပုၤန့ၣ်သီဝိဖိတဖၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် တဖၣ်အခါ ပုၤတဝၢဖိတဖၣ်ဂ့ၢ်ကျဲးစးကတီၢ်တြီဆၢဝဲအဂ့ၢ်ဒဲလဲၣ်န့ၣ် တၢ်ဂ့ၢ်အံၤဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒုးန့ၣ်လီၤ. တၢ် ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးလၢအကဲထီၣ်သးလၢ မဲၣ်ခိၣ်ဟီၣ်ကဝီၤဒိၣ်ဒုးလီၤသဟီၣ် (Greater Mekong Subregion Power) ခီပနံၣ် ဒီးလီၤကဝီၤပုၤတဝၢသ့ၣ်တဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤအံၤ မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်အရ့ဒိၣ်မးတခါလၢ တၢ်ကသ့ၣ်ညါဘၣ် တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး အအၢအသီလၢကဟဲကဲထီၣ်အသးလၢ န့ၣ်သီဝိလၢအအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးဖဲတနီၤသရံၣ်ထံကျိ အကၢၢ်နံၤတဖၣ်လၢကျဲၤဒဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

၂. **တၢ်ဟ့ၣ်က့ၤစ့အိၣ်လိး** – တၢ်ဆၢကတီၢ် ဖဲ ၂၀၁၅ နံၣ် ဒီး ၂၀၁၈ နံၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ် တၢ်အိၣ်သးလၢန့ၣ်သီဝိဖိတဖၣ် ကန့ၣ်ဘၣ်စ့အိၣ်လိးန့ၣ် တအိၣ်အါအါဘၣ်န့ၣ် လံာ်အဆၢဒိၣ်ဖိအံၤဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဒီးတကတီၢ်ယီၤဒုးန့ၣ် ဖျါထီၣ်စ့ကိးန့ၣ်သီဝိဖိတဖၣ် အတၢ်ဂဲၤလိာ်ကျဲၤအါဘိဒီး ဆိၣ်သနဲးဝဲခီပနံၣ်တဖၣ် ဒဲသိးကဟံးထီၣ်က့ၤဂီၢ်ဝိဘၣ် ထွဲ အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး ဒီး တၢ်ဟးဂ့ၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါအဆၢဒိၣ်ဖိအံၤ ဝဲာ်ထံၣ်နီၤဖးဟံၣ်ဖျါ ထီၣ်စ့ကိး ကမုၢ်ပုၤန့ၣ်သီဝိဖိတဖၣ်အတၢ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီး တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤဖဲအဝဲသ့ၣ်ယုၤထီၣ်က့ၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် လၢပုၤနီၢ်တဂၤခီပနံၣ်တဖၣ် အအိၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အဆၢဒိၣ် (၅) အံၤ ယုၤထံၣ်သ့ၣ်ညါဝဲကမုၢ်လၢအအိၣ်လၢခိၣ်န့ၣ်သီဝိလၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတဖၣ် အတၢ် ကရၢကရိထီၣ်အသးလၢလီၤကဝီၤပတီၢ်ဒီး ကခိၣ်ဆၢက့ၤတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢ ပုၤတဝၢပတီၢ်လၢကျဲၤဒဲလဲၣ် န့ၣ်လီၤ. ပုၤသီဝိဖိတဖၣ်ကရၢကရိဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အသးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ, ကရၢကရိဒုးအိၣ် ထီၣ်န့ၣ်သီဝိကမံး တံာ်တဖၣ်, ဒီးဟံၣ်ဖျါမၤသကိးတၢ်ဒီး လီၤကဝီၤပုၤတဝၢအတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်ဝံၤစၢၤဖျါအသးတပူၤယီၤဒီး ဂဲၤလိာ်ကတီၢ် တၢ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၁. **တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးထီၣ်တၢ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ**– တၢ်ဟံၣ်ဖျါအဆၢဖိအံၤ ဟံၣ်ဖျါထီၣ်န့ၣ်သီဝိဖိတဖၣ် အတၢ်ဂဲၤ လိာ်ခိၣ်ဆၢက့ၤတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ် အဝဲသ့ၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဖဲ ၂၀၁၅ နံၣ်ဒီး ၂၀၁၈ နံၣ် အဘၢၣ်စၢၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. န့ၣ်သီဝိဖိသ့တၢ်ခိၣ်ဆၢအကျဲသန့ ဒဲအမ့ၢ်, ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ပုၤလၢမၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ဒီး တဒိကနၣ် ထီၣ်တၢ်လၢဟံးန့ၣ်ဆူၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ကညီဂွံဝိဇ္ဇာယာ်ကရူာ် (KHRG) အတၢ်ယုၤထံၣ်သ့ၣ် ညါတဖၣ်အဖီခိၣ်, ပုၤသီဝိဖိတဖၣ်ကရၢကရိရဲၣ်ကျဲၤမၤ တၢ်ထုကဖၣ်သကိးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအမ့ၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, တၢ်ဟံၣ်ဖျါ ထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးမ့ၢ်ဂ့ၢ်, ဖဲအဝဲသ့ၣ်ဆိမိၣ်ဝဲလၢအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်အိၣ်လၢ တၢ်ဘၣ်ယီၣ်အပူၤ မ့တမ့ၢ်ဖဲအဟီၣ်

ခိၣ်ကပံာ် ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်ဆီၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်ဒၣ်ကျိၤကျဲၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ် အတၢ်ပညိၣ် အိၣ်ဝဲလၢ ခိၣ်န့ၣ်ခၢၣ်စးဒီးထံၣ်ကီၢ်ပဒိၣ်ပှၤ န့ၣ်စိၣ်န့ၣ်ကမိၤတဖၣ်ကသ့ၣ်ညါဘၣ်ဒီး ပလၢၢ်ဘၣ်အတၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ် တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၂. **ပှၤတဝၢအတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤဒီး ပှၤတဝၢတၢ်ကရၢကရိအတၢ်န့ၣ်လီၤယုၣ်မၤသကိးတၢ်** – တၢ်ဟံးဖျါအဆၢဖိအံၤ ဝဲၣ်ထံၣ်နီၤဖးဟံးဖျါထီၣ်တၢ်အိၣ်သးဘၣ်ထွဲဒီး ဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ကရၢကရိတဖၣ် ယုၣ်န့ၣ်ကျဲၤလၢကတိၤတဲခဲးန့ၣ်တၢ်, ဆိၣ် ထွဲမၤစၢၤပှၤလီၢ်ကဝီၤန့ၣ်သဝီဖိတဖၣ် အတၢ်ဂဲၤလီၢ်မၤန့ၣ်က့ၤ တၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ် လၢကျဲၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိၣ်ပှၤလီၢ်ကဝီၤကမျၢဖိတဖၣ်လၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးပူၤန့ၣ် ကရၢကရိဒုးအိၣ် ထီၣ်န့ၣ်သဝီကမံးတၢ်လၢကဂဲၤလီၢ်တၢ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကမံးတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ, မၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်လၢကဟံးဖျါထီၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢ လီၤတၢ်လီၤဆဲးဖဲအဝဲသ့ၣ်ကွဲးတီၣ်ဖျါထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်တၢ်တဖၣ် အဆၢကတီၢ် ကပၣ်ယုၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢအဂီၢ်ဆူၣ်ဒီး တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအလၢအပှၤအဂီၢ်မုၢ်ဂ့ၤ, ဖဲအဝဲသ့ၣ်ယုၣ်ထီၣ်လၢ တၢ်ကမၤတၢ်ထံၣ်လီၢ်တၢ်ပိၣ်တဲသကိးတၢ်အဆၢကတီၢ်မုၢ်ဂ့ၤ, ဖဲလၢယုၣ်က့ၤစ့အိၣ်လိးအဆၢကတီၢ်မုၢ်ဂ့ၤ, မ့တမ့ၢ် ဂဲၤဆၢထၢၣ်တြီဆၢဝဲမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ် အတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်အတၢ်တၢ်ကျဲၤလၢ အဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး တဖၣ်အဆၢကတီၢ်မုၢ်ဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. ဂံၢ်ခိၣ်ထံးပှၤတဝၢတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်စ့ၢ်ကိး ကဲထီၣ်တၢ်မၤစၢၤအဒိၣ်အမုၢ်ခိဖျိ ဟူးဂဲၤကတိၤန့ၣ်ခဲးတၢ်လၢပှၤသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ် ဖဲသဝီဖိတဖၣ်ဂဲၤလီၢ်လၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်က့ၤ အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခွဲး တၢ်ယၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်န့ၣ်လၢၢ်ထူၣ်ဟီၣ်လၢပနံၣ်လၢကမျၢအဟီၣ်ခိၣ်လီၢ်-တၢ်ယုၣ်ထံၣ်မၤလိန့ၣ်ဘၣ်ထွဲဒီးခိၣ်လုကစၢ်တၢ်ဂ့ၢ်- တၢ်ယုၣ် ထံၣ်မၤလိန့ၣ်အံၤ, ဝဲၣ်ထံၣ်နီၤဖးဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ် ခိၣ်ပှၤတဝၢဖိတဖၣ် အတၢ်မၤကူၣ်တရံးအကျိၤအကျဲၤလၢအဝဲသ့ၣ် သ့ၣ်ဝဲ အဝဲသ့ၣ်ဂဲၤလီၢ်ကတိၤန့ၣ်ခဲး ထီၣ်တၢ်န့ၣ်လၢၢ်ထူၣ်ဟီၣ်လၢပနံၣ် အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤဖဲခိၣ်ကစၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ် အိၣ်သးအံၤဟံးဖျါထီၣ်ပှၤတဝၢအတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤယုၣ်ဒီး ပှၤတဝၢတၢ်ကရၢကရိအတၢ်န့ၣ်လီၤပၣ်ယုၣ်ဘၣ်ထွဲ တၢ်ဂ့ၢ်ကျဲးစးဘျါတၢ်မၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး ပှၤဂ့ၢ်ဝီခွဲးယၢ်လၢအလီၤဘၣ်ယိၣ်တဖၣ် လၢဘျးစဲလီၢ်အသးဒီး တၢ်ဂၤ ထီၣ်ပသီထီၣ်အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤ လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လံာ်ဘျးစဲအဆၢဖိအပူၤ^၃န့ၣ်ပၣ်ယုၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအလၢအပှၤလၢ ကညီၣ်ဂ့ၢ်ဝီခွဲးယၢ်ကရၢတဟံးဖျါထီၣ် အီၤလၢ အဘၣ်ဘျးစဲတၢ်ဂ့ၢ်လၢ လံာ်တၢ်ဟံးဖျါတၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်တဘျီအံၤအပူၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အကျိၤတဖၣ်, ဘၣ်တၢ်ဟံးဖျါ အီၤဖဲန့ၣ်လီၤ. အဝဲအံၤဟံးဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢလံာ်တၢ်ဟံးဖျါတဘျီအပူၤအံၤ, တၢ် ဟံးန့ၣ်မၤလီၤတၢ်အီၤသ့ဒီး အိၣ်ဒီးတၢ်အုၣ်ကီၤလီၤတၢ်လီၤဆဲး ရဲရဲပျီပျီန့ၣ်လီၤ.

^၃ လံာ်ဘျးစဲကတြီအလၢအပှၤ န့ၣ် တၢ်ဟံးန့ၣ်အီၤ ဖဲ KHRG ပှၤယဲၤသန့ www.khrg.org သ့ၣ်ဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤမိၤပုၤ - နူသဝီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အတၢ်အရ့ဒိၣ်

ကညီဂွံဝိဇ္ဇာယာ်ကရူာ် မၤနီၣ်မၤယါခိၣ်နူသဝီဖိလၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတဖၣ် သူဝဲနူသဝီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အံၤ လၢကၤလိာ်ကတိၤတၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အဂီၢ်ဒ်လဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ် အါန့ၢ် ၂၅ နံၣ်လံၤန့ၣ်လီၤ. အါတက့ၢ်ကညီ ဂွံဝိဇ္ဇာယာ်ကရူာ်အလံာ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါတဖၣ်အပူၤန့ၣ် တဟံၣ်ဖျါထီၣ်ထဲတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ထွဲ တၢ်မၤပယုၤလၢအဟဲဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးဝဲ ခိၣ်နူသဝီဖိတဖၣ် လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးန့ၣ်ဘၣ်. မ့ၢ်တခီကွဲးဟံၣ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိး ခိၣ်နူသဝီဖိအတၢ်ဘၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီး ခိၣ်ဆၢကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢအဟဲတၢ်တၢ်ဒီး အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကမုၢ်နူသဝီဖိတၢ်မၤနၢၤ (တၢ်ကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်) မ့တမ့ၢ်တၢ်အယၢၣ် (ကဲထီၣ်တၢ်လီၤယံၤ) လၢအကဲထီၣ်တၢ်သးလၢ အပူၤကွံာ်တဖၣ်ဖိခိၣ်, အတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ရဲလိာ်မုၢ်လိာ်ဒီး မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွံာ်ပုၤမၤသကိးတၢ်တဖၣ်, ဒီးတၢ်ဆိတလဲကွၢ်ပုၤအ တၢ်သ့ၣ်ဆူၣ်သးဂဲၤဒီး ပုၤတၢ်မိၣ်န့ၣ်သးလိတဖၣ်အံၤ လုာ်ဘၢကွံာ်ဝဲပုၤလီၢ်ကဝီၤဖိတဖၣ် အတၢ်ဆၢတဲာ်ဒ်သိးကယုၤန့ၢ် တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢလၢအတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အဂီၢ် ဒ်လဲၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိၣ်ဖျါလၢပုၤလီၢ်ကဝီၤဖိတဖၣ် သူဝဲနူသဝီအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် အကျိၤအကျဲအယီၤ ကညီဂွံဝိဇ္ဇာယာ်ကရူာ်စ့ၢ်ကိး, ဂုၢ်ကျဲးစးဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ ဒ်သိးအံၤတဖၣ်တပယုၤယီၤ ဒ်သိးကတၢ်တၢ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ ဒီးတၢ်ထံၣ်သံလၢပုၤလီၢ်ကဝီၤဖိတဖၣ် မ့ၢ်ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢ အတၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် လၢကဆၢထၢၣ်လၢအနီၢ်ကစၢ်ဒီး ကဂုၢ်ကျဲးစးတဲာ်န့ၣ်ဒဲးတၢ်လၢအနီၢ်ကစၢ် တၢ်ခွဲးယာ်တဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကညီဂွံဝိဇ္ဇာယာ်ကရူာ် ဟံၣ်ပနီၣ်နူသဝီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အခိပညီၣ်အမ့ၢ်ကံၢ်စိတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်, တၢ်မၤတၢ်ကူၣ်တရံးအကျိၤ အကျဲ, ဒီးတၢ်လၢသဝီဖိဂုၢ်ကျဲးစးထဲးဂံၢ်ထဲးဘါလၢကနီၢ်ပၢၢ်, ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီးဒိသဒဲးဒ်တၢ်မၤပယုၤ ပုၤဂွံဝိဇ္ဇာယာ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိၣ်ပုၤလီၢ်ကဝီၤဖိတဖၣ် မ့ၢ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဘၣ်တၢ်အကလုာ်ကလုာ်ဘၣ်ဆၢၣ်, လၢတၢ်အိၣ်သးအဖိခိၣ် အဝဲသ့ၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီး ခိၣ်ဆၢကွၢ်တၢ်မၤပယုၤပုၤဂွံဝိဇ္ဇာယာ်ဒီးတၢ်ဟံးန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ် ခိၣ်ဖျါန့ၣ်လီၤရဲၣ်ကျဲၤ မၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ကူၣ်သ့အကျဲန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဟံၣ်ဖျါတဘျီအံၤအပူၤ ကညီဂွံဝိဇ္ဇာယာ်ကရူာ်နီၤဖးလီၤဝဲနူသဝီတၢ် သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤအကျိၤအကျဲအကလုာ်တဖၣ် လၢအပၣ်ယုာ်ဒီးဂုၢ်ကျဲးစးမၤန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သး, ဘျးစဲးကျိးဒီး ဆၢထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်တၢ်ဆူပုၤလၢအဘၣ်ထွဲ, တၢ်ကျဲၤဘၣ်ကွၢ်ဒီးယုၤထီၣ်စ့အိၣ်လိး, န့ၣ်လီၤပၣ်ယုာ် လၢတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးဒီး ကရၢၢ်ကွၢ်အဟီၣ်ခိၣ်လီၢ်, ဂုၢ်ကျဲးစးတဲာ်ဖျါထီၣ်ဆူလီၢ်ကဝီၤပုၤတဝါခၢၣ်စးတဖၣ်ဒီး ပုၤလၢ အမၤသကိးတၢ်ဒီး လီၢ်ကဝီၤတၢ်ကရၢၢ်ကရိတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်လဲၣ်ဂ့ၢ် တၢ်မ့ၢ်သူဝဲနူသဝီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အကျဲလၢ ပုၤသဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ဆၢၣ် တၢ်လၢအရ့ဒိၣ်တမံၤလၢပတၢ်ကြး ကွၢ်က ဟံၣ်ကွံာ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်ကရၢၢ်ကရိအဂၤတဖၣ်အတၢ်တိၤစၢၤမၤစၢၤ လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဆိတလဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ထံဂ့ၢ် ကီၢ်ဂၤပုၤတဝါဒီးထံလီၢ်ကီၢ်ပုၤတၢ်ကရၢၢ်ကရိတဖၣ် မ့ၢ်ပုၤတဖၣ်လၢအအိၣ်ဒီးမူဒါ လၢကကၤယာ်ဒီးတြီဆၢကွၢ် ပုၤသဝီဖိတဖၣ် အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးပုၤဂွံဝိဇ္ဇာယာ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ ပကညီဂွံဝိဇ္ဇာယာ်ကရူာ်ဟံၣ်ဖျါကွဲးထီၣ်ဝဲ ပုၤဂွံဝိဇ္ဇာယာ်လံာ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါ ဒီးတၢ်ကတိၤန့ၣ်ဒဲးတၢ် ဒ်သိးကကဲထီၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢ သဝီဖိတဖၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် လၢအအိၣ်ဟံၣ်စၢၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကညီဂွံဝိဇ္ဇာယာ်ကရူာ်အံၤ ကပံာ်အာပံာ်သီဝဲကရၢၢ် လၢအအိၣ်စိခိၣ်ကမိၤတဖၣ်အလီၢ် မၤစၢၤဝဲပုၤလီၢ်ကဝီၤဖိလၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတဖၣ် ဒ်သိးတၢ်ကဟံၣ်ကဲအဝဲသ့ၣ်အတၢ်ဂုၢ်ကျဲးစးကတိၤန့ၣ်ဒဲး တၢ်ဒီးတၢ်ဘျီရဲၣ်အကျိၤအကျဲန့ၣ်လီၤ.

နူသဝီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အကျဲ တၢ်သ့တၢ်အီၤထီၣ်ဘိလၢတၢ်အိၣ်သးတခါဂ့ၢ်တခါဂ့ၢ်အဖိခိၣ်အယီၤ ပမ့ၢ်ထီၣ်သတြီၤ ကွၢ်ဒီးအပူၤကွံာ်၂၅နံၣ်, ကညီဂွံဝိဇ္ဇာယာ်ကရူာ်အတၢ်ဟံၣ်ဖျါန့ၣ်ကတိၤအံၤ ပကထံၣ်ဘၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ် ကလံၤထံးတကပၤ တၢ်အိၣ်သးတၢ်ဆိတလဲအသးကအိၣ်ဝဲဒ်န့ၣ် ဝဲအပူၤကွံာ် ၂၀၁၂နံၣ် ဒီး ၂၀၁၅နံၣ် တၢ်ပ တုာ်တၢ်ခးလၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီး ကညီဖိၣ်စုကဝဲၤကရၢၢ်အဘၢၣ်စၢၤအဖိခိၣ်, တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ် လီၤစၢၤဝဲဒ် လၢဟီၣ်ကဝီၤတဖၣ်အံၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်တဖၣ်အံၤအလီၢ် တၢ်မၤသကိးမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွံာ်တၢ်ဂ့ၢ် ထီၣ်ပသီထီၣ်

တၢ်မၤဒ်အမၤတၢ်တုၤထီၣ်လီၤသဟီၣ်ထံတမၤ, မၤကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျး, တၢ်တုၤထီၣ်ကျဲးဒီး တၢ်န့ၣ်ဟီၣ်လၢပနံၣ်တၢ်ကၤတဖၣ် အါထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်တမၤလၢအပူၤ တၢ်မၤသကိးမၤကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တၢ်ကျဲၤလၢ ကီၢ်ပယီၤမၤထီၣ်ကလံၤထံးတဖၣ်အံၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဟံးဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤအါထီၣ်, တၢ်ကွၢ်ကပၤကွၢ်လီၤကဝီၤခိၣ်န့ၣ်သဝီဖိတဖၣ် အတၢ်လုၢ်အိၣ်သးမူအကျိၤအကျဲန့ၣ်လီၤ.

လၢဟီၣ်ကဝီၤဒီးတဘျီညါအပူၤ, လီၤကဝီၤခိၣ်န့ၣ်သဝီဖိတဖၣ် ဘၣ်ဂၢ်ကျဲးစးဝဲၤလီၤဒီးဝဲၤလၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်ပၤ ဂၢ်ဝီတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ခိၣ်ဖျါကတိၤဟူးဝဲၤထီၣ်ဒါတၢ်, ဝဲၤလီၤကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်တၢ် ဒီးဟ့ၣ်လီၤအသးလၢကထံၣ်လီၤသးဒီးပၤမၤသကိးတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ် ဒီးထံကီၢ်ပဒိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အါဒၣ်တကျဲၤ တၢ်ကွၢ်ကပံၤဝဲအခၢၣ်စးလၢအဝဲၤလီၤဟူးဝဲၤသိးအံၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိၣ်ဖျါလၢတၢ်ဂၢ်အံၤအယီၤ, ကညီၣ်ဂၢ်ဝီခွဲးယၢ်ကရူၢ်အန့ၣ်သဝီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အကျဲၤသန့လၢအဒါလီၤဝဲအံၤ မ့ၢ်ဒီးဝဲတၢ်အကါဒိၣ်တခါလၢ တၢ်ကဘၣ်မၤဆူၣ်ထီၣ်တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢပၤအါဂၤပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ်သ့လၢကီၢ်ပယီၤမၤထီၣ်ကလံၤထံးတကပၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတဖၣ်

တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးလၢအဖီလၢတဖၣ်အံၤ, ကညီၣ်ဂၢ်ဝီခွဲးယၢ်ကရူၢ်ဟံးန့ၣ်ဟံးဖိၣ်သဝီဖိတဖၣ်အတၢ်ထံၣ်ဘၣ်ယး ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤဒီးတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်တဖၣ်အဖီခိၣ် စးထီၣ် ၂၀၁၅ နံၣ်တုၤ ၂၀၁၈နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ကညီၣ်ဂၢ်ဝီခွဲးယၢ် ကရူၢ်ကွဲးဟံးဖျါထီၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးအကွၢ်အဂီၢ်တဖၣ်အံၤ ဒ်အမၤကျဲတဘီလၢအဒုးနဲၣ်ဟံးဖျါထီၣ်သဝီဖိတဖၣ်အကလုၢ်, အတၢ်လိၣ်ဘၣ်လၢအရူၢ်ဒိၣ်တဖၣ် ဒီးအထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်န့ၣ် တၢ်ကဘၣ်ဟံးအီၤလၢနီၣ်ဂံၢ်တၢ် ဒီးမၤတၢ်ဂၢ်အကါဒိၣ်နီၣ်နီၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတဖၣ်အံၤဟဲခိၣ်ဖျါစးကိးလၢ ကညီၣ်ဂၢ်ဝီခွဲးယၢ်ကရူၢ်တၢ်ယုၣ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါလၢလီၤကဝီၤပူၤတဖၣ်, တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိၣ်သံကွၢ်တဖၣ်ဒီးပၤဟ့ၣ်တၢ်ကစီၣ်ခိၣ်တဖၣ် ဒီးကညီၣ်ဂၢ်ဝီခွဲး ယၢ်ကရူၢ်ဖျါပူၤပၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်ဒီးတၢ်ကရၢကရိပူၤကတိၤန့ၣ်တၢ်ဖိတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

- တၢ်မၤနီၣ်မၤယါဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤအကျိၤအကျဲန့ၣ် ဒ်သိးကကဲထီၣ်ကျိၤကျဲၤသန့လၢ ကမၤဖျါန့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်ဟံးတုၤဖိၣ်တုၤကန့ၢ်အါထီၣ်အဂီၢ် ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်, ကညီၣ်ကလုၢ်စးဖိၣ်ကရၢဒီးလီၤကဝီၤပၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ် ကြးလူၤပိၣ်မၤထွဲတၢ်မၤအပတီၢ်လၢလၢတဖၣ် ဒ်အမၤ-
 - ၁. ကဘၣ်ထီၣ်ယုၣ်ထီၣ်ဖိး, ဟံးနီၣ်ဒီးဟံးဂၢ်ဟံးကျိၤတၢ်ပၤဆုၢ်ရဲၣ်ကျဲၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤအသန့ခံၣ်လၢဒ် ဒ်သိးကဒီးသဒါပၤလၢဒီးန့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤလၢအိၣ်ဒီးလံာ်အုၣ်သးတဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ဒီးပၤလၢန့ၢ်ပၤဘၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤ ဒ်ပၤထူလံာ်ဖိပၤဆုၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤအကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
 - ၂. မၤဂ့ၤထီၣ်ဒီးမၤရဲၣ်ထီၣ်ဘၣ်ယး တၢ်မၤနီၣ်မၤယါဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤအကျိၤအကျဲ ဒီးလံာ်လဲၢ်တၢ်အုၣ်သးလၢအလိၣ်တဖၣ် ခိၣ်ဖျါဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါနီၣ်ပၤဒီး ပၤပၤဆုၢ်ရဲၣ်ကျဲၤတၢ်တဖၣ် ကအုၣ်အသးအါထီၣ်လၢတၢ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤဒီးတၢ်ဟ့ၣ်လီၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤအလံာ်အုၣ်သးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ဒ်သိးဒီးတၢ်ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢတၢ်တီတၢ်တြီၢ်အဂီၢ်, ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီးလီၤကဝီၤပၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ် ကြးမၤဝဲဒၣ်-
 - က) ဟံးလုၢ်ဟံးပူၤဒီး ဟံးကဲကလုၢ်န့ၣ်ဖိတၢ်လီၤဆီလိာ်သးတဖၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒီး ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢလီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်, လၢအတအိၣ်ဒီးတၢ်ကွၢ်ဒိၣ်ဆံးအါစ့ၤတၢ်ဘၣ်.
 - ခ) ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီးမၤဆူၣ်ထီၣ် ပဒိၣ်ဝဲၤကျိၤတဖၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် လၢကခံကွၢ်စီၤကွၢ်က့ၤ တၢ်မၤလၢအမၤတုၤဝဲတဖၣ်ဒီး သ့ၣ်ဂ့ၢ်တၢ်ဂၢ်ကီဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤဒီး တၢ်မၤဟးဂီၤတၢ်အိၣ်ယၢ်တဖၣ်.
 - ဂ) တၢ်ဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်ကီၢ်ပယီၤတၢ်သ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤတၢ်ဘျီ, ကညီၣ်ကလုၢ်စးဖိၣ်ကရၢအဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤတၢ်ဘျီဒီး ၂၀၁၅နံၣ် တၢ်ယုၣ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်ဘၣ်ဒ်ဘၣ်ထံးခိၣ်ယၢ်န့ၢ်ဆၢၣ်အကျိၤအကျဲတဖၣ်

အဂ်ကဆူာ်ထီၣ်အဂီၢ်ဒီး မၤဂ့ၤထီၣ်ကျိၤကျဲၤလၢ တၢ်ကမၤန့ၢ်အါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ထွဲ တၢ်တိာ်ကျဲၤဒုးအိၣ် ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးလၢ ပှၤတဝါဒီးခိၣ်ယၤန့ၢ်ဆၢၣ်အဂီၢ်အကျိၤ.

- လီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်အတၢ်စုတုၤခိၣ်တုၤ ဆူတၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိတဖၣ် အကျိၤအကျဲၤ, လံာ်ပတံထီၣ် တၢ်လီၤကဝီၤပတီၢ် ဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ဆၢတဲာ်တၢ်ဝဲၤကျိၤမိၢ်ပှၤတဖၣ်ကဂ့ၤထီၣ်အဂီၢ်န့ၢ် ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ကြၢၤမၤ-

- က) မၤလီၤတၢ်တၢ်ဘျါရဲၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဘၣ်ဂံာ်ဂ့ၢ်အကျိၤအကျဲၤတဖၣ်ကြၢၤအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးတုၤလီၤလၢ လီၤကဝီၤပှၤတဝါပတီၢ် ဒီး ကြၢၤသ့ၣ်ထီၣ်အသးခိၣ်ပှၤထူလံာ်ဖိတၢ်ပၤဆုၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အသးန့ၢ်လီၤ.
- ခ) ကီၢ်ပယီၤပှၤဂ့ၢ်ဝီခွဲယာ်ခိၣ်မံၤရှၢၣ်အံၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဝဲၤကဘၣ်လိာ်ဖိဒုးလိာ်အသးဒ် (FPIC) တၢ်သိၣ် တၢ်သီအမိၢ်ပှၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၢ် တၢ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်အါထီၣ်တၢ်သဘျီဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် ဒီးတၢ်ပိးတၢ်လီၤလၢကဘျါ ရဲၤတၢ်ဘၣ်ဂံာ်ဂ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၢ်လီၤ.
- ဂ) မၤဂ့ၤထီၣ်လီၤခါၣ်သးကမံးတံာ်အတၢ်မၤအတီၤပတီၢ်ဘၣ်ယး တၢ်က့ၤသမံသမိးစံာ်ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဟီၣ် ခိၣ်ကပံာ်အဂ့ၤအဂၤတဖၣ်ခိၣ်ဖျါ-
 - ၁) ကရၢကရိလီၤဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ်ဆူၤသဝီကမုၢ်တဖၣ် ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ကသ့ၣ်ညါဝဲလၢကဘၣ် ကွဲးလံာ်ပတံထီၣ်တၢ် ဆူကမံးတံာ်အအိၣ်လၢကျဲၤလဲၣ်န့ၢ်လီၤ.
 - ၂) မၤလီၤတၢ်လၢကမံးတံာ်တဖၣ်အံၤ ကဘၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဒီး ဟ့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဆူပှၤယုထီၣ် တၢ်ဖိ(ပှၤဟီၣ်ထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်တၢ်တဖၣ်) အအိၣ်ဘၣ်ဆၢဘၣ်ကတီၢ်ဒီးချုးဆၢချုးကတီၢ်အဂီၢ်န့ၢ်လီၤ.
 - ၃) သ့ၣ်ထီၣ်ကမံးတံာ်တဖၣ်အံၤအကံာ်အစီ ဒ်သိးကမၤတၢ်သမံသမိးယိထံတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအတီၤအကြၢၤဒီး အကံာ်အစီအိၣ်တဖၣ်န့ၢ်လီၤ.
 - ၄) မၤလီၤတၢ်ဘၣ်ယးတၢ်ဟံးဆူၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ် တၢ်ကဘၣ်ဘျါရဲၤအီၤလၢလီၤကဝီၤပတီၢ်, ဒ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအိၣ်ဟ်အီၤအသိး.

- မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤကျဲၤလၢလီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ် အတၢ်စုတုၤခိၣ်တုၤ ဆူတၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်ဘၣ် အတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိတဖၣ် အကျိၤအကျဲၤ, လံာ်ပတံထီၣ်တၢ်လီၤကဝီၤပတီၢ်ဒီး တၢ်စံၣ်ညီၣ်ဆၢတဲာ်တၢ်ဝဲၤကျိၤမိၢ်ပှၤတဖၣ်ကဂ့ၤထီၣ်အဂီၢ်န့ၢ် ကညီၣ်ကလုာ်စၢဖျိၣ်ကရၢကြၢၤမၤဝဲ-

- ၁. ပှၤဂ့ၢ်ဝီခွဲယာ်ကမံးတံာ် လၢကညီၣ်ကလုာ်စၢဖျိၣ်ကရၢစၢဖျိၣ်ကရၢဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲန့ၢ် ကဘၣ်မ့ၢ်ကျဲၤတဘိလၢ အဘျါရဲၤတၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်န့ၢ်လီၤ.
- ၂. မၤလီၤတၢ်ကမံးတံာ်အံၤ တၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်လၢအဖိမံလိာ်သးဒီး ဖဲရဲၣ်စံ (ဖဲရဲၣ်စံ) တၢ်သိၣ်တၢ်သီမိၢ်ပှၤတဖၣ်.
- ၃. ကရၢကရိတၢ်လီၤဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ်ဆူၤသဝီကမုၢ်တဖၣ်အအိၣ် ဒ်သိးဒီးကမုၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ကသ့ၣ် ညါဝဲလၢကဘၣ်ကွဲးလံာ်ပတံထီၣ်ဒီးယုထံာ်လိာ်သးဒီး ပှၤဂ့ၢ်ဝီခွဲယာ်ကမံးတံာ်သ့ၣ်လၢကျဲၤလဲၣ်န့ၢ်လီၤ.

- လၢတၢ်ကမၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်, ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ကြၢၤမၤဝဲဒ်အမ့ၢ်-

- ၁. တၢ်ကဘၣ်ထုးကွံာ် ၂၀၁၇န့ၢ် တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သဲစးပတြီၤတၢ်ဘျါဒီး ဟ့ၣ်တၢ်ပျဲလၢထံကီၢ်ဒီးဘၣ် တၢ်သ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ကိၣ်ကးကရၢလၢ ကဆဲးမၤအတၢ်ဖိးတၢ်မၤဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ကွဲးဆိတလဲက့ၤဟီၣ်ခိၣ် ကပံာ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ်န့ၢ်လီၤ. တၢ်ဘျါလၢတၢ်သ့ၣ်အီၤခဲအံၤတဖၣ်န့ၢ်, မ့ၢ်တၢ်ဘျါလၢအမၤဘၣ်ဒီးက့ၤပှၤ ထူစံာ်ဖိတဖၣ်ဒီး ခိၣ်ပှၤတဝါဖိတဖၣ်န့ၢ်လီၤ.
- ၂. တၢ်ကဘၣ်ထုးကွံာ် ၂၀၁၇န့ၢ် သဲစးပတြီၤတၢ်ဘျါလၢ တၢ်ဆုၤန့ၢ်ယုထီၣ်လၢတၢ်ကဘၣ်ဆိတလဲကွံာ် ၂၀၁၂ န့ၢ် စံာ်ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဘျါန့ၢ်လီၤ. တၢ်ဘျါနီၣ်ဂံၢ်အဆၢဖိ (၃၇) (က) လၢတၢ်ဆုၤန့ၢ် လၢတၢ် ကဘၣ်ဘၣ်က့ၤတၢ်ဘျါအံၤန့ၢ် မ့ၢ်တၢ်အိးထီၣ်ကျဲၤလၢတၢ်လိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ်ခိၣ်ပှၤတဝါလၢအဆူၣ် အကိၤသ့ဝဲန့ၢ်လီၤ.

- ၃. တၢ်ကဘၣ်ထုးကွၢ် ၂၀၁၇ နံၣ် တၢ်ဟံးန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သဲစးပတြီၤတၢ်ဘျၢအတၢ်ယုၣ်လၢ တၢ်ကဘၣ်ဘၣ်က့ၤ ၂၀၁၂ နံၣ် တၢ်ပၤဆၢဟီၣ်ခိၣ်ကလီၤ, ဟီၣ်ခိၣ်လီၤဟံးဒီးဟီၣ်ခိၣ်လၢတၢ်တသုအီၤဒီးဘၣ် အတၢ်ဘျၢန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘျၢနီၣ်ဂံၢ်အဆၢဖိ ၂၂ ဒီး ၂၇ လၢတၢ်ဆၢန့ၣ်အီၤလၢတၢ်ကဘၣ်ဘၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ် အံၤ, တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢလၢတၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လီၤစ့ၤအဖီခိၣ်, ဟ့ၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢတၢ်ကလိာ် ဘၢလိာ်ကွီၢ်ခိၣ်ပၤတတၢ်လၢအဆူၣ်အကိၤသ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.
- တၢ်ကမၤဂၤထီၣ်တၢ်သုဟံးမူဒါအဂီၢ်, ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်, ကညီဒီကလုာ်စၢဖှိၣ်ကရၢ မ့တမ့ၢ် လီၢ်ကဝီၤပၤန့ၣ်စိန့ၢ်ကမိၤ တဖၣ်တြး-
 - ၁. မၤဆူၣ်ထီၣ်တၢ်မၤအကျိၤအကျဲလၢ ကတြီၤဆၢထီၣ်တၢ်အိၣ်ကဘျးအိၣ်ကဘျးဒီး တၢ်ဟ့ၣ်ခိၣ်ဖးလၢဆိး.
 - ၂. အၢၣ်လီၤသးဒီး ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလၢတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်သး တၢ်အိၣ်ကဘျးကဘျးဒီးတၢ်ဟ့ၣ်ခိၣ်ဖးလၢဆိး ဒ်သဲစးသန့အကျိၤအကျဲအသိး.
 - ၃. ဟ့ၣ်စိဟ့ၣ်ကမိၤဒီးဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘၢကီၢ်ပယီၤတၢ်ထီၣ်တၢ်အိၣ်ကဘျးကဘျးဒီးမံၤရှၢၣ် လၢကန့ၣ်လီၤသမံသမိး ယုၣ်ထံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်သးဒီး တၢ်အိၣ်ကဘျးကဘျးပၣ်ယုၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်.
- တၢ်ကဘၣ်မၤလီၤတံၢ်လၢ တၢ်မၤမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဘျးစဲအတၢ်တီၢ်ကျဲၤတဖၣ်အံၤ, သုတဒုးအါထီၣ် တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တၢ်ကးတၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၢ်တဂ့ၤအဂီၢ်, ကီၢ်ပယီၤတၢ်ဘျၢလီၤကျိၣ်စ့ဒီးမံၤရှၢၣ်တြး -
 - ၁. ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကတိၤအခိပညီလၢ အလီၤတံၢ်လီၤဆဲးဒ်အမုၢ် “စုကဝဲၤတၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၢ်ဟီၣ်ကဝီၤ”.
 - ၂. ကဘၣ်မၤဂၤထီၣ်ဒီးမၤအါထီၣ် တၢ်ထံၣ်လၢအရဲအပျီဘၣ်ထွဲ တၢ်ဆၢတဲာ်ဟ့ၣ်တၢ်ပျဲလၢတၢ်ဟဲဘျၢလီၤကျိၣ် စ့ဝဲ “စုကဝဲၤတၢ်ဘၣ် ဂံၢ်ဂုၢ်ဟီၣ်ကဝီၤ” တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.
 - ၃. အလီၢ်အိၣ်လၢပၤဟဲဘျၢလီၤကျိၣ်စ့တဖၣ် ကဘၣ်န့ၣ်လီၤယုၣ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါဆိ စုကဝဲၤတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ် တၢ်ဘၣ် ဂံၢ်ဂုၢ်လၢ အလီၤဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘၣ်တဖၣ်အဂ့ၢ်အကျိၤလီၤတံၢ်လီၤဆဲး, တချုးဟ့ၣ်တၢ်ပျဲလၢတၢ်ကဘျၢလီၤကျိၣ် စ့ဆူ “စုကဝဲၤတၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၢ်ဟီၣ်ကဝီၤ” တဖၣ်အပူၤဒီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ကီၢ်ပယီၤပၤမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ဒီးပၤဂ့ၢ်ဝီခွဲးယၢ်တဖၣ်အဂီၢ် တၢ်မၤကျိၤကျဲလၢအဂ့ၢ်ကတၢ်တဖၣ် တၢ်ကလူၤပိာ်မၤထွဲအီၤ ကတုၤထီၣ်ထီၣ်ဘးလၢကီၢ်ပယီၤပူၤအဂီၢ်, ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီး ကညီဒီကလုာ်စၢဖှိၣ်ကရၢပၤန့ၣ်စိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ်တြး-
 - ၁. တၢ်ကဘၣ်မၤဆူၣ်ထီၣ် တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢအတၢ်မၤတကွီၢ် ဒ်သိးဒီးကဘၣ်လိာ်ဖိးမံၤလိာ်အသး ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဒီးပျၢၣ်တၢ်မၤကျိၤအတီၤပတီၢ် ဘၣ်ထွဲတၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ ဒီးတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်ပိာ်သကိး အကျိၤအကျဲတဖၣ် တၢ်တလူၤမၤပိာ်ထွဲအီၤလၢကီၢ်ပယီၤပူၤ, ခီဖျိတၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါဆိဒီး တၢ်ဟံးန့ၣ်တၢ်ဘၣ်သး လၢအသဘျူ (FPIC) တၢ်န့ၣ်ကျဲဒီး ဒ်ဘီမုၢ်စၢဖှိၣ်ကရၢတၢ်န့ၣ်ကျဲဘၣ်ထွဲတၢ်မၤမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ဒီး ပၤဂ့ၢ်ဝီခွဲး ယၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
 - က) ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ လၢအရဲဒီးချုးဆၢချုးကတီၢ်.
 - ခ) တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်ပိာ်သကိး လၢအိၣ်ဒီးအခိပညီဒီး တၢ်ကဲဘျုးကဲဖှိၣ်လီၤတံၢ်လီၤဆဲး.
 - ဂ) တၢ်ဘျၢရဲတၢ်ဘၣ်ဒ်ဘၣ်ထံးအကျိၤအကျဲတဖၣ် ကဘၣ်မုၢ်ကျိၤကျဲလၢပၤလီၢ်ကဝီၤတဖၣ်ဟံးတုၤဖီၣ်တုၤ.
- ဖဲပၤသဝီဖိတဖၣ် ကတီၢ်န့ၣ်ခဲးတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အခါ, တၢ်သုတမၤနၢၤအိၣ်ယီၣ်အဝဲသ့ၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်သုတမၤဆူၣ်တဂ့ၤအဂီၢ်, ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်တြး-
 - ၁. ပၤန့ၣ်စိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ် ကဘၣ်မၤပိာ်ထွဲဒီး မၤလီၤတံၢ် ဒ် ၂၀၁၆ နံၣ် သဲစးတၢ်ဘျၢလၢအဘၣ်သးဒီးတၢ်ရီၢ်ဖှိၣ် ထီၣ်သးလၢ တၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်အပူၤအတၢ်သိၣ်တၢ်သီ (Peaceful Assembly Law) အပူၤန့ၣ် ကဘၣ်မၤလီၤတံၢ် န့ၣ်စၢၤပၤသဝီဖိတဖၣ် ကရၢကရီထီၣ်သးဒီး ပၣ်ယုၣ်လၢတၢ်ဟံးပျိထီၣ်တၢ်ဘၣ်သး လၢတၢ်ယုၣ်တၢ်ဖိးအပူၤ အဆၢကတီၢ်န့ၣ် တလိၣ်မၤန့ၣ်တၢ်ပျဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

- ၂. ၂၀၁၆နံၚ် အတၢ်ဘျၢလၢ အဘၣ်ယးဒီးတၢ်ရီၢ်ဖှိၣ်ထီၣ်သးလၢတၢ်ယူတၢ်ဖိး ဒီးပှၤဂီၢ်မုၢ်အတၢ်ရီၢ်ဖှိၣ်ဟးပိၣ် လိာ်ခံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးလၢ တၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်အပူၤသဲးစးတၢ်ဘျၢ (Peaceful Assembly and Peaceful Processions Law)အပူၤ လၢအဟ့ၣ်တၢ်ပျဲလၢ တၢ်သုမိၤစီၤရီၤသန့သ့(တၢ်သုတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးသ့) ဒီးအတၢ် အိၣ်ဖျါလိာ်တၢ်လိာ်ဆဲးရဲၣ်ပျီၣ်ဘၣ်တဖၣ်န့ၣ် တၢ်ကဘၣ်ထူးသံထူး ကွံာ်အီၤလီၤ.
- ၃. ထူးကွံာ် ၂၀၁၈ နံၚ် အတၢ်ပတံထီၣ်လၢတၢ်ကဘၣ်ဘၣ်က့ၤ ၂၀၁၆ နံၚ် တၢ်ရီၢ်ဖှိၣ်ထီၣ်သးလၢတၢ်ယူတၢ်ဖိး ဒီးပှၤဂီၢ်မုၢ်အတၢ်ရီၢ်ဖှိၣ်ဟးပိၣ်လိာ်ခံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးလၢ တၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်အပူၤသဲးစးတၢ်ဘျၢတဖၣ်. သဲးစးတၢ်ဘျၢနီၣ်ဂံၢ်လၢ တၢ်ပတံထီၣ်လၢတၢ်ဘၣ်ဘၣ်က့ၤတဖၣ်, မ့ၢ်န့ၢ်တၢ်ပျဲလၢတၢ်ကဘၣ်ဘၣ်အီၤန့ၣ် ကမၤ စ့ၤလီၤကွံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢထံဖိကိာ်ဖိ, လီၤဆီဒၣ်တၢ် ပှၤသဝီဖိတဖၣ်လၢကဟ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်အကလုာ်ဒီး အတၢ်ဘၣ်ယိၣ်အဂီၢ်အဂံၢ်အဘါန့ၣ်လီၤ.
- ကိာ်ပယီၤအပူၤဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ကရၢကရိတဖၣ် ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဒိသဒါလီၤတၢ်လိာ်ဆဲးအဂီၢ် ကိာ်ပယီၤပဒိၣ်, ကညီဒီကလုာ်စၢဖှိၣ်ကရၢဒီး ပှၤန့ၢ်စီၤန့ၢ်ကမိၤတဖၣ်ကြး-
 - ၁. ပတုာ်ကွံာ်တၢ်တြီၤမၤတံာ်တၢ် ပှၤလၢအမၤတၢ်လၢဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ကရၢကရိ ဒီဖျိမၤစၢၤဝဲဒီး ကတိၤန့ၢ်ခဲးတၢ်လၢ လီၤကဝီၤပှၤတတၢ်တဖၣ် အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးပှၤဂီၢ်ဝိဇ္ဇာယာ်တဖၣ်အဂီၢ်.
 - ၂. ဟ်ပနီၣ်ဒီးမၤသကိးတၢ်ဒီးသဝီကမံးတံာ်လၢပှၤလီၤကဝီၤဖိဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲတဖၣ် ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကတဲစၢၤတၢ်လၢ သဝီဖိတဖၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အဂီၢ်.

တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဆူဒီပနံၢ်လၢအမၤတၢ်ဖဲကိာ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတဖၣ်

- ကိာ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးအပူၤ ဒီဖျိတၢ်သုတၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ကျဲသန့ တဒ်သိးလိာ်အသးအဖီခိၣ်မုၢ်ဂ့ၤ, ဒီးပှၤလီၤကဝီၤဖိတဖၣ်သုဝဲပှၤထူလံၤဖိတၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အကျဲသန့အါအါဂီၢ်ကိာ်အဖီခိၣ်, ဒီပနံၢ်လၢအတၢ် ရဲၣ်တၢ်ကျဲအိၣ်လၢ ကနုာ်လီၤမၤမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွံာ်တၢ်မၤဖဲကိာ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတဖၣ် ဖဲအဝဲသ့ၣ်မုၢ်ပှၤဟီၣ်ခိၣ် အဆၢကတိၤမုၢ်ဂ့ၤ, မုၢ်ဒီးလဲဟီၣ်ခိၣ်လၢအတၢ်ဖဲတၢ်မၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ် ကြးလၢ-
 - ၁. မၤတၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါလၢ ကနုာ်ပၢ်ဘၣ်ယးပှၤထူလံၤဖိအတၢ်ပၤဆ့ၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သန့အကျိၤအကျဲ ဒီးဟ်ပနီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကစၢ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ တၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒ်သဲးစးတၢ်ဘျၢအသိး ဒီးပှၤ ထူလံၤဖိတၢ်န့ၢ်ဘၣ်ပၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သန့အကျိၤအကျဲခံာ်လၢတဖၣ်.
 - ၂. လူၤပိာ်မၤထွဲထံၣ်ဂ့ၤကိာ်ဂၤတၢ်န့ၣ်ကျဲအကျိၤအကျဲ လၢအဘၣ်ထွဲလိာ်အသးတဖၣ်, ယုာ်ဒီးထံၣ်ဂ့ၤကိာ်ဂၤကျိၣ် စ့ၣ်ဝီတၢ်ကရၢကရိ (International Finance Corporation-IFC) အတၢ်မၤကျဲသန့တဖၣ်, ဒီးန့ၢ်လီၤမၤတၢ်ယုထံၣ် သ့ၣ်ညါဘၣ်ယးခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၢၣ် ဒီးပှၤဂီၢ်ဝီတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးအတၢ်အိၣ်သးတဖၣ်.
- တချုးလၢ တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွံာ်တၢ်မၤဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်တဖၣ်ဒီးဘၣ်အဆၢကတိၤ, ဒီပနံၢ်တဖၣ်ကြးမၤတၢ်ထံၣ် လိာ်တၢ်ပိာ် တဲသကိးတၢ် ဒီးလီၤကဝီၤပှၤတတၢ်တဖၣ်ဒီဖျိလူၤပိာ်မၤထွဲ တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါဆိဒီးတၢ်ပံးန့ၢ်တၢ်ဘၣ်သးလၢ အသဘူ (FPIC) တၢ်န့ၣ်ကျဲတဖၣ်ဒ်အမုၢ်-
 - ၁. မၤဆိတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိး, ဒ်သိးတၢ်ကဟ်သ့ၣ်ဟ်သးလီၤကဝီၤပှၤတတၢ်တဖၣ်အတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိ လၢဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲတဖၣ်, ဖဲတချုးလၢတၢ်စးထီၣ်မၤတၢ်တိာ်ကျဲတဖၣ်ဒ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
 - ၂. ဟ့ၣ်နီၤလီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ထွဲညါန့ၢ်တၢ်မၤတၢ်တိာ်ကျဲ, အက့ၢ်အဂီၢ်, တၢ်တိာ်ကျဲအဒိၣ်အထီ, တၢ်တိာ် ကျဲအတၢ်အိၣ်သးလၢအခံက့ၤသ့, တၢ်တိာ်ကျဲအဟီၣ်ကဝီၤအလဲၢအထီအဂ့ၢ်အကျိၤန့ၣ် ကဘၣ်မုၢ်ကျိၣ်လၢ ပှၤလီၤကဝီၤဖိတဖၣ်န့ၢ်ပၤဝဲသ့ ဒီးဘၣ်လိာ်ဖိးဒု လိာ်အသးဒီးလီၤကဝီၤဖိတဖၣ်တၢ်ဆဲးတၢ်လၢအတၢ်အိၣ်သး န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးတၢ်ဒီးလီၤကဝီၤန့ၣ်သဝီဖိကိးကတိၤဒီးအပူၤ ကဘၣ်မၤနီၣ်မၤယါ

- တၢ်ဂၤလၢလီၢ်ကဝီၤဖိသဝီဖိတဖၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ဒ်သိးကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်လၢအၣ်အပျီၤဒီး တၢ်ဟံးန့ၢ် တၢ်ဘၣ်သးပတီၢ်တဖၣ်ကအိၣ်ထီၣ်အဂီၢ် ကဘၣ်ဟ့ၣ်တၢ်အုၣ်ကီၤန့ၣ်လီၤ.
- ၃. ကရၢကရိတိခိၣ်ရိၣ်မဲ ပှၤလၢညီၣ်န့ၢ်တၢ်ကွၢ်ကဟ်ကွၢ်အီၤလၢတၢ်မၤဆၢကတီၢ် ပၣ်ယုၣ် ပိၣ်မုၢ်ဒီးကလုာ်န့ၣ် ဆံးတဖၣ် ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကန့ၣ်လီၤပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ်လၢ တၢ်မၤတၢ်ဆၢတဲာ်အပူၤ.
 - ၄. ကဘၣ်လူၤပိၣ်မၤထွဲတၢ်အၢၣ်လီၤလၢ တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်အီၤဆူလီၢ်ကဝီၤကမျၢၢ်ဖိတဖၣ်အအိၣ်ဒီး ဒ်သိးကဘၣ် လိာ်ဖိမဲဒီးသဲးတၢ်ဘျၢအဂီၢ် ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်လိာ်အိၣ်သကိးဒီးကမျၢၢ်ဖိတဖၣ် လၢအအိၣ်ဒီးတၢ် ကဲဘျၢးကဲဖျိၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်လီၤ.
 - ၅. လၢတၢ်မၤလိာ်ထီၣ်ဖးထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤအဆၢကတီၢ်န့ၣ် တၢ်ဖိၣ်တၢ်ဖျိၣ်ယၢ်ဒီးတၢ်ဆိၣ်သနံးတဖၣ်သုတအိၣ် တဂ့ၤန့ၣ် ကဘၣ်မၤလီၤတၢ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.
- လၢတၢ်ဟ့ၣ်မၤစၢၤက့ၤစုအိၣ်လိးဆူ ထံဖိကီၢ်ဖိလၢအဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်တၢ်ခိဖျိတၢ်စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်ဟးဂီၤ ဒီးဟီၣ်ခိၣ် ကပံာ်လီၤမၤတဖၣ်န့ၣ်, ခိပနံာ်တဖၣ်ကြး-
 - ၁. ကဘၣ်ဟံးထီၣ်မူဒါဒီး ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤပှၤလီၢ်ကဝီၤကမျၢၢ်ဖိလၢ အတၢ်လုာ်အိၣ်သးသမူတၢ်ဖဲးတၢ်မၤဘၣ်ဒီးဘၣ် ထံး ခိဖျိတၢ်မၤတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂၤကီၤလၢအကဲထီၣ်အသးလၢနံၣ်ယံာ်လၢထၢ တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
 - ၂. ကဘၣ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်တဲသကိးတၢ်ဒီး ပှၤတဝၢလၢအဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးတဖၣ် ဒ်သိးတၢ်ကဆၢတဲာ်ဟ်ပနီၣ်ဒီး ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဟ့ၣ်က့ၤတၢ်ဟးဂီၤအလုာ်အပူၤအကျိၤအကျဲၤလၢ အလၢအပွဲၤဒီးကၢကီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၣ် ဆိကမိၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဟ့ၣ်က့ၤတၢ်အလုာ်အပူၤလၢကျဲၤလၢအသီ ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်က့ၤစုအိၣ် လိး, ဟ့ၣ်ကၣ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ်လီၤအသီ လၢအလုာ်အပူၤကၢကီၣ်ထဲးသိးလိာ်အသး မ့တမ့ၢ်ကျဲၤအဂၤလၢတၢ်ဟ့ၣ် က့ၤတၢ်လုာ်တၢ်ပှၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
 - ၃. ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဟ့ၣ်စုအိၣ်လိး ဒီး တၢ်ဟ့ၣ်က့ၤတၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးအလုာ်အပူၤတၢ်အၢၣ်လီၤလၢ ခိပနံာ်ဒီးသဝီဖိ လၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်တၢ်ဝဲတဖၣ် ကဘၣ်မ့ၢ်တၢ်အၢၣ်လီၤလၢအဖိမဲဒီးသဲးတၢ်ဘျၢ ဒီး တၢ်ကဘၣ်လူၤပိၣ်မၤထွဲမၤလၢပွဲၤအီၤ န့ၣ်လီၤ.
 - ၄. တၢ်ဟ့ၣ်က့ၤစုအိၣ်လိးလၢကျဲၤမနုၤဒီးကၢကီၣ်ထဲးလဲၣ် ကဘၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢတၢ်ဟ့ၣ်နီၤလီၤအီၤရဲၣ်ပျီၤပျီၤဒီး တိဝဲ လီၤဝဲဆူပှၤတဝၢကမျၢၢ်ကိးဂၤအဂီၢ်.
 - ၅. တၢ်ဟ့ၣ်က့ၤစုအိၣ်လိးတဖၣ်န့ၣ် တဘၣ်မ့ၢ်တၢ်မၤလီၤမၤကွၢ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢ တမၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ် ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးလီၢ်ကဝီၤပှၤတဝၢဖိလၢ အအိၣ်ဒီးတၢ်ဖျိဖျါဖျါဒီး အတီအကြၢ်တဂ့ၤအဂီၢ် တၢ်ကဘၣ်မၤလီၤ တၢ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.
 - ၆. သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်တူၢ်လိာ်စုအိၣ်လိး လၢအတကၢကီၣ်, တလၢပွဲၤဒီးတတီတလီၤဘၣ်တဖၣ်ဒၣ်လဲၣ် အဝဲသ့ၣ် တူၢ်လိာ်ဟံးန့ၢ်စုအိၣ်လိးအံၤအဖိခိၣ် သုတမ့ၢ်တၢ်မၤန့ၢ်ဆိၣ်ခံးဒီးတၢ်မၤပျံၤအယိတဂ့ၤအဂီၢ် တၢ်ကဘၣ် မၤလီၤတၢ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟ့ၣ်က့ၣ်ဆူလီၢ်ကဝီၤဒီးထံဂၤကီၢ်ဂၤပှၤတဝၢတၢ်ကရၢကရိလၢ အမၤတၢ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ် ကလံးထံးတဖၣ်အဂီၢ်

- ဂံၢ်ခိၣ်ထံးပှၤတဝၢတၢ်ကရၢကရိဒီး ကမျၢၢ်အတၢ်ကရၢကရိတဖၣ် ကြးဟ့ၣ်တၢ်သိၣ်လိတဖၣ်ဒီး ဟ့ၣ်ထွဲမၤစၢၤ တၢ်က့ၣ်ဘၣ်က့ၣ်သ့အပိးအလီ ဆူသဝီဖိတဖၣ် ဒ်သိးကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်-
- ၁. ဒ်သိးကသ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ်အါထီၣ် ဘၣ်ယးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဘျၢသဲးတဖၣ်.
- ၂. ဒ်သိးကမၤလီၤန့ၢ်ဘၣ် တၢ်ပတံထီၣ်အဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအဂီၢ်.

၃. န်သိးကန်ပာ်ဘဉ်ယး တၢ်တိၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူလီၢ်ဟီၣ်ကဝီၤပတီၢ် နီးဆူပုၤလၢအအိၣ်ဒီးမူဒါ လၢကစံၣ်ညီၣ်တၢ်တဖၣ်အအိၣ်ဒ်လဲၣ်.

- ဂံၢ်ခိၣ်ထံးပုၤတဝါတၢ်ကရၢကရိဒီး ကမျၢၢ်အတၢ်ကရၢကရိတဖၣ် ကြးဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤန့ၣ်သဝီဖိအတၢ်သ့တၢ်ဘဉ် အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤ လၢအလီၤဆီလိာ်သးတဖၣ် နီးမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ် န်သိးအတၢ်ဂဲၤလိာ်ကတိၤန့ၣ်ခဲးတၢ်လၢအဟီၣ် ခိၣ်ကပံာ်အခွဲးအယာ်တဖၣ် အဂံၢ်ကဆူၣ်ထီၣ် နီးဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်လၢကျိၣ်စ့ဂ့ၢ်ဝီ, တၢ်သ့တၢ်ဘဉ်, နီးတၢ် နာ်ပာ်ဘဉ်ယး တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ဂံၢ်ခိၣ်ထံးပုၤတဝါတၢ်ကရၢကရိဒီး ကမျၢၢ်အတၢ်ကရၢကရိတဖၣ် ကဘဉ်ဟ်ပနီၣ်ဒီးမၤသကိးတၢ်ဒီးကမံးတံာ်လၢ န့ၣ်သဝီဖိဒူးအိၣ်ထီၣ်ဝဲ လၢကတဲခဲးန့ၣ်တၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အဂီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ထံၣ်ကီၢ်ဂၤကမျၢၢ်တၢ်ကရၢကရိတဖၣ် ကြးမၤစၢၤစ့ၢ်ကိးဝဲလီၢ်ကဝီၤဂံၢ်ခိၣ်ထံးပုၤတဝါတၢ်ကရၢကရိဒီးကမျၢၢ်အတၢ် ကရၢကရိတဖၣ် ခိၣ်ကျိၣ်စ့ဂ့ၢ်ဝီ, နီးတၢ်သ့တၢ်ဘဉ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲတဖၣ်န်သိးဒီးကမၤအါထီၣ်အဝဲသ့ၣ်အကံာ်အစီလၢ ကဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤက့ၤပုၤတဝါ အတၢ်ဂဲၤလိာ်ကတိၤန့ၣ်ခဲးတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤအကျိၤအကျဲပိညါ

တၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါလီၢ်ကဝီၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ

ကညီဂွံဝိဇ္ဇာယာ်ကရူာ် ဟ့ၣ်တၢ်သိၣ်လိဒီး ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤပုၤလီၢ်ကဝီၤကမျၢၢ်လၢအအိၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံး တဖၣ်လၢကမၤနီၣ်မၤယါတၢ်မၤဘဉ်ဒိပုၤဂ့ၢ်ဝိဇ္ဇာယာ် လၢအဟဲကဲထီၣ်အသးလၢအဝဲသ့ၣ်အဟီၣ်ကဝီၤအပူၤတဖၣ် န့ၣ်လီၤ. ကညီဂွံဝိဇ္ဇာယာ်ကရူာ် အတၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိအတၢ်ဘျၢသန့တဖၣ် တဆိၣ်ဒီးတၢ်ကွၢ်ဒိၣ် ဆံးအါစ့ၢ်တၢ်ခိဖျိမုၢ်ခွါအတၢ်လီၤဆီမုၢ်ဂ့ၤ, ကလုာ်န့ၣ်အတၢ်လီၤဆီမုၢ်ဂ့ၤ, တၢ်ဘျုးတၢ်ဘါမ့တမ့ၢ် ထံၣ်ကီၢ်သးတၢ်ထံၣ် လီၤဆီအယီၤမုၢ်ဂ့ၤန့ၣ်ဘဉ်. ပသိၣ်လိပုၤတဂၤလၢလၢအအိၣ်ဒီးလီၢ်ကဝီၤတၢ်သ့ၣ်ညါနာ်ပာ်တဖၣ် နီးသ့ၣ်ဆူၣ်သးဂဲၤ လၢကဂဲၤလိာ်မၤဂ့ၤထီၣ်ပုၤဂ့ၢ်ဝိဇ္ဇာယာ်တၢ်အိၣ်သး လၢအပုၤတဝါလီၢ်ကဝီၤဒၣ်ဝဲအပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒုးန့ၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်တီ

ကညီဂွံဝိဇ္ဇာယာ်ကရူာ် ပျီပူၤပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိတဖၣ်မၤထွဲဝဲဒၣ် တၢ်ဒုးန့ၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်တီအတၢ်ဘျၢ သန့ ခိဖျိတၢ်ဟံးန့ၣ်ဟ်ဖျိတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ လၢကျဲအကလုာ်ကလုာ်ဒ်အမ့ၢ်, ဝဲထံနီၤဖးဒီးမၤဆၢတံာ်လၢကယုထံၣ် ပုၤဟ့ၣ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢတၢ်န့ၣ်အီၤသ့, ဒီးထီၣ်သတြီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအဒီးန့ၣ်ဘဉ်ဝဲတဖၣ် န်အဝဲသ့ၣ်လီၢ်ကဝီၤ အတၢ်သ့ၣ်ညါနာ်ပာ်အသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအါအါဂီၢ်ဂီၢ်လၢကညီဂွံဝိဇ္ဇာယာ်ကရူာ် KHRG ထၢန့ၣ်ဟ်ဖျိတဖၣ် ကလီၤတၢ်လီၤဆဲးအဂီၢ်, ကွၢ်ထံသမံသမိးဝဲတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ခါဘဉ်တခါစုာ်စုာ် တချုးလၢတၢ်ကျိၢ်ထံက့ၤအီၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲအံၤ မ့ၢ်ဒ်သိးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ် ကအိၣ်ဒီးအကံာ်အစီလၢပုၤ နီးလၢအလီၤပလီၢ်ဒီးတၢ်အိၣ်သးနီၢ်ကီၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢ ပုၤကိးဂၤအိၣ်ဒီးအတၢ်ထံၣ်လၢအလီၤဆီဒီး အတၢ်သးစဲလီၤဆီလၢကတဲဖျါထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအဖိခိၣ်, ကညီဂွံဝိဇ္ဇာယာ်ကရူာ်ဟ်သ့ၣ်ဟ်သးဝဲဒၣ်ဒီး ပုၤထံက့ၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအတၢ်ဒီးန့ၣ်ဘဉ် ဝဲခဲလၢန့ၣ်ဒ်သိးဒီးတၢ်ကစီၣ် လၢတၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်အီၤတဖၣ်အံၤ သုတမ့ၢ်တၢ်တခါတဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဝဲထံနီၤဖးက့ၤတၢ်ဟ်ဖျါတဘျုးအံၤ

ကညီဂွံဝိဇ္ဇာယာ်ကရူာ်သ့ၣ်တၢ်ဟးယုထံၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်အကျိၤအကျဲလၢအိၣ်ဒီးအကံာ်အစီ ခိဖျိဟံးန့ၣ်ဟ်ဖျိဒီးဝဲထံ ဝဲထံနီၤဖးတၢ်ဟ်ဖျါလၢတၢ်ဒီးန့ၣ်အီၤလၢပျီပူၤတဖၣ် န်သိးဒီးကထံၣ်သ့ၣ်ညါဘဉ် ခိခိၣ်န့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်အတၢ်ဘဉ်ယိၣ် ဘဉ်ဘီဘဉ်ထွဲဒီးပုၤဂ့ၢ်ဝိဇ္ဇာယာ်အကဲထီၣ်သးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟ်ဖျါအံၤ, ဝဲထံနီၤဖးဝဲခိခိၣ်ပုၤတဝါဖိလၢအဘဉ်ကွၢ်ဆၢဉ် မဲးဒီးတၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် စးထီၣ်လၢလါနီၤဝုဘၢဉ် ၂၀၁၅ နံၣ် တုၤလၢမးၤ ၂၀၁၈ နံၣ် လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်

ကလံၤထံးတပၤတဖၣ် လၢကျဲၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂၢၤတၢ်ကျိၤလၢတၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်အိၤလၢပျီၤပူၤ ဖဲအဆၢကတီၢ်ဝဲအံၤတဖၣ် ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ကတၢၢ်အိၣ်သးလၢအလီၤဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးတၢ်မၤပယုၤပၤဂၢၤဝိၣ်းယၢ်ခိ ဖျါ တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကညီၣ်ဂၢၤဝိၣ်းယၢ်ကရူၢ် အတၢ်ဂၢၤတၢ်ကျိၤအဂံၢ်အဘါဒီးအကွၢ်အဂီၢ်လၢတၢ်ဟံၣ်ဖျါတဘျီအပူၤအံၤန့ၣ်, ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ် ဒီးပံာ်ထံၣ်နီၤဖးကတၢၢ်ဟံၣ်ဖျါအအဘျီ (၅၈၆) ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤခံကတၢၢ်, ကညီၣ်ဂၢၤဝိၣ်းယၢ်ကရူၢ်ဟံးန့ၣ် တၢ်ဂၢၤတၢ်ကျိၤ လီၤလီၤလၢလံာ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါ X လၢတၢ်ထုးထီၣ်ရၢလီၤအိၤတဖၣ် ဒီးလံာ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါ X ဘၣ်လၢ တၢ်တထုးထီၣ်ရၢလီၤဘၣ် အိၤတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ကညီၣ်ဂၢၤဝိၣ်းယၢ်ကရူၢ် ပံာ်ထံၣ်နီၤဖးဝဲတၢ်ဂၢၤတၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤ ဒ်သိးကမၤလီၤတံာ်တၢ်မၤကူၣ်တရံးအကျိၤအကျဲ အကလုာ်ကလုာ် လၢန့ၣ်သီသီဖိတဖၣ်သုၣ်လၢကဒိသဒါ, ကမၤစၢၤလီၤ, ဒီးကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်တၢ်မၤပယုၤပၤဂၢၤဝိၣ်းယၢ်လၢ အလီၤကဝီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. န့ၣ်သီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤကူၣ်တရံးအကျိၤအကျဲ လၢကညီၣ်ဂၢၤဝိၣ်းယၢ်ကရူၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်ဝဲ အခိပညီၣ်န့ၣ် မ့ၢ်န့ၣ်သီသီဖိတဖၣ်တၢ်ဒိသဒါလီၤကတၢၢ်အဝဲသ့တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ ဒ်အမ့ၢ်-

- ၁. တၢ်ကွဲးတီၣ်ထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်တၢ်တဖၣ်
- ၂. တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတၢ်ဂၢၤယၢ် (ကရၢၢ်ယၢ်) ကတၢၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်လီၤတဖၣ်
- ၃. တၢ်ယုၤထီၣ်မၤနီၣ်မၤယါဒီး မၤန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အလံာ်အလံာ်တဖၣ်
- ၄. တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤတၢ်ပိၣ်တဲသကိးကတၢၢ်လၢကန့ၣ်ဘၣ်ကတၢၢ်စ့အိၣ်လိး
- ၅. ဆဲးကျိးဒီးပၤလၢအပၣ်ယုၤပၣ်ဂီၢ်လၢအမၤတၢ်ဆၢတဲာ်သ့တဖၣ်
- ၆. န့ၣ်အိၣ်ထီၣ်န့ၣ်သီသီဖိတဖၣ်တၢ်ကမံးတံာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပၤသ့ပၤဘၣ်အတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖး

ဖဲတၢ်ပံာ်ထံၣ်နီၤဖးကတၢၢ်ဟံၣ်ဖျါအံၤအဆၢကတီၢ်, တၢ်မၤစၢၤကိးတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဒီး ပၤသ့ပၤဘၣ်ဘၣ်ထွဲဟီၣ်ခိၣ် ကပံာ်တၢ်ဂၢၤလၢ မ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပၤသ့ပၤဘၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ ခၢၣ်စးအဟဲလၢမ့ၢ်ပီၤပီၤပျီၤဘျးစ, ဒဲာ်ပီၤမုၢ် ကရၢ, ကလံၤထံးသးစၢ်, **ကညီၣ်မၤတၢ် MATA ကရၢ**, ဒီးကညီၣ်တၢ်ဒိသဒါထံကျိၤထံကွၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်လိာ် သံကွၢ်တဖၣ်အံၤ တၢ်ဟံးန့ၣ်ဟံၣ်ဖျါအိၤဒ်အဘၣ်ထွဲလိာ်သးဒီးလံာ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါအံၤန့ၣ်လီၤ. လံာ်ဟံၣ်ဖျါပတြီၤအံၤဘၣ် တၢ်ကွၢ်လီၤတၢ်ကတၢၢ်စၢၤကိးအိၤလၢ လီၤကဝီၤဒီးထံဂၢၤကီၢ်ဂၢၤပၤသ့ပၤဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကညီၣ်ဂၢၤဝိၣ်းယၢ်ကရူၢ်အံၤဒီး စံးဘျးကတၢၢ်ကရၢကရိကိးဖုဒီးဒီး ပၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့တဂၤစုာ်စုာ်လၢအဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးဒီးဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်လၢတၢ် သ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်အပူၤ ဖဲတၢ်ကတၢၢ်ကတီၢ်ကွဲးလံာ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါအံၤအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ယုၤထံၣ်သ့ၣ်ညါဟီၣ်ကဝီၤတဖၣ်

KHRG တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒီးထၢဖိၣ်တၢ်ကစီၣ်လၢ လီၤကဝီၤန့ၣ်တၢ်အပူၤ ဖဲကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးန့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ကဝီၤ သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ န့ၣ်သထူၣ်, တီအူ, ချၢၣ်လွံၤထူၣ်, ဘျး-ဒဲာ်, မ့ၢ်တြီၤ, န့ၣ်ယၢ်ဒီးဖၣ်အၣ်န့ၣ်လီၤ. KHRG န့ၣ်ဒီးန့ၣ်ဝဲ တၢ်ဂၢၤတၢ်ကျိၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢ တၢ်ယုၤထံၣ်သ့ၣ်ညါဟီၣ်ကဝီၤအပူၤဒီးရဲၣ်ကျဲၤဟံၣ်ဖျါကတၢၢ်အိၤဒ်ဟီၣ်ကဝီၤန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ် အိၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ကဝီၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်အိၤဒ်ကီၢ်ရဲၣ်တဖၣ်အသိးဒီး ဘၣ်တၢ်သ့အိၤလၢကညီၣ်ကလုာ် စၢဖိၣ်ကရၢမိၢ်ပၤတကးဒီးဘၣ် လီၤကဝီၤကညီၣ်တၢ်ကရၢကရိတဖၣ်လၢအဟံၣ်ဖျါမၤသကိးယုၤတၢ်ဒီးခ့ၣ်အိၣ်ယုၤ (KNU) မ့ၢ်ဂၤ တမၤသကိးတၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဂၤသ့ၣ်စၢၤကိးဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်ယုၤထံၣ်သ့ၣ်ညါဟီၣ်ကဝီၤအမံၤတဖၣ်လၢ KHRG သ့ၣ်န့ၣ်တ ဒီးသန့ၤထီၣ်သးလၢထံၣ်ရၢၢ်ကီၢ်သးအကျိၤအကျဲဘၣ်. မ့ၢ်တခါတၢ်အံၤဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢ ခိခိၣ်န့ၣ်သီသီဖိကမၤဖိသ့ၣ် တဖၣ်အတၢ်သ့ညီၣ်န့ၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ကဝီၤတဖၣ်လၢအအိၣ်လၢပဒိၣ်ခံဖုတၢ်ပၤတၢ်ပြးအပူၤန့ၣ် KHRG

ဟ်ပနီၣ်ယးတၢ်လီၤတၢ်ကျဲတဖၣ်အမံၤ ၆ ဟီၣ်ကဝီၤကမျၢၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အသုညီၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲပၤအဂၤသ့ၣ်တဖၣ်သုဝဲ တၢ်လီၤတၢ်ကျဲအမံၤအသၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢခ့ၣ်အဲၣ်ယုၣ်ယုထၢကိးအီၤ ၆ တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်အီၤလၢထးအသိးသ့ၣ်တဖၣ် အဆၢကတီၢ်န့ၣ် တၢ်ကရၢကရိအဂၤတနီၤန့ၣ် အါတက့ၢ်သုဝဲဒၣ်တၢ်လီၤတၢ်ကျဲအမံၤအသၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ် ယုၢ်န့ၣ်အမံၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပာ်ထံတြုၣ်သံတၢ်မံၤ, တၢ်လီၤတၢ်ကျဲဒီးတၢ်အဂၤတဖၣ်

ဖဲတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲလၢတၢ်ကွဲးဖျါထီၣ်အီၤဖဲ လံာ်တၢ်ဟ်ဖျါတဘျုးအံၤ ကညီဂွံဝိဇ္ဇးယာ်ကရူာ်မ့ၢ်ထံၣ်ဒီးန့ၣ်လဲၤ တၢ်ဂ့ၢ်ကီ ကအိၣ်ထီၣ်လၢန့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ် မ့တမ့ၢ်လၢကညီဂွံဝိဇ္ဇးယာ်ကရူာ်ပျီုပူၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤဆီဒၣ် တၢ် ပၤတဂၤကအမံၤ မ့တမ့ၢ် န့ၣ်သဝီတဖၣ်အမံၤခဲလၢန့ၣ် ဘၣ်တၢ်တြုၣ်သံကွံာ်အီၤန့ၣ်လီၤ. သဝီမံၤဒီးပၤတဂၤကအမံၤလၢ အဘၣ်တၢ်တြုၣ်သံကွံာ်အီၤ ခီဖျါတၢ်သုဝဲဒၣ်ကျိၣ်န့ၣ်အလံာ်မဲာ်ဖျါၣ် စးထီၣ်လၢက---ဒီးတုၤလၢ ဧ---န့ၣ်လီၤ. မံၤလၢတၢ်တြုၣ်သံကွံာ်အီၤတဖၣ်န့ၣ် တမ့ၢ်မံၤနီၢ်ကီၢ်ဘၣ်ဒီး တၢ်န့ၣ်သုဝဲအလံာ်မဲာ်ဖျါၣ်တဖၣ်အံၤ တဒ်သိးလိာ်အသးဒီး တၢ်သုဝဲအလံာ်မဲာ်ဖျါၣ်လၢတၢ်ဟ်ဖျါအပူၤကွံာ်တဖၣ်အပူၤစ့ၢ်ကိးဘၣ်. မံၤလၢတၢ်တြုၣ်သံကွံာ်အီၤလၢတၢ်ဟ်ဖျါတဘျုး အံၤအပူၤန့ၣ်, တမ့ၢ်တၢ်တမံၤဃီစ့ၢ်ကိးဒီးတၢ်ပနီၣ်န့ၣ်သုဝဲလၢတၢ်သုအီၤလၢလံာ်ဘျးစဲဆၢဖိ-တၢ်ဂ့ၢ်သံကစီၣ်တဖၣ် အပူၤစ့ၢ်ကိးဘၣ်. မံၤဒီးတၢ်လီၤတၢ်ကျဲအန့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်တၢ်တြုၣ်သံအီၤ ၆ ကညီဂွံဝိဇ္ဇးယာ်ကရူာ်အတၢ်ဟ်ပနီၣ် အကျဲသန့အသိးဒီး မံၤန့ၣ်သုဝဲဒီးမံၤနီၢ်ကီၢ်န့ၣ် အိၣ်လၢခိၣ်ဖျါထၢၣ်အလံာ်တြံာ်ပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်သဘျုး, တၢ်နိးတၢ်ဘျးလၢတၢ်ယိထံၣ်သ့ၣ်ညါဒီး တၢ်ယုထၢန့ၣ်တၢ်ထံၣ်တခီတၢ်

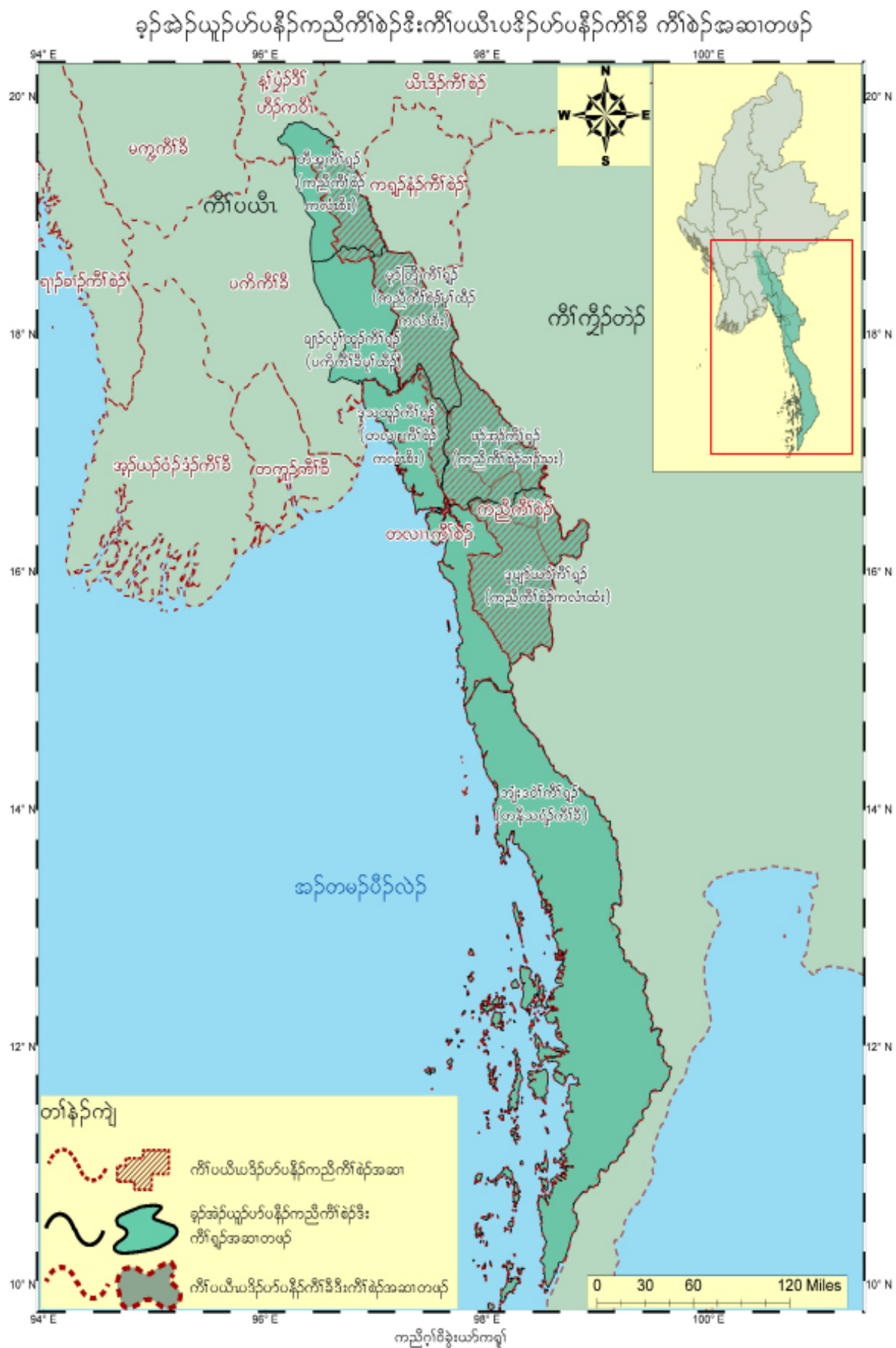
ကညီဂွံဝိဇ္ဇးယာ်ကရူာ် မ့ၢ်တၢ်ကရၢကရိလၢသဘျုးတဖၣ်ဒီး တဘျးစဲဒီးတၢ်ကရၢကရိအဂၤနီၣ်တဖၣ်ဘၣ်. လၢတၢ်န့ၣ် လီၤလၢ ဟီၣ်ကဝီၤအပူၤအခါ, တဘျီတခီဘၣ်တၢ်ရဲၣ်သုးကျဲၤပံးန့ၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢလၢ ကညီဒီကလုာ်တၢ်ထုၣ် ဖျးသုးမ့ၢ်ဒိၣ် (KNLA), လီၤဆီဒၣ်တၢ်ဖဲတၢ်မ့ၢ်ဘၣ်လဲၤပံးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲလၢဘၣ်လဲၤ ခီပတၢ်သိလုၣ်ကျဲလၢအဘျးဒီးပယီၤသုးကလၢ အိၣ်တၢ်အလီၤတဖၣ် မ့တမ့ၢ်တၢ်လီၤလၢအိၣ်ဒီးဟီၣ်လၢမ့ၢ်ပိာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကရၢအဂၤတဖၣ်တအဲၣ်ဒီးရဲၣ်ကျဲၤအိၣ် ထွဲ ကညီဂွံဝိဇ္ဇးယာ်ကရူာ်တၢ်ပံးန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢပဟ်ထီၣ်တၢ်ဟ်ဖျါအံၤအဆၢကတီၢ်, သုးဖိၣ် စုကဝဲၤကရၢအါဖုလၢအပၣ်ယုၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤ, သုးခိးကီၢ်ဆၢ, ဒီး DKBA သ့ၣ်တဖၣ် ကဲထီၣ်တၢ်မၤတံာ်တၢ်တၢ်လၢပ ပၤပျီုပူၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိတဖၣ်အတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကညီဂွံဝိဇ္ဇးယာ်ကရူာ်ပၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိဒီး လီၤကဝီၤကမျၢၤတဖၣ်သ့ၣ်ညါလဲၤ တၢ်ပံးန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲလၢအဘၣ် ထွဲဒီးပၤဂ့ၢ်ဝိဇ္ဇးယာ်အံၤတကလုာ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအလီၤဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီၣ်ဒိၣ်မး လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ် ကလံၤထံးန့ၣ် လီၤ. ခီဖျါလၢတၢ်တြုၣ်မၤတံာ်တၢ်အိၣ်အံၤအယိ, ဖဲတၢ်ဟ်ဖျါတဘျုးအံၤအပူၤန့ၣ် ကညီဂွံဝိဇ္ဇးယာ်ကရူာ်ပးဆုးတၢ် ဝဲၤထံၣ်နီၤဖးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲလၢ တၢ်တမၤနီၣ်မၤယါအီၤတဖၣ်ဒီး တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲလၢအိၣ်ဟဲလၢဟီၣ်ကဝီၤလၢအစုတတုၤခီၣ် တတုၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအယိ, ကညီဂွံဝိဇ္ဇးယာ်ကရူာ်ပံးန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲလီၤတၢ်လီၤဆဲးလၢကဟ်ဖျါထီၣ် ပၤကိးဖုဒဲး အတၢ်ထံၣ် ပၣ်ယုၣ်ဒီးပၤန့ၣ်စိန့ၣ်ကမီၤတဖၣ်ခဲလၢာ်အတၢ်ထံၣ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအကီၢ်အခဲလဲၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ တၢ်ဟ်ဖျါတဘျုးအံၤ အတၢ်ပညိၣ်အိၣ်ထဲကဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီၣ်လၢန့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်လဲၤခီဖျါ ဝဲလီၤလီၤ ဖဲလၢတၢ်ဟ်ဖျါတဘျုးအံၤ တၢ်ဟ်ပနီၣ်အဆၢကတီၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲမ့ၢ်အိၣ်ဒၣ်ကယၢ်လၢတၢ်ပံးန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ် တၢ်ကျဲၤအဂီၢ်လဲၣ်ဘၣ်ဆၣ်, ကညီဂွံဝိဇ္ဇးယာ်ကရူာ်အတၢ်မၤအကျိၤအကျဲပိညါဒီး တၢ်မၤနီၣ်မၤယါတၢ်မၤအကျိၤအကျဲ ဒီးအပတီၢ်တဖၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအလီၤတၢ်လီၤဆဲးဝဲလၢဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်မၤပယုၣ်ပၤဂ့ၢ်ဝိဇ္ဇးယာ်ဒီး တၢ်ဟဲဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး သဝီဖိတဖၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂၢၢ်တၢ်ကျိၤအဂံၢ်ထံးဒီးလံာ်တၢ်ဟ်ဖျါအတၢ်ဂၢၢ်ဒီးသန့တဖၣ်

တၢ်ဂၢၢ်တၢ်ကျိၤလၢ တၢ်ကွဲးဟ်ဖျါထီၣ်အီၤဖဲလံာ်တၢ်ဟ်ဖျါတဘျီအံၤအပူၤန့ၣ်, ဟဲဒီဖျါသးလိၤလိၤလၢသဝီဖိတဖၣ် တၢ်အုၣ်သးဖဲတၢ်ဆှၢထီၣ်တၢ်ကစီၣ်အခါမ့ၢ်ဂ့ၤ, မ့တမ့ၢ်ဒီဖျါတၢ်ဂၢၢ်တၢ်ကျိၤလၢတၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤဒီး တၢ်ကွဲးဟ်ထံးနီၤဖးလၢ အီၤလၢကညီၣ်ဂီၤခွဲးယၢ်ကရူၢ်ပျီၤပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးဒီးတၢ်ဂၢၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်ကဖျါရဲၣ်ပျီၤပျီၤဒီး တၢ်ယုၣ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါအဂံၢ်ထံးကသ့အဂီၢ်, တၢ်အဒိအတၢ်တဖၣ်တၢ်ဟ်ဖျါအီၤလၢလံာ်ကဘျးတၢ်ဂၢၢ်ခိၣ်ထံးလၢပကထံၣ် ဘၣ်အီၤသ့ဖဲလံာ်ကဘျးဟ်ကတၢ်တၢ်မၤနီၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂၢၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်လၢ တၢ်တကွဲးရၢလီၤဘၣ်အီၤတဖၣ် ပထံၣ်ဘၣ်အီၤသ့ဖဲလံာ်တၢ်ဂၢၢ်ဘျးဖဲအပူၤဒီး မ့မ့ၢ်တၢ်ဂၢၢ်တၢ်ကျိၤလၢတၢ်ရၢလီၤတၢ်အီၤတဖၣ် တၢ်ထံၣ်အီၤသ့ဖဲကညီၣ်ဂီၤ ခွဲးယၢ်ကရူၢ်အပုၤယဲၤသန့နီၣ်ဂံၢ်လၢ တၢ်ဟ့ၣ်ဟ်အီၤတဖၣ်အပူၤသ့ဖဲန့ၣ်လီၤ.

၂. တၢ်အိးထီၣ်န့ၣ်ကျဲလၢမုၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ်အဂီၢ် - ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢကီၢ်ပယီၤပူၤ

တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ် - တၢ်အကါဒိၣ်လၢထံကီၢ်ဒီးဘၣ်အဂီၢ်

မုၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ် မ့ၢ်ဝဲတၢ်အကါဒိၣ်ကတၢၢ်တမံၤလၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်မၤတၢ်ဝဲယံာ်လံၤန့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်လၢ ၁၉၈၀ နံၣ် ဒီးဆူညါန့ၣ်, (နအဖ) သုးပဒိၣ်ထံၣ်ဝဲလၢ တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်အံၤ မ့ၢ်စုကဝဲၤပီးလီၤတမံၤလၢ ကသုၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ, တၢ်ဂၢၢ်တၢ်ကျဲၤဒီးတၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်တဆိဘၣ်တဆိန့ၣ်လီၤ. တၢ်တီၢ်ကျဲၤလၢ (နအဖ) ဆီၣ်ထွဲတရူထီၣ်ဝဲတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ, ထံတမၢၢ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤ, တၢ်တုၤကျဲၤမုၢ်ကျဲၤဘိတၢ်တီၢ်ကျဲၤ, တၢ်သုၣ်တၢ်ဖျးတၢ်တီၢ်ကျဲၤ, စးဖိကဟၣ်ဟီၣ်ကဝီၤဒိၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤ ဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချဆီၣ်ထွဲပီးလီၤတၢ်တီၢ်ကျဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တီၢ်ကျဲၤတဖၣ်အံၤတၢ်မၤအိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်လၢ ပဒိၣ်ခံဖုအတၢ်ပတၢ်ပြးဟီၣ်ကဝီၤဒီး တၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၢ်ဟီၣ်ကဝီၤလၢတအိၣ်ဒီးတၢ်ပာ်ကကလုာ်န့ၣ်ဆံးဖိ လၢအအိၣ်ဆိးဖဲလီၤကဝီၤပူၤတဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အစၢလၢပိာ်ထွဲထီၣ်အခံတခီ မ့ၢ်တၢ်ဂၤထီၣ်န့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, တၢ်ယုၣ်ဆူၣ်ယုၣ်စး, တၢ်မၤဆူၣ်မၤစးဒီးကမျၢထံဖိကီၢ်ဖိအတၢ်ယုၣ်မ့ၢ်ဟးဖျိးတဖၣ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.^၄

ဖဲ ၁၉၉၀ နံၣ်ဒီး ၂၀၀၀ နံၣ်တၢ်ပတုၣ်တၢ်ခးအဆၢကတီၢ်, (နအဖ) မၤလဲၤထီၣ်အတၢ်ပတၢ်ပြးတဖၣ်, ဂၤလီၤဂုၢ်မၤန့ၢ်ဟီၣ်ကဝီၤတုၤဆူထံဆၢကတီၢ်ဆၢ ခိဖျိမၤဖျါထီၣ်ဝဲတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်အမိၢ်လံၤမိၢ်ပုၤတဖၣ်, ဟံးန့ၢ်တၢ်အထိးနါလၢထံၣ်ကီၢ်သးဒီး မုၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ်အတၢ်ရူလိာ်မုၢ်လိာ်အဖီခိၣ်လၢပဒိၣ်တဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤ, လၢကလုာ်န့ၣ်ဖိစုကဝဲၤတဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤ, ဒီးလီၤကဝီၤမုၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ်ခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. ကျဲၤမုၢ်လၢတၢ်တုၤအိၣ်ဝဲၤသီတဖၣ်ကထီၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ပယီၤသုးတဖၣ်တၢ်လဲၤတၢ်ကွၢ်အဂီၢ်, လၢမုၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ်အဂီၢ်ဒီးပဒိၣ်ပပုၤတဖၣ်အဂီၢ် လၢလီၤကဝီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. န့ၣ်ဆၢတၢ်အိၣ်ယၢၤလၢ အအိၣ်လၢလီၤခၢၣ်သးတၢ်ဖိၣ်ပျံၤအဖီလၢတဖၣ်, ဟ့ၣ်ဆူၣ်ထီၣ်ထံကီၢ်ပဒိၣ်လၢကဒိၣ်စိဒိၣ်ကမိၤထီၣ်ဆူညါကွၢ်ကွၢ်ဒီး ကမၤလီၤမၤကွၢ်မုၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ်အတၢ်ဘျးစဲတဖၣ် လၢကလုာ်န့ၣ်ဖိစုကဝဲၤတဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ.^၅ တၢ်အစၢလၢပိာ်ထွဲထီၣ်အခံတခီမ့ၢ်ဝဲ (နအဖ) ဒုးန့ၣ်လီၤအတၢ်ပတၢ်ပြးဒီး ကၢၤဖိၣ်တၢ်ယာ်အတၢ်ပတၢ်ပြးအစိကမိၤဒီး လၢခံကတၢၢ်ကသုးယံၤထီၣ်ကွၢ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ခိတၢ်သွဲလၢ ကလုာ်န့ၣ်ဖိစုကဝဲၤတဖၣ်အစုပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်မိၣ်န့ၣ်သးလီၤအဒိၣ်အထီလၢ ကလုာ်န့ၣ်လၢအဆးလီၤတၢ်ပတုၣ်တၢ်ခးအစုမုၢ်ကျဲၤတဖၣ်အဂီၢ်, စးထီၣ်လၢ ၁၉၉၀-၂၀၀၀ နံၣ် အတီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢကလုာ်န့ၣ်ဖိစုကဝဲၤတဖၣ်အဂီၢ်, တၢ်ပတုၣ်တၢ်ခး ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ဒ်သိးကထၢတၢ်ခိတၢ်သွဲလၢမုၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ်အသီ အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အဂီၢ်ဒီးမုၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ်အသီလၢကဟဲအိၣ်ထီၣ်တဖၣ်အဖီခိၣ်လီၤ.^၆ အဝဲသ့ၣ်အါဒ်အါဂၤသ့ၣ်ထီၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဒုၣ်ဝဲခိပနံၣ်လၢကထုးထီၣ်မၤကၤန့ၣ်ဆၢတၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ်လီၤ.^၇ တၢ်ခိတၢ်သွဲအတၢ်ဟဲန့ၣ်လၢအအါတဖၣ် မၤဂၤထီၣ်ဒီးမၤဆူၣ်ထီၣ်ဝဲကလုာ်န့ၣ်ဖိစုကဝဲၤတဖၣ် အတၢ်ဖဲတၢ်မၤဒီးအတၢ်ပတၢ်ပြးအတၢ်ကွီၣ်တဖၣ်လီၤ. ကလုာ်န့ၣ်ဖိစုကဝဲၤတနီၤနီၤဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဘျးတၢ်ဖိၣ်အါမးလၢ အတၢ်ပတၢ်ဆုၢ်ရဲၣ်ကျဲၤမုၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ် အတၢ်ဖဲတၢ်မၤအသီတဖၣ်အဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ.^၈ နီၣ်ဂုၤ, စးထီၣ်လၢ ၂၀၀၀ နံၣ်လံၤလံၤ ကလုာ်န့ၣ်ဖိစုကဝဲၤလၢအဆးလီၤတၢ်ပတုၣ်တၢ်ခးအစုမုၢ်ကျဲၤတဖၣ်

^၄ တၢ်ဂၢၢ်တၢ်ကျဲၤအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢ ကညီၣ်ဂီၢ်ဝဲၤယာ်ကရူၢ် ဒီးထုးထီၣ်ရၢလီၤအီၤဖဲ လၢအုၣ် ၂၀၀၇နံၣ် လၢအမုၢ် "Development by Decree: The politics of poverty and control in Karen State," KHRG, April 2007.

^၅ "Natural Resources and Subnational Governance in Myanmar, Key Considerations for Wealth Sharing." တၢ်ပတၢ်ဆုၢ်ရဲၣ်ကျဲၤလၢကီၢ်စဲၣ်ပတီၢ် လၢကီၢ်ပယီၤအပူၤ, တၢ်ဝဲသကိးလံာ်ကဘျးနီၣ်ဂံၢ် ၄, လၢယုၤ, ၂၀၁၄ နံၣ်.

^၆ "Contested Areas of Myanmar: Subnational Conflict, Aid, and Development," အုၣ်ဖိးဒုၣ်ဂၢၢ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.

^၇ "Contested Areas of Myanmar: Subnational Conflict, Aid, and Development," အုၣ်ဖိးဒုၣ်ဂၢၢ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.

^၈ ကျဲၤမုၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ် အတၢ်ဖဲတၢ်မၤအသီတဖၣ်အဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ. နီၣ်ဂုၤ, စးထီၣ်လၢ ၂၀၀၀ နံၣ်လံၤလံၤ ကလုာ်န့ၣ်ဖိစုကဝဲၤလၢအဆးလီၤတၢ်ပတုၣ်တၢ်ခးအစုမုၢ်ကျဲၤတဖၣ် ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၤဒီးအနီၢ်ကစၢ်ဒုၣ်ဝဲတၢ်ပတၢ်ပြးလၢအဟီၣ်ကဝီၤလီၤ, ဒီးပိာ်ထွဲထီၣ်အခံလၢထံၣ်ကီၢ်သးတၢ်စိတၢ်ကမိၤဂံၢ်ဘါလီၤစၢ်, မ့ၢ်တမ့ၢ်ဘၣ်လီၤ မုၢ်လီၤဖးန့ၣ်လီၤ.

ဘဉ်ကွာ်ဆာ်မဲးဒီးအနီၤကစၢ်ဒဉ်ဝဲတၢ်ပတၢ်ပြးလၢ အဟီၣ်ကဝီၤစၢၤလီၤ, ဒီးပိာ်ထွဲထီၣ်အခံလၢထံၣ်ကီၢ်သဲးတၢ်စိတၢ် ကမိၤဂံၢ်ဘါလီၤစၢ်, မ့တမ့ၢ်ဘဉ်လီၤမုၢ်လီၤဖးန့ၣ်လီၤ.^၉

ခံဒီယၢ်ပတၢ်ပတုၣ်တၢ်ခး ၁၀၁၁-၂၀၁၂ နံၣ် န့ၣ်, ခံဖုလၢာ်အိၣ်ဒီးတၢ်သးလီၤပလီၤလၢ မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၤထီၣ် ပသီထီၣ်အဖီခိၣ်, ယုာ်ဒီးတၢ်မၤဆူၣ်ထီၣ်, မၤလဲၤထီၣ်တၢ်ပတၢ်ပြးဒီး ပုၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်လၢအဆိအချူဆူဟီၣ် ကဝီၤလၢအဘဉ်တၢ်ပတၢ်ဆူၤအီၤလၢ ပဒိၣ်ခံဖုအဖီလၢန့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢအပိာ်ထွဲထီၣ်တၢ်ပတုၣ်တၢ်ခးအခံတဖၣ်, ကလုာ်န့ၣ်ဖိၣ်စုကဝဲၤဒ်အမ့ၢ်, ကညီဒီကလုာ်စၢၤဖိၣ်ကရၢ (KNU) မၤဂ့ၤထီၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘဉ်လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်ခိတၢ်သ့လီၤကျဲး, မၤဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ဒီး ပုၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်လၢ ကမျၢၢ်အသိးအကျါန့ၣ်လီၤ. လၢကလုာ်န့ၣ်ဖိၣ်စုကဝဲၤတနီၤအကျါ, ပထံၣ်ဘဉ်ပျီၤပျီၤလၢ ပုၤဂ့ၢ်ဝီမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်မၤအံၤ ဒုးအိၣ် ထီၣ်တၢ်ဘဉ်ယိၣ်ဘဉ်ဘီခိဖျိအိးထီၣ်န့ၣ်ကျဲးလၢ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အတၢ်ဟဲန့ၣ်လီၤအါထီၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အလီၤကဝီၤပူၤန့ၣ် လီၤ. ဘဉ်ဆဉ်, လၢကတြီဆၢဒီသဒၢကွၢ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအဂီၢ် မၤဝဲတသ့ဘဉ်. ဒ်န့ၣ် အသိး, လၢကဘဉ်ဟံတၢ်ကွၢ်အတၢ် လီၤတၢ်ကျဲးဒီး ပုၤကမျၢၢ်လၢပၤဝဲသ့ၣ်တဖၣ်စ့ၢ်ကီၢ်ပတုၣ်ဝဲတသ့ခိဖျိလၢ မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤသ့ၣ်တဖၣ် အံၤအယိန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲးလၢ တၢ်မၤဖျါထီၣ်အမိၤလံၤမိၤပုၤဝဲ ၂၀၁၂ နံၣ်အလီၤခံတဖၣ်, မုၢ်တၢ်တိာ်ကျဲးဒိၣ်ဒိၣ် မုၢ်မုၢ်လၢအထူးထီၣ်သ့ဝဲန့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ်, တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တဖၣ်ဒီးတၢ်ပံးန့ၣ်ထံၣ်ဂံၢ်သဟီၣ် တၢ်တိာ်ကျဲးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တိာ်ကျဲးဒီးဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ကဲဘျုးကဲဖိၣ်လၢပယီၤသုးမုၢ်ဒိၣ်အဂီၢ်, လၢကလုာ်န့ၣ် ဖိၣ်စုကဝဲၤအဂီၢ်ဒီး ခိပနံၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဘဉ်ဆဉ် တၢ်ကဲဘျုးလၢလီၤကဝီၤဖိတဖၣ်အဂီၢ် အိၣ်ဝဲစ့ၢ်ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. ^{၁၀} ၂၀၁၃ နံၣ်, (KHRG) အတၢ်ဟံဖျါလၢအမ့ၢ် ‘Losing Ground: Land conflicts and collection action in Southeast Myanmar’ မၤနီၣ်မၤပါတၢ်ဝဲအသိး, မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢအဒိၣ်အမုၢ်ဒ်အံၤတဖၣ် ညီန့ၣ်တအိၣ်ဒီး တၢ်အိၣ်ဖိၣ်တၢ်ပိာ်သကိးဒီးလီၤကဝီၤကမျၢၢ်သ့ၣ်တဖၣ် မ့တမ့ၢ်တၢ်တဟ့ၣ်စုအိၣ်လိးဘဉ်န့ၣ်လီၤ. အခိၣ် တလီၤဂ့ၢ်န့ၣ်ဆူၣ်ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢအလဲၤအထီ, နီယုာ်နီဟးဆူၣ်ကမျၢၢ်, ထၢတၢ်ခိတၢ်သ့လၢတဘဉ်ဘျိးဘဉ်ဒါ, မၤဆူၣ်ကမျၢၢ်ဒီးထၢဆူၣ်သုးမုၢ်သံၣ်ဘိ, မၤထီၣ်ဒါဟီၣ်ခိၣ်ဖိဒီးပုၤဂ့ၢ်ဝီခွဲးယာ်တဖၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်လၢတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ် တကးအကျဲးဒီး တုၤလၢတၢ်မၤသံအပတီၢ်တနီၤဒဉ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ^{၁၁}

စးထီၣ်လၢထံၣ်ကီၢ်တၢ်ဆိတလဲအိၣ်ထီၣ်ဝဲ ၂၀၁၁ နံၣ်လံၤလံၤန့ၣ် ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အတၢ်မၤခိၣ်သ့ၣ်တၢ်တမံၤမုၢ်မုၢ်ကျိၤ ဝဲၤကွၢ်တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လၢအဆိအချူန့ၣ်လီၤ. သဲးစးတၢ်ဘျုးလၢဘဉ်တၢ်ကွဲးဟံလီၤအီၤတဖၣ်န့ၣ် မုၢ်သဲးစးတၢ်ဘျုး လၢအဆိးထီၣ်န့ၣ်ကျဲးဒီး မၤညီထီၣ်န့ၣ်ထံၣ်ဂံၢ်ကီၢ်ဒီး ထံၣ်လီၤကီၢ်ပူၤတၢ်ဘျုးလီၤကျိၣ်စုတဖၣ်အဂီၢ်မုၢ်ဂ့ၤ, လၢတၢ်တိာ်ကျဲး ဖးဒိၣ်လၢတၢ်ကမၤဖျါထီၣ်အမိၤလံၤမိၤပုၤတဖၣ်အဂီၢ် မုၢ်ဂ့ၤန့ၣ်လီၤ.

^၉ ကျဲးမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ် အတၢ်ဖံးတၢ်မၤအသိတဖၣ်အဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်လဲၣ်ဂ့ၤ, စးထီၣ်လၢ ၂၀၀၀ နံၣ်လံၤလံၤ ကလုာ်န့ၣ်ဖိၣ်စုကဝဲၤလၢအဆဲး လီၤတၢ်ပတုၣ်တၢ်ခးအစုမုၢ်ကျိၢ်တဖၣ် ဘဉ်ကွာ်ဆာ်မဲးဒီးအနီၤကစၢ်ဒဉ်ဝဲတၢ်ပတၢ်ပြးလၢအဟီၣ်ကဝီၤစၢၤလီၤ, ဒီးပိာ်ထွဲထီၣ်အခံလၢထံၣ်ကီၢ် သဲးတၢ်စိတၢ်ကမိၤဂံၢ်ဘါလီၤစၢ်, မ့တမ့ၢ်ဘဉ်လီၤ မုၢ်လီၤဖးန့ၣ်လီၤ.

^{၁၀} “Contested Areas of Myanmar: Subnational Conflict, Aid, and Development,” အ့ၣ်ဖိးဒုၣ်ဂၢၢ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.

^{၁၁} “Contested Areas of Myanmar: Subnational Conflict, Aid, and Development,” အ့ၣ်ဖိးဒုၣ်ဂၢၢ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.

ဒီကလုာ်ဒံၣ်မိၣ်ခြံၣ်စံၣ်ကရၢ (NLD) အစီ - တၢ်ဆီတလဲလၢအကဘျၢ

ဖဲ (NLD) ဒီးန့ၢ်တၢ်စိတၢ်ကမီၤအခါ, အီၤဆါစုၣ်ကွဲၤ လၢအမ့ၢ်ခိၣ်န့ၢ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်စိကမီၤပွဲၤတုၤတကၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ် ဆီလီၤဝဲမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အတၢ်ဖဲတၢ်တဖၣ် လီၤဆီလိာ်အသးဒီးပဒိၣ်လၢအပၢတၢ်တၢ်လၢညါသ့ၣ်တဖၣ်န့ၢ်လီၤ. မ့ၢ် လၢအဝဲတခါမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဒီး တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်န့ၢ် ကဘၣ်လဲၤသယဲၤလိာ်အသးန့ၢ်လီၤ.

အဝဲစံးဝဲလၢ “တၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်အတၢ်လဲၤကျဲၤမ့ၢ်ဝဲၤတၢ်အကါဒိၣ်တမံၤလၢပဂီၢ်န့ၢ်လီၤ, ပှၤတနီၤနီၤကစံးဝဲလၢ တၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ် အိၣ်ထီၣ်သ့ၣ်လၢ ပလူၤမၤထွဲဝဲမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်အကျဲလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ယတတူၢ်လိာ်ဘၣ်. ထံကီၢ် တဘျီအံၤ တၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်မ့ၢ်တအိၣ်ဘၣ်န့ၢ် လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်တန့ၢ်ဘၣ်.”^{၁၂}

ဖဲတၢ်မၤ ၂၀၁၈ နံၣ်, တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢ အယူၤကၢတၢ်ကူၣ်လိာ်အိၣ်သကိး (Sustainable Development Forum) လၢကလုာ်န့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ် ဖဲန့ၢ်ပွဲၤဒီးအဆၢကတီၢ်, ကီၢ်ခိၣ် (၂) ဟဲနရံၤဘၢထံယူၤ စံးဝဲ-

“ဖဲတၢ်ယုၤသဘျီၣ်အူ ပှၤဂီၢ်ဝဲမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢအယူၤကၢအဖၢမ့ၢ်, တၢ်ကဘၣ်သ့ၣ်နီၣ်လၢ တၢ်ဂၤ ထီၣ်ပသီထီၣ်ဒီး တၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်န့ၢ်လဲၤသယဲၤလိာ်အသးလီၤ. တၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်မ့ၢ်အိၣ်မး တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်ကအိၣ်လီၤ. ဒီးတၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်အံၤအိၣ်စံးအိၣ်ကျဲၤသ့ဝဲ တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်အိၣ်ဝဲလီၤ. ကျဲၤမ့ၢ်ကျဲၤဘိလၢအဂ့ၢ်ဒီး လီၤမုၢ်အူသဟီၣ် လၢအလၢအပွဲၤန့ၢ် မ့ၢ်ဝဲၣ်ခိၣ်ထံးအတၢ်လိာ်ဘၣ် လၢပှၤဂီၢ်ဝဲမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်အဂီၢ်လီၤ. [...] ပှၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဒီးမျၢၢ်မ့ၢ်မၤသကိးတၢ်တပူၤယီၤလၢ ကျဲၤကိးကပၤဒီးန့ၢ်, ပဝဲကလုာ်န့ၣ်ဒီးပုၤဝဲၣ်မုၢ်ခါ အပှၤဂီၢ်ဝဲမ့ၢ်ကျိၤ ဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်အံၤ ကလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်သ့ဒီးတကတီၢ်ယီၤ ဒီးထံလိာ်ကီၢ်ပှၤတၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်န့ၢ်လီၤ.”^{၁၃}

ဒီလဲၣ်ဂၤ, တၢ်စိကမီၤအတၢ်လဲၤလိာ်သးဒီး တၢ်မၤဖျါထီၣ်ကျဲၤသန့အသီအမိၢ်လံၤမိၢ်ပှၤတဖၣ် လဲၤအသးကဘျၢဒီးဝဲန့ၢ် လီၤ. တၢ်ဆီတလဲလၢပဒိၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီကျဲၤသန့တဖၣ် တဘၣ်လိာ်ဖိးမံၤလိာ်အသးဒီးကလုာ်န့ၣ်ဟီၣ်ကဝီၤအတၢ်အိၣ် သးဘၣ်. တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီဘၣ်ကွၢ်တၢ်လၢအဖိးသဲးအံၤ တဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်မံၤသးမုၢ်လၢကလုာ်န့ၣ်အမ့ၢ် ကျိၤဝဲၤကွၢ် တၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်အဂီၢ်ဘၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၢ်အယီၤ, (NLD) ပဒိၣ်လၢအပၢလံၤတၢ်သၢနံၣ်တနံၣ်တဖုအံၤ, တၢ်ဂၤထီၣ် ပသီထီၣ်အတၢ်မၤတဖၣ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီးဒိၣ်တၢ်မၤပယုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိးဒီးယၢ်တၢ်ဂီၢ်ကိတဖၣ် ဒီးအဘၣ်တၢ်ဟံၤဖျါအီၤဖဲ အဆၢဒိၣ်ဝဲအံၤန့ၢ်လီၤ.

တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံး

တၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်အတၢ်လဲၤကျဲၤလၢ ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးအံၤဟံၤဖျါထီၣ်ကွၢ်ဝဲ ၂၀၁၁ နံၣ်တၢ်တဲသကိးတၢ်လၢ ခုၣ်အဲၣ်ယုၤဒီးသ့စုၣ်ပဒိၣ်အဘၢၣ်စၢၤလီၤ.^{၁၄} တၢ်ပတုၤတၢ်ခးအလံာ်အုၣ်သးလၢ သ့စုၣ်ပဒိၣ်ဒီးခုၣ်အဲၣ်ယုၤခံဖုအဘၢၣ် စၢၤမၤဝဲအံၤ ဘၣ်တၢ်ပာ်ဂၢ်ပာ်ကျဲၤအီၤဖဲ လၢယန့ၢ်အါရံၤ ၁၁သီ, ၂၀၁၂ နံၣ်န့ၢ်လီၤ.^{၁၅} တၢ်ဆဲးလီၤစုမ့ၢ် ကျၢၢ်အလံာ်အုၣ်သးအံၤ ဟဲစိာ်တၢ်ဆီတလဲအဒိၣ်အမ့ၢ်လၢတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢဂီၢ်ဝဲလၢ ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတကပၤ ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဆီတလဲလၢ ခုၣ်အဲၣ်ယုၤဒီးကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၢ်လီၤ.

^{၁၂} ‘Peace process is priority, not development: Suu Kyi’ ကီၢ်ပယီၤဒီးမိၢ်ခြံၣ်ထွၣ်ကလုာ်, လါအီကူး ၁၁သီ, ၂၀၁၇ နံၣ်.

^{၁၃} ‘Sustainable development forum for ethnics held in Nay Pyi Taw,’ ကီၢ်ပယီၤစၢၤဖျါကရၢ, ကီၢ်ခိၣ်ဝဲၤဒီး, လါယ န့ၢ်အါရံၤ ၁၈သီ, ၂၀၁၈ နံၣ်

^{၁၄} “Contested Areas of Myanmar: Subnational Conflict, Aid, and Development,” အရှုၣ်ဖိးဒုၣ်ဂၢၢ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.

^{၁၅} “The Karen National Union Negotiations 1949-2012,” ကီၢ်ပယီၤတၢ်မၤလိကလုာ်န့ၣ်ဂီၢ်ဝဲတၢ်ကွဲးအဘျီ ၂, လီၤခါၣ်သး (လါယူၤ ၂၀၁၂ နံၣ်)

ခီဖျိလၢတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်အတၢ်ဘၣ်ကံၣ်ဂုၢ်ကဲထီၣ်တၢ်လံၤလၢအနံၣ် ၆၀ ဘျဲၣ်အယံ တၢ်နၢ်န့ၢ်က့ၤကီၢ်ပယီၤပဒိၣ် သ့ထဲတဆံးတက့ၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၆} တၢ်ပတုၣ်တၢ်ခးဝံၤအလီၢ်ခံ, မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤ, တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်တၢ် တိၢ်ကျဲၤဒီး ပုၤဂံၢ်တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ် အိၣ်ထီၣ်ဝဲဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်ဒီး တကတီၢ်ယီၤ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်မၤလဲၢ်ထီၣ် အတၢ်ပတၢ်ပြးဆူဟီၣ်ကဝီၤလၢကလုာ်န့ၣ်ဖိၣ်စုကဝဲၤတဖၣ်ပတၢ်ဝဲအပူၤန့ၣ်လီၤ.

“သုးပဒိၣ်ထီၣ်သီတဖၣ် သ့ဝဲတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်အံၤ ဒ်စုကဝဲၤတခါလၢကမၤဟးဂီၤဒီးမၤလုၤမၤပျီၤကွၢ်တၢ်ပၢ်ဆၢ ကရူာ်တဖၣ်ဒီးကမၤန့ၢ်ဆိၣ်ခံကလုာ်န့ၣ်တဖၣ် ဒ်သီးအဝဲသ့ၣ်ကသးပုၤနီၣ်ကွၢ်အတၢ်ဂဲၤလိာ်န့ၣ်လီၤ.”
နီၢ်စံးဖိရၤစ့ၤ, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ကရၢခိၣ်-၂ လီၤလံၤ^{၁၇}

လၢတၢ်န့ၣ်အယံ, မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်တမ့ၢ်ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်အတၢ်လိာ်ဘၣ်ခိၣ်သ့ၣ်ဘၣ်. မ့မ့ၢ်တခီတၢ် လိာ်ဘၣ်ခိၣ်သ့ၣ်လၢခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်သးလီၤဝဲန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်ကစံးကတိၤသကိးဆိတၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်အဂီၢ်ဒီးကီၢ်ပယီၤပဒိၣ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကဲထီၣ်တၢ်ဟံးသးတလီၤပလိာ်လိာ်သးလၢ တၢ်နၢ်ပၢ်တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဒီးတၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်အိၣ်ပညီ ဒ်သ့စ့ၣ်ပဒိၣ်ပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်လဲၣ်ဂ့ၤ, လၢခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်လီၤခါၣ်သးအပူၤတၢ်ပၢ်သးဟဲပၢ်ထီၣ်တမံၤ လၢတၢ်အိးထီၣ်မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်မၤလၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးအံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢတၢ်ဟးဆဲးအီၤတသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ^{၁၈}ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ခိၣ်နၢ်ပလၢာ်ဘၣ်ဝဲလၢ အအိၣ်ဒီးမူၤဒါလၢကသ့ၣ်ထီၣ်ဒီး မၤဂၢၢ်မၤကျိၤထီၣ်အတၢ်မၤမူၤဒါလၢ မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ဒီး တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်အတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢ တၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤတဖၣ်လီၤ.

စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၂ နံၣ်လံၤလံၤ, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ကဲထီၣ်ဝဲ ကရၢလၢအဟူးဂဲၤဆိလၢမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ် လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတကပၤန့ၣ်လီၤ. ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ခိၣ်နၢ်တဖၣ်ပတၢ်ဘၣ်ဒီး ဟ့ၣ်တၢ်ပျဲလၢတၢ်ကမၤ မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်လၢ ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ပၢ်အပူၤလီၤ. ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်န့ၣ်လီၤမၤဘၣ်ထွဲသကိးတၢ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ် ဘျီထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤတဖၣ်, လီၤမ့ၢ်အူသဟီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤတဖၣ် ဒီးတၢ်ခူၣ်စၢ်ပူၤထးပူၤတၢ်တိၢ်ကျဲၤတဖၣ်လီၤ. ^{၁၉}ဒ်လဲၣ်ဂ့ၤ, တၢ်န့ၢ်ဘျုးန့ၢ်ဖိၣ်လၢနီၢ်ကစၢ်အဂီၢ်န့ၣ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဖ့ၣ်ဆၢလၢခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်အပူၤဒီးမၤအါထီၣ်တဂၤလၢ ကရူာ်ဒ်ဝဲစုၣ်စုၣ်စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၂ နံၣ်လံၤလံၤန့ၣ်လီၤ.^{၂၀} အါန့ၢ်အန့ၣ်, စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၂ နံၣ်လံၤ လံၤ, သဝီဖိတဖၣ် ထံၣ်ဝဲလၢ, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်အတၢ်သ့ၣ်ဆူၣ်သးဂဲၤလၢမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဖဲသကိးမၤသကိးအံၤ မၤဟးဂီၤကွၢ်တၢ်နၢ်န့ၢ်လိာ် သးလၢခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဒီး နူဖိသဝီဖိတနီၤအဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ.^{၂၁} တၢ်သံကွၢ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲလၢသဝီဖိအကျိၤလၢ မ့ၢ်ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ် အံၤမၤတၢ်လၢအနီၢ်ကစၢ်တၢ်ဘၣ်ဘျုးအဂီၢ်ခါ. အဂီၢ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်, သဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဒီးတၢ်ဖဲအိၣ်မၤအိၣ်လီၤကျဲ တဖၣ်အိၣ်လၢတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီအပူၤ ခီဖျိခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ပျဲန့ၣ်လီၤတၢ်တိၢ်ကျဲၤတဖၣ်လၢခိခိၣ်ပုၤလၢကျိၤအဟီၣ်ကဝီၤ အယံလီၤ.^{၂၂}

^{၁၆} “Ceasefires, Governance and Development: The Karen National Union in Times of Change,” အုၣ်ဖိးဒုၣ်ဂၢၢ်,
^{၁၇} ‘Japan’s gamble to help Myanmar’s Peace Process: Donor resettlement projects aims to support ceasefire,’ (တၢ်ဂ့ၢ်အံၤတၢ်ဒီးသန့ၤအီၤလၢ Nikkei Asian Review, လိမးၣ် ၂၀၁၁, ၂၀၁၇ နံၣ်, “Ceasefires, Governance and Development: The Karen National Union in Times of Change,” အုၣ်ဖိးဒုၣ်ဂၢၢ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.
^{၁၈} “Ceasefires, Governance and Development: The Karen National Union in Times of Change,” အုၣ်ဖိးဒုၣ်ဂၢၢ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.
^{၁၉} “Proposed Hydropower Dam Project in Tanintharyi Region, Mergui-Tavoy District, 2017,” KHRG, လိယုၤ ၂၀၁၇ နံၣ်; “Mining development damages farms and irrigation infrastructure in Papun District,” KHRG, လိယုၤ ၂၀၁၇ နံၣ်.
^{၂၀} “A New Chapter for the Karen Movement,” (ကီၢ်ပယီၤကီၢ်ဆၢ, လိအုၣ်ဖိၣ် ၂၆သီ ၂၀၁၇ နံၣ်)
^{၂၁} “Dooplaya Field Report: A quasi-ceasefire? Developments after the Nationwide Ceasefire agreement, from January to December 2016,” KHRG, လိဝဲးပထုဘၢၣ် ၂၆သီ ၂၀၁၇ နံၣ်.
^{၂၂} ‘Toungoo Field Report: Fighting Grounds: land disputes, militarization and development challenges in a time of ‘peace,’ December 2015 to December 2016,’ KHRG, လိအုၣ်ဖိၣ် ၂၀၁၈ နံၣ်.

ကိၣ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီးခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ထံၣ်ဝဲလၢ မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢကိၣ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတကပၤအံၤ မ့ၢ်တၢ်လိၣ်နီၣ်နီၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢစုကဝဲၤတၢ်ဘၣ်ကံၣ်ဂုၤလီၤစ့ၤကွၢ်ဝဲၤအယိ, ဟီၣ်ကဝီၤအံၤထုးန့ၢ်ပုၤသုၣ်ပုၤသးလၢ တၢ်ကမၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အဂီၢ်လီၤ. ကိၣ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီးခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ခံဖုလၢ မ့ၢ်ပုၤလၢအဝဲၤဆိတၢ်လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ် မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်မၤလၢ ကိၣ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတကပၤ ဒီးအဝဲသုၣ်တဖၣ်ယုၣ်ထီၣ်အနီၣ်ကစၢ်ဒဲတၢ်ဖဲးတၢ်မၤ အလီၢ်အကျဲတဖၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်ဆူမဲၣ်ညါတပတီၢ် ကဝဲၣ်ထံနီၤဖးဘၣ်ယးခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ဒီးကိၣ်ပယီၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်ပတၢ်ပြးသနူလၢ အဒုး ကဲထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူန့ၢ် နူသဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဒီးတၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤဟးဂီၢ်ပုၤဟီၣ်ခိၣ် ဖိခွဲးယၢ်အဂီၢ်ဒဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပၤပြးဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ကွၢ်ဂီၢ်လၢကိၣ်ပယီၤအပူၤ

ကိၣ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးပၤဖျါထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်လီၤဆိလၢအဘၣ်ဘူစၢၤသၢလိၣ်သးဘၣ်ထွဲဒီး နူသဝီကမျၢဒီးတၢ်စူး ကါပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ခွဲးယၢ်ဂီၢ်ဝီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ကဝီၤအံၤဘၣ်တၢ်ပၤအီၤလၢပုၤခံဖုလၢအမ့ၢ် ကိၣ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီး ခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ဒီးတၢ်လီၢ်အဂၤတနီၤအိၣ်လၢတၢ်ပတၢ်ပြးခံခါလၢအဖိလၢန့ၣ်လီၤ. တၢ်ပတၢ်ပြးအကွၢ်အဂီၢ် တၢ်အိၣ်သး လၢအဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ပၤဆုၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအဘၣ်ဘူစၢၤသၢလိၣ်သးဒိၣ်မးလၢကိၣ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးန့ၣ် လီၤ. တၢ်ပၤပြးဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်စံးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ, တၢ်ဆၢတၢ်အကျိၤအကျဲလၢတၢ်ကန့ၢ်သုၣ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်, တၢ်ဆၢတၢ် အဖိခိၣ်တၢ်မၤလိၣ်ထီၣ်ကဲထီၣ်အီၤဒဲလဲၣ်ဒီး တၢ်ဘၣ်ကံၣ်ဂုၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်အဖိခိၣ် ဘၣ်တၢ်ဘျီၣ်အီၤဒဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကိၣ်ပယီၤသဲးတကျိၣ် – တၢ်တြီၤမၤတံၢ်တၢ်လၢ တၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ

“ထံကိၣ်ပဒိၣ်အံၤမ့ၢ်ပုၤန့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ခဲလၢဒီးန့ၢ်တၢ်အိၣ်ယၢၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ဖိခိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, ဟီၣ်လၢတၢ် ထူးတၢ်တီၤမ့ၢ်ဂ့ၢ်, လၢထံဖိခိၣ်ဒီးထံဖိလၢမ့ၢ်ဂ့ၢ်ဒီးလၢကလံၤကျိၤမ့ၢ်ဂ့ၢ်လၢထံကိၣ်အပူၤအံၤန့ၣ်လီၤ.”^{၂၉}

ကိၣ်ပယီၤကိၣ်စၢ်ဖိၣ်တၢ်ဘျီၣ်သဲးခိၣ်သ့ၣ် (၂၀၀၈)

သဲးတၢ်ဘျီၣ်လၢဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်ပၤပြးဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဂီၢ်ဝီလၢကိၣ်ပယီၤအပူၤအံၤ ဘၣ်တၢ်ကွဲးဟ်လီၤအီၤအါန့ၢ်ဒီး အထံၣ် (၇၀) လီၤ. သဲးတၢ်ဘျီၣ်တနီၤတၢ်ဟံးန့ၢ်ကွၢ်အီၤလၢ အဲကလံးဟဲပၤကိၣ်ပယီၤအစီၤခါန့ၣ်လီၤ.^{၂၉} သ့စ့ၣ်ပဒိၣ်စးထီၣ် ဘျီၣ်ထီၣ်က့ၤ ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်သဲးတၢ်ဘျီၣ်တဖၣ် ဒဲသိးကမၤစၢၤကွၢ်ထံဖိကိၣ်ဖိလၢ ကန့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ခွဲးယၢ်ဒီး ကွၢ်ထွဲပၤယၢ်ကယၢ်ထံလီၢ်ကိၣ်ပုၤ ဒီးထံဂုၤကိၣ်ဂၤအတၢ်ဘျီၣ်လီၤကျိၣ်စ့အဂီၢ်တဖၣ်လီၤ.

စံၣ်ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်သဲးတၢ်ဘျီၣ် (၂၀၁၂) နံၣ်န့ၣ် ဟ့ၣ်လီၤဝဲတၢ်သုၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လံာ်အုၣ်သး (ညီၣ်န့ၢ်ဘၣ်တၢ် သုၣ်ညါအီၤဒဲအမ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လံာ်တကျိၣ်နီၣ်ဂံၢ်-၇) စ့ၢ်ကိးလီၤ. လံာ်အုၣ်သးအသိအံၤ တၢ်တူၢ်လိာ်အီၤဒိၣ် ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ် ဒီးခဲအံၤသဝီဖိစူးကါအီၤဒဲအမ့ၢ်ခိၣ်ခါအရ့ဒိၣ်တခါလၢ အဝဲသုၣ်ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်ကွၢ်ခွဲးယၢ်လၢတၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ကွၢ်ဟီၣ်ခိၣ် ကပံၣ်အဂီၢ်လီၤ. တၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လံာ်အုၣ်သးအံၤ, မ့ၢ်လံာ်အုၣ်သးလၢအဖိးသဲး, ပုၤလၢအအိၣ် ဒီးလံာ်အုၣ်သးအံၤ, တၢ်ဟ့ၣ်အီၤတၢ်ပျဲးသဲးလၢကဆါကွၢ်အဟီၣ်ခိၣ်လီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, ဟ့ၣ်ဆူပုၤတဂၤဂၤအစုပူၤမ့ၢ်ဂ့ၢ် သုဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၃၀} အါန့ၢ်အန့ၣ် စံၣ်ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်သဲးတၢ်ဘျီၣ် (၂၀၁၂), တၢ်ဒီးန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်ဘျီၣ်, ၁၈၉၄နံၣ် (Land Acquisition Act, 1894) စ့ၢ်ကိးအိးထီၣ်န့ၢ်ကျဲလၢ ကိၣ်ပယီၤထံဖိကိၣ်ဖိအဂီၢ်လၢကဒီးန့ၢ်ဘၣ်ကွၢ်ဟီၣ်ခိၣ်

^{၂၉} ကွၢ်ဝဲတၢ်ဘျီၣ်သဲးအဆၢဒိၣ် ၃၇ (က) “Constitution of the Republic of the Union of Myanmar (2008)” တက့ၢ်.

^{၂၉} ဝဲ ၁၈၂၄ နံၣ်ဒီး ၁၉၄၈ နံၣ်အဘၣ်စၢၤန့ၣ် ကိၣ်ပယီၤအိၣ်လၢကိၣ်အဲကလံးတၢ်ပၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဝဲန့ၣ်အဆၢကတီၢ် ကိၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ကိးအီၤလၢ ကိၣ်ပယီၤန့ၣ်လီၤ.

^{၃၀} စံၣ်ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်ဘျီၣ်သဲး (ကိၣ်စၢ်ဖိၣ်ဘျီၣ်ဒိၣ်တၢ်ဘျီၣ်သဲး) နီၣ်ဂံၢ် ၂, ၂၀၁၂ နံၣ်.

ခိၣ်,ခိဖျိတၢ်ဒီးန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သဲးတၢ်ဘျုး (၁၈၉၄)^{၂၆} အဖီလၢသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. နီၤလဲၣ်ဂ့ၤ, ကီၢ်ပယီၤသဲးတၢ်ဘျုးခိၣ် သ့ၣ်ဖဲ ၂၀၀၈ နံၣ်န့ၣ်, အိၣ်ဒီးတၢ်တြီအါမးလၢ တၢ်န့ၣ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အခွဲး အယာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢကီၢ်ပယီၤအပူၤ, တၢ်န့ၣ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်န့ၣ် တၢ်တဟ့ၣ်အခွဲးဘၣ်အမဲၣ်ညါ တၢ်သူဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ် ကပံာ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်ခဲလၢာ်အိၣ်လၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အတၢ်ပၤဆၢအဖီလၢန့ၣ်လီၤ.^{၂၇} တၢ်ဟ့ၣ်လီၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဘျုး (၁၈၉၄) န့ၣ်, န့ၣ်န့ၣ်ပၤကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်လၢကရဲၣ်ကျဲၤဘၣ်န့ၣ်က့ၤ ကမ့ၢ်တဖၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ် အယီၤ, ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဘျုးအသီလၢတၢ်ဟံၤလီၤအီၤန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအတၢ်တၢ်ဒီးထံကီၢ်ပဒိၣ်လၢ ကရဲၣ်ကျဲၤဘျါဂ့ၢ်ကွံာ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တဖၣ်လီၤ.

အါန့ၣ်အန့ၣ်, တၢ်သူၣ်ထီၣ်ကီၢ်ပယီၤတၢ်ပၤဆၢရဲၣ်ကျဲၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အတၢ်ဘျုးအံၤ, တအုၣ်ကီၤဒီးတကျါၤဘၢ ယုာ်ပုၤထူလံၤဖိအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လီၤကျဲၤ နီၤအမ့ၢ်တၢ်ဖဲဒီးသံၣ်လီၤကျဲၤ^{၂၈} ဒီးပုၤတဝၢအတၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် လီၤကျဲၤ^{၂၉} တဖၣ်ဘၣ်. အဒိ, လၢ (၂၀၁၂) စံာ်ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သဲးတၢ်ဘျုးအဖီလၢ, တၢ်ဟ့ၣ်လီၤဝဲ “တၢ်သူဟီၣ် ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သး” န့ၣ် မ့ၢ်ဒီးသိးကဒိသဘဲတၢ်သူၣ်ဖျးအိၣ် တၢ်တပယုာ်ယီၤအကျဲၤသန့လၢဟီၣ်ခိၣ်တတီၤယီၤအဖီခိၣ် လီၤ. တၢ်ဘျုးအံၤတဟ့ၣ်ခွဲးလၢ တၢ်ကဖဲအိၣ်မၤအိၣ်ဝီၤရဲးတၢ်လီၤလၢ ဟီၣ်ခိၣ်တတီၤယီၤအဖီခိၣ်ဘၣ်. မ့ၢ်တၢ်ဟီၣ် ခိၣ်အံၤတၢ်ကဘၣ်သူၣ်အီၤ “တၢ်သူဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သး” ဟံၤပနီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီအသိးလီၤ. ဒီးတၢ်မ့ၢ်တလူၤပိာ်ထွဲ တၢ်သိၣ်တၢ်သီအံၤသၢပျုၤ, တၢ်ကဟ့ၣ်တၢ်စံာ်ညီၣ်ခိဖျိတၢ်တဟ့ၣ်အခွဲးလၢ ကမၤအိၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အံၤလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. နီၤ (၂၀၁၂) ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သဲးတၢ်ဘျုးဟံၤလီၤဝဲအသိး, ဟီၣ်ခိၣ်လၢအလီၤဟံၤ, လီၤပျီဒီးသဘျုးတဖၣ်အံၤ တၢ်မ့ၢ်သူၣ်အီၤ လၢတအိၣ်ဒီးတၢ်မၤနီၣ်မၤယီၤအီၤအကျိၤအကျဲၤဘၣ်န့ၣ်, တၢ်တဟံၤပနီၣ်အီၤလၢအဖိးသဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ် အယီၤ, ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးသိးအံၤသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်ဟံးန့ၢ်ကွံာ်အီၤဒီးဟ့ၣ်လီၤက့ၤဆူပုၤအသီတဖုအစုပုၤသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ^{၃၀} လၢတၢ်န့ၣ် အယီၤ, တၢ်န့ၣ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အံၤတကလုာ်, တၢ်တဟံၤပနီၣ်အီၤလၢအဖိးမံၤလိာ်သးဒီးသဲးဘၣ်အမဲၣ်ညါ န့ၣ်အိၣ် ထီၣ်တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. နီၤ (၁၉၉၂) သ့ၣ်ပုၤသဲးတၢ်ဘျုးဟံၤပနီၣ်တၢ်ဝဲအသိး, သဲးတၢ်ဘျုးတြီယာ်ဝဲဒၣ် လၢ ကယံာ်ဟီၣ်ခိၣ်လၢတၢ်ဟံၤပနီၣ်အီၤအမ့ၢ် သ့ၣ်ပုၤဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ်တၢ်သူၣ်အီၤလၢတၢ်ပညီၣ်အဂုၤအဂၢၤတသ့ဘၣ်. ပုၤမ့ၢ်ဆုၣ်မ့ၢ်ဂီၤဖိ, ပုၤထူစံာ်ဖိအနီၢ်ကစၢ်ဒီးအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အိၣ်ဘၣ်လၢ “သ့ၣ်ပုၤပျံၤကွီၤ” အပူၤတဖၣ်, နီၤ (၁၉၉၂) သ့ၣ်ပုၤသဲးတၢ်ဘျုးအသိး, အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်လုာ်သ့ၣ်ခါပတ်သ့ၣ်ပုၤသဲးတၢ်ဘျုးဒီး အတၢ်အိၣ်မူန့ၣ်အိၣ်လၢတၢ်လီၤ ဘၣ်ယိၣ်အပူၤ လၢတၢ်နီၤဟးထီၣ်ကွံာ်အီၤသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၃၁}

တၢ်ဆိတလဲၣ်ဘျီဘၣ်က့ၤတၢ်ပၤပြးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢသ့ၣ်ပဒိၣ်ပၤတၢ်အစီၤတဖၣ်ဒီး လၢခံ (NLD) ပဒိၣ် လၢအထီၣ်ပၤက့ၤတၢ်အသီတဖု လူၤပိာ်မၤထွဲဝဲတၢ်န့ၣ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ခွဲးယာ်တန့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘျီဘၣ် ဆိတလဲၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီဘၣ်ဆၣ် တၢ်ဂုာ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ် အိၣ်ဒီးဝဲလၢကီၢ်ပယီၤအပူၤဒီးဘၣ်

^{၂၆} “The Land Acquisition Act (1894)” ၁၈၉၄ တၢ်ဒီးန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဘျုး
^{၂၇} “Constitution of the Republic of the Union of Myanmar (2008)” ၂၀၀၈ နံၣ်.
^{၂၈} တၢ်ဖဲဒီးသံၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်မၤအံၤ, မ့ၢ်တၢ်သူၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်အကွၢ်အဂီၢ်တမံၤလၢအပၤယာ်ကယာ်ဟီၣ်ခိၣ်အကံာ်အစီၤလီၤ. တၢ်ဖဲ ဒီးသံၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်မၤလီၤဟံၤလီၤပျီတၢ်လီၤတတီၤဒီးသူၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်, ဖဲးအိၣ်မၤအိၣ်အီၤလၢတၢ်ဆၢကတီၢ်ဖုၣ်, ဝဲတၢ်ဟံၤတၢ် ကွံာ်အီၤဒီးသိးဟီၣ် ခိၣ်ညၣ်ကဂုၤထီၣ်က့ၤဒီးလၢညါအသိးလီၤ. တၢ်ဖဲဒီးအိၣ်မၤအိၣ်လီၤကျဲၤအံၤတၢ်ဟံၤအိၣ်ဘျးအိၣ်သါဟီၣ်ခိၣ်ဖဲဟီၣ် ခိၣ်ညၣ်ကဂုၤလၢဘၣ် အဆၢကတီၢ်လီၤ. တၢ်ဖဲဒီးသံၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်မၤအံၤဘၣ် တၢ်မၤအီၤဂီၢ်မ့ၢ်ဂီၢ်ပၤလၢပုၤလီၤကဝီၤသဝီဖိလၢအအိၣ် ဆိးလၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ် ကလံာ်ထံးတကပၤန့ၣ်လီၤ.
^{၂၉} ဟီၣ်ခိၣ်လၢပုၤတဝၢပၤဘၣ်အံၤ, မ့ၢ်တၢ်လီၤတၢ်ကျဲၤလၢပုၤအါဂၤပၤဘၣ်ဝဲ ဒီးဘၣ်တၢ်ပၤဆၢရဲၣ်ကျဲၤအီၤလၢပုၤတဝၢ, တမ့ၢ်ပုၤ တဂၤ (မ့) ခိပနီၣ်ပၤအီၤဘၣ်.
^{၃၀} ‘Vacant, Fallow and Virgin Lands Management Rules’ ကီၢ်ပယီၤစၢ်ဖျိကရၢ, စံာ်ပုၤသူၣ်ဖျးဒီးထံဘီဝဲကျိၤ, နီၣ်ဂံၢ် ၁, လၢအီၤကူး ၃သီ ၂၀၁၂ နံၣ်)
^{၃၁} ‘Legal Review of Recently Enacted Farmland Law and Vacant, Fallow and Virgin Lands Management Law: Improving the Legal & Policy Framework Relating to Land Management in Myanmar,’ (ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ကရူာ်မိၢ်ပုၤ-တၢ်အိၣ်အတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢမၤသကိးတၢ်ကရူာ်, လၢနီၤဝဲဘၣ် ၂၀၁၂ နံၣ်); ‘Guidance Notes on Land Issues: Myanmar,’ ဘီမ့ၢ်စၢ်ဖျိကရၢအိၣ်ဆိးလီၤ

တၢ်ပၣ်ထံၣ်နီၤဖးအီၤလၢပဒိၣ်အံၤ ကွၢ်ဆိတၢ်ထဲလၢ မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အဂီၢ်တပၤဒီး မ့ၢ်လၢထံၣ်ဖိကိၢ်ဖိ အတၢ်ခွဲး တၢ်ယၢ်အဂီၢ်န့ၣ်ပဒိၣ်အံၤတၢ်မၤဆိဝဲ ဘၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်မၤလီၤတၢ်ကွၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်အဂီၢ် အကျိၤလၢကိၢ်ပယီၤပူၤအခါ, တၢ်မၤန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ် တၢ်ကျိၤစ့ၤဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ပၣ်လီၤတၢ်သိၣ် တၢ်သီအတၢ်ကိၢ်အသီဖိလၢ, ပှၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ လၢ ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဂ့ၢ်ဝိတကပၤဂ့ၢ်လိာ်ဝဲဒၣ်လၢ, ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ခဲလၢလၢထံၣ်လီၤကိၢ်ပူၤအံၤ, (၅၀) မျးကယၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်လၢ “အအိၣ်ကလီ”^{၃၂} လီၤ. လံာ်ဟံၣ်ဖျါလၢအဘၣ်တၢ်ထုးထီၣ်ရၢလီၤအီၤ ခိၣ်ဖျါကိၢ်ပယီၤ စံာ်ပှၤသ့ၣ်ဖျးဒီးထံၣ်ဘီၤကျိၤဒီး ကိၢ်ပယီၤခိၣ်ယၢ်န့ၣ်ဆၢဒီးတၢ်ပၤယၢ်သ့ၣ်ပှၤဝဲၤ ကျိၤစံးဝဲ, ကိၢ်ပယီၤအဟီၣ်ခိၣ် ကပံၣ် (၂၀) မျးက ယၢ်ယၢ်တၢ်ဟ့ၣ်လီၤကွၢ်ဆိထံၣ်ဂ့ၢ်ကိၢ်ဂၤ (မ့) မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ပှၤဘျၢလီၤကျိၣ်စ့တဖၣ်အစု ပူၤလၢ (၃၀-၇၀) နံၣ်အတီၢ်ပူၤလီၤ.^{၃၃}

ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ် အိၣ်ဒီးဒၣ် လၢတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲ (၂၀၁၇) နံၣ်အပူၤ “(၂၀၁၂) စံာ်ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်သဲစး တၢ်ဘျၢ” Farmland Law (2012) အံၤဘၣ် တၢ်ပတံထီၣ်အီၤလၢတၢ်ကဘိ ဘၣ်ကွၢ်အီၤယုၤဒီး (၂၀၁၂) တၢ်ပၤဆုၤဟီၣ်ခိၣ်လီၤပျီ, လီၤဟီၤဒီးသဘျၢ, တၢ်သိၣ်တၢ်သီ Vacant, Fallow and Virgin Lands Management Act (2012), ဘၣ်ဆၢတၢ်ဂ့ၢ်တၢ် ကျိၤတဖၣ်, ကတီၢ်အံၤအိၣ်ဒီးဝဲလၢန့ၣ်ပှၤဒီးအတၢ် ဆိမိၣ်ဆိမးအပူၤလီၤ. ပမ့ၢ်ကွၢ်လၢတၢ်အိၣ်သးခဲအံၤန့ၣ်, တၢ်ပတံထီၣ် (၂၀၁၇) တၢ်မၤန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်သိၣ် တၢ်သီအံၤဒၣ်လဲာ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်တဘၣ်တဘၢလၢ တၢ်န့ၣ်ပှၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လၢကိၢ်ပယီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ကတီၢ်အံၤ “(၂၀၁၇) တၢ်မၤန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီ” (Land Acquisition Act, 2017) အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလံာ်တက့ၢ် လၢတၢ်ပတံထီၣ်အီၤတဖၣ် မၤအါထီၣ်တၢ်တဘၣ်တဘၢလၢ “တၢ်န့ၣ်ပှၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်” လၢကိၢ်ပယီၤပူၤအဂီၢ်လီၤ.^{၃၄}

တၢ်ပၤပြးဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဂီၤလၢကိၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံး

ဒ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီးန့ၣ်တၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဒီး သ့ၣ်ပှၤသဲစးတၢ်ဘျၢလၢအဲကလံးစိၤအသီးန့ၣ်, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးန့ၣ် သါတၢ်သဲစးတၢ်ဘျၢတဖၣ်အံၤလၢအဲကလံးပၤတၢ်အစိၤန့ၣ်လီၤ. လၢအခိၣ်ထံး, တၢ်စူးကါလုာ်လၢထူသန့ဟီၣ်ခိၣ်

တၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လၢအကဲထီၣ်က့ၤ တၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်စံးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.

ဒ်အိၣ်စဖါမ် (Oxfam) တၢ်ကရၢကရိၣ်ဖျါဝဲအသီး, တၢ်ဟံး န့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဟဲကဲထီၣ်သးသ့ဖဲလၢ တၢ်သ့ဝဲတၢ်ဂ့ၢ် လၢလၢတဖၣ်တဘျီမ့တမ့ၢ် အါန့ၣ်တဘျီအခါန့ၣ်လီၤ.

- တၢ်မၤဘၣ်ဒ်ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအခွဲးအယၢ်တဖၣ်, လီၤဆိဒၣ်တၢ် ပိာ်မုၢ် တၢ်ထံးတုၤသီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်,
- တၢ်သမၤကွၢ်တၢ်မၤအကျဲသန့လၢအမ့ၢ် (တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါဆိ ဒီးတၢ်ဟံးန့ၣ်တၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘျၢ (FPIC) တချုး စးထီၣ် မၤတၢ်မၤအခါ, တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါဆိပှၤတဝၤလၢအတူၢ်ဘၣ် တၢ်တဖၣ်တအိၣ်ဒီး တၢ်ပၣ်ယုၤပၣ်ဂီၢ်လၢတၢ်မၤတၢ်ဆၢတၢ် လၢကတူၢ်လိာ်မ့တမ့ၢ် ကဂ့ၢ်လိာ်တၢ်တိာ်ကျိၤသ့ၣ်တဖၣ် တသ့
- တအိၣ်ဒီးတၢ်လီၤယုထံၣ်သ့ၣ်ညါလီၤတၢ်, မ့တမ့ၢ် တဟံးက ပှၤဂ့ၢ်ဝိ, မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ဒီးခိၣ်ယၢ်န့ၣ်ဆၢတၢ်ဘၣ်ဒ်ဘၣ်ထံး တဖၣ်, ယုၤဒီးတၢ်ဟံးပနီၣ်မုၢ်ခါအဂီၢ်အခါး-
- တၢ်ကဟ့ၣ်တၢ်ဖဲတၢ်မၤအခွဲးအယၢ်ဒီး တၢ်နီၤဟ့ၣ်လီၤ တၢ်ဘၣ်ဘျုးဘၣ်ဖိၣ်အဂီၢ် လံာ်တၢ်အါၣ်လီၤအစၢယၢ်တၢ် ဒီးတၢ်ကွဲးအီၤရှဲၣ်ပျီန့ၣ်တအိၣ်ဘၣ်အမဲၣ်ညါ တၢ်ကမၤအီၤ အဂီၢ်န့ၣ်တၢ်ဟးဆွဲးအီၤန့ၣ်လီၤ.
- ဟးဆွဲးတၢ်လၢပှၤအါဂၤပၣ်ယုၤလၢကပၣ်လီၤတၢ်ရဲၣ် တၢ်ကျိၤဂီၢ်, တၢ်သဘျၢလၢတၢ်သမံသမိးကွၢ်တၢ်ရဲၣ်ကျိၤဒီး တၢ်ဟံးဖိၣ်မၤသကိးတၢ်လၢအိၣ်ဒီးအခိၣ်ညါလီၤတၢ်လီၤဆဲး.

^{၃၂} 'Land Acquisition Law and Practice in Myanmar,' တၢ်အစၢလၢတၢ်ဘၣ်ယုၤမ့ၢ်ဖျး, ၂၀၁၅ နံၣ်)
^{၃၃} "Myanmar: Land Tenure Issues and the Impact on Rural Development," တၢ်အိၣ်တၢ်အီၤဒီးတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးတၢ်ကရၢ ကရိ, လါမုၢ် ၂၀၁၅ နံၣ်.
^{၃၄} 'Technical Review of the Draft Myanmar Land Acquisition Law 2017,' ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ကရူၢ်မိာ်ပှၤ

ကပံာ်တဖၣ်န့ၣ် တဘၣ်တၢ်ဟံပနီၣ်အိၣ်လၢခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်တၢ်ပၤပြးဘၣ်လီၤ. နီၤလဲၣ်ဂ့ၤ, ခီၣ်ဖျါလၢထံလီၤကီၢ်ပူၤတၢ်
ဒုးတၢ်ယၤအိၣ်ထီၣ်ယံာ်တၢ်နီၣ်လၢအဆံတဖၣ်အဆံအယီၤ, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်မၤလီၤတၢ်, မၤဘၣ်လိာ်က့ၤတၢ်ပၤပြးဟီၣ်ခိၣ်
ကပံာ်သန့အက့ၢ်အဂီၤတဖၣ် ဒီးစူးကါလုာ်လၢထူသန့ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အကျဲတဖၣ် ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်
ကလံာ်ထံးတကပၤန့ၣ်လီၤ.^{၃၅}

ဖဲ ၂၀၀၅ နံၣ်အတီၢ်ပူၤ, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်စးထီၣ်ဘျီဂ့ၤထီၣ်, မၤလီၤတၢ်က့ၤတၢ်ပၤပြးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သန့ခီဖျါဟးထံၣ်လိာ်အိၣ်
ဖျိၣ်တၢ်ပီၣ်တၢ်ပီၣ်သကိးတၢ်ဒီးပုၤတဝၢသ့ၣ်တဖၣ် ယုၣ်ဒီးအပုၤမၤသကိးတၢ်ဖိလၢကီၢ်ရၢၣ်ခဲလၢာ်အပူၤလီၤ.^{၃၆}
လၢတနံၣ်ယီၤအတီၢ်ပူၤ, ကညီစံာ်ပုၤသ့ၣ်ဖျါဒဲးကျါလၢအအိၣ်လၢခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်တၢ်ပၤအဖီလၢအံၤ, စးထီၣ်မၤနီၣ်
မၤယၤက့ၤဟီၣ်ခိၣ်အဂ့ၢ်အကျဲတဖၣ်ဒီး ထုးထီၣ်ဟ့ၣ်လီၤဝဲဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးန့ၣ်လီၤ.^{၃၇} ဖဲ ၂၀၁၂ နံၣ်အပူၤ,
လၢတၢ်ခီဆၢတြီဆၢက့ၤ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အတၢ်မၤလဲၣ်ထီၣ်တၢ်ပၤတၢ်ပြးလၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတကပၤအဂီၢ်,
ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးသန့အသီလီၤတၢ်လီၤဆဲးလၢအကီၢ်ရၢၣ် (၇) ဘုၣ်ခဲလၢာ်အပူၤလီၤ.^{၃၈}
ဖဲလၢစးပထုဘၢၣ်, ၂၀၁၆ နံၣ်န့ၣ်, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဟးထီၣ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ် ဒီးထုးထီၣ်ဟ့ၣ်လီၤဝဲဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သး
(၆၁,၇၆၅) ဘုၣ်, လီၤလၢဝဲဟီၣ်ခိၣ် (၃၅၄,၅၁၂) အ့ၢ်ကၢ်လၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတကပၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ထီၣ်
ဟီၣ်ခိၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲအံၤ တၢ်မၤဆိအိၣ်ဆူဟီၣ်ကဝီၤလၢ အဘၣ်တၢ်ပၤသးယဲၤအိၣ်လၢကညီဒီးပယီၤပဒိၣ်, အတၢ်ပညိၣ်
မုၢ်ဒီးသိးကဒိသဒၢဂၤက့ၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးသိး အသုတကဲထီၣ်ပယီၤပဒိၣ်အတၢ်ဒီး မုၢ်ကျါဝဲၤကွၢ်ကရၢလၢအအိၣ်
လၢခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်တၢ်ပၤအချၢတဖၣ်အတၢ်တဂ့ၤအဂီၢ်လီၤ.^{၃၉} ဖဲ ၂၀၁၅ နံၣ်န့ၣ်, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ကတဲာ်ကတီၤဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲ
ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အကျဲသန့ဒီးဟံပနီၣ်ဝဲ နီၣ်တဂၤတၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ခွဲးယာ်သ့ဝဲအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဟီၣ်ခိၣ်က
ပံာ်အကျဲသန့အံၤမုၢ်တၢ်လၢအထီၣ်ခါလိာ်သးဒီး ကီၢ်ပယီၤ (၂၀၀၈) ထံကီၢ်သဲးစးတၢ်ဘျါခိၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တကးဒီးဘၣ်,
လၢခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ကျဲသန့အံၤအပူၤ, ဟ့ၣ်ဝဲတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢတၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ်သ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.^{၄၀} နီၣ်ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်
စံာ်ပုၤသ့ၣ်ဖျါဒဲးကျါဟံပနီၣ်ဝဲအသိး, ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးလၢတၢ်ထုးထီၣ်ဟ့ၣ်လီၤအိၣ်တဖၣ်, (၆၅) မျးကယၤန့ၣ်
မုၢ်ဝဲတၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ခွဲးယာ်လံာ်အုၣ်သးလီၤ. မ့မုၢ်မျးကယၤလၢအိၣ်တၢ်တဖၣ် တၢ်ဟ့ၣ်အခွဲးလၢတၢ် (ပဒိၣ်ပပုၤ,
ခီပနံာ် မ့တမ့ၢ်ပုၤဒိၣ်ကျိၣ်ဒိၣ်စ့) ကသုအိၣ်ဒီးဟံးန့ၢ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၄၁} လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်တၢ်ပၤပြးဟီၣ်ခိၣ်
ကပံာ်သန့အံၤ ဟ့ၣ်ဝဲတၢ်ဒိသဒၢကဟုကယာ်ဆူ ပုၤနီၣ်တဂၤလၢအအိၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးန့ၣ်လီၤ.

အါန့ၢ်အန့ၢ်, (၂၀၁၅) ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အကျဲသန့န့ၣ်, ဟံလီၤဝဲတၢ်သိၣ်တၢ်သီအါထံၣ်လၢအဒိသဒၢ
ဝဲတၢ်သုလုာ်လၢထူသန့ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီး တၢ်သိၣ်တၢ်သီအံၤ မူဝဲသက့ၤကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတကပၤလီၤ.
ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဟံပနီၣ်ဒီးဒိသဒၢပုၤတဝၢတၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်လၢတအိၣ်လၢတၢ်သိၣ်တၢ်သီအဖီလၢတ
ဖၣ်န့ၣ်ဟ့ၣ်ဝဲအခွဲးလၢတၢ်ကမၤအိၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးလီၤ. အါန့ၢ်အန့ၢ် လၢတၢ်ပၤဆုၢ်ရဲၣ်ကျဲဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဂ့ၢ်ဝီအပူၤ,
ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဒိအသးဒီးကမျၢၢ်သုသ့ဘၣ်ဘၣ် ဒီးမၤဘၣ်လိာ်ဖိးဒုက့ၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဂ့ၢ်ဝီသ့ၣ်တဖၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်
ကပံာ်သန့အံၤ ဟံလီၤစ့ၢ်ကိးတၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢ ကဒိသဒၢမုၢ်ကျါဝဲၤကွၢ်တၢ်ဘျါလီၤကျိၣ်စ့တၢ်မၤလၢကမၤဟးဂီၤန့ၢ်ဆၢၣ်
ခိၣ်ယၤဒီး မၤဘၣ်ဒိကမျၢၢ်တၢ်လုာ်အိၣ်သးသမူအလီၤအကျဲတဖၣ်လီၤ.^{၄၂}

^{၃၅} 'Ceasefires, Governance and Development: The Karen National Union in Times of Change,' အ့ၢ်ဖိးဒုဂျၢၣ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.
^{၃၆} 'Ceasefires, Governance and Development: The Karen National Union in Times of Change,' အ့ၢ်ဖိးဒုဂျၢၣ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.
^{၃၇} 'Ceasefires, Governance and Development: The Karen National Union in Times of Change,' အ့ၢ်ဖိးဒုဂျၢၣ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.
^{၃၈} 'Ceasefires, Governance and Development: The Karen National Union in Times of Change,' အ့ၢ်ဖိးဒုဂျၢၣ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.
^{၃၉} 'Ceasefires, Governance and Development: The Karen National Union in Times of Change,' အ့ၢ်ဖိးဒုဂျၢၣ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.
^{၄၀} Karen National Union – KNU Land Policy, လါဒဲးစ့ဘၣ် ၂၀၁၅ နံၣ်.
^{၄၁} 'Ceasefires, Governance and Development: The Karen National Union in Times of Change,' အ့ၢ်ဖိးဒုဂျၢၣ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.
^{၄၂} Karen National Union – KNU Land Policy, လါဒဲးစ့ဘၣ် ၂၀၁၅ နံၣ်.

ခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်တၢ်ပၤပၤဟံၣ်ခိၣ်ခိၣ်ကပံၣ်သနူအံၤ ကျၢၢ်ဘၢတၢ်ဂၤအါမံၤဒီး ဒီးသဒၢဝဲသဝီဖိမၢ်ဂၤ ပၤဂၤဝီမၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်မၢ်ဂၤ ဒီးတၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်တၢ်စုၤလီၤခိၣ်ခိၣ်ခွဲးယၢ်မၢ်ဂၤန့ၣ်လီၤ. နီၤလဲၣ်ဂၤ, ၂၀၁၅ ခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ဟံၣ်ခိၣ်ခိၣ်ကပံၣ်အကျဲသနူအံၤ တၢ်ဂံၢ်စၢ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးဝဲလၢ ကဒီးသဒၢကလုာ်န့ၣ်ဒီးပၤထူလံၤဖိလၢ အအိၣ်ဆိးလၢကီၢ်ပယီၤမၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတကပၤ, လီၤဆိဒ်တၢ် ပၤလၢအအိၣ်ဆိးလၢကီၢ်သုလုၤ^{၄၇} အပူၤတချုးလၢ ၁၉၈၈ နံၣ် ဒီးပၤလၢယဲၤန့ၣ်လီၤအိၣ်ဆိးလၢဟံၣ် ကဝီၤအပူၤစးထီၣ်လၢ (၁၉၈၈) နံၣ်, ပၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤမၤစၢၤဝဲ “ပၤတဝၢ အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤတဖၣ်ဒီး ကဲဘျုးကဲဖျိၣ် လၢပၤထူလံၤဖိလၢအအိၣ်ဆိးလၢ ကီၢ်သုလုၤပူၤတဖၣ်အဂီၢ်ဒိၣ်မးလီၤ.” ဒိၣ်န့ၢ်အါန့ၢ်အန့ၢ်, ခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်အဟံၣ် ခိၣ်ကပံၣ်အကျဲသနူအပူၤအံၤတပၣ်ယုၣ်ဒီး “တၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ် (မ့) သုဘၣ် ဟံၣ်ခိၣ်ခိၣ်ကပံၣ်အခွဲးအယၢ်” လၢပၤလၢအမၤ ကမၣ်တၢ်တၢ်လၢအပူၤကွၢ်တဖၣ်န့ၣ်အဂီၢ်ဘၣ်.^{၄၈} လၢတၢ်န့ၢ်အယီ, ကျဲသနူအံၤအိၣ်ဒီးဒီးတၢ်ဂံၢ်စၢ်လၢကကျၢၢ်ဘၢ ကယဲၤတၢ်ဂၤခဲလၢခဲဆုလၢ တအိၣ်ဒီးတၢ်ပဲၣ်ဖးအိၣ်နီၤကလုာ်န့ၣ်ဆၢဒီးဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တုၤသိးထဲသိးလၢ တၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟံၣ်ခိၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ခွဲးယၢ်အဂီၢ်လီၤ.

ဖဲတၢ်ပၤပၤဟံၣ်ခိၣ်ခိၣ်သနူခံကလုာ်ဘၣ်သဂၢ်လိာ်သး - ပဒိၣ်ခံဖုအတၢ်ပၤတၢ်ပၤဟံၣ်ကဝီၤလၢကီၢ်ပယီၤ မၢ်ထီၣ်ကလံၤထံး

စးထီၣ်လၢ ၁၉၅၀ နံၣ်လံၤလံၤ, ခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ဟူးဂဲၤဝဲ ဒ်ပၣ်တံၣ်တဖုအပဒိၣ်အသိး ဒီးအတၢ်ပၤတၢ်ပၤဟံၣ်လဲၤသယဲၤထီၣ် ဆူၣ်လိာ်သးဒီးပယီၤပဒိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ကဝီၤလၢခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ပၤဘၣ်ဝဲတဖၣ်, ပၤပၤဟံၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆိလီၤသး အကွၢ်အဂီၢ်န့ၣ် ပၤဆုၤဝဲဒ်ဖဲၣ်ဒရၢၣ် (Federal) အကွၢ်အဂီၢ်, လၢတအိၣ်ဒီးလီၤခၢၣ်သးတၢ်ဖိၣ်ပျံၤဘၣ်လီၤ. သ့ၣ် ထီၣ်ဝဲကီၢ်ရူၣ်ပတီၢ်အတၢ်ပၤတၢ်ပၤဟံၣ်ကဝီၤ ဃံးယီၣ်ဒိၣ်ဒီးဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးယၢ်လၢကီၢ်ရူၣ်န့ၣ်ဘၣ်ကပၤဆုၤလီၤအသးလၢ တၢ်သဘျုးအပူၤလီၤ.^{၄၉} ခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်လီၤခၢၣ်သးအိၣ်ဒီးတၢ်ပၤတၢ်ပၤဟံၣ်အကွၢ်အဂီၢ်လၢလီၤတၢ်လီၤဆဲး, အိၣ်ယုၣ်ဒီး ကရၢတဖု လၢတၢ်ယုထၢထီၣ်အီၤလၢအဆၢတဲာ်တၢ်ပၤ, အိၣ်ဒီးအသုးမၢ်ဒ်ဝဲလၢအမၢ်ကညီတၢ်ထုၣ်ဖျိးသုးမၢ်ဒ် အိၣ်ယုၣ်စုၤကီးဒီးဝဲၤကျိၤ (၁၄) ဘိ လၢအပၤပၤဟံၣ်ခိၣ်ခိၣ်လၢထံၣ်ဂၤကီၢ်ဂၤဂၤဝီတကပၤမၢ်ဂၤ, လၢတၢ်ဒီးသဒၢဂၤကွၢ် ထံၣ်ကီၢ်ဂၤဝီတကပၤမၢ်ဂၤဒီးပၤတဝၢတၢ်ဖဲးတၢ်မၤဂၤဝီတကပၤမၢ်ဂၤန့ၣ်လီၤ.^{၅၀} နီၤလဲၣ်ဂၤ တၢ်အနီၢ်နီၢ်တခီ, တၢ်ပၤတၢ်ပၤဟံၣ် လၢကီၢ်ပယီၤမၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးအပူၤန့ၣ် ဒီးသနူထီၣ်အသးဒိၣ်ဒိၣ်မၢ်မၢ်လၢသုးကရူၢ်လၢပျီပူၤတဖၣ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၢ်အယီ, ဟံၣ်ကဝီၤလၢကီၢ်ပယီၤမၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတကပၤန့ၣ်တၢ်စၢ်ဖျိၣ်အီၤလၢခွၢ်အဲၣ်ယုၣ် တၢ်ပၤတၢ်ပၤဟံၣ်အပူၤသ့ဝဲ, တၢ်စၢ်ဖျိၣ်အီၤလၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်တၢ်ပၤတၢ်ပၤဟံၣ်အပူၤသ့ဝဲဒီးတၢ်စၢ်ဖျိၣ် အီၤလၢခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ဒီးပ ယီၤတၢ်ပၤသယဲၤအပူၤသ့ဝဲစုၤကီးလီၤ.^{၅၁} တၢ်ပၤတၢ်ပၤဟံၣ်ကဝီၤလၢ အဘၣ်တၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲၤအီၤလၢ ပၤခံဖုခံကရၢ တကလုာ်အံၤ လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ဒ်ခိၣ်ဖျိလၢတၢ်စးထီၣ်မၤတၢ်ပတုာ်တၢ်ခးဒီးပၢ်တုၤလၢ မၢ်မဆါတနံၤအံၤန့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ကဝီၤလၢအဘၣ်တၢ်ပၤသယဲၤအီၤလၢပဒိၣ်ခံဖုန့ၣ် သလၣ်လီၤအသးအါထီၣ်ဝဲဒ်ကွၢ်ကွၢ် ခိၣ်ဖျိတၢ်ဖ့ၣ် ဆၢဘၣ်ဂံၢ်ဂုာ်တဖၣ်လီၤစ့ၤကွၢ်ဝဲ ဖဲတၢ်ပတုာ်တၢ်ခးဝဲအလီၤခံန့ၣ်လီၤ. ပဒိၣ်ခံဖုပၤပၤဟံၣ်ခိၣ်ခိၣ်သယဲၤတၢ်အကွၢ်အဂီၢ်န့ၣ် အိၣ်တၢ်လဲၤဝဲဒီး ကရၢလီၤဒီးအသးဆူညါကွၢ်ကွၢ်လၢခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ကီၢ်ရူၣ် (၇) ဘၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ပယီၤပဒိၣ်ဒီးခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ခံဖုလၢ် မၤလဲၤထီၣ်အတၢ်ပၤတၢ်ပၤဟံၣ်ကဝီၤအခိၣ်ပညိစံးတၢ်န့ၣ် လၢကရူၢ်တနီၤနီၤအပူၤဘၣ် တၢ်ပၤဆုၤအီၤလၢကရၢခံဖုလၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢပီၤထွဲထီၣ်တၢ်အိၣ်သးအခံတခီ, လၢကရူၢ်တနီၤနီၤအပူၤ ကရူၢ်ခိၣ်

^{၄၇} တၢ်ကတိၤ “ကီၢ်သုလုၤ” အံၤဒုးဘၣ်ထွဲဝဲကညီကီၢ် လၢအဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်အထံဆၢကီၢ်ဆၢ လၢကညီဒီးကလုာ်စၢ်ဖျိၣ်ကရၢ, ခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်တၢ်ကတိၤအခိၣ်ပညိလီၤတၢ်လီၤဆဲး ဒီးတၢ်ယုသ့ၣ်ညါမၤလိတၢ်ကတိၤအခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိန့ၣ် တၢ်ဂၤလီၤ ဘိလီၤအိၣ်တုၤဝဲလီၤ. ကွၢ်ဖးဖဲ “ကီၢ်သုလုၤဖၣ်လၢ်အတၢ်ကွဲး” တၢ်အိၣ်အမၢ်အတီဒီးစီၤဘၢသလီၤ - ပၤပၤဆၢတၢ်ဖိလၢကီၢ်ပ ယီၤကီၢ်ဆၢ, ခဲတြးစံးဖျိၣ်စီမိၤတၢ်ကစီၣ်, ၁၉၉၁ နံၣ်.

^{၄၈} Karen National Union – KNU Land Policy, လၢဒီးစ့ဘၣ် ၂၀၁၅ နံၣ်.

^{၄၉} ‘Ceasefires, Governance and Development: The Karen National Union in Times of Change,’ အ့ၣ်ဖိးဒုၣ်ဂၢၢ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.

^{၅၀} ကညီဒီးကလုာ်စၢ်ဖျိၣ်ကရၢလီၤခၢၣ်သး, ဖုာ်ယဲၤသန့, ၂၀၁၈, န့ၣ်လီၤကွၢ်မၢ်နီၤ, ၁လၢယုၤ, ၂၀၁၈နံၣ်. http://www.knuhq.org/language/en_gb/#,

^{၅၁} ‘Ceasefires, Governance and Development: The Karen National Union in Times of Change,’ အ့ၣ်ဖိးဒုၣ်ဂၢၢ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.

နာ်တနီၤနီၤဟူးဂဲၤပၤပၤတၢ်လၢခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ဒီးပယီၤပဒိၣ်အဂီၢ် န်တၢ်ဟ့ၣ်အီၤမူဒါအသိးလီၤ. မ့တမ့ၢ် ယုထၢထီၣ်ပဲၤပၤခံၤလၢကဟူးဂဲၤပၤပၤသးသဲၤတၢ်လၢအမူဒါခံၤဖျိၣ်ကတြၢလိာ်သးအပူၤ န်တၢ်ဟ့ၣ်ပနီၣ်န့ၢ်အဲၣ်သ့ၣ်တၢ်စိကမိၤပတီၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်အိၣ်သးဒ်အံၤအဖီခိၣ်, နးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢလီၤကဝီၤတဖၣ်အပူၤ ခိဖျိလၢတၢ်ပၤတၢ်ပၤသးန့ၣ်တဖၣ်ဘၢဘူဒီးဖျိၣ်ကထၢလိာ်တၢ်လံၤသးအသိးန့ၣ်လီၤ. မ့တမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢအဘၣ်ထွဲဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိန့ၣ် ပၤလၢကဘၣ်ဆၢတဲာ်ဒီးပံးမူဒါလီၤတၢ်လီၤဆဲးမ့ၢ်မတၢ်လဲၣ်န့ၣ်တၢ်တသ့ၣ်ညါအီၤအသိးကဲထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိလၢ တၢ်ကဘၣ်စံၣ်ညီၣ်ဆၢတဲာ်အီၤလၢ သန့ခဲၤအဘၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂ့ၢ်တနီၤနီၤအဖီခိၣ်, ကျဲသန့လၢသးပဒိၣ်သ့တၢ်ဝဲတဖၣ်တလီၤမၤဒီးဘၣ်. န်ကညီဂ်ဝီခွဲးယာ်ကရူာ်ပျီၤပျီၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိမၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဝဲအသိး-

“[...] အဒိ, လီၢ်ကဝီၤတတီၤအံၤ ဘၣ်တၢ်ပၤသးသဲၤအီၤလၢ ခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ဒီးပယီၤသးလီၤ. လၢကျဲအဂၢၤတဘီ, ဟီၣ်ကဝီၤတနီၤနီၤဘၣ်တၢ်ပၤအီၤလၢ ကရူာ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမိၤဒ်အမ့ၢ် ပယီၤသး (မ့) ခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအဖီခိၣ်, ပၤလီၢ်ကဝီၤဖိလၢအအိၣ်ဆိးလၢပဒိၣ်တၢ်ပၤဟီၣ်ကဝီၤဖိလၢတဖၣ် အဂံၢ်ဘါဆူၣ်ထီၣ်ဝဲ, အဂံၢ်လဲၣ် ပဒိၣ်အသိးတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ယုထၢအီၤလၢ ပၤထံဖိကိာ်ဖိတဖၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢ တၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်တအိၣ်ဒီးဘၣ်. န်လဲၣ်ဂ့ၢ်, လၢဟီၣ်ကဝီၤတနီၤနီၤအပူၤ စူးကါဒီးဝဲသးမိၤစီၣ်သန့အဖၢမ့ၢ်လီၤ.”^{၄၈}

ပဒိၣ်ခံဖုပၤသးသဲၤတၢ်ပၤပၤကွၢ်ဂီၤအံၤ နးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၢစၢၤသၢလၢ သဝီဖိကမၤန့ၢ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးခွဲးယာ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ဒီးပယီၤပဒိၣ်ခံဖုလၢ ကျဲးစးထီၣ်က့ၤတၢ်လံာ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဆၢတဖၣ်လၢကိာ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတကပၤဒီး ထူးထီၣ်ဟ့ၣ်လီၤယုၣ်ဝဲဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးလီၤ. ဘၣ်ဆၢ ပဒိၣ်ခံဖုအံၤ, ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်မၤနီၣ်မၤယါဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သန့န့ၣ် အဲၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒီးတဖၣ်တပာ်ပနီၣ်လိာ်အသးဘၣ်. န်တၢ်ဝဲထံနီၤဖးတၢ်အီၤလၢ “ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးဒီးတၢ်မၤနီၣ်မၤယါဟီၣ်ခိၣ်ဂ့ၢ်ကျိၤ” အပူၤ, န့ၣ်သဝီဖိလၢအိၣ်ဆိးလၢပဒိၣ်ခံဖုပၤတၢ်ဟီၣ်ကဝီၤအပူၤတဖၣ် အဲၣ်သ့ၣ်သးအိၣ်လၢကမၤနီၣ်မၤယါအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢ ပဒိၣ်ခံဖုလၢအတၢ်ပၤတၢ်ပၤသးန့ၣ်အဖီလၢလီၤ. တၢ်မ့ၢ်တမၤအီၤဒ်အံၤသၢပျီၤ, ခါဆူညါတၢ်ကဘၣ်ကွၢ်ဆၢခဲာ်ဘၣ်ဒီးတၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အတၢ်ကိတၢ်ခဲတဖၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်ဆူၣ်န့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ခိဖျိသ့ဝဲသးကျဲလၢအကမၤတဖၣ် (မ့) တၢ်တပာ်ပနီၣ်တၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အခွဲးအယာ်အတၢ်အုၣ်ကီၤ, တၢ်မူးတၢ်ရၢဒ်သိးအံၤတဖၣ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲသက့ၤကိာ်ပယီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤနီၣ်မၤယါ ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒ်သိးတၢ်ကဒီးန့ၢ်ဘၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သး လၢခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်အိၣ်တပၤမ့ၢ်ဂ့ၢ်, လၢပယီၤပဒိၣ်အိၣ်တပၤမ့ၢ်ဂ့ၢ်, တဟ့ၣ်တၢ်ဒိသးလီၤတၢ်လီၤဆဲးဆူ သဝီဖိလၢအိၣ်ဆိးလၢကိာ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်. ဖဲတၢ်မၤနီၣ်မၤယါဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဂ့ၢ်ကျိၤကတီၢ်ဒီး တၢ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဆၢကတီၢ်, တၢ်အိၣ်ကဘျဲးအိၣ်ကဘျဲးတၢ်တဖၣ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲဒီးကဲထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိတၢ်ခဲမံၤစ့ၢ်ကိးလီၤ. ဖဲ ၂၀၁၇ နံၣ်, န်ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဘၣ်တၢ်အိၣ်ကဘျဲးအိၣ်ကဘျဲးဖျိဖျိဖျိဖျိအတၢ်မၤနီၣ်မၤယါ (Transparency International Corruption Perception Index)^{၄၉} ဟ်ဖျါဝဲအသိး, ဖဲ ၂၀၁၇ နံၣ်အတီၢ်ပူၤအံၤ, ထံကိာ်လၢအိၣ်ကဘျဲးအိၣ်ကဘျဲးတၢ် (၁၈၀) ဘၣ်အကျိၤ, ကိာ်ပယီၤအံၤအိၣ်ဝဲပတီၢ်လၢနီၣ်ဂံၢ် (၁၃၀) န့ၣ်လီၤ. ခိဖျိတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအသိး, တၢ်ဂ့ၢ်ဆူၣ်န့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, တၢ်မၤဟးဂီၤတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျဲးအိၣ်လီၢ်ကျဲမ့ၢ်ဂ့ၢ်, တၢ်မၤဟးဂီၤနီၤတၢ်တၢ်စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, တၢ်အံၤမၤအသးသ့ဝဲကိးဆၢကတီၢ်ဒီးဒီး ကဲထီၣ်တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်လၢ သဝီဖိလၢကိာ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ.

^{၄၈} ကွၢ်ဘၣ် Source #24 တက့ၢ်.

^{၄၉} Corruption Perception Index, ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဘၣ်တၢ်အိၣ်ဖျါဖျါဖျါဖျါ, လၢဖျါတြၢအါရံၤ, ၂၀၁၈ နံၣ်.

လီၤတြီးဆူတၢ်ကဆူးအပူၤ - ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၢ်လၢတအိၣ်ဒီးတၢ်ဘျါရဲအကျိၤအကျဲလၢတုၤလၢတီၤ

ပယီၤအသဲစးတၢ်ဘျါတဖၣ် ညီၣ်တဟ့ၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၣ်လၢလၢပုၤပုၤဆူဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, ပှၤဂ့ၢ်ဝီၣ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ဒီး ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိဒွဲးယာ်အဂီၢ်ဘၣ်. တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤတဖၣ်စ့ၢ်ကိး ကဲထီၣ်တၢ်မၤစၢၤစ့ၢ်ဒီးမး လၢသဝီဖိတၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤ (World Justice Project) ဟံပနီၣ်ဝဲလၢကီၢ်ပယီၤအံၤမ့ၢ်ထံကီၢ်အနးကတၢ်အကျိၤတဘျီ လၢကပာ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်လးထံဖိကီၢ်ဖိတၢ်တီတၢ်တြၢ် (Civil Justice) န့ၣ်လီၤ. ^{၁၀} ကီၢ်ပယီၤအတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤသန့န့ၣ်, မ့ၢ်သန့လၢအပဲၣ်ဖးအိၣ်နီၤတၢ်အန့ၣ်အဆၢ, သးနံၤသးသီလၢတအိၣ်ဒီးတၢ်အဂ့ၢ်အခါ, ကွၢ်တၢ်လၢပှၤတဖုတကရၢအတၢ်န့ၣ်ဘျူးအဖိခိၣ် ဒီးအါဒၣ်တက့ၢ် တမၤထွဲၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီအသိးဘၣ်လီၤ.^{၁၁}

ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီးခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ခံဖုလၢာ် အိၣ်ဒီးအကျဲကပိၤလၢကဘျါရဲကွၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်လီၤ. “ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်လီၤခါၣ်သးကမံးတံာ်လၢ ကွၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်စုၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူၣ်ပံးန့ၢ်စံၣ်ပျီဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်အဂ့ၢ်ဂၤ” (The Myanmar government’s Central Committee for Rescrutinising Confiscated Farmlands and Other Lands) ကရၢတဖုအံၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါလၢ တၢ်ပၤတၢ်ပြးပတီၢ်ခဲလၢာ်လီၤ. ကရၢအံၤတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အိၤ ဒီးသိးကဘျါရဲဝဲဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိတဆီဘၣ်တဆီရဲပျီပျီအဂီၢ်လီၤ. လၢတၢ်အိၣ်သးနီၢ်နီၢ်တခီ, ကျဲလၢတၢ်ဘျါရဲတၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်, တူၢ်ဘၣ်ဝဲလီၤခါၣ်သးတၢ်ဖိၣ်ပျံၤအါကဲၣ်ဆိးဒီး တၢ်ဆၢတဲာ်လၢတၢ်မၤအိၤတဖၣ် အါတက့ၢ်ဟဲလၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၂} ခီဖျိတၢ်ဂ့ၢ်ဒီးအံၤအယိ, ဝဲလၢနီၤဝဲဘၣ်, ၂၀၁၇ နံၣ်အတီၢ်ပူၤ, ကမံးတံာ်တဖုအံၤ လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢ (၅,၇၃၅) ခါအကျိၤဘျါရဲဝဲန့ၣ်ထဲ (၅၄၃) ခါမိၤလီၤ.^{၁၃}

တၢ်ဂ့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အမူးအရၢလၢ အကဲထီၣ်သးလၢခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပိၤတၢ်ပၤဖိလၢာ်တဖၣ် ဘၣ်တၢ်ဘျါရဲန့ၢ်အိၤလၢကမံးတံာ် လၢအမ့ၢ် “တၢ်ယဲၣ်လီၤဘျါရဲကွၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိကမံးတံာ်” (Land Conflict Resolution Committee), ယုၣ်ဒီးခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်လီၤခါၣ်သးတၢ်တီတၢ်တြၢ်ဝဲၤကျိၤဒီးဝဲၤကျိၤအဂ့ၢ်အဂၤလၢအအိၣ် ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမိၤလၢတၢ်ဘျါရဲဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိအဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ယဲၣ်လီၤဘျါရဲကွၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် တၢ်ဂ့ၢ်ကိကမံးတံာ်အံၤတၢ်ပာ်လီၤအိၤလၢ ကသုဝဲခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ကွၢ်ဘျီဒီး ခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ထံဖိကီၢ်ဖိသဲစး (KNU Civil Law) တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဘျါရဲဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိအဖိခိၣ် ပဒိၣ်ခံဖုလၢာ်တအိၣ်ဒီးကျဲလၢလၢပုၤပုၤလၢ ကဘျါရဲန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အတၢ်ဂ့ၢ်ကိဘၣ်အမဲာ်ညါ တအိၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးတၢ်ဖျိဖျိဖျါဖျါဒီး တၢ်တူၢ်မူတူၢ်ဒါလၢတုၤလၢတီၤလၢတၢ်ဂ့ၢ်ကိအဂီၢ်ဘၣ်.

မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်ဒီးတၢ်ပံးဆူၣ်န့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံး

ကီၢ်ပယီၤမုၢ်စ့ၢ်ကိးထံကီၢ်တဘျီလၢ အလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်စ့ၢ်ကတၢ်လၢထံကီၢ်လၢအုၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.^{၁၄} စးထီၣ်လၢကီၢ်ပယီၤအိးထီၣ်ဝဲအမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ဝဲ ၂၀၁၂ နံၣ်လံၤလံၤန့ၣ်, ကီၢ်ပယီၤအံၤဘၣ်တၢ်ပာ်ပနီၣ်အိၤဒ် အမ့ၢ်ထံကီၢ်လၢအလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ခွၢ်ကတၢ် လၢထံကီၢ်အဘၣ်တဆံအကျိၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ် ခီဖျိတၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢတၢ်ထုး ထီၣ်အိၤလၢကီၢ်ပူၤအံၤတၢ်ဆါဘၣ်အိၤလၢအတၢ်ထီၣ်ယူ (GDP) အိၣ်ဝဲဒၣ် ၇.၂၅ မျးကယၤကိးနံၣ်ဒီးန့ၣ်လီၤ.^{၁၅} “Contested

^{၁၀} Rule of Law Index, ဟီၣ်ခိၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤ, ၂၀၁၈ နံၣ်.

^{၁၁} Rule of Law Index 2017-2018, “ဟီၣ်ခိၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤ, ၂၀၁၇ နံၣ်.

^{၁၂} ‘Land Committees: An opportunity for inclusion,’ ကီၢ်ပယီၤကီၢ်ဆၢ, လၢယူ ၂၀၁၇ နံၣ်

^{၁၃} Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar,” ဘီမုၢ်စၢ်ဖိုင်ကရၢပှၤဂ့ၢ်ဝီဒွဲးယာ် ကိၣ်ကးကရၢ, ၂၀၁၈ နံၣ်

^{၁၄} “Myanmar: A Political Economy Analysis,” နီၤဝဲတၢ်ကရၢကရိဘၣ်လးထံဂုၢ်ကီၢ်ဂၤဂ့ၢ်ဝီ, လၢဖျါတြုၤအါရံၤ ၂၀၁၈ နံၣ်.

^{၁၅} “World Development Indicators,” ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ်စ့ၢ်တး, ၂၀၁၈ နံၣ်; “These are the world’s fastest-growing economies in 2017,” ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ်မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ထံၣ်လီၤထံသကိး, ၂၀၁၇ နံၣ်.

Areas of Myanmar: Subnational Conflict, Aid, and Development,” အူရှၢၣ်ဖိးဒုရှၢၣ်, ၂၀၁၇ နံၣ်. ဘၣ်ဆၣ်, လၢကတုၤထီၣ်ဘးလၢမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အတၢ်အိၣ်ဂၢၢ်အိၣ်ကျၢၤဒီး တၢ်လၢထီၣ်လၢထီၣ်လၢကျဲးကပၤဒီးအဂီၢ်, မုၢ်ဒီးတၢ်တၢ်ဖးဒိၣ်တခါန့ၣ်လီၤ. တုၤဝဲ ၂၀၁၅ နံၣ် တၢ်မၤနီၣ်အဖီခိၣ်, ထံဖိကီၢ်ဖိ အနီၣ်ဂံၢ် ၁၉.၄ မျးကယၤအံၤ အိၣ်ဒီးဝဲလၢတၢ်ဖိၣ်တၢ်ယၢ်အပတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ပယီၤအံၤမုၢ်ထံကီၢ်တဘျီလၢ အါတက့ၢ်မုၢ်ခိၣ်သဝီဒီးပုၤ ၅၀ မျးကယၤအံၤ မုၢ်ပုၤမၤတၢ်လၢတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးန့ၣ်လီၤ.^{၅၆} လီၤဆီၣ်တၢ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတပၤန့ၣ်, ပုၤ ၈၀ မျးကယၤ မုၢ်ပုၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢမၤတၢ်ဘၣ်ယးဒီးတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျး မ့တမ့ၢ် မုၢ်ဆုၣ်မုၢ်ဂီၤအတၢ်ဖိးတၢ်မၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၅၇} တၢ်လီၤအံၤအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးဂ့ၤဝဲလၢ မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အတၢ်လၢထီၣ်လၢထီၣ်လၢလီၤသနက့, တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတပၤအံၤ ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်က့ၤဝဲဒီး တၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိသကုၤဆးဒီးန့ၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢဟီၣ်ခိၣ်တၢ်ဘျီသဲး တၢ်ကဘျီဘၣ်က့ၤအီၤဒိၣ်ခိၣ်မုၢ်မုၢ်တအိၣ်ဘၣ်အယီ, တၢ်မၤပယုၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤကအိၣ်ဒီးဝဲဒၣ်ဆူမဲၣ်ညါကွၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၅၈}

စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၅ နံၣ်လံၤလံၤ, KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဟံးဖျါ ၁၅၁ ဘၣ် ဟဲလၢလီၤကဝီၤပုၤဟူးဂဲၤတၢ်ဖိတဖၣ်ဒီး မၤနီၣ်မၤယါဝဲဘၣ်ယး တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးန့ၣ်လီၤ. တကတီၢ်ယီၤဝဲ လၢတၢ်ဆုၢ်ထီၣ်တၢ်ဟံးဖျါအခါ, KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဟံးဖျါ ၇၀ ဘၣ် လၢမၤနီၣ်မၤယါဝဲဘၣ်ယးတၢ်စုလီၤခိၣ်ခိၣ် လၢတၢ်မၤဟးဂီၤအီၤဒီး တၢ်မၤပယုၤပုၤဂီၤဝဲဒီးယၢ်တဖၣ် လၢအဘၣ်ထွဲလိာ်သးဒီးမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ် အတၢ်န့ၢ်ဘျးတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟံးဖျါ ၂၄ ဘၣ်, ဟံးဖျါထီၣ်ဝဲလၢတၢ်ဂ့ၢ်လၢ အပိာ်ထွဲထီၣ်အခံဘၣ်ယးတၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒီး တၢ်မၤဟးဂီၤတၢ်စုလီၤခိၣ်ခိၣ်တဖၣ်န့ၣ်, ဟဲခိဖျိအသးလၢတၢ်အဲၣ်ဒီးန့ၢ်တၢ်ဘျးတၢ်ဖိၣ်ဒီး တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤသ့ၣ်တဖၣ်အယီန့ၣ်လီၤ.

ထံၣ်ဂံၢ်သဟီၣ်

တၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်လီၤမ့ၢ်အူသဟီၣ်လၢကီၢ်ပယီၤပုၤအံၤစ့ၤဒီးဝဲဒီး ထံဖိကီၢ်ဖိလၢသ့ၣ်လီၤမ့ၢ်အူသဟီၣ်အံၤ အိၣ်ဒၣ်ထဲ ၃၇ မျးကယၤန့ၣ်လီၤ.^{၅၉} လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတပၤန့ၣ်, တၢ်တယၢ်ကွၢ်ဝဲလၢတၢ်သ့ၣ်လီၤမ့ၢ်အူသဟီၣ်အံၤအိၣ်စ့ၤဒီးဝဲလီၤဆီၣ်တၢ် တၢ်လီၤလၢခိၣ်ခိၣ်အိၣ်ဘျးဒီးကီၢ်ကီၢ်တဲၣ်ကီၢ်ဆၢတပၤန့ၣ်လီၤ.^{၆၀} ခိဖျိလၢတၢ်လိာ်သ့ၣ်အါထီၣ်လီၤမ့ၢ်အူသဟီၣ်လၢကီၢ်ပယီၤပုၤအယီ တၢ်ထံၣ်ဝဲလၢတၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်န့ၢ်လီၤမ့ၢ်အူသဟီၣ် တၢ်တီၢ်ကျဲၤတဖၣ်ခိဖျိတၢ်ကဘၣ်တုဲ ထံတမၢၢ်လၢတၢ်ကထုးန့ၢ်ထံၣ်ဂံၢ်သဟီၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တီၢ်ကျဲၤအံၤဘၣ်တၢ်ထံၣ် ယုၣ်ဆီၣ်ထွဲအီၤလၢကီၢ်ပယီၤပုၤခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ပဒိၣ်စ့ၢ်ကီး ဆီၣ်ထွဲဝဲတၢ်တုၤထီၣ်တမၢၢ်တနီၤ, ဒီးလီၤဆီၣ်တၢ်ဘီကထုၣ်ထံတမၢၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲလံာ်အံၤတၢ်ဟံးဖျါထီၣ်အီၤအဆၢကတီၢ်, တၢ်လီၤလၢ တၢ်ကထုးထီၣ်န့ၢ်ထံၣ်ဂံၢ်သဟီၣ်ခိဖျိတၢ်တုၤထီၣ်တမၢၢ်သ့ၣ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲ ၂၆၆ တီၤလၢကီၢ်ပယီၤပုၤန့ၣ်လီၤ. မ့မုၢ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတပၤန့ၣ်, အိၣ်ဝဲ ၅၆တီၤ (၂၁ တီၤလၢကညီကီၢ်ဝဲ, ၁၄ တီၤလၢတနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိ, ၁၀ တီၤလၢတလၢကီၢ်ဝဲ, ၁၁ တီၤလၢယီၤခိၣ်ကီၢ်ဝဲ) န့ၣ်လီၤ.^{၆၁} ဘၣ်ဆၣ်ခိဖျိထံတမၢၢ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤအံၤတၢ်က သ့ၣ်ထီၣ်အီၤလၢကလုာ်န့ၣ်အိၣ်ဆိးလီၤကျဲသ့ၣ်တဖၣ်အယီ ကကဲထီၣ်တၢ်ဟးဂီၤခိၣ်ခိၣ်မုၢ်မုၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ပိာ်ထွဲထီၣ်အခံလၢအဘၣ်ယးဒီး

^{၅၆} “Agriculture in Myanmar,” ကီၢ်နဲသလဲဘီမုၢ်အမိၢ်သီ.

^{၅၇} ‘Situation Analysis of Southeast Myanmar,’ ကီၢ်ပယီၤတၢ်ပၤယၢ်တၢ်ကစီၣ်ဝဲၤကျိၤ, စ့မိၢ်ပုၤတၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤတၢ်ယုၣ်တၢ်ဖိး, လၢစးပထုဘၣ် ၂၀၁၆ နံၣ်.

^{၅၈} ‘Situation Analysis of Southeast Myanmar,’ ကီၢ်ပယီၤတၢ်ပၤယၢ်တၢ်ကစီၣ်ဝဲၤကျိၤ, စ့မိၢ်ပုၤတၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤတၢ်ယုၣ်တၢ်ဖိး, လၢစးပထုဘၣ် ၂၀၁၆ နံၣ်.

^{၅၉} “Contested Areas of Myanmar: Subnational Conflict, Aid, and Development,” အူရှၢၣ်ဖိးဒုရှၢၣ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.

^{၆၀} ‘Situation Analysis of Southeast Myanmar,’ ကီၢ်ပယီၤတၢ်ပၤယၢ်တၢ်ကစီၣ်ဝဲၤကျိၤ, စ့မိၢ်ပုၤတၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤတၢ်ယုၣ်တၢ်ဖိး, လၢစးပထုဘၣ် ၂၀၁၆ နံၣ်.

^{၆၁} ‘Hydropower development in Myanmar and its implications on regional energy cooperation,’ ထံဂုၤကီၢ်ဂၤလံာ်ကွၢ်န့ၣ်ဘၣ်ယးပုၤတၢ်အတၢ်အိၣ်စံးအိၣ်ကျဲၤ

တၢ်ထုးန့ၣ်ထံၣ်ဂံၢ်သဟီၣ်တမၢၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ လီၤကဝီၤကမျၢၢ်ဘၣ်ယုၢ်မ့ၢ်ဟးဖျိးကွံာ်ခီဖျိ ဘၣ်သဂၢၢ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲၣ်အမ့ၢ် ထံၣ်ခိၣ်ယုၢ်ဒီး ခိၣ်ယုၢ်န့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်ဟးဂူၢ်ဟးဂီၤလၢအမၤဘၣ်ဒီးဒူသဝီဖိအတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျး ဒီးတၢ်မၤဒုၣ်မၤညၣ် သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဝဲအံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအမၤဘၣ်ဒီးက့ၤ လီၤကဝီၤသဝီဖိဒီး ပှၤထူစံာ်ဖိတဖၣ်အတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၣ်ခိၣ်သးသမူ န့ၣ်လီၤ.^{၆၂} အါန့ၢ်အဖီခိၣ်, နီၣ်တၢ်စံာ်စါမၤနီၣ်တၢ်ဝဲအသိး, တချုးလၢတၢ်တုၤထီၣ်ထံတမၢၢ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤန့ၣ်တၢ်ယုၢ်ထံၣ် န့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်လီၤတၢ်လီၤဆဲး, တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးဒီးလီၤကဝီၤကမျၢၢ်ဒီး တၢ်တၢ်ပိၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီးလီၤကဝီၤပှၤတဝါ တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၆၃} တၢ်တုၤထီၣ်တမၢၢ်လၢတၢ်ထုးန့ၢ်ထံၣ်ဂံၢ်သဟီၣ်အံၤ ညီၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ဝဲဆူ ထံၣ်ကီၢ်လၢအိၣ်ဘူးတဖၣ် နီၣ်အမ့ၢ်ကီၢ်ကွီၣ်တဲၣ်, ကီၢ်အုၤဒုၤဒီးတရူးကီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အယိ တၢ်တိၢ်ကျဲၤ အံၤလီၤကဝီၤပှၤတဝါဒီးတၢ်ကရၢကရိသ့ၣ် တဖၣ်တထံၣ်လၢအကဲဘျုးလၢ အဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၆၄} ပတၢ်ယုၢ်ထံၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တခါလၢအမ့ၢ် “တၢ်တုၤထီၣ် ထံၣ်ဂံၢ်သဟီၣ်တမၢၢ်လၢ တနီၣ်သရံၣ်ထံကျိပူၤ” အံၤပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲလီၤကဝီၤပှၤတဝါတဖၣ် ကရၢကရိသးလၢကထီၣ်ဒါဝဲ တၢ်တုၤထီၣ်ထံၣ်ဂံၢ်သဟီၣ်တမၢၢ်လၢ အဘၣ်တၢ်ယုၢ်ထီၣ်အီၤလၢ မဲၣ်ခိၣ်ဟီၣ်ကဝီၤဒိၣ်ဒုလီၤသဟီၣ်ခိၣ်ပနံၣ် (Greater Mekong Subregion Power Company) အံၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တိၢ်ကျဲၤအံၤမ့ၢ်ကဲထီၣ်န့ၣ် လီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်အဟီၣ် ခိၣ်ကပံာ်ကလီၤမၤကွံာ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်တုၤထီၣ်ကျဲၤမ့ၢ်ကျဲၤဘိ

တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘိထီၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်ဒ်အမ့ၢ်, တၢ်တုၤထီၣ်ကျဲၤတဖၣ်, ဘၣ်တၢ်ပာ်အီၤလၢအရူၤဒိၣ်ကတၢၢ်လၢ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီး ခုၣ်အဲၣ်ယုၢ်န့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ပယီၤပူၤကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ တမ့ၢ်ကျဲၤလၢအဂ့ၢ်ဒီးဘၣ်တၢ်တုၤအီၤဘူဘူဖိ န့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ပယီၤကျဲၤလၢတၢ်ဒါလီၤအီၤအံၤ အတိၣ်အိၣ်ဝဲ ၀.၂၃ ကံလိမံထၢၣ်ယၢ်ယၢ် လၢတလွံၢ်ကနူၤယူ (square) ကံလိမံထၢၣ်အဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်ကွၢ်လၢအကံၢ်အစိတပၤတခီ, သိလ့ၣ်ကျဲၤမ့ၢ်ဖးဒိၣ် ၄၀,၀၀၀ ကံလိမံထၢၣ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်ဒါလီၤလၢ (လၢၢ်သ့ၣ်လးအစိ) ထဲ ၅၃ မျးကယၤန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢခိၣ်ကျဲၤတခီတၢ်ဒါလီၤအီၤ အိၣ်ဒီးထဲ ၅ မျးကယၤန့ၣ်လီၤ. ခီဖျိလၢကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်အါတက့ၢ်တဂ့ၢ်ဘၣ်အယိ, တၢ်စူၤခါအဆၢကတီၢ်တၢ်လဲၤထီၣ်က့ၤလီၤ တညီဘၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၆၅} အုၤရှၢၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်စုတး (Asia Development Bank) တယၢ်ကွံာ်ဝဲလၢကီၢ်ပယီၤအပူၤ ဝဲတၢ်စူၤခါအဆၢကတီၢ် ပှၤအိၣ်ဝဲ ၂၀ ကကွဲၢ်ယၢ်ယၢ်ဟးထီၣ်က့ၤလီၤတညီဘၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၆၆} လၢတၢ်န့ၣ်အယိ ကျဲၤအံၤတၢ်ကဘၣ်တုၤအါထီၣ်ဒီးဝဲ ၆၃,၀၀၀ ကံလိမံထၢၣ် ဒ်သိးဒီးသဝီကိးဖျါၣ်ဒီးကသူဘၣ်ကျဲၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ကဘိဂ့ၢ်ထီၣ်က့ၤကျဲၤအဂီၢ်, ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဘိးဘၣ်ရၢလီၤဝဲ အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢကတုၤအါထီၣ်ကျဲ ၃၄,၄၀၀ ကံလိမံထၢၣ်လၢအနီၣ် ၂၀ အတီၢ်ပူၤခီဖျိထံၣ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဂၤတၢ်မၤစၢၤဒီး တၢ်ဟံးလီၤန့ၢ်စုအဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ်သနာ်က့, ဒ် KHRG ပာ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဝဲအသိး, တၢ်တုၤထီၣ်ကျဲၤတဖၣ်တအိၣ်ဒီး တၢ်တၢ်ပိၣ်သကိးလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်အမဲာ်ညါ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သုးဆူၣ်လီၤကျဲ, ကဲထီၣ်တၢ်မၤဟးဂီၢ်ခိၣ်ယုၢ်န့ၣ်ဆၢၣ်ဒီး တၢ်မၤဆူၣ်န့ၢ်ဆိၣ်ခံလၢကဘၣ်တူၢ်လီၤတၢ်ဟ့ၣ် စုအိၣ်လိးလၢ တတိတလီၤဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၆၇} ဒ်ပဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ပာ်ဖျါအသိး တၢ်မၤပယုၤလၢအဟဲကဲထီၣ်သးခီဖျိ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘိထီၣ် အတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်အကျိၤအကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်အါကတၢၢ်ခံခါတခါလၢ ပဒီးန့ၢ်ဘၣ် အီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢ တၢ်တုၤထီၣ်ကျဲၤမ့ၢ်ကျဲၤဘိတဖၣ်အဖီခိၣ်အံၤ အိၣ်ဒီးဝဲလၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ် ကလံၤထံးန့ၣ်လီၤ.

^{၆၂} “Contested Areas of Myanmar: Subnational Conflict, Aid, and Development,” အုၤရှၢၣ်မိးဒုၤရှၢၣ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.
^{၆၃} “Development or Destruction? The human rights impacts of hydropower development on villagers in Southeast Myanmar” KHRG ၂၀၁၈ နံၣ်
^{၆၄} ‘Rethinking hydropower in Myanmar,’ မ့ၢ်မၤထီၤ, လါအီကူး ၃၀, ၂၀၁၇ နံၣ်.
^{၆၅} ‘Strategic Environmental Assessment of the Hydropower Sector in Myanmar,’ ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ်ကျိၣ်စုဂ့ၢ်ဝီကရၢ ၂၀၁၇ နံၣ်.
^{၆၆} Myanmar Transport Sector Policy Note: Summary for Decision Makers, အုၤဒိၣ်ဘၣ် ၂၀၁၅ နံၣ်.
^{၆၇} ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ပာ်ဖျါလၢကညီဂ်ဝီခွဲးယာ်ကရူာ်ထုးထီၣ်ရၢလီၤအီၤဝဲ ၂၀၁၆ နံၣ် လၢအမ့ၢ် ‘Beautiful words, ugly actions: The Asian Highway in Karen State,’ KHRG, ၂၀၁၆ တက့ၢ်.

တၢ်န့ၣ်ဟီၣ်လၢပနံၣ်

ကိၢ်ပယီၤပဒိၣ်တၢ်မၤဟီၣ်လၢပနံၣ်အံၤ ကျိၣ်စုတဖၣ်အါတက့ၢ်ဟဲန့ၣ်လီၤခီဖျိ တၢ်မၤဝဲလၢၢ်လၢဟ့ၣ်ဒီးလၢၢ်လုၢ်ဒိၣ်ပူၤဒိၣ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤဟီၣ်လၢပနံၣ်ခီဖျိတၢ်န့ၣ်လၢၢ်န့ၣ်ထူတဖၣ် အါထီၣ်ဝဲကွၢ်ကွၢ်လၢကိၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးန့ၣ်လီၤ.^{၆၈} တၢ်န့ၣ်ဟီၣ်လၢပနံၣ်လၢကလုၢ်တၢ်လီၤလၢကိၢ်ပယီၤအပူၤတဖၣ် တၢ်ဘၣ်ကံၣ်ဂ့ၢ်အိၣ်ဒီးဝဲအါမး ခီဖျိဟီၣ်လၢတၢ်အိၣ်ယၢၤလၢတၢ်ထုးထီၣ်အီၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ် တၢ်ဆါအီၤဆူထံၣ်ဂၤကိၢ်ဂၤဒီး ကိၢ်ပယီၤခၢၣ်သး ဘၣ်ဆၣ် မ့ၢ်လၢထံဖိကိၢ်ဖိတၢ်ဘၣ်ဘျူးအဂီၢ် တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ၆ KHRG လံာ်တၢ်ပာ်ဖျါအသိး, တၢ်မၤဟီၣ်လၢပနံၣ်အံၤ ဘၣ်ဘျူးဝဲလိာ်အသးဒီးတၢ်ဘၣ်သုးလီၤသုးကျဲလၢကိၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးန့ၣ်လီၤ.^{၆၉} ၆ တၢ်ထုးန့ၢ် ထံၣ်သဟီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်အသိး ပုၤလၢအိၣ်ဆိးဘူးဒီးတၢ်န့ၣ်လၢၢ်လုၢ်တၢ်လီၤတဖၣ် ထံၣ်ဘၣ်ဝဲလၢတၢ်လဲၤထီၣ် လဲၤထီၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်ဘျူးဘၣ်ဖျိလၢ ပုၤဂ့ၢ်ဝီမ့ၢ်ကျိၣ်ဝဲၤကွၢ်အဂီၢ်စ့ၤဒီးဝဲန့ၣ်လီၤ.^{၇၀} မ့ၢ်တခါ, တၢ်မၤနီၣ်မၤယါ အါထီၣ်ဝဲကွၢ်ကွၢ် ဘၣ်သးတၢ်မၤဟီၣ်လၢပနံၣ်အတၢ်မၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၣ်, တၢ်စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်, တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ ဒီးပုၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်ဂ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤဟီၣ်လၢပနံၣ်အံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤဟးဂီၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, မၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးသ့ၣ်ပုၤဒီးမၤသံဝဲဒၣ် တၢ်ဖိတၢ်လံၤအသးသမူကလုၢ်ကလုၢ်န့ၣ်လီၤ. ခီဖျိလၢတၢ်သုဝဲပဒါဒီးကသံၣ် ကသီအဂၤအဂၤတဖၣ်အယီၤ ဒုးကဲထီၣ်ထံဘၣ်အါ လီၤဆိဒၣ်တၢ်လၢတၢ်န့ၣ်ထူအလီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ယုထံၣ်မၤလိန့ၢ် တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်သးဒီး “တၢ်န့ၣ်လၢၢ်ထူၣ်ဟီၣ်လၢပနံၣ်လၢကမ္မၢၢ်အဟီၣ်ခိၣ် – တၢ်မၤလိတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်သးဒီးခိၣ်ခိၣ်ကစၢၢ်” အံၤဝဲထံၣ်နီၤဒီးဝဲ ခိၣ်ပုၤတဝါသ့ၣ်တဖၣ်သုဝဲ တၢ်ကတိၤန့ၢ်ဒီးတၢ်လၢကထီၣ်ဒါဝဲတၢ်န့ၣ်လၢၢ်လုၢ်လၢ အဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢ အဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်ပုၤကဝီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

သ့ၣ်ဖျးမ့ၢ်ကျိၣ်ဝဲၤကွၢ်

ကိၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထံကိၢ်တဘျုးလၢ အါဒၣ်တက့ၢ်မ့ၢ်ခိၣ်ခိၣ်တၢ်လီၤသ့ၣ်တဖၣ်အယီၤ တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးမ့ၢ်ကျိၣ်ဝဲၤကွၢ် ခိၣ်သ့ၣ်လၢတၢ်ဖဲတၢ်မၤဒီး ကျိၣ်စုတၢ်ဟဲန့ၣ်လၢကိၢ်ပယီၤပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၇၁} မ့ၢ်ဘၣ်ကွၢ်ကွၢ်တၢ်အိၣ်သးဝဲလၢာ်အဖီခိၣ်, ဖဲအပူၤကွၢ်စ့ၤန့ၣ်အတီၢ်ပူၤ တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးမ့ၢ်ကျိၣ်ဝဲၤကွၢ်သနၢ်အံၤ ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်တၢ်နးနးကလဲာ်ခီဖျိ တၢ်ဖိ တၢ်လံၤလၢတၢ်ထုးထီၣ်အီၤအမ့ၢ် သဘူဒီးအံၤသၣ်ဆၢတဖၣ် တၢ်လိာ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ဆါအီၤတဘၣ်လိာ်ဖိမံသးဘၣ် အယီၤန့ၣ်လီၤ.^{၇၂} ၆ လဲာ်ဂ့ၢ်, တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးမ့ၢ်ကျိၣ်ဝဲၤကွၢ်သနၢ်တခါလၢ တၢ်ဟံးပနီၣ်အီၤအမ့ၢ်တၢ်ဒိၣ် ထီၣ်ထီထီၣ် သ့ဝဲအကျဲန့ၣ်လီၤ.^{၇၃} ဘၣ်ဆၣ်သနာ်က့, စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၂ နံၣ်လံၤလံၤ, ကိၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဟ့ၣ်လီၤဝဲ ဟီၣ်ခိၣ် အါအါဂီၢ်ဂီၢ်ဆူ ခိၣ်ပနံၣ်လၢကမၤတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးမ့ၢ်ကျိၣ်ဝဲၤကွၢ်ဒီး ထံၣ်ဂၤကိၢ်ဂၤပုၤဟဲဘျုးလီၤစုတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ် တၢ်ဖျးမ့ၢ်ကျိၣ်ဝဲၤကွၢ်တဖၣ်အံၤ ကဲဘျူးဝဲလၢကျဲအါဘိဘၣ်ဆၣ် လၢကျဲအဂၤတပၤကဲထီၣ်ကွၢ်တၢ်ဟံးန့ၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် လၢကဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဂီၢ် မ့တမ့ၢ် ဒီးလဲကွၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ဆူပုၤလၢအဖဲအိၣ်မၤအိၣ်တၢ်တဆံးတက့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ် အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၇၄} အါန့ၢ်အဖီခိၣ်, ဟီၣ်ခိၣ်လၢပဒိၣ်ဟ့ၣ်မၤအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အါစုအါဘျိကဲထီၣ်ကွၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် ခီဖျိပုၤမၤစံာ်ဖိလၢအိၣ်ဒီး စံာ်လီၢ်ပုၤတၢ်တဆံးတက့ၢ်ဒီး သဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ယုၤဟးထီၣ် ကွၢ်လၢအတၢ်လီၤတၢ်ကျဲန့ၣ်လီၤ. လၢကိၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတကပၤ, တချုးလၢတၢ်မၤတၢ်ပတုာ်တၢ်ခးဒီးဘၣ်န့ၣ်, ဟီၣ်ခိၣ်လၢတၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၢ်အီၤသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်ဒုးကဲထီၣ်အီၤဆူတၢ်သ့ၣ်သ့ၣ်ပဟံၣ်, တၢ်မၤန့ၢ်ထီၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ရီဘၣ်

^{၆၈} “Sector Wide Impact Assessment of Limestone, Gold and Tin Mining in Myanmar,” ကိၢ်ပယီၤတၢ်မၤမ့ၢ်ကျိၣ်ဝဲၤကွၢ် ဘၣ်ဘျူးဘၣ်ဒါဝဲလီၢ်, လါမုၤ ၂၀၁၈ နံၣ်.

^{၆၉} ‘Strategic Environmental Assessment of the Hydropower Sector in Myanmar,’ ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘျိစုဂီၢ်ကရၢ ၂၀၁၇ နံၣ်; ‘Contested Areas of Myanmar: Subnational Conflict, Aid, and Development,’ အ့ၣ်ဖိဒီးဒုၣ်ဂၢၢ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.

^{၇၀} ‘Contested Areas of Myanmar: Subnational Conflict, Aid, and Development,’ အ့ၣ်ဖိဒီးဒုၣ်ဂၢၢ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.

^{၇၁} “Agriculture Factsheet: Agriculture in Myanmar,” နဲသလဲထံၣ်ဂၤကိၢ်ဂၤပုၤဝီဝဲကျိၣ်, ၂၀၁၅ နံၣ်

^{၇၂} တုၤလုအီၤ, ခါမုထွဲ, စူၣ်ဖျိ ‘Struggle in the agriculture sector,’ သၢမၤမၤထီၤ, လါမုပထုဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်

^{၇၃} “Agriculture Factsheet: Agriculture in Myanmar,” နဲသလဲထံၣ်ဂၤကိၢ်ဂၤပုၤဝီဝဲကျိၣ်, လါမု ၂၀၁၅ နံၣ်

^{၇၄} “Agriculture Factsheet: Agriculture in Myanmar,” နဲသလဲထံၣ်ဂၤကိၢ်ဂၤပုၤဝီဝဲကျိၣ်, လါမု ၂၀၁၅ နံၣ်

ကျီးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့မ့ၢ်လၢပှၤထူၣ်ဖိဒီးသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်တခီ ကျိၣ်စ့တၢ်ဟဲန့ၣ်လီၤအကျဲလီၤစ့ၤဝဲ ဒီဖျိအဝဲသ့ၣ် တၢ်မၤခိၣ်သ့ၣ်ဒ်မၤညီၣ်တၢ်ဝဲအသီးတဖၣ်လီၤစ့ၤဝဲဒ်အဖီခိၣ်, အဝဲ သ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဒီး တၢ်ဆဲးတၢ်လၢတၢ်န့ၢ်သၢတဖၣ် လီၤမၤကွံာ်စ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ.^{၇၅} တၢ်ယုထံၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တခါလၢအမ့ၢ် တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူကီၣ်- ကီမ့ၤမၤအိၤဒီပနံၣ် (ကောင်းမြန်မာအောင်ကုမ္ပဏီ) အံၤ, ဒုးသ့ၣ်ညါပှၤဘၣ်ယး တၢ်ဟဲဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးလၢအတဂ့ၤတဖၣ် ဒီဖျိတၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လၢတၢ်သ့ၣ်ဝဲဒ် သ့ၣ်ပဟံၣ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်ဖဲတီအူကီၢ်ရှၢအပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပာ်ဖျါလၢအိၣ်လီၤတၢ်လၢခံတဖၣ် ဝဲထံနီၤဖးက့ၤဝဲတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ယးခိၣ်သဝီဖိလၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတဖၣ် တဲန့ၢ်ခဲးတၢ်လၢအနီၢ်ကစၢ်အဂီၢ်ဘၣ်ထွဲဒီး အဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကျဲးလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဝဲထံနီၤဖးက့ၤသဝီ အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲးခိၣ်သ့ၣ်, ဘၣ်ထွဲလိာ်သးစ့ၢ်ကီးဒီးထံရှၢကီၢ်သဲး, မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွံာ်ဒီး သဲးတၢ်သိၣ် တၢ်သီအကျိၤအကျဲတဖၣ် လၢကဘၣ်တၢ်တၢ်ပီၣ်သကိး ဖဲလံာ်အဆၢဒိၣ်ဝဲအံၤန့ၣ်လီၤ.

^{၇၅} တၢ်ပာ်ဖျါတၢ်ဂ့ၢ်မိာ်ပှၤဘၣ်ယးပှၤမၤတၢ်ဖိဂံၢ်ဘါ, ၂၀၁၄ နံၣ် ကီၢ်ပယီၤတၢ်မၤနီၣ်ထံဖိကီၢ်ဖိဒီးဟံၣ်ဃီ, လါယူၤ ၂၀၁၇ နံၣ်.

၃. ယုကျဲလၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူထံကီၢ်ပဒိၣ် – တၢ်သုဇုသဝီ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ် ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်လၢတၢ်ကဒိၣ်ဆၢက့ၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဘၣ် ကံာ်ဂ့ၢ်တဖၣ်

ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးဒီးတၢ်မၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂ့ၢ်

လံာ်အဆၢဒိၣ်ဝဲအံၤ, ပာ်ထံနီၤဖးဝဲခိၣ်ခိၣ်သဝီဖိတဖၣ် အတၢ်ဂ့ၢ်ကျဲးစးထဲးဂံၢ်ထဲးဘါ လၢကမၤနီၣ်မၤယါက့ၤ ဟီၣ်ခိၣ် ကပံာ်လၢမိၢ်ပာ်ဖဲဟ့ၣ်သါတၢ်အီၤတဖၣ် ဒ်သိးဒီးကတြီဆာဲတၢ်ဟံးဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်မ့တမ့ၢ်တၢ်မၤဟး ကိၤဟီၣ်ခိၣ် ကပံာ်တဖၣ် လၢကျဲၤလဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခိၣ်ဖျါလၢတၢ်သ့ဝဲတၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သန့ ခံကလုာ်လၢအမ့ၢ် ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီးခ့ၣ် အဲၣ်ယုၣ်ပဒိၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သန့တဖၣ်အယီ, သဝီဖိတဖၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အကလုာ်ကလုာ်ဖဲလၢ အဝဲသ့ၣ်ဂ့ၢ်ကျဲးစးမၤနီၣ်မၤယါက့ၤအဟီၣ်ခိၣ် လၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအဆၢကတီၢ်ခိၣ်ဖျါလၢတၢ်မၤနီၣ် မၤယါဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် လံာ်အုၣ်သးအကျိၤအကျဲတအိၣ်ဖျါရဲၣ်ဖျါဖျါဘၣ်ဒီး တၢ်အိၣ်ကဘျဲးအိၣ်ကဘျဲး လၢတၢ်မၤအီၤလၢ အအိၣ်ဒီးအကျိၤအကျဲလီၤတံာ်လီၤဆဲးအယီ နးကဲထီၣ်တၢ်နိးတၢ်ဘျဲးတဖၣ်လၢ သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်အကါဒိၣ်လၢတၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါအီၤတဖၣ်

၁. ဒ်လုာ်လၢထူသန့အိၣ်ဝဲအသိး သဝီဖိလၢအအိၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတဖၣ်, လီၤဆီဒုတံာ် သဝီဖိအိၣ် ဆိးလၢခိၣ်ခိၣ်သဝီတဖၣ်န့ၣ် တသုဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဖဲသဝီဖိတဖၣ်ကျဲးစးမၤနီၣ်ဟီၣ်ခိၣ် လံာ်အုၣ်သးဒ်သိးကဒိၣ်သဒါအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်အခါန့ၣ်, အဝဲသ့ၣ်ထံၣ်ဘၣ်တၢ်ကီၢ်တံာ်ခဲ ခိၣ်ဖျါကျဲသန့ လၢတၢ်မၤနီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအံၤအိၣ်ဝဲခံကလုာ်လၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးအယီန့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ် ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးခံကလုာ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်အီၤလၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီး ကညီဒိကလုာ်စၢဖျိကရၢန့ၣ်လီၤ.
၂. ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤ သဝီဖိတဖၣ်ဟံးသ့ၣ်ဟံးသးအါထီၣ် ဘၣ်ယးဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးမ့ၢ်တၢ်လၢအရၢဒိၣ်လဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ် လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သန့ကတၢ်ဂံၢ်ဆဲးဘါစၢ်အိၣ်ဝဲလၢသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကဘၣ်မၤနီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးလၢကျဲၤလဲၣ်, အကျိၤအကျဲအိၣ်လဲၣ်ဒီး ကဟံးတၢ်ဆၢကတီၢ်ထဲလဲၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်တနီၣ်ပာ်ဝဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
၃. သဝီဖိတဖၣ်လၢကဒိၣ်သဒါက့ၤတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဂီၢ် ဂ့ၢ်ကျဲးစးမၤနီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သး လၢအဖိးမံးဒီးသဲးစးတၢ်ဘျဲးအဆၢကတီၢ်န့ၣ် ဘၣ်သဂၢၢ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်လၢအမ့ၢ် တဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ လီၤတံာ်လီၤဆဲးဘၣ်, တၢ်ထီၣ်န့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အကျဲသန့တအိၣ်ဖျါရဲၣ်ဖျါဖျါဘၣ်, တၢ်အိၣ်ကဘျဲးအိၣ်ကဘျဲး ဒီးတၢ်အိၣ်ခိၣ်ဖးလၢဆိးတဖၣ် အိၣ်ဝဲလၢလီၤကဝီၤပတီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
၄. ခိၣ်ဖျါလၢမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ် အါထီၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးအယီ, နးအိၣ် ထီၣ်တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်လၢ သဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ် ခိၣ်ဖျါအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လီၤမၢ်ကွၢ်အယီန့ၣ်လီၤ. ခိၣ်ပနံာ်တဖၣ် ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ကမၤသကိးဘၣ်တၢ်ဒီးပဒိၣ်ဝဲၤကျိၤတဖၣ်ဘူးဘူးတံာ်တံာ်အယီ မၤနီၣ်တၢ်သ့ဝဲဟီၣ် ခိၣ်တၢ်ပျဲလၢအဖိးသဲးစးချသး တချုးဒီးလၢသဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ်ညါလၢ အဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ်န့ၣ်အိၣ်လၢပုၤဂၤအတၢ်တိာ်ကျဲၤ အပူၤလံာ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သး - တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်လၢတၢ်မၤအီၤသ့

လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးအပူၤ, တၢ်သ့ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ကျဲၤသန့အိၣ်ဝဲခံကလုာ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တကလုာ်ဘၣ်တၢ်ဟံပနီၣ်အီၤလၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ် ဒီးအဂၤတကလုာ်တၢ်ဟံပနီၣ်အီၤလၢကညီဒီးကလုာ်စၢဖျိၣ်ကရၢန့ၣ်လီၤ. သန့ခံခါလၢာ်အံၤ ဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢသဝီဖိ (လၢအအိၣ်လၢခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ပဒိၣ်တၢ်ပၤဖိလၢာ်) တဖၣ်ကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်န့ၢ်ပၤဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးလၢအဖိးသဲစး မ့တမ့ၢ်သဝီဖိ (လၢကီၢ်ပယီၤဒီးခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ပဒိၣ်ခံဖုလၢာ်တၢ်ပၤဖိလၢာ်) တဖၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ် တၢ်န့ၢ်သ့ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်န့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၂ နံၣ်လံာ်လံာ်, ပဒိၣ်ခံဖုအံၤစးထီၣ်ထီၣ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်ဒီးမၤနီၣ်မၤယါဝဲဝဲဒီး ဟ့ၣ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ခီဖျိလၢတၢ်မၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ် တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်အါထီၣ်ဝဲလၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးအယိ, သဝီဖိတဖၣ်စးထီၣ်ဂုၢ်ကျဲးစးမၤန့ၢ်ဝဲ ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအါထီၣ်လၢကဒီးသဒါဝဲ တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီး တၢ်မၤဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးအတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲသ့တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ၆ KHRG တၢ်ယုသ့ၣ်ညါအဖိခိၣ်, ခီဖျိလၢတၢ်ဟံးဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အယိ, သဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်ဝဲလၢ တၢ်မၤန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးမ့ၢ်ကျဲတဘိလၢ အဖိးသဲစးလၢကဒီးသဒါကွၢ်အဝဲသ့ၣ် ၆သိးတၢ်ဟံးဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သ့တအိၣ်ထီၣ်တဂ့ၤန့ၣ်လီၤ.^{၇၆}

အဒိ, ၆ KHRG တၢ်ကစီၣ်တဖၣ်ပၤဖျါထီၣ်ဝဲအသိး လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိလၢအဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီး KMAC အတၢ်မၤဘၣ်ဒီးသ့တဖၣ် စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၂ နံၣ်လံာ်လံာ်အဝဲသ့တဖၣ်တီၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အလံာ်တက့ၢ်နီၣ်ဂံၢ်(၇)^{၇၇}လၢကဒီးန့ၢ်ဘၣ် ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိလၢအအိၣ်လၢက--- သဝီတဂၤ တယာ်ကွၢ်ဝဲလၢဟီၣ်ခိၣ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ် စးထီၣ်ယုကျဲလၢကတီၣ်ထီၣ်တၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးဝဲ ၂၀၁၂ နံၣ် ဒီး ၂၀၁၄ နံၣ် အဘၣ်စၢၤလံာ်ဘၣ်ဆၢၣ် အဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်ဝဲအပူၤတန့ၢ်ဘၣ်အယိ မ့ၢ်တီၣ်ထီၣ်ဝဲသန့ကွၢ် တုၤလၢ ၂၀၁၇ နံၣ် အတီၢ်ပူၤဒၣ်လဲာ်တဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးဒီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ^{၇၈}

၆တၢ်ထံၣ်လီၢ်သံကွၢ်လၢတၢ်မၤအီၤဝဲ ၂၀၁၆ နံၣ် လၢန့ၣ်ထူၣ်ကီၢ်ရၢၣ်ပၤဖျါထီၣ်ဝဲအသိး, ဝဲသဝီဖိသ့တဖၣ် နၢ်ဟူဝဲလၢတၢ်ကမၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤသ့တဖၣ် လၢအဝဲသ့ၣ်လီၢ်ကဝီၤပူၤအယိ သဝီဖိသ့တဖၣ်ကျဲးစးမၤန့ၢ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအါထီၣ်-

“သဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ဟ့ၣ်ဝဲ ၂၀,၀၀၀ မ့တမ့ၢ် ၃၀,၀၀၀ကွၢ် ဆူ (တၢ်မၤနီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဝဲၤကျိၤ) ခိၣ်ဒ်သိးကန့ၢ် ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအဂီၢ်လီၤ. ၆လဲာ်ဂၤၤလဲာ်ဂၤ သဝီဖိထဲစၢၤဂၤဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သး ဒီးသဝီဖိတနီၣ်တဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးလၢ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အိၣ်တကပၤဘၣ်. သဝီဖိတဖၣ်နၢ်ဟူဝဲလၢ တၢ်ကစးထီၣ်မၤတၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်အယိ အဝဲသ့ၣ်စးထီၣ်မၤန့ၢ်အဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သး ၆သိးခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ကပာ်ဂၢ်ပၤကျဲၤန့ၢ် အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဂီၢ်လီၤ.”

စီၤခ--- (ခါ, ၄၂ နံၣ်) ကလ---သဝီ, န့ၣ်ထူၣ်ကီၢ်ဆၢၣ်, န့ၣ်ထူၣ်ကီၢ်ရၢၣ်/တလၢၤကီၢ်ဝဲၣ်ကလံာ်စိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လီၢ်သံကွၢ်ဝဲလၢအုၣ်ဖျၢၣ် ၂၀၁၆ နံၣ်)^{၇၉}

တုၤမ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးမ့ၢ်အိၣ်လံာ်န့ၣ် သဝီဖိတဖၣ်တုၤဘၣ်ဝဲလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိအဂၤတဂၤလၢအအိၣ်လၢတီအူကီၢ်ရၢၣ်ပၤဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ-

^{၇၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #18 တက့ၢ်.
^{၇၇} တၢ်တီၣ်ထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်အကျဲလၢတၢ်သ့ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သး” လံာ်တက့ၢ် (၇) အံၤယံာ်ဝဲ ၆၅ သိ စးထီၣ်လၢတၢ်တီၣ်ထီၣ်အီၤ လံာ်တက့ၢ် (၁) တုၤလၢ ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်သ့ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးန့ၣ်လီၤ.
^{၇၈} ကွၢ်ဘၣ် Source #22, #29 တက့ၢ်.
^{၇၉} ကွၢ်ဘၣ် Source #79 တက့ၢ်.

“ပဒီးန့ၣ်ဘၣ်ထဲ တၢ်ဒီးလဲဟီၣ်ခိၣ်လံာ်တၢ်အၢၣ်လီၤလၢပဒိၣ်ဟ့ၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်တၢ်ကွီၢ်နီၣ်ဂံၢ်(၇) လၢဘၣ် တၢ်ထုးထီၣ်အီၤန့ၣ်ပတဒီးန့ၣ်ဘၣ်အီၤဒီးဘၣ်. သန့က့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ်တၢ်ပဲထီၣ်အီၤဝံၤလံ. ပလီၣ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ် လံာ်တၢ်ကွီၢ်နီၣ်ဂံၢ် (၇) ဒ်သီးဒီးပမၤအိၣ်တၢ်လၢကျိးပူၤကသုဂၤဂ့ၤဘၣ်ဘၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အူၤ---, (ခွါ, ၅၁ နံၣ်), နကမိၣ်ကရူာ်, တိအူၤကီၢ်ဆၣ်, တိအူၤကီၢ်ရၢၣ်/ကညီကီၢ်ဖဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါနီၤဝ့ဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)”^{၈၀}

ညီန့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်အဲၣ်ဒီးမၤန့ၣ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးဒ်အမ့ၢ် အဝဲသ့ၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တခါ န့ၣ်လီၤ. ဒ်လဲၣ်ဂ့ၤဒ်လဲၣ်ဂ့ၤ, ဒ် KHRG တၢ်ပာ်ထံၣ်နီၤဖးအဖီခိၣ်, သဝီဖိတဖၣ်အဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးမ့ၢ်အိၣ်သန့က့ၢ် တၢ်မၤတၢ်တၢ်အိၣ်ဝဲအကလုာ်ကလုာ် ဖဲအဝဲသ့ၣ်ဒီးသဒါက့ၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢအဖိးသဲးန့ၣ်လီၤ.

လၢ KHRG တၢ်ပာ်ထံၣ်နီၤဖးအဖီခိၣ်, တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်အိၣ်ဝဲသၢမံၤ လၢအဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အီၤလၢသဝီဖိတဖၣ် န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်ဝဲလၢ တၢ်ဒီးန့ၣ်ပဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအကျဲသန့န့ၣ် တဒီးသန့ထီၣ်အသးဒ်လီၤကဝီၤ မၤတၢ်လဲၣ်လၢ မိၢ်ပာ်ဖဲလၢညါတဖၣ်အစီၤဘၣ်. တၢ်မၤနီၣ်မၤယါဟီၣ်ခိၣ်အကျိၤအကျဲခဲအံၤ တအိၣ်ဖျါလီၤတၢ်လီၤဆဲး ဘၣ်. အါန့ၣ်အဖီခိၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးမ့ၢ်အိၣ်သန့က့ၢ် တၢ်လီၤတၢ်လီၤမံတအိၣ်လၢပုၤလၢကဒိသဒါက့ၤဟီၣ်ခိၣ် လၢတၢ်ကဟံးဆူၣ်န့ၣ်အီၤတဖၣ် မ့တမ့ၢ်တၢ်မၤဟးဂီၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်ကွၢ်က့ၤလၢတၢ်ဂ့ၢ်သ့ၣ် တဖၣ်အံၤအဖီခိၣ်, ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးလၢတၢ်ဒီးန့ၣ်တၢ်လဲၣ်အီၤတဖၣ် တၢ်ကသုအီၤလၢကီၢ်ပယီၤ မ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံး တကပၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအကီၢ်ခဲလၢတၢ်ကဒိသဒါက့ၤသဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ်လၢ တၢ်ကဟံးဆူၣ်န့ၣ်အီၤတဖၣ် ဒီးတၢ်စုလီၤခိၣ် ခိၣ်လၢတၢ်ကမၤဟးဂီၤအီၤတဖၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်တၢ်သုစူးကါလုာ်လၢဆဲးလၢဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သန့လၢအဖိးသဲးတထီၣ်ဘး

ဒ်လုာ်လၢထူသန့အိၣ်ဝဲအသိး, လီၤဆိဒ်တၢ်သဝီဖိလၢခိၣ်လီၤကဝီၤလၢအအိၣ်လၢ ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်တၢ်ပာ်ဖိလၢတဖၣ် သုစူးကါဝဲဟီၣ်ခိၣ်သန့ ဒ်လုာ်လၢထူသန့အိၣ်ဟံၣ်စၢၤဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံး တဖၣ်ဘၣ်တၢ်ပာ်ဆုၢ်အီၤလၢလီၤကဝီၤ, ကရူာ်အပတီၢ်, လၢအလီၤဆိလိာ်အသးဒီးသဝီတဖျါဒီးတဖျါန့ၣ်လီၤ. သန့လၢတၢ်သုအီၤတဖၣ်ဒီးသန့ထီၣ်အသးဒ်လီၤကဝီၤလုာ်လၢထူသန့, ခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၢဒီးသဝီတဖျါဒီးတဖျါ အတၢ်ပာ်တၢ်ပြးအကျိၤအကျဲဒ်န့ၣ်လီၤ. လၢအပူၤကွံာ်တလိာ်လၢသဝီဖိတဖၣ် ကဘၣ်အိၣ်ဒီးလံာ်လဲၣ်လၢပဒိၣ် ကဘၣ်ဟ့ၣ်လီၤဝဲလၢ ကအိၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ်ပဘၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်ဘၣ်. သဝီဖိလၢအအိၣ်လၢကီၢ်ဆၢတဖၣ်အါဒ် တက့ၢ်အဟီၣ်ခိၣ်အလံာ်လဲၣ်တအိၣ်ဘၣ် မ့တမ့ၢ် တအိၣ်ဒီးလံာ်လဲၣ်အဂၤနီၣ်တကလုာ်လၢအဖိးဒီး သဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.”^{၈၁}

တၢ်န့ၣ်ပဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးယာ်ကျိၤအီၤလၢတစါဘၣ်တစါ ခီဖျါသုဝဲတၢ်သုစူးကါလုာ်လၢဆဲးလၢဟီၣ် ခိၣ်ကပံာ်သန့အကျဲတဖၣ်ဒ် စီၤယ---စံးဝဲအသိး.

“ယဖုမၤအိၣ်တၢ်လၢကျိးဝဲအံၤလီၤ. (ဖဲအသံဝံၤအလီၢ်ခံ), ယတံန့ၣ်သါဘၣ်က့ၤကျိးဝဲအံၤဒီး (ဖဲယတံသံဝံၤ), ယန့ၣ်သါဘၣ်က့ၤ(ကျိး) ဝဲအံၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ, ယဟံၣ်ဖိယိဖိပာ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဝဲအံၤဖးယံာ်လံန့ၣ်လီၤ.”

စီၤယ---, (ခွါ, ၅၀ နံၣ်), တနီၤသရဲၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ဘျဲးဒဲၣ်ကီၢ်ရၢၣ်/တနီၤသရဲၣ်ကီၢ်ခိ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲလၢဖုၤတြုၤအါရံၤ၂၀၁၇ နံၣ်)”^{၈၂}

^{၈၀} ကွၢ်ဘၣ် Source #29 တက့ၢ်.
^{၈၁} ကွၢ်ဘၣ် Source #63 တက့ၢ်.
^{၈၂} ကွၢ်ဘၣ် Source #68 တက့ၢ်.

ဒ်လဲၣ်ဂၢၤဒ်လဲၣ်ဂၢၤ, စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၂ နံၣ်လံၤလံၤ, တၢ်ယုၣ်တၢ်အဘျုးလၢ မၤကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်အဖီခိၣ် ဘၣ်တၢ်ဟံၣ်အီၤလၢ အမ့ၢ်တၢ်အရၢဒိၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမၤထီၣ်ကလံၤထံးန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤကၤဘၣ်ယး နီၣ်ခိၣ်တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအဂီၢ်တအိၣ်ဝဲဘၣ်. လၢတၢ်န့ၣ်အယီ, တၢ်မၤန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အလံာ်အုၣ် သးမ့ၢ်တၢ်လၢအလီၢ် အိၣ်ဝဲလၢတၢ်ကမၤဆူၣ်ထီၣ် တၢ်န့ၣ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ခွဲးယၢ် လၢအလီၢ်တၢ်လီၤဆဲးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

မ့ၢ်သနၢ်က့ၤ ဒ်န့ၣ်ဒီးတၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်တၢ်သူစူးကါ လုၢ်လၢဆဲးလၢဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သန့တအိၣ်လီၤတၢ်ဘၣ်အဖီခိၣ် ကီၢ်ပယီၤ တၢ်သိၣ်တၢ်သီဘၣ်ယးတၢ်န့ၣ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီး တၢ်ဖဲးခုးဖဲးသံၣ်တဖၣ် ကဲထီၣ်က့ၤတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢသဝီဖိတဖၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးလၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဟ့ၣ်ဝဲတဖၣ် တမ့ၢ်တၢ်လၢအဒိသဒၢတၢ်မၤဟးဂီၤသဝီဖိတဖၣ် တၢ်လုၢ်အိၣ်နီၣ်ခိၣ်သးသမူ ဒီဖျိမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အတၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်အယီဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဒီး C---သဝီဖိလၢအမ့ၢ် စီၤစ---ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲအသိး သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဒီးသန့ထီၣ်အသး လၢပုၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ်လၢဘၣ်တၢ်သူအီၤလၢပုၤအါဂၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီ တၢ်ဂ့ၢ်လၢဘၣ်ထွဲဒီးခိၣ်ခိၣ်လုၢ်ကစၢ် ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲသဝီဖိတဖၣ်သူဝဲကစၢ်တဖျါအံၤ ဒ်အမ့ၢ်ပုၤအါဂၤအဟီၣ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ဒီးသန့သးလၢ ကစၢ်အံၤလၢတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၣ်ခိၣ်သးသမူဒီး တၢ်သူၣ်ထီၣ်ဟံၣ်ယီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

“တၢ်ဂ့ၢ်လၢယတူၢ်လိာ် (တၢ်ခူၣ်လၢၢ်) တသ့ဘၣ်အံၤမ့ၢ်လၢ ဝဲကစၢ်ခိၣ်ထံးအံၤတၢ်သူၣ်တၢ်ဖျါကျိးတဖၣ်အိၣ်အါမး ဒီးမ့ၢ်တၢ်လိာ်လၢပုၤသဝီဖိတဖၣ်ပၤဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤအိၣ်ကျိးအလီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိတဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ် မၤန့ၣ်ဝဲတၢ်ကနုၤလၢခိၣ်လုၢ်ကစၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ကစၢ်ဝဲအံၤတၢ်မ့ၢ်သးကွၢ်အံၤ (မၤဟးဂီၤမ့ၢ်တၢ်မၤဆဲးလီၤစၢၤလီၤ ကွၢ်ခိၣ်ဖျိတၢ်ခူၣ်လၢၢ်) န့ၣ်, ကျိးကရၢၢ်ဒီးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိတဖၣ်ကဟးဂီၤကွၢ်န့ၣ်လီၤ. လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်သူၣ် ဝဲဒီးသ့ၣ်လၢအအိၣ်လၢကစၢ်အံၤအလီၢ် လၢကတုၤထီၣ်အဟံၣ်အယီအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. (ကစၢ်အံၤတၢ်မ့ၢ်မၤဟးဂီၤ ခိၣ်ဖျိတၢ်ခူၣ်လၢၢ်) န့ၣ်, ကကဲထီၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢသဝီဖိတဖၣ်သူၣ်တဖၣ်ဒီး တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိအဂၤတဖၣ်လၢက တုၤထီၣ်အဟံၣ်အယီအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်စ့ၢ်ကီၢ် အိၣ်ဝဲအကလုာ်ကလုာ်လၢကစၢ်လီၤအယီတၢ်မ့ၢ်မၤ ဟးဂီၤကွၢ်ကစၢ်တဖျါအံၤန့ၣ်လီၤ. ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်ကလီၤမၤကွၢ်ဝဲဒ်န့ၣ်လီၤ.”

စီၤစ---, (ခါ, တသ့ၣ်ညါသးနံၣ်), ဝီၤရၢၢ်ကီၢ်ဆၣ်, နုၤယုၣ်ယၢ်ကီၢ်ရၢၢ်/ကညီကီၢ်ဝဲၣ်ကလံၤထံး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဝဲလၢအီၤကူး, ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၈၃}

တၢ်လီၤဆီလိာ်အသးတခါ, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဘျုးသန့ဟံၣ်ပနီၣ်ဝဲ တၢ်န့ၣ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ခွဲးယၢ် ဒီးသူဝဲအတၢ်ကတိၤလၢအမ့ၢ် ကီၢ်- ဟီၣ်ခိၣ်လၢပုၤအါဂၤပၤဘၣ်အီၤဒီးခုး - တၢ်ဖဲးအိၣ်ခုးန့ၣ်လီၤ.^{၈၄} ဘၣ်ဆၣ်သနၢ်က့ၤ ဝဲ ၂၀၁၇ နံၣ်ထီၣ်သီသီအခါ, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်တဟံၣ်ပနီၣ် ကီၢ်-ဟီၣ်ခိၣ်လီၢ်ကဝီၤသ့ၣ်တဖၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲး ဒ်တၢ်သိၣ် တၢ်သီတၢ်ဘျုးအသိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤ, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်လီၢ်ခါၣ်သးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ကမံးတံာ်အံၤ တၢ်ဟ့ၣ်လီၤအမူဒါ လၢကဘၣ်ဖိၣ်ထီၣ်မၤဝဲတၢ်ဂ့ၢ်အံၤလၢ ကလဲၤသးဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သနၢ်က့ၤ ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤတၢ်အုၣ်ကီၢ် လၢခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ကတူၢ်လိာ်ဟံၣ်ပနီၣ်ဒီးဟံၣ်ကဲဝဲ ကီၢ် - ဟီၣ်ခိၣ်န့ၣ် တအိၣ်လၢလၢပုၤပုၤဒီးဘၣ် န့ၣ်လီၤ.^{၈၅}

^{၈၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #39 တက့ၢ်.

^{၈၄} ကွၢ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤဝဲ “KNU Land Policy”, Karen National Union, December ၂၀၁၅ တက့ၢ်.

^{၈၅} ‘Ceasefires, Governance and Development: The Karen National Union in Times of Change,’ အူရှၢ်ဖိးဒုရှၢ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.

တၢ်မၤန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတဖၣ်

တယံာ်ဒီးဘၣ်အဆၢကတီၢ် ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ပဒိၣ်စးထီၣ်မၤနီၣ်မၤလၢတၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးလၢ လီၢ်ကဝီၤ တဖၣ်လၢအိၣ်လၢအဲၣ်သ့ၣ်တၢ်ပၤတၢ်ပြးအဖီလၢဒီး တၢ်လီၢ်လၢကီၢ်ပယီၤဒီးခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ပဒိၣ်ခဲဖုလၢာ် အတၢ်ပၤဖီလၢာ် (ပဒိၣ်ခဲဖုတၢ်ပၤသယဲၤဟီၣ်ကဝီၤ) န့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤ, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဘၣ်တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤ အဲၣ်သ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် သန့တၢ်ဘျုးအုၣ်ညါကွၢ်ကွၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၈၆} တၢ်အိၣ်သးတခါလၢဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အီၤလၢ မ့ၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရၢၣ်ဟီၣ်ကဝီၤ တၢ်ဟံၣ်ဖျါတဘျုးအပူၤလၢဘၣ်တၢ်ကွဲးအီၤလၢ ကညီဂွံဝိဇ္ဇာယာ်ကရူာ်ပၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိတဂၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢခုၣ် အဲၣ်ယုၣ်သ့ၣ်ပုၤဝဲၤကျိၤဘိးဘၣ်ရၢၤလီၤဝဲလၢ စံာ်ပုၤဒီးတၢ်ဖိးအိၣ်မၤအိၣ်လီၢ်ကျဲၤလၢ အအိၣ်ဘၣ်လၢတၢ်ကၤယာ်သ့ၣ် ပုၤပျံၤကွီၤအဟီၣ်ကဝီၤန့ၣ်^{၈၇} အဲၣ်သ့ၣ်ကဟ့ၣ်လီၤဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်ဆၣ် ပုၤလၢန့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ် ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ကဘၣ်ဟ့ၣ်အါထီၣ်ဝဲတၢ်ခိၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘျုးသန့အံၤဆီတလဲအသးဘၣ်ဆၣ်တၢ်ဘိးဘၣ်ရၢၤလီၤ ဒုးသ့ၣ်ညါအီၤဒၣ်ထဲလၢကီၢ်ပယီၤတၢ်ဘိးဘၣ်ရၢၤလီၤအယီၤ သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်တဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၤလီၤ တၢ်လီၤဆဲးဘၣ်ဒီး တနၢ်ပၤဂီၢ်စးတၢ်အကျိၤအကျဲၤလၢအဲၣ်သ့ၣ်ကဘၣ်မၤဝဲၤဒ်လဲၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၈၈} ဒီဖျါလၢတၢ်ကစီၣ် လီၤတၢ်တအိၣ်ဘၣ်အယီၤ ကဲထီၣ်က့ၤတၢ်သးဟးဂီၤလၢသဝီဖိတဖၣ်ကဟူးဂဲၤဒီသဒၢက့ၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်န့ၣ်လီၤ.

အါန့ၢ်အဖီခိၣ်, ဝဲသဝီဖိတဖၣ်ဆိမိၣ်ဝဲလၢကပတံထီၣ်မၤန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအခါ တၢ်ပတံထီၣ်မၤန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ် လံာ်အုၣ်သးအကျိၤအကျဲၤအိၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ် အဲၣ်သ့ၣ်တသ့ၣ်ညါဝဲလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ် ဒီဖျါဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ပၤတၢ်ပြးသန့ အိၣ်ဝဲခံကလုာ်အယီၤ မ့ၢ်တၢ်ကီၢ်လၢအဲၣ်သ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိလၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံး^{၈၉} လၢအအိၣ် လၢကီၢ်ပယီၤဒီး ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ပဒိၣ်ခဲဖုလၢာ်အတၢ်ပၤဖီလၢာ် (ပဒိၣ်ခဲဖုတၢ်ပၤသယဲၤဟီၣ်ကဝီၤ) တၢ်ပၤတၢ်ပြးဟီၣ် ကဝီၤပူၤတဖၣ် အဲၣ်သ့ၣ်ကဘၣ်ပတံထီၣ်မၤန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးလၢ ပဒိၣ်ဝဲလဲၣ်တဖုအအိၣ်န့ၣ်အဲၣ်သ့ၣ်တသ့ၣ် ညါဝဲလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်-

“ဘၣ်ဃးဒီးဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးန့ၣ်အိၣ်ဝဲခံကလုာ် လၢဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်အီၤလၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီး ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ပဒိၣ် န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ တၢ်လီၤဆီအိၣ်ဝဲဒၣ်လၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဟ့ၣ်ဝဲတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ တၢ်ဖိးမၤအိၣ်မၤအိၣ်အီၤသ့ ဒီးမ့ၢ်လၢခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ပဒိၣ်န့ၣ် ဟ့ၣ်ဝဲတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ တၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ လီၢ်ကဝီၤ သဝီဖိတဖၣ်အိၣ်ဒီးသံကွၢ်ဝဲလၢ (ပဒိၣ်) ဝဲလဲၣ်တဖုဟ့ၣ်တၢ်လီၤတၢ်လီၤမံလၢ အဲၣ်သ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သ့ၣ်ဒိၣ်ဝဲလဲၣ် တခါလဲၣ်.”

ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါလၢတၢ်ကွဲးအီၤလၢ KHRG ပၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိ, ကြုၢ်တုၤကီၢ်ဆၣ် ဖူပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရၢၣ်/ကညီကီၢ်စၣ်ကလံၤထံး (ထုးထီၣ်ရၢၤလီၤအီၤဖဲလၢယနူၤအါရံၤ ၂၀၁၆ နံၣ်) ^{၉၀}

ဟီၣ်ကဝီၤလၢအဂၤတဖၣ်, သဝီဖိတဖၣ်တသ့ၣ်ညါလီၤတၢ်လၢ မ့ၢ်တၢ်မၤန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအိၣ်လၢအဲၣ်သ့ၣ် အဂီၢ်အိၣ်မ့တမ့ၢ်တအိၣ်ဘၣ်-

^{၈၆} လၢခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သန့တၢ်ဘျုးအဆၢဒိၣ် (၁) (အဆၢဖိ 1.1.1 တုၤ 1.1.9) ကွၢ်ဘၣ်ဝဲ, KNU Land Policy, Karen National Union, December ၂၀၁၅ တက့ၢ်.
^{၈၇} သ့ၣ်ပုၤပျံၤကွီၤတၢ်လီၤန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လီၤတခါလၢဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်အီၤလၢ တၢ်ပၤယာ်က့ၤသ့ၣ်ပုၤအလီၢ်လၢအဖိးဒီးသဲးတၢ်သိၣ် တၢ်သိတၢ်ဘျုးတဖၣ် ဒီးတၢ်လီၤအံၤတၢ်ဖိးအိၣ်မၤအိၣ်စံာ် ဒီးတၢ်မၤတၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပယီၤထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်တသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.
^{၈၈} ကွၢ်ဘၣ် Source #53 တက့ၢ်.
^{၈၉} ကွၢ်ဘၣ် Source #41 တက့ၢ်.
^{၉၀} ကွၢ်ဘၣ် Source #54 တက့ၢ်.

“လၢပဟီၣ်ကဝီၤဖဲအံၤန့ၣ် ပဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးတအိၣ်နီၣ်တဘျီဘၣ် ဒိၣ်ဖျါလၢခၢၣ်အုၣ်ယုၣ်တဟ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးဖဲပဟီၣ်ကဝီၤပူၤနီၣ်တဘျီဘၣ်. လၢပကဘၣ်မၤန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးလၢကျဲၤလဲၣ်န့ၣ် ပတသ့ၣ်ညါစ့ၢ်ကီးဘၣ်.”

စီၤဆ--- (ခွါ, ၄၂ နံၣ်), ဝီၤရၢၣ်ကီၢ်ဆၢၣ်, ဣပျၢၢ်ယၢၢ်ကီၢ်ရၢၣ်/ကညီကီၢ်စဲၣ်ကလံၤထံး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢစးပထုဘၢၣ် ၂၀၁၆ နံၣ်) ^{၆၀}

အါန့ၣ်အန့ၣ် သဝီဖိတဖၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်တၢ်နိးတၢ်ဘျးအါမးလၢ ကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ယးတၢ်ပတံထီၣ်မၤန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအကျိၤအကျဲန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ပတံထီၣ်မၤန့ၣ် ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအကျိၤအကျဲဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ပူၤ ဒီးတၢ်မၤန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သး ကဘၣ်အိၣ်ခိးယံာ်ထဲလဲၣ်လၢကမၤန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးအဂီၢ်, ဒီးကဘၣ်ဆဲးကျိးဝဲၤကျိၤဘၣ်ထွဲ မ့တမ့ၢ်လီၤကဝီၤပူၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါလၢအဟ့ၣ်လီၤဟီၣ်ခိၣ်လံာ်တဖၣ်လၢကျဲၤလဲၣ်န့ၣ်တၢ်ဟံးစုန့ၣ်ကျဲအဝဲသ့ၣ်ဒီး တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအရဲတဖၣ်တအိၣ်လၢ သဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒိၣ်ဖျါလၢတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတအိၣ်လီၤတၢ်ဘၣ်အယီၤ သဝီဖိတဖၣ်ကသ့ၣ်ဒ်အဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးလၢကဒီးသဒါကွၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဂီၢ် ကဲထီၣ်ကတၢ်နိးတၢ်ဘျးဖးဒိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဒီး ဣပျၢၢ်ယၢၢ်ကီၢ်ရၢၣ်ကညီပိာ်မုၢ်ကရၢနဲၣ်ရွဲၣ်တဂၤ, စံးဝဲအသိး-

“ပအဲၣ်ဒီးသ့ၣ်ညါဘၣ်ယးတၢ်မၤန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးဒီး ပမ့ၢ်အဲၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးန့ၣ်ပကဘၣ်ဟ့ၣ်အပူၤထဲလဲၣ် ဒီးဖဲပူၤပဲထီၣ်န့ၣ်ပဟီၣ်ခိၣ်အဆၢကတီၢ် ပကဘၣ်ဟ့ၣ်ပူၤထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အဘျးအလဲထဲလဲၣ်, ပမ့ၢ်ဆဲးလီၤစုမ့ၢ်ကျိၤလၢဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးပူၤန့ၣ် ပကဘၣ်ဟ့ၣ်အပူၤထဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ယအဲၣ်ဒီးသ့ၣ်ညါဘၣ်ယးတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဒိၣ်ဖျါလၢသဝီဖိအိၣ်ဝဲအါမးလၢအကဘၣ်မၤန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအယီၤလီၤ. ဒ်သ့ၣ်ညါဘၣ်အသိး သဝီဖိဖဲအံၤသ့ၣ်တဖၣ်အဝဲသ့ၣ်ကတဲၤဖျါထီၣ် မ့တမ့ၢ်ကမၤတၢ်တမံၤမံၤအဂီၢ်အဝဲသ့ၣ်ပျံၤတၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤယအဲၣ်ဒီးသ့ၣ်ညါလၢ မ့ၢ်ပူၤမၤန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအိၣ်တဂၤဂၤစ့ၢ်မါ. အဝဲသ့ၣ်မၤဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးန့ၣ်မ့ၢ်ဘၣ်ဟ့ၣ်စုဆဲးအါလဲၣ်. ယမ့ၢ်သ့ၣ်ညါလၢပူၤမၤန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးန့ၣ် ပဘၣ်ဟ့ၣ်စုဆဲးအါလဲၣ်ဒ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ် ယဟ့ၣ်မၤစၢၤကျိၣ်စုတၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤတနီၤ လၢသဝီဖိအဂၤသ့ၣ်တဖၣ်ကသ့ၣ်လီၤ.”

နီၢ်ဟ---, (မုၢ်, ၄၄ နံၣ်), ဝီၤရၢၣ်ကီၢ်ဆၢၣ်, ဣပျၢၢ်ယၢၢ်ကီၢ်ရၢၣ်/ကညီကီၢ်စဲၣ်ကလံၤထံး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲလၢ စးပထုဘၢၣ် ၂၀၁၆ နံၣ်) ^{၆၁}

KHRG မၤနီၣ်မၤယါဝဲတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်လၢအဘၣ်ထွဲဒီး သဝီဖိတဖၣ်အတၢ်ယုၣ်ထီၣ်လၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးလၢခၢၣ်အုၣ်ယုၣ်အအိၣ်ဘၣ်ဆၢၣ် တဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်စံးဆၢနီၣ်တမံၤလၢ လီၤကဝီၤပူၤန့ၣ်ဖိန့ၣ်ကမီၤတဖၣ်အအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဂံၢ်ခိၣ်ထံးပူၤတဝါအတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်မ့ၢ်ဂုၢ်ကျဲးစးမၤစၢၤဝဲသဝီဖိ ဒ်သိးအဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ်တၢ်ကဟ်ပနီၣ်အီၤလၢအဖိးသဲးသန့က့, ဒိၣ်ဖျါလၢတၢ်ရဲၣ်ပျီၣ်တအိၣ်လၢတၢ်ကဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအယီၤမ့ၢ်တၢ်လၢအကီဝဲန့ၣ်လီၤ.

^{၆၀} ကွၢ်ဘၣ် Source #59 တက့ၢ်.
^{၆၁} ကွၢ်ဘၣ် Source #18 တက့ၢ်.

“လၢတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အပူၤ ပဟ်ဖျါထီၣ်လၢပအဲၣ်ဒီးန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးန့ၣ်လီၤ. အဲၣ်သ့ၣ် (ခၢၣ်အဲၣ်ယုၣ်) တဲပုၤလၢ ကဟ့ၣ်ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သန့က့အဲၣ်အံၤ အိၣ်လံာ်သၢန့ၣ်လံာ်ပတီးန့ၣ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ် ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးနီၣ်တမံၤဒီးဘၣ်.”

နီၣ်ဟ---, (မုၢ်, ၄၄ နံၣ်), ဝီၤရှုၣ်ကီၢ်ဆၣ်, နူပျၢ်ယၢ်ကီၢ်ရှုၣ်/ကညီကီၢ်ဝဲၣ်ကလံာ်ထံး
(တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢဖဲးပထုဘၢၣ် ၂၀၁၆ နံၣ်)^{၉၃}

သဝီဖိလၢအအိၣ်လၢ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်တၢ်ပယီၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ကဝီၤတဖၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်စ့ၢ်ကီးတၢ်တၢ်တဖၣ်လၢ ကဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂ့ၢ်တနီၤအပူၤ ပုၤတနီၤနီၤလၢအဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအိၣ်ဟ် တဖၣ် ခီဖျိလၢတၢ်ဘၣ်ဂံာ်ဂုၢ်ဒီးတၢ်ယုၢ်မ့ၢ်ဟးဖျိးအယီၤ အဲၣ်သ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးဟးဂီၤကွၢ်ဒီးလီၤမၤကွၢ်အိၣ်ဝဲ တနီၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲသဝီဖိတဖၣ်စးထီၣ်ဆိတလဲက့ၤအဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သး မ့တမ့ၢ် ပတံထီၣ်မၤန့ၢ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ်လံာ်လၢ လၢအသီတဖၣ်အခါ အဲၣ်သ့ၣ်မ့ၢ်ဂုၢ်ကျဲးစးဝဲဒၣ်သပုၤပုၤလၢ ကန့ၢ်ဘၣ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးသန့က့ အဲၣ်သ့ၣ် တန့ၢ်ဘၣ်ဝဲထီၣ်ဘိဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

“သဝီဖိတနီၤနီၤအိၣ်ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးလၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဟ့ၣ်ဝဲလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ပုၤတနီၤနီၤအဟီၣ်ခိၣ် ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးလီၤမၤကွၢ်ဝဲ ဖဲအယုၢ်ထီၣ်ကွၢ် (ဖဲတၢ်ဘၣ်ဂံာ်ဂုၢ်အဆၢကတီၢ်) ဒီးအဲၣ်သ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ် အုၣ်သးတနီၤမ့ၢ်အုၣ်အိၣ်ကွၢ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ပုၤတနီၤနီၤအဲၣ်ဒီးမၤန့ၢ်ဝဲ (ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်) ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးဘၣ်ဆၣ် တမၤန့ၢ်ဘၣ်ဒီးဝဲဘၣ်. ယၢ်စ့ၢ်ကီးယုၢ်ကျဲးစးမၤန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးဘၣ်ဆၣ် ယတဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ်.”

စီၤည---, တ---သဝီ, တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ဘျဲးဒဲးကီၢ်ရှုၣ်/တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခီ
(တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ ၂၀၁၇ နံၣ်) ^{၉၄}

အိးထီၣ်န့ၢ်ကျဲလၢတၢ်စူးကါကမၢ်တၢ် - တၢ်မၤနီၣ်မၤယါဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သန့အကျါအကျဲလၢကီၢ်ပယီၤ မ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံး

ကျဲသန့အံၤဘၣ်တၢ်စူးကါကမၢ်စ့ၢ်ကီးအီၤလၢ ပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤလၢအဟံးမူဒါလၢ တၢ်ပၤဆုၢ်ရဲၣ်ကျဲဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်ကဘျဲးကဘျဲးဒီး တၢ်ဟ့ၣ်ခိၣ်ဖးလၢဆိုးတဖၣ် ရၤလီၤအသးလၢတၢ်လီၤသက့ၤဆးဒီးန့ၣ်လီၤ.

“လၢဒဲးဟီၣ်ခိၣ်ကဝီၤအပူၤ သဝီဖိအိၣ်တနီၤလၢအအိၣ်လၢနူသဝီတနီၤသ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်ယုၢ်မ့ၢ်ဟးဖျိးခီဖျိတၢ်ဘၣ် ဂံာ်ဂုၢ်ကဲထီၣ်သးလၢအပူၤကွၢ်အယီၤန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ်တနီၤ လၢအအိၣ်လၢသဝီသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ် ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အီၤလၢ ပုၤလၢအကဲဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ခီဖျိလၢအဲၣ်သ့ၣ်ဟဲမၤဘူးအသးဒီးခၢၣ်အဲၣ်ယုၣ်လၢကဆါဒီးပုၤ န့ၢ်ဝဲလီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်အဟီၣ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. နီၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်တၢ်အိၣ်သးလၢကီၢ်ပယီၤပူၤအသိး နမ့ၢ်သ့ၣ်ညါ ပုၤတဂၤဂၤလၢအမၤတၢ်လၢ တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဝဲကျိၤန့ၣ်နမၤန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးသ့ ဒီးနစ့မ့ၢ်အိၣ်တခီ နပုၤန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးသ့ညိကဒၣ်လီၤ. တၢ်နီၤနီၤတခီသဝီဖိတဖၣ် အဟီၣ်ခိၣ်အိၣ်ဘၣ်ဆၣ် အဲၣ်သ့ၣ် တၢ်သူဟီၣ် ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သး ဒီးတၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးတအိၣ်ဘၣ်.”

နီၣ်ထ--- (မုၢ်, တသ့ၣ်ညါသးနံၣ်), ဒဲးပိာ်မုၢ်ကရၤလီၤခါၣ်သးပၤဆုၢ်တၢ်ကမံးတံာ်, ဘျဲးဒဲးကီၢ်ဆၣ် (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢယနူၤအါရံၤ ၂၀၁၈ နံၣ်)^{၉၅}

^{၉၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #18 တက့ၢ်.

^{၉၄} ကွၢ်ဘၣ် Source #58 တက့ၢ်.

^{၉၅} ကွၢ်ဘၣ် Source #43 တက့ၢ်.

လၢညါလံၤလံၤ, ခီဖျိလၢတၢ်သူဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်မၤနီၣ်မၤယါအကျါအကျဲတအိၣ်လီၤတံၢ်လီၤဆဲးဘၣ်အယီၤ ပှၤသဝီဖိတဖၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်တၢ်အါထီၣ် ခီဖျိခိပနံၣ်တဖၣ်စးထီၣ်သ့ၣ်ခိၣ်ယၤန့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်ဘျၢလၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤအသီတဖၣ် တချုးဒီးလၢသဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ်ညါဒီးဘၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. ပှၤလၢအမၤမုၢ်ကျါဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ် မၤလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်နီၣ်ကစၢ်တၢ်ဘျၢတၢ်တိာ်ကျဲၤဒီး တမ့ၢ်နီၣ်ကစၢ်တၢ်ဘျၢတၢ်တိာ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်ခံၣ်လၢာ်အဖီခိၣ်^{၆၆} အဝဲသ့ၣ်ထီၣ်ဘိၣ်ကွၢ်စးမၤန့ၣ်တၢ်ပျဲဒီး တၢ်မၤနီၣ်မၤယါဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်လံာ်လၢအဖိးသဲးစး^{၆၇} ထဲလၢပဒိၣ်ပပှၤတကပၤအအိၣ်န့ၣ်လီၤ. ခီဖျိလၢအဝဲသ့ၣ်တၢ်ပိာ်ကျဲၤယုၤတၢ်ဂ့ၢ်ထဲလၢဝဲၤကျဲၤလၢတၢ်ဖီခိၣ်တပတီၢ်အယီၤ လၢတၢ်သူဟီၣ်ခိၣ်ဒီးတၢ်မၤကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်အဂီၢ် တၢ်ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်အခွဲးဝံၤမးသဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ်ညါက့ၤတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ယး တၢ်ကမၤတၢ်တိာ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢခံန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ထွဲဒီးကိမ္မၤမၤအီၤခိပနံၣ် (KMAC),

“အဝဲသ့ၣ် (KMAC) မၤန့ၣ်တၢ်သူဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်တၢ်ပျဲအနံၣ် ၃၀ လၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်ဘၣ်ဆၢၣ် ကဘၣ်ဟ့ၣ်ဝဲအခိဆူၣ်ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.”

အူဒ---, (ခွါ, ၆၅ နံၣ်), တီအူကီၢ်ဆၢၣ်, တီအူကီၢ်ရဲၣ်/ကညိကီၢ်စဲၣ်
ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢအိးကထိဘၣ် ၂၀၁၆ နံၣ်)^{၆၈}

တၢ်အဒိဝဲအံၤပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်သူဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သန့လၢအတတိတတြၢ်လၢတၢ်ရဲၣ်ကျဲၤသူအီၤလီၤတံၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်လီၤ. ခိပနံၣ်သ့ၣ်တဖၣ် န့ၣ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ကမၤန့ၣ်တၢ်သူဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ပျဲလၢ အဖိးသဲးစးလၢတၢ်ပၤတၢ်ဆၢၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဝဲၤကျဲၤပတီၢ်ဘၣ်ဆၢၣ် သဝီဖိတဖၣ်တအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ဒ်သိးအံၤဘၣ်. အါန့ၣ်အန့ၣ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်တတုၤစ့ၢ်ကိးလၢသဝီဖိတဖၣ်အအိၣ်အယီၤ တၢ်မ့ၢ်တိာ်ကျဲၤဟံးန့ၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ဘၣ်ဆၢၣ် အဝဲသ့ၣ်တသ့ၣ်ညါဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အကျါအကျဲတဖၣ်သိးလိာ်သး

သဝီဖိတဖၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်တၢ်နိးတၢ်ဘျးအကလုာ်အကလုာ် ဖဲလၢအဝဲသ့ၣ်ကျဲးစးမၤန့ၣ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးလၢ ကဒိသဒက့ၤအဟီၣ်ခိၣ် ဒ်သိးတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်အဟီၣ်ခိၣ် ဒီးတၢ်မၤဟးဂီၢ်အဟီၣ်ခိၣ်သုတအိၣ်ထီၣ်တဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်စးထီၣ်မၤနီၣ်မၤယါဟီၣ်ခိၣ်အကျါအကျဲဝဲၤအလီၢ်ခံ သဝီဖိတဖၣ်ကဘၣ်ထီၣ်ဆိအဟီၣ်ခိၣ် တချုးလၢတၢ်ဟ့ၣ်လီၤဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ထီၣ်အီၤလၢခုၣ်အဲၣ်ယုၤမ့ၢ်ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဘၣ်ဆၢၣ်တၢ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အကျါအကျဲတဖၣ် တအိၣ်ဖျါရဲၣ်ပျီၤပျီၤဘၣ်. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤကဲထီၣ်တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်လၢတၢ်သူကမၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ် ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အိၣ်ကဘျးအိၣ်ကဘျၢသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ် KHRG တၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါအဖီခိၣ် ညိန့ၣ်တၢ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အကျါအကျဲတဖၣ်တအိၣ်ဖျါရဲၣ်ပျီၤပျီၤဘၣ် ဒီးတလဲၤသးလၢ အဂ့ၢ်အကျါဒ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီလံာ်န့ၣ်ကျဲၤအိၣ်အသိး စ့ၢ်ကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ပာ်ဖျါထီၣ်တၢ်အိၣ်သးတဖၣ်အံၤတဘျီလၢလၢဖဲပဒိၣ်ဒီးတၢ်ကရၢကရဲၣ်ကျဲၤအဂၤသ့ၣ်တဖၣ်ဟဲထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ် လၢအပၣ်ယုၤဒီးကီၢ်ဆၢၣ်ခိၣ် လၢဟံးမူဒါလၢတၢ်သူထီၣ်ဟဲလီၤက့ၤ တၢ်လီၤတၢ်ကျဲၤလၢတၢ်က့ၤကဒါက့ၤဆူထံလီၤကီၢ်ပူၤ ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ် မၤနီၣ်မၤယါဝဲၤကျဲၤ, KMAC ခၢၣ်စးတဖၣ်ဒီး ပှၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါလၢကီၢ်ပယီၤကီၢ်ခိပတီၢ်တဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ခိၣ်ဆၢၣ်က့ၤတၢ်ဂ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ် သဝီဖိတဖၣ်ပာ်ဖျါထီၣ်အတၢ်တူၢ်ဘၣ်လၢအတမ့ၢ်တလၢသ့ၣ်တဖၣ်ဒီးတၢ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အကျါအကျဲသ့ၣ်တဖၣ် လၢတၢ်တနၢ်ပၢ်အီၤလီၤတံၢ်လီၤဆဲးဘၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်

^{၆၆} KHRG တဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်အုၣ်ကီၢ်လီၤတံၢ်ဘၣ်ယးဒီးတၢ်ပျဲလၢ KMAC ဒီးန့ၣ်ဝဲခီဖျိတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်တၢ်တုးသ့ၣ်ညါပှၤက မျၢၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

^{၆၇} ဒ်ပှၤလၢတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်အီၤပာ်ဖျါဝဲအသိး. KMAC ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ပျဲလၢ တၢ်သူဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်တၢ်ပျဲ အနံၣ် ၃၀ လၢကီၢ် သ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢတၢ်မၤမုၢ်ကျါဝဲၤကွၢ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤသ့ၣ်တတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

^{၆၈} ကွၢ်ဘၣ် Source #19 တက့ၢ်.

အိၣ်ဝဲအါမံၤဘၣ်ထွဲဒီး သဝီဖိတဖၣ်ဟံးထီၣ်န့ၣ်အဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ် အကျိၤအကျဲတအိၣ်ဖျါရဲၣ်ပျီၣ်ဘၣ်အယိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဖိခိၣ် အိၣ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးလၢ ဟီၣ်ခိၣ်လၢဘၣ်တၢ်ထီၣ်အီၤလၢပဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ဟီၣ်ခိၣ် အလံာ်အထီတဖၣ် တဒ်သိးဒီးသဝီဖိတဖၣ်ဟံးပနီၣ်ဝဲ ဒ်လုာ်လံာ်ဆဲးလၢတၢ်ဟီၣ်ခိၣ်အကျိၤအကျဲအသိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်န့ၣ်အယိ သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်အဲၣ်ဒီးပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ်ဖဲ တၢ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢကမၤန့ၢ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် လံာ်အုၣ်သးအခါဒ်လဲၣ် အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဝဲၣ်ကွံာ်အီၤလၢတၢ်ချုၤ မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်တသ့ၣ်ညါလီၤတၢ်တၢ်မၤ အကျဲသန့ ဒ်တၢ်ဟံးလီၤအီၤအသိးဒီးတန့ၢ်ဘၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဒုံးယာ်လၢ ကပၣ်ယုၣ်လၢတၢ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အခါဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဝဲအံၤမ့ၢ်တၢ်တခါလၢ မၤစၢ်လီၤကွံာ်သဝီဖိတဖၣ်အဂံၢ်ဘါ လၢကမၤန့ၢ်တၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

“အဝဲသ့ၣ်ဟံးထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဖိကဟၣ် (တၢ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်တၢ်ပိးတၢ်လီ) အယိအဝဲသ့ၣ်ထီၣ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်အကျိၤ အကျဲဒ်လဲၣ်န့ၣ်ပတသ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၤအီၤဘၣ်. အယိယသံကွၢ်အဝဲသ့ၣ်လၢ “ဘၣ်မနုၤအယိသုဟံးထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အ သိကဒီးတဘျီလဲၣ်. ပုၤဟံးထီၣ်အီၤဝဲၤဖဲအပူၤကွံာ်မဟါတနွံလီၤဒါး.” အဝဲသ့ၣ်တဲဆၢယၤလၢ “ပက့ၤထီၣ်အီၤ အသိတဘျီခိၣ်ဖျါလၢအပူၤကွံာ်တဘျီန့ၣ် တၢ်ထီၣ်အီၤတဘၣ်လီၤတၢ်ဘၣ်.” အဝဲသ့ၣ်တဲဆၢယၤလၢ “နၢ်ပုၤတခီ ပက ထီၣ်န့ၢ်န့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်” န့ၣ်လီၤ. သဝီသးပုၤ အူအအ--- ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် တၢ်မၤနီၣ်မၤယါဝဲၤကျိၤအပုၤပၤလီၤဆုၣ်နီၤ အူမိၤစီၤခံၤတဲဆၢယၤလၢ, ပျဲအဝဲသ့ၣ်ထီၣ်န့ၢ်န့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ် ဒ်သိးယကန့ၢ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်တက့ၢ်နီၢ်ဂံၢ် (၇) န့ၣ်လီၤ. အပူၤကွံာ်တဘျီပုၤဟံးထီၣ်န့ၢ်န့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ် လၢအဟံးလၢကီၢ်ခိၣ်တီၢ်န့ၣ် တဒ်သ့ၣ်ညါက့ၤပုၤလၢတၢ်အစၢနီၢ်မံၤဘၣ်. ဖဲအဝဲသ့ၣ်ထီၣ်ဝဲၤယသံကွၢ်အဝဲသ့ၣ်လၢ “မ့ၢ်သုထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဝဲၤလံာ်ခါ. ယဟီၣ်ခိၣ်အိၣ်ပုၤအူကၢၢ်လဲၣ်.” အဝဲသ့ၣ် က့ၤစံးဆၢယၤလၢ “ ဟီၣ်ခိၣ်အံၤအိၣ်ပုၤအူကၢၢ်လဲၣ်န့ၣ်ပတသ့ၣ်ညါဒ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ် ပာ်သ့ၣ် ပာ်သးဆိတၢ်ဂ့ၢ်အခိၣ်ထံးတပတီၢ် (တၢ်ထီၣ်ထံးဒီးကွၢ်အခိၣ်ထံးဒီးတပတီၢ်) အံၤခိၣ်ဖျါလၢပကသ့ၣ်ညါဘၣ်က့ၤတၢ်အစၢ ဖဲပမ့ၢ်က့ၤကွၢ်ထံးကွၢ်ဆးက့ၤဒီးခိၣ်ဖျါထီၣ်အခါန့ၣ်လီၤ.” ဘၣ်ဆၣ်တုၤဝဲၤအံၤယတသ့ၣ်ညါဘၣ်အစၢဒ်ဘၣ်. ယတသ့ၣ် ညါစ့ၢ်ကိးလၢ မ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်က့ၤမၤကွၢ်ခါ တက့ၤမၤကွၢ်လၢခိၣ်ဖျါထီၣ်န့ၣ်န့ၣ် ယတသ့ၣ်ညါစ့ၢ်ကိးဘၣ်လီၤ.”

ဒီးန---, (မုၢ်, ၅၀ နံၣ်), တိအူကီၢ်ဆၣ်, တိအူကီၢ်ရဲၣ်/ကညီကီၢ်ဖဲၣ်ကလံာ်စိး (တၢ်မၤတၢ်ထီၣ်လီၤသံကွၢ်ဖဲ လါဒ်စ့ဘၣ် ၂၀၁၅ နံၣ်) ^{၉၉}

အါန့ၢ်အန့ၣ် တၢ်ထီၣ်တၢ်ဒူးအကျဲသန့စ့ၢ်ကိး တၢ်သူအီၤအကျဲတဒ်သိးဘၣ်အယိဒူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အိၣ်ကဘျးအိၣ် ကဘျၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ဟ့ၣ်တၢ်အဘူးအလဲအါအါဂီၢ်ဂီၢ် လၢတၢ်ထီၣ်န့ၢ်အဝဲသ့ၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ဘၣ်ဆၣ် တဒ်န့ၢ်ဘၣ်လံာ်လဲၣ်လီၤတၢ်လၢ တၢ်သူအီၤသ့သ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ဟံးဖျါလၢန့ၣ်ယာ်ကီၢ်ရဲၣ် ဟံးဖျါထီၣ်ဝဲအသိး-

“ဖဲ ၂၀၁၄ နံၣ်န့ၣ် အူဝဲန့ၢ်လၢအမ့ၢ်ကီၢ်ပယီၤပုၤထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဖဲကိးတရံးကီၢ်ဆၣ်တဂၤ ဘၣ်ထီၣ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်ဖဲ က---သဝီ, သမ့ၤန့ၢ်ကရူာ်, ကြၢၢ်တုကီၢ်ဆၣ်န့ၣ်လီၤ. တချုးလၢအစးထီၣ်ထီၣ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်အခါအဝဲဟံးန့ၢ်ဟီၣ် ခိၣ်လံာ်စ့ၢ်တဖၣ်ယုၣ်ဒီးစ့ (၃) ကကွၢ်ကွၢ်လၢကထီၣ်န့ၢ်အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲတဲဝဲလၢကဟံးထီၣ်န့ၢ်ပုၤ ဟီၣ်ခိၣ် လၢခံဘၣ်ဆၣ်တုၤဝဲအံၤ ၂၀၁၅ နံၣ်လံ တဟံးထီၣ်န့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လၢပကန့ၢ်ဘၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သး ဒ်ဘၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိသဝီဖိတဖၣ်တန့ၢ်ဒ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သး (အကျဲသန့) လၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ် ဟ့ၣ်ဝဲန့ၣ်ဘၣ်.”

ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ဟံးဖျါအံၤတၢ်ကွၢ်အီၤလၢ KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိ ဖဲကြၢၢ်တုကီၢ်ဆၣ်, န့ၣ်ယာ်ကီၢ်ရဲၣ်/ကညီကီၢ်ဖဲၣ်ကလံာ်ထံး (တၢ်ထုးထီၣ်ရၤလီၤအီၤဖဲလၢယန့ၢ်အါရံၤ, ၂၀၁၇ နံၣ်) ^{၁၀၀}

^{၉၉} ကွၢ်ဘၣ် Source #4 တက့ၢ်.
^{၁၀၀} ကွၢ်ဘၣ် Source #64 တက့ၢ်.

တၢ်မၤန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သး - ခိၣ်ခါတခါလၢတအိၣ်လၢပုၤလၢကဒီးသဒၤသဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်

လၢတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲၣ်အံၤအယီၤ ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအံၤတၢ်သုၤအီၤလၢအမ့ၢ် တၢ်သုၤတၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တခါ ဒ်သိးကကဲထီၣ်က့ၤတၢ်ဒီးသဒၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢတၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အီၤ မ့တမ့ၢ် မၤဟးဂီၤကွၢ်အီၤအဂီၢ်အံၤ ကဲထီၣ်က့ၤ တၢ်တခါလၢအလီၤဘၣ်ယီၣ်လၢသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဖီခိၣ် တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ် သ့ၣ်ဝဲအံၤတမ့ၢ်တၢ်လၢအဟ့ၣ်တၢ်လီၤတၢ်လီၤမံသ့ဒီး ဟ့ၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဒီးသဒၤလၢအဖိးသဲစးလၢသဝီဖိတဖၣ်ကဒီးန့ၢ်ပၤ ဘၣ်က့ၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိၣ်ဖျါလၢတၢ်န့ၢ်ပၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အကျဲသန့အိၣ်ခံခါ လၢဘၣ်တၢ်သုၤအီၤ လၢခ့ၣ်အဲၣ်ယုၤဒီးကိၢ်ပယီၤပဒိၣ်အံၤအယီၤ ကဲထီၣ်က့ၤတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲၣ်လၢသဝီဖိတဖၣ် လၢအအိၣ်လၢခ့ၣ်အဲၣ်ယုၤ တၢ်ပၤဖီလၢ ခိၣ်ဖျါလၢဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးလၢတၢ်ဟ့ၣ်အီၤလၢခ့ၣ်အဲၣ်ယုၤန့ၣ် ကိၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီးခိၣ်နံၣ်လၢ အမၤတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤတဖၣ် တဟ်ပနီၣ်အီၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိလၢအအိၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးလၢ ခ့ၣ်အဲၣ်ယုၤဟ့ၣ်ဝဲတဖၣ် အိၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်ယီၣ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အံၤ, တၢ်ကဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဒီးမၤဟးဂီၤ အီၤခိၣ်ဖျါတၢ်ဂၤထီၣ် ပသီထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤ လၢဘၣ်တၢ်မၤအီၤလၢခိၣ်နံၣ် လၢအဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ပျဲလၢကိၢ်ပယီၤပဒိၣ်အအိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ခိၣ်ဖျါလၢသန့ခံခါကဩၤလိာ်သးအယီၤ တၢ်ကဲဘျုးကဲဖှိၣ်လၢသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်တအိၣ်-

“သဝီဖိတဖၣ် အဲၣ်ဒီးန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးလၢ ကိၢ်ပယီၤပဒိၣ်အအိၣ်ဘၣ်ဆၣ် လီၢ်ကဝီၤခ့ၣ်အဲၣ်ယုၤပၤဘၣ် မူဘၣ်ဒါတဖၣ် တဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်အခွဲးလၢကထီၣ်အဟီၣ်ခိၣ် (ဒ်သိးဒီးကဒီးန့ၢ်ကိၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သး) ဆူၣ်ပၤနီၣ်တဂၤဘၣ်. လၢနီၣ်တကီၢ်ဆၣ်န့ၣ် ခိၣ်နံၣ်တဖၣ်လၢတၢ်တသ့ၣ်ညါအမံၤဟံးဆူၣ်န့ၢ်ဝဲသဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ် လၢအိၣ် တူၢ်ရဲၣ်လီၤအသး လၢကျဲၤမ့ၢ်ကပၤတုၤဆူၣ်ယီၣ်သၤဖျါၣ် လၢကတုၤထီၣ်ကျဲၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ် တၢ်ဖျုးအလီၢ်တဖၣ်ဟးဂီၤစ့ၢ်ကိးလီၤ. တၢ်တုၤကျဲၤတၢ်တိၢ်ကျဲၤအံၤ ဘၣ်တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤအီၤလၢကိၢ်ပယီၤပဒိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝဲတၢ်တုၤထီၣ်ကျဲၤအခါ ခိၣ်နံၣ်ဟဲထံၣ်လိာ်သးဒီးကညီတၢ်ထူၣ်ဖျုးသးမ့ၢ်ဒိၣ် လၢကဟံးန့ၢ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ ဒ်သိးဒီးကဒီးသဒၤဝဲသဝီဖိတဖၣ် သုတထီၣ်အဝဲသ့ၣ်တဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်ကစၢ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်ဘၣ်ဒီးဟးဂီၤလၢ တၢ်တုၤထီၣ်ကျဲၤအံၤ အဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးအိၣ်ဒ်ထဲ တၢ်ဟ့ၣ်အီၤလၢခ့ၣ်အဲၣ်ယုၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ သဝီဖိတဖၣ်အဲၣ်ဒီးသ့ၣ်ညါဝဲလၢ ဘၣ်မနုၤအယီၤကိၢ်ပယီၤပဒိၣ်တဟ်ပနီၣ်ခ့ၣ်အဲၣ်ယုၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးဘၣ် လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တုၤခဲအံၤသဝီဖိတဖၣ် ပၤဖျါထီၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤတဘျုးဘၣ် ဒီးအဝဲသ့ၣ် အိၣ်ဒ်ဘျုးဘျုးဘျုးဘျုးဘျုးအံၤ ခိၣ်ဖျါလၢတၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤပၤ ယုၤပၤဂီၢ်ဒီး KNLA အယီၤန့ၣ် လီၤ.”

ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ပၤဖျါအံၤတၢ်ကွဲးအီၤလၢ KHRG ပၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိ ဖဲဝီၤရၢၣ်ကီၢ်ဆၣ်, နူပျၢ်ယၢ်ကီၢ်ရၢၣ်/ကညီကီၢ်ဝဲၣ်ကလံၤထံး (ထုးထီၣ်ရၢၤလီၤအီၤဖဲ လါဖျၢၤတြုၤအါရံၤ၂၀၁၈နံၣ်)^{၁၁၁}

ဒ် KHRG တၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါအဖီခိၣ် သဝီဖိလၢအအိၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးတဖၣ် ခိၣ်နံၣ်တတူၢ်လိာ်အဝဲသ့ၣ် လံာ်လဲၣ်တၢ်မၤနီၣ်မၤယီၤတဖၣ်ဘၣ် ခိၣ်ဖျါခိၣ်နံၣ်တဖၣ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ပျဲလၢကိၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီး ကိၢ်ပယီၤတၢ်ပၤဆူၢ် ရဲၣ်ကျဲၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဝဲၤကျိၤအယီၤန့ၣ်လီၤ.

“သဝီဖိတဖၣ်ပၤဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူၣ် ခိၣ်နံၣ်အအိၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ပၤအီၤလၢသဝီဖိတဖၣ်ဒီးဒုး နဲၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးတဖၣ်ဘၣ်ဆၣ်ခိၣ်နံၣ် (ခိၣ်န့ၢ်တဖၣ်) စံးဆၢအဝဲသ့ၣ်လၢ, “ဟီၣ်ခိၣ် (လၢပ တုၤထီၣ်ကျဲၤန့ၣ်) မ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လၢအသဘျုးဒီးဝဲန့ၣ်လီၤ. သုဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးတဖၣ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်သုၤအီၤလၢစီၤလၢ အပူၤကွၢ်ဒီးသုဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးတဖၣ်လီၢ်လံာ် (ဘၣ်တၢ်သုၤတုၤလၢပဒိၣ်အပူၤကွၢ်) အယီၤခဲအံၤတၢ်သုၤအီၤတ သုလၢဘၣ်.”

^{၁၁၁} ကွၢ်ဘၣ် Source #41 တက့ၢ်.

စီပ---, (ခွါ) KHRG ပှၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိဖဲတနီၤသရံၣ်ကီၢ်ဆၣ်,
ဘျးဒဝဲၢ်ကီၢ်ရၣ်/တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢနီၤဝုဘၢၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၁၂}

တၢ်ဂ့ၢ်အနီၢ်ကီၢ်တခါ ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးလၢခွၢ်အိၣ်ယုၣ်ဟ့ၣ်ဝဲတဖၣ် တၢ်တပၣ်ပနီၣ်အီၤလၢကီၢ်ပယီၤဟီၣ်ခိၣ်
ကပံာ်သဲးတၢ်ဘျးအယီၤ ဒုးကဲထီၣ်တၢ်လီၤဘၣ်ယီၣ်လၢသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

KHRG ထံၣ်ဝဲလၢတၢ်ဒီးန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးတဖၣ်န့ၣ် ထီၣ်တဖၣ်တၢ်တခါလၢအဟ့ၣ်တၢ်ဒီးသဒၢလၢ သဝီဖိသ့ၣ်
တဖၣ်အဂီၢ် ဖဲလၢအဂ့ၢ်ကျဲးစးမၤန့ၢ်ပၤဘၣ်က့ၤအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အခါန့ၣ်ဘၣ်. ခိဖျါလၢတၢ်တြီၤမၤတံာ်တၢ်
အကလုာ်ကလုာ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်မၤတၢ်လၢ အတအိၣ်ဖျါရဲၣ်ပျီၣ်ပျီၣ် ဒီးတၢ်မၤအကျိၤအကျဲလၢ တၢ်သိးလိာ်သးတဖၣ်ဒီး
တၢ်အိၣ်ကဘျးကဘျးလၢတၢ်ရဲၣ်ကျဲၤမၤအီၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးတဖၣ်အယီၤ သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်သူၣ်ကယၢၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်
တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ် လၢကဒီးန့ၢ်ဘၣ်က့ၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးတဖၣ်သန့က့ မၤဝဲတနီၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟံၣ်ကီၢ်မၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ

ခိဖျါလၢဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးတဖၣ် ဟ့ၣ်တၢ်အုၣ်ကီၢ်လၢကဒီးသဒၢတၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤဟးဂီၤဟီၣ်
ခိၣ်ကပံာ်တသ့ဘၣ်အယီၤ သဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်ဝဲဒၣ်လၢ တၢ်မၤနီၣ်မၤယါက့ၤဟီၣ်ခိၣ်လံာ်လဲၢတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါတဖၣ်
မ့ၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တခါ လၢကတဲန့ၢ်ခဲးတၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ်ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်
တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

KHRG ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်ဟံၣ်ကီၢ်မၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအခိပညီစံးတၢ်န့ၣ် မ့ၢ်ဝဲ, တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢသဝီဖိမၤနီၣ်
မၤယါဒီးဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲန့ၢ်ဝဲလၢ ကဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်ယးတၢ်မၤဟးဂီၤအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ခိဖျါတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘီထီၣ်
တၢ်ဒီးတၢ်မၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ် တၢ်တိာ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါတဖၣ်ပၣ်
ယုာ်ဒီးတၢ်မၤနီၣ်မၤယါသဝီဖိလၢ အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လီၤမၤကွၢ်တဖၣ်အမံၤအသ့ၣ်, ဒီးန့ၢ်ခိပနံၣ်ပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်,
ဒီးဟံၣ်ကီၢ်ယၢၢ်လံာ်လဲၢဘၣ်ထွဲ ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အခါအသ့ၣ်လံာ်ဖျါတဲာ်ဒီးလံာ်တၢ်ပျဲလၢခိပနံၣ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲလၢ
ပှၤန့ၢ်စံးန့ၢ်ကမီၤတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤနီၣ်မၤယါဘၣ်ယးတၢ်မၤပယုဲ - တၢ်မၤဟးဂီၤဒီးမၤဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်

တၢ်အိၣ်သးလၢအကဲထီၣ်သး ဘၣ်ယးတၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ခိဖျါတၢ်တုထီၣ်ကျဲ မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤရဲၣ်ကွၢ်ဟီၣ်ခိၣ်
လၢတၢ်ကမၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤအဂီၢ်န့ၣ်, သဝီဖိတဖၣ်ကျဲးစးတုၢ်ဝဲလၢကန့ၢ်ဘၣ်
တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ယးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘီထီၣ်တဖၣ် ဒ်သိးဒီးကမၤနီၣ်မၤယါဝဲတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်မၤဘၣ်ဒီးဟးဂီၤ
အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲသဝီဖိတဖၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးသ့ၣ်ထူၣ်ဝဲၣ်ဘိတဖၣ် ဘၣ်တၢ်မၤဟးဂီၤအခါ မၤနီၣ်
မၤယါန့ၢ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤယုာ်ဒီး သ့ၣ်ပျဲထူၣ်လၢ ဘၣ်တၢ်ကျိၤကွၢ်အီၤလၢကျိးပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်တုထီၣ်ကျဲဖဲဘျးဒဝဲၢ်ကီၢ်ရၣ်န့ၣ်, တၢ်လၢအပိာ်ထွဲထီၣ်အခံၣ်အမ့ၢ် တၢ်မၤဘၣ်ဒီးဟးဂီၤဝဲတၢ်သ့ၣ်အိၣ်
ဖျးအိၣ်ကျိးလီၤတဖၣ် သဝီဖိတဖၣ်မၤနီၣ်မၤယါဝဲတၢ်မၤဘၣ်ဒီးဟးဂီၤတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်ကျိးလီၤတဖၣ် အိၣ်ပျဲကျိးလဲၣ်
လီၤတၢ်လီၤဆဲး ဒ်စီပ--- ဟံၣ်ဖျါဝဲအသိး-

“တၢ်တုထီၣ်ကျဲအံၤခိတဲာ်ဝဲဒၣ် ယဟီၣ်ခိၣ်ဒီးယတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်ကျိးလီၤတဖၣ် ဖဲအခါၣ်သးတိတိန့ၣ်လီၤ.
တၢ်တုထီၣ်ကျဲအံၤမၤဟးဂီၤဝဲ ယတခါးလိာ်ထူၣ်အါန့ၢ်ဒီးအထူၣ် (၃၀၀) ဒီးရီဘၣ်ထူၣ်အါန့ၢ်ဒီးအထူၣ် ၅၀၀ လၢယဟီၣ်
ခိၣ်လီၤန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိအဂၤ (၁၀) ယၣ်ယၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဘၣ်ဟးဂီၤကွၢ်လၢတၢ်တုထီၣ်ကျဲဝဲအံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်တုထီၣ်

^{၁၂} ကွၢ်ဘၣ် Source #26 တက့ၢ်.

ကျဲအံၤမၤဟးဂီၤစၢ်ကီး (သဝီဖိအကၢတဖၣ်) သးကျိး, တခါးလိာ်ကျိးဒီးရီၤဘၣ်ကျိးတဖၣ်, ဘၣ်ဆၣ်အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ် မၤဘၣ်ဒီးဟးဂီၤဝဲယတၢ်လီၤ (ရီၤဘၣ်ကျိးဒီးတခါးလိာ်ကျိးသ့ၣ်တဖၣ်) ခီဖျိလၢတၢ်တ့ၢ် ထီၣ်ကျဲအံၤခီတၢ်ဝဲယဟီၣ် ခိၣ်ခၢၣ်သးတိတိန့ၣ်လီၤ.”

စီၤယ---, (ခွါ, ၅၀ နံၣ်), တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ဘျဲးဒဲၣ်ကီၢ်ရၣ်/တနီၤသရံၣ် ကီၢ်ခီ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါဖျါတြုၤအါရံၤ, ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၁၀၃}

“ဒ် (ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်) ခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်ဟ့ၣ်ခွဲးအသိး, ပကတဲၣ်ကတီၤ (မၤနီၣ်မၤယါ) ယၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤစရီၤလၢအဘၣ် ထွဲဒီးတၢ် (ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျါအိၣ်ကျိးလီၤတဖၣ်) လၢဘၣ်တၢ်မၤဘၣ်ဒီးအိၣ်ခီဖျိတၢ်တ့ၢ်ထီၣ်ကျဲအယိန့ၣ် လီၤ. ဒ်သိးဒီးပပၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤကသ့အဂီၢ်ပပၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ် (စရီၤဘၣ်ယးတၢ်လီၤလၢဟးဂီၤဟးဂီၤတဖၣ်) ဆူကီၢ်ပယီၤတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘၣ်ထီၣ်ဝဲၤကျိၤအိၣ်န့ၣ်လီၤ.”

စီၤဘ---, (ခွါ, ၄၅ နံၣ်), ဝီၤရၣ်ကီၢ်ဆၣ်, နုပျၢ်ယၢ်ကီၢ်ရၣ်/ကညီကီၢ်ဖဲၣ်ကလံၤထံး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါဖဲးပထုဘၣ် ၂၀၁၆ နံၣ်)^{၁၀၄}

တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ယးဒီးတၢ်တ့ၢ်ထီၣ်အ့ၣ်ကျဲမုၢ်ဖဲနီၣ်တကီၢ်ဆၣ်, နုပျၢ်ယၢ်ကီၢ်ရၣ်န့ၣ် ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဝံၣ်စိၣ်တီဆုၤဒီး တၢ်ဆဲးကျိးကိတိၣ်ဝဲၤကျိၤခိၣ်န့ၣ်တဖၣ် မၤသကိးတၢ်ဒီးသဝီဖိ လၢကမၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဟးဂီၤလၢအကဲထီၣ်သးလၢ လီၤကဝီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မၤနီၣ်မၤယါဝဲတၢ်လီၤဟးဂီၤထဲလဲၣ် သ့ၣ်ထူၣ်ဟးဂီၤဆဲးအါဒီးတၢ်လီၤလၢအအိၣ် ဘျဲးဒီးတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျါအိၣ်ကျိးလီၤသ့ၣ်တဖၣ် ဟးဂီၤဆဲးအါလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မၤနီၣ်မၤယါစၢ်ကီးဟီၣ်ခိၣ်ကစၢ် တဖၣ် အမံၤအသၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၀၅}

တၢ်ထၢဖိၣ်န့ၣ်တၢ်ဂီၤဒ်တၢ်အုၣ်ကီၤဘၣ်ယးတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဒီး တၢ်မၤဟးဂီၤတၢ်စုလီၤခိၣ် ခိၣ်တဖၣ်

ဖဲသဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢကီၤမုၢ်မၤအီၤခိပနံၣ် (KMAC) အံၤဟံးန့ၣ်ဝဲအဟီၣ်ခိၣ်လၢကသ့ၣ်သ့ၣ်ပဟံၣ်ကျိးအါအါဂီၢ်ဂီၢ် ဖဲတီအူကီၢ်ဆၣ်ဒီး တြီဝဲတန့ၢ်လၢအခါ အဝဲသ့ၣ်စးထီၣ်ဒီးန့ၣ်ဝဲခိပနံၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်အဂီၤလၢ ကမၤနီၣ်မၤယါအဝဲသ့ၣ် တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ် KHRG လီၤကဝီၤပုၤမၤသကိးတၢ်ဖိလၢဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၣ်တဂၤပၢ်ဖျါဝဲအသိး-

“သဝီဖိအိၣ်ဝဲတနီၤ လၢဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်တၢ်လဲၤခီဖျိအံၤတကလုာ် ဖဲထီၣ်ဘၣ်/နကမိၣ်တၢ်လီၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢအခိၣ်ထံး, အဝဲသ့ၣ်တြီပတုာ်ဝဲခိပနံၣ်လၢကဟဲန့ၣ်လီၤဘၣ်ဆၣ်အဝဲသ့ၣ် (တြီဆၢဝဲခိပနံၣ်လၢကသ့ၣ် သဝီဖိဟီၣ် ခိၣ်တဖၣ်) တန့ၢ်ဘၣ်အယိသဝီဖိတဖၣ်ဒ်ယၢ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ် (ခိပနံၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိ) တဖၣ်တၢ်ဂီၤဒ်တၢ်အုၣ်ကီၤတခါအသိးန့ၣ် လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မၤနီၣ်န့ၣ်ဝဲခိပနံၣ်အမံၤ, ပုၤလၢဟံးမုၢ်လၢတၢ်တိာ်ကျဲၤ, တၢ်ကဲထီၣ်သးမုၢ်နံၤမုၢ်သီ ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်အဂုၤအဂၢၤ လၢအဘၣ်ထွဲတဖၣ်ဝံၤ အဝဲသ့ၣ်ဆုၤထီၣ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်အံၤဆူဂံၢ်ခိၣ်ထံးပုၤတဝၢတၢ်ကရၢကရီ လၢအမၤတၢ်ဘၣ်ယး တၢ်မၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂ့ၢ် ဒ်အမုၢ် KHRG သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်စၢ်ကီး တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤ ဆူဂံၢ်ခိၣ် ထံးကမျၢၣ်တၢ်ကရၢကရီအဂၢၤ လၢအဟဲတုၤလၢအဟီၣ်ကဝီၤတဖၣ်ဒီးပပၢ်ဖျါ ထီၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီ ဒီးတၢ်တူၢ်ဘၣ်တဖၣ်အိၣ်လဲၣ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ.”

စီၤမ---, (ခွါ), KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိဖဲဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၣ်/ကညီကီၢ်ဖဲၣ်ကလံၤဖိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါနီၤဝုဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၁၀၆}

^{၁၀၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #68 တက့ၢ်.
^{၁၀၄} ကွၢ်ဘၣ် Source #61 တက့ၢ်.
^{၁၀၅} ကွၢ်ဘၣ် Source #25 တက့ၢ်.
^{၁၀၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #22 တက့ၢ်.

သဝီဖိလၢအဟဲလၢ နကမိာ်ကရူာ်, တီအူကီာ်ဆၢ, တီအူကီာ်ရၢတဂၤဟ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲလၢ-

“မ့ၢ်, အဝဲသ့ၣ် (ဒီပနံၣ်) မၤဟးဂီၤတၢ်ထုၣ်တၢ်ဘိအိၣ်အါမး. ယဒိန့ၢ်စ့ၢ်ကီးတၢ်ဂီၤလၢတၢ်ထုၣ်တၢ်ဘိလၢအဘၣ် တၢ်မၤဟးဂီၤအီၤလၢဒီပနံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပ (သဝီဖိတဖၣ်) တြီဆၢဝဲဒၣ်ဒီပနံၣ်တန့ၢ်ဘၣ်ဒီဖျါလၢပပုၤနီၣ်ဂံၢ် စ့ၢ်အယီၤထဲဒၣ်တခါပဒိန့ၢ်တၢ်ထုၣ်တၢ်ဘိလၢအဝဲသ့ၣ် (ဒီပနံၣ်) မၤဟးဂီၤဝဲဒၣ်တဖၣ်အဂီၤန့ၣ်လီၤ.”

အူဂ-—, (ခါ, ၅၁ နံၣ်), နကမိာ်ကရူာ်, တီအူကီာ်ဆၢ, တီအူကီာ်ရၢ/ကညီကီာ်ဝဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါနီၤဝဲဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၁၇}

တၢ်ဂီၤတဘျီအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒိန့ၢ်အီၤလၢ သဝီဖိတဖၣ်လၢအမၤ နီၣ်မၤယါဝဲ KMAC ဒီပနံၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် ဟဲမၤဟးဂီၤအ ဝဲသ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျါအိၣ်ကျိးလီၤန့ၣ်လီၤ. KHRG ဒီးန့ၢ်ဝဲ တၢ်ဂီၤတဘျီအံၤ လၢသဝီဖိတဂၤအအိၣ် ဖဲလါယူၤ, ၂၀၁၇ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ လါအိးကထိဘၣ်, ၂၆သီ, ၂၀၁၆ နံၣ်န့ၣ် KMAC ဒီပနံၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် ကျိကၢ်လီၤဝဲတက့ၢ်ထုၣ်လၢ အဘၣ်တၢ်သ့ၣ်လီၤအီၤလၢလီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ် ဖဲနကမိာ်ကရူာ်, ထီတထုၣ်ကီာ်ဆၢ, တီအူကီာ်ရၢန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဘၣ်တၢ်လၢအိၣ် နီၣ်ဒိသးသမူတၢ်ကီာ်ခဲအါမး ဒီဖျါလၢအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ် လီၤမၤကွၢ်အယီၤန့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ - လီၤကဝီၤသဝီဖိ)^{၁၈}

တၢ်မၤနီၣ်မၤယါ တၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢသဝီဖိတဖၣ်

လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါ KHRG ထံၣ်ဝဲလၢသဝီဖိလၢအအိၣ်လၢခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်တၢ်ပၤဖိလၢတဖၣ် ပာ်ကီၤယာ်ဟီၣ်ခိၣ် ဒိသ့ၣ်လံာ်ဖိတဲာ်ဒ်အမ့ၢ် တၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်တၢ်အုၣ်ကီၤတခါန့ၣ်လီၤ.^{၁၉} ဘၣ်ဆၢၣ်သနာ်ကွၢ် ဒ်တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ် တၢ်တၢ်ဂီၤလၢညါအသိး တၢ်ဟ် ကီၤယာ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒိသ့ၣ်လံာ်ဖိတဲာ်န့ၣ် ထီဘိတမ့ၢ်တၢ်လၢအမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်လၢ ကန့ၢ်ဘၣ် ကွၢ် စ့ၢ်အိၣ်လိးလၢတၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤဟးဂီၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢနီၣ်တဂၤ တၢ်မၤမုၢ်ကျိၤဝဲၣ်ကွၢ်တၢ်ဂီၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်မနုၤအယီၤလဲၣ်န့ၣ် ဟီၣ်ခိၣ် ဒိသ့ၣ်လံာ်ဖိတဲာ်လၢခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်ဒီးကီၤပယီၤပဒိၣ်ဟ့ၣ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်တဟ်ပနီၣ်အိၣ်ဒ်အမ့ၢ် တၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်တၢ်အတၢ်အုၣ် ကီၤတခါလၢ ကီၤပယီၤပဒိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတနီၤသရံၣ်ကီၤဆၢ, ဘျးဒဲာ်ကီၤရၢတကပၤ, သဝီဖိတဂၤဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ် လၢ ဒီဖျါလၢတၢ်တုၤထီၣ်ကျဲၤအယီၤ အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဟးဂီၤဝဲန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်အံၤအယီၤအဝဲသ့ၣ်ထီၣ်ဝဲစ့ၢ်အိၣ်လိး ဘၣ်ဆၢၣ်တၢ်တဟ်လိာ်အတၢ်ယုၤထီၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

“ယအိၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သး^{၂၀} ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢယဒုးန့ၢ်ပုးအဝဲသ့ၣ် (ပုၤတုၤထီၣ်ကျဲၤဖိတဖၣ်) ဘၣ် ဆၢၣ်အဝဲသ့ၣ်တဲယၤလၢ “တၢ်အံၤ (လၢနကဒီးန့ၢ်ဘၣ်ကွၢ်စ့ၢ်အိၣ်လိး လၢလံာ်လဲၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်) တမ့ၢ်တၢ် လၢအညီဘၣ်.” လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ, ယမၤတၢ်တသ့နီၣ်တမံၤလၢ (ယတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျါအိၣ်အလီၤလၢအဟးဂီၤ ကွၢ်တဖၣ်) အဂီၢ်ဘၣ်. ယဒုးန့ၢ်ပုးအဝဲသ့ၣ်ယဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးဘၣ်ဆၢၣ် အဝဲသ့ၣ်တဲယၤလၢ, “တၢ်အံၤ တန့ၢ်ဘၣ်.”

စီၤယ-—, (ခါ, ၅၀ နံၣ်), တနီၤသရံၣ်ကီၤဆၢ, ဘျးဒဲာ်ကီၤရၢ/တနီၤသရံၣ်ကီၤဒိ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါဖုၤတြုၤအါရံၤ ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၁}

^{၁၇} ကွၢ်ဘၣ် Source #28 တက့ၢ်.
^{၁၈} ကွၢ်ဘၣ် Source #71 တက့ၢ်.
^{၁၉} ကွၢ်ဘၣ် Source #89 တက့ၢ်. တၢ်ဂီၤအံၤဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲတၢ်မၤနီၣ်မၤယါဘၣ်ယးဟီၣ်ခိၣ်လံာ်ဖိတဲာ်န့ၣ်လီၤ.
^{၂၀} ဖဲတၢ်ကွၢ်မၤလီၤတၢ်ကွၢ်ပုၤလၢတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်အီၤတဂၤဝဲ, KHRG ပုၤဟံးတၢ်ကစီၣ်တဖၣ်သ့ၣ်ညါကွၢ်ဝဲလၢ စီၤအ-— ဆိ မိၣ်ကမၢ်ဝဲလၢ အဟီၣ်ခိၣ်ဒိသ့ၣ်လံာ်ဖိတဲာ်အံၤမ့ၢ်ဝဲအဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးန့ၣ်လီၤ.
^{၂၁} ကွၢ်ဘၣ် Source #68 တက့ၢ်.

လံာ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါအါဘၣ်ဟံၣ်ဖျါဘၣ်ဃးဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးန့ၣ် KHRG ထံၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ဝဲလၢ သဝီဖိလၢအအိၣ် လၢခ့ၣ်အိၣ်ယုၣ်တၢ်ပၤဖိလၢတဖၣ် ဘၣ်ဟ့ၣ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခိၣ်သ့ ကိးနံၣ်ဒီးဆူခ့ၣ်အိၣ်ယုၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ဆိမိၣ်ဝဲလၢ တၢ်မ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ခိၣ်သ့လံာ်ဖှိတ်လံာ်န့ၣ် ကမၤတၢ်အုၣ်ကီၤတခါလၢ အပၢ်ဖျါထီၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ခိၣ်သ့ယၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ခိၣ်သ့ လံာ်ဖှိတ် တၢ်မ့ၢ်တၢ်လၢတၢ်ပၤလၢ ကမၤန့ၣ်က့ၤစ့အိၣ်လိးခိၣ်ဖျါတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူဒီး မၤဟးဂီၤအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢအအိၣ် လၢခ့ၣ်အိၣ်ယုၣ်တၢ်ပၤဖိလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲအံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအကဲထီၣ်တၢ်ကိၤတခါလၢ သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ် လီၤ.

အါန့ၣ်အန့ၣ် တၢ်ဟံၣ်ယၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ခိၣ်သ့လံာ်ဖှိတ်တဖၣ်, သဝီဖိတဖၣ်ထၢပၢ်ဖှိတ်န့ၣ်စ့ၢ်ကိးလံာ်လဲၣ်ဘၣ်ထွဲအဂၤလၢ ကမၤစၢၤက့ၤအဝဲသ့ၣ်ဒ်အမ့ၢ် ဒီပနံၣ်လံာ်တၢ်ယုၣ်ထီၣ်န့ၣ်လံာ်^{၁၁၂} တၢ်ပျဲလၢကန့ၣ်သ့ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အဂီၢ်, လံာ်တၢ်ပျဲဟဲ လၢပၤန့ၣ်စ့ၢ်ကိးမၤဟ့ၣ်ဒီပနံၣ် တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကန့ၣ်လိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤတဖၣ်ယုၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢ အပၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်လီၤလၢ တၢ်မၤတၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၁၃}

ခိၣ်ဖျါလၢသဝီဖိတဖၣ်အိၣ်ဒီးလံာ်လဲၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအယီၤ ကဲထီၣ်က့ၤဝဲတၢ်အုၣ်ကီၤတခါလၢ ကမၤစၢၤက့ၤအဝဲသ့ၣ် လၢကပၢ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢ ဒီပနံၣ်ဒီးလီၤကဝီၤပၤန့ၣ်စ့ၢ်ကိးမၤတဖၣ် ထံၣ်လိာ်ဆၢတဲာ်သကိးတၢ်လၢတၢ်မၤ တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ် ခိၣ်ဖျါတၢ်တုၤထီၣ်ကျဲၤ မ့တမ့ၢ် မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤလၢအဟီၣ်ကဝီၤပၤသ့ၣ်တဖၣ် သ့ဝဲဒ် န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကျၢ်တၢ်က့ၤတၢ်ဂ့ၢ် (တၢ်ကတိၤကျၢ်တၢ်)

KHRG ထံၣ်ဝဲလၢသဝီဖိတဖၣ် မ့ၢ်ပၤလၢဂဲၤလိာ်ဟူးဂဲၤဝဲသ့ၣ်ပၤပၤလၢ ကမၤန့ၣ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်တၢ်ပၤပနီၣ်ဒ်အမ့ၢ် တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တခါအသိးန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သနၢ်က့ၤ, လၢသဝီဖိတဖၣ်အတၢ်ထဲးဂံၢ်ထဲးဘါ အဖိခိၣ်, ထံၣ်ဘၣ်တၢ်တၢ်တဖၣ်အါမး ခိၣ်ဖျါတၢ်အိၣ်ကဘျးအိၣ်ကဘျးအိၣ်ထီၣ်သးထီၣ်ဘိလၢသန့ခါလၢအပူၤန့ၣ် လီၤ. ခိၣ်ဖျါလၢသန့ခါအံၤ တအိၣ်ဒီးတၢ်ဟံးကဲလိာ်သးလၢတၢ်ပၤတၢ်ဆုၤအဖိခိၣ်အယီၤ တၢ်ကဘၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဟီၣ် ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးလၢအဖိဒီးသဲးန့ၣ် တဒီးန့ၣ်ဝဲဘၣ်အဖိခိၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအမၤဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးက့ၤသဝီဖိအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ဂ့ၢ်ဒ်အံၤအယီၤ သဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်မၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂ့ၢ်လၢအကဲထီၣ်သး ဒ်အမ့ၢ်တၢ်မၤပယုၣ်တၢ်ဒီးတၢ်တတိၤတ တြၢ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢအဒူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤနီၣ်မၤယါန့ၣ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤ, အတၢ်ပညိၣ်မ့ၢ်ဒ်သိးကသ့ဝဲတၢ်မၤနီၣ်မၤယါတဖၣ် ဒ်အမ့ၢ်တၢ်အုၣ်ကီၤတခါလၢကဒီး န့ၣ်ဘၣ် က့ၤတၢ်တိၤတြၢ်ဒီးစ့အိၣ်လိး တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

^{၁၁၂} ကွၢ်ဘၣ် Source #20, #88 တက့ၢ်.
^{၁၁၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #88, #90 တက့ၢ်.

တာ်ဂီၤတဖၣ် – ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးဒီးတာ်မၤနီၣ်မၤလၢတာ်ဂ့ၢ်

တာ်ဂီၤခံၣ်ဘၣ်အံၤဘၣ်တာ်ဒီးနီၣ်အီၤလၢ KHRG ပုၤထၢတာ်ကစီၣ်ဖိလၢ မူကီၢ်ဆၣ်, ချၢၣ်လံာ်ထုၣ်ကီၢ်ရၣ် ဖဲလၢအီၤကူး, ၂၀၁၄ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်ဂီၤတဖၣ်အံၤဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ သဝီဖိစိာ်ယာ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးလၢ အဒီးန့ၣ်ဝဲလၢခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. (တာ်ဂီၤ – KHRG)

တာ်ဂီၤဆိကတာ်တဘျီဘၣ်တာ်ဒီးနီၣ်အီၤလဲ လၢယုၤ, ၁၅သီ, ၂၀၁၆နံၣ်ဖဲတာ်မၤတာ်တိာ်ကျဲၤဝဲဒီး, သၢဒီးမိၣ်သ့ၣ်ဝဲ, ဒိၣ်ဖးခိၣ် ကီၢ်ဆၣ်, တီၢ်အူကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤဒုးန့ၣ်ဖျါဝဲ တာ်လီၤလၢတာ်ကမၤမုၢ်ကျဲၤဝဲကွၢ်အလီၤလၢတာ်ကတုၤထီၣ်အီၤ ဖဲကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ် ကလံာ်ထံး ဒီးတာ်တိာ်ကျဲၤအိၣ်အသီးန့ၣ်လီၤ.

တာ်ဂီၤခံၣ်ဘၣ်တဘျီ ဘၣ်တာ်ဒီးနီၣ်အီၤလၢ KHRG ပုၤထၢတာ်ကစီၣ်ဖိလဲလၢယုၤန့ၣ်အါရံၤ, ၁၉သီ, ၂၀၁၇နံၣ်ဖဲ ၈၉---သဝီ, တယၢၤကျိကရူာ်, နီၣ်တကီ ကီၢ်ဆၣ်, နူပျာ်ယာ်ကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်ဂီၤအံၤဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ကျဲလၢအဘၣ်တာ်တုၤလဲထီၣ်အီၤလၢ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဖဲ ၂၀၁၇ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢတာ်တုၤလဲထီၣ်ကျဲအယီ မၤဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးသဝီဖိတဖၣ်အဟံၣ်ယီလီၤကျဲဒီးတာ်သ့ၣ် အိၣ် ဖျးအိၣ်လီၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတာ်န့ၣ်အယီ သဝီဖိတဖၣ်သးတမံဘၣ်ခိဖျိလၢတာ်မၤလဲထီၣ်ကျဲအယီန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ် သဝီဖိတဖၣ် ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တာ်ဂီၤအံၤတဘျီဘၣ် ခိဖျိဘၣ်တာ်မၤအီၤလၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ထွဲဒီးတာ်တုၤထီၣ်ကျဲသ့ၣ်တဖၣ် အံၤအဖိခိၣ်အါဒၣ် တာ်တက့ၢ်သဝီဖိတဖၣ်တသ့ၣ်ညါတာ်ဂီၤလီၤတာ်လီၤဆဲး ဒီးတာ်တဒုးသ့ၣ်ညါအဝဲသ့ၣ်စ့ၢ်ကီးဘၣ်. လၢတာ်န့ၣ် အယီကဘၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ် တာ်ဂီၤဘၣ်ယးတာ်မၤဟးဂီၤအဟီၣ်ခိၣ်ကဟံၣ်ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်လီၤလီၤမၤကွၢ်တဖၣ်တသ့ၣ်ညါဝဲဘၣ်. အါန့ၣ်အဖိခိၣ်ဘၣ်ယိၣ်ဝဲလၢမုၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ် အတာ်သးတမံသ့ၣ်တဖၣ်ဒီးတာ်ကီၢ်တဲကဟီၣ်ထွဲထီၣ်အခံဘၣ်ဖုးန့ၣ်လီၤ. (တာ်ဂီၤ – KHRG)

လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ်

ဒ် KHRG တၢ်ပာ်ထံနီၤဖးအဖီခိၣ်အသိး, စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၅ နံၣ် တုၤ ၂၀၁၈ နံၣ် တၢ်သုၣ်ဒၣ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ် မ့ၢ်တၢ်သုၣ်တၢ် ဘၣ်တခါလၢသဝီဖိတဖၣ်သုၣ်ညီၣ်နီၤအီၤအါကတၢ် လၢကဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၤဘၣ်ယးတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဒီးမၤဟးဂီၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၤလၢတၢ်ဟံၣ် ဖျါအီၤဖဲတၢ်ကွဲးလံာ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါတဘျီအံၤအကတီၢ် KHRG ဒီးန့ၣ်ဘၣ်လံာ်ပတံထီၣ်လၢဘၣ်တၢ်ကွဲးအီၤလၢ သဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ယးတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အိၣ်ဝဲ (၃၉) ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်ကွၢ်ကဒါကွၢ်တချုးဒီး လၢ ၂၀၁၂ နံၣ် တၢ်မၤတၢ်ပတုၣ်တၢ်ခးပတြီၤအဆၢကတီၢ်လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ် တၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်အီၤအါထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲလၢသဝီဖိတဖၣ်ကဘၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်ဆူၣ်ပမၤတၢ်ဆၢတၢ်သုၣ်တဖၣ်အအိၣ်အဂီၢ် တၢ်ဘၣ်ယီၣ်တအိၣ်အါဒ်လၢညါအသိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၁၄} ဒ်န့ၣ်အသိးဟံၣ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကီးလၢတၢ် အိၣ်သးခဲအံၤအဆၢကတီၢ် သဝီဖိတဖၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤအသးအါထီၣ်လၢကတၢ်လီၤတဲန့ၣ်ခဲးတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်တၢ် ခွဲးတၢ်ယၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်လံာ်လဲၤလၢ တၢ်တီၣ်ထီၣ်အီၤတဖၣ်အံၤအါဒ်တက့ၢ် ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်တဖၣ် တဟံးန့ၣ်ဝဲအရံၤနီၤတမံၤဘၣ် ခီဖျါလၢအဝဲသ့ၣ်တအိၣ်ဒီးကျဲလၢကဘၣ်ဘျါရဲဝဲ တၢ်ဂ့ၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၁၅}

တၢ်ဂ့ၤအကါဒိၣ်လၢတၢ်ယုၣ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါအီၤတဖၣ်

၁. ဖဲတၢ်ကွဲးလံာ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါတဘျီအံၤအဆၢကတီၢ် KHRG ထံၣ်ဝဲလၢ တၢ်ကွဲးဆူၣ်ထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ် မ့ၢ်တၢ်သုၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တခါလၢ အါဒ်တၢ်တက့ၢ်သဝီဖိတဖၣ်သုၣ်ညီၣ်နီၤ လၢကဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်အတၢ်ဘၣ်ယီၣ်ဘၣ်ဘီလၢအဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်မၤတၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်တဖၣ် ဖဲကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးန့ၣ်လီၤ. တချုးဒီးလၢ ၂၀၁၂ နံၣ်တၢ်ပတုၣ်တၢ်ခးပတြီၤဒီးဘၣ်န့ၣ် တၢ်သုၣ်တၢ်ဘၣ်လၢအမ့ၢ် တၢ်ကွဲးပတံထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ်ဆူၣ်ပမၤတၢ်ဆၢတၢ်သုၣ်တဖၣ်အအိၣ်န့ၣ် သဝီဖိတဖၣ်သုၣ် စ့ၢ်ဝဲဒ်န့ၣ်လီၤ.
၂. တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ် လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ် မ့ၢ်တၢ်သုၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တခါလၢ ကမျၢလၢခိၣ်ဒူသဝီတဖၣ်မၤဝဲသ့မၤဝဲညီၣ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲအံၤဘၣ်တၢ်သုၣ်အီၤလၢကဒိၣ်သဒါကွၢ်ဝဲဒ် တၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးတၢ်မၤဟးဂီၤတၢ်စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
၃. ဘၣ်ဆၣ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ် လံာ်ပတံထီၣ်လၢတၢ်တီၣ်ထီၣ်အီၤတဖၣ် အါဒ်တက့ၢ်တဒီးန့ၣ်ဘၣ်ကွၢ်တၢ်စံးဆၢလၢ ပှၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါသ့ၣ်တဖၣ်အအိၣ်နီၤတမံၤဘၣ် ခီဖျါလၢခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်တအိၣ်ဒီးကျဲလၢ ကဘၣ်ဘျါရဲဝဲတၢ်ဂ့ၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်အယီၤ လံာ်လဲၤလၢတၢ်တီၣ်ထီၣ်အီၤသ့ၣ်တဖၣ် ညီၣ်နီၤအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ကွၢ်ကဟံၣ်ကွံာ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.
၄. တၢ်တီၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၤတဖၣ်အဖီခိၣ် တဒီးန့ၣ်ဘၣ်ကွၢ်တၢ်စံးဆၢဘၣ်အယီၤ လီၢ်ကဝီၤပှၤတဝါဖိတဖၣ်တထံၣ်ဘၣ်တၢ်အသုၣ်အသုၣ်လၢ အတၢ်သုၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်လၢ အသုၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအပူၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ခီဖျါလၢပှၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ် ထုးယံာ်တၢ်ဆၢကတီၢ်အယီၤ သဝီဖိတဖၣ် ကသုၣ်တၢ်သုၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်အဂၤလၢကဘၣ်ဘျါရဲလီၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ် သုၣ်တသုၣ်လၢဘၣ်. မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်အိၣ်ခိးဝဲတၢ်စံးဆၢအယီၤန့ၣ်လီၤ.

^{၁၁၄} မ့ၢ်အဲၣ်ဒီးသ့ၣ်ညါအါထီၣ်ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ကွၢ်ကဟံၣ်ကွံာ်တၢ်ဂ့ၤဒီးတၢ်သုၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်အံၤ, ကွၢ်လၢ “Foundation of Fear: 25 years of villagers’ voices from southeast Myanmar”, လၢအိးကထိဘၣ်, KHRG, ၂၀၁၇ နံၣ်.

^{၁၁၅} ကွၢ်ဘၣ် “တၢ်အိးထီၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ကျဲၤဝဲကွၢ်အကျဲ-ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးတၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢကီၢ်ပယီၤ” (Open for Business: Land and Development in Myanmar)

၅. တၢ်ဂ့ၢ်အခိၣ်သ့ၣ်တမံၤလၢ အမၤစၢၤဆိၣ်ထွဲဲတၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်လံာ်ပတံၢ်ထီၣ်တဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ, ဂံၢ်ခိၣ်ထံး ကမျၢၢ်အတၢ်ရၢကရီ (CBOs) သ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤမၤစၢၤကမျၢၢ်တဖၣ်ခိဖျါ တၢ်ကွဲးစၢၤဒီးပာ်ဖျါထီၣ်စၢၤလံာ်ပတံၢ်ထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ဆူ ပုၤလၢအပၣ်ယုာ်ပၣ်ဂီၢ်လၢအမၤတၢ်ဆၢတဲာ်သ့ သ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်လံာ်ပတံၢ်ထီၣ်တဖၣ် – တၢ်ပီးတၢ်လီၤလၢဂံၢ်ခိၣ်ထံးကမျၢၢ်သ့ၣ်လၢတၢ်ပတံၢ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်တၢ်ဘၣ်ကံာ်ဂ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်

ထီၣ်တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်လံာ်ပတံၢ်ထီၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်ဝဲ ဂံၢ်ခိၣ်ထံးကမျၢၢ်သ့ၣ်တဖၣ် အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တခါန့ၣ်လီၤ. တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်လံာ်ပတံၢ်ထီၣ်တဖၣ်လၢ KHRG ဒီးန့ၣ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အဖိခိၣ် တၢ်ဂ့ၢ်အိၣ်ဝဲခံမံၤလၢဘၣ်မနုၤအယီၤ သဝီဖိတဖၣ်ပာ်ဖျါထီၣ်လံာ်ပတံၢ်ထီၣ်တဖၣ်လဲၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ဒီးသီးဒီးတၢ်ကဒီး န့ၣ်ဘၣ်က့ၤတၢ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးလၢအကၢကီၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢအလီၤမၤ မ့တမ့ၢ်တၢ်မၤဟးဂီၤကွံာ်အနီၢ်ကစၢ် တၢ်စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်လၢအမ့ၢ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးအဂၤတခါမ့ၢ်ဝဲ, လၢကပာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်အတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီဘၣ်ယး တၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူတၢ်ကရၢကရီလၢဘၣ်ထွဲသ့ၣ်တဖၣ် (ပုၤလၢအပၣ်ယုာ်ပၣ်ဂီၢ်လၢအမၤတၢ် ဆၢတဲာ်သ့) အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်ကွဲးလံာ်တၢ်ပာ်ဖျါတဘျီအံၤအဆၢကတီၢ် လံာ်ပတံၢ်ထီၣ်တဖၣ်လၢ တၢ်တီၣ်ထီၣ်အီၤသ့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢအဘၣ်ထွဲဘၣ်ယးဒီး တၢ်မၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ် ကိးကလုာ်ဒီးဒီးအမ့ၢ် တၢ်တ့ၤကျဲဒီးတၢ်တ့ၤတီၤသ့ၣ်တဖၣ်, မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွံာ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ်ထူၣ်လၢသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်လံာ်ပတံၢ်ထီၣ်တဖၣ်အါတက့ၢ် ပၣ်ယုာ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလီၤတၢ်ဘၣ်ယးဒီး တၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးခိဖျါတၢ်မၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ် တၢ်တီၣ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်လံာ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်တၢ်သ့တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤသ့ၣ်တဖၣ် ဒ်တၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါအသိးလၢ ကမၤစၢၤသဝီဖိဒ်အမ့ၢ်တၢ်အုၣ်ကီၤတခါအယီၤ အဝဲသ့ၣ်မၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂ့ၢ်လီၤတၢ် ဒ်အမ့ၢ်သဝီဖိလၢအဘၣ်ကွံာ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီး မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်မၤဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံး အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲၤစရိတဖၣ်, သဝီဖိအမံၤဒီးအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးလီၢ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်^{၁၆} ယုာ်ဒီးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီလၢသဝီဖိတဖၣ်ပာ်ဖျါထီၣ်အီၤ ခိဖျါတၢ်မၤတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ် တၢ်တီၣ်ကျဲၤလၢအဒူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်လၢသဝီဖိပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ် ဆဲးလီၤယုာ်ဝဲစုမ့ၢ်ကျၢၢ်မ့တမ့ၢ်စုမ့ၢ်တၢ်မၤနီၣ်, ယုာ်ဒီးပုၤမၤကမၤတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂ့ၢ်အကျိၤ, တ့ၢ်န့ၣ်ယုာ်ဝဲဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢအဒူးန့ၣ်ဖျါထီၣ် တၢ်စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်မၤဘၣ်ဒီးအီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ဆုၢ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ပာ်ဖျါယုာ်ဒီး လံာ်လံာ်တၢ်မၤနီၣ်မၤယါ ဘၣ်ထွဲဒီးဟီၣ်ခိၣ်လၢအန့ၢ်ပၢဘၣ်ဝဲ (ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သး^{၁၇} မ့တမ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လၢမိၢ်ပၢဖံဖုဟ့ၣ်သၢတုာ်ဟံးဝဲ) တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

^{၁၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #33 တက့ၢ်.
^{၁၇} ကွၢ်ဘၣ် Source #21, #1 တက့ၢ်.

၁၅/

ဇူလိုင် - ၆/၃/၂၀၁၇

ဗိုလ်
K.N.U- ကရင်အမျိုးသားအစဉ်းအဆင့်
ဝင်္ကေဗျူနယ်

အကြောင်းအရာ ၊ နှစ်ကျောင်းတောင်နှင့်အနီးကျောင်းတောင်အား ဘီလပ်မြို့နယ်ထုတ်လုပ်မှုနှင့် ပတ်သက်၍ အသံဖမ်းမှား ကန့်ကွက်ခြင်း

အထက်ပါကြောင်းအရာနှင့် ပတ်သက်၍ ဝင်္ကေဗျူနယ် ဘုရားသုံးဆူမြို့နယ်ရှိ နှစ်ကျောင်းတောင်နှင့်အနီးကျောင်းတောင်အား ဘီလပ်မြို့ နယ်ထုတ်လုပ်မှုနှင့် ပတ်သက်၍ အထက်ပါအကြောင်းအရာ ကျေပွန်လုပ်ငန်းများ အထူးကန့်ကွက်ပါသည်။

ကန့်ကွက်ခြင်းအကြောင်းအရာများ

- (၁) တောင်ပေါ်ရှိ သတင်းစာပေါက်နှင့် သက်ရှိသတ္တဝါများ ပျောက်ကွယ်သွားနိုင်ခြင်း၊
- (၂) ကျောက်တောင်အပေါ်အိမ်အတောင်၊ ကျေးရွာလူထုများ လယ်ယာ၊ ကွက်မြို့များ ဖျက်ဆီးခြင်း၊
- (၃) အသက်သွေးကြောသွယ် ဖြိုခွဲသုံးစွဲကြသော တောင်ခြေပေါ်ရှိ ဝင်္ကေဗျူနယ်တပ်မတော်အစဉ်းအဆင့်၊
- (၄) ကျောက်ထုတ်လုပ်မှု၊ တောင်ပေါ်အနီးပတ်ဝန်းကျင်ရှိ ကျေးရွာသူ/သားများ အသက်အန္တရာယ်ကင်းရှင်းခြင်း၊
- (၅) လေ့လာသိရှိရသော ပြည်သူလူထုများ အသက်အန္တရာယ်ကင်းရှင်းခြင်း၊ အစားအသုံးပြုခြင်း၊ အသက်အန္တရာယ်ကင်းရှင်းမှု ပြုလုပ်သွယ်ဝယ်ခြင်း၊

ထို့ကြောင့် နှစ်ကျောင်းတောင်၊ အနီးကျောင်းတောင်နှင့် ပတ်သက်၍ ကျေးရွာလူထုများ ကန့်ကွက်ခြင်း၊ ပြစ်ကြောင်း အထက်ပါအကြောင်းအရာများ ကန့်ကွက်ပါသည်။

အထက်ဖော်ပြပါအချက်အလက်များအပေါ် နှစ်ကျောင်းတောင်၊ အနီးကျောင်းတောင်အနီးပတ်ဝန်းကျင်ရှိ ဗီတင်အစဉ်းအဆင့်သော ကျေးရွာတောင်ပေါ်ရှိလူထုနှင့် ကျေးရွာလူထုများ ကန့်ကွက်၍ ဖမ်းဆီးလက်မတ် ရေးသိမ်းပါသည်။

တၢ်ဂၢၤအံၤဟ်ဖျါထီၣ်ပသီထီၣ်လၢတပၣ်ယုၤဒီးကမၢၢ် အတီၣ်ထီၣ်ပသီထီၣ်လၢတပၣ်ယုၤဒီးကမၢၢ် ခုၣ်အဲၣ်ယုၤပုၤပၤလီၤဆုၣ်နီၤဖဲဝီၤရၢၣ်ကီၢ်ဆၣ်, နူပုၤယၢ် ကီၢ်ရၢၣ်ဖဲ လၢမး ရှး ၆ သီ, ၂၀၁၇ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. KHRG ဒီး န့ၣ်ဘၣ်လံာ်တၢ်မၤနီၣ်မၤသၢတဘျီအံၤဖဲ လၢမ့ၤ ၂၃ သီ, ၂၀၁၇ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ဆုၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲလံာ်ဆုၣ် KHRG အအိၣ်ခီဖျိ KHRG လီၤကဝီၤပုၤမၤသကိးတၢ်တကၤ လၢဝီၤရၢၣ်ကီၢ်ဆၣ်လၢကကတိၤန့ၣ်ခဲး အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢ အတီၣ်ထီၣ်ပသီထီၣ်လၢတပၣ်ယုၤဒီးကမၢၢ် ခုၣ်အဲၣ်ယုၤအအိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢလံာ်အပူၤ အံၤဟ်ဖျါထီၣ်ပသီထီၣ်လၢတပၣ်ယုၤဒီးကမၢၢ် ဟံးယုၤသ့ၣ်ညါမၤကွၢ်ဝဲ လုၤကစၢ် လုၤလၢ တၢ်ကမၤတၢ်န့ၣ်လၢန့ၣ်လုၤဟီၣ်လံာ်ပနံၣ် လၢအအိၣ် သ့ၣ်လီၤအသးဖဲ အဝဲသ့ၣ်အိၣ်တၢ်အလီၤန့ၣ် သဝီဖိလၢ အအိၣ်လၢ လုၤကစၢ်ခိၣ်ထံးသ့ၣ်တဖၣ် တတူၢ်လီၤဝဲဘၣ်န့ၣ် လီၤ. ဘၣ်မနုၤအယိတတူၢ်လီၤဝဲဘၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ဟ်ဖျါ ထီၣ်ပသီထီၣ်လၢတပၣ်ယုၤဒီးကမၢၢ် (၅) မံၤလၢအမ့ၢ် -

- (၁) တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်အိၣ်ဝဲလၢ တၢ်သးသမူအကလုာ်ကလုာ်လၢ အအိၣ်ဖဲလုၤကစၢ်အံၤ ယုၤဒီးတၢ်မုၢ်တၢ်ဘိးဆၣ် ဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်,
- (၂) လုၤကစၢ်လၢအိၣ်သ့ၣ်လီၤသးဖဲအံၤ ဟ့ၣ်တၢ်ကနုၤလၢပုၤထူစံာ်ဖိတဖၣ် အတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျါအိၣ်အဂီၢ်အယိ တၢ်မုၢ်မၤဟးဂီၤဝဲလုၤကစၢ်အံၤဒီး ကကဲထီၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢ တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျါအိၣ်ဖဲလုၤကစၢ်အံၤအခိၣ်ထံးတဖၣ်,
- (၃) ဝီၤရီၤထံကျိလၢအအိၣ်ဖဲလုၤကစၢ်ခိၣ်ထံးအံၤ မ့ၢ်ထံကျိခိၣ်သ့ၣ်တဘီလၢ သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဒီးသန့ၤထီၣ်သးအယိ တၢ်မုၢ်မၤတၢ်န့ၣ် လၢန့ၣ်လုၤဟီၣ်လံာ်ပနံၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂၢၤန့ၣ် ကကဲထီၣ်တၢ်တြီာ်ထံယုၤကျိၤ, မ့တမ့ၢ်ထံကနုၤလီၤဒီး ထံကျိကဘၣ်အဘၣ်သီကွံာ်ဝဲအယိ ထံကျိလီၤသးသ့ၣ်ဒီး သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်သုၤက့ၤထံတသ့ၣ်လၢဘၣ်.
- (၄) တၢ်မုၢ်စးထီၣ်န့ၣ်လၢန့ၣ်လုၤဖဲကစၢ်အံၤန့ၣ် ကကဲထီၣ်တၢ်ဘၣ်ယိၣ်လၢ သဝီဖိလၢအအိၣ်လၢကစၢ်ခိၣ်ထံးတဖၣ် အဂီၢ် ခီဖျိလၢလီၤဝဲဘၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်အယိ တူၢ်ဘၣ်ဝဲလၢအဝဲသ့ၣ်တအိၣ်ဒီး တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢဘၣ်,
- (၅) သဝီဖိတဖၣ်တယၢ်ဝဲလၢခါဆူညါ တၢ်လုၢ်အိၣ်နီၤခိၣ်သးသမူလၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ် ကဘၣ်ဒီးခီဖျိအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် ဒီးပုၤတဝၢတဖၣ် ကဟးဂီၤကွံာ်ဝဲတကးဘၣ် ဘၣ်ယိၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲလၢအဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်ယုၤမ့ၢ်ဟးဖျိးဝဲန့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)^{၁၁၀}

လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါ တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်ပသီထီၣ်လၢတပၣ်ယုၤဒီးကမၢၢ် အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အံၤ ပုၤယုၤဝဲဒီးတၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်လၢအိၣ်ဒီး တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးလၢတၢ်ကဒီးန့ၢ် စ့အိၣ်လိးလၢအကၢကီၣ် ဒီးကဘၣ်ယုၤထံၣ်န့ၢ်တၢ်အစၢလၢကဘျီတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အဂီၢ်န့ၣ် လီၤ. လၢတၢ်ဂ့ၢ်တနီၤနီၤအဖိခိၣ်, သဝီဖိတဖၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်ပသီထီၣ်လၢတပၣ်ယုၤဒီးကမၢၢ် တၢ်စးထီၣ်မၤဝဲတၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ် တၢ်တီၢ်ကျိၤဒီး ခိၣ်ဆၢဝဲလၢတၢ်မၤတၢ်တီၢ်ကျိၤအံၤတသ့ဘၣ် ဒီးတၢ်ကဘၣ်ပတုာ်ကွံာ်အီၤန့ၣ်လီၤ.^{၁၁၁} တၢ်ဂ့ၢ်တနီၤနီၤ တုၤမ့ၢ်တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျိၤ ဟံးမၤဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးသဝီဖိဒီးခိၣ်မုၢ်မၤန့ၣ်, သဝီဖိတဖၣ်ဆုၣ်ထီၣ် အလံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ် ယုၤဒီးတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖး မ့တမ့ၢ် တၢ်ယုၤထီၣ်န့ၢ်က့ၤစ့အိၣ်လိးလၢ အတၢ်စုၤလီၤခိၣ်ခိၣ်ဒီးဟီၣ်

^{၁၁၀} ကွၢ်ဘၣ် “တၢ်န့ၣ်လၢထုၣ်ဟီၣ်လံာ်ပနံၣ်လၢကမၢၢ်အဟီၣ်ခိၣ် - တၢ်မၤလိတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ယးဒီးခိၣ်ကကစၢ်” တက့ၢ်.
^{၁၁၁} ကွၢ်ဘၣ် Source #17, #6 တက့ၢ်.

ခိၣ်လၢအလီၢ်မၤတဖၣ်အဖီခိၣ်^{၁၂၀} ယုထံၣ်န့ၣ်က့ၤတၢ်အစၢ (တၢ်ကဒီးန့ၣ် တၢ်ဖိတၢ်လံၤအဂၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ကမၤမ့ၢ်ထီၣ် က့ၤပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်သးအဂီၢ်), ဒီးတၢ်ဘၣ်ဟ့ၣ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ်လၢ တၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၣ်တၢ်အီၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၂၁} မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တခါလၢအဘၣ်ထွဲဒီး သဝီဖိတဖၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်ကျိးလီၤလၢ ဟးဂီၤကွံာ်ခိၣ်ဖျိတၢ်ဟဲလူၤလီၤလၢတၢ်က တုထီၣ်ကျဲအဂီၢ်န့ၣ် သဝီဖိတဖၣ်တိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လီၤလီၤဆူ တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိၣ်ဒီးယုထီၣ်ဝဲလၢတၢ်ကဘၣ်ဟ့ၣ် က့ၤစ့အိၣ်လိးဒီး ယုန့ၣ်က့ၤတၢ်အစၢလၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်လၢကျဲအဂၤတဘိန့ၣ်လီၤ.

“လံာ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါဝဲအံၤမ့ၢ်ဒ်သးတၢ်ကယုထီၣ်က့ၤ စ့အိၣ်လိးလၢအမ့ၢ်အတီၤလၢတၢ်မၤဟးဂီၤတၢ်ထူၣ်တၢ်ဘိ(၁,၄၀၀) ထူၣ်အဖီခိၣ်ဒီးတၢ်ကဘၣ်ပတုၣ်ကွံာ်တၢ်မၤဟးဂီၤတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်လီၤကျဲတဖၣ်လၢခါဆူမဲၣ်ညါခိၣ်ဖျိတၢ်ကွံာ် ဟီၣ်ခိၣ်ဝံဒီး တၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီတဖၣ်လၢအလီၢ်အကျဲဘၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.”

တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ်အံၤ တၢ်ကွဲးအီၤလၢစီၤယ--- (ခွါ)
ရ---သဝီ, က့ၤစ့ကီၢ်ဆၣ်, ဘျဲးဒဲၣ်ကီၢ်ရဲၣ်/တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိၣ် (တၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်လံာ်ဝဲ လၢမးရှး ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၁၂၂}

တၢ်ဂ့ၢ်အဂၤတခါ, သဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်ဒ်အမ့ၢ် တၢ်ပိးတၢ်လီၤတခါလၢကဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်အတၢ် ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိဆူပုၤန့ၣ်ဖိန့ၣ်ကမီၤအအိၣ်^{၁၂၃} မ့တမ့ၢ် မၤန့ၣ်ဆိၣ်ခံပုၤန့ၣ်ဖိန့ၣ်ကမီၤတဖၣ်လၢ ကကွံာ်ထံကွံာ်ဆးန့ၣ်အဝဲသ့ၣ် တၢ်ဂ့ၢ်လၢအဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲတဖၣ် ဒီးဆၢတဲာ်န့ၣ်က့ၤဝဲလၢကဘၣ်ဟံၣ်ပနီၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လၢ အန့ၣ်ပၤဘၣ်ဝဲအံၤ ဒ်လုၢ်လၢ်ထူၣ်သန့အိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ.^{၁၂၄}

တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ကအုကစွါအလံာ်အံၤ မ့ၢ်ကျဲလၢအညိတဘိန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်လၢလံာ်လၢသ့ၣ်ကျဲအံၤသ့ၣ်လၢ ကဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်အတၢ်သးတမံ ဖဲပုၤတဂၤလၢလံာ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဆိမိၣ်ဝဲလၢ အမၤကမၢ်အဝဲသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ် ကျဲအံၤမ့ၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တခါလၢ အတလၢာ်ကျိၣ်လၢာ်စ့ဒီး တလိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ် ကဘၣ် ထံၣ်လိာ်သးဒီး ပုၤလၢဆၢတဲာ်တၢ်ပၤသ့ၣ်တဖၣ်လီၤလီၤစ့ကီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ရဲၣ်ကျဲၤခိၣ် သ့ၣ်တခါလၢ အအိၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိစ့ၤဝဲန့ၣ်လီၤ. ကျဲဝဲအံၤသဝီဖိကီးဂၤလၢအအိၣ်လၢတၢ်လီၤကီးပူၤ သ့ၣ်သ့ဒီး တလိၣ်လၢ ကဒီးသန့ထီၣ်သးလၢ အတၢ်ကူၣ်ဘၣ်သ့ပတီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဟ့ၣ်ဆူထီၣ် သဝီဖိတဖၣ်လၢ ကသ့ၣ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ် ဒ်အမ့ၢ်ဝဲတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တခါန့ၣ်လီၤ.

KHRG ထံၣ်စ့ကီးတၢ်ဂ့ၢ်အါခါ လၢအဘၣ်ထွဲလိာ်သးဒီးသဝီဖိတဖၣ်ကွဲးတိၣ်ထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်လၢ နံၣ်လၢအပူၤကွံာ်သ့ၣ် တဖၣ် လၢအဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, တၢ်မၤဘၣ်ဒီးဟးဂီၤတၢ်စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ် တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်, တချုးလၢ တၢ်ပတုၣ်တၢ်ခးပဠိၤအဆၢကတီၢ်ဒီးဘၣ်အိၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢဖဲအ ပူၤကွံာ်အနံၣ်တယံာ်ဒီးဘၣ်န့ၣ် ပုၤတဝၢသ့ၣ်တဖၣ် အိၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ်န့ၣ်လီၤအသးအါထီၣ်လၢကဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဒီးတဲာ်န့ၣ်ဒီးတၢ်လၢအနီၢ်ကစၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အါ ထီၣ်န့ၣ်လီၤ. အါဒ်တၢ်တက့ၢ် လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢတၢ် ကွဲးတိၣ်ထီၣ်အီၤလၢညါသ့ၣ်တဖၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်လၢအကဲထီၣ်သး ဒ်အမ့ၢ်သးအတၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် တချုးတၢ်မၤတၢ်ပတုၣ်တၢ်ခးအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၢ်လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတကပၤန့ၣ် သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်လၢဝဲလၢ ဖဲတၢ်မၤတၢ်မ့ၢ်တၢ်ခုၣ်အဆၢကတီၢ်သးသ့ၣ် တဖၣ်ကဟ့ၣ်က့ၤအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်ပတံထီၣ်လၢတၢ်တိၣ်ထီၣ်အီၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်မၤ ပယုၤလၢဟဲခိၣ်သးလၢ တၢ်မၤတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အယိ ညိန့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်တဒီးန့ၣ်ဘၣ်က့ၤတၢ်စံးဆၢ နီမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

^{၁၂၀} ကွၢ်ဘၣ် Source #33 တက့ၢ်.
^{၁၂၁} ကွၢ်ဘၣ် Source #6 တက့ၢ်.
^{၁၂၂} ကွၢ်ဘၣ် Source #33 တက့ၢ်.
^{၁၂၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #1 တက့ၢ်.
^{၁၂၄} ကွၢ်ဘၣ် Source #6 တက့ၢ်.

လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ်အံၤ, မ့ၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တခါလၢ တၢ်မၤဘၣ်အီၤညီဒီးသ့ၣ်တဘျီလၢလၢ ဖဲတၢ်ဂ့ၢ်ကဲထီၣ်သးအဖၤမုၢ်မုၢ်ဂ့ၤ, တၢ်ဂ့ၢ်လၢကဲထီၣ်တၢ်သးလၢန့ၣ်တဖၣ် အန့ၣ်မုၢ်ဂ့ၤ, မ့ၢ်ထံၣ်ပလၢတၢ်အိၣ်သးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဟ့ၣ်သၢအဝဲသ့ၣ်ဒီးဟံၣ်ဖျါထီၣ်အီၤသ့ၣ် KHRG လီၢ်ကဝီၤပုၤမၤသကိးတၢ်လၢဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီၢ်အူကီၢ်ရၢၣ်တဂၤဟံၣ်ဖျါဝဲအသိး,

“ဖဲ ၂၀၁၂ နံၣ် (တၢ်ပတုၣ်တၢ်ခးပတြီၤ) ဝံၤအလီၢ်ခံသဝီဖိလၢ အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဘၣ်တၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၣ်အီၤတဖၣ် စးထီၣ်ကွဲးဟံၣ်ဖျါထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ်ဆူ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ပုၤန့ၣ်ဖိန့ၣ်ကမီၤတဖၣ်အအိၣ် ဒီးစးထီၣ်ကရၢၢ်ထီၣ်က့ၤအဟီၣ်ခိၣ်လီၢ်တဖၣ်ခိၣ်ဖျါန့ၣ်ဝဲဒၣ် ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤကဘၣ်မ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢ အဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်အိၣ်သးရဲၣ်ပျီၤန့ၣ်လီၤ.”

ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါအံၤတၢ်ကွဲးအီၤလၢ KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိဖဲဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီၢ်အူကီၢ်ရၢၣ်/ကညီကီၢ်ဖဲၣ်ကလံၤစိး (ဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဖဲ လၢနီၤစ့ဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၁၂၅}

တၢ်တဲန့ၣ်ခဲးတၢ်ဆူပုၤန့ၣ်ဖိန့ၣ်ကမီၤတဖၣ်လၢတအိၣ်ဒီးကျဲၤလီၤတၢ်လၢကဘျါရဲၣ်တၢ်သးတမံတၢ်ဂ့ၢ်

ခိၣ်ဖျါလၢတၢ်ဘျါရဲၣ်တၢ်သးတမံတၢ်ဂ့ၢ်လၢ ဘၣ်ဃးဒီးတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် ဒီးတၢ်မၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးတဖၣ်အကျိၤအကျဲတအိၣ်လီၤတၢ်ဘၣ်အယီၤ, သဝီဖိတဖၣ်ဆူထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ဆူတၢ်ကရၢကရိတဖၣ် (ပုၤလၢအပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ်လၢအမၤတၢ်ဆၢတဲာ်သ့) အအိၣ်ဒီးအမုၢ်ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်,^{၁၂၆} ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဝဲၤကျိၤတဖၣ်,^{၁၂၇} ပဒိၣ်ကိတိာ်တဖၣ်,^{၁၂၈} ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်,^{၁၂၉} ကီၢ်ဆၣ်ဝဲၤဒီး, ကရူၢ်ခိၣ်တဖၣ်, ခိပနံၣ်တၢ်မၤမူဒါခိၣ်တဖၣ်ဒီး ဆူတၢ်ကစီၣ်သန့ဝဲၤကျိၤအိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၃၀} ကီၢ်ပယီၤဒီးဘုၣ်ပုၤဂ့ၢ်ဝီခွဲးယၢ်ခိးမံၤရှၢၣ် Myanmar National Human Rights Commission (MNHRC) ဒီးတၢ်ယီၤထံစံာ်ပုၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်အဂုၤအဂၤလီၢ်ခါသးကမံးတံာ် (Central Committee for Rescrutinising Farmlands and Other Lands) မ့ၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမီၤလၢကဘၣ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ် ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤသန့က့ၤ, KHRG တဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်နီတမံၤ လၢဘၣ်ထွဲဒီးသဝီဖိဟံၣ်ဖျါထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ် ဆူအဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

KHRG လီၢ်ကဝီၤပုၤမၤသကိးတၢ်လၢဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီၢ်အူကီၢ်ရၢၣ်တဂၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ဘၣ်မနုၤအယီၤလၢသဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဃး KMAC ခိပနံၣ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဆူ ပုၤန့ၣ်ဖိန့ၣ်ကမီၤလၢထးခိတဖၣ် အအိၣ်ဖဲလၢအဝဲသ့ၣ်တဒီးန့ၣ်ဘၣ်က့ၤ တၢ်စံးဆၢနီတမံၤဘၣ်အခါလဲၣ်န့ၣ်-

“သဝီဖိတဖၣ်ဂ့ၢ်ကျဲးစးတီၣ်ထီၣ် တၢ်လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ် တမ့ၢ်ထဲလၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဝဲၤကျိၤသ့ၣ်တဖၣ်အအိၣ်ဘၣ်. မ့ၢ်တၢ်ခိတီထီၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲတၢ်ဂ့ၢ်ဆူကီၢ်ခိၣ်ဝဲၤဒီးန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်တီၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်ဆူကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဝဲၤကျိၤလၢအဘၣ်ထွဲသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သန့က့ၤတၢ်တဟံးန့ၣ်ဂ့ၢ်ဝီနီတမံၤဒီးဘၣ်.”

စီၤမ--- (ခွါ), KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိလၢဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီၢ်အူကီၢ်ရၢၣ်/ကညီကီၢ်ဖဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢဒီးစ့ဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၁၃၁}

သဝီဖိတဖၣ်ဆဲးကျိးစ့ၢ်ကိးဒီးတၢ်ကရၢကရိအဂၤတဖၣ် (ပုၤလၢအပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ်လၢအမၤတၢ်ဆၢတဲာ်သ့) ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကသ့ၣ်ညါဘၣ်အတၢ်ကိတၢ်ခဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. နီၢ်လ--- လၢဆိထံးကီၢ်ဆၣ်, ချၢၣ်လွံၤထူၣ်ကီၢ်ရၢၣ်တဂၤ

^{၁၂၅} ကွၢ်ဘၣ် Source #65 တက့ၢ်.

^{၁၂၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #21 တက့ၢ်.

^{၁၂၇} ကွၢ်ဘၣ် Source #26 တက့ၢ်.

^{၁၂၈} ကွၢ်ဘၣ် Source #33 တက့ၢ်.

^{၁၂၉} ကွၢ်ဘၣ် Source #22 တက့ၢ်.

^{၁၃၀} ကွၢ်ဘၣ် Source #24 တက့ၢ်.

^{၁၃၁} ကွၢ်ဘၣ် Source #23 တက့ၢ်.

ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢသဝီဖိတဖၣ် အတၢ်ပတံထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူကီၢ်ပဒိၣ်ပှၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤတဖၣ် ဒီးကမျၢၢ်တၢ်ကရၢကရိတဖၣ် အအိၣ်လၢကတိၤန့ၢ်ခဲးထီၣ်တၢ်ခူၣ်ထူ လၢဘၣ်တၢ်မၤအီၤလအဝဲသ့ၣ်လီၢ်ကဝီၤအပူၤ-

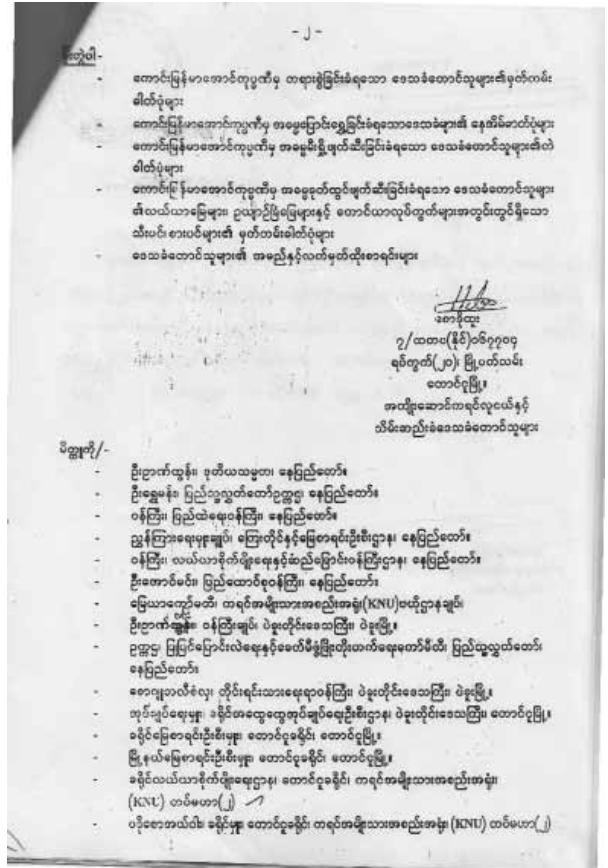
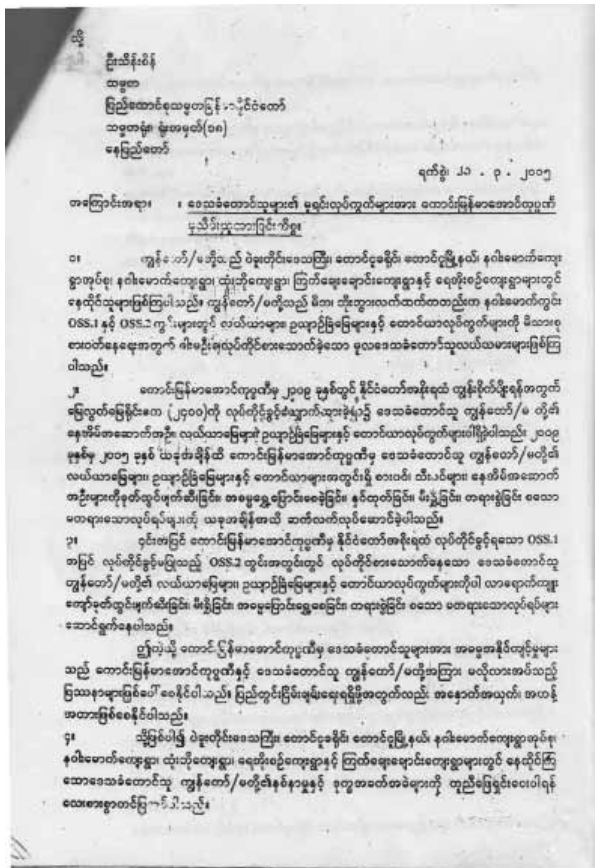
“ပအိၣ်ဒီးပှၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါ (လီၢ်ကဝီၤခိၣ်န့ၢ်) လၢပဒီးသန့ၤထီၣ်ပသးလၢအအိၣ်သ့လၢပပှၤတတၢ်ပူၤလီၤ. အဝဲသ့ၣ် ကွဲးထီၣ်လံာ်လၢကီၢ်ဆၢခိၣ်အိၣ်ဘၣ်ဆၢတၢ်စံးဆၢတဟဲက့ၤနီၣ်တမံၤဘၣ်. ယန့ၢ်ဟူၣ်စ့ၢ်ကီးလၢလီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ် ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်အံၤ (တၢ်ခူၣ်ထူ) ဆူကီၢ်ရှၢခိၣ်အိၣ်ဘၣ်ဆၢတၢ်စံးဆၢတဟဲနီၣ်တမံၤဘၣ်အယီၤအဝဲသ့ၣ် (သဝီဖိတဖၣ်) ဆိမိၣ်ဝဲလၢ (ခိဖျိလၢ) တၢ်ဂ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ကွဲးဝဲလၢလံာ်ပူၤန့ၢ် တလဲၤသးဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စးမ့တမ့ၢ် တလဲၤသးလၢအဂ့ၢ်အဝီ အယီၤခါန့ၢ်လီၤ. လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်ကွဲးထီၣ်ဝဲ (တၢ်ကအုၣ်စ့ၢ်) အလံာ် (ဆူကီၢ်ရှၢခိၣ်အိၣ်) ဝံၤလံာ်န့ၢ်လီၤ. ကညီပိာ် မုာ်ကရၢစ့ၢ်ကီးကျဲးစးဟူးဂဲၤဝဲလၢ ကဒီသဒၢန့ၢ်စၢၤပှၤသဝီဖိတဖၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်န့ၢ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဟ်ဖျါထီၣ် စ့ၢ်ကီးတၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူ ကီၢ်ဆၢခိၣ်အအိၣ်လၢ လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်တတူၢ်လိာ်ဝဲတၢ်ခူၣ်ထူတၢ်တိာ်ကျဲၤအံၤဘၣ်န့ၢ်လီၤ.”

နီၢ်လ--- (မုာ်, ၂၇ နံၣ်), ဆိထံးကီၢ်ဆၢ,

ချၢၣ်လွံၢ်ထူၣ်ကီၢ်ရှၢ/ပကိကီၢ်ခိမုာ်ထီၣ် (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဝဲ လၢနီၤဝုဘၢၣ် ၂၀၁၆ နံၣ်) ^{၁၃၂}

လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ်လၢဘၣ်တၢ်ကွဲးဒီးတီၣ်ထီၣ်အီၤလၢသဝီဖိတဖၣ်လၢအအိၣ်လၢတီအူကီၢ်ဆၢ, တီအူကီၢ်ရှၢ အံၤပတံထီၣ်ဝဲဆူပှၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤတဖၣ်အအိၣ်လၢအပတီၢ်ဒၣ်ဝဲ, ပၣ်ယုာ်ဒီးကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်, ခုၣ်အဲၣ်ယုာ်ဒီးကီၢ်ခိၣ် လၢကဟံးန့ၢ်အရူၤဒီး ထီၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢ ကိမ့ၤမၤအီၤခိပနံၣ် (KMAC)ဟံးဆူၣ်ဝဲအဂ့ၢ်န့ၢ်လီၤ.

^{၁၃၂} ကွၢ်ဘၣ် Source #48 တက့ၢ်.

KHRG ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ပတံၣ်ထီၣ်အံၤ ဝဲလၢနီၤဝဲဘၣ်, ၂၀၁၅ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ဟံၣ်ဖိၣ်ကွဲးတီၣ်ပတံၣ်ထီၣ်အံၤ ဆူပုၤန့ၣ်ကမီၤတဖၣ်အဆိၣ် လၢအပတၢ်ဒ်ဝဲစုၣ်စုၣ်ဒီးယုၣ်ထီၣ်စ့ၣ်ကီးဝဲလၢန့ၣ်သဝီပုၤန့ၣ်ကမီၤတဖၣ် ကဆိၣ်ထွဲအဝဲသ့ၣ်တၢ်ဟံၣ်ပတံၣ်ထီၣ်လၢ တၢ်ဆုၤအီၤဆူကီၤမၤအီၤခီပနံၣ်လၢကပတၣ်ကွံာ် အဝဲသ့ၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်မၤနီၣ်မၤယၢဝဲစုၣ်စုၣ်ဘၣ်ယးဒီး သဝီဖိလၢအဟီၣ်ခိၣ်ဘၣ်တၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၣ်အီၤတဖၣ်, ဒီးန့ၣ်ယုၣ်ဝဲဒီးတၢ်ဟးဂုၤဟးဂီၤတဖၣ်အဂီၢ် ဒီးယုၣ်ထီၣ်စ့ၣ်ကီးဝဲလၢတၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါပနီၣ် လၢတၢ်ဟံးဆီလီၤဝဲဟီၣ်ခိၣ်လီၤသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်အါထီၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤ ဒ်သီးအဝဲသ့ၣ်လံာ်ပတံၣ်ထီၣ်အဂီၢ်လၢအဝဲသ့ၣ် ကွဲးဝဲန့ၣ်ကဆိၣ်ဒီး တၢ်ရဲၣ်ဖျါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ - KHRG)

တၢ်ဟံၣ်ပတံၣ်ထီၣ်လံာ်ပတံၣ်ထီၣ်တဖၣ်လၢအတုၤထီၣ်ထီၣ်ဘး

တၢ်ဟံၣ်ပတံၣ်ထီၣ်လံာ်ပတံၣ်ထီၣ်တဖၣ် မ့ၢ်ဒ်ကယၤကျဲတဘီၤလၢတၢ်သူၤအီၤသ့ဒီးညီဝဲဘၣ်ဆၣ်, အါဒ်တၢ်တက့ၢ်တၢ်ဟံၣ်ပတံၣ်ထီၣ်လံာ်ပတံၣ်ထီၣ်တဖၣ် တၢ်တဒီးန့ၣ်ဘၣ်ကွဲးအစၢနီၣ်တမံၤလၢ တၢ်ကရၢကရိဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ် (ပုၤလၢအပပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ်လၢအမၤတၢ်ဆၢတံာ်သ့) အိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီဖျါလၢတၢ်တဒီးန့ၣ်ဘၣ်ကွဲးတၢ်စံးဆၢဘၣ်အယီၤ, သဝီဖိတဖၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢကွံာ်ဝဲ လၢဘၣ်အိၣ်ခိးတၢ်စံးဆၢကဟဲကွဲးကဒါကွဲး ဒီးမၤယံာ်မၤနီၣ်ထီၣ်န့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်လၢကစူးကါဝဲတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်အဂီၢ်အဂၤတဖၣ် ဒီးမၤလီၤစၢ်ကွံာ်ဝဲသဝီဖိတဖၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢ ကဒီသဒၤလီၤကွဲးအသးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အဒိ, နီၣ်ဝ---, လၢဒ်နီၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ချၢၣ်လွံၤထူၣ်ကီၢ်ရှၢၣ်, တဲးဝဲလၢ- “ပတြီအဝဲသ့ၣ် သုၣ်ပုၤ ဝဲအဝဲသ့ၣ်တုၤထီၣ်တၢ်သူၣ်ထီၣ်အဆၢကတီၢ်လီၤ. ဒီးပယုၣ်ထီၣ်စ့ၣ်ကီး (ဆုၤထီၣ်လံာ်ပတံၣ်ထီၣ်) ဘၣ်ဆၣ်တၢ်စံးဆၢတဟဲကွဲးနီၣ်တမံၤဘၣ်.”

နီၣ်ဝ---, (မုၣ်, ၄၂ နံၣ်), လၢဒ်နီၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ချၢၣ်လွံၤထူၣ်ကီၢ်ရှၢၣ်/ပကိၢ်နီၣ်မုၢ်ထီၣ် (တၢ်မၤတၢ်ထီၣ်လိာ်သံကွဲးဝဲ လၢဒ်နီၣ်ကီၢ်ဆၣ် ၂၀၁၅ နံၣ်)^{၁၃၃}

^{၁၃၃} ကွဲးဘၣ် Source #17 တက့ၢ်.

တၢ်အံၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကဟံၣ် ဒီးတၢ်မၤဟးဂီၤတၢ်စုၤလီၤခိၣ်ခိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ် မူၤဒါလီၤတၢ်လီၤဆဲးတအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂ့ၢ်အါမံၤအဖီခိၣ်, ခီဖျါလၢတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အယိ တၢ်မၤပယုဲသ့ၣ်တဖၣ်ဟဲပိာ်ထွဲထီၣ်အခံၤ ဒ်အမ့ၢ်-

“ယဖီခွါဆူၤထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ်ဆူၤအဝဲသ့ၣ်အိၣ် (ပနဲတၢ်ကပီၤကရူာ်), ဘၣ်ဆၣ်ပတၢ်ဒီးန့ၣ်တၢ်စံးဆၢ (ဟ့ၣ် ပှၤတၢ်စံးဆၢ) လၢအဝဲသ့ၣ်အိၣ်နီတမံၤဘၣ်. ယဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူ (ဘျဲးဒဲၣ်) ပှၤဟံးမူၤဒါလၢကလုာ်ဂ့ၢ်ဝီဟံ တံၤအအိၣ်, ဘၣ်ဆၣ်ယတၢ်ဒီးန့ၣ်က့ၤတၢ်စံးဆၢ (ဟ့ၣ်ပှၤတၢ်စံးဆၢ) လၢအအိၣ်နီတမံၤဘၣ်. အါန့ၢ်အဖီခိၣ်, အဝဲသ့ၣ် (ပှၤလၢအတုထီၣ်ကျဲတဖၣ်) တယံာ်ဒီးဘၣ်န့ၣ်ဘျီဂ့ၢ်ဒီးမၤလဲၣ်ထီၣ်ဝဲကျဲအယိမၤဟးဂီၤဝဲ (ယဟီၣ်ခိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ် တၢ်ဖျးကျိးတဖၣ်) အါန့ၢ်ဒီးလၢညါန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကွံာ်လီၤဝဲလၢတဖၣ် (ဟဲလၢတၢ်တုထီၣ်ကျဲ) လၢယတၢ်သ့ၣ် တၢ်ဖျးအလီၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ, လၢလၢတၢ်ကွံာ်အီၤဖဲန့ၣ်တဖၣ်မၤဟးဂီၤကွံာ်ဝဲယရီၤဘၣ်ထူၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ, ယကွးယရီၤဘၣ်အထူး (လၢရီၤဘၣ်ထူၣ်လၢဟးဂီၤတဖၣ်)တသ့လၢဘၣ်. တၢ်တုထီၣ်ကျဲအံၤ မၤဟးဂီၤဝဲယတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်အလီၤအါန့ၢ်ဒီးဖဲ (ပှၤတုကျဲ) တၢ်တဘျီန့ၣ်လီၤ.”

စီၤယ---(ခွါ.၅၀), တနီသရံၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ဘျဲးဒဲၣ်ကီၢ်ရုၣ်/တနီသရံၣ် ကီၢ်ခီ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လီၤသံကွၢ်ဖဲ လၢဖျါတြုၤအါရံၤ ၂၀၁၇ နံၣ်) ^{၁၃၄}

တၢ်တြီမၤတံာ်တၢ်လၢကျဲတဖၣ် အိၣ်ဝဲအကလုာ်ကလုာ် ဖဲသဝီဖိတဖၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ် လံာ်ပတံထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အဖီခိၣ် အယိ မ့ၢ်တၢ်လၢအကဲထီၣ်တၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီ လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဆိကတၢ်တမံၤမ့ၢ်ဝဲ, တၢ်တီၣ် ထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်အကျဲတအိၣ်ဖျါလီၤတၢ်ဘၣ်, ဒ်ပစံးတၢ်အသိးပှၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤလၢ အဘၣ်မူဘၣ်ဒါလၢကဘၣ်ဟံးထီၣ် ဖီၣ်ထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ဒ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ်တအိၣ်လီၤတၢ်ဘၣ်. အါန့ၢ်အဖီခိၣ် လၢတၢ်မၤတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤအပူၤ, တၢ်တရဲတလဲအိၣ်ဝဲလၢသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ် ခီဖျါတၢ်ဂ့ၢ်လီၤတၢ်လီၤမံတအိၣ်ဒီးတရဲဒ်ပစံးတၢ်သိး, ဒီပနံၣ်ဖဲလဲၣ်တဖုမၤဝဲ မ့တမ့ၢ် မတဂၤမၤတၢ်ဆၢတဲာ်လဲၣ် မ့တမ့ၢ် မတဂၤဟံးမူၤဒါလၢကဘၣ်ကွံာ်သမံသမိးက့ၤ တၢ်ဖဲတၢ်မၤတၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ် ဒီးမတဂၤလၢအမူအဒါအိၣ်လၢ တၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢတၢ်ဟံၣ်လီၤအီၤတဖၣ်ကဘၣ်လီၤပူၤထွဲဒီး မၤလၢပှၤထီၣ်ဝဲန့ၣ်ဘၣ်လီၤ. မ့မ့ၢ်တၢ်ကရၢကရီ (ပှၤလၢအပၣ်ယုာ်ပၣ်ဂီၢ်လၢအမၤတၢ်ဆၢတဲာ်သ့)လၢသဝီဖိအိၣ်ဒီးတၢ်ဆဲးကျိးသ့ၣ်တဖၣ် အဝဲသ့ၣ် ဆၢတဲာ်ဘျီတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဒ်အံၤန့ၣ် မၤဝဲတသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အိၣ်ဒ်လၢတီၣ်ထီၣ်စၢၤန့ၣ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်ဆူထးခီန့ၣ်လီၤ. အဒိ, တၢ်ဂ့ၢ်ဟဲပာ်ထီၣ်လၢနီၣ်တီၤပျါကရူာ်, နီၣ်တကီၢ်ကီၢ်ဆၣ်တခါအိၣ်ဒ်အံၤ-

“စးထီၣ်ဖဲ ၂၀၁၇ နံၣ်အပူၤ, သဝီဖိတဖၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ် (သုးခိးကီၢ်ဆၢဆါကွံာ်ဝဲသဝီဖိဟီၣ်ခိၣ်ဒီးခုၣ်အဲၣ်ယုာ် သ့ၣ်ပှၤပျါကွီၤလၢတၢ်သ့ၣ်သီထူၣ်အဂီၢ်) တခါဆူခုၣ်အဲၣ်ယုာ်ကရူာ်ခိၣ်တဖၣ်အအိၣ်ဘၣ်ဆၣ် ကရူာ်ခိၣ်တဖၣ် ဘျီတဲာ်ဂ့ၢ်အံၤတန့ၢ်ဘၣ်. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ, အဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဝဲလၢသဝီဖိတဖၣ်ကကွဲးထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်ဆူ ခုၣ်အဲၣ်ယုာ်ကီၢ်ဆၣ်ဝဲဒါဒီးန့ၣ်လီၤ. ဖဲန့ၣ်ဝဲ, သဝီဖိလၢအဟီၣ်ခိၣ်ကဟံၣ် ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ယုာ်အီၤတဖၣ် ကွဲးထီၣ် လံာ်ဒီးဆဲးလီၤစ့ၢ်ကီၢ်စုၤမုၢ်ကျါဒီးတီၣ်ထီၣ်ဝဲဆူ ခုၣ်အဲၣ်ယုာ်ကီၢ်ဆၣ်ဝဲဒါဒီးန့ၣ်လီၤ. ခုၣ်အဲၣ်ယုာ်ကီၢ်ဆၣ် ဝဲဒါဒီးစံးဆၢက့ၤအဝဲသ့ၣ်လၢ သုမၤအိၣ်တၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်အံၤ ဒ်သုမၤအိၣ်ညီန့ၢ်လၢညါအသိးသ့ဝဲလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ပကမၤ စၢၤသုလၢ တၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူညါတသ့ဘၣ်.”

ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါအံၤတၢ်ကွဲးအီၤလၢ KHRG ပှၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိ ဖဲနီၣ်တကီၢ်ကီၢ်ဆၣ်, နူပျါယာ်ကီၢ်ရုၣ်/ကညီကီၢ်စဲၣ်ကလံၤထံး (ဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဖဲလၢယူၤလဲ ၂၀၁၇ နံၣ်) ^{၁၃၅}

^{၁၃၄} ကွၢ်ဘၣ် Source #68 တက့ၢ်. အဝဲအံၤမ့ၢ်ဝဲသၢဘျီတဘျီလၢဒီပနံၣ်ဟဲကွံာ်ဝဲလၢကတုထီၣ်ကျဲတၢ်တိာ်ကျဲၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲဒီပနံၣ်ဟဲ ဝဲအဆိကတၢ်တဘျီန့ၢ်, ထဲၣ်လီၤဝဲကျဲဝဲလံာ်ဘၣ်ဆၣ်တခါလီၤဝဲဒီးဘၣ်. ဖဲလၢအဟဲကဒီးဝဲဖဲ ၂၀၁၇န့ၣ်, စးထီၣ်ဒါလီၤဒီးမၤလဲၣ်ထီၣ်ဝဲကျဲန့ၣ် လီၤ.

^{၁၃၅} ကွၢ်ဘၣ် Source #38 တက့ၢ်.

မ့ၢ်လၢတၢ်ဂၤအဂၤတဖၣ်တခီ၊ တၢ်သးတမံတၢ်ဂၤသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်ဘျါၣ်အီၤလၢကျဲၤလၢခံၣ်ယၢ်ဘးအၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်
ဝဲသ့အသိးတအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်မနုၤအယိလဲၣ်, လီၤကဝီၤပုၤမၤတၢ်ဆၢတဲာ်ပၤ ဒီးပုၤန့ၣ်စိန့ၣ်ကမီၤလၢတၢ်ဖိ ခိၣ်တဖၣ်
ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဘျါလၢ တၢ်မၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်အဖီခိၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ဟဲဟ့ၣ်ဒုးအိၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢခိၣ်ဖး
လၢဆိးအယိန့ၣ်လီၤ.

၆ KHRG လီၤကဝီၤပုၤမၤသကိးတၢ်တဂၤပၢ်ဖျါဝဲအသိး,

“အဆိကတၢ်အဝဲသ့ၣ် (သဝီဖိတဖၣ်) ဆၢထီၣ်ဝဲလံာ်ပတံထီၣ်ဆူသဝီသးပုၤအိၣ်, ဘၣ်ဆၣ်တၢ်ဂၤအံၤတၢ်ဆၢတဲာ်
အီၤလၢသဝီသးပုၤတသ့ဘၣ် မ့ၢ်လၢခိၣ်န့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ကွဲၣ်လွဲၣ်သဝီသးပုၤအယိလီၤ. ဝံၤအလီၢ်ခံ, သဝီဖိတဖၣ်
ဆၢထီၣ်ကဒီးတၢ်ဂၤဆူ ကီၢ်ဆၣ်ဒီးပတံကဝီၤပုၤန့ၣ်စိန့ၣ်ကမီၤတဖၣ်အိၣ် လၢကဘျါၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဂၤလီၤ.
သနၢ်ကုညီၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဂၤတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ကွၢ်ကပၢ်ကွၢ်အီၤ, အါန့ၣ်အဖီခိၣ်သဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်တၢ်လိာ် ဘၢလိာ်ကွီၢ်အီၤ
လၢခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်, အဝဲသ့ၣ်ဆၢထီၣ်လံာ်အံၤဖးယံာ်လံာ်သနၢ်ကုမတၢ်တဂၤမး တအိၣ်လၢကဘျါၣ် န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဂၤဘၣ်.
ဝဲပုၤတအိၣ်နီတဂၤလၢကဘျါၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဂၤအခါ အဝဲသ့ၣ်စးထီၣ်ကရၢၢ်ထီၣ်က့ၤ အဟီၣ်ခိၣ်တချုးဒီးလၢ
တၢ်လိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ်အဝဲသ့ၣ် (လၢခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်) ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဆၢထီၣ်လံာ်ဘၣ်ဆၣ် ဘၣ်တၢ်ကွၢ်ကပၢ်ကွၢ်အီၤဒီး
တဒီးန့ၣ်ဘၣ်က့ၤစ့အိၣ်လိးနီတဘးစ့ၢ်ကီးဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်ဆၢထီၣ်လံာ် မ့ၢ်လၢအဲၣ်ဒီးန့ၣ်က့ၤဝဲအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လီၤ.
ခိၣ်န့ၣ်ဒီးပုၤန့ၣ်စိန့ၣ်ကမီၤဘၣ်ထွဲတဖၣ် တမၤတၢ်နီတမံၤလၢကဒီးသးဘျါၣ်န့ၣ်က့ၤ သဝီဖိတၢ်ဂၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤဘၣ်.”

စီမ--- (ခွါ), KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိလၢဒီးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်,
တီအူကီၢ်ရၢၢ်/ကညီကီၢ်စၢ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲလၢနီၤဝုဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၁၆}

အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ဟူးဂဲၤဒီးဂဲၤလိာ်ဝဲလၢတီၣ်ထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ်တဖၣ်ဆူ တၢ်ကရၢၢ်တဖုဘၣ်တဖုသနၢ်က့ၤ ခီဖျိလၢ
တၢ်စံးဆၢတအိၣ်နီတမံၤဘၣ်အယိ လၢကဆဲးဂဲၤလိာ်ဒီးဝဲန့ၣ်ခဲးတၢ်လၢ အနီၢ်ကစၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အဂီၢ် အတၢ်နၢ်န့ၣ်
လီၤက့ၤအဝဲသ့ၣ် တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤစ့ၤကွၢ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်တမ့ၢ်အသးဆဲးခီဖျိတထံၣ်ဝဲကျဲအိၣ်လၢ
တၢ်ကဘျါၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဂၤကီတဖၣ်ဘၣ်. မ့ၢ်တခီ ဆိမိၣ်ဝဲလၢ တၢ်ဂၤတၢ်ကျိၤလၢကွဲးဝဲလၢလံာ်ပုၤတဖၣ်တဘၣ်
ထွဲဖိမဲလိာ်သးအယိခါန့ၣ်လီၤ. နီပထံၣ်ဘၣ်တၢ်အဒိလၢအဖီလၢအသိး-

“အဝဲသ့ၣ်ကွဲးထီၣ်လံာ်တဘျီဆူကီၢ်ဆၣ်ခိၣ်အိၣ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်စံးဆၢတဟဲလၢကီၢ်ဆၣ်ခိၣ်အိၣ်နီတမံၤဘၣ်. ပနၢ်
ဟူလၢလီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်ပၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂၤအံၤ (တၢ်ခူၣ်ထူ) ဆူကီၢ်ရၢၢ်ခိၣ်အိၣ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်စံးဆၢတအိၣ်နီတမံၤ
စ့ၢ်ကီးဘၣ်. အဝဲသ့ၣ် (သဝီဖိတဖၣ်) ဆိမိၣ်ဝဲတၢ်အံၤ (မ့ၢ်ခီဖျိလၢ) တၢ်ဂၤတၢ်ကျိၤလၢကွဲးဝဲလၢလံာ်ပုၤတဖၣ်တဘၣ်
လီၤဘၣ်စးဒီးတၢ်အကျိၤကျဲအယိခါန့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ် ကွဲးတီၣ်ထီၣ်ဝဲလံာ် (လံာ်ပတံထီၣ်) အံၤဆူ (ကီၢ်ရၢၢ်
ခိၣ်) အိၣ်လဲန့ၣ်လီၤ.”

နီလ--- (မုၢ်, ၂၇ နံၣ်), ဆိထံးကီၢ်ဆၣ်,
ချၢၣ်လွံၤထူၣ်ကီၢ်ရၢၢ်/ပကိကီၢ်ခီမုၢ်ထီၣ် (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢနီၤဝုဘၣ် ၂၀၁၆ နံၣ်)^{၁၇}

^{၁၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #22 တက့ၢ်.
^{၁၇} ကွၢ်ဘၣ် Source #48 တက့ၢ်.

တၢ်ဟဲဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးအဂ့ၢ်အခါးတဖၣ်

တၢ်အဂ့ၢ်အခါးတခါလၢပထံၣ်ဘၣ်လၢ တၢ်ဟံးဖျါထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အါထီၣ်န့ၣ် ဒိဖျါလၢဂံၢ်ခိၣ်ထံးပုၤတဝၢ တၢ်ကရၢကရိတဖၣ် န့ၣ်လီၤဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤလဲၤတၢ်ဂ့ၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ဂံၢ်ခိၣ်ထံးပုၤတဝၢတၢ်ကရၢကရိတဖၣ် အတၢ်န့ၣ်လီၤ ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤမ့ၢ်ကျဲတဘိလၢအကဲထီၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢ သဝီဖိတဖၣ်ကဟံးဖျါထီၣ်ဘၣ်အတၢ်သးတမံအဂီၢ်ဒိဖျါလၢ လီၤကဝီၤပတီၢ်န့ၣ်သဝီဖိတဖၣ် တအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ယး တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျါတဖၣ်ဒီး တသ့ၣ်ညါစ့ၢ်ကီးဝဲ မ့ၢ်မတဂၤလၢမၤန့ၢ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဆၢတဲာ်သ့တဂၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ထီၣ်သဝီဖိတဖၣ်ယုထီၣ်ဝဲလၢဂံၢ်ခိၣ်ထံးကမျၢၢ်တၢ်ကရၢကရိ တဖၣ်ဒီးပုၤဂ့ၢ်ဝီကမျၢၢ်တၢ်ကရၢကရိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီး တၢ်ဆဲးကျိးဒီးတၢ်ကရၢကရိပုၤဘျးဝဲကရူာ်အဂၤ တဖၣ် လၢအမၤတၢ်ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ကတိၤန့ၢ်ခဲးတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တကတီၢ်ယီ, သဝီဖိတဖၣ်ယုထီၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲဆူဂံၢ်ခိၣ် ထံးကမျၢၢ်တၢ်ကရၢကရိတဖၣ် ဒီးပုၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်ကရၢကရိသ့ၣ်တဖၣ် ကဟံးအဝဲသ့ၣ်တၢ်မၤလိဘၣ်ယးတၢ်မၤဆူၣ်ထီၣ် ပုၤတဝၢတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ် ဒ်သိးဒီးမၤနီၣ်မၤယါဝဲတၢ်ဂ့ၢ်လၢ ကဲထီၣ်သးဒ်တၢ်အုၣ်ကီၤသးအသိးကသ့အဂီၢ် ဒီးပဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢကျဲၤလဲၣ်ကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်လၢ အတၢ်ဟံးဖျါထီၣ် တၢ်သးတမံတၢ်ဂ့ၢ် ဒီးလံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ်တဖၣ်ကအိၣ်ဒီး အသ့အသၣ်ဒီးကဲဘျးကဲဖျိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤဂံၢ်ထီၣ်ထံးကမျၢၢ်တၢ်ကရၢကရိတဖၣ်န့ၣ်လီၤဝဲဆူ ဟီၣ်ကဝီၤပုၤလၢကမၤစၢၤသဝီဖိတဖၣ်လၢ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ် န့ၢ်အဝဲသ့ၣ်အကံၢ်အစီဒီးဂ့ၢ်ကျဲးစၢး ယုနၢ်ပၢၢ်ဝဲန့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်တၢ်အိၣ်သး, ဒီးသဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် တဖၣ်အိၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အဂ့ၢ်အခါးအဂၤတခါလၢ ဘၣ်မနုၤအယိတၢ်ဟံးဖျါထီၣ် လံာ်ပတံထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အါထီၣ်န့ၣ်မ့ၢ် ဝဲသဝီဖိတဖၣ် ဟံးဖျိၣ်သ့ယုဝဲ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်အကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တခါလၢဘၣ်ထွဲဒီးဂံၢ်ခိၣ် ထံးကမျၢၢ်တၢ်ကရၢကရိတဖၣ် လၢမၤစၢၤလဲၤဒ်သဝီဖိလၢဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီး တၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ကဟံးလၢမလ့ၤရှါ ဒီပနံၣ်လၢအမ့ၢ်စူၤရံၤစူၤဘၢဒီပနံၣ် (Surisuban company) ဝဲတနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. စၣ်အယၤဝုၤလၢကီၢ်ပယီၤ ပီၤရိပုၤဘျးဝဲ” မ့ၢ်ပီၤရိပုၤဘျးဝဲဟံးဖျါထီၣ်ဝဲ ဂံၢ်ခိၣ်ထံးကမျၢၢ်တၢ်ကရၢကရိတဖၣ် မၤစၢၤဆိၣ်ထွဲဝဲန့ၣ်သဝီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ် ဒ်သိးကတုၤထီၣ်ထီၣ်ဘးလၢကျဲၤလဲၣ်န့ၣ်အဝဲစံးဝဲလၢ-

“ဘၣ်ထွဲဒီး MSPP တၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်တၢ်တြီဆၢထီၣ်အိၣ်အိၣ်ဝဲလီၤ. အခိၣ်ထံးတပတီၢ်န့ၣ် ပဆၢထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်ဒီးဝဲတၢ်ဟဲ သံကွၢ်သမံသမိးဝဲတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအခါ ကျဲလၢပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ်သ့ၣ်န့ၣ်တဘၣ်ဘၣ် ဒီးဒိဖျါလၢမၤတၢ်တတီၢ်ဘၣ်အယိ, ပတြီဆၢထီၣ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်တြီဆၢထီၣ်တၢ်ဝဲအံၤ တမ့ၢ်ပမၤအီၤဒိၣ်ခိၣ်မုၢ်မုၢ်ဘၣ်. ပဟံးဖျါထီၣ် ပတၢ်ဘၣ်သးလၢဒီပနံၣ်ဝဲဒီးအမဲာ်ညါ လၢတအိၣ်ဒီးတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးနီၣ်တမံၤဘၣ်. တၢ်တြီဆၢထီၣ်တၢ်ဟံးဖျါထီၣ် သးဝဲအံၤဝဲအလီၢ်ခဲ ပိာ်ထွဲထီၣ်အခံတၢ်ထံာ်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးက့ၤဒီးပဒိၣ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ကရူာ်တဖၣ်လၢလီၤကဝီၤဝဲအံၤ အတၢ်ပညိၣ်မုၢ်ဒ်သိးပုၤအဂၤစ့ၢ်ကီးကစးထီၣ် ဟူးဂဲၤဝဲဒီးသ့ၣ်ညါအဝဲသ့ၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲ တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ဟူးဂဲၤဝဲလၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်တြီဆၢထီၣ်ဝဲဒီပနံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ် ကျဲအိၣ်ဝဲ အဘိဘိ ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးပုၤတဝၢတၢ်ကရၢကရိတဖၣ် လၢကဟူးဂဲၤအါထီၣ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ် အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.”

စၣ်အယၤဝု (ခွါ), ကီၢ်ပယီၤပီၤရိပုၤဘျးဝဲမူဒါခိၣ်, မ့ၢ်ပီၤရိပုၤဘျးဝဲ, တၢ်မၤတၢ်ထံာ်လိာ်သံကွၢ်ဝဲ လၢယနုၤအါရံၤ ၂၂သိ, ၂၀၁၈ နံၣ်)^{၁၃၈}

^{၁၃၈} ကွၢ်ဘၣ် Source #13 တက့ၢ်.

ခိဖျိလၢအဝဲသ့ၣ်ထံၣ်ဝဲလၢ တၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ်တဒိသဒါအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်အမဲၣ်ညါ မ့ၢ်တၢ်လၢကစံၣ်ညါအဝဲသ့ၣ် တခါန့ၣ်လီၤ.

၆. သဝီဖိလၢဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီးတၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် ခိဖျိတၢ်မၤမုၢ်ကျါဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ် တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ် တအိၣ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢကယုကျဲးဒီးန့ၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် လၢတၢ်တိာ်တြၢအဂီၢ်ဘၣ်. ညိန့ၢ် ပုၤလၢအိၣ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမိၤဒ်အမ့ၢ် ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်, သုးဒီးပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမိၤအဂၤတဖၣ်, အိၣ်လၢခိပနံၣ်တဖၣ် အလီၢ်ခဲအယီၤ သဝီဖိတဖၣ်တူၢ်ဘၣ်ဝဲလၢ တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတအိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ် အဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကတိၤလၢညါ

လံာ်အဆၢဖိအံၤယုထံၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ယး သဝီဖိတဖၣ်အတၢ်ထံၣ်ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢ အကဲထီၣ်တၢ်မၤ တံာ်တၢ်တၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တိာ်တြၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟံးထံၣ်နီၤဖးအံၤအတၢ်ပညိၣ် မ့ၢ်ဒ်သီးကနၢ်ပၢ်ဘၣ် သဝီဖိတဖၣ်ကသုသုဝဲ တၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်တဖၣ် ဒ်သီးကဒိသဒါဝဲတၢ်မၤဘၣ်ဒိခိဖျိတၢ်မၤ မုၢ်ကျါဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤလၢ ခိခိၣ်ပုၤတဝၢတဖၣ်အိၣ်တၢ်အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. KHRG တၢ်ဟံးဖျါတဖၣ် အပူၤ, ဟံးဖျါထီၣ်ဝဲသဝီဖိလၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတဖၣ် မ့ၢ်အိၣ်သန့ကဒီးတၢ်နၢ်ပၢ်တဒိတဆံးဘၣ်ယး တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢဘၣ်ဆၣ် အဝဲသ့ၣ်တအိၣ်ဒီးတၢ်နၢ်န့ၢ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ် လၢကဒိသဒါအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၉} KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစိၣ်ဖိတဖၣ်ဟံးဖျါထီၣ်တုၢ်ဝဲလၢ တၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢတၢ်ဟံးလီၤအီၤတဖၣ် တဒိသဒါန့ၢ်ထံၣ်ဖိကီၢ်ဖိတဖၣ် တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ဘၣ်အဖိခိၣ်, သဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်ဘၣ်တၢ်မၤတံာ်တၢ်အါမး လၢကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တိာ်တြၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်တခါမ့ၢ်ဝဲ, ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဘျၢတဖၣ်အခိပညိတအိၣ်ဖျါလီၤတံာ်တကးဘၣ် တၢ်ဒိသဒါဒီးတၢ်သူဟီၣ် ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဘျၢတဖၣ် တၢ်သူအီၤတဒီးသီးဘၣ်အယီၤ ကဲထီၣ်စ့ၢ်ကီးတၢ်ကီတၢ်ခဲလၢသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဂၤတခါခိဖျိလၢကျိၣ်စ့တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ် ဒီးတၢ်အိၣ်ကဘျးကဘျၢအိၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကီး လၢကီၢ်ပယီၤစံၣ်ညါပိတုသန့အပူၤယီၤ ကဲထီၣ်တၢ်ကီတၢ်ခဲလၢ သဝီဖိတဖၣ်ကန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တိာ်တြၢန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ဟံးဖျါထီၣ် အီၤလၢပုၤဒ်လၢလံာ်အံၤအသီးန့ၣ်လီၤ.

ခိခိၣ်ပုၤတဝၢလၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတဖၣ် အတၢ်သ့ၣ်ညါနၢ်ပၢ်ဘၣ်ယး တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢ

လံာ်တၢ်ဟံးဖျါတဘျုးအံၤ လၢတၢ်ကွဲးအီၤလၢ KHRG ဟံးဖျါထီၣ်ဝဲတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢသဲးသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်သူဝဲလၢ ကထိဒါသဝီဖိတဖၣ်လၢအဂၤဆၢထၢၣ်တြၢဆၢဝဲခိပနံၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိခၢၣ်စးဒီး ပဒိၣ်ပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ်လၢ အဟံးန့ၢ်ဆူၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီး မၤဟးဂီၤသဝီဖိတဖၣ်တၢ်စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်ဒီး တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိပနံၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိခၢၣ်စးသ့ၣ် တဖၣ် သူဝဲကီၢ်ပယီၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီကျဲသန့ လၢကလိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ်ဝဲသဝီဖိလၢအဂ့ၢ်လိာ်ဟးထီၣ် ကွၢ်လၢအဟီၣ်ခိၣ် လၢတၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၢ်အီၤလၢတၢ်ကမၤမုၢ်ကျါဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.^{၁၉} အါန့ၢ်အန့ၢ်, ခိပနံၣ်ဒီးပဒိၣ်ပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမိၤခၢၣ်စးတဖၣ် သူဝဲကီၢ်ပယီၤတၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢ ကမၤယံးဝဲသဝီဖိတဖၣ် လၢကဟံးဖျါထီၣ်ဘၣ်အတၢ်ထံၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, လၢကအိၣ်ဖျိၣ်ရိဖျိၣ်တဲသကိးတၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်န့ၢ်မ့ၢ်ဝဲဒ်သီးကမၤတံာ်

^{၁၉} တၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤ ဘၣ်ထွဲလိာ်စ့ၢ်ကီးအသးဒီးတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢဒုးန့ၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲဘၣ်ယးတၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တိာ်တြၢ အကျဲတအိၣ်အါအါဘၣ်လၢ တၢ်ကယီၤထံၣ်လူၤဟီၣ်ထွဲတၢ်မၤပယုတၢ်ဂ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကွၢ်ဘၣ်“Foundation of Fear: 25 years of villagers’ voices from southeast Myanmar,” လါအီးကထိဘၣ်, ၂၀၁၇န့ၣ်.

^{၁၉} ကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်အဒိတခါ-ဝဲဖိကဟၣ်ဝဲၤကျဲၤနီၣ်ဂံၢ် (၁) ဟံးဆူၣ်န့ၢ်ဝဲသဝီဖိဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် က---သဝီ, ရှိၣ်ပုၤဒ်ကရူာ်, တီအူကီၢ်ရှၢၣ် ဝဲ ၁၉၉၆ န့ၣ်လၢကတုထီၣ်ဝဲဒၣ်ထံၣ်ဟံးကီၢ်အလီၢ်လၢ ဟီၣ်ခိၣ်လၢအဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဝဲအလီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သန့က့ၢ်, သဝီဖိတဖၣ် တဒိန့ၢ်ဘၣ်ကုၤစုအိၣ် လိးနီတဘးဘၣ်. ဝဲ ၂၀၁၄ န့ၣ်န့ၣ်, သဝီဖိတဖၣ်တီၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူၣ်ကွီၢ်ဘျီၣ်လၢကယုက့ၢ် ဟီၣ်ခိၣ်လၢအမိၤပံၤဖဲဖဲဟ့ၣ် သါတုၢ်ဝဲဒီးမၤန့ၢ်က့ၢ်ဝဲအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သန့က့ၢ်, ဝဲ ၂၀၁၇ န့ၣ်န့ၣ်, ဝဲဖိကဟၣ်ဝဲၤကျဲၤ နီၣ်ဂံၢ် (၁) စးထီၣ် လိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ်ဝဲသဝီဖိတဖၣ် ဒီးတီၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူၣ်ကွီၢ်ဘျီၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ယုၣ်ကွၢ်ဝဲလၢ (တၢ်တီၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်) တၢ်ဂ့ၢ်အံၤန့ၣ် လီၤ. ကွၢ်လၢ Source #78, #47 တက့ၢ်.

တၢ်ဒီးမၤပျံၤမၤဖးဝဲသဝီဖိလၢအတြီဆၢထီၣ်ဒါအဝဲသ့ၣ်ခိပနံၣ် လၢဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဒီးမၤဟးဂီၤဝဲသဝီဖိအတၢ်စုလီၤခိၣ် ခိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အနီၣ်ကီၢ်တခါ, KHRG ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကစီၣ်ထဲတခါဘၣ်ယး ဒီးသဝီဖိတၢ်ထီၣ်ခိပနံၣ်တၢ်ဂၤ ဆူကွီၢ်ဘျီၣ်ဖဲ ၂၀၁၅ ဒီး၂၀၁၈ နံၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ.

ဒ်လဲၣ်ဂၤဂၤ, သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်တသ့ဝဲကွီၢ်ဘျီၣ်သန့လၢတြီဆၢထီၣ်ဒါဝဲခိပနံၣ် မ့တမ့ၢ် ပဒိၣ်ပပုၤပုၤန့ၣ်မိန့ၣ်ကမီၤတဖၣ် အတၢ်မၤပယုၣ်ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်အတၢ်တိၢ်ကျဲၤအါအါဘၣ်သန့က့, သဝီဖိတဖၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်အတၢ်သ့ၣ် ညါဒ်အိၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်အသိး ဒီးလူၤပိၣ်မၤထွဲဝဲဒ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီအကျဲတဖၣ်အသိး, တဘျီလၢလၢဖဲအသ့ဝဲ အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ် လၢအလီၤဆီလိာ်အသးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၂၀၁၆ နံၣ်ကီၢ်မ့ၢ်မၤ အိၣ်ခိပနံၣ် စးထီၣ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်လၢ ကမၤတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးဖဲတီအူကီၢ်ရၣ်အခါ, သဝီဖိတဖၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ပျဲ လၢဖိးသဲစး လၢပၤကီၢ်အိၣ်လၢကဟ်ဖျါထီၣ်သးလၢကထီၣ်ဒါဝဲတၢ်ဂၤအံၤ ဒ်တၢ်ဘျီနီၣ်ကံ (၁၉) ဟ်ဖျါဘၣ်ယးတၢ်ဟ်ဖိၣ် ထီၣ်သးကစုန့ၣ်ယးဒီးကမျၢဟးဟ်ဖျါထီၣ်သးတၢ်သိၣ်တၢ်သီ (Peaceful Assembly and Peaceful Procession Act) အသိးန့ၣ်လီၤ. ဒ်စီၤသ---ဟ်ဖျါဝဲအသိး--

“ပကဆဲးမၤတၢ် (ဟ်ဖျါထီၣ်သး) ဒ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီကျဲအသိး (လၢပကဒီးန့ၣ်ဘၣ်က့ၤပဟီၣ်ခိၣ်) အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.”
စီၤသ--- (ခွါ, ၃၆ နံၣ်), ဟ---သဝီ, ထီတတူၣ်ကီၢ်ဆၣ်,
တီအူကီၢ်ရၣ်/ကညီကီၢ်စဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢယနူၤအါရံၤ ၂၀၁၆ နံၣ်) ^{၁၄၁}

အါန့ၣ်ဒီးတၢ်ဝဲအံၤအဖီခိၣ်, သဝီဖိတဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ယး ထံကီၢ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ်သဲစးတၢ်ဘျီဒီး ယုထီၣ်ဝဲလၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ် တၢ်ဒီးသဒီးတၢ်တီတၢ်တြီလၢအိၣ်ဒီးအလုၤအပူၤဒ်သိးသိးန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်တူၢ် ဘၣ်ဝဲလၢဒ်တၢ်ဘျီမိၢ်ပုၤတခါအသိး, တၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ် တၢ်ကဘၣ်သ့ၣ်အိၣ်ထဲသိးတုၤသိးလၢပုၤကိးဂၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

“အဝဲသ့ၣ်ကၢးမၤတၢ်တိၢ်ကျဲၤတခါဂၤတခါလၢအဘၣ်လိာ်ဖိးမံလိာ်အသးဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ်တၢ်ပၣ်ပနီၣ်ပတီၢ် အိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤလိာ်ထီၣ်ဖးထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ကဘၣ်မ့ၢ်ဒ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီကျဲအသိးဒီးတၢ် ကြၢးမၤအိၣ်လၢတၢ်သိၣ်တၢ်သီအဖီခိၣ်လီၤ.”
စီၤမ---, (ခွါ), KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိဖဲဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်,
တီအူကီၢ်ရၣ်/ကညီကီၢ်စဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢနီၤဝုဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)

တၢ်နိးတၢ်ဘျးလၢတၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြီအဂီၢ်

သဝီဖိလၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတဖၣ် မ့ၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါထွဲတၢ်ဂၤဘၣ်ယးတၢ်သိၣ်တၢ်သီဒီး တၢ်စံၣ်ညီၣ် ဆၢတၢ်သန့သန့က့, သဝီဖိတဖၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲဆူ KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိတဖၣ်လၢ အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်သ့ၣ်ကယၢ်သန့ လၢဖိးသဲစးသန့က့, သဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်ဘၣ်တၢ်တြီမၤတံၢ်တၢ်အကလုာ်ကလုာ် ဖဲလၢအဝဲသ့ၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂၤဘၣ်ယး တၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤဟးဂီၤတၢ်စုလီၤခိၣ်ခိၣ်ဒီး တၢ်လီၤတၢ်ကျဲၤခိၣ်မ့ၢ်ကျိၤဝဲကွၢ်တၢ်ဂၤထီၣ် ပသီထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တြီမၤတံၢ်တၢ်တဖၣ်အံၤပၣ်ယုၣ်ဒီး ၁) တၢ်သိၣ်တၢ်သီတအိၣ် ဖျါလီၤတၢ်လီၤဆဲး ခိၣ်ဖျါကီၢ်ပယီၤဒီးခုၣ်အိၣ်ယုၣ်ပဒိၣ်သန့ပုၤကတြီလိာ်သးအယီ, ၂) တၢ်သ့ၣ် ညါန့ၣ်ပၢ်ဘၣ်ယးတၢ်သိၣ် တၢ်သီတၢ်ဘျီအကျဲဒီး ကဒီးန့ၣ်ဘၣ် ပုၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်လၢသ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျီတဖၣ်တအိၣ်, ၃) တၢ်သ့ၣ်ကျိၣ်ကျဲၤသန့အကျဲတၢ်လၢ်ဘျီလၢ်စု, ၄)တၢ်အိၣ်ကဘျးကဘျီလၢ တၢ်စံၣ်ညီၣ်ဆၢတၢ်ကျဲၤသန့အပူၤ တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

^{၁၄၁} ကွၢ်ဘၣ်Source #45, #3, #46 and 78) တက့ၢ်.

တၢ်သိၣ်တၢ်သီအိၣ်ပညီတအိၣ်လီၤတၢ်

KHRG တၢ်ဟ်ဖျါတဖၣ်အဖီခိၣ် ဟ်ဖျါဝဲလၢတၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢ သဝီဖိတဖၣ်သုၣ်န့ၣ်တအိၣ်ဖျါလီၤတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ် အဂီၢ်လီၤဆီၣ်တၢ်, တၢ်လီၤလၢဘၣ်တၢ်ပအိၣ်လၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီး ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ခံၣ်ဖုလၢာ်အတၢ်ပဖီလၢန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်အံၤအဖီခိၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအကဲထီၣ်က့ၤ တၢ်မၤတံၢ်တၢ်က့ၤသဝီဖိတဖၣ်လၢကသုၣ်ကျဲသန့လၢဖိးသဲး ဒီးသိး ဒီးကယုၣ်န့ၣ်က့ၤတၢ်အစၢဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်မၤပယုၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢအဟဲခိၣ်ဖျါအသးလၢ တၢ်မၤမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ် ပသီထီၣ် တၢ်တိၢ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်အယိၣ်န့ၣ်လီၤ.

ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ခံၣ်ဖုလၢာ်ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲၣ်လၢ အဝဲသ့ၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီဒီး တၢ်ဘျါသဲးလၢဟ်လီၤဝဲ တဖၣ်ဖိးမံၤလိာ်အသးဒီး ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတၢ်အိၣ်သးန့ၣ်လီၤ. ညီၣ်န့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်သုၣ်န့ၣ်အဲၣ်ယုၣ် တၢ်ဘျါသန့အကျဲဒီး ယုၣ်ထီၣ်ဝဲခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးလၢကဒိသဒါက့ၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢ တၢ်ပံးန့ၣ်ဆူၣ် အီၤလၢ နီၢ်တကၤတၢ်မၤတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တဖၣ်ဘၣ်ဆၣ်သန့က့ၤ, သ့ၣ်ညါက့ၤဝဲလၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်တဟ်ပနီၣ်အဟီၣ် ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၄၂} ဒီပနံၣ်တဖၣ်သုၣ်န့ၣ်ထဲ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ကျဲသန့လၢဟ်လီၤဝဲအသိး, ဒီးယုၣ်ထီၣ်တၢ်ပျဲ လၢပုၤမၤတၢ်လၢတၢ်ဖိခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အအိၣ် လၢကအိၣ်တူၢ်အိၣ်ကလီၤဖူသဝီဖိဟီၣ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီပနံၣ်တဖၣ် သုၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လီၤဟီ (Vacant), လီၤပျီ (Fallow) ဒီးသဘျု (၂၀၁၂) (Virgin Act -2012) တၢ်ဘျါလၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဟီၣ် ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်အံၤအယိၣ် လဲၤတလၢကွၢ်ဝဲတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျါလၢခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဟ်လီၤဝဲဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်ဟ့ၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးဒီး တၢ်ဟ်ပနီၣ်တၢ်န့ၣ်ပၤဘၣ်မိၢ်ပဖီဖု ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ခွဲးယာ်တဖၣ်လၢလီၤကဝီၤတနီၤန့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ်, သဝီဖိတဖၣ်ခိၣ်န့ၣ်ဘၣ်ဘုးဝဲခိၣ်ဖျါတသ့ၣ်ညါလီၤတၢ်လၢ ကဘၣ်လဲၤဆူပဒိၣ်ဖဲလဲၣ်တဖုအအိၣ်ဒီး ကဘၣ်သုၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီဖဲလဲၣ်တခါလၢ ကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်တိၢ်တၢ်တြၢလၢကဒိသဒါန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်သ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်သဝီဖိလၢထံၣ်ဘၣ်တၢ်ကီၢ်တဲခဲ ခိၣ်ဖျါတၢ်တုၤထီၣ်ကျဲဖးဒိၣ်လၢနီၣ်တကီၢ်ကီၢ်ဆၣ်န့ၣ်, သဲးတၢ်ဘျါလၢကဒိသဒါ အဝဲသ့ၣ်တအိၣ်လီၤတၢ်ဘၣ်အယိၣ်, တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအသုၣ်လၢ ပုၤန့ၣ်ဖိန့ၣ်ကမိၤအဖီခိၣ်တဖၣ် မၤဝဲတတုၤထီၣ်ထီၣ် ဘးဘၣ်-

“တၢ်လီၤ (အ့ၣ်ရှၢ်ကျဲမုၢ်ဖးဒိၣ်ဒိတဘိ) အံၤတလီၤကၢ်ဒီးဝဲမ့ၢ်တမ့ၢ်သဝီဘၣ် (အိၣ်ဝဲဒၣ်လၢတၢ်ခံၣ်အဘၢၣ်စၢၤ) ဒီး အိၣ်ဘၣ်လၢတၢ်လီၤလၢ တၢ်ပအိၣ်လၢခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ခံၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်မၤဝဲ(ဟံးထီၣ်တၢ် ဂ့ၢ်လၢတၢ်တုၤကျဲအဂ့ၢ်) ဒ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီအိၣ်ဝဲအသိးဘၣ်ဆၣ် တၢ်သိၣ်တၢ်သီဖဲလဲၣ်တခါလၢအဝဲသ့ၣ်သုၣ်ကသု န့ၣ်လဲၣ်. ပကဘၣ်ဆိကမိၣ်ကဒါက့ၤတၢ်ဂ့ၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်မၤဒ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီအသိးသန့က့ၤ, မ့ၢ်တၢ်အုၣ်ကီၢ်ကအိၣ် တမံၤမံၤလၢတၢ်သိၣ်တၢ်သီတူၢ်လိာ်ဝဲသ့န့ၣ်ခါ.”

စီၤအ---(ခွါ, ၃၈ နံၣ်), ဧ ---သဝီ, နီၣ်တကီၢ်ကီၢ်ဆၣ်, နူပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရှၢ်/ကညီကီၢ်စဲၣ်ကလံၤထံး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢနီၤဝဲဘၣ်, ၂၀၁၇ နံၣ်) ^{၁၄၃}

သဲးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်

ခိၣ်ဖျါလၢတၢ်သုၣ်စူးကါဝဲ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီးခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဟီၣ်ခိၣ်တၢ်ဘျါသဲးအယိၣ်, ခိၣ်ခိၣ်ကမျၢၣ်တဖၣ်သးတနီၤ လၢကသုၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ်အံၤလၢကဒိသဒါအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိး, ခိၣ်ဖျါလၢ တၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ်တၢ်သုၣ်အံၤအကျဲလၢဖိးဒီး သဲးတအိၣ်လီၤတၢ်လီၤမံၤအယိၣ်, ကဲထီၣ်တၢ်ကီၢ်တဲခဲလၢသဝီဖိတဖၣ် ကသုၣ်ကျဲအံၤလၢတၢ်ဒိသဒါလီၤက့ၤအသးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

^{၁၄၂} ကွၢ်ဘၣ် Source #56 တက့ၢ်. ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဟ်ဂၢ်ဟ်ကျဲၤက့ၤဝဲလၢဒီပနံၣ်တဖျါလၢလၢအဟဲမၤတၢ်လၢခုၣ်အဲၣ် ယုၣ်လီၤကဝီၤတဖၣ်, ကဘၣ်လူၤပိာ်ထွဲခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်သဲးတၢ်ဘျါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. (Need to be update)

^{၁၄၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #25 တက့ၢ်.

“ပယုၣ်လၢအမၤစၢၤပၤကသု (မၤတၢ်လၢ) ပဂီၢ်လၢတၢ်သိၣ်တၢ်သီအကျဲအသီးန့ၣ်လီၤ.”

ကိၤ ၆ --- (ခွါ, ၄၈ နံၣ်), ကခ---သဝီ, ထီတထူၣ်ကီၢ်ဆၢၣ်,
တီအူကီၢ်ရၢၣ်/ကညီကီၢ်စံၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢနီၤဝုၣ်ဘၣ် ၂၀၁၅ နံၣ်) ^{၁၄၄}

သဝီဖိတဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်ဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢမိၢ်ပၢၢ်တနီၤဘၣ်ဆၢၣ် တၢ်သိၣ်တၢ်သီဘၣ်ထွဲဒီး
ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်တနီၤပၢၢ်ဘၣ်လၢၤန့ၣ်လီၤ.^{၁၄၅} ဖဲ KHRG မၤတၢ်ထံၣ်သံကွၢ်ဒီး ဂံၢ်ခိၣ်ထံးကမ္ဘာၤတၢ်ကရၢကရီ
ခၢၣ်စးသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်ထွဲဒီး အဝဲသ့ၣ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤဝဲသဝီဖိတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ယး တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်
အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်ပၢၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ တၢ်န့ၢ်ပၢၢ်ဘၣ်ယးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုသန့ဒီး အတၢ်ဘၣ်ဘျးလၢပၤတဝၢသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်
မ့ၢ်တၢ်လၢအရ့ဒိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်ဘၣ်အံၤတကလုာ်မ့ၢ်အိၣ်န့ၣ် ကမၤစၢၤလီၤကွၢ်ဝဲသဝီဖိတဖၣ်အတၢ်ဘၣ်ယိၣ်
ဘၣ်ဘီဖဲလၢအဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဘၣ် တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်လၢကဟူးဂဲၤမၤတၢ် ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဘျးစဲမၤသကိးယုာ်တၢ်
မ့တမ့ၢ်တၢ်ပၢၢ်ဖျါထီၣ်သးအခါန့ၣ်လီၤ.

ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢတဖၣ် တအိၣ်ဖျါရဲၣ်ဒီးလီၤတံၢ်လီၤဆဲးလၢ လီၤကဝီၤပၤတဝၢသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်
မ့ၢ်လၢသဝီဖိတဖၣ်တဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ကသ့ၣ်ညါမၤလိာ်ဘၣ်ယးတၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ် မ့တမ့ၢ်ကဒီးန့ၢ်
ဘၣ်ပၤလၢအသ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်ဘၣ်ယး တၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ်တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ညီၣ်န့ၢ်မၤန့ၢ်ပၢၢ်သးဘၣ်
ယးတၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ် ခီဖျါတၢ်ဂ့ၢ်လၢပၤတဲလၢထးခိၣ်အယီၤ, တၢ်ဝဲအံၤပၢၢ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲလၢအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်
တၢ်န့ၢ်ပၢၢ်ဘၣ်ယးတၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ် တတူၤထီၣ်ထီၣ်ဘးဒီးလီၤတံၢ်လီၤမံဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ခီဖျါလၢသဝီဖိတဖၣ် တသ့ၣ်
ညါလၢကဘၣ်သ့ၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီဘၣ်ထွဲအဂၤအဂၤတဖၣ် ဖဲလၢအဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်
အခါ, သဝီဖိတဖၣ်တအိၣ်ဒီးတၢ်န့ၢ်ပၢၢ်လၢလၢပုၤပုၤဘၣ်ယးဒီး တၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢအဖိးသဲးလၢကသုစူးကါဝဲတၢ်စံၣ်
ညီၣ်ပိတုကျဲသန့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၄၆}

ကျိၣ်စုတၢ်ကီၢ်တဲတဖၣ်

ကျိၣ်စုတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအမၤတၢ်တၢ်က့ၢ်သဝီဖိတဖၣ်လၢကဒီးန့ၢ်ဘၣ် တၢ်တီတၢ်တြၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
ဖဲသဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်သကၢ်ဒီး ခီပနံၣ်တၢ်လိာ်ဘၢလိာ်ကီၢ်တၢ်ဒုးသဲးလၢအဘၣ်ထွဲဒီး မိၢ်ပၢၢ်ဖုဟ့ၣ်သါဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်
တၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်^{၁၄၇} သဝီဖိတဖၣ်ပၢၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ တၢ်ကီၢ်တဲအိၣ်ဝဲလၢကဘၣ်ဟ့ၣ်တၢ်လၢာ်ဘျၢလၢာ်စ့ၤဖဲ အဝဲသ့ၣ်
ထီၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢအခါန့ၣ်လီၤ. ကျိၣ်စုတၢ်လၢာ်ဘျၢလၢာ်စ့ၤအံၤတဘျီတခီၣ် လီၤလၢအါန့ၢ်ဒီးစုပယီၤ ၁ ကကွၢ် ကွဲးန့ၣ်
လီၤ.^{၁၄၈} သဝီဖိတဖၣ်ကွၢ်ကျဲးစးထဲးဂံၢ်ထဲးဘါဒီးဟံးဖျိၣ်ကျိၣ်စုလၢကဘၣ်ဟ့ၣ်ဝဲလၢကီၢ်ဘျီၣ် တၢ်လၢာ်ဘျၢလၢာ်စ့ၤတဖၣ်
အဂီၢ်ဒီး ယုာ်စ့ၢ်ကိးတၢ်မၤစၢၤလၢတၢ်ကရၢကရီတဖၣ် ဘၣ်ဆၢၣ်ထီၣ်ဘီယုာ်ကျိၣ်စုတထီၣ်ဘးလၢကဒီးလဲဟ့ၣ်စုလၢ
ပီၢ်ရီအဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အူဂ---, သးနံၣ် (၅၁), မၤတၢ်လၢတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးကျိးတဂၤ ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဒီးကျိၣ်

^{၁၄၄} ကွၢ်လၢ Source #3 တက့ၢ်.

^{၁၄၅} တၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဖိးမံလိာ်စ့ၢ်ကိးသးဒီးကီၢ်ပယီၤပူၤတၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ် “တၢ်ယုထံၣ်န့ၢ် တၢ်
အစၢၤလၢတၢ်ယုာ်မ့ၢ်ပးဖျိးအဖိခိၣ်” (Displacement Solutions) ဟံးဖျါဝဲအသိး, “လၢအတၢ်မၤနီၢ်ကီၢ်တခီ, တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်ဟံးန့ၢ်ဟီၣ်
ခိၣ်တဖၣ် အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်တၢ်ဘျၢအံၤဖိးမံလိာ်သးဒီးတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢတဖၣ်, တၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်အစၢၤတ အိၣ်လၢပၤလၢအိၣ်ဒီးထံၣ်ဝဲလၢ
တၢ်ဟံးန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်, တၢ်ကဘၣ်ပတုာ်ကွၢ်အံၤဒီး တၢ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်က့ၢ်အဝဲသ့ၣ်စု အိၣ်လိးန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိလၢအက့ၢ်ယုက့ၢ်အဟီၣ်
ခိၣ်လၢအဒီးန့ၢ်ပၢၢ်ဘၣ်ဝဲလၢအပူၤကွၢ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိး, တၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢကမၤစၢၤ အိၣ်ထွဲဝဲတၢ်ဂ့ၢ်အံၤတဖၣ်တအိၣ်ဘၣ်.” ကွၢ်ဘၣ် “Land
Acquisition Law and Practice in Myanmar: Overview, Gap Analysis with IFC PS1 & PS5 and Scope of Due Diligence
Recommendations,” Displacement Solutions, လိမုၤ ၂၀၁၅ နံၣ်တက့ၢ်.

^{၁၄၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #59 တက့ၢ်.

^{၁၄၇} ကွၢ်ဘၣ် Taking a Land Dispute to Court: the Case of Kaung Myanmar Aung Company, တက့ၢ်.

^{၁၄၈} တၢ်ဆီတလဲစုအတၢ်ထီၣ်ယူဝဲလၢာ်ဖဲလံာ်ပၢၢ်ဖျါတဘျီအပူၤအံၤတၢ်ဟံးန့ၢ်အံၤအဘျးကတၢ် တဒီးလၢလီၤလၢဝဲစုပယီၤ ၁,၃၃၈ ကွဲး ဖဲလၢမးရှး,
၃၀သီ, ၂၀၁၈နံၣ်န့ၣ်လီၤ.

စုတၢ်ကိတၢ်ခဲဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ် ဖဲကိမ္မၤအိၤခိၣ်လိာ်ဘၢလိာ်ကွၢ်အိၤလၢ တီအူကီၢ်ဆၣ်ပတီၢ်တကးဘၣ်, တိၣ်ထီၣ်ကဒီး တၢ်ဂ့ၢ်ဆူတီအူကီၢ်ရၣ်ပတီၢ် ဖဲလၢအနၤဝဲတၢ်ဂ့ၢ်လၢကီၢ်ဆၣ်ပတီၢ်ဝံၤအလီၤခဲန့ၣ်လီၤ.

ဖဲလၢ KHRG တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဒီးအိၤအခါ, အဝဲကဘၣ်ဟ့ၣ်ဝဲကျိၣ်စုတၢ်လၢာ်ဘျုးလၢကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်အဂီၢ်, တဟ့ၣ်ဘၣ်ဝဲဒီးဘၣ်-

“ခိပနံၣ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဝဲသဝီဖိတဖၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဒီး ယုထံၣ်ဝဲသဝီဖိတဖၣ်အတၢ်ကမၣ်လၢအမ့ၢ် ပှၤဟဲန့ၣ်လီၤအိၣ် န့ၢ်ဆူၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဝဲအံၤန့ၣ်လီၤ. (လၢခိပနံၣ်) တိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢကွၢ်ဘျိၣ်အံၤစးထီၣ်လၢ ၂၀၁၅ နံၣ်လံၤဒီး တုၤခဲအံၤအိၣ်ဝဲခဲန့ၣ်လီၤ.

(ဘၣ်ဃးဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်)တၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ် ခိပနံၣ်လိာ်ဘၢလိာ်ကွၢ်လီၢ်ကဝီၤကမုၢ်တဖၣ်လၢကျဲၤလဲၣ်.

အဝဲသ့ၣ် (ခိပနံၣ်) လိာ်ဘၢလိာ်ကွၢ်ဝဲသဝီဖိတဖၣ်ဒီး တိၣ်ထီၣ်ဝဲဆူတီအူကီၢ်ဆၣ်ကွၢ်ဘျိၣ်ပတီၢ်ဘၣ်ဆၣ် လီၢ်ကဝီၤ သဝီဖိတဖၣ် မၤနၤတၢ်ဖဲအဝဲသ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢကီၢ်ဆၣ်ပတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲန့ၣ်ဝံၤ, အဝဲသ့ၣ်(ခိပနံၣ်)တိၣ်ထီၣ် ကဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ဆူကီၢ်ရၣ်ဘျိၣ်ပတီၢ်ဒီးလီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်မၤနၤကဒီးတၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢခံကတၢ်, ခိပနံၣ်တိၣ်ထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်အံၤကဒီးအသီတဘျီဆူကီၢ်ခိပတီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီ, သဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်ဘၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲဒိၣ်မး ခိဖျိလၢဘၣ် လဲၤထီၣ်ကွၢ်လၢကီၢ်ခိပတီၢ်န့ၣ် တၢ်လၢာ်ဘျုးလၢကွၢ်အါလၢကဘၣ်ဟ့ၣ်ဝဲကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဒီး တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤလဲၤအဂီၢ်တဖၣ် အယီန့ၣ်လီၤ.

ဖဲန့ၣ်ထီၣ်ကွၢ်အဆၢကတီၢ်တၢ်တၢ်လၢနထံၣ်ဘၣ်န့ၣ်မ့ၢ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်.

တၢ်တၢ်လၢပထံၣ်ဘၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲပ (သဝီဖိတဖၣ်) ဘၣ်ဒီးလဲန့ၣ်ဝဲပီၤရီတဖၣ်လၢအလီၤလၢတဂၤ ၁၅၀,၀၀၀ကွး ဒီးတၢ်လၢာ်ဘျုးလၢကွၢ်ပဘၣ်ဟ့ၣ်ပီၤရီလဲခဲလၢာ်န့ၣ် လီၤလၢဝဲ ၁,၁၀၀,၀၀၀ကွး န့ၣ်လီၤ.

နဟ့ၣ်တၢ်လၢာ်ဘျုးလၢပီၤရီအဂီၢ်ဝံၤလံၤဇါ.

“ပ (သဝီဖိတဖၣ်) ဟ့ၣ်ခဲလၢာ်တဝံၤဒီးဘၣ်. ပဟ့ၣ်ဒုၣ်ထဲ ၃၀၀,၀၀၀ကွး ဒီးလီၤ.”

အူဂ- (ပိာ်ခွါ, ၅၁ နံၣ်), နကမိၣ်ကရူာ်, တီအူကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၣ်/ကညီကီၢ်ဝဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢနီၤဝုဘၢၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၁၉}

ဒ်အူဂ-—ရဲပုးအသိး, တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤအဂီၢ်တၢ်လၢာ်ဘျုးလၢကွၢ်လဲၤဒီးဟဲက့ၤလၢကွၢ်ဘျိၣ်အလီၤန့ၣ်တၢ်ကိ တၢ်ခဲအိၣ်ဝဲလၢကျိၣ်စုတကပၤလၢသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤတၢ်လၢာ်ဘျုးလၢကွၢ်အါအယီ, ခိခိၣ်သဝီဖိတဖၣ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်အစၢလၢတဂ့ၤတဖၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အဒိတခါ KHRG ပှၤထၢတၢ်ကစီၣ်လၢ ဒိၣ်ဖးခိၣ် ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၣ်တဂၤဟ်ဖျါဝဲအသိး-

“ဘၣ်ဆၣ်, တၢ်တမံၤလၢပသ့ၣ်ညါဘၣ်ဂ့ၢ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအဖီခိၣ်န့ၣ်, သဝီဖိတဖၣ်ဟ့ၣ်ဝဲပီၤရီအလဲတန့ၢ်ဘၣ်. တၢ်လၢအနးန့ၢ်ဒီးတၢ်ဝဲအံၤန့ၣ်, လၢအကျါဖဲဖဲသးပှၤတဂၤ, ကလဲၤထီၣ်ဝဲကွၢ်အဂီၢ်, အစုတအိၣ်လၢတၢ်လဲၤတၢ် က့ၤဂီၢ်အယီ, အဝဲဟးဝဲလၢအခိၣ်စးထီၣ်လၢအဟံၣ်တုၤလၢတီအူ (တၢ်လီၢ်ဖဲကွၢ်ဘျိၣ်အိၣ်အလီၢ်), လၢတၢ်ဒုၣ် စၢၤယံၤအိၣ်ဝဲ ၁၅ မံးလးန့ၣ်လီၤ. တၢ်အနီၢ်နီၢ်န့ၣ်, တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤအလဲလၢာ်ထဲ ၅၀၀ ကွးန့ၣ်လီၤ. ဖဲဖဲသးပှၤအံၤ ဟးဝဲဒုၣ်လၢအခိၣ်တၢ်ဒုၣ်စၢၤဖးယံၤညါအယီ, ဟဲတုၤဝဲခဲန့ၣ်လီၤ. လၢအတၢ်လဲၤတုၤဝဲခဲအဖီခိၣ်အဝဲယုကညးအဝဲ

^{၁၉} ကွၢ်ဘၣ် Source #29 တက့ၢ်.

နလဲးထီၣ်ကွီၣ်ယာ်ဘျီဝံးအလီၢ်ခံတၢ်အစၢ်အိၣ်မနုၤတမံၤလဲၣ်.

တၢ်ဂ့ၢ်အံၤတၢ်တက့ၤကွၢ်ဘၣ်အီၤဒီးဘၣ် မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ် (ခိပနံၣ်) တဟဲထီၣ်ကွီၣ်ဘၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. KMAC ခိပနံၣ်မ့ၢ် လိာ်ဘၢလိာ်ကွီၣ်ဝဲပုၤထူစံၣ်ဖိတဖၣ်ဘၣ်ဆၣ် အဝဲသ့ၣ်အနီၢ်ကစၢ်တခါတဟဲထီၣ်ကွီၣ်ဘၣ်.

ဒီန- (မုၢ်, ၅၀ နံၣ်), နကမိၣ်ကရူာ်, ပကိကီၢ်ခိ, တိအူကီၢ်ဆၣ်, တိအူကီၢ်ရူၢ်/ကညီကီၢ်စံၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါဒီးစ့ဘၢၣ် ၂၀၁၅ နံၣ်)^{၁၇၃}

ခိဖျါလၢခိပနံၣ်ဟဲထီၣ်ကွီၣ်တၢ်မူးတၢ်ရၢ်တတုၤဘၣ်အယိ, မၤဘၣ်ဒိက့ၤဝဲပုၤလၢ အဝဲသ့ၣ်လိာ်ဘၢလိာ်ကွီၣ်ဝဲတဖၣ် နးနးကလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီန-ဒီးပုၤအဂ့ၢ်အဂၤလၢဘၣ်လဲၣ်ထီၣ်ကွီၣ်တဖၣ်, ဘၣ်ဟ့ၣ်အါထီၣ်ကျိၣ်စ့လၢတၢ်လဲၣ် ထီၣ်က့ၤလီၤအဂီၢ်ဒီး အါန့ၢ်တၢ်အံၤအဖီခိၣ် မၤလၢဂီၤစ့ၢ်ကိးအဝဲသ့ၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢ ကဘၣ်မၤတၢ်တနံၤဘၣ် တနံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်ကဘျးကဘျၢ်လၢတၢ်သိၣ်တၢ်သီသနူအပူၤ

သဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါစ့ၢ်ကိးဝဲလၢ ကီၢ်ပယီၤစံၣ်ညိၣ်ပိတုၤသနူမ့ၢ်သနူ လၢအအိၣ်ကဘျးကဘျၢ် လၢတၢ်ရဲၣ်ကျဲၤ အိၣ်ကဘျးကဘျၢ်အီၤ လီၤတၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ထံၣ်ဝဲလၢ တၢ်အိၣ်ကဘျးကဘျၢ်လၢတၢ်ရဲၣ်ကျဲၤအိၣ် ကဘျးအိၣ်ကဘျၢ်အီၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးအံၤ ဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢပုၤလၢကဲဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒီးခိပနံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ် လၢကဒီးန့ၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကထံၣ်လိာ်ဘၣ်ဒီး ပဒိၣ်ပုၤခိၣ်ပုၤနၢ်တဖၣ်. တၢ်အိၣ်ကဘျးအိၣ်ကဘျၢ်ဒိၣ်စိလၢကွီၣ်ဘျီၣ် တၢ်တိတၢ်တြၢ်သနူပူၤအယိ, တၢ်ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တိတၢ်တြၢ်အဂီၢ်ကိးဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဒိပိာ်မုၢ်တဂၤလၢ အမၤတၢ်လၢ ဂံၢ်ခိၣ်ထံးပုၤတဝၢတၢ်ကရၢကရိကရၢလၢ အအိၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟ်ဖျါဝဲအသိး-

“ဖပဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ် (တၢ်ပံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်) ဆူကွီၣ်ဘျီၣ်အခါ, စံၣ်ညိၣ်ကွီၣ်ကရၢဒီးပၤကီၢ် တဖၣ်တပံးန့ၢ်အဂ့ၢ် အဝီဘၣ်. စံၣ်ညိၣ်ကွီၣ်ဒီးပၤကီၢ်တဖၣ် အိၣ်ဒၣ်လၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်တၢ်ပၤဖိလၢလီၤ. ပဒိးသနူထီၣ်သးလၢပၤကီၢ်ဒီးစံၣ် ညိၣ်ကွီၣ်အဖီခိၣ်တသ့ဘၣ်. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ, ခိပနံၣ်လၢအမၤမုၢ်ကျိၤ ဝဲၤကွၢ်တၢ်တိတၢ်တြၢ်တဖၣ်ဒီး ပုၤဒိၣ်ကျိၣ်ဒိၣ် စ့တဖၣ်အဂီၢ် တၢ်မၤတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိတၢ်တြၢ်တဖၣ်အဖီခိၣ် အဝဲသ့ၣ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ကဲဘျးဘၣ်ဆၣ် မ့မ့ၢ်လၢ သဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်တခါ တၢ်ကဲဘျးလၢအဂီၢ်တအိၣ်ဘၣ်.”

မထ- (မုၢ်), ဒဝဲပိာ်မုၢ်စၢ်ဖိၣ်ကရၢ, ဒဝဲ, ဘျးဒဝဲကီၢ်ရူၢ်/တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါယနူၤအါရံၤ ၂၀၁၈ နံၣ်)^{၁၇၄}

တၢ်လၢအမ့ၢ်အတိတခါသဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်ဝဲလၢ ကွီၣ်ဘျီၣ်တၢ်စံၣ်ညိၣ်ဆၢတၢ်သနူန့ၣ် အိၣ်ယူၣ်ဒၣ်လၢခိပနံၣ်တဖၣ်အအိၣ် တကပၤန့ၣ်လီၤ.^{၁၇၅} သဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်ဝဲလၢတၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢတၢ်သုအီၤအံၤ အိၣ်ဒၣ်လၢကဒီးသးဝဲခိပနံၣ်, ပဒိၣ် ပပုၤခိၣ်နၢ်တဖၣ်ဒီးပုၤလၢစိကမီၤဒိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၇၆} ဒီဒီအ- လၢအမ့ၢ်သဝီဖိပိာ်မုၢ်တဂၤလဲၣ်ထီၣ်ကွီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ယးဒီးအဟီၣ်ခိၣ်လၢမိာ်ပၤဟ့ၣ်တၢ်အီၤလၢအဘၣ်တၢ်ပံးန့ၢ်ဆူၣ်အီၤလၢ KMAC ခိပနံၣ်လၢအသ့ၣ်သ့ၣ်ပဟ် န့ၣ်ဟ်ဖျါဝဲအသိး.

“အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ပုၤလၢအိၣ်လၢတၢ်သိၣ်တၢ်သီအဖီခိၣ်. အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ပုၤလၢအကဲဒိၣ်အယိ အိၣ်ဒၣ်လၢတၢ်သိၣ်တၢ်သီ အဖီခိၣ်ဘၣ်ဆၣ်မ့မ့ၢ်လၢပဝဲတခါ, ပမ့ၢ်ပုၤအဖီခိၣ်ဒီးဘၣ်အိၣ်မူလၢ အတၢ်သိၣ်တၢ်သီအဖီလၢန့ၣ်လီၤ. (...) တၢ်သိၣ်

^{၁၇၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #4 တက့ၢ်.
^{၁၇၄} ကွၢ်ဘၣ် Source #43 တက့ၢ်.
^{၁၇၅} ကွၢ်ဘၣ် Source #11 တက့ၢ်.
^{၁၇၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #51 တက့ၢ်. ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်မၤအိၣ်ဒီးဝဲသ့ၣ်. #74ခွၢ်ဆဲၣ်ယူၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်စ့ၢ်ကိးမၤ အိၣ်သ့ၣ် ဒီးလီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်တြီဝဲသန့ၣ်ကတုၤန့ၢ်ဘၣ်.

တၢ်သီဒိၣ်စိလၢ (တအိၣ်ဒီးအဆၢ) အဝဲသ့ၣ်ဖီခိၣ်တသ့ဘၣ်. တၢ်သီဒိၣ်တၢ်သီဒိၣ်စိလၢပုၤကဲဒိၣ်အဖီခိၣ်တသ့ဘၣ်, သ့ဒၣ်ထဲပုၤလၢအဖီခိၣ်တဖၣ်အဖီခိၣ်လီၤ.”

စီၤန---, (မုၢ်, ၅၀ နံၣ်), နကမိၣ်ကရူၢ်, ပကိၢ်ကိၢ်ခိ, တီအူကိၢ်ဆၣ်, တီအူကိၢ်ရၣ်/ကညိကိၢ်စဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢဒီးစ့ဘၣ် ၂၀၁၅ နံၣ်)^{၁၅၇}

ခိပနံၣ်ဒီးပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ်အတၢ်မၤပျံၤမၤဖုး

ဒ် KHRG တၢ်ကစီၣ်တဖၣ်ပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲအသိး, သဝီဖိတဖၣ်တူၢ်ဘၣ်ဝဲလၢ တၢ်တီၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ယး တၢ်ဟံးဆူၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤဆူၣ်ကျိၣ်န့ၣ် တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတအိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ် တီတၢ်တြၢ် အဂီၢ် တၢ်ဝဲအံၤမ့ၢ်တၢ်တြၢ်မၤတံၢ်တၢ်အဒိၣ်အမုၢ်တခါလၢ သဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ, အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်အိၣ်လၢတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီအပူၤ ခိဖျိပုၤဖိၣ်စုကဝဲတဖၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီး နီၢ်တဂၤပၤခိပနံၣ်တဖၣ်လီၤ.^{၁၅၈} နီၢ်တဂၤပၤခိပနံၣ်ဒီးကိၢ်ပယီၤပဒိၣ်,^{၁၅၉} ဒီးခ့ၣ်အဲၣ်ယုၤသ့ၣ်တဖၣ် အိၣ်ဒီးတၢ်ဘျးစဲလိာ်သးအယိ ဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်မၤပျံၤမၤဖုးဒီး တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤလၢ သဝီဖိလၢအဂ့ၢ်ကျဲးစးတြၢ်ဆၢဝဲတၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤသ့ၣ် တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၆၀}

တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤလၢ တၢ်ကမၤတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်တဖၣ် တၢ်ထံၣ်အိၣ်အမုၢ်တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်အဒိၣ် ကတၢ်လၢ လီၢ်ကဝီၤပုၤတဝၢသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမၤတံၢ်တၢ်စ့ၢ်ကိးဝဲ လီၢ်ကဝီၤပုၤတဝၢတဖၣ်လၢ ကသုဝဲအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ် လၢကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ထွဲဒီးစံးခုၤဘၢခိပနံၣ် (CKB Company) လၢဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်လၢကသုၣ်ဝဲသိထူၣ်လၢဘျးဒဲၣ်ကိၢ်ရၣ်န့ၣ်အိၣ်ဖျါဝဲလၢ-

“သဝီဖိတဖၣ်တအိၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ (တၢ်ပုၤဖျးတအိၣ်) လၢယုက့ၤအဟီၣ်ခိၣ်လၢစံးခုၤဘၢခိပနံၣ်အအိၣ် မ့ၢ်လၢ ခိပနံၣ်အံၤမၤသကိးတၢ်ဒီးကိၢ်ပယီၤပဒိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ, သဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်အိၣ်ကစုဝဲ မ့ၢ်လၢဘၣ် ယိၣ်တၢ်လၢအနီၢ်ကစၢ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.”

စီၤပ--- (ခွါ) KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်လၢတနီၤသရံၣ်ကိၢ်ဆၣ်, ဘျးဒဲၣ်ကိၢ်ရၣ်/တနီၤသရံၣ်ကိၢ်ခိ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢနီၤဝုဘၣ် ၂၀၁၇နံၣ်)^{၁၆၁}

^{၁၅၇} ကွၢ်ဘၣ် Source #4 တက့ၢ်.

^{၁၅၈} ကွၢ်ဘၣ် Source #3 တက့ၢ်. ပုၤလၢအဘၣ်တၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်အိၣ်လၢအမ့ၢ် စီၤန--- တဂၤဟံၤဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ် လၢရွာစွါအူၤ (Shwe Swann Inn) မၤသကိးတၢ်ဒီးကိၢ်ပယီၤသး (Tatmadaw) တချုးဒီးလၢ ၂၀၀၅နံၣ် တၢ်မၤထံၣ်ကိၢ်ဒိတဘၣ် တၢ်ပတုၣ်တၢ်ခးအခါ, ပဲကွၢ်ဝဲတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲလၢ ကမၤနီၢ်တဂၤတၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တီၣ်ကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပၢ်ထံၣ်နီၤဖး ဘၣ်ထွဲဒီးသးဖိၣ်စုကဝဲပုၤဘၣ်မူဒါ ဒီးတၢ်မၤနီၢ်တဂၤတၢ်ဂၢၤထီၣ် ပသီထီၣ်တၢ်တီၣ်ကျဲအံၤကွၢ်ဖဲအဆၢဒိၣ်ဖဲလၢအမ့ၢ်, “တၢ်ပျံၤ တၢ်ဖုးအဂီၢ်ခိၣ်ထံး-သဝီဖိလၢကိၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတဖၣ်အကလုာ်လၢ ၂၅ နံၣ်အတီၢ်ပူၤ”, လၢအိးကထိဘၣ်, ၂၀၁၇နံၣ် တက့ၢ်.

^{၁၅၉} တၢ်ထံၣ်ဝဲအံၤအိၣ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးလၢကိၢ်ပယီၤပုၤတၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဒ်အံၤတဖၣ်စ့ၢ်ကိးလီၤ. ဒ်တၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တၢ်အစၢလၢတၢ် ယုၢ်မ့ၢ်ဖျးအဖီခိၣ် (Displacement Solutions) ဟံၤဖျါဝဲအသိး, “ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤမုၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိၢ်လၢပုၤတဝၢဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဝဲခိဖျိ ပုၤမၤမုၢ်ကျိၣ်ဝဲကွၢ်ဒီးပုၤလဲၤထံၣ် ဂီၢ်ဂ့ၢ်လၢန့ၢ်စိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ် ဖိၣ်လိာ်စုမၤသကိးတၢ်ဒီးထံၣ်ကိၢ်ပဒိၣ်, သုးဒီးမုၢ်ကျိၣ်ဝဲကွၢ်ကရၢ တဖၣ်အယိ, ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်တၢ်ခွဲးတၢ် ယၢ်လၢကအိၣ်ဒီးတၢ်စိတၢ်မိၤဒီးတၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.” ကွၢ်ဘၣ် “Land Acquisition Law and Practice in Myanmar: Overview, Gap Analysis with IFC PS1 & PS5 and Scope of Due Diligence Recommendations,” Displacement Solutions, လၢမ့ၢ် ၂၀၁၅နံၣ်ယ တက့ၢ်.

^{၁၆၀} ကွၢ်ဘၣ် Source #19 တက့ၢ်. လၢကိၢ်ပယီၤအပူၤ, ပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ်သ့ၣ်ကျဲအကလုာ်ကလုာ်လၢကမိၣ် ထၢန့ၢ်ဒီးဟံးသဝီဖိတဖၣ် အတၢ်ကမၣ်ဒ်အတၢ်ဘၣ်သးဒၣ်ဝဲအသိးလၢဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဟံးဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤတၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲသန့ လၢသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ, ဟံးန့ၢ်ဝဲလၢကိၢ်ပ ယီၤတၢ်ပတၢ်ဆုၢ်ဒီးကိၢ်မ့ၢ်တၢ်သိၣ်တၢ်သိ (Myanmar Administrative and Criminal laws) သ့ၣ်တဖၣ်အဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘျးတၢ်ခါလၢသ့ၣ်န့ၣ် ပထံၣ်ဘၣ်ဝဲ Section 17 (1) of the Unlawful Associations Act (1908), section 43 (a) of the Forest Law, section 68 of Yangon City Development Committee Law ဒီးတၢ်ဘျးခါတခါန့ၣ် ပထံၣ်ဘၣ်ဝဲ Articles 427 under Mischief, 448 under Criminal Trespass and 477 under Offences Relating to Document to Trade of Property Marks of Myanmar Penal Code န့ၣ်လီၤ.

^{၁၆၁} ကွၢ်ဘၣ် Source #26 တက့ၢ်.

အဒိ, လာဘျံးဒဝ်ကီၢ်ရၢၣ်တပၤ, သဝီဖိတဖၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ အဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဝဲဒိပနံၣ်အဂၤတဖၣ် ဒ်အမ့ၢ် အနၤဝၤစိမိဒိပနံၣ် (Anawa Soe Moe Company) တၢ်မၤတံၢ်တၢ်ဖဲဟဲသ့ၣ်လီၤသိထူၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အခါန့ၣ် လီၤ. တၢ်အံၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ ဒိပနံၣ်တဖၣ်ဒိၣ်စိဒိၣ်ကမီၤလၢတၢ်သိၣ်တၢ်သိဖိခိၣ်ဒီး ကဲထီၣ်က့ၤတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢ သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်ဘၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဒ် တၢ်သိၣ်တၢ်သိအကျဲသန့က့ၤ တမ့ၢ်တၢ်လၢကမၤစၤအဝဲသ့ၣ်သ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

“အနၤဝၤစိမိဒိပနံၣ်အံၤ တထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်တၢ်ဒီးသဝီဖိဘၣ်. တမၤန့ၢ်စ့ၢ်ကီးတၢ်ဘၣ်သးလၢ သဝီဖိတဖၣ်အအိၣ် လၢကသ့ၣ်ဝဲသိထူၣ်လၢ ဟီၣ်ခိၣ်လၢအဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဝဲတဖၣ်အပူၤစ့ၢ်ကီးဘၣ်. တဘျီအဝဲသ့ၣ်ကီးထံၣ်သဝီခိၣ်န့ၣ်တဖၣ် လၢ ကမၤသဝီဖိတဖၣ်ဆၢကွၢ်အဟီၣ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သန့က့ၤသဝီခိၣ်တဖၣ်တတူၢ်လိာ်တၢ်ယုထီၣ်အံၤဘၣ်. လၢတၢ်လီၤတနီၤနီၤ, န့ၤသဝီခိၣ်န့ၣ်တနီၤ တြီဝဲတၢ်ယုထီၣ်အံၤတန့ၢ်ဘၣ်ဒီး ဘၣ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်ဒီးမၤသကိးတၢ်ဒီး ဒိပနံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အနီၢ်နီၢ်န့ၣ်, သဝီဖိတဖၣ်တတူၢ်လိာ်ဒိပနံၣ်တဖၣ် ကဟဲမၤတၢ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် အလီၤဘၣ်. ဘၣ်ဆၣ်ခိဖျါလၢဒိပနံၣ်သ့ၣ်ဒုးသးလၢအအိၣ်တကပၤအယိ, သဝီဖိတနီၤဘၣ်သးကွၢ်အဟံာ်အယိန့ၣ် လီၤ.”

ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါအံၤတၢ်ကွဲးအိၤလၢ KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိဖဲလၢဒိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ဘျံးဒဝ်ကီၢ်ရၢၣ်/တနီၤသရၢၣ်ကီၢ်ခိ (ထုးထီၣ်ရၤလီၤဖဲ လၢဖၤတြုၤအါရံၤ ၂၀၁၈နံၣ်)^{၁၆၂}

တၢ်ဂ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ သဝီဖိတဖၣ်တအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ကသ့ၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်လၢ ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တိတၢ်တြၢ်အဂီၢ်ဘၣ် ခိဖျါလၢတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတအိၣ်ဒီး တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်အိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်, မ့ၢ်လၢပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤတဖၣ်ဟူးဝဲမၤသကိးတၢ်လၢ တၢ်လီၤခံလၢအပၣ်ယုၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီးသးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကျၢ်တၢ်က့ၤတၢ်ဂ့ၢ်

တၢ်သိၣ်တၢ်သိတၢ်သ့ၣ်အိၤလၢကစံၣ်ညီၣ်သဝီဖိတဖၣ်လၢ အသ့ၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢ ထီၣ်ခါဝဲမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ် ထီၣ်ပသိထီၣ်တၢ်တိတၢ်ကျဲၤတဖၣ် ပၣ်ယုၣ်ဒီးတၢ်သိတၢ်သိဘၣ်ထွဲဒ်အမ့ၢ် တၢ်ဟဲန့ၣ်လီၤအိၣ်ဆူၣ်န့ၢ်ပုၤဂၤအတၢ်လီၤ တၢ်ကျဲ, တၢ်စံးအၢစံးသိပုၤဂၤဒီးတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးကစုၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိဖျါလၢတၢ်သိၣ်တၢ်သိတဖၣ်အံၤအယိ, သဝီဖိတဖၣ်ထုးယံာ်ထုးနီၢ်က့ၤအသးလၢ ကဘၣ်သ့ၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သိတဖၣ်အံၤ မ့ၢ်လၢတၢ်သိၣ်တၢ်သိတဒိသဒၢက့ၤ အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဒီး ကဲထီၣ်က့ၤတၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အစၢလၢအဖျါထီၣ်တခီ, တၢ်သ့ၣ်တၢ်သိၣ် တၢ်သိတၢ်ဘျၢအကျဲန့ၣ် တမ့ၢ်တၢ်ယုထၢအဂ့ၤတခါလၢသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်. ကျဲလၢသဝီဖိသ့ၣ်တ့ၢ်ဝဲန့ၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်လၢ ပၢၢ်ထီၣ်တဖၣ် ရဲၣ်ကျဲၤယုဖိးဝဲလၢလီၤကဝီၤပတီၢ်ဒီး လီၤကဝီၤခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်ဂ့ၢ်ကျဲးစးဘျီရဲၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ကဒဲကဒဲဒုၣ်ဝဲအဘၣ် စၢၤန့ၣ်လီၤ. တလိာ်လၢကဘၣ်ထီၣ်လၢကွီၢ်ဒီး မၤတၢ်ဆၢတၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၆၃}

^{၁၆၂} ကွၢ်ဘၣ် Source #80 တက့ၢ်.
^{၁၆၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #61 တက့ၢ်.

တၢ်ဂၤတဖၣ် - တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်ဘၣ်ဃးတၢ်သိၣ်တၢ်သီဒီးတၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်

တၢ်ဂၤလၢအဖျါလၢတၢ်ဖိခိၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ဒီးန့ၣ်အီၤဖဲ လၢအိးကထိဘၣ်, ၁၉ သီ, ၂၀၁၅ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂၤအံၤဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိထံၣ်လိာ်အိၣ်သးဒီး စီၤမ---ဒီးစီၤဂဇ---န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်အံၤမ့ၢ်ပုၤလၢအပၣ်ယုၣ်လၢတၢ်မူးတၢ်ရၢဘၣ်ထွဲဒီး ခိပနံၣ်တၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဖဲထီတတူၣ်ကီၢ်ဆၣ်ကဝီၤ, တီအူကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်သဝီဖိတဖၣ်တဖျါဝဲအသိး, လၢဟံၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်, ပုၤဒီးမၤဝဲခံၣ်အံၤဘၣ်တၢ်လိာ်ကွီၢ်အီၤလၢတၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢအလီၤဆီလိာ်သးသၢခါအဖီလၢန့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢသဝီဖိတဖၣ်ဟဲထီၣ် တၢ်မူးတၢ်ရၢလၢကွီၢ်ဘျီၣ်အခါ, ပုၤလၢမၤတၢ်လၢကွီၢ်ဘျီၣ်တဖၣ်အံၤ အိၣ်ယုၤခိပနံၣ်အိၣ်တပၤလီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်ဘၣ်တၢ်လၢအိၣ် နီၢ်ခိသးသမူတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲခိဖျါလၢဘၣ်ဟဲဆူၣ်ကွီၢ်န့ၣ်လီၤ. စီၤယက--- လၢအမၤတၢ်လၢ ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်တၢ်ဘျါရဲဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ကီတဂၤသံကွၢ်ဝဲလၢမ့ၢ် KHRG မၤစၢၤတၢ်ဂ့ၢ်အံၤကသုလၢကျဲၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂၤ - KHRG)

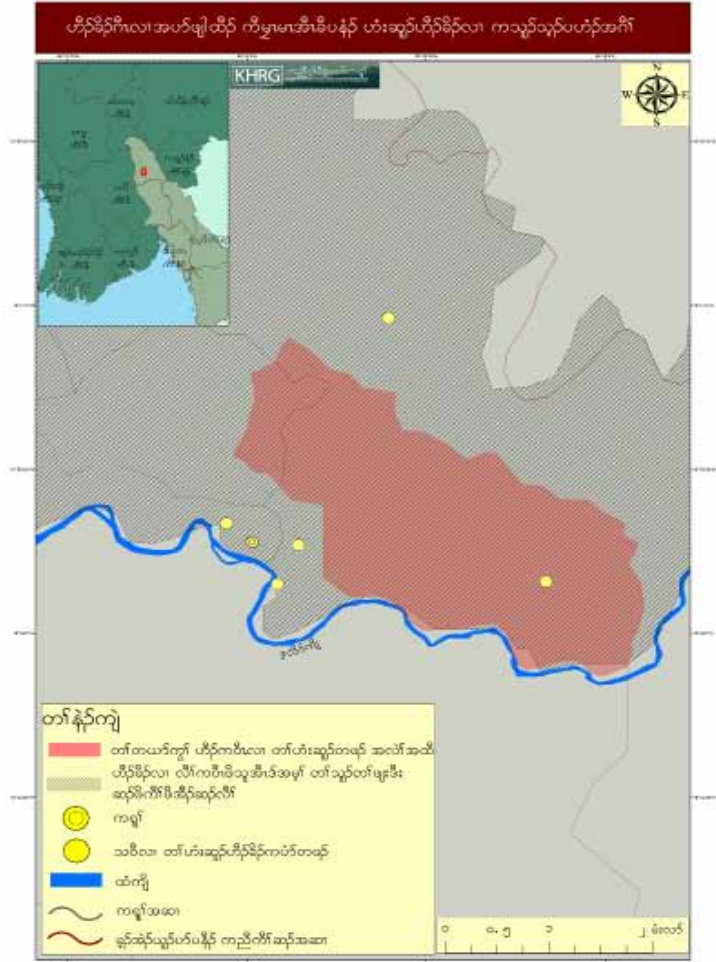
တၢ်ဂၤလၢစုစုတဘျီအံၤဘၣ်တၢ်ဒီးန့ၣ်အီၤဖဲ လၢယနူၤအါရံၤ, ၃၁ သီ, ၂၀၁၆ နံၣ်, တီအူဝုၢ်, ဖဲတီအူကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂၤအံၤ မ့ၢ်ဝဲစီၤသ--- လၢအမ့ၢ်လီၢ်ကဝီၤပုၤမၤအိၣ်စံၣ်ဖိတဂၤ ကရၢကရီထီၣ်သဝီဖိတဖၣ်လၢတၢ်လဲၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးဖဲတီအူကီၢ်ဆၣ်, တီအူ ကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲဘၣ်တၢ်ဖိၣ်အီၤဒီးတၢ်မၤအဆးလီၤအစုတၢ်ပနီၣ် လၢလံာ်ဟ့ၣ်တၢ်ဖျါလၢတၢ်ကဘၣ်ဖိၣ်အီၤတဘျီအပူၤန့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အဖီခိၣ်, တၢ်မၤစုၢ်ကိးအီၤလၢကဘၣ်ဟ့ၣ်ဝဲတၢ်မၤဒိၣ်ထီၣ်တၢ်ကလုာ်တဖျါလၢ အသုဝဲဝဲတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးအ ဆၢကတီၢ်ဖဲပၤကီၢ်ရူ, တီအူကီၢ်ဆၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်အဖျါလၢတၢ်ဂၤပုၤအသိး, အဝဲဟဲစံၣ်ဝဲတၢ်မၤဒိၣ်ထီၣ်တၢ်ကလုာ်ဖဲပၤကီၢ်သန့ နီၣ်ဂံၢ် (၂) ဖဲတီအူဝုၢ်ဖဲပၤခိ ၅ နံၣ်ရံၣ်, လၢယနူၤအါရံၤ, ၃၁သီ, ၂၀၁၆နံၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂၤလၢစုထွဲတပၤဘၣ်တၢ်ဒီးန့ၣ်အီၤဖဲလၢယနူၤအါရံၤ, ၂၂သီ, ၂၀၁၇နံၣ်ဖဲယခ---သဝီ, နကမိၣ်ကရူၢ်, ထီတထူၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၣ်ဖဲအဘၣ်တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဒီးအီၤလၢ KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိဝံၤအလီၢ်ခဲန့ၣ်လီၤ. အမံၤလၢအူယဂ---, သးအိၣ် ၃၀ နံၣ်ဒီးမ့ၢ်ကီၢ်မ့ၢ်မၤအီၤခိပနံၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဂၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲတဲပုး KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိဘၣ်ဃးဒီးအတၢ်လဲၤ ခိဖျါတဖၣ်ဒီး ကီၢ်မ့ၢ်မၤအီၤခိပနံၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်တၢ်မၤအဝဲသ့ၣ်လၢကကျဲၣ်လိာ်ကွၢ်သဝီဖိတဖၣ်တကွဲကျိးလဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂၤ - KHRG)

တၢ်မၤလိယုသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်- တၢ်ပၤဖျါထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤတၢ်ဂ့ၢ်ဆူကွီၢ်ဘျီၣ်- ကိမ့ၤမၤအိၤ
ခိပနံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်

တၢ်ကတိၤလၢညါ

တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးတၢ်တီၢ်ကျဲၤဖးဒိၣ်လၢ ဘၣ်တၢ်မၤအီၤလၢ ကီၤမ့ၤမၤအီၤဒီပနံၣ် (KMAC)¹⁶⁴ လၢတီၢ်အူကီၢ်ရၣ်ပူၤအံၤ မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢတၢ်ကြးယုထံၣ်မၤလိၣ်န့ၢ်အီၤခိဖျိလၢ တၢ်ဂ့ၢ်အံၤဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲကီၤမ့ၤမၤအီၤမၤဝဲ တၢ်မၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤဖးဒိၣ်တဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်မၤဘၣ်ဒိပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယၢ်တဖၣ် လၢကျဲၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ပၤဖျါ (၃၉) ဘၣ်ဘၣ်ပးဒီး ကီၤမ့ၤမၤအီၤ (KMAC) အဂ့ၢ်ဖဲအဝဲသ့ၣ်ထၢ ဖိၣ်မၤနီၣ်မၤယၢဝဲဒၣ်တၢ်ကစီၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်မိၢ်ပုၤလၢ တၢ်ယုထၢ ကီၤမ့ၤမၤအီၤတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးတၢ်တီၢ်ကျဲၤလၢ ဆီလီၤအသးဖဲတီၢ်အူ ကီၢ်ရၣ်န့ၣ်အဂ့ၢ်အခးဟဲဒ်အံၤ... မ့ၢ်ဒ်သိးတၢ်ကဟံၣ်ဖျါထီၣ် သဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ်ကဟံၣ်တဖၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ဆူၣ်န့ၢ်အီၤဒ်လဲၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်ဂဲၤလိၢ်ဒီးသဒၢအဟီၣ်ခိၣ်ကဟံၣ်ဒ်လဲၣ်ဒီး ဂုၢ်ကျဲးစးဒ်သိးကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤလၢကျဲၣ်လဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိဒ်သိးပုၤဖးလံာ်ဖိတဖၣ် ကနၢ်ပၢၢ်အါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ထွဲဒီးဒီပနံၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤအံၤ မၤဘၣ်ဒိသဝီဖိဒ်လဲၣ်ဒီး သဝီဖိတဖၣ်ဂဲၤလိၢ်ဒီးသဒၢ အဟီၣ်ခိၣ်ကဟံၣ်လၢကျဲၣ်လဲၣ်အဂ့ၢ်အဂီၢ် တၢ်ကွဲးဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤလီၤ.

ကဗျာလၢအိၣ်ဆိးလၢတီၣ်အူၤကီၢ်ရၣ်တဖၣ် အါတက့ၢ်မ့ၢ်ပှၤထူၣ်စံၣ်ဖိဒီး ပှၤသ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်ဖိတဖၣ် ဒီးအဝဲသ့ၣ်ဒီးသန့အသးလၢ အဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လၢတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိသးသမူအကီၢ်လီၤ. ကိမ္မၤမၤအီၤခိပနံၣ် (KMAC) တၢ် သ့ၣ်တၢ်ဖျးတၢ်တီၢ်က့ၣ် မၤဘၣ်ဒိဆါသဝီဖိတဖၣ်ဒီးက ဆဲးမၤဘၣ်ဒီးဝဲ ကခ---သဝီ, ကဂ---သဝီ, ကဃ---သဝီ, ကင---သဝီတဖၣ်ဃုၣ်ဒီးသဝီအဂၤတဖၣ်လၢအအိၣ်လၢ ဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်ဒီးထီတထူၣ်ကီၢ် ဆၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

စီပန်အဂ္ဂိအကျိုး

ကိမ္ဘာ့အသံအချက်အလက် (KMAC) မှာပဲကီရိယယ်၊ မုခ်ကျိုဝါးကွက်ကရူလာ အဘဉ်တၢ်ဟအီလၢပယီဒီးတၢ်ဒုးအိဉ်ထီဉ်အီဝဲ
၂၀၀၅ နံဉ်န့ဉ်လီၤ. ဝီပခံဉ်အံၤဘျၢလီၤဝဲကျိဉ်စုတဖဉ်လၢ တီအူကီၢ်ရှဉ်ပူၤ, သုဉ်ဝဲသုဉ်ပဟံဉ်ဒီးမၤဝဲတၢ်ခူဉ်ဟီဉ်
လၢပခံဉ်တဖဉ်, မၤတၢ်သုဉ်တၢ်ဖျးတၢ်မၤ, ဆၢပခံဉ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢကဘီ, မၤဝဲတၢ်သုဉ်ထီဉ်ဘီထီဉ်ဒီး မၤစုၢ်ကီးတၢ်ဂုၤ
ထီဉ်ပသီထီဉ် ဘဉ်ယးတၢ်သုဉ်ထီဉ်ဟံဉ်ယီတၢ်စုလီၢ်ခိဉ်ခိဉ်တဖဉ် အတၢ်မၤသကူၤကီၢ်ပယီဒီးဘဉ်န့ဉ်လီၤ. (KMAC)

၁၆၄ ဘဉ်တၢ်သ့ၣ်ညါစ့ၢ်ကိးလၢကိမ့ၤမၤအိၤခိပနံၣ်ကရူၢ်.

ဒီပနံၣ်န့ၣ်လီၤမၤဘၣ်ဘူအသးဒီး တၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဂ့ၢ်ဝီတဖၣ် လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတပၤ ဒီးမၤပျံၤမၤဖုးသဝီဖိလၢ အပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လီၤကျဲလၢ မိၢ်စိၤပၤယုၣ်တဖၣ်ဒီး လိာ်ဘၢလိာ်ကီၢ်ထီၣ်ဒါသဝီဖိတဖၣ် ဒီးပၢ်ဒုၣ်ပၢ်ကမၣ်သဝီဖိလၢအန့ၣ်လီၤတလၢကွၢ်ဆူ ဒီပနံၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လီၤအယီၤလီၤ.^{၁၆၅} ခုၤမီၤအုမုၢ်ဝဲ (KMAC) ဒီပနံၣ်အပၤပၤလီၤဆူၣ်နီၤတဂၤ, ဒီးတကီၢ်ခါအံၤ မုၢ်စ့ၢ်ကီးကီၢ်ပယီၤစုတၢ်ကရၢ (Myanmar Bank Association) အပၤပၤလီၤဆူၣ်နီၤတဂၤ, မုၢ်ကဒီးပၤပၤလီၤဆူၣ်နီၤလၢလီၤခါသးပၤတတၢ် တၢ်မၤသကိးတၢ် (Central Co-operative Society)တဂၤ, မုၢ်စ့ၢ်ကီးပၤပၤလီၤဆူၣ်နီၤလၢကီၢ်ပယီၤ ပၤဘျၢလီၤကျိၣ်စုတၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်ကရၢ (Myanmar Investors Development Association) တဂၤ, ကဲကဒီးပၤပၤလီၤ ဆူၣ်နီၤလၢစုလီၤယုၣ်စုတၢ် (Co-operative Bank) တဂၤ, မုၢ်စ့ၢ်ကီးကီၢ်ပယီၤစုတၢ်လၢအဟ့ၣ်လီၤစု (Myanmar Microfinance Bank) ပၤပၤလီၤဆူၣ်နီၤတဂၤ, မုၢ်ကဒီး ထံဖိကီၢ်ဖိမုၢ်ကျိၣ်ဝဲကွၢ်တၢ်အုၣ်ကီၢ် (Citizen Business Insurance) ပၤပၤလီၤဆူၣ်နီၤတဂၤ, ဒီးမုၢ်စ့ၢ်ကီးပၤပၤလီၤဆူၣ် နီၤလၢ စုလီၤယုၣ်စုတၢ်အတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ (Co-operative Bank Securities) တဂၤန့ၣ်လီၤ.^{၁၆၆}

တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲအဂ့ၢ်

ဖဲ ၂၀၀၉ နံၣ်အဆၢကတီၢ် (KMAC) ဒီပနံၣ်ယုၣ်ထီၣ်ဝဲတၢ်ပျဲဆူၣ်ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အိၣ်လၢကသုဝဲ ဟီၣ်ခိၣ် (၂,၄၀၀) အုကၢၢ်ဖဲတီၢ်အုကီၢ်ရၢၣ်ပူၤ, ဟီၣ်ခိၣ်လီၤလၢတၢ်တဖၣ်အိၣ်မၤအိၣ်အီၤနီတဘျီဒီးဘၣ် ဒီးမုၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လီၤလၢသဘျၢ နံၣ်သး ကသုၣ်လီၤဖျးလီၤတၢ် ဒီးမၤကၤအိၣ်တၢ်သုၣ်တၢ်ဖျးတဖၣ်လီၤ. ဖဲလၢဒီးစုဘၢၣ် ၂၂ သီ, ၂၀၀၉ နံၣ်န့ၣ် ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ် ဟ့ၣ်အီၤလံာ်တၢ်ပျဲလၢကသုဝဲဟီၣ်ခိၣ်အံၤလၢအနံၣ် (၃၀)အတီၢ်ပူၤလီၤ. (KMAC) စိၣ်ထီၣ်ဒီးလံာ်တၢ်ပျဲတဘျီအံၤဒီး ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ် (၂,၄၀၀) အုကၢၢ်လၢသဝီဖိတဖၣ်အစုပူၤ ဖဲနကမိၣ်ကရၢၢ်, ဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၢန့ၣ်လီၤ.^{၁၆၇} နီၤပၤလီၤ ကဝီၤဖိတဲပျဲထီၣ်ဝဲအသး, ဟီၣ်ခိၣ်လီၤလၢဒီပနံၣ်ဟံးန့ၣ်အီၤအံၤ တမ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လီၤလၢတၢ်တဖၣ်အိၣ်မၤအိၣ် အီၤနီတဘျီဒီး တမ့ၢ်စ့ၢ်ကီးဟီၣ်ခိၣ်လီၤလၢအသဘျၢဘၣ်. ပၤတတၢ်ဖိတဖၣ်ပာဝဲဟီၣ်ခိၣ်အံၤဒီး ဖဲအိၣ်မၤအိၣ်ဟီၣ် ခိၣ်အံၤလၢ မိၢ်စိၤပၤယုၣ်လံာ်လံာ်ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်လီၤအံၤတၢ်ဟ့ၣ်ခိၣ်အီၤဆူ ဖိလံာ်တစါဘၣ်တစါလၢညါလံာ်လံာ်လီၤ.

“တချုးလၢအဲကလံးက့ၤဆူအထံကီၢ်ခါ ဟီၣ်ခိၣ်လီၤတဖၣ်အံၤ မုၢ်ပတၢ်လၢညါလံာ်လံာ်လီၤ. ပဝဲလၢအမုၢ်ပၤကညီ တကလုာ်အံၤ မၤစၢၤပၤအဲကလံးဖိတဖၣ်ဒီး နုးထီၣ်ဖုၣ်ခိၣ်လၢအဲမၤလဲၢ်အိၣ်ကီၢ်တဖၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအယီၤ အဲကလံးသံကွၢ် ပၤကညီဖိလၢသုသးလီၤတၢ်မနုၤလဲၢ်. တၢ်လၢပၤကညီဖိသးလီၤတဖၣ်အဲကလံးကဟ့ၣ်အီၤခဲလၢာ်လီၤ. ပမ့ၢ်ပၤကညီဖိပအဲဒီးမၤအိၣ်ဒုး, ထူအိၣ်ဒုးစံာ်လီၤ. နီၤသုၣ်ညါတၢ်အသး, လၢအပူၤကွၢ်ကညီဖိလၢကစၢ်ခိၣ် တဖၣ် ဖဲအိၣ်သံကွၢ်မၤအိၣ်ဒုးလၢဟီၣ်ခိၣ်အံၤအဖီခိၣ် လၢတၢ်လုာ်အိၣ်နီၤခိၣ်သးသမူအကီၢ်လီၤ.”

စိၤကည-- (ခွါ, ၄၆ နံၣ်), ကက--သဝီ, နကမိၣ်ကရၢၢ်, ထီတထူၣ်ကီၢ်ဆၢ, တီအုကီၢ်ရၢၣ်/ကညီကီၢ်စၢ်ကလံာ်စိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲလၢနီၤဝုဘၢၣ်, ၂၀၁၅နံၣ်)^{၁၆၈}

(KMAC) ဒီပနံၣ်အံၤဟံးန့ၣ်ဆူၣ်တၢ်သဝီဖိဟီၣ်ခိၣ် (၂,၄၀၀) အုကၢၢ်အမဲၣ်ညါ ဆဲးဟံးန့ၣ်အါထီၣ်ဒီးကဒီး ဟီၣ်ခိၣ် လီၤအဂၤတဖၣ်လီၤ. အဝဲသုၣ်မၤဟးဂီၤကွၢ်သဝီဖိတဖၣ်တၢ်ဖဲအိၣ်မၤအိၣ်လီၤကျဲ ခီဖျိကွၢ်လီၤပျီဒီးန့ၣ်အုထီၣ် ကွၢ်ဝဲတၢ်လီၤတၢ်ကျဲတဖၣ်, မၤလီၤပျီကွၢ်သဝီဖိဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ် ဒီးမၤဆူၣ်သဝီဖိလၢကဟးထီၣ်ကွၢ်လၢ တၢ်လီၤလၢ အဝဲသုၣ်တၢ်လီၤမ့တ မုၢ်လဲၤအိၣ်လၢတၢ်လီၤအဂၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤတဖၣ်အယီၤ သဝီဖိတဖၣ်စးထီၣ်ထီၣ်ဒါ

^{၁၆၅} မုၢ်ဆဲးဒီးပးအါထီၣ်ကိမ္မးမၤဒီပနံၣ်အဂ့ၢ်, ကွၢ်ဖဲ “အဆၢခိၣ်-တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ် “Foundation of Fear: 25 years of villagers’ voices from southeast Myanmar” KHRG, လၢအိးကထိဘၣ် ၂၀၁၇နံၣ်, တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဒီး (KMAC) ပၤမၤဒီးလဲၤတၢ်ဖိလၢတနီၤဂီၢ်, ကွၢ်ဖဲ “Toungoo Interview: U A---, 2017,” KHRG, လၢနီၤဝုဘၢၣ် ၂၀၁၇နံၣ်, သဝီဖိတဂၤ ဘၣ်တၢ်လိာ်ကီၢ်အီၤလၢအလဲၤန့ၣ်လီၤတလၢကွၢ်လၢ ကီမုၢ်မၤအီၤဟီၣ်ခိၣ်လီၤ “Toungoo Interview: Htantabin Township, November 2015” KHRG, လၢယုၤ ၂၀၁၇နံၣ်.

^{၁၆၆} ကွၢ်ဘၣ်လၢဘိဝုကြူၣ် (Bauing Group), လီယံသန့, ၂၀၁၈ <http://en.szyby.cn/news-1009.html> (ဟံးန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဖဲ လၢယုၤ ၁သီ, ၂၀၁၈)

^{၁၆၇} လီၤကဝီၤတၢ်ကရၢကရီၤအအိၣ်ဝဲတၢ်လီၤအံၤသုၣ်တဖၣ်အံၤသုဝဲမၤလၢပယီၤပဒိၣ်ဟံးန့ၣ်ထီၣ်အီၤန့ၣ်မုၢ်ကြးဝဲဘၣ်ဝဲလီၤ. (မုၢ်ဆဲးဒီးသုၣ် ညါအါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢန့ၣ်အမဲၣ်ညါဒီးဝံသးစူၤလဲၤကွၢ်လၢတၢ်မၤအကျိၣ်အကျိၣ်ညါအကရၢၢ်တပၤန့ၣ်တက့ၢ်.)

^{၁၆၈} “Toungoo Interview: Htantabin Township” KHRG, လၢနီၤဝုဘၢၣ်, ၂၀၁၅နံၣ်.

(KMAC), ဒီသဒကုာ် အဟိန်ခိန်ကပံာ်ဒီး ယုကုာ်အဟိန်ခိန်ကပံာ်လိာ်ကျဲတဖၣ်လီၤ. ဆၢကတိာ်ခဲအံၤ, ဒ်သဝီဖိတဖၣ် အတၢ်ယိထံသ့ၣ်ညါဟိန်ခိန်အလံာ်အထီလၢ တၢ်ဟံးန့ၣ်အံၤလံာ်ထဲလဲၣ်အဂ့ၢ်, တကးဒီးဘၣ်ခ့ၣ်အံၤယုာ်ဒီးကိာ်ပယီၤ ပဒိၣ် အတၢ်ယိထံအစၢအဖီခိန်အသိး, ဒီပနံာ်အံၤဟံးန့ၣ်အံၤသဝီဖိဟိန်ခိန်ကအိၣ်လၢ (၅,၀၀၀) အံၤကးယၣ်ယၣ်လဲၣ်န့ၣ် လီၤ.^{၁၆၉}

လၢအခိန်ထံးသဝီဖိတဖၣ် တသ့ၣ်ညါ (KMAC)တၢ်တိာ်ကျဲဘၣ်ယး တၢ်သ့ၣ်သ့ၣ်ပဟံာ်မ့တဖၣ်တၢ်ကရုၢ်ဆူၣ်န့ၢ် အဝဲသ့ၣ်ဟိန်ခိန်ကပံာ်ဒ်အံၤန့ၣ်အဂ့ၢ်ဘၣ်. ဖဲ (KMAC) ဒီပနံာ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် ဟဲကုၢ်လီၤပျီကွံာ်တၢ်ထူၣ်တၢ် ဘိဒီး တၢ်အဂုၤအဂၤလၢအဝဲသ့ၣ်ဟိန်ခိန်လိာ်သတူၢ်ကလၢအဖီခိန် အဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်ညါဝဲဒၣ်လၢဒီပနံာ်ကဟံးန့ၣ်ဆူၣ် အတၢ် လိာ်တၢ်ကျဲတဖၣ်လီၤ. စးထီၣ်ဖဲန့ၣ်လံာ်လံာ်သဝီဖိတဖၣ် စးထီၣ်ဒီသဒကုာ်အတၢ်လိာ်တၢ်ကျဲ ဒီဖျိသ့ၣ်ကျဲကုၢ်တရံး တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲခိန်သ့ၣ်အါဘိန့ၣ်လီၤ. ဒီဖျိလၢအဝဲသ့ၣ်ထံးဂံၢ်ထံးဘါလၢ တၢ်တဲန့ၢ်ခဲးတၢ် လၢအနီၢ်ကစၢ်ဂီၢ် အယိ ဒီပနံာ်ဟ့ၣ်ကုၤအဝဲသ့ၣ်စ့အိၣ်လိးဒီး ရဲၣ်ကျဲဒုးအိၣ်ထီၣ်န့ၣ်တဝ်တၢ်ကုၢ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ် လၢပုၤလိာ်ကဝီတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. ဒ်လဲၣ်ဂ့ၢ်, သဝီဖိတဖၣ်စံးဝဲလၢအဝဲသ့ၣ်တသးလိဒီပနံာ်ဟ့ၣ်အီၤစ့အိၣ်လိးဘၣ် အဂ့ၢ်ဒ်အံၤ, အဝဲသ့ၣ်ဆိမိၣ်ဝဲလၢအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်န့ၣ်ကုၤဘၣ်ကုၤအတၢ်လိာ်တၢ်ကျဲန့ၣ် အလုၢ်အပူၤဒိၣ်န့ၣ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်အီၤ စ့အိၣ်လိး တက့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဒီဖျိသဝီဖိတဖၣ်ဂ့ၢ်လိာ်ဝဲလၢ ကဟးထီၣ်ကွံာ်လၢအနီၢ်ကစၢ်တၢ်လိာ်တၢ်ကျဲအယိ (KMAC) သ့ၣ်ကျဲအါဘိဒ်သိး ကနီၤဟးထီၣ်ကွံာ်သဝီဖိအဂီၢ်လီၤ. ဒ်သိး (KMAC) ကန့ၢ်ဘၣ်သဝီဖိအတၢ်လိာ်တၢ်ကျဲအဂီၢ် သ့ၣ်ကျဲကုၢ်တရံးအဘိဘိ ဒ်အမ့ၢ်တၢ်မၤပျံၤမၤဖုးသဝီဖိတဖၣ်ဒီး လိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ်သဝီဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဘျါဟိန်ခိန်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိဒီဖျိကွီၢ်တၢ်စံာ်ညီၣ်ဆၢတၢ် - (KMAC) အတၢ်မူးတၢ်ရၢ်

(KMAC) မၤပျံၤမၤဖုးသဝီဖိတဖၣ်လၢ ကွီၢ်တၢ်သိၣ်တၢ်သိးစံးဝဲ, “သ့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်လဲၤဆူကွီၢ်ဘျီၣ်ဒီး သုက ယၣ်ကွံာ်သပုၤတၢ်လီၤ. သုမ့ၢ်ယၣ်ဒီးသုကဘၣ်လီၤဆူယိာ်ပူၤလီၤ”. တကးဒီးဘၣ်အမဲာ်ညါ (KMAC) လိာ်ဘၢလိာ် ကွီၢ်သဝီဖိလၢအမၤကမၣ်ကိာ်ပယီၤသဲစးတၢ်ဘျါ ဘၣ်ယးကိာ်ပယီၤတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်စံာ်ညီၣ် (Myanmar Penal Code) နီၣ်ဂံၢ် (၄၄၇) လၢအမ့ၢ်တၢ်န့ၣ်လီၤတလၢဆူ ပုၤဂၤတၢ်လိာ်တၢ်ကျဲအပူၤလီၤ. စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၄ နံၣ် လံာ်လံာ်ဒီပနံာ်အံၤလိာ် ဘၢလိာ်ကွီၢ်သဝီဖိအါဒ်အါဂၤလီၤ.^{၁၇၀}

(KMAC) ဒီပနံာ်လိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ်သဝီဖိတဖၣ်ဖဲ ၂၀၁၄ နံၣ် ဒီးစံးဝဲလၢသဝီဖိန့ၣ်လီၤတလၢဆူ ဒီပနံာ်အတၢ်လိာ်တၢ်ကျဲ န့ၣ်လီၤ. “အူကစ---ဒီးစီၤကဆ---, မ့ၢ်ပုၤဒီဖိပံာ်ခံၤလၢ ဘၣ်တၢ်လိာ်ကွီၢ်အီၤလၢ (KMAC) ဒီပနံာ် လီၤ. (KMAC) ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီၣ်လိာ်တၢ်ဒီးစံးဝဲလၢ သဝီဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤတလၢတၢ်လိာ်တၢ်ကျဲဒီး မၤအိၣ်တၢ်လၢဒီပနံာ်အဟိန်ခိန်ကဝီၤအပူၤ လီၤ. (...)ဒီပနံာ်လိာ်ကွီၢ်အဝဲသ့ၣ်အံၤ မ့ၢ်ဝဲတၢ်မၤပျံၤမၤဖုးအကွၢ်အဂီၢ်တမံၤအဂ့ၢ်ဒ်အံၤ, ဒီပနံာ်အဲၣ်ဒီးလၢသဝီဖိ လၢအဂုၤအဂၤတဖၣ် ကထံၣ်တၢ်အံၤဒီးပျံၤအဝဲသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၇၁} ထီဘိသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီးကျိၣ် စ့တၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ် ဒီဖျိလၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်လဲၤထီၣ်ကွီၢ်ကိးနံၤဒဲးအယိ အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဟဲန့ၣ်တအိၣ်ဘၣ်. တကးဒီးဘၣ် ဖဲအဝဲသ့ၣ်လဲၤထီၣ်ကွီၢ်အဆၢကတိာ် အဝဲသ့ၣ်မၤစၢၤစ့ၢ်ကိးအဟံာ်ဖိယိဖိတဖၣ်တၢ်မၤ တသ့နီၤတမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

(KMAC) ပုၤမၤတၢ်ဖိ တလဲၤထီၣ်ဆူကွီၢ်ဘျီၣ်ခဲအံၤခဲအံၤအယိ သဝီဖိကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ကျိၣ်စ့တၢ်ဂ့ၢ်ကိ-

^{၁၆၉} ကွၢ်ဘၣ် Source #29 တက့ၢ်.
^{၁၇၀} ကွၢ်ဘၣ် Source #44: “Toungoo Interview: Htantabin Township,” KHRG, vg,IR 2017 eH.I
^{၁၇၁} ကွၢ်ဘၣ် Source #22 တက့ၢ်.

“အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ပၣ်တၢ်ကွၢ်အတၢ်ဖဲတၢ်မၤဒီး ဂၢ်ကျဲးစးလဲၤဆူကွီၣ်ဒ် တၢ်သ့ၣ်နံၤဖးသီအီၤအသိးလီၤ. အဝဲသ့ၣ် လဲၤဆူကွီၣ်ကိးဆၢကတီၢ်ဒီး, တလီၤဖျၢၣ်လီၤဟီၣ်တၢ်တၢ်. ဘၣ်ဆၣ်မ့ၢ်လၢကီၤမ့ၢ်အိၣ်ခိပနံၣ်ပၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါ တလဲၤထီၣ်ကွီၣ်ထီၣ် ဒ်တၢ်သ့ၣ်နံၤဖးသီအီၤအသိးဘၣ်. တၢ်မ့ၢ်သ့ၣ်နံၤဖးသီအဝဲသ့ၣ်သၢဘျီမး ကလဲၤထီၣ်ကွီၣ်ထဲ တၢ်တၢ်လီၤ. လၢတၢ်ဂၢ်အံၤအယိသဝီဖိတဖၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဘၣ်ဒီး တၢ်လုၢ်အိၣ်နီၣ်ခိသးသမူအတၢ်ဂၢ်ကီၤလီၤ. မ့ၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်ဝဲပီၤရီတဖၣ်အဘူးအလဲ, ဘၣ်ဟ့ၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤအပူၤ ဒီးတၢ်လၢၣ်ဘျၢၣ်လၢၣ်စ့ၤလၢ အဂၤၤတဖၣ်အိၣ်ဒီးဝဲလီၤ.”^{၁၇၂}

စီမ- (ခွါ), KHRG ပၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိလၢဒီးခိၣ်ကီၤဆၣ်, တီအူကီၤရၢၣ်/ကညီကီၤဝဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဝဲ လၢနီၤဝဲဘၣ် ၂၀၁၇နံၣ်)

တၢ်ကီၤတၢ်ခဲ, တၢ်တၢ်တၢ်မ့ၢ်အါဘၣ်ဆၣ်တၢ်ဂၢ်လၢအခိၣ်ထံးကတၢ်ခံၣ်န့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်နၤဝဲ (KMAC) ခိပနံၣ် ခိဖျိပၤလၢတၢ်ချၢအတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအီၤအယိလီၤ. အူကၤ- (ခွါ), မ့ၢ်ဝဲန့ၣ်ရဲၣ်ခိၣ်ကျၢၣ်တၢ်လၢ ပၤမၤတၢ်ဖိကရၤသဘျီ (Independent Labour Union), ကဲထီၣ်ဝဲခၢၣ်စးတၢ်လၢကမၤစၢၤသဝီဖိ ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကန့ၢ်ဘၣ်က့ၤ အဟီၣ် ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်လိာ်တၢ်ကျဲတဖၣ်လီၤ.

“တီအူကီၤဆၣ်ခိၣ်ဒီးခိပနံၣ်တကန့ၣ်ယုၤတၢ်ဂၢ် (သဝီဖိတဖၣ်အတၢ်ဂၢ်) အံၤဘၣ်. ပၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤ (တီအူကီၤဆၣ် ခိၣ်) ကွၢ်မဲၣ်ခိပနံၣ်ဒီး တအိၣ်ယုၤသဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်. လၢတၢ်ဂၢ်အံၤအယိသဝီဖိတဖၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဘၣ်ဒီးတၢ် အိၣ်သးလၢအကီၤ, မ့ၢ်ပကဘၣ်သန့ၤသးဒီးမတၤလဲၣ်န့ၣ်ပတသ့ၣ်ညါဘၣ်. လၢတၢ်ဘျၢၣ်ဂၤတီၢ်ဘၣ်အပူၤ, ဖဲပထံၣ်လိာ် သးဒီး အူကၤ- (ခွါ), အဝဲသ့ၣ်ညါပတၢ်ကီၤတၢ်ခဲဒီးသးဆူၣ်လၢကမၤစၢၤပၤလီၤ.”

အူက- (ခွါ, ၅၁ နံၣ်), ကက- (သဝီ, နကမိၣ်ကရၢၣ်, တီအူကီၤဆၣ်, တီအူကီၤရၢၣ်/ကညီကီၤဝဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဝဲ လၢနီၤဝဲဘၣ် ၂၀၁၇နံၣ်) ^{၁၇၃}

ဒ်လံာ်ပရၢလၢတၢ်ဆၢထီၣ်အီၤဆူ KHRG ဟံၣ်ဖျါဝဲအသိး, ဖဲလၢအူၣ် ၈ သီ, ၂၀၁၄ နံၣ်ဒီး လၢအိးကထိဘၣ် ၁၄သီ, ၂၀၁၅နံၣ် န့ၣ်သဝီဖိအဂၤ (၁၀) ဘၣ်တၢ်လိာ်ကွီၣ်အီၤခံၣ်ဖဲကီၤဆၣ်ပတီၢ်, စံၣ်ညီၣ်ကွီၣ်ရူ, ဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၤဆၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢမးရး ၁၃ သီ, ၂၀၁၇ နံၣ်, တၢ်လိာ်ကွီၣ်ကဒီးအဝဲသ့ၣ်သၢဘျီတၢ်လိာ်ကွီၣ်ရူ, စံၣ်ညီၣ်ကွီၣ်ရူ, တီအူကီၤရၢၣ်ဒီး ဖဲလၢနီၤဝဲဘၣ် ၂၁ သီ, ၂၀၁၇နံၣ် တၢ်လိာ်ကွီၣ်ကဒီးအဝဲသ့ၣ်ဖဲကီၤခိပတီၢ်, စံၣ်ညီၣ်ကွီၣ်ရူ, ပကကီၤခိန့ၣ်လီၤ. (KMAC) ခိပနံၣ်ဆဲးယုၤသကွၢ်ကညးဝဲလၢ တၢ်ကပံၣ်လီၤတၢ်ဆၢတဲာ်လၢ ကဟ့ၣ်တၢ်ဆိၣ်သန့ၤဆူခိၣ်ပၤလၢကျိသဝီဖိတဖၣ် အဖိခိၣ် ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကတူၢ်ယုၤကွၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်လိာ်တၢ်ကျဲတဖၣ်လီၤ.

“အဝဲသ့ၣ် (ခိပနံၣ်) လိာ်ဘၢလိာ်ကွီၣ်ပၤလီၤကဝီၤဖိတဖၣ် လၢဘၢလၢကွီၣ်ဖဲတီအူကီၤဆၣ်ကွီၣ်ဘျီၣ်ပတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ပၤသဝီဖိတဖၣ်မၤနၤတၢ်လၢကွီၣ်အမဲၣ်ညါလီၤ. တုၤန့ၣ်တစု, ခိပနံၣ်အံၤတီၣ်ထီၣ်ကဒီးတၢ်ဂၢ်ဆူကီၤရၢၣ် ပတီၢ်ဒီးသဝီဖိမၤနၤကဒီးတၢ်လီၤ. လၢခံကတၢ် ခိပနံၣ်တီၣ်ထီၣ်ကဒီးတၢ်ဂၢ်ဆူကီၤခိပတီၢ်လီၤ. ခဲအံၤသဝီဖိတဖၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ကီၤတၢ်ခဲဒီး လၢကလဲၤဆူကွီၣ်လၢကီၤခိပတီၢ်အဂီၢ် ခိဖျိလၢတၢ်လၢၣ်ဘျၢၣ်လၢၣ်စ့ၤဒီး တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤတဖၣ်အပူၤဒိၣ်အယိလီၤ.”

အူက- (ခွါ, ၅၁နံၣ်), ကက- (သဝီ, နကမိၣ်ကရၢၣ်, တီအူကီၤဆၣ်, တီအူကီၤရၢၣ်/ကညီကီၤဝဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဝဲ လၢနီၤဝဲဘၣ် ၂၀၁၇နံၣ်) ^{၁၇၄}

^{၁၇၂} ကွၢ်ဘၣ် Source #23 တက့ၢ်.
^{၁၇၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #29 တက့ၢ်.
^{၁၇၄} ကွၢ်ဘၣ် Source #28 တက့ၢ်.

နူသဝီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်

၆ KHRG အလံာ်တၢ်ကစီၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲအသိး, သဝီဖိတဖၣ်စူးကျဲၤ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢကျဲၤအါဘိလၢတၢ်ကတဲန့ၣ်ခဲးတၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အဂီၢ်လီၤ. သဝီဖိအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်ဟ်ကီၤမၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ, တၢ်ကွဲးပတံထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ်, ကရၢၢ် က့ၤအတၢ်လီၤတၢ်ကျဲၤဒီးဂဲၤလိာ်ထီၣ်ဒါဝဲ (KMAC) ခိပနံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟ်ကီၤမၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ

၆တၢ်ကွဲးဖျါထီၣ်တၢ်အီၤလၢ “ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးဒီးတၢ်ဟ်ကီၤမၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ ” အဆၢဖိအသိး, သဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢအဘၣ်ဒီလၢ (KMAC) အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအယိတဖၣ် လၢလီၤကဝီၤအပူၤ တၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ် သနူအက့ၢ်ဂီၤဟဲအသးဒ်လဲၣ်န့ၣ် တၢ်တသ့ၣ်ညါအီၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်လီၤ. သဝီဖိလၢအိၣ်ဆိးလၢ တီအူကီၢ်ရၢၢ် ပူၤတဖၣ် အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်သ့ၣ်ညါထွဲတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ယးဒီး လုာ်လံာ်ဆဲးလၢတၢ်သ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အကျိၤအကျဲလီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိအဝဲသ့ၣ်န့ၣ်ဝဲလၢ ဟီၣ်ခိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်မၤအိၣ်ဝဲန့ၣ် မ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်လီၤလၢအန့ၢ်ပၤဘၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ^{၁၇၅}သဝီဖိတနီၤနီၤဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဒီးလဲဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးလၢ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အိၣ်ဟ့ၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤအဲၣ်ဒီးစံးဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ခွဲးယာ်လံာ်အုၣ်သးန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်နီၢ်နီၢ်တခီ အဝဲသ့ၣ်တန့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဘၣ်. ^{၁၇၆} သဝီဖိလၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်န့ၢ်ဆူၣ်အဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ် ဟ်ကီၤယာ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ် အတၢ်ခိတၢ်သွဲလံာ်ဖျါထီၣ် ၆တၢ်ဟ်ကီၤမၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ အတၢ်အုၣ်သးတခါအသိးလီၤ. လံာ်ဖျါထီၣ်တၢ်အုၣ် ကီၤသးတဖၣ်အံၤ (KMAC) ခိပနံာ်ပုၤမၤတၢ်ဖိမ့ၢ်ဂ့ၢ် ဒီးပဒိၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ် တဟ်လုာ်ဟ်ပူၤဝဲဘၣ်. လၢတၢ်န့ၣ် အယိတၢ်ဟ်ကီၤလံာ်အုၣ်သးတဖၣ်အံၤ တကဲထီၣ်တၢ်အုၣ်ကီၤလၢ ကဒီသဒါအဝဲသ့ၣ်လၢသဲးစးအမဲၣ်ညါဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂဲၤလိာ်တြီဆၢတၢ် တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သး

နူသဝီဖိလၢအအိၣ်ဆိးလၢတီအူကီၢ်ရၢၢ်ပူၤတဖၣ် ဂဲၤလိာ်ထီၣ်ဒါဝဲ (KMAC) လၢကျဲၤကူၣ်တရံးအဘိဘိ ၆သိးကဒီ သဒါက့ၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဂီၢ်လီၤ. ဖဲ ၂၀၁၅ နံာ်အပူၤ, သဝီဖိတဖၣ်ကရၢၢ်ကရိထီၣ် “ပုၤထူစံာ်ဖိအတၢ်ထဲၣ်လီၤဟီၣ် ခိၣ်လီၤတၢ်ဂဲၤလိာ်” ^{၁၇၇} ဒီးသဝီဖိမဲလၢဟ်ဖျါထီၣ်သးပုၤနီၣ်ဂံၢ်ကအိၣ်ဝဲ (၂၀၀) ဂၤယၢၣ်ယၢၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်ကရၢၢ်ထီၣ် က့ၤစ့ၢ် ကိးဝဲအဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ်လီၤ. ^{၁၇၈} ပယီၤပၤဟ်ကီၢ်တဖၣ်ဟဲတုၤဝဲ ဖဲကမုၢ်တဖၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်သးအလီၢ်စိာ်ယုာ်ဒီးကျိတ ဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပၤဟ်ကီၢ်တဖၣ်ဖိၣ်ပုၤလီၤကဝီၤဖိဒီးမၤအဝဲသ့ၣ်ဆဲးလီၤစုမုၢ်ကျၢၢ် “တၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤလံာ်အုၣ်သး” လီၤ. လၢ “တၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤလံာ်အုၣ်သး” အပူၤဘၣ်တၢ်ကွဲးဖျါထီၣ်အီၤလၢ (KMAC) ခိပနံာ်အံၤဒီးန့ၢ်ဘၣ် တၢ်ပျဲလၢကသ့ဝဲဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်ဒီးသဝီဖိတဖၣ်ကဘၣ်ဟ်တၢ်ကွဲးအတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျါလီၤကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိတဖၣ်ဂဲၤလိာ်ဟ်ဖျါထီၣ်ကဒီးအသးအသီတဘျီ ဖဲလၢဒ်စ့ဘၣ် ၅ သီ, ၂၀၁၅ နံာ်ဒီးယနူၤအါရံၤ ၁၂ သီ, ၂၀၁၆ နံာ်န့ၣ်လီၤ. ၆သးစးတၢ်ဘျီနီၣ်ဂံၢ် (၁၉) စံးဝဲ “တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်သးကစုဒုခွဲးယာ်ဒီးကမုၢ်ဟးဟ်ဖျါထီၣ် သးတၢ်သိၣ် တၢ်သီ” အသိး, သဝီဖိတဖၣ်ပတံထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူပၤဟ်ကီၢ်သနူတဖၣ်အအိၣ် ၆သိးဒီးကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ပျဲ လၢကဂဲၤလိာ် ဟ်ဖျါထီၣ်အသး, စိာ်ယုာ်ဒီးတၢ်ကိးသတြီအလံာ်က့ၤလၢတၢ်တူၢ်လိာ်အီၤတဖၣ် ဒီးကိးသတြီထီၣ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ^{၁၇၉} ၆သိးသဝီဖိတဖၣ်ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ပျဲလၢ လၢယနူၤအါရံၤ (၁၂) သီ အတၢ်ဂဲၤလိာ်ဟ်ဖျါထီၣ်သးအဂီၢ်, အဝဲသ့ၣ်

^{၁၇၅} ကွၢ်ဘၣ် Source #23 တက့ၢ်.

^{၁၇၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #29 တက့ၢ်.

^{၁၇၇} မ့ၢ်တၢ်ဂဲၤလိာ်တခါလၢ သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ဟ်ဖျါထီၣ်သးတပူၤယီၤ လၢကကရၢၢ်ထီၣ်က့ၤ အတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျါ ဟီၣ်ခိၣ်လီၤတဖၣ်ဒီး သ့ၣ်လီၤဖျါလီၤတၢ်ချဲလၢ အဟီၣ်ခိၣ်လီၤပူၤ ၆သိး ကဒီးန့ၢ်ဖျါဝဲလၢအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်ကစၢ်လၢအဖိးသဲးစးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

^{၁၇၈} ကွၢ်ဘၣ် Source #44 တက့ၢ်.

^{၁၇၉} ကွၢ်ဘၣ် Source #4 တက့ၢ်.

ဘၣ်ပတံထီၣ်လံာ်တၢ်ပျဲဆူပၤကီၢ်တဖၣ်အအိၣ် (၄)ဘျီမး တၢ်ဟ့ၣ်အိၣ်အစွဲးလီၤ. လၢတၢ်ဂၤ လိာ်ဟ်ဖျါထီၣ်သးအဂီၢ် တၢ်ဟ့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်အစွဲးထဲသၢန့ၣ်ရံၣ်ဇိၤ ဒီးအဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်စးထီၣ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂၤလၢ ဂီၤခီၤဂီၤန့ၣ်လီၤ.

လၢယနူၤအါရံၤ ၁၂ သီ, ၂၀၁၆ နံၣ် အတၢ်ဂၤဟ်ဖျါထီၣ်သးဝံၤအလီၢ်ခံ ပၤကီၢ်တဖၣ်ဖိၣ်ဝဲလီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်ဒီး (KMAC) ခိပနံၣ်တခီလိာ်ဘၢလိာ်ကီၢ်သဝီဖိတဖၣ်လၢ အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်မၤကမၣ်သးစးတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢလၢ ဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်မၤတံာ်တၢ်ကမ္ပၢၢ်အတၢ်မုာ်တၢ်ခုၣ်တၢ်ဘျၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၈၀} သဝီဖိတဖၣ်လၢဘၣ်တၢ်လိာ်ဘၢ လိာ်ကီၢ်အိၣ် လၢပၤကီၢ်န့ၣ် တၢ်မၤအဟဲစိာ် (တၢ်မၤဒိၣ်ထီၣ်တၢ်ကလုာ်) ပီၤသဲဒိၣ် (loudspeaker) ဆူကီၢ်ဘျီၣ်ဒ် တၢ်အုၣ်ကီၤသးတခါ အသိးန့ၣ်လီၤ. ခိဖျါလၢသဝီဖိတဖၣ်အံၤဟံးလိာ်ဆိၣ်ဒုၤပၤဂၤပီၤသဲဒိၣ် (loudspeaker) ဖဲအဝဲသ့ၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်သးအဆၢ ကတီၢ်အယံ အဝဲဘၣ်ပၤန့ၣ်ပီၤသဲဒိၣ်အသီတဖျါၣ် ဒ်သိးတၢ်ကလိာ်ဘၢလိာ်ကီၢ်အိၣ်ဆူ ကီၢ်ဆၣ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုၤကသု အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်အံၤဟ်သ့ၣ်ဟ်သးဝဲလၢ အဝဲဘၣ်တၢ်လိာ်ဘၢလိာ်ကီၢ်အိၣ် ထဲတၢ်ကမ္ပၢၢ်န့ၣ် ဟဲခိဖျါအသးလၢ အဝဲမ့ၢ်ပၤတီခိၣ်ရံၣ်မဲကမ္ပၢၢ်တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးလၢ ကတြီဆၢထီၣ်ဒါ (KMAC)ခိပနံၣ် ဖဲလၢယနူၤအါရံၤ ၂၀၁၆ နံၣ်အံၤအယံလီၤ. ဒ်သဝီဖိတဖၣ်အံၤဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲအသိး, ပီၤသဲဒိၣ် (loudspeaker) အံၤ မ့တမ့ၢ်အတၢ်ဘၣ်ဆၣ်, ပၤကီၢ်တဲအိၣ်လၢ “နမ့ၢ်ဟံးလိာ်ဆိၣ်တဲအံၤ (ပီၤသဲဒိၣ်) လၢပၤဂၤအအိၣ်ဘၣ်ဆၣ်သန့ကု နအိၣ်ဒီးမူဒါလၢတၢ်အံၤအဖိ ခိၣ် မ့ၢ်လၢနတီခိၣ်ရံၣ်မဲကမ္ပၢၢ်တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်သးတၢ်ဟူးတၢ်ဂၤတခါအံၤအယံလီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယံ နအိၣ်ဒီးနမူဒါဒီးနဘၣ်ဟံးမူဒါန့ၣ်လီၤ.”

ဖဲသဝီဖိတဖၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်သးထီၣ်ဒါ (KMAC) ခိပနံၣ်အခါ ပၤလိာ်ကဝီၤဖိအဂၤတဖၣ်ဆိၣ်ထွဲအဝဲသ့ၣ်လၢကျိၣ်စ့ (မ့တမ့ၢ်) ဒီးလဲန့ၢ်အဝဲသ့ၣ်လၢသိလ့ၣ်တဖၣ် လၢကလဲၤထီၣ်က့ၤလီၤဆူတၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်သးအလီၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၈၁} သဝီဖိတဖၣ် ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ ဖဲအဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်သးဝံၤအလီၢ်ခံ (KMAC) ခိပနံၣ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်လၢ ကမၤဝဲတၢ်ထံၣ် လိာ်တၢ်ပိာ်တဲသကိးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဒီး ပၤလိာ်ကဝီၤဖိတဖၣ်လီၤ. ဒ်လဲၣ်ဂ့ၤဒ်လဲၣ်ဂ့ၤ, တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်မၤအိၣ် လၢ(KMAC) ခိပနံၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ်ဒီး ပၤထူစံာ်ဖိတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်ကရၢ (Farmer's Development Party) ခံဖုအံၤအဘၢၣ် စၢၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ပၤထူစံာ်ဖိတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီကရၢတဖၣ်အံၤ ပၤလိာ်ကဝီၤဖိတဖၣ်တဟ်ပနီၣ်အိၣ်လၢအမ့ၢ်ကရၢတဖၣ် လၢအမၤတၢ်လၢကမ္ပၢၢ်ဖဲန့ၣ်တဖၣ်အခၢၣ်စးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၈၂} သဝီဖိတဖၣ်ဂၤလိာ်ဟ်ဖျါထီၣ်သးအါဘျီဝံၤအလီၢ်ခံ, ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ထီၣ်ဟူးထီၣ်ဂၤထီၣ်သဝီဖိလၢအဂၤဂၤတဖၣ် အသးလၢကပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ်လၢတၢ်ဂၤလိာ်ဟ်ဖျါ ထီၣ်သးအပူၤ ဒီးတၢ်ဂၤလိာ်အံၤ ကဲထီၣ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးပၤတဝၢတၢ်ကတိၤန့ၢ်ခဲးတၢ် တၢ်ကူၣ်တရံးအကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကအုကစွါအလံာ်ဟ်ဖျါတဖၣ်

သဝီဖိဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢတၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အိၣ်တဖၣ် ဒ်သိးတၢ်ကဟ့ၣ်က့ၤအိၣ်အဂီၢ်, အဝဲသ့ၣ်ကွဲးပတံထီၣ်စ့ၢ်ကိး လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ် လၢကဟ့ၣ်တၢ်ဆိၣ်သနံးဆူ ပၤလၢအပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ်လၢ အမၤတၢ်ဆၢတဲာ်သ့သ့ၣ်တဖၣ်အိၣ် ဒ်အမ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤတခါအသိးန့ၣ်လီၤ. လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဆူၤထီၣ် အိၣ်ဆူကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဝဲၤကျိၤတဖၣ်အအိၣ်ဒီး တၢ်ဆူၤထီၣ်စ့ၢ်ကိးအိၣ်ဆူလိာ်ပၤန့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမီၤတဖၣ်အအိၣ် လၢအပၣ် ယုၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤကီၢ်စၢ်ပၤဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတၢ်ဝဲၤဒီး (Myanmar State Counsellor Office) န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်, သဝီဖိ တဖၣ်တဒီးန့ၢ်က့ၤတၢ်စံးဆၢနီတမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိအတၢ်ထံၣ်တဖၣ်ဖျါလၢတၢ်တဟ်ပနီၣ်အိၣ်ဘၣ်လီၤ. လၢတၢ် အိၣ်သးဒ်အံၤအဖိခိၣ်, တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ဂီၤအကျိၤအကျဲလီၤတံာ်လၢ ကဘျါရဲၣ်တၢ်သးတမံတအိၣ်ဖျါရဲၣ်ဘၣ် အယံ, ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်တံာ်တၢ်လၢသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကသုအဝဲသ့ၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ် တုၤလီၤတီၤလီၤန့ၣ်လီၤ.

^{၁၈၀} ကွၢ်ဘၣ် Source #46 တက့ၢ်.
^{၁၈၁} ကွၢ်ဘၣ် Source #22 တက့ၢ်.
^{၁၈၂} ကွၢ်ဘၣ် Source #45 တက့ၢ်.

တၢ်နိးတၢ်ဘျးတဖၣ်ဒီးတၢ်တၢ်တဖၣ်

ဖဲသဝီဖိတဖၣ်သုဝဲ တၢ်သုတၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢ ကကတၢ်န့ၣ်ခဲးတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ကမၤန့ၣ်က့ၤအဟီၣ် ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အခါ ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီးတၢ်နိးတၢ်ဘျးအါမံၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ယုသ့ၣ်ညါမၤလိတၢ် ဂ့ၢ်တခါအံၤအဖီခိၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ (KMAC) ခိပနံၣ်, ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤသုးလီၤလံၤတဖၣ်^{၁၈၃}အိၣ်ဒီးတၢ် ရုလိာ်ဘၣ်ထွဲဘူးဘူးတၢ်တၢ်အယိ ကဲထီၣ်တၢ်တၢ်အိၣ်ကတၢ်သဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်စိတၢ်ကမီၤအ စီၤပီၤသုၣ်လၢ (KMAC) ဒီးသဝီဖိအဘၢၣ်စၢၤယၢ်ဖဲဒိၣ်မးအယိ တၢ်အံၤကဲထီၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲဒိၣ်ထီၣ်လၢသဝီဖိတဖၣ် ကကတၢ်န့ၣ်ခဲးတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အဂီၢ်လီၤ.

(KMAC) ခိပနံၣ်အပူၤပၤလီၤဆ့ၣ်နီၤလၢအမ့ၢ် ခုၤမီၤအုအံၤ အတၢ်ရုလိာ်ဘၣ်ထွဲလိာ်သးဒီးကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အိၣ်ဝဲ ဘူးဘူးတၢ်တၢ်လီၤ. အဝဲမ့ၢ်တၢ်ကီၢ်ခိၣ်အုသ့စ့ၣ် မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ် အပူၤဟ့ၣ်ကူၣ်တၢ်တၢ်စၢၤစၢၤဒီး မ့ၢ်စၢၤကီး National Economic and Social Affairs advisory committee ကရၢဖိတၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၈၄} တၢ်စိတၢ်ကမီၤတထဲသိးတုၤသိးလၢ (KMAC) ဒီး ခိခိၣ်သဝီကမ့ၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤအံၤ အိၣ်ထီၣ်ခိဖျိလၢတၢ်မၤတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်တၢ်တၢ်ကျဲၤအိၣ် အမ့ၢ်တဖၣ် ဒိၣ်စိဝဲလၢဟီၣ်ကဝီၤဖိတဖၣ်အတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးအဖီခိၣ်အယိန့ၣ်လီၤ.^{၁၈၅} အဒိ, ဖဲသဝီဖိတဖၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သး ဩဆာဝဲ (KMAC) ခိပနံၣ်တဖၣ်အခါ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ပၤကီၢ်လၢလီၤကဝီၤတဖၣ် ဟဲဒီးပတုၣ်ကွၢ်သဝီဖိအတၢ်ဟူးတၢ် ဂဲၤတဖၣ်ဒီး တကတၢ်ယိကီၢ်ပယီၤပၤကီၢ်တဖၣ် ဟ့ၣ် (KMAC) တၢ်ပျဲလၢကထီၣ်ခိၣ်ခံက့ၤသဝီဖိလၢတအိၣ်ဒီးတၢ်ပျဲလၢ အဖိးသဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၈၆}

သဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်လၢ (KMAC) ခိပနံၣ်အံၤရုလိာ်မၤသကိးတၢ်ဒီးကီၢ်ပယီၤသုးတဖၣ် မ့ၢ်လၢခိပနံၣ်အံၤဒီးလဲဝဲပယီၤ သုးလီၤလံၤတဖၣ်ဒီးဟ့ၣ်အပူၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်လၢသုးတၢ်သိၣ်လိန့ၣ်လီၤ.^{၁၈၇} န် KHRG မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဒီးခိပနံၣ် အပူၤမၤတၢ်ဖိတၢ်အတၢ်စံးဆၢအဖီခိၣ်အသိး, တၢ်ဟ့ၣ်ခိပနံၣ်အပူၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် သုးတၢ်သိၣ်လိအတၢ်ပညိၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ဒီးဒီး ကမၤလိသုအသးဘၣ်ယးတၢ်စူးကါစုကဝဲၤဆံးဆံးဖိအတၢ်သုတၢ်ဘၣ် န်အမ့ၢ်တၢ်သုနီၣ်ကုနီၣ်တၢ်ဒီး တၢ်သုယဲာ်သုဒိအတၢ်သုတၢ်ဘၣ်တဖၣ် န်သိးကဒိသဒါခိပနံၣ်အဂီၢ်လီၤ. ခိပနံၣ်အပူၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် ဘၣ်အၢၣ် လီၤသးလၢကတိဒီးခိပနံၣ်, ကဒိသဒါခိပနံၣ်, ကကွၢ်ထွဲကဟုကယာ်ခိပနံၣ် လၢတအိၣ်ဒီးတၢ်ယိးကဒါဘိဒီး ဩဆာ ထီၣ်ဒါပူၤလၢအမၤတၢ်တၢ်ခိပနံၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဂံၢ်ခိၣ်ထံးသုးတၢ်မၤလိအံၤမၤပျဲၤမၤဖုးသဝီဖိတဖၣ် အတၢ်ဘၣ် တၢ်ဘၢဒီးအတၢ်ပူၤဖျးအလီၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၈၈}

အါန့ၣ်အန့ၣ်, ခိဖျိလၢတၢ်စိကမီၤစီၤပီၤသုၣ်ဖဲယၢ်ဝဲလၢသဝီဖိဒီး ခိပနံၣ်အဘၢၣ်စၢၤအယိ တၢ်အံၤကဲထီၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲဒိၣ် ထီၣ်လၢသဝီဖိအကကတၢ်န့ၣ်ခဲးတၢ်ဒီးလီၤကဝီၤပုၤဆၢတဲာ်တၢ်ပၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. (KMAC) ခိပနံၣ်မၤ ဟးဂီၤသဝီဖိတၢ်ဂဲၤလိာ်သးသဟီၣ် ခိဖျိတလဲၤထီၣ်ကွီၢ်ဒ်တၢ်သ့ၣ်နံၤဖးသီအီၤအသိးဘၣ် ခိဖျိလၢအဝဲသ့ၣ်တဖၣ် သ့ၣ်ညါဝဲလၢ သဝီဖိတဖၣ်အိၣ်ဒီးကျိၣ်စုတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ် လၢတၢ်လဲၤထီၣ်က့ၤလီၤဆူကွီၢ်ဘျီၣ်အဂီၢ်ဒီး တကးဒီးဘၣ်အဝဲသ့ၣ် ဘၣ်ဂုာ်ဖံးဂုာ်မၤစၢၤကီးတၢ်တခါအယိန့ၣ်လီၤ. (KMAC) တလဲၤထီၣ်ကွီၢ်ဘျီၣ်တလီၤလီၤဘၣ်အယိ တၢ်အံၤကဲထီၣ် ကျိၣ်စုတၢ်ဝဲတၢ်ယိးအါထီၣ်လၢ သဝီဖိလၢတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်အဟီၣ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ် ခိဖျိလၢအတၢ်လဲၤထီၣ် က့ၤလီၤဆူကွီၢ်အတၢ်လၢာ်ဘျီၣ်လၢာ်စ့ၤအါဝဲအယိန့ၣ်လီၤ.^{၁၈၉}

^{၁၈၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #29 တက့ၢ်.

^{၁၈၄} ကွၢ်ဘၣ် 'CB Bank boss sues farmers over dispute', the Myanmar Times ၂၀၁၈ တက့ၢ်.

^{၁၈၅} ကွၢ်ဘၣ် Source #44 တက့ၢ်.

^{၁၈၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #45 တက့ၢ်.

^{၁၈၇} ကွၢ်ဘၣ် Source #29 တက့ၢ်.

^{၁၈၈} ကွၢ်ဘၣ် Source # 29 တက့ၢ်.

^{၁၈၉} ကွၢ်ဘၣ် Source #23 တက့ၢ်.

တၢ်သ့ၣ်သ့ၣ်ပဟံၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံး

(KMAC) တၢ်သ့ၣ်သ့ၣ်ပဟံၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤတဖၣ် မၤဘၣ်ဒီးလီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ် အတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၣ်ခိသးသမူဒီး တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၤကျဲၣ်လီၤ.

မ့ၢ်လၢ (KMAC) ဒိပနံၣ်တဟ့ၣ်စုအိၣ်လိး လၢလၢပဲၤပဲၤဆူ သဝီဖိလၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်အယိ, လီၤကဝီၤသဝီဖိအါအါဂီၢ်ဂီၢ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဘၣ်ဒီး တၢ်လုၢ်အိၣ်နီၣ်ခိသးသမူတၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၢ်, သဝီဖိလၢ (KMAC) လီၤအိၣ်လၢကွီၢ်အိၣ်တဖၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဘၣ်ဒီးကျိၣ်စုတၢ်ဂ့ၢ်ကိဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ် ဒိဖျိဘၣ်ဟ့ၣ်ပီၤရီၤကျိၣ်စုဒီး တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤတၢ်လၢၣ်ဘူၣ်လၢၣ်စ့ၤလၢကလဲၤထီၣ်ကွီၢ်ဘျီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၉၀} သဝီဖိလၢခိခိၣ်ပုၢ်လၢကျိၣ်တဖၣ် အဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အိၣ်တဖၣ်ဘၣ်တဖၣ်ဒီးအယိ တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢလၢလီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ် တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

(KMAC) နီၣ်ဟးထီၣ်ကွၢ်သဝီဖိတဖၣ်ဝံၤအလီၤခံ, ဟံၣ်န့ၣ်တနီၤဟးထီၣ်ကွၢ်လၢအတၢ်လီၤတၢ်ကျဲၤအပူၤဒီး တနီၤက့ၤသ့ၣ်ထီၣ်က့ၤအဟံၣ်လၢတယံၤတဘျးဒီး တၢ်လီၤလၢအအိၣ်လီၤဟံၣ်လီၤပျီတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်တၢ်ကဲဘျးကဲဖျိၣ်လၢအဂီၢ်တအိၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ် ဒိဖျိလၢ (KMAC) ဒိပနံၣ်နီၣ်ဟးထီၣ်ကွၢ်အဝဲသ့ၣ်ခဲအံၤခဲအံၤလၢ တၢ်မၤလၢထီၣ်တၢ်လီၤတၢ်ကျဲၤလၢလီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်တဖၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. ဒ်သဝီဖိတဂၤဟံၣ်ဖျိထီၣ်ဝဲအသိး, “အ ဝဲသ့ၣ်ဘၣ်သုးလီၤသုးကျဲၤတတီၤဝံၤတတီၤဖဲဒိပနံၣ်ဟဲတုၤအခါလီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိအဝဲသ့ၣ် (သဝီဖိ) ယုၣ်ကျိၣ် ယုၣ်စုကသုလၢကျဲၣ်လဲၣ်, အဝဲသ့ၣ်တုၤဟံၣ်တုၤယိလၢ သ့ၣ်ကန့ၢ်လၢကျဲၣ်လဲၣ်, အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်တုၤထီၣ်ဒ်အဟံၣ်လၢဝၣ်ပတီၢ်လီၤ.”^{၁၉၁}

လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးအပူၤ, တၢ်လၢဝၣ်န့ၣ်တၢ်စူးကါအိၣ်လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဟံၣ်ယိတစိၢ်တလီၤအဂီၢ်လီၤ. တၢ်အံၤဟံၣ်ဖျိထီၣ်ဝဲဒိဖျိ ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်ဘၣ်ကံၢ်ဂ့ၢ်လၢအကဲထီၣ်သးလၢ (KMAC) ဒိပနံၣ်အယိတဖၣ် တၢ်ဘျီၣ်အိၣ်တန့ၢ်ဘၣ်အယိ လီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်တူၢ်ဘၣ်ဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ်ကရဲၣ်ကျဲၤဟံၣ်လီၤအတၢ်အိၣ်မူခါဆူညါအဂီၢ်တသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်အစၢ

လီၤကဝီၤဖိလၢအအိၣ်လၢတီၢ်အူၤကျိၣ်ပူၤတဖၣ် စူးကါဝဲတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ် လၢအလီၤဆီလိာ်သးအကလုာ်ကလုာ် ဒ်သိးကမၤန့ၢ်က့ၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်လီၤတၢ်ကျဲၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်လၢအသုစူးကါဝဲတဖၣ် ဒ်အမုၢ်ကွဲးပတံထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ်, တၢ်ကရၢၢ်ထီၣ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လီၤတၢ်ကျဲၤတဖၣ် ဒီးတၢ်ဂဲၤလီၤတြီဆၢဒီးသဒိပနံၣ်အတၢ်တီၢ်ကျဲၤတဖၣ်လီၤ. တၢ်မၤတၢ်ဟံၣ်ဖျိထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးဝံၤအလီၤခံစုအိၣ်လိးတဖၣ် ဘၣ်တၢ်ဟ့ၢ်လီၤအိၣ်ဒီးတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်တဲသကိးဒီးသဝီဖိလၢ အတူၢ်ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်လၢလၢအသဝီအပတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒိပနံၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်စ့ၢ်ကိးပတုၣ်ကွၢ် အတၢ်မၤဟးဂီၤသဝီဖိအတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်လီၤကျဲၤတဖၣ်တစိၢ်တလီၤ ဖဲသဝီဖိတဖၣ်ကရၢကရိထီၣ်သးဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢတၢ်ကရၢၢ်က့ၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လီၤကျဲၤအယိန့ၣ်လီၤ. ဒ်လဲၣ်ဂ့ၤဒ်လဲၣ်န့ၣ် သဝီဖိတဖၣ်တီၣ်ထီၣ်ဝဲလံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ်ဆူ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ် ဒီးဒိပနံၣ်ခါၣ်စးတဖၣ်အအိၣ်ဝံၤအလီၤခံအဝဲ သ့ၣ်တဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်စံးဆၢဘၣ်လီၤဘၣ်စးတအိၣ်နီၣ်တဘျီဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၢ် (KMAC) ဒိပနံၣ်ဆဲးဟံးန့ၢ် ဆူၣ်ဒီးဒ်သဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လၢလီၤကဝီၤပူၤန့ၣ်လီၤ.

လီၤကဝီၤဖိအတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတဖၣ်

^{၁၉၀} ကွၢ်ဘၣ် Source #44 တက့ၢ်.
^{၁၉၁} ကွၢ်ဘၣ် Source #44 တက့ၢ်.

လၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အဂီၢ်

မၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖျါရဲၣ်ပျီၤပျီၤလၢ တၢ်ထုးထီၣ်ဟ့ၣ်လီၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သးအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤဒီး တၢ်ပာ်လီၤ န့ၢ်တၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်အစၢအကျိၤအကျဲၤလၢ လီၢ်ကဝီၤဖိလၢအတူၢ်ဘၣ် တၢ်ဂ့ၢ်န့ၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်အဂီၢ်-

“ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ကြၢၤဒုးအိၣ်ထီၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အကျဲၤသန့လၢအဟ့ၣ်တၢ်အုၣ်ကီၤသ့ လၢသဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဂီၢ် အဝဲသ့ၣ်ကြၢၤဟ့ၣ်လံာ်အုၣ်သးလၢဖိးသဲးဒီး ဟံာ်နီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်လၢသဝီဖိအဂီၢ် ဒ်အမ့ၢ် တၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ် ခိၣ်ကပံာ်ခွဲးယာ်န့ၢ်လီၤ. လၢသဝီဖိတဖၣ်ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီၢ်တြၢ်အဂီၢ် အဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီန့ၢ်လီၤ.”

စီမ- (ခွါ), KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိလၢဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၣ်/ကညီကီၢ်ဖဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢဒံၤစုဘၢၣ် ၂၀၁၇န့ၣ်)^{၁၉၂}

လၢကီၢ်မ့ၤမၤအီၤခိၣ်န့ၢ်အဂီၢ်

- ကဘၣ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးဒီးသဝီဖိလၢအိၣ်ဒီးအဘျုးအဖျိၣ်, ကဘၣ်ဒီးသန့ထီၣ်သးဒီးလူၤပိာ် မၤထွဲတၢ်သိၣ်တၢ်သီမိာ်ပုၤလၢတၢ်ကိးအီၤလၢ (FPIC) လၢအမ့ၢ် Free (လၢအသဘျူ), Prio (တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါဆိ), Informed (တၢ်ဟ့ၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ), Consent (ယုန့ၢ်တၢ်ဘၣ်သးလၢကန့ၢ်တၢ်ပျဲ) န့ၢ်လီၤ.

“လၢတၢ်ဟံးယာ်ပၤယာ် ခိၣ်န့ၢ်အသ့သ့ၣ်လၢကဝီၤအဂီၢ်, အဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီး သဝီဖိတဖၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီးသဝီဖိတဖၣ်, တၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်ဝဲတဖၣ်အဖီခိၣ် ကဘၣ် ယုဝံးစ့ၤက့ၤသဝီဖိတဖၣ် ဒီးအဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်က့ၤသဝီဖိတဖၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်မၤတၢ်အံၤ လၢသဝီဖိအဂီၢ်န့ၢ် ခိၣ်န့ၢ်အသ့သ့ၣ်ဒီးအမံၤတဒီးဘၣ်တၢ်ဒုၣ်ခွဲၣ်စံးအၢအီၤဘၣ် ဒီးအဝဲသ့ၣ်အမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အမံၤ စ့ၢ်ကိးကဂ့ၤဒိၣ်ထီၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢသဝီဖိအတၢ်ပာ်သးတခါ, အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်တန့ၢ်က့ၤအဟီၣ်ခိၣ်တစုအဝဲသ့ၣ်တတူၢ်ယာ် အသးဘၣ်. လၢတၢ်န့ၢ်အယီၤကီၢ်မ့ၤမၤအီၤခိၣ်န့ၢ်ကြၢၤဆိမိၣ်ထံသဝီဖိတဖၣ် အတၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်ဒီးအတၢ်အိၣ် မူလၢခါအုၣ်ညါအဂီၢ်န့ၢ်လီၤ.”

စီမ- (ခွါ), KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိလၢဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၣ်/ကညီကီၢ်ဖဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢဒံၤစုဘၢၣ် ၂၀၁၇န့ၣ်)^{၁၉၃}

ဟ့ၣ်စုအိၣ်လိး ဆူသဝီဖိလၢအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဟးဂီၤကွံာ်ဒီးလီၤမၤကွံာ်တဖၣ်-

“(KMAC) ခိၣ်န့ၢ်ကဘၣ်ကျဲၤယူကျဲၤဖိးတၢ်ဒီးသဝီဖိတဖၣ်ဒီးမၤလၢပုၤန့ၢ်သဝီဖိတဖၣ်အတၢ်လိာ်ဘၣ် ဒီးအတၢ်ယုထီၣ် တဖၣ်န့ၢ်လီၤ. တၢ်အၢၣ်လီၤလၢအဝဲသ့ၣ်အၢၣ်လီၤဝဲလၢ ကဟ့ၣ်က့ၤသဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ်န့ၢ် တဘၣ်မ့ၢ်ထဲအတၢ်ကတိၤန့ၢ် ဘၣ်. ဒ်အဝဲသ့ၣ်တဝဲအသိးန့ၢ်ကဘၣ်မၤဝဲလီၤ. အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်အဲၣ်ဒီးဟ့ၣ်က့ၤသဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ်န့ၢ် အကဘၣ်ကတဲာ်က တီၤလံာ်အုၣ်သးလၢဖိးသဲးလၢသဝီဖိအဂီၢ်လီၤ.”

စီမ- (ခွါ), KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိလၢဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၣ်/ကညီကီၢ်ဖဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢဒံၤစုဘၢၣ် ၂၀၁၇န့ၣ်)^{၁၉၄}

^{၁၉၂} ကွၢ်ဘၣ် Source #23 တက့ၢ်.

^{၁၉၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #23 တက့ၢ်.

^{၁၉၄} ကွၢ်ဘၣ် Source #23 တက့ၢ်.

တၢ်ဂၤတဖၣ် - တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူကွီၢ်ဘျီၣ် - ကိမ္မၤမၤအိၤ ဒီပနံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်

တၢ်ဂၤလၢအစုၣ်တဘျီအံၤဘၣ်တၢ်ဒီးအိၤလၢ KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိဖဲ လၢအ့ၣ် ၅ သီ, ၂၀၁၅ နံၣ် ဖဲကစ---သဝီ, ထီတထူၣ် ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂၤအံၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ကိမ္မၤမၤအိၤဒီပနံၣ်ဆဲးလီၤတၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါပနီၣ်လၢ သဝီဖိဟီၣ်ခိၣ်လီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါပနီၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်ပလီၤအပနီၣ်လၢသဝီဖိအဂီၢ်လီၤ. တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါပနီၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ကွဲးလီၤအိၤအံၤ “တဘျီခွဲၣ် အူတၢ်နီတမံၤလၢတၢ်သ့ၣ်တဖျးလီၤဘၣ်, တဘျီကျိသ့ၣ်ကျိဝဲဘၣ်, တဘျီဟဲကွၢ်ကျိၣ်ပနံၣ်ဘၣ်, တဘျီဖဲအိၣ်ခူးဖဲအိၣ်သံၣ်ဘၣ်, တဘျီလဲၤတလၢဟီၣ်ခိၣ်ကဝီၤအံၤဘၣ်, ပုၤတဂၤလၢလံၤမ့ၢ်တလူၤပိၣ်ထွဲတၢ်ဟ့ၣ်ပလီၤလၢထးတဖၣ်အံၤဘၣ်ဒီး တၢ်ကဟံးဂ့ၢ်ဒီးသဲး တၢ်ဘျီအိၣ်ဝဲအသိးလီၤ”.

တၢ်ဂၤလၢအထွဲတဘျီအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒီးအိၤလဲၤအ့ၣ် ၁၉ သီ, ၂၀၁၅ နံၣ် ဖဲထီတထူၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂၤအံၤဟံၣ် ဖျါထီၣ်ဝဲတၢ်လီၤတၢ်ကျဲလၢကိမ္မၤမၤအိၤဒီပနံၣ်ဂုၢ်ဆူတံးန့ၢ်သဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ်လၢကျဲတတိတလီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ် ဆဲးလီၤတၢ်ဒုး သ့ၣ်ညါပနီၣ်လၢအအိၣ်ကွဲးလီၤအသးလၢတၢ်တဘျီန့ၣ်လီၤဆူဟီၣ်ကဝီၤဝဲအံၤအပူၤနီတဂၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂၤ - KHRG)

တၢ်ဂၤတဖၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ဒီးအိၤလၢ KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိဖဲလၢဒီးစ့ဘၣ် ၅ သီ, ၂၀၁၅ နံၣ် ဖဲကစ---ကဝီၤဒုး, နကမိၣ်ကရူၢ်, ထီတထူၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂၤအံၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲသဝီဖိတဖၣ်မၤဝဲ တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးထီၣ်ကိမ္မၤမၤအိၤ ဒီပနံၣ်မ့ၢ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ် ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ကွံၣ်အိၤအယီၤန့ၣ်လီၤ. သဝီလၢအဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အိၤတဖၣ် အိၣ်ဝဲ ကထ---သဝီ, ကခ---သဝီ, ဒီးကဂ---သဝီတဖၣ်လီၤ. တၢ်ဂၤခိၣ်သ့ၣ်လၢသဝီဖိမၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးတဘျီအံၤမ့ၢ်ဝဲ---

- ၁) ကိမ္မၤမၤအိၤဒီပနံၣ်လၢအန့ၣ်လီၤတလၢကွံၣ်ဆူသဝီဖိဟီၣ်ခိၣ်လီၤလၢအတဖျးဒီးသဲးဒီးဟံးန့ၢ်ဆူၣ်သဝီဖိဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လၢအမိၢ်ပံၤဖု မၤအိၣ်တၢ်ဝဲဒီးဟ့ၣ်သၢအဝဲတဖၣ် ဒီပနံၣ်တြးဟးထီၣ်ကွံၣ်လၢတၢ်လီၤအံၤတဘျီယီ,
- ၂) ဟ့ၣ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လၢမိၢ်ပံၤဖုမၤအိၣ်တၢ်ဝဲလၢပျၢၤတဖၣ်
- ၃) ဘျီဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်ဒီးသဲးတၢ်ဘျီအိၣ်အသိး
- ၄) ပတသးလီကိပယီၤပုၤထူစံၣ်ဖိတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်ကရၢ (လၢကဟူးဂဲၤလၢပတၢ်လီၤဘၣ်)
- ၅) ပတသးလီကိမ္မၤမၤအိၤဒီပနံၣ် (ဟူးဂဲၤလၢပတၢ်လီၤဘၣ်). (တၢ်ဂၤ - KHRG)

တၢ်ဂီၤတဘျုးအံၤဘၣ်တၢ်ဒိ န့ၣ်အိၤလၢ KHRG လီၤကဝီၤပုၤမၤ သကိးတၢ်ဖိတဂၤဖဲလၢဒံၤစ့ဘၢၣ် ၅သီ, ၂၀၁၅န့ၣ် ဖဲဒိၣ်ဖးခိၣ် ကီၢ်ဆၣ်, တီၢ်အူကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤဟံၣ်ဖျါဝဲသဝီဖိလၢ ကၤ---သဝီ, ထီတထူၣ် ကီၢ်ဆၣ်, တီၢ်အူ ကီၢ်ရၣ်တဂၤလၢအ ဟံၣ်လၢဘၣ် တၢ်မၤဟးဂီၤကွၢ်အိၤ လၢကီၢ်မ့ၤမၤအိၤခိပနံၣ်ဒီး မၤဆူၣ် သဝီဖိလၢ ကမၤလီၤပျီၣ်ကွၢ်အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်အဟံၣ်အယီသ့ၣ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကီၢ်မ့ၤမၤအိၤဟဲန့ၣ်လီၤဆူ ကၤ--- သဝီဒီးရဲၣ်ကျဲၤဝဲလၢကသုၣ်လီၤသ့ၣ်ပဟံၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤ လၢခိပနံၣ်ကသုၣ်သ့ၣ်ပဟံၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ဝဲသ့ၣ်ပၢတၢ်လီၤဒီးစံးဝဲလၢ ပဒိၣ်သးဆူၣ်လၢ ကဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ပျဲလၢကသုၣ်လီၤသ့ၣ် ပဟံၣ်အဂီၢ်အယုထီၣ်တၢ်ပျဲလၢပဒိၣ်အိၣ်အသိးလီၤ.

နီၢ်နီၢ်တခါ, သ့ၣ်ပၢအံၤဘၣ်ထွဲဒီးပုၤသဝီဖိတဖၣ် မ့ၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်သၢတၢ်အိၤလၢအမိၢ်ပၢဖဲဖုအစိၤလံန့ၣ်လီၤ. ဒံးသိးကီၢ်မ့ၤမၤအိၤခိပနံၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ပဟံၣ်ကသ့အဂီၢ်, အဝဲသ့ၣ်မၤသဝီဖိတဖၣ်သးကွၢ်အဟံၣ်ဆူတၢ်လီၤအဂၤန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ် တအိၣ်ဒီးတၢ်လီၤတၢ်ကျဲၤနီၢ်တတီၤလၢ ကလဲၤအိၣ်လဲၤဆိးဝဲအဂီၢ် ဘၣ်အယီ အဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်ထီၣ်ဒၣ်အဟံၣ်လၢသ့ၣ်ပၢလီၤကဝီၤ အပူၤလၢအမိၢ်ပၢဖဲဖုဟ့ၣ်သၢတၢ်အိၤန့ၣ်လီၤ. အသီတဘျီ, ခိပနံၣ် လိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ်လီၤသဝီဖိလၢ အအိၣ်လၢသ့ၣ်ပၢဟီၣ် ကဝီၤပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝံၤအလီၢ်ခံ ခိပနံၣ်မၤဆူၣ်သဝီဖိလၢကသုး ကွၢ်အူသဝီ ဆူတၢ်လီၤဂၤအယီ သဝီဖိတဖၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ် ဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ - KHRG)

၄. ဣသဝီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ် လၢကတဲကျဲၤယူသကိးတၢ်ဒီး ခိပနံၣ်တဖၣ်

တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီး တၢ်အကၢၤဒိၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါဆိဒီး တၢ်ဟံးန့ၣ်တၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘျူ (FPIC)

“လၢယၢ်ဂီၢ်န့ၣ်, တၢ်တၢ်ကျဲၤတခါလၢ တၢ်မၤအိၣ်လၢအတၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးသဝီဖိဘၣ်န့ၣ် ယတပၣ်ပနီၣ် အိၣ်လၢတၢ်တၢ်ကျဲၤအံၤအိၣ်ဒီး အသုးသ့ၣ်လၢကတိၤဘၣ်... ကျဲၤအဂ့ၢ်ကတၢ်လၢခိပနံၣ် မ့တမ့ၢ် ပုၤလၢအမၤတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ် ပသီထီၣ်အဂၤတဖၣ်အံၤ မ့ၢ်မၤတၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တၢ်ကျဲၤန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီး သဝီဖိလၢအိၣ်ဒီးအဘျူးအဖျိၣ်လီၤ.”

စီမံ---(ခါ), KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိလၢဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီၢ်အူကီၢ်ရၢၣ်/ကညီကီၢ်စၢ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢဒီးစ့ဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၁၉၅}

တၢ်ဂ့ၢ်အကၢၤဒိၣ်လၢတၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါအိၣ်တဖၣ်

၁. စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၂ နံၣ်လံၤလံၤန့ၣ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤလၢတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်ဆူ KHRG အအိၣ်တဖၣ် အါတက့ၢ် ဘၣ်ထွဲ မ့ၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ် တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တၢ်ကျဲၤလၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးပူၤ လီၤဆိဒ်တၢ်နီၣ်တဂၤပၤခိပနံၣ်ဒီး ပဒိၣ်ပုၤန့ၣ်စိန့ၣ်ကမိၤတဖၣ် မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ် တဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢ သဝီဖိဒီးဣသဝီခၢၣ်စးတဖၣ် န့ၣ်လီၤပၣ်ယုၣ်လၢတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်တဖၣ်အပူၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
၂. တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်လၢ တၢ်ကွဲၤမုၢ်သဝီဖိတဖၣ်န့ၣ်, မ့ၢ်တၢ်အိၣ်သးလၢသဝီဖိတဖၣ်တဘျူးအဆၢ ကတီၢ်ဒီး တၢ်မၤတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်တၢ်လီၤစ့ၢ်ကိးယုထၢဝဲလၢသဝီဖိလဲၤတသ့တညီဘၣ်အလီၤန့ၣ်လီၤ.
၃. သဝီဖိတဖၣ်လဲၤထီၣ်တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်တသ့တဘၣ်အယီၤ အဝဲသ့ၣ်ယုကျဲၤဆဲးကျိးဒီးပုၤ လၢအမၤတၢ်ဆၢတဲာ်သ့တဖၣ် လၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤဘၣ်ဃးဒီး မ့ၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ် တၢ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢသဝီဖိတဖၣ်လဲၤထီၣ်တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်တသ့တဘၣ်အယီၤ ကဲထီၣ်တၢ်ကီၢ်တဲာ်လဲၤသဝီဖိတဖၣ် ကတဲကျဲၤယူသကိးတၢ်ဘၣ်ဃး တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်တၢ်တၢ်ကျဲၤအတၢ်ပိၣ်ထွဲထီၣ် အခံၤလၢကယဲကဲထီၣ်သးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
၄. KHRG ထံၣ်ဝဲလၢ ဝဲသဝီဖိတဖၣ်ကျဲးစးလၢကထံၣ်လိာ်ကျဲၤယူသကိးတၢ် ဒ်သိးကန့ၢ်ဘၣ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ်လၢအဘၣ် တၢ်ဟံးဆူၣ်အိၣ်တဖၣ်ဆၢကတီၢ်, ခိပနံၣ်ခၢၣ်စးဒီးပဒိၣ်ပုၤန့ၣ်စိန့ၣ်ကမိၤတဖၣ် ဒ်အမၤညီန့ၢ်ဝဲအသိး ဟးဆွဲးဝဲတၢ်ထံၣ် လိာ်ကျဲၤယူသကိးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အယီၤ တၢ်အံၤကဲထီၣ်တၢ်ကီၢ်တဲာ်လဲၤသဝီဖိတဖၣ် ကထံၣ်လိာ်ဘၣ်သးဒီးအဝဲသ့ၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကတိၤလၢညါ – တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတဖၣ်အတၢ်အကၢၤဒိၣ်

ဒ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီမိၢ်ပုၤလၢအမ့ၢ် “တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါဆိဒီးတၢ်ဟံးန့ၣ်တၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘျူ.” (FPIC) အသိး နီၣ်တဂၤပၤခိပနံၣ်တဖၣ်တြးတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးသဝီဖိတဖၣ် ဒ်သိးကမၤန့ၢ်တၢ်သးလီၤပလိာ် တဘျူးဒီးလၢတၢ်မၤဖျါထီၣ် တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်အခါဒီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပဒိၣ်ပုၤန့ၣ်စိန့ၣ်ကမိၤဒီးခိပနံၣ်တဖၣ် မၤတၢ်အံၤသ့ခိဖျိ တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်, ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဒီး ဒုးသ့ၣ်ညါဆိတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ ဘၣ်ဃးတၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တၢ်ကျဲၤအဂ့ၢ်အကျိၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သိၣ်တၢ်သီမိၢ်ပုၤအံၤ တၢ်အၢၣ်

^{၁၉၅} ကွၢ်ဘၣ် Source #22 တက့ၢ်.

လီၤတူၢ်လိာ်အီၤလၢဘီၣ်မုၢ်စၢ်ဖျိာ်ကရၢ အလံာ်ဘိးဘၣ်ရၢလီၤ ဘၣ်ထွဲဒီးပှၤထူလံၤဖိတဖၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ် (UNDRIP) ဒီးတၢ်သိၣ်တၢ်သီမိၢ်ပှၤအံၤဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးလၢ ထံကီၢ်ဒီးဘၣ်တၢ်ပတုာ်တၢ်ခးလံာ်တၢ်အၢၣ်လီၤ (NCA) ပှၤလၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီး ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ပဒိၣ်ဆဲးလီၤစုမုၢ်ကျၢၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီမိၢ်ပှၤလၢအမ့ၢ် “တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါဆိဒီးတၢ်ဟံးန့ၢ်တၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘူ” (FPIC)^{၁၉၆} အသိး နီၢ်တကၤပၤ ခိပနံာ်တဖၣ်ကြၢးတၢ်ပိာ် သကိးတၢ်ဒီးသဝီဖိတဖၣ် ဒ်သိးကမၤန့ၢ်တၢ်သးလီၤပလိာ်တချုးဒီးလၢ တၢ်မၤဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၤ ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤတဖၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. ပဒိၣ်ပှၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမိၤဒီးခိပနံာ်တဖၣ် မၤတၢ်အံၤသ့ၣ်ခိဖျါတၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါ တၢ်ဂ့ၤတၢ်ကျဲၤတဖၣ်, ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်တၢ်ပိာ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိာ်ဒီး ဒုးသ့ၣ်ညါဆိတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤဘၣ်သး တၢ်ဂ့ၤထီၣ် ပသီထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤအဂ့ၢ်အကျဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သိၣ်တၢ်သီမိၢ်ပှၤအံၤဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးလၢ ထံကီၢ်ဒီးဘၣ်တၢ်ပတုာ်တၢ်ခးအလံာ်သံးယၢ် (NCA)^{၁၉၇} လၢပယီၤပဒိၣ်ဒီး ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်မၤဝဲန့ၣ်လီၤ.

ဘၣ်ဆၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးအပူၤန့ၣ် တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးလၢအိၣ်ဒီး အဘျးအဖျိာ်လၢခိပနံာ်, ပဒိၣ်ပှၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမိၤဒီး သဝီဖိတဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤတညီန့ၢ်မၤအသးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးတၢ်ဒီး သဝီဖိတဖၣ်အံၤ တမ့ၢ်တၢ်လၢအကံၢ်အစီတုၤထီၣ်ထီၣ်ဘး ဒ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်နီၣ်အသိးဘၣ် မ့တမ့ၢ် သဝီဖိတၢ်ပၣ် ယုာ်ပၣ်ဂီၢ်တအိၣ်နီၣ်တစးဒ်လံာ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သနာ်က့, KHRG တခီထံၣ်ဝဲလၢ သဝီဖိတဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်န့ၣ်သဝီတၢ်သ့ တၢ်ဘၣ် အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်လၢကျဲၤခံကပၤလၢာ် ဖဲတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးတၢ်ဒီးခိပနံာ်မ့ၢ်ဂ့ၤ ဒီးအဝဲသ့ၣ် လဲၤထီၣ် တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိာ် တညီတဘျီအဆၢကတီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ယုာ်ကျဲၤသိးကဒီး န့ၢ်ဘၣ်တၢ် ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤ, ကထံၣ်လိာ်သးဒီးပှၤမၤတၢ်ဆၢတဲာ်သ့တဖၣ် ဒီးရဲၣ်ကျဲၤမၤဝဲတၢ်ကျဲၤယုာ်ဆၢတဲာ်သကိးတၢ်လၢ ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်စုအိၣ်လိးအဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, မ့တမ့ၢ်လၢကခိၣ်ဆၢကတီၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢ ကဟဲမၤဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးအီၤတဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ် လီၤ. ဖဲသဝီဖိအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်ဟဲအိၣ်ဖျါထီၣ်ဆၢကတီၢ် KHRG ထံၣ်ဝဲလၢတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးလၢတ အိၣ်ဒီးအဘျးအဖျိာ်ဘၣ်န့ၣ်မၤဟးဂီၢ်ကွံာ်တၢ်န့ၢ်လိာ်သးဒီး တၢ်မၤသကိးတၢ် လၢကရူၢ်ကရၢလၢအဘၣ်ထွဲလိာ်သး တဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးတူၢ်ယံာ်ခိၣ်ကျဲၤတၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်ကအိၣ်အဂီၢ် ကရူၢ်ကရၢခဲလၢာ်လၢအဘၣ် ထွဲတဖၣ်အတၢ်ပၣ်ယုာ်ပၣ်ဂီၢ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လိာ်ဘၣ်နီၣ်နီၣ်န့ၣ်လီၤ.

^{၁၉၆} တၢ်သိၣ်တၢ်သီမိၢ်ပှၤလၢအမ့ၢ်, တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါဆိဒီးတၢ်ဟံးန့ၢ်တၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘူ (FPIC) အံၤအခိပညီမ့ၢ်ဝဲ “တၢ်မၤအကျဲၤအကွာ်လၢ တၢ်မၤအံၤအံၤ, ပှၤဖျး ဒီးတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးမ့တမ့ၢ်တၢ်မၤကဘျးကဘျးတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. FPIC အံၤပၣ်ယုာ်ဒီးတၢ်ဆၢတဲာ်လၢနီၢ်ကစၢ်ယုထၢပ ဝဲလီၤဝဲသ့, ကဘၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢ လၢပဲၤပဲၤမ့တမ့ၢ်တုၤလီၤတီၤလီၤဒီးတၢ်ကဘၣ်န့ၢ်ပၢ်အီၤ, ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤလၢအဘၣ်ထွဲတဖၣ် တၢ်ကဘၣ်ဒုးသ့ၣ်ညါဝဲဒီး, တၢ်အိၣ်သးလၢကဟ့ၣ်ဖျါထီၣ်ပှၤအါဂၢၢ် အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်အီၤသ့သ့တဖၣ်လီၤ.”

^{၁၉၇} ဖဲ လၢအိးကထိဘၣ်, ၁၅သီ, ၂၀၁၅န့ၣ်န့ၣ် တၢ်ကျဲၤယုာ်ဆၢတဲာ်သကိးတၢ်အတၢ်လဲၤကျဲၤအက့ၢ်အဂီၢ်ဟးဂီၢ်ကွံာ်ခိဖျါတၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘၣ်အိၣ် ထီၣ်လၢကလုာ်န့ၣ်ဖီၣ် စုကဝဲၤအါဖုတပၣ်ယုာ်ပၣ်ဂီၢ်ဘၣ် ဒီးတၢ်သဘၣ်သဘၣ်တဖၣ်ကထီၣ်ဒီးဝဲလၢကလုာ်န့ၣ်တဖၣ် ဟီၣ်ကဝဲၤပှၤအဖၢမ့ၢ်န့ၣ် လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိတၢ်မၤထံကီၢ်ဒီးဘၣ် တၢ်ပတုာ်တၢ်ခးလံာ် Nationwide Ceasefire Agreement (NCA) အမူးဘၣ်တၢ်မၤအံၤလၢပယီၤပဒိၣ်ဒီး ကလုာ်န့ၣ်ဖီၣ်စုကဝဲၤအဘၢၣ်စၢၤလီၤ. လၢ (၁၅) ဖုအကျါ (၈) ဖုဆဲးလီၤစုမုၢ် ကျၢၢ်လၢအပၣ်ယုာ်ဒီးခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်န့ၣ်လီၤ. ကွၢ်ဖဲ “Myanmar signs ceasefire with eight armed groups,” ရီထၢၣ်တၢ်ကစီၣ်, ၁၅သီ, လၢအိးကထိဘၣ် ၂၀၁၅န့ၣ်တက့ၢ်. တၢ်ဆဲးလီၤ (NCA) စုမုၢ်ကျၢၢ်အံၤဟဲကထီၣ်အသးခိဖျါလၢ လၢယနုၤအါရံၤ ၁၂သီ ၂၀၁၂န့ၣ် တၢ်ပတုာ်တၢ်ခးပတြီၤ တၢ်သးလီၤပလိာ်လံာ်အုၣ်သးလၢ ခုၣ် အဲၣ်ယုၣ်ဒီးပယီၤပဒိၣ်မၤဝဲတၢ်ဆဲးလီၤမံၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤဖဲဝုၢ်ဖၣ်အုၣ်န့ၣ်လီၤ. ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဒီးကညီကမျၢၢ်တဖၣ်ပၣ်ဖျါထီၣ် အတၢ်ဘၣ်ယိာ်ဘၣ်ဘီၣ်အံၤအံၤ ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်လဲၤကျဲၤစးထီၣ်လၢတၢ်ပတုာ်တၢ်ခးဒီး ဆူတၢ်ဝဲသကိးထံၣ်ကီၢ်သးစီၢ်နီၣ်န့ၣ် တၢ်လဲၤထီၣ် လဲၤထီၣ်အိၣ်ဘၣ် အဂ့ၢ်လီၤ. ကွၢ်ဖဲ “KNU Chair Highlights Weaknesses In The NCA During Anniversary Celebrations,” ကညီတၢ်ကစီၣ်, လၢအိးကထိဘၣ် ၂၀၁၇န့ၣ် တက့ၢ်. ဒီးကွၢ်ဖဲ “NCA signatories urge govt to reboot peace process,” ဒ်မိၤဒြဲၣ်ထုၣ်ကီၢ်ပယီၤတၢ်ကစီၣ် (DVB) တၢ်ကစီၣ်, လၢအိးကထိဘၣ် ၂၀၁၇န့ၣ်တက့ၢ်. ဒီးဖဲလၢဖုၤတြုၤအါရံၤ ၂၀၁၈န့ၣ်, ကလုာ်န့ၣ်အဂၢၢ်ဖုဆဲးလီၤကီၢ်ဒီးဘၣ် တၢ်ပတုာ်တၢ်ခးစုမုၢ်ကျၢၢ် (NCA) ဒီးပယီၤပဒိၣ်ခိဖျါလၢပယီၤပဒိၣ် ဟ့ၣ်တၢ်ဆိၣ်သနဲးလၢအဖီခိၣ်အယိလီၤ.

တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်လၢအိၣ်ဒီးအဘျးအဖျိၣ် - မ့ၢ်ကျဲတဘိလၢကဆိၣ်ထွဲခိၣ်သဝီဖိတဖၣ်အတၢ်သုတၢ်ဘၣ်

KHRG ထံၣ်လိာ်တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ် လၢအိၣ်ဒီးအဘျးအဖျိၣ်အစၢပျီထီၣ်ဝဲ ဖဲနီၣ်တၢ်ပၤဒီပနံၣ်ဒီး သဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အခါမ့ၢ်ဂၤ ဒီးပဒိၣ်ပၤန့ၣ်နီၣ်ကမီၤဒီးသဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိး တၢ်အခါမ့ၢ်ဂၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်မ့ၢ်အိၣ်လၢပၤတဖၣ်ဒီးတဖၣ်အဘၣ်စၢၤသၢပျီၤ တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘိၣ်လိာ် ဘၣ်လးတၢ်တိာ်ကျဲၤအဂ့ၢ်တဖၣ်န့ၣ် အါတက့ၢ်စ့ၤဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၉၈}

သဝီဖိလၢဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၢၣ်တဖၣ်ဟံၣ်ပျီထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူ KHRG အအိၣ်စံးဝဲလၢဠုၤစ့ၤဖိပနံၣ်မၤ တၢ်ထံၣ် လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးဒီး အဝဲသ့ၣ်ဒီးခၣ်အဲၣ်ယုၣ်ခိၣ်န့ၣ်တဖၣ် တရျးလၢအဝဲသ့ၣ်စးထီၣ်တုကျဲဒီးဘၣ်အကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အခါန့ၣ် ဒီပနံၣ်ခၣ်စးတဖၣ်တဲန့ၢ်ပၤသဝီဖိဒီး ခၣ်အဲၣ်ယုၣ်ခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်ရဲၣ်ပျီပျီ ဘၣ်လးတၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးလၢအကဟဲကဲထီၣ်သးသ့လၢတၢ်တိာ်ကျဲၤ အံၤအဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီ, သဝီဖိ တဖၣ်အတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်လိာ်ကျဲမ့ၢ်ဟးဂီၤကွံာ်လၢတၢ်တုကျဲအယီဘၣ်ဆၣ် လိာ်ကဝီၤကမျၢဖိတဖၣ်ဟ့ၣ်တၢ်ပျဲလၢ တၢ်တိာ်ကျဲၤအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

“ဒီပနံၣ်အံၤမၤဝဲတၢ်တုထီၣ်ကျဲ, အိၣ်ဖျိၣ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးသဝီဖိဒီး တဲသကိးစ့ၢ်ကိးတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်လးသဝီဖိတဖၣ် လိာ်ဘၣ်တၢ်မနုၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ယုၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ပျဲလၢ လိာ်ကဝီၤခၣ်အဲၣ်ယုၣ်ခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်အအိၣ်လၢ ကတုကျဲ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်လိာ်ကျဲဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်မ့ၢ်ဟးဂီၤဘၣ်ဆၣ် တၢ်ဂ့ၢ်အံၤပတဲသကိးတၢ်ဒီးဟီၣ် ခိၣ်ကစၢ်တဖၣ်လၢ အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကဟးဂီၤကွံာ်ဖဲတၢ်မ့ၢ်စးထီၣ်တုကျဲန့ၣ်လီၤ. ပကျဲးစးမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်ခိၣ်ဖျိဟ့ၣ် အံၤလၢစ့အိၣ်လိာ်လၢ တၢ်တုထီၣ်ကျဲတၢ်တိာ်ကျဲၤအစ့မိၢ်ပုၤန့ၣ်လီၤ.”

စီၤကန---(ခွါ, ၄၄ နံၣ်), ကပ---သဝီ, ဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၢၣ်/ကညိကီၢ်စဲၣ်ကလံာ်စိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွံာ်ဖဲ လါအုၣ်ဖျိၣ် ၂၀၁၇နံၣ်)^{၁၉၉}

ဠုၤစ့ၤဖိပနံၣ်မၤဝဲတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိး တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဒီးသဝီဖိ, တဲန့ၢ်ပၤသဝီဖိဘၣ်လး တၢ်တိာ်ကျဲၤအံၤအဂ့ၢ် အကျိၤလီၤတၢ်လီၤဆဲး ဘၣ်လးအတၢ်ကဲဘျးဒီးတကဲဘျးအဂ့ၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီပနံၣ်မၤဝဲတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ် ပိၣ်သကိးဒီးသဝီဖိတဖၣ်ပျီပျီ ဒ်သိးသဝီဖိတဖၣ်ကတဲတၢ်လၢတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အပူၤ, ဒီးကျဲၤယုၣ်ဆၢတဲာ်သကိးတၢ်ဂ့ၢ် ဘၣ်လးတၢ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိာ်လၢ အကၢကီၢ်တဖၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ခိၣ်ဖျိလၢတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အံၤ တၢ်မၤအံၤရဲၣ်ပျီပျီအယီတၢ်ထံၣ် လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးအံၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်န့ၣ်လိာ်သးလၢဠုၤစ့ၤဖိပနံၣ်ဒီး သဝီဖိတဖၣ်အဘၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတ ဖၣ်စ့ၢ်ကိးဒီပနံၣ်ဟ့ၣ်အံၤတၢ်မၤလၢ တၢ်တုကျဲတနံၤဘၣ်တနံၤအဘျးလဲန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်မၤစၢၤဘၣ်စ့ၢ်ကိးသဝီဖိ လၢ အတၢ်လိာ်တၢ်ကျဲဟးဂီၤလၢတၢ်တုကျဲအယီတဖၣ် ခိၣ်ဖျိပနံၣ်အံၤဟ့ၣ်အံၤလၢစ့အိၣ်လိာ်တဖၣ်လီၤ.

ဒ်သဝီဖိတၢ်တဲပျီထီၣ်ဝဲအသိး-

“လၢတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အပူၤပတၢ်ပိၣ်တၢ်ပိၣ်တၢ်ပိၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်လးစ့အိၣ်လိာ်လၢပဟ့ၣ်အံၤကနၢ်ထဲလဲၣ်အဂ့ၢ်တဖၣ် လီၤ. ပဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်စ့အိၣ်လိာ်တနီၤဒီးအဝဲသ့ၣ်ဒီးန့ၢ်တၢ်သ့ၣ်မံးမုၢ်ကစီၤလီၤ. ပဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်စ့အိၣ်လိာ် ဒ်အဝဲသ့ၣ် ယုၣ်အသိးလီၤ.”

^{၁၉၈} ကွံာ်ဘၣ် Source #79 “Thaton Interview: Saw Be---, April 2016,” KHRG, လါဖျါတြုၤအါရံၤ ၂၀၁၈နံၣ်. ကွံာ်ဘၣ်စ့ၢ်ကိးဖဲ #9, #34, #69 “Mergui-Tavoy Interview: Saw A---, March 2017” KHRG, လါဖဲးပထုဘၣ် ၂၀၁၇နံၣ်: #78 “Toungoo Situation Update: Thandaunggyi Township, June to August ၂017,” KHRG, လါယနုၤအါရံၤ ၂၀၁၈နံၣ်.

^{၁၉၉} ကွံာ်ဘၣ် Source #36 တက့ၢ်.

စီးကန--- (ခွါ, ၄၄ နံ) ကပ---သဝိ, ဒိဉ်ဖးခိဉ်ကီဆဉ်,
တိအူကီရဉ်/ကညိကီစဉ်ကလံးစီး (တၢ်မၤတၢ်ထံဉ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါအုဖျဉ်၂၀၁၇နံ)^{၂၀၀}

ဒီပတ်သက်တော့လၢတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဃး “တၢ်တုၤထီၣ်လိမ့ၣ်အူထံတမၢၢ်လၢတနီၤသရံၣ်ထံကျိ” အပူၤသိး, တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိး တၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲပျဲၣ်စီၢ်ခိၣ်တခါလၢပှၤလီၤကစီၤဖိအဂီၢ် ဒီသိးအဝဲသ့ၣ်ကတဲဃျါထီၣ်အတၢ်ထီၣ်ခါ လိမ့ၣ်အူထံတမၢၢ်တၢ်တိာ်ကျဲၤဒီး တၢ်မ့ၢ်တုၤထီၣ်တမၢၢ်သၢပျၢၤထံကလုာ်ဘၢကွံာ်သဝီ (၁၈) ဖျါအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

တချူးတံးစးထီၣ်မၤမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤတဖၣ်ဒီးဘၣ်န့ၣ် တၢ်မုၢ်စူးကါဝဲ (FPIC) တၢ်သိၣ် တၢ်သီမိၢ်ပှၢ်လုၤတုၤလုၤတီၤ ဖဲတၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အခါ တၢ်ကဘၣ်ဒုးသ့ၣ်ညါဆိသဃီ တဖၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်တိၢ်ကျဲၤအံၤ ကကဲဘျူးလၢအဂီၢ်ဒ်လဲၣ် ဒီးသဃီတဖၣ်ကစူးကါဝဲ အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ် သ့ၣ်လၢအကြးဝဲဘၣ်ဝဲပတီၢ် ဒ်သီးကထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးဘၣ်တၢ်ဒီးဒီပနံၣ် ပှၢ်မၤတၢ်ဖိဒီးပဒိၣ်ပှၢ်န့ၣ်စိန့ၣ်ကမိၤ တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢတအိၣ်ဒီးတၢ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ် - တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပီၣ်သကိးလၢတလၢတဖျဲၤ

စးထိုင်လၢ ၂၀၁၅ နံၣ်တုၤ ၂၀၁၈ နံၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ် KHRG ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ပၣ်ဖျါအါဘ့ၣ်ဘၣ်ဃး ခိပနံၣ်ဒီးပဒိၣ် ပှၤန့ၣ်စိန့ၣ်ကမိၤတဖၣ်, တချုးလၢအဝဲသ့ၣ်မၤဖျါထီၣ် တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိၣ်ကျဲၤတဖၣ်န့ၣ် တမၤဝဲတၢ်ထံၣ် လိာ်တၢ်ပီၣ်သကိးဒီးသဝီဖိဘၣ်. တၢ်အံၤကီၤဒိၣ်မးလၢခိခိၣ် သဝီဖိတဖၣ်ကတဲန့ၣ်ခဲးတၢ်လၢ အဟီၣ်ခိၣ် ကပံာ်တၢ်ခဲးတၢ်ယၢ်အဂီၢ်လီၤ.

တၢ်ကွၢ်ကဟ်သဝီဖိတဖၣ်လၢ၊ တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပီၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်

၆ KHRG ယုထံပ်သွာ်ညါအသီး, အါဒုတ်ကုာ် တံာ်တဒုးဟ်ဃုာ် ပုၤသဝီဖိသွာ်တဖၣ်လၢ တံာ်တၢ်ပိာ်သကိးအပူၤဘၣ် မ့ၢ်လၢတံာ်တပာ်ပနီၣ်အဝဲသွာ်ဒ်ပုၤလၢအဘၣ်ထွဲမၤသကိးဃုာ်တံာ်အသီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ကဝီၤပုၤတဝၢသွာ် တဖၣ်ဘၣ်တံာ်ကွၢ်ကဟ်ကွံာ်အီၤလၢ ခိပနံာ်တဖၣ်လၢကမၤပနံာ်တံာ်ကၤတံာ်တိာ်ကျါဖဲဟီၣ်ကဝီၤအပူၤတဖၣ်ဒီး ပဒိာ် န့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤသွာ်တဖၣ်လၢ အဘၣ်မူဘၣ်ဒါလၢတံာ်မၤတံာ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်သီသီအံၤအပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.အဒိ, သဝီဖိလၢတီအူကီၢ်ရှၢတဖၣ် အုာ်အသးလၢအဝဲသွာ်တဒီးန့ၢ်တံာ်သ့ၣ်မံသးမ့ၢ် လၢတံာ်မၤတံာ်ဆၢတံာ်အကျါအကျဲဒ်အံၤ အဖီခိာ်လၢ-

“ထဲဒုတ်ကော်ပယီကော်ရှင်ခိန်နာတဖန် ဒီးလီကဝီပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါလၢအဘၣ်ထွဲတဖန် မၤတၢ်ဆၢတဲၣ်လၢတၢ်သျှုၣ် ထီၣ်ဝဲဒါဒီးအကီၤလီၤ. လၢတၢ် ဂၢ်အံၤအဖီခိၣ်သဝီဖိတဖန်သးတမံၤထွဲအခံဘၣ်ဆၣ် အဝဲသျှုၣ်မၤတၢ်မနုၤမးတသ့ဘၣ်.”

တၢ်ဂီၤတၢ်ကွဲးနီၣ်လၢ ဘၣ်တၢ်ကွဲးၤဖျါထီၣ်အီၤလၢ KHRG ပှၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိ, ဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီၢ်အူကီၢ်ရၣ်/ကညီကီၢ်ဖဲၣ်ကလံၤစိး (ဒီးန့ၢ်အီၤဖဲ လါမုၤ ၂၀၁၆ နံၣ်)^{၂၀၀}

အဲဒီ ပဒိုဒ်ဒီးခိပနံာ်မၤတၢ်ထံာ်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးတၢ်အိာ်ဖျိာ်န့ၣ် ညီနၢ်ယုထၢဝဲတၢ်အိာ်ဖျိာ်လီၤလၢ သဝီဖိလဲၤ တၢ်ပိာ်တၢ်အိာ် မ့တၢ်တၢ်အိာ်ဒီးဝဲလၢသဝီတဖၣ်ကပၣ်ယုာ်ပၣ်ဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်န့ၣ် တၢ်မၤစ့ၢ်ကိးအီၤလၢလိာ်ကဝိၤပူၤဘၣ်ဆၣ် သဝီဖိတဖၣ်လဲၤတညီတဘျါဘၣ်. နီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢအဘၣ်ထွဲ ဒီးစီၤကဖ--- (ခါ, ၂၈ နံၣ်), အိၣ်ဆိးလၢ ကဘ---သဝီ, လၢၢ်မ့ၢ်လၢကီၢ်ဆၣ်, ဘျံးဒဲၣ်ကီၢ်ရ့ၣ် ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲအသိး-

၂၀၀ ကွန်ဆစ် Source #36 တကွယ်.

၂၀၁ ကွန်ဘဉ် Source #87 တကွန့်.

“န့ၣ်သဝီၣ်ခၢၣ်စးတနီၤနီၤလဲၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်တတုၤဘၣ်ခိဖျါတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်န့ၣ်တၢ်မၤအိၣ်လၢဝုၤပူၤလၢအစီၤစုၤယံၤဒီးအဝဲသ့ၣ်သဝီၣ်အယီၤလီၤ. သဝီၣ်ဖိတနီၤနီၤတလဲၤတုၤဆူၤပူၤဝုၤပူၤနီၤတဘျီဘၣ်. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤအဝဲသ့ၣ်တသ့ၣ်ညါကျဲလၢကလဲၤဆူၤတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်အလီၤဘၣ်. တနီၤနီၤအကျိၣ်စ့တအိၣ်လၢကဒီးလဲၤသိလ့ၣ်လၢကလဲၤဆူၤအိၣ်ဖှိၣ်အလီၤဘၣ်.”

စိၤကမ--- (ခွါ, ၂၈ နံၣ်), ကဘ--- သဝီ, လၢမုၢ်လၢကီၢ်ဆၢၣ်, ဘျဲးဒဲၣ်ကီၢ်ရၢၣ်/တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢမးရး ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၀၂}

ပိာ်မုၢ်ပုၤမၤတၢ်ဖိစၢဖှိၣ်ကရၢ (Women's Labour Union) ခၢၣ်စးတဂၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်ဂ့ၤကီၢ်လၢပိာ်မုၢ်တဖၣ်ထီၣ်ဝဲ တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်တုၤအကတၢ်တသ့အဂ့ၢ်လၢ-

“...ဖဲပမၤတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်အခါပိာ်မုၢ်တနီၤ ဘၣ်ဖိန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ဂီၤတၢ်အိၣ်မ့တမ့ၢ် ဟါတၢ်အိၣ်အယီၤ ပိာ်မုၢ်တဖၣ်ဘၣ်ဟံၣ်ကတီၢ်ကွၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဒီး လဲၤဖိအိၣ်တုၤအိၣ်တၢ်တဘျီယီၤလီၤ. တၢ်ဝဲအံၤမုၢ်လုၤလၢတခါလၢခိခိၣ်ပုၤလၢကျါဟီၣ်ကဝီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. ပိာ်မုၢ်တနီၤနီၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဘၣ်ဆၢၣ် အဝဲသ့ၣ်တမ့ၢ်ပုၤလၢအဆၢတၢ်တၢ်လၢအဟံၣ်ဖိယီၤဖိကျါဘၣ်အယီၤ တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်တလဲၤအသးဘၣ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဝီဘၣ်. တၢ်အံၤမုၢ်တၢ်တၢ်တခါလၢပဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.”

နီၢ်ထ--- (မုၢ်), ဒဲၣ်ပိာ်မုၢ်စၢဖှိၣ်ကရၢ, ဘျဲးဒဲၣ်ကီၢ်ရၢၣ်/တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢယနူၤအါရံၤ ၂၀၁၈ နံၣ်)^{၂၀၃}

မုၢ်လၢပိာ်မုၢ်တဖၣ် တၢ်တဟံၣ်အိၣ်လၢအမ့ၢ်ပုၤလၢအဆၢတၢ်တၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ပုၤတဝါအပူၤဘၣ်အယီၤ အဝဲသ့ၣ်အကလုာ်ဒီးအတၢ်ထံၣ်တဖၣ်ညီၣ်န့ၣ် တၢ်တဟံၣ်လုၢ်ဟံၣ်ပူၤအိၣ်ဘၣ်.

“ယအဲၣ်ဒီးတဲအိၣ်ပညီၣ်န့ၣ် နီၢ်ပမ့ၢ်ပိာ်မုၢ်စၢဖှိၣ်ကရၢအသိး ပအဲၣ်ဒီးနီၢ်ဟူၤပိာ်မုၢ်အကလုာ်ဒီး တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်လၢသဝီၣ်ပိာ်မုၢ်တဖၣ်အိၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ်ပိာ်မုၢ်လၢထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်တဖၣ် ကူၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးတၢ်ထဲလၢပိာ်မုၢ်အကျါ ဒီးအဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်ဆၢတဲၣ်န့ၣ်ပိာ်မုၢ်တဖၣ်တပၣ်ယုၤဘၣ်လီၤ.”

နီၢ်ထ--- (မုၢ်), ဒဲၣ်ပိာ်မုၢ်ကရၢ, ဘျဲးဒဲၣ်ကီၢ်ရၢၣ်/တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိ(တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢယနူၤအါရံၤ ၂၀၁၈ နံၣ်)^{၂၀၄}

တၢ်ထံၣ်လိာ်တဲသကိးတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်လၢ အဘျုးအဖှိၣ်တအိၣ်

သဝီၣ်ဖိတဖၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ တၢ်တဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ထီၣ်ဘိ လၢကတဲဖျါထီၣ်အတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိတဖၣ်ဘၣ်ဃးမုၢ်ကျါဝဲၤကွၢ်တၢ် ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤဘၣ်လီၤ. တၢ်ဝဲအံၤမုၢ်တၢ်လၢအမၤထီၣ်တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးတၢ်အတၢ်ပညီၣ်လၢအမ့ၢ်, တၢ်ကဘၣ်ထံၣ် လိာ်ကတိၤသကိးတၢ်လၢခိပနံၣ်ဒီးပုၤလီၢ်ကဝီၤဖိတဖၣ်အဘၣ်စၢၤအံၤန့ၣ်လီၤ. နီၤသဝီၣ်ဖိတဂၤစံးဝဲအသိး-

“ပဘၣ်တၢ်ကွဲၣ်မုၢ်ပုၤလၢပကထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဘၣ်ဆၢၣ် ပတဒီးန့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်နီၤတဘျီလၢ ပကတဲသကိးတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဃးတၢ်မၤဟးဂီၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီး တၢ်သူၣ်တၢ်ဖျးကျိးတဖၣ်ဘၣ်”

နီၢ်ကမ--- (မုၢ်, ၄၄ နံၣ်), ကယ---သဝီ, ဝီၢ်ရၢၣ်ကီၢ်ဆၢၣ်, နူပျၢ်ယၢ်ကီၢ်ရၢၣ်/ကညီၣ်ကီၢ်စဲၣ်ကလံၤထံး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢစးပထုဘၣ် ၂၀၁၆ နံၣ်)^{၂၀၅}

^{၂၀၂} ကွၢ်ဘၣ် Source #69 တက့ၢ်. “ဘျဲးဒဲၣ်တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ, စိၤက---, လၢမးရး ၂၀၁၇နံၣ်” KHRG, လၢစးပထုဘၣ် ၂၀၁၇နံၣ်.

^{၂၀၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #43 တက့ၢ်.

^{၂၀၄} ကွၢ်ဘၣ် Source #43 တက့ၢ်.

^{၂၀၅} ကွၢ်ဘၣ် Source #18 တက့ၢ်.

တၢ်ထံင်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးတဖၣ် တၢ်မ့ၢ်တပာ်လီၤတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အကွၢ်အဂီၤလၢ ကဆိၣ်သရူထီၣ်တၢ်ကျဲၤယူဆၢတၢ်သကိးတၢ်လၢခိပနံၣ်ဒီး ပှၤလၢအပၣ်ယုာ်ပၣ်ဂီၤလၢအမၤတၢ်ဆၢတၢ်သ့တဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤဘၣ်န့ၣ်, အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ဒုးပၣ်ယုာ်ပၣ်ဂီၤပှၤလီၤကဝီၤဖိတဖၣ် လၢကတဲၤဖျါထီၣ်အတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီၣ်ဒီး အတၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်ဒီးသိးတၢ်ကနီၤဟူဘၣ်အီၤအဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ် သဝီဖိအတၢ်ပၣ်ယုာ်ပၣ်ဂီၢ်အံၤအဘျးအဖျိၣ်တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိတဖၣ်ပာ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲလၢ ဖဲတၢ်ထံင်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးဆၢကတီၢ် ခိပနံၣ်တဖၣ်ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဆိၣ်သနံးလၢကဆဲးလီၤစ့ၢ်ကျိၢ်လၢလံာ်တၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤအပူၤ လၢတအိၣ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်သ့ၣ်ညါဆိအဝဲသ့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ယး တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ် ကမၤဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးတၢ်ဒ် လဲၣ်ဒ်လဲၣ်အဂ့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၀၆} KHRG ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ပာ်ဖျါလၢခိပနံၣ်တဖၣ် မၤတၢ်အၢၣ်လီၤကဘျးကဘျးဘၣ်ယး တၢ်ဟ့ၣ်စ့ၢ်အိၣ်လိးအဂ့ၢ်မ့ၢ်တမ့ၢ်မၤပျံၤမၤဖုးသဝီဖိဒီးသိးကဟ့ၣ်တၢ်ပျံၤလၢတၢ်ကမၤတၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၀၇}

တၢ်မၤခိဆၢတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဖဲတၢ်တအိၣ်ဒီးတၢ်ထံင်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိး

KHRG ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကစီၣ်ဘၣ်ယးတၢ်ဂ့ၢ်ကိ (၆၉) ခါအကျိၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိ (၃၅) ခါန့ၣ် တၢ်တမၤတၢ်ထံင်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးတၢ်လၢ ပဒိၣ်ပှၤန့ၣ်စိန့ၣ်ကမီၤတဖၣ်, ခိပနံၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ်ဒီး သဝီဖိတဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤတအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤတၢ်ထံင်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးတၢ်ဒီး သဝီဖိတဖၣ်တအိၣ်ဘၣ်ဆၣ်သဝီဖိတဖၣ်စူးကါဒီးဝဲအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးသိးကသ့ၣ်ညါဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ, ယုာ်ကျဲၤလၢကထံင်လိာ်ဘၣ်အသးဒီးပှၤမၤတၢ်ဆၢတၢ်သ့တဖၣ်ဒီးကျဲၤယူဆၢတၢ်သကိးတၢ်ဘၣ်ယး တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်အတၢ်ပိာ်ထွဲထီၣ်အခံတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ^{၂၀၈}

တၢ်န့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်

ဒ် KHRG အတၢ်ယုာ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါအသိး တၢ်ထံးဂံၢ်ထံးဘါလၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ တချးတၢ်စးထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤဒီးဘၣ်အံၤ တမ့ၢ်တၢ်လၢအလဲၤသးဘၣ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဝီဘၣ်. ခိဖျိလၢသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ညါနီၣ်နီၣ်ဟူက့ၤ တၢ်တိာ်ကျဲၤအဂ့ၢ်လၢတၢ်စးထီၣ်မၤအီၤဝံၤအလီၢ်ခံန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢတြီယာ်သဝီဖိတဖၣ် အကံၢ်အစီလၢကတဲၤန့ၢ်ခဲးတၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

KHRG ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ပာ်ဖျါအါဘၣ် ဘၣ်ယးပှၤန့ၣ်စိန့ၣ်ကမီၤလၢအလီၢ်လၢထီတဖၣ် တဆဲးကျိးဒုးသ့ၣ်ညါပှၤလီၤကဝီၤဖိလၢမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်အဂ့ၢ်ဘၣ်. သဝီဖိအနီၢ်ကစၢ်ဒ်ဝဲယုာ်သ့ၣ်ညါတၢ်တိာ်ကျဲၤအဂ့ၢ်အကျိၤဖဲအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဘၣ်တၢ်ပံး န့ၣ်ဆူၣ်ကွၢ်အီၤဝံၤအလီၢ်ခံမ့ၢ်ဖဲတၢ်မၤဟးဂီၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဝံၤအလီၢ်ခံန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂ့ၢ်ဒ်အံၤအယိသဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ကိာ်ဘၣ်ဂီၤဒီးပလီၢ် ပဒိၣ်အသးလၢခါဆူညါတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

“တၢ်မ့ၢ်တုထီၣ်ဘၣ်ဖုးထံတမၢၣ်သၢပျၢၤ ကဝ---သဝီအံၤ ကမ့ၢ်သဝီတဖျါၣ်လၢဟးဂီၤကွၢ်ဝဲသ့န့ၣ်လီၤ. ခါဆူညါယဘၣ်ယိၣ်လၢသဝီဖိအါဒ်အါဂၤ အတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးလီၢ်ကျဲၤဒီးအစံာ်တဖၣ် ကဟးဂီၤကွၢ်ဝဲလၢထံတမၢၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်န့ၣ်သဝီမတၢ်ကဟးဂီၤကွၢ်န့ၣ် ယတဲလီၤတၢ်အီၤတသ့ဘၣ်. ဘၣ်မနုၤအယိလဲၣ်န့ၣ်ပတသ့ၣ်ညါလၢထံတမၢၣ်အံၤ တၢ်ကတုထီၣ်အီၤတၢ်လီၢ်ဖဲလဲၣ်ဒီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်တုထီၣ်ကျဲၤလၢကစၢ်ကျိၤတပၤလီၤ.”

ဒီးကသ--- (မုၢ်, ၄၃ နံၣ်), ကဟ---သဝီ, ပူမနုၤကီၢ်ဆၣ်, န့ၣ်ပှၤဒီး/ကညီကီၢ်စဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံင်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါဖုၤတြုၤအါရံၤ ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၀၉}

^{၂၀၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #79 တက့ၢ်.
^{၂၀၇} ကွၢ်ဘၣ် Source #43 တက့ၢ်.
^{၂၀၈} ကွၢ်ဘၣ် Source #11, #7, #4, #12, #35, #68, #75 တက့ၢ်. “Toungoo Situation Update: Thandaunggyi Township & Htantabin Township, January to March 2017,” KHRG, လါယနုၤအါရံၤ ၂၀၁၈နံၣ်.
^{၂၀၉} ကွၢ်ဘၣ် Source #70 wuh>I “Nay Pyi Taw Interview: Daw A---, February 2017,” KHRG, လါနီၤဝုဘၣ် ၂၀၁၇နံၣ်.

တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်န့ၣ် မ့ၢ်ပျီၣ်စီၣ်အကါဒိၣ်တခါလၢ ကဆိၣ်တဖၣ်ထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖျါၣ်ပျီၣ်ပျီၣ်ဆူ ပုၤလၢအပၣ်ယုၤပၣ်ဂီၢ်လၢအမၤတၢ်ဆၢတၢ်သ့တဖၣ်အသိးအကျါန့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်ဒီးန့ၣ်ဆိတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျါ တချုးလၢတၢ်မၤဖျါထီၣ်တၢ်တိာ်ကျါအမိၢ်လံၤမိၢ်ပုၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်, တၢ်ဂ့ၢ်လၢတၢ်ဟ့ၣ်နီၤလီၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ တလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်. တၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျါလၢအတလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်အံၤ ဒုးကဲထီၣ်တၢ်လီၤမ့ၢ်လီၤဖးလၢပုၤတဝါအပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢပတၢ်မၤလိယုၤသ့ၣ်ညါဘၣ်ဃး “တၢ်ထုးထီၣ်ဟီၣ်လၢတၢ်ထူၣ်လၢပုၤတဝါအဟီၣ်ကဝီၤပူၤဖဲခိၣ်လုၤကစၢ်” အဂ့ၢ်အံၤ, အၤရှၢၣ်သ့ၣ်ဒိပနံၣ် (The Asia Falcon Company) ကျဲးစးမၤလီၤဖးပုၤတဝါ ဒ်သိးကဒီးန့ၣ်တၢ်သးလီၤပလိာ်လၢ ကမၤဝဲတၢ်ခူၣ်လၢတၢ်ထူၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

“အဝဲသ့ၣ်ဂၤလီၤဝဲတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျါလၢကဆၢကမၤသဝီဖိတဖၣ် ဒ်သိးကမၤလီၤဖးသဝီဖိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲအံၤသဝီဖိကဒဲကဒဲအကျါတန့ၣ်လိာ်အသးလၢဘၣ်. အယိယမၤအဝဲသ့ၣ်လၢ ကယုၤသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျါလၢအမ့ၢ်အတိတဖၣ်လီၤ. ဖဲသဝီဖိတဖၣ်သံကွၢ်ပုၤသဝီဖိလၢအကၤတဖၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်ဂ့ၢ်အံၤန့ၣ်, အဝဲသ့ၣ်စးထီၣ်သ့ၣ်ညါဒီး နၢ်ပၢၢ်ဝဲလၢတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျါလၢအဒီးန့ၣ်ဝဲတဖၣ်တမ့ၢ်တၢ်လၢအမ့ၢ်အတိဘၣ်လီၤ. ဒ်လဲၣ်ဂ့ၢ်, လၢသဝီတဖျါဒီးတဖျါအဘၢၣ်စၢၤတၢ်တန့ၣ်လိာ်သးတဖၣ်အိၣ်ဒီးဝဲအဖၤမ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.”

စီၤအ--- (ခွါ, ၃၈ နံၣ်), ဇ---သဝီ, နိၣ်တကိကီၢ်ဆၢၣ်, နူပျၢၣ်ယၢၢ်ကီၢ်ရှၢၣ်/ကညီကီၢ်စဲၣ်ကလံၤထံး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢနီၤဝဲဘၢၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၀၀}

တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်မ့ၢ်တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်, ခိၣ်ကစၢ်ကျါပုၤတဝါတဖၣ် တဒီးန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျါလၢကကတိၤန့ၣ်ခဲးတၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢၢ်အဂီၢ်ဘၣ်လီၤ.

တၢ်ယုၤကျဲလၢကထံၣ်လိာ်ကျဲလၢယုၤသကိးတၢ်ဒီး ပုၤမၤတၢ်ဆၢတၢ်သ့တဖၣ်

ဖဲပကွဲးတၢ်ကစီၣ်ဒီး ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အဖၤမ့ၢ် ပုၤလီၢ်ကဝီၤဖိတဖၣ်တဲဖျါထီၣ်ဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤသးအါထီၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် လၢကကျဲလၢယုၤဆၢတၢ်သကိးတၢ်ဒီး ပုၤမၤတၢ်ဆၢတၢ်သ့တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တမၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးဘၣ်အယိ သဝီဖိတဖၣ်ကျဲးစးယုၤကျဲလၢကထံၣ်လိာ်အိၣ်သကိးဒီး ပုၤလၢအမၤတၢ်ဆၢတၢ်သ့တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်, ခုၣ်အိၣ်ယုၤ, ပယီၤပဒိၣ်, လီၢ်ကဝီၤပုၤန့ၣ်နီၣ်ကမိၢ်ဒီးဒိပနံၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. KHRG ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကစီၣ်အါမးဘၣ်ဃး သဝီဖိတဖၣ်ယုၤကျဲလၢကထံၣ်လိာ်သးဒီးဒိပနံၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ်ဒ်သိးကတဲန့ၢ်ခဲးတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ညီန့ၢ်ဒုးန့ၢ်ဒိပနံၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လံာ်အုၣ်သး ဒ်တၢ်အုၣ်ကီၤတခါလၢအပၢဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လၢတၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အီၤ မ့တမ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လၢတၢ်မၤဟးဂီၤအီၤခိဖျါတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျါတဖၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. ဒ်လဲၣ်ဂ့ၢ်, သဝီဖိတဖၣ်လၢအကစၢ်အကျါဒ်ဝဲမ့ၢ်ထဲးဂံၢ်ထဲးဘါလၢ အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢၢ်အဂီၢ်ထဲလဲၣ်ဘၣ်ဆၢ တဒီးန့ၣ်တၢ်မၤနၢၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲပုၤမၤတၢ်ဆၢတၢ်သ့တဖၣ် တဟ်ထံၣ်အသးလၢတၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အခါ

တၢ်တမၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျါဘၣ်အယိ, သဝီဖိတဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢကယုၤထံၣ်သ့ၣ်ညါဝဲမ့ၢ်ပုၤဖဲလဲၣ်တဖၣ် အိၣ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမိၤလၢအမၤတၢ်ဆၢတၢ်သ့လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. KHRG ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအတြိမၤတၢ်တၢ်သဝီဖိအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် မ့ၢ်လၢသဝီဖိတဖၣ်ကဘၣ်ဆဲးကျိးဒီးမတဂၤလဲၣ်န့ၣ် တသ့ၣ်ညါလီၤတံၢ်ဝဲအယိန့ၣ်လီၤ. KHRG ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဟ်ဖျါအါမး ဘၣ်ဃးဒီးသဝီဖိတဖၣ်ကျဲးစးတဲန့ၢ်ခဲးတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢၢ်အဂီၢ်ဆူ ပုၤလၢအမၤတၢ်ဆၢတၢ်သ့တဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအမၤတၢ်ဆၢတၢ်သ့တဖၣ်အံၤ တအဲးထီၣ်အထးခိၣ်နီၣ်တထံၣ်ဘၣ်ဃးဒီး တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျါတဖၣ်အဂ့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

^{၂၀၀} ကွၢ်ဘၣ် Source #25 တက့ၢ်.

တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအကြိမၤတံာ်တၢ်သဝီဖိ လၢကတဲခဲးန့ၢ်တၢ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်ကဟံၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အဂီၢ်, မ့ၢ်လၢသဝီဖိတဖၣ် တသ့ၣ်ညါဝဲပုၤမၤတၢ်ဆၢတၢ်သ့မ့ၢ်မတၤတဖၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢတၢ်ကိတၢ်ခဲတမံၤအံၤအယိ တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးဖဲ ပိာ်ထွဲထီၣ်အခံတဖၣ် စီၤကည--- အုၣ်အသး ဒီးဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ-

“ပဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူသဝီသးပုၤအိၣ်လီၤ. သဝီသးပုၤမၤပလဲၤပဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူသးကလၢ(သးခိၣ်)အိၣ်လီၤ. ဖဲပလဲၤပဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူသးခိၣ်အိၣ်အခါ, အဝဲသ့ၣ်စံးဝဲလၢအူခါမီၤအူန့ၣ် မ့ၢ်ပုၤတူၢ်ဒိၣ်ကီၤဒိၣ်တဂၤလီၤ. အဝဲမ့ၢ် အူသ့စ့ၣ်မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ပုၤဟ့ၣ်ကူၣ်တၢ်တဂၤလီၤ.”^{၂၁၁} ပမ့ၢ်ဂ့ၢ်ကျဲးစးတဲတၢ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဆၣ် အဝဲသ့ၣ်တကန့ၣ် ပတၢ်ကတိၤဘၣ်, မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဒီးန့ၢ်တၢ်ပျဲလၢပဒိၣ်လံၤလီၤ.”

စီၤကည--- (ခွါ, ၄၆ နံၣ်), ကဂ---သဝီ,
တိအူကီၢ်ရၢၣ်/ပကိကီၢ်ခိမုၢ်ထီၣ် (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါနီၤဝုဘၢၣ် ၂၀၁၅ နံၣ်)^{၂၁၂}

KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဟံၣ်ဖျါဘၣ်ယးဒီး သဝီဖိကနူးကဒ့ၣ်တၢ်လၢလီၢ်ကဝီၤပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ်အဖီခိၣ်, အဝဲသ့ၣ် ကဲထီၣ်ခၢၣ်စးလၢသဝီဖိအဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ် တမၤထွဲအမူအဒါဘၣ်. လၢဖျါကီၢ်ဆၣ်အပူၤသဝီသးပုၤတဖၣ်သးဒါအသဝီဖိ လီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်မ့ၢ်တမ့ၢ်သဝီသးပုၤတကဲထီၣ်ခၢၣ်စးလၢသဝီဖိအဂီၢ်ဘၣ်လၢ-

“ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအိၣ်ဆၣ်လီၢ်ဝဲအံၤ ဘၣ်တၢ်ပၤအီၤလၢနူသဝီပုၤလီၢ်ကဝီၤဖိတဖၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ ပသဝီသးပုၤသ့ၣ် တဖၣ်ကြးဟံးန့ၢ်မူဒါလၢ ကကြိဆၢဒီးသးပုၤတဝါဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအိၣ်ဆၣ်လီၢ်အဟီၣ်ခိၣ်အံၤလီၤ.”

ကိၤကအ--- (ခွါ, ၅၇ နံၣ်), ကဇ---သဝီ, ဖျါကီၢ်ဆၣ်,
ချါၣ်လွံၤထူၣ်ကီၢ်ရၢၣ်/ပကိကီၢ်ခိမုၢ်ထီၣ် (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါမုၤ ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၁၃}

လီၢ်ကဝီၤပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ်ညိန့ၢ်တဟံၣ်ကဲသဝီဖိတဖၣ် အတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိဘၣ်ယး တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အဝဲသ့ၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ကဟံၣ်ဒီး အဟီၣ်ခိၣ်ဘၣ်ဟးဂီၤကွၢ်လၢတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ် တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်အယိဘၣ်. လီၢ်ကဝီၤပုၤန့ၢ်စိ န့ၢ်ကမိၤတဖၣ်စံးဝဲလၢ ဆူညါယံၣ်ယံၣ်န့ၣ်သုကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဘျူးတၢ်ဖိၣ်လၢ တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်တဖၣ်အံၤအယိလီၤ. အဒိ, ဖဲပုၤထူၣ်စံးဖိတဖၣ်ကနူးကဒ့ၣ်တၢ်ဘၣ်ယး တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ် ဖဲတၢ်တုၤထီၣ်ကျဲၤလၢဝီၤရၢၣ်ကီၢ်ဆၣ်, နူပုၤယာ်ကီၢ်ရၢၣ်ပူၤအခါ, တၢ်စံးဘၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢ ကမၤဘူၣ်လီၤအဟီၣ်ခိၣ်လၢပုၤကမုၢ်တၢ်ဘၣ်ဘျူးဘၣ်ဖိၣ်အဂီၢ်လီၤ. လၢဖၣ်အၣ်ကီၢ်ဆၣ်, နူသထူၣ်ကီၢ်ရၢၣ်အပူၤစ့ၢ်ကိး သဝီဖိတဖၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်သးတမံၤယိလၢအမ့ၢ်, အဝဲသ့ၣ် ရီၤဘၣ်ထူၣ်ဒီးအစံာ်ဖျိတဖၣ် ဘၣ်တၢ်မၤဟးဂီၤကွၢ်အီၤလၢ မံၤဝဲတီၤခိပနံၣ် (Mi Zaing Taung Company) တုၤထီၣ် ကျဲၤအယိဒီးတၢ်တုၤကျဲၤအံၤ ကျိၣ်စ့တၢ်ဆိၣ်ထွဲတခိၣ်လၢပယိပဒိၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိဟံၣ်ဖျါဝဲအသိး, သဝီဖိတဖၣ်တန့ၢ်လီၤအသးလၢ ကတဲကျဲၤယူဆၢတၢ်သကိးတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ယး တၢ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်စ့အိၣ်လိး အဂ့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢသဝီဖိတဖၣ်တၢ်တဲအဝဲသ့ၣ်လၢ “ကျဲၤလၢတၢ်တုၤအီၤန့ၣ်မ့ၢ်လၢနူသဝီတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အဂီၢ် ဒီးလၢသုဝဲသဝီဖိတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤကညီထီၣ်အဂီၢ်လီၤ.”

အါန့ၢ်အန့ၣ်, သဝီဖိတဖၣ်ထဲးဂံၢ်ထဲးဘါလၢကတဲကျဲၤယူဆၢတၢ်သကိးတၢ်ဒီးခိပနံၣ်ခၢၣ်စး လၢအညိန့ၢ်ဂ့ၢ်လိာ်အသးလၢ ကတဲကျဲၤယူဆၢတၢ်သကိးတၢ်ဒီးသဝီဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. KHRG တၢ်ဟံၣ်ကီၤတၢ်ကစီၣ်ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ ခိပနံၣ်ဒီးပဒိၣ် ပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ် ဟးဆဲးဝဲတၢ်ကျဲၤယူဆၢတၢ်သကိးတၢ်ဒီး သဝီဖိလၢတၢ်ဂ့ၢ်အါမံၤအဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိပနံၣ်တဖၣ် ညိန့ၢ်စံးဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ်တအိၣ်ဒီးမူဒါလၢ ကဘၣ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးဘၣ် မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ကျဲၤယူဆၢတၢ်သကိးတၢ်တၢ်ဒီး

^{၂၁၁} သုစုၤ မ့ၢ်ဝဲဒၣ် ကိၢ်ပယိၤ အကီၢ်ခိၣ် (၈) ဂၤ တဂၤန့ၣ်လီၤ.

^{၂၁၂} ကွၢ်ဘၣ် Source #3 တက့ၢ်.

^{၂၁၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #76 တက့ၢ်.

ပဒိၣ်ဒီးမၤန့ၢ်တၢ်ပျဲလၢပဒိၣ်အိၣ်လံၤလီၤ. မ့တမ့ၢ် ဒီပနံၣ်စံးဝဲလၢတၢ်တလိၣ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးဆူသဝီဖိတဖၣ်ဘၣ် မ့ၢ်လၢ သဝီဖိတဖၣ်တအိၣ်ဒီးအဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လံာ်အုၣ်သးဘၣ်အယိလီၤ.

သဝီဖိလၢခက---သဝီ, တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ဘျံးဒဲၣ်ကီၢ်ရၣ်တဂၤထဲးဂံၢ်ထဲးဘါလၢ ကတဲကျဲၤယူဆၢတဲာ်သကိး တၢ်ဒီးပုၤမၤတၢ်ဖိလၢအတုကျဲတဖၣ် ဒ်သိးကန့ၢ်ဘၣ်စ့အိၣ်လိးလၢအဟီၣ်ခိၣ်ဒီး တၢ်သုၣ်တၢ်ဖျးလီၢ်ကျဲ (ကျိး) ဟးဂီၤ ကွံာ်ခိဖျိတၢ်တုကျဲအယိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တုကျဲတၢ်တိၣ်ကျဲအံၤ ဟဲလၢ “ပယီၤပဒိၣ်တၢ်တုကျဲဝဲၤ ကျိၤ” (Road Construction Department of Myanmar Government) အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တုထီၣ်ကျဲဝဲအံၤ မၤဟးဂီၤကွံာ်တခိးလီၣ် (သီဟိုဠ်) အထူၣ်အါန့ၢ်ဒီး (၃၀၀) ထူၣ်ဒီးရီၤဘၣ်ထူၣ်ဟးဂီၤကွံာ်ဝဲ (၅၀၀) ထူၣ်န့ၣ်လီၤ.

“ဖဲယလဲၤတဲာ်ဒီးအဝဲသ့ၣ် [ပုၤတုကျဲဖိဘၣ်ယးယဟီၣ်ခိၣ်ဒီးတၢ်သုၣ်တၢ်ဖျးလီၢ်ကျဲဟးဂီၤကွံာ်အဂီၢ်] န့ၣ်, အဝဲသ့ၣ် တဲဆၢက့ၤယၤလၢ “[ကီၢ်ပယီၤ] ပဒိၣ်ဟ့ၣ်လီၤပုၤတၢ်ကလုာ်လၢပကဘၣ်မၤတၢ်အံၤ [တုထီၣ်ကျဲလၢနဟီၣ် ခိၣ်ကဝီၤပုၤ] လီၤ. အယိနတကြးကနူးကဒုၣ်တၢ်လၢ ပလီၤဘၣ်... ပဝဲဒုၣ်ပမ့ၢ်ဒုၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိမ့ၢ်ဆုၣ်မုၢ်ဂီၤတဖၣ်လီၤ. [ပတအိၣ်ဒီး တၢ်စိတၢ်ကမီၤလၢပကဆိတလဲကွံာ်တၢ်တုထီၣ်ကျဲတၢ်တိၣ်ကျဲအ တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤဘၣ်].”

စီၤကဇ--- (ခွါ, ၅၀ နံၣ်), ခက---သဝီ, တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ဘျံးဒဲၣ်ကီၢ်ရၣ်/တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါမးရှး ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၀၄}

တၢ်တမၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဘၣ်အယိ, ကဲထီၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ် ဒ်သိးကထံၣ်လိာ် ဘၣ်သးဒီးပုၤလၢအမၤတၢ်ဆၢတဲာ်သ့တဖၣ်လၢအမ့ၢ် ပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမီၤလၢ ကဘျါရဲၣ်ကွံာ်ဟီၣ်ခိၣ် ကပံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲသဝီဖိတဖၣ်ယုထီၣ်စ့အိၣ်လိးလၢ တၢ်ထံၣ်လိာ်ကျဲၤယူတဲသကိးအပူၤအခါ ဒီပနံၣ်တဖၣ် ညီန့ၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဖဲသဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ယးဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လၢအမိၢ်ပာ်ဖဲဖုဟ့ၣ်တုၢ်အီၤတဖၣ် ဟးဂီၤကွံာ်အဂီၢ်န့ၣ် ဒီပနံၣ်တဖၣ်ဒီးကျဲၤယူတၢ်ဂ့ၢ်အံၤဒီးသဝီဖိတဖၣ်လၢဘၣ်အဂီၢ်န့ၣ် KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ် ဖိမၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဒီးသဝီဖိလၢမဲာ်ကျိကရူၢ်, ဘုသိၣ်ကီၢ်ဆၣ်တဂၤပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ-

“လၢအခိၣ်ထံးကတၢ်တဘျီအဝဲသ့ၣ် [တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိၣ်ကျဲၤပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်] ကျဲၤယူဆၢတဲာ်သကိးတၢ်န့ၣ် တနူးသ့ၣ်ညါသဝီသး ပုၤဘၣ်. ဖဲတၢ်ကျဲၤယူဆၢတဲာ်သကိးတၢ်ဝံၤအလီၢ်ခံ အဝဲသ့ၣ်စးထီၣ်အတၢ်တိၣ်ကျဲၤလီၤ. ဘၣ် ဆၣ်ပတုာ်ယၢဝဲအတၢ်တိၣ်ကျဲၤတစီၢ်ဖိမ့ၢ်လၢတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲၤဟးဂီၤအါအယိလီၤ. ဖဲတၢ်ရဲၣ်ကျဲၤမၤဝဲတၢ်ကျဲၤယူတဲသကိး တၢ်အိၣ်ဖိၣ်အခါ, တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်တဲဘၣ်သဝီဖိလၢ, သုတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲၤလၢအဟးဂီၤကိးခါဒီးန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ကဟ့ၣ်က့ၤစ့အိၣ်လိးဒီး ကကတဲာ်ကတီၤန့ၢ်တၢ်လီၢ်လၢသဝီဖိတဖၣ်ကသုးကွံာ်အဟံၣ်အဂီၢ်လီၤ. တုၤန့ၤတစု သဝီသးပုၤတဲဝဲ, သုမ့ၢ်ဟ့ၣ်ပုၤစ့အိၣ်လိးဒီးသုမ့ၢ်ယုန့ၢ်တၢ်လီၢ်လၢပကအိၣ်ဆိးအဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ် လၢပဝဲသဝီဖိတဖၣ်အ ဂီၢ်ပဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လၢမိၢ်ပာ်ဖဲဖုဟ့ၣ်တုၢ်ပုၤန့ၣ်ဟးဂီၤကွံာ်ဝဲလံ, စးထီၣ်လၢန့ၣ်လံၤလံၤတၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ် တၢ်တိၣ်ကျဲၤမူဒါခိၣ် [အူမ့ၢ်ဝဲ] န့ၣ်တ ကျဲၤယူတဲသကိးတၢ်ဒီးသဝီဖိနီတဘျီလၢဘၣ်.”

စီၤခေ--- (ခွါ), KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်လၢဘုသိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, မုၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရၣ်/ကညီကီၢ်စၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါဒီးစ့ဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်) ^{၂၀၅}

^{၂၀၄} ကွၢ်ဘၣ် Source #68 တက့ၢ်.
^{၂၀၅} ကွၢ်ဘၣ် Source #30 တက့ၢ်.

စီာ်နီၤခိၣ်လၢတအိၣ်ဒီးခးဆ့ၣ်နီၤ - ပှၤဒိၣ်ကျိၣ်ဒိၣ်စ့သနူအတၢ်မၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢခိၣ်ဒူသဝီဖိတဖၣ်အဖီခိၣ်

လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတကပၤ, ခိပနံၣ်တဖၣ်အတၢ်ဒိၣ်စိလုာ်ဘၢကွံာ်ပဒိၣ်ပှၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤတဖၣ်အယိ ကဲထီၣ်တၢ်တြီၤမၤတံာ်တၢ်လၢ တၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ခွဲးယာ်အဂီၢ်လီၤ.

ဒ် KHRG အတၢ်ယုသ့ၣ်ညါအဖီခိၣ်အသိး, ဖဲပှၤဆၢတံာ်တၢ်ပၤတဖၣ် မ့ၢ်ဒုးဘၣ်ထွဲအသးလၢတၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤအပူၤန့ၢ် အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဘျုးလၢတၢ်တိာ်ကျဲၤအံၤအဖီခိၣ်အယိ တကန့ၢ်ယုာ်သဝီဖိတဖၣ်ဒီးဟံာ်တၢ်ကွံာ်သဝီဖိလၢကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တိာ်တြီၤအဂီၢ်ဒီး ကဲထီၣ်ပှၤမၤတၢ်ဆၢတံာ်လၢအကွၢ်မဲာ်တၢ်တဖၣ်လီၤ. ခိခိၣ်ဒူသဝီဖိတဖၣ်တဒီးန့ၢ်တၢ်တိာ်တြီၤဒီးတၢ်တဟ့ၣ်အီၤစ့အိၣ်လိးဘၣ်. ဖဲခိပနံၣ်ဒီးတဖၣ် ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အခါ, ပှၤမၤတၢ်ဆၢတံာ်ပၤတဖၣ်ညါန့ၢ်မၤဆၢက့ၤသဝီဖိ ခိဖျိတၢ်သမၤကွံာ်သဝီဖိအတၢ်ဟံာ်ဖျါသ့ၣ်တဖၣ်န့ၢ်လီၤ.

ဒ်ပတဲသကိးတၢ်လၢတၢ်မၤလိယုသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၤဘၣ်ယး “တၢ်ဟံာ်ဖျါထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၤကိဆူကွီၢ်” ဒ်ကိမ့ၤမၤအီၤခိပနံၣ်အတၢ်ဂ့ၤတဖၣ်အသိး, သဝီဖိတဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တိာ်တြီၤလၢ အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီး တၢ်စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်အလီၢ်အကျဲလၢကိမ့ၤမၤအီၤခိပနံၣ် (KMAC) ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အီၤဒီး မၤဟးဂီၤကွံာ်အီၤတဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်. တၢ်အံၤကဲထီၣ်အသးခိဖျိသဝီသးပှၤဒီး ပယီၤပၤကီၢ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ရဲလိာ်ဘၣ်ထွဲဘူးဘူးတံာ် တံာ်ဒီး (KMAC) ခိပနံၣ်အယိန့ၢ်လီၤ.

“ပလဲၤဆူပၤကီၢ်သန့ဒီးဟံာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်ယးအဝဲသ့ၣ်တၢ်မၤတဖၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ပၤကီၢ်တဖၣ် စံးဆၢက့ၤပှၤလၢပှၤထူစံာ်ဖိတဖၣ်လိာ်ကွီၢ်ဒီးခိပနံၣ်ပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်တသ့ဘၣ်, ဘၣ်ဆၣ်ခိပနံၣ်ပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် လိာ်ကွီၢ်ဒီးပှၤထူစံာ်ဖိတဖၣ်သ့လီၤ. လၢတၢ်န့ၢ်အယိပက့ၤဆူကီၢ်စိဝဲ (သဝီသးပှၤ) အအိၣ်ဒီးတဲဘၣ်အီၤဘၣ်ယး တၢ်လၢပၤကီၢ်တဲပှၤအဂ့ၢ်န့ၢ်လီၤ. ဒီးအဝဲ (ကီၢ်စိဝဲ) တဲဝဲ “တၢ်အံၤမုၢ်လီၤ, ထဲအူၤခါမီၤအူတဂၤမီၤ (ပှၤလၢအပၤကိမ့ၤမၤအီၤခိပနံၣ်) အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကသ့ဝဲဟီၣ်ခိၣ် (၂,၄၀၀) အူကၢာ်လီၤ. မ့မ့ၢ်ပှၤထူစံာ်ဖိတဖၣ် တဘၣ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်တၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ် (၂,၄၀၀) အူကၢာ်အံၤအဖီခိၣ်ဘၣ်.” လၢတၢ်န့ၢ်အယိ ပတဘၣ်ကန့ၢ်ယုာ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၤကိလၢအကဲထီၣ်သးခိဖျိ ကိမ့ၤမၤအီၤခိပနံၣ်တဖၣ်အံၤလၢဘၣ်.”

ဒီးန့ၢ်--- (မုၢ်, ၅၀ နံၣ်) , နကမိၣ်ကရူၢ်, ထိတထူၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တိအူကီၢ်ရဲၣ်/ကညီကီၢ်စဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါဒီးစ့ဘၣ် ၂၀၁၅ နံၣ်)^{၂၀၆}

KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဟံာ်ဖျါတဖၣ် ဘၣ်ထွဲဒီးလီၢ်ကဝီၤခိၣ်န့ၢ်တဖၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဒီး ပှၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤလၢ လီၢ်လၢဒိၣ်ထိတဖၣ်အတၢ်တြီၤဆၢအီၤဖဲ အဝဲသ့ၣ်ကျဲးစးမၤစၢၤသဝီဖိလၢ ကတဲန့ၢ်ခဲးတၢ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဂီၢ်အခါ-

“အဝဲသ့ၣ်တတၢ်ပိၣ်ထံၣ်လိာ်သးဒီးသဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်. ဘၣ်ဆၣ်ပခိၣ်ပနၢ် (ခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်) တဲအဝဲသ့ၣ်လၢကဘၣ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်တၢ်ဒီးသဝီဖိတဖၣ် တချုးလၢအဝဲသ့ၣ်စးထီၣ် မၤတၢ်ခူၣ်လၢာ်ထူၣ်ဒီးဘၣ်ဆၢကတီၢ်န့ၢ်လီၤ. ပဝဲသဝီဖိတဖၣ်သးမုၢ်လီၤပလိာ်ဒီး အဝဲသ့ၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤဒီးပကဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ပျဲလၢကမၤဝဲန့ၢ်လီၤ. ပခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်ခိၣ်န့ၢ်တဂၤတဲန့ၢ်ပၤအဝဲသ့ၣ်လံၤလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်, ခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်ခိၣ်န့ၢ်လၢအဂၤတဂၤတဲဝဲလၢအဝဲသ့ၣ်တလိာ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးသဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်. ခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်စံးဝဲလၢ ပမ့ၢ်ပၤလီၤတၢ်ဆၢတံာ်ဒီးသဝီဖိတဖၣ် ကဘၣ်လူၤထွဲတူၢ်လိာ်တၢ်ဆၢတံာ်လၢပမၤအီၤန့ၢ်လီၤ. ခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်ခိၣ်န့ၢ်အါဒီးအါဂၤသးလီၤပလိာ်ဒီးတၢ်အံၤလီၤ. လၢတၢ်န့ၢ်အယိ လီၢ်ကဝီၤခိၣ်န့ၢ်လၢအဆိၣ်ထွဲသဝီဖိတဂၤမၤတၢ်ဆၢတံာ်တသ့ဘၣ်လီၤ.”

နီၢ်လ--- (မုၢ်, ၂၇ နံၣ်), ဆိထံးကီၢ်ဆၣ်, ချၢၣ်လွံၢ်ထူၣ်ကီၢ်ရဲၣ်/ပကိကီၢ်ခိမုၢ်ထီၣ် (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါနီၤဝဲဘၣ် ၂၀၁၆ နံၣ်)^{၂၀၇}

^{၂၀၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #4 တက့ၢ်.

^{၂၀၇} ကွၢ်ဘၣ် Source #48 တက့ၢ်.“Nyaunglebin Interview: Naw A---, November 2016,” KHRG , လါစးပထုဘၣ် ၂၀၁၇နံၣ်.

သဝီဖိတဖၣ်န့ၣ်လၢ ပှၤမၤတၢ်ဆၢတၢ်တဖၣ်တမၤတၢ်ဒ် သဝီဖိတဖၣ်အတၢ်သးဝဲဒီးအတၢ်မိၣ်န့ၣ်သးလီၤတဖၣ်အသးဘၣ်. ခီဖျိသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်လဲၤခီဖျိဒီးထံၣ်ဘၣ်တၢ်လံာ်အိၣ်သး ဒ်အံၤလၢအပူၤကွၢ်အယိၣ်န့ၣ်လီၤ. KHRG တၢ်မၤနီၣ် မၤယါအလံာ်တဖၣ်ဟံၣ်ဖျါဝဲလၢ ပှၤမၤတၢ်ဆၢတၢ်တဖၣ် မၤပျံၤမၤဖုးသဝီဖိတဖၣ် ခီဖျိတၢ်လိာ်ဘၢလိာ်ကွၢ်, တၢ်ယုၤအိၣ် လိးဒီးတၢ်ဖိၣ်ဒုးယၢ်အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ပျံၤဝဲလၢ တၢ်ကစံၣ်ညီၣ်အဝဲသ့ၣ်အယိၣ် သဝီဖိတဖၣ်အသး သဟီၣ်လီၤစၢ်လၢ ကတဲန့ၣ်ဒဲးတၢ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

“သဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ပျံၤဘၣ်ဖုးဝဲသးဖိၣ်စုကဝဲၤ, ခုၣ်အဲၣ်ယုၤဒီးကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်တဖၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ပျံၤစ့ၢ်ကီး ခီပနံၣ်တဖၣ်လီၤ. လၢအပူၤကွၢ်,အဝဲသ့ၣ်တလိာ်ပျံၤခီပနံၣ်ဘၣ်. ဘၣ်ဆၢဒဲးအံၤအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ပျံၤခီပနံၣ်စ့ၢ်ကီးလီၤ. တၢ်ဂၢၤလၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ပျံၤခီပနံၣ်န့ၣ် မ့ၢ်လၢသးဖိၣ်စုကဝဲၤ, ခုၣ်အဲၣ်ယုၤဒီးကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်တဖၣ် အိၣ်လၢခီပနံၣ်တဖၣ် အလီၢ်ခံဒီးဆိၣ်ထွဲ အဝဲသ့ၣ်အယိၣ်လီၤ. ပှၤသၢဖုးအံၤဆၢထၢၣ်ဂၢၢ်ကျၢၤလၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်လီၤ. ခီပနံၣ်ဆၢထၢၣ် လၢတၢ်မဲာ်ညါဒီး ပဒိၣ်အိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်လီၢ်ခံလီၤ. လၢအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်လီၢ်ခံန့ၣ် သးတဖၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကီးလီၤ.”

နီၢ်ခယ--- (မုၢ်), မိၢ်လု (မင်းလွင်) ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ပၤယၢ်ခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၢၣ်ကရူၢ်န့ၣ်ရှ့ၢ်, န့ၣ်သထူၣ်ကီၢ်ဆၢၣ်, တလၢကီၢ်ဝဲၣ်ကလံာ်စး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဝဲ လၢယၢၤန့ၣ်အါရံၤ ၂၀၁၈ နံၣ်) ^{၂၁၈}

လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတခါန့ၣ် လီၢ်ကဝီၤခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်စူးကါတၢ်စိတၢ်ကမီၤလၢအသဟီၣ်ဆူၣ်တဖၣ်အယိၣ်ကဲထီၣ် တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢခိၣ်ပှၤတဝၢ တဖၣ်ကတဲန့ၣ်ဒဲးတၢ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ခွဲးယၢ်အဂီၢ်လီၤ. လၢတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲဒ်အံၤအဖီခိၣ် သဝီဖိတဖၣ်စူးကါဝဲ အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်လၢအသီတဖၣ် ဒီးတြိဆၢဆိဝဲအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကျၢၢ်တၢ်က့ၤတၢ်ဂ့ၢ်

စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၂ နံၣ်လံၤလံၤ, တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤလၢတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အီၤဆူ KHRG န့ၣ်အါတက့ၢ်မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢသဝီဖိ ဒီးန့ၣ်သဝီခၢၣ်စးတဖၣ် ဘၣ်တၢ်လဲၤကဟံၣ်ကွၢ်အီၤဖဲတၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိလၢ နီၢ်တဂၤပၤခီပနံၣ်ဒီး ပဒိၣ်ပှၤန့ၣ်စိန့ၣ်ကမီၤတဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤ တချုးလၢတၢ်စးထီၣ်မၤမ့ၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ် လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတကပၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်အဒိအိၣ်ဝဲတနီၤ ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်မ့ၢ်မၤဆိတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးသဝီဖိတဖၣ် ဘၣ်ယးတၢ်ဂၢၤထီၣ် ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤအဂ့ၢ်အကျိၤန့ၣ် အါတက့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘီၣ်လိာ်လၢ တၢ်တိာ်ကျဲၤအဖီခိၣ်တအိၣ်ကဲၣ်ဆိးဘၣ်. နီၢ်နီၢ် တခီ, သဝီဖိတဖၣ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်ဒီး ဟံၣ်လုာ်ပှၤတၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ် အတၢ်ကဲဘျုးကဲဖျိ ဖဲတၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးအီၤဝဲၤအလီၢ်ခံန့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်လၢအိၣ်ဒီး အဘျုးအဖျိန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လိာ်ဘၣ်အိၣ်ထံးတခါလၢကမၤစုၤလီၤကွၢ်တၢ်တိာ်ကျဲၤအတၢ်မၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးပှၤလီၢ်ကဝီၤ ဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ပၤသးလၢတၢ်ဂ့ၢ်တခါအံၤအဖီခိၣ်, KHRG ဆိၣ်သရူထီၣ်ခီပနံၣ်ဒီးပဒိၣ်ပှၤန့ၣ်စိ န့ၣ်ကမီၤတဖၣ်အခံလၢကရဲၣ်ကျဲၤမၤဝဲတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးဆိတၢ်ဒီးသဝီဖိလၢအိၣ်ဒီးအဘျုးအဖျိန့ၣ် ကီၢ်ပယီၤ သဲးစးတၢ်ဘျုးဒီး (FPIC) တၢ်သိၣ်တၢ်သိမိၢ်ပှၤလၢအအိၣ်လၢ ဘီၣ်မ့ၢ်စၢၣ်ဖျိကရၢအတၢ်ပံးစုန့ၣ်ကျဲၤမ့ၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ်ဒီး ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယၢ် (The UN Guiding Principles on Business and Human Rights) အပူၤအသိးန့ၣ်လီၤ.

^{၂၁၈} ကွၢ်ဘၣ် Source #42 တက့ၢ်.

တၢ်ဂီၤတဖၣ် – တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီး တၢ်အကါဒိၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါဆိဒီး တၢ်ဟံးန့ၣ်တၢ်ဘၣ်သးလာအသဘူ (FPIC)

တၢ်ဂီၤအစုၣ်တဘျီအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒီးန့ၣ်အီၤလဲ လါဖျါတြုၤအါရံၤ, ၉ သီ, ၂၀၁၇ နံၣ်, လၢတနီၤသရံၣ်ဝုၣ်ဘျီဒိၣ်ပူၤ, တနီၤသရံၣ်ဝုၣ်, လၢမုၢ်လါကီၢ်ဆၣ်, ဘျဲးဒဲးကီၢ်ရၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤဟံးဖျါထီၣ်တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျါလၢဘၣ် တၢ်မၤအီၤလၢ GMS လီမုၢ်အူဒိပနံၣ် (GMS Power Company), ဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်ကတုၤထီၣ်လိာ်သဟီၣ်ထံတမၢၢ်ဖဲတနီၤသရံၣ်ထံကျိန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်အိၣ်ဖျါအပူၤ, သဝီဖိတဖၣ်ဟံးဖျါထီၣ်တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျါလၢဘၣ် တၢ်ကမၤတၢ်တီၢ်ကျဲးအံၤဘၣ်. အဲဒီသ့ၣ်ထီၣ်ဒီးစိာ်ယုာ်တၢ်ကိးသ ကြိအပ နီၣ်လၢအစံးဝဲ “မၤဟးဂီၤတနီၤသရံၣ်ထံကျိတဂ့ၤ” ဒီး “ပတသးလိထံတမၢၢ်ဘၣ်” န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ-သဝီဖိ)

တၢ်ဂီၤအစုၣ်တဘျီအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒီးန့ၣ်အီၤလဲ လါမုၢ်, ၂၁သီ, ၂၀၁၆ နံၣ်, ဖဲဆိထံးကမျါဘျီဒိၣ်, မ့ၣ်တၢ်ကဝီၤဒုး, လၢဒိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ချၢၣ် လွံၣ်ထူၣ်ကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤဟံးဖျါဝဲ တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျါလၢဘၣ် သူလုၤဒိပနံၣ်, ခုၣ်အဲၣ်ယုာ်လီၤခၢၣ်သး မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ကမံးတံၢ်ဒီး သဝီဖိလၢအပၣ်ယုာ်ဒီး ကံၢ်ခိၣ်ထံးပုၤတၢ်တၢ်ကရၢကရီ (CBOs) ဒီးလီၤကဝီၤကမျါတၢ်ကရၢကရီ (CSOs) တဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်ဖျါအံၤတဲသကိးဝဲတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဃး ဘီကထံၣ်ထံတမၢၢ်အဂ့ၢ်, ဒုးသ့ၣ်ညါကွၢ်ပုၤကိးဂၤဒီး ဘၣ်ဃးတၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျါလၢဘၣ် ဒီးတၢ်ကသုၣ်ထီၣ်ထံတမၢၢ်တၢ်တီၢ် ကျဲးဆူညါဒ်လဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

တၢ်ဂီၤတၢ်တဘျီအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒီးန့ၣ်အီၤလဲ KHRG ပျီပူၤပုၤမၤတၢ်ဖိလၢအမၤတၢ်ထံၣ် လိာ်သံကွၢ်ဒီးလီၤကဝီၤသဝီဖိတဂၤလၢအမုၢ် စီၤကစး---, ဖဲ ခက---သဝီ, တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ဘျဲးဒဲးကီၢ်ရၣ်လဲ လါဖျါတြုၤအါရံၤ, ၁၇ သီ, ၂၀၁၇နံၣ် လီၤ. စီၤကစး--- ဟံးဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူ KHRG အအိၣ်ဘၣ်ဃးပယီၤပဒိၣ်အ တၢ်တုၤထီၣ်ကျဲးဒီး မၤဟးဂီၤကွၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဒီးတၢ်သုၣ်အိၣ် ဖျါအိၣ်လီၤကျဲးတဖၣ် လီၤ. ကွၢ်တၢ်ဂီၤလၢ အစုၣ်တကပၤတက့ၢ်. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

တၢ်ဂီၤလၢခံတဘျီအံၤ တၢ်ဒီးန့ၣ်အီၤလဲ လါဖျါတြုၤအါရံၤ, ၁၇ သီ, ၂၀၁၇ နံၣ်, ဖဲ ခက---သဝီ, တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ဘျဲးဒဲးကီၢ်ရၣ် လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤဟံးဖျါဝဲ တၢ်သုၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် တုၤထီၣ်ဝဲကျဲးမုၢ်ဖဲလီၤကဝီၤဖိ စီၤကစး--- အံၤဟီၣ်ခိၣ်လီၤဒီးစီၤကစး--- အဂီၢ်အံၤအိၣ်ဖျါလၢတၢ်ဂီၤအထွဲတပၤန့ၣ်လီၤ. မုၢ်လၢပုၤတုၤကျဲးဖိတဖၣ် ကံၢ်လီၤဟီၣ်ခိၣ်ဒီးလၢတဖၣ်လၢ အကျိးပူၤအယီၤမၤဟး ဂီၤကွၢ်တခါးဘၣ်ဘျီ (သီဟိုဠ်) (၃၀၀) ထူၣ်ဒီးရီဘၣ် (၅၀၀) ထူၣ်လၢစီၤ ကစး--- အတၢ်လီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကဲထီၣ်တၢ်လီၤဘၣ်ယီၣ် လၢကျိးကစၢ်တၢ် လုာ်အိၣ်နီၢ်ခိးသးသမူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

တဖၣ် လၢကျဲၤလဲၣ်အဂ့ၢ် န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

တၢ်ဂီၤတဘျီအံၤ တၢ်ဒီးအီၤလဲၤလီၤ. ၂၂သီ, ၂၀၁၆ နံၣ်, ဝီၤရှၢၣ် ကီၢ်ဆၣ်, နူပျၢၣ်ယုၤကီၢ်ရှၢၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤပၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ပနီၣ် ထူၣ်လၢတၢ်ပနီၣ်လီၤအီၤ ဖဲ ခဆ---သဝီဒီး ခရ--- သဝီ အဘၢၣ်စၢၤ, ဝီၤရှၢၣ်ကီၢ်ဆၣ်, နူပျၢၣ်ယုၤကီၢ်ရှၢၣ်လီၤ. တၢ်ပနီၣ်ထူၣ် (ဆိုၣ်ဒုတိယ) အံၤပၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ပနီၣ်တၢ်သ့ၣ် ထီၣ် ဘျီထီၣ်ဝဲၤကျိၤ (Ministry of Construction of the Myanmar Government) ပၣ်လီၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢကတုၤထီၣ်တၢ်တဘျီ (အုၣ်ကျဲၤမ့ၢ် ဒိၣ်) ဖဲသၢဖျါစယုၤဒီးယီၣ်သၢဖျါကျဲၤအဘၢၣ် စၢၤလၢအလံၤအိၣ်ဝဲ (၂၃၀) ဒိၣ်ယီၤလီၤ. အါတက့ၢ်ကမ္ဗၢၢ်လၢအဟီၣ် ဒိၣ်ကပံၣ်ဟးဂီၤ တၢ်လၢတၢ်တုၤမ့ၢ်ဒိၣ်အံၤအယီၤတဖၣ် တသ့ၣ် ညါထွဲတၢ်တိၣ်ကျဲၤ အံၤအဂ့ၢ်ဘၣ်. ဂံၢ်ဒိၣ်ထံးကမ္ဗၢၢ်တၢ်ကရၢ ကရိတဖုၤဖျါထီၣ်တၢ် ဂ့ၢ်အံၤဆူကီၢ်ဆၣ်ဒီးကီၢ်ရှၢၣ်ဒိၣ်နီၣ်တဖၣ် အအိၣ်ဘၣ် ယးတၢ်တုၤကျဲၤအံၤ ကမၤဘၣ်ဒိၣ်ထံးပုၤလီၤကဝီၤဖိ

တၢ်ဂီၤတဘျီအံၤ တၢ်ဒီးအီၤလဲၤလီၤ. ၁၆ သီ, ၂၀၁၇ နံၣ်, ဖဲ ခဆ---သဝီ, တနီၤသရဲၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ဘျီဒဲၣ်ကီၢ်ရှၢၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤပၣ်ဖျါထီၣ် တၢ်ပနီၣ်ထူၣ်ဘၣ်ယး ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ် တၢ်တုၤကျဲၤဝဲၤကျိၤ (Road Construction Department of Myanmar Government) န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပနီၣ်ထူၣ် အံၤပၣ်ဖျါတၢ်ဂ့ၢ်အံၤ- ကီၢ်ပ ယီၤပဒိၣ်တၢ်တုၤကျဲၤဝဲၤကျိၤအံၤ အမူအဒါအိၣ်လၢကဘၣ်တိၣ်ဒိၣ်ရဲၣ်မဲၣ်တၢ်တုၤကျဲၤတၢ်တိၣ်ကျဲၤ တၢ်တိၣ်ကျဲၤ, တၢ်တိၣ်ကျဲၤအံၤ အစုနီၣ်ဂံၢ် အိၣ်ဝဲ (၈၀,၅၀၀,၀၀၀) ကွးလၢတၢ်ကဒါလီၤကျဲၤအဂီၢ်ဒီးစုနီၣ်ဂံၢ် (၂၂၀,၆၄၀,၀၀၀) ကွး လၢတၢ်မၤပၤထီၣ်ကျဲၤအဂီၢ်, တၢ်ပနီၣ်ထူၣ်တၢ်တိၣ်ကျဲၤအဆၢ ကတီၢ်မ့ၢ်ဝဲ (၂၀၁၆ တုၤ ၂၀၁၇) နံၣ်, ကျဲၤထီၣ်မ့ၢ်ဝဲ ၂၂.၅ ဒီး ၂၄.၅ ကံလိမံထၢၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ပနီၣ်ထူၣ်အံၤ ယၢဖျါ

ထီၣ်စ့ၢ်ကီး ပုၤတုၤကျဲၤမူဒါဒိၣ်တဖၣ်အမံၤ, ကီၢ်ဆၣ်ဒိၣ်နီၣ်တဖၣ်အမံၤ, ကရူၢ်ဒိၣ်နီၣ်တဖၣ်အမံၤ, တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဝဲၤကျိၤ ဒိၣ် နီၣ်အမံၤဒီးသဝီသးပုၤလၢ အပၣ်ယုၤလၢတၢ်တိၣ်ကျဲၤ အံၤအပူၤတဖၣ်အမံၤလီၤ. တၢ်တိၣ်ကျဲၤအဂ့ၢ်အကျိၤ တၢ်မ့ၢ်ယၢဖျါထီၣ်အီၤလၢ တၢ်ပနီၣ်ထူၣ်အလီၤ လီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်ဆၣ် တၢ်အံၤတကဲထီၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢ သဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်လၢ ကဒီးန့ၢ် ဘၣ်စုအိၣ်လီၤလၢ အဟီၣ် ဒိၣ်ကပံၣ်ဘၣ်ဟးဂီၤကွံၣ်ဝဲလၢ တၢ်တိၣ်ကျဲၤ အံၤအယီၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

တၢ်ဂီၤတဘျီအံၤ တၢ်ဒီးအီၤလဲၤလီၤ. ၂၃သီ, ၂၀၁၅ နံၣ်, ဖဲ ခဆ---တၢ်လီၤ, ခဆ---သဝီ, ကီးတရဲးဟီၣ်ကဝီၤ, နူပျၢၣ်ယုၤကီၢ်ရှၢၣ်လီၤ. တၢ် ဂီၤအံၤပၣ်ဖျါထီၣ်လီၤတဲစိတၢၢ် (Phone signal tower) လၢအဘၣ်တၢ်သ့ၣ် ထီၣ်အီၤလၢနီၣ်ကံၤယါ, အီၤရံၤဒီးပါအံၣ်စၢၤခီပနီၣ်တဖၣ်လီၤ. တၢ်လီၤလၢတၢ်တုၤထီၣ် လီၤတဲစိတၢၢ်အလီၤန့ၣ် ဘၣ်တၢ်ပၤအီၤလၢသဝီဖိခံၤလၢအမ့ၢ်, အူခဆ --- ဒီး အူ---ခဆန့ၣ်လီၤ. ခီပနီၣ်တဖၣ်ဟ့ၣ်လီၤ အူခဆ--- စုတလါ (၂၀၀,၀၀၀) ကွး, ဒီးဟ့ၣ်စ့ၢ်ကီး အူခဆ--- တလါ (၂၀,၀၀၀) ကွး မ့ၢ်လၢအဟီၣ်ဒိၣ်လီၤအိၣ် တဖဲးအယီၤလီၤ. တချုးလၢတၢ်တုၤထီၣ်ဒီးလီၤတဲစိတၢၢ် အခါခီပနီၣ်ဒီးဟီၣ်ဒိၣ်ကစၢ်တဖၣ် ထံၣ်လီၤသးဒီးဟီၣ်ကဝီၤဒိၣ် နီၣ်တဖၣ်ဒီးဒိၣ် ချုသုးရှၢၣ်နီၣ်ဂံၢ် (၁၈) အသုးရှၢၣ်ဒိၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢပၤမၤတၢ်ဆၢတဲးတဖၣ်ဒီးဟီၣ် ဒိၣ်ကစၢ်တဲးသးကီးတၢ်ဂ့ၢ်

ဘျီးဘျီးဘျီးဘျီးဖဲ တၢ်ထံၣ်လီၤတၢၢ်ပိၣ်သကီးတၢ်အိၣ်ဖိၣ်ပူၤအယီၤ တၢ်ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ဒိၣ်လဲၤဘၣ်လီၤဘၣ်စးဒီးခီပနီၣ်တဖၣ်သ့ၣ် ဟီၣ်ဒိၣ် (၆၀) စက္ကယါဒိၣ်ယီၤလၢ ကတုၤထီၣ်လီၤတဲစိတၢၢ်အဂီၢ်လီၤ. လီၤတဲစိတၢၢ်ကစၢ်ထီၣ်မ့ၢ်ဝဲ (၂၀၀) ဒိၣ်ယီၤလီၤ. တၢ်လၢကဘျီ လၢကစၢ်လၢက တၢ်တုၤလီၤတဲစိ တၢၢ်အံၤမ့ၢ်ဝဲ (၆၀,၀၀၀, ၀၀၀) ကွးန့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ - KHRG)

ဟိာ်လာ်တံးဆဲးကျိးအကျဲအံးအယိန့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

တၢ်ဂီၤတဘျီအံၤ တၢ်ဒိအိၤဖဲ လါနီၤဝဲဘၢၣ်, ၁၅သီ, ၂၀၁၆ နံၣ်, ဖဲ ၁၂--- သဝီ, ဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီၢ်အူကီၢ်ရၣ်လီၤ. ကီၢ်ပယီၤဖဲဘၢၤအိၤပိၤထံးတံးဆဲး ကျိးပုၣ်ဘျးဖဲဒီပနံၣ် (The Myanmar Fiber Optic Communication Network Co.Ltd, MFOCN) ဟဲအူဟိာ်ကဝီၤအံၤ ဒိသိးကတုထီၣ်ဝဲဟိာ် လာ်တံးဆဲးကျိးအကျဲ န့ၣ်လီၤ. တချုးလၢအဝဲသ့ၣ် တုထီၣ်ဒီးတံးဆဲးကျိးအကျဲအံၤန့ၣ်အဝဲသ့ၣ် တထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးသဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်. မ့ၢ်လၢ (MFOCN) ဒီပနံၣ်အံၤ ပယီၤပဒိၣ်ဟ့ၣ်အိၤတၢ်ပျဲလံးအယိ အဝဲသ့ၣ်စးထီၣ်တု ထီၣ်ဝဲဟိာ် လာ်တံးဆဲးကျိးအကျဲဒီးန့ၣ်လီၤတံးဆဲးကျိးအကျဲ ဖဲပုၤလိာ်ကဝီၤဖိအဟိာ်ခိၣ်လိာ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂီၤအံၤ အယိ, သဝီဖိတနီၤနီၤအသးတမံဘၣ်မ့ၢ်လၢအဟိာ်ခိၣ်လိာ်ဒီး တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးလိာ်ကျဲတဖၣ် ဘၣ်တၢ်မၤဟးဂီၤကွဲာ်ဝဲ လၢတၢ်တုထီၣ်

တၢ်ဂီၤတဘျီအံၤ တၢ်ဒိအိၤဖဲ လါအိးကထိဘၣ်, ၂၃သီ, ၂၀၁၅ နံၣ်, ဖဲ ၁၈---သီခါဖျၢ်, မိာ်လုကရူာ်, သထူၣ်ကီၢ်ဆၣ်, နူသထူၣ် ကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ဖျါမ့ၢ်ဒီပနံၣ်အပူၤန့ၣ် တၢ်မူဒါခိၣ်အူသ့ထီၣ်မၤဝဲတၢ်အိၣ် ဖိၣ်ဒီးသဝီဖိဖဲ၁၈---သီ ခါဖျၢ်လီၤ. တၢ်အိၣ်ဖိၣ်အံၤတၢ်မၤအိၤတချုးလၢတၢ်မၤ ဖျါထီၣ်တၢ်န့ၣ် လၢတၢ်တီၢ်ကျဲဖဲမိာ်လုကစၢ်ခိၣ်ဖျါဖျါမ့ၢ်ဒီပနံၣ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

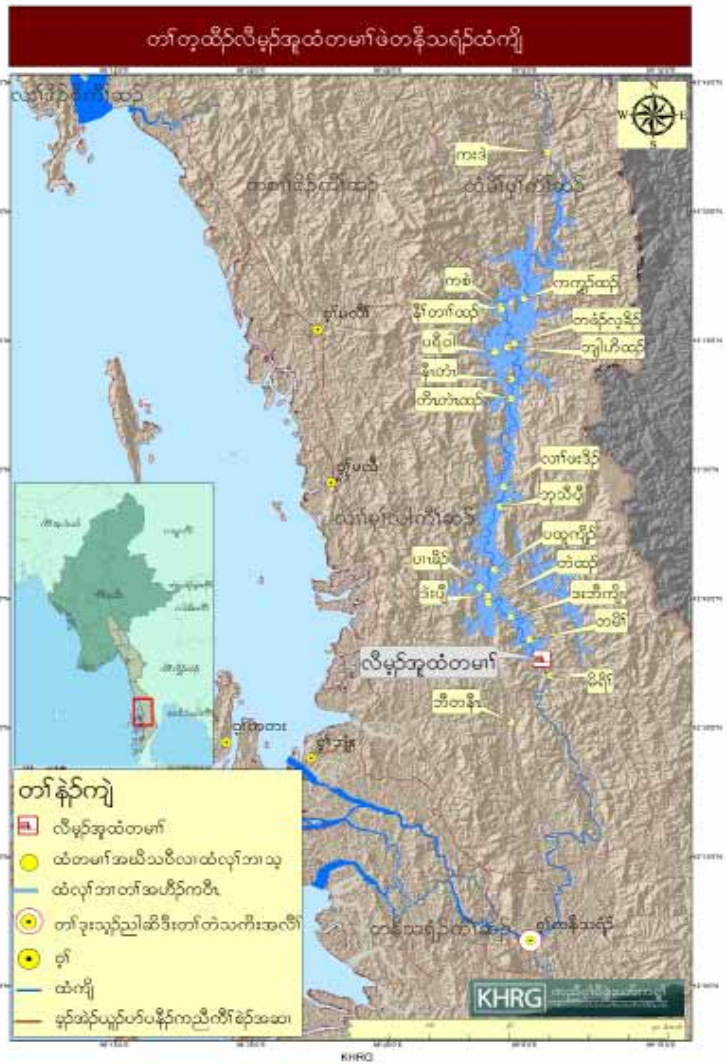

တၢ်ဂီၤတဘျီအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒိန့ၣ်အိၤဖဲ လါယူၤ, ၆သီ, ၂၀၁၇ နံၣ်, ဖဲ ၁၀--- သဝီ, ကိးတရံးကီၢ်ဆၣ်, နူပုၤယာ်ကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲလိာ် ကဝီၤပုၤန့ၣ်ဖိန့ၣ်ကမိၤတဖၣ်, နူသဝီသးပုၤတဖၣ်, ပုၤတုကျဲမူဒါခိၣ်တဂၤ, သး ရၣ်ခိၣ်တဂၤဒီး သးဒုခိၣ်လၢတၢ်တသ့ၣ်ညါလၢအဟဲခိၣ်ဖျါ သးဖိၣ်စုကဝဲၤဖဲလဲၣ် တဖုတဂၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်မၤတၢ်အိၣ်ဖိၣ်ဒီး ၁၀--- သဝီဖိတဖၣ်ဒီး နူသဝီကရူာ်ခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်လၢ ၁၀---သဝီ တချုး လၢအဝဲသ့ၣ်စးထီၣ်တုကျဲလၢ ဟိာ်ကဝီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်ဖိၣ် အံၤတၢ်မၤအိၤမ့ၢ်ဒိသိးတၢ်ကဒီးန့ၣ်သဝီဖိတဖၣ် အတၢ်သးလီၤပ လိာ်ဒီး ဒုးသ့ၣ်ညါသဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်ကတုကျဲအဂ့ၢ်အကျိၤ လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်တူၢ်လိာ်တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်အံၤ လၢတၢ်သ့ၣ် ဆူၣ်သးဂဲၤအပူၤ မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်န့ၣ်ဝဲလၢကျဲအံၤကကဲဘျးကဲဖိၣ် လၢသဝီဖိအါဂၤအဂီၢ်အယိလီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

တၢ်မၤလိယုသ့ၣ်ညါတၢ်ဂၤ - တၢ်တုထီၣ်လိမ့ၣ်အူထံတမၢၢ်လၢတနီၤသရံၣ်ကျိ တၢ်ကတိၤလၢညါ

တၢ်မၤလိယုသ့ၣ်ညါတၢ်တုထီၣ်လိမ့ၣ်အူထံတမၢၢ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်ယုသ့ၣ်ညါဘၣ်ယးခိၣ်သဝီဖိတဖၣ် ခိၣ်ဆၢက့ၤတၢ် ကတုထီၣ်လိမ့ၣ်အူထံတမၢၢ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျိၤဖဲ ပယီၤကွံ (နဂါးအိုင်) လၢအမ့ၢ်တနီၤသရံၣ်ကျိပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျိၤအံၤ ဘၣ်တၢ် ပၤဆၢအီၤလၢ (Greater Mekong Subregion Power Company) ဒီးပယီၤပဒိၣ်လိမ့ၣ်အူဒီး ကံၤဘၢသဟံၣ်ဝဲၤကျိၤ (Myanmar Government Ministry of Electricity and Energy) န့ၣ်လီၤ. တၢ်မ့ၢ်တုထီၣ်ထံတမၢၢ်အံၤန့ၣ် ထံကလုာ်ဘၢကွံၣ်ဝဲ နူသဝီ (၁၈) ဖျါၣ်လၢအိၣ်သ့ၣ်လီၤသးဖဲ တနီၤသရံၣ်ကျိကၢၢ်ခိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ လၢမးရှး, ၂၀၁၇ နံၣ်အတီၢ်ပူၤ, KHRG ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါ (၆) ဘ့ၣ်လၢပုၤလီၢ်ကဝီၤဖိတဖၣ်အအိၣ် လၢအမ့ၢ်သဝီဖိအတၢ်ဘၣ်ယိၣ် ဘၣ်ဘီဘၣ်ယးထံတမၢၢ်အူတၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးဒီးတၢ်ဟးဂုၢ်ဟးဂီၤတဖၣ် ကအိၣ်ထီၣ်ဝဲအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်တြီဆၢဒီးသဒၢက့ၤဟံၣ်ခိၣ်တၢ်လီၢ်တၢ်ကျိၤဒ်သိးထံသုတလုာ်ဘၢကွံၣ်နူသဝီတဂ့ၤအဂီၢ်, သဝီဖိတဖၣ်စူးကါဝဲ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အတၢ်မၤရဲၣ် ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်လၢကျဲၤအါဘီဒ်အမ့ၢ်, နူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂၤလီၢ်ထီၣ်အိၣ်ထံတမၢၢ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျိၤ, ဆၢဝဲခၢၣ်စးတဖၣ်ဆူတၢ်ထံၣ်လီၢ်တၢ်ပိၣ်သကိး တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်လၢကတဲန့ၢ်တၢ်လၢအဂီၢ်, ဒီးဟံၣ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးအတၢ်သ့ၣ်တမံသးတမုၢ်ဆူခ့ၣ်အဲၣ်ယုၣ်ခိၣ်နၢ်တဖၣ်အအိၣ်လီၤ. တၢ်မၤလိယုသ့ၣ်ညါတၢ်ဂၤဘၣ်ယးတၢ်ကတုထီၣ်လိမ့ၣ်အူထံတမၢၢ်အံၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်ထံၣ်လီၢ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးလီၢ်ကဝီၤသဝီဖိလၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ် ထံးလၢ အကဲထီၣ်သးခိၣ်ဖျိတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်အတၢ်ဖဲတၢ်မၤတဖၣ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢရဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်လီၢ်တၢ်ပိၣ်သကိး တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်လၢ (GMS Power Company) ခိပနံၣ်ဒီးသဝီဖိအဘၢၣ်စၢၤအံၤ မ့ၢ်ဒ်သိးဒီးနူသဝီဖိဖဲအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢ တနီၤသရံၣ်ထံကျိအခိၣ်အယၤတဖၣ် ကဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဂံၢ်ထံးတၢ်ဂၤတၢ်ကျိၤလၢအကါဒိၣ်ဘၣ်ယးထံတမၢၢ်တၢ်တိၤကျိၤ အတၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဂၤတၢ်ကျိၤဘၣ်ယးထံတမၢၢ်အဂ့ၢ်န့ၣ် ကဲထီၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢ ခိၣ်သဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ် ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကကရၢကရီထီၣ်သးဒီးထီၣ်အိၣ်ထံတမၢၢ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျိၤကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဒီပနံအဂ္ဂအကျိ၊

(GMS Power) ခီပနံအံ၊ မှဝ်နီတဂါပါကွိုင်တဲာ်လီမ့ၣ်အူသဟိာ်ခီပနံ၊ တံးဒုးအိာ်ထီၣ်အီၤဖဲ ၁၉၉၁ နံၣ်န့ၣ်လီၤ။ (GMS Power) ခီပနံအံ၊ တိာ်ဟံးဝဲလၢကကဲထီၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပှၤမၤတၢ်ဂုာ်ထီၣ်ပသီထီၣ်လၢ၊ အဒုးအိာ်ထီၣ်လီမ့ၣ်အူသဟိာ်လၢအသဘျုတဖုန့ၣ်လီၤ။ ခီပနံအံ၊ ပညိာ်ဝဲလၢကမၤဂ့ၤထီၣ်ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ် ခီဖျိကဟံးဖျိာ်မၤသကိးဒုးအိာ်ထီၣ်လီမ့ၣ်အူသဟိာ်လၢထံကီၢ် (၆) ဘ့ၣ်လၢ (Greater Mekong Sub-region) ဟီၣ်ကဝီၤအပူၤလီၤ။ ထံကီၢ်လၢတိာ်ဟံးဝဲလၢကမၤသကိးတၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲတရူးကီၢ်၊ လၢအီၤကီၢ် (Lao People's Democratic Republic), ကီၢ်ကွိုင်တဲာ်, ဘံၤယဲၤနၢကီၢ်, ခဲၤဘိဒံၤယါကီၢ်ဒီးကီၢ်ပယီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ လၢကတုၤထီၣ်ထံတမၢၣ်အဂီၢ် (GMS) တိာ်ဟံးဝဲလၢကမၤသကိးတၢ်ဒီးနီၢ်တဂါပါခီပနံ၊ ခီပနံလၢအအိာ်လၢပဒိာ်တၢ်ပာ်ဖိလၢဒီး နီၢ်တဂါတၢ်စုလီၤယုာ်မၤသကိးတၢ်ခီပနံလၢ ကီၢ်ပယီၤအပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ။

တၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိၣ်ကျဲၤအဂ့ၢ်

တနီသရံၣ်ထံကျိအံၤ မ့ၢ်တၢ်လီၤတတိၤလၢဘၣ်တၢ်ဖဲပနီၣ်ဃၢၣ်လၢတၢ်ကတုထီၣ်လိမ့ၣ်အူထံတမၢၣ်သ့အလီၤ ယံာ်တၢ်လံာ်အနံၣ် (၃၀) ဘျီၣ်လံာ်န့ၣ် လီၤ. ဖဲ ၁၉၉၇ နံၣ်, နံၤပိခိအံၤခိပနံၣ် (Nippon Koei Company) မ့ၢ်တၢ်ခိပနံၣ်အဆိကတၢ်တဖုလၢအထီၣ်ကွၢ်မၤကွၢ်တၢ်လီၤအံၤလၢ ကတုထီၣ်ထံတမၢၣ်အဂီၢ်လီၤ. ဖဲ ၂၀၁၁ တုၤ ၂၀၁၂ နံၣ်အဘၢၣ်စၢၤ, အံၣ်တလံာ်-ကွီၣ်တဲာ်တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်ခိပနံၣ် (Italian-Thai Development Public Company Co.Ltd, ITD)²¹⁹ မၤဝဲတၢ်ထီၣ်ကွၢ်ဒူးကွၢ်ဘၣ်ဃးတၢ်မ့ၢ်တုထီၣ်ထံတမၢၣ်အံၤ ကဒူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢ ပုၤလီၢ်ကဝီၤဖိလၢအိၣ်ဆိးဖဲအံၤတဖၣ်အဂီၢ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဒီးသဝီဖိတဖၣ်အတၢ်စံးဆၢအသိး, (ITD) ခိပနံၣ်မၤကွၢ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်ဒီး လၢၢ်အကံၢ်အစီဖဲဟီၣ်ကဝီၤအံၤအပူၤလီၤ.^{၂၂၀} ဖဲ ၂၀၁၂ နံၣ်တၢ်မၤတၢ်ပတုာ်တၢ်ခးပတြီၤဝံၤအလီၢ်ခံကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ထူးကွံာ်အတၢ်ပျဲလၢ (ITD) ခိပနံၣ် ကဟူးဂဲၤဖဲတနီသရံၣ်တၢ်လီၤအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအဖီခိၣ်တၢ်တုထီၣ်ထံတမၢၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအံၤ ပတုာ်ကွံာ်အသးတုၤဖဲ ၂၀၁၇ နံၣ်ဒီး (GMS) ခိပနံၣ်စးထီၣ်ကဒါက့ၤအတၢ်တိာ်ကျဲၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲဖူၤတြူၤအါရံၤ, ၂၀၁၇ နံၣ်န့ၣ်, (GMS) ခိပနံၣ်ရဲၣ်ကျဲၤမၤဝဲတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးတၢ်ဒီးသဝီဖိတဖၣ် ဘၣ်ဃးတၢ်ကတုထီၣ်ထံတမၢၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(GMS) ခီပန်ဟ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤဘၣ်လးကတုထီၣ်ဝဲလီၤမ့ၣ်အူထံတမၢၣ်ဖဲ တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လီၤတၢ်ပီၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်လၢ ခီပန်ခၢၣ်စးတဖၣ်, နူသဝီဖိတဖၣ်, လီၤကဝီၤကမျၢၢ်တၢ်ကရၢကရီ (CSOs) တဖၣ်ဒီးပယီၤပဒိၣ်တဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. ထံတမၢၣ်အံၤကထူးထီၣ်ဝဲလီၤသဟီၣ် (၁,၀၄၀) မံးကးဝၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်လီၤကျဲဒီးထံတမၢၣ်လီၤကျဲအံၤ အစီၤစုၤယံၤဒီးမိရီၢ်သဝီအိၣ်ဝဲ (၂.၇) ကံလိမံထၢၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မ့ၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ထံတမၢၣ်အံၤန့ၣ်ထံကလုာ်ဘၢကွံၣ်တၢ်လီၤ (၅၈၅) စက္ကယါကံလိမံထၢၣ်, လၢအပၣ်ဃုာ်ဒီးတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်လီၤကျဲ (၂၅၀) ကံလိမံထၢၣ်ယၣ်ယၣ်န့ၣ်လီၤ.

၂၀၉ အိတ်တလံ-ကွီတဲတဲတဲဂုတိပသီထီဒီပနံ (Italian-Thai Development Public Company Limited, ITD) မုဒီပနံတဖုလၢအအိတ်
သုဉ်လီၤအသးဖဲ ကီၤကွီတဲတဲပူၤ ဘျၢလီၤကျိၣ်စ့ဘၣ်ယးဒီးတၢ်တုထီၣ်ကျဲမုဒိတ်တဖၣ်, လုဉ်မုဉ်အူကျဲ, ထံတမၢ်, ဖဲဖိကဟၣ်တၢ်မၤလီၤလၢ
ကီၤပယီၤအပူၤဒီးလၢကီၤအူရှၣ်အပူၤတဖၣ်လီၤ. လၢ (ITD) တၢ်သုဉ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်တၢ်တိၣ်ကျဲတဖၣ်အယံ ဒုးအိတ်ထီၣ်ဖူဖိသဝီဖိဘၣ်
သုးလီၤသုးကျဲ, တၢ်ဖဲအိတ်မၤအိတ်လီၤကျဲဘၣ်ဟးဂီၤကွံာ်ဝဲဒီး တဟ့ၣ်စ့ကိးစ့အိတ်လိး ဆူသဝီဖိလၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢ ကီၤပယီၤမုဒိတ်
ကလံာ်ထံတဖၣ်စ့ကိးဘၣ်. ကွၢ်ဖဲ “Mergui-Tavoy Interview: Saw E---, July 2012,” ကညီဂုဒိဉ်းယၢ်ကရူၢ်, လၢမးရး ၂၀၁၃နံ. (ITD)
ဒီပနံအံၤဘျၢလီၤစ့ကိးစ့လၢဒဝဲမုဒိတ်ပုၤကွံာ်ဝဲဒီးလီၤအိတ် (Dawei Special Economic Zone, SEZ), စးထီၣ်ဖိလိာ်စုမၤသကိးတၢ်ဒီး
ဖဲစံးမၤမၤဒီပနံ (Max Myanmar Company) လီၤ. ဝံၤအလီၤခဲ ဖဲစံးမၤမၤဒီပနံထုးထီၣ်ကွံာ်သးလၢ မုဒိတ်ပုၤကွံာ်ဝဲဒီးလီၤလၢ ကီၤပယီၤ
လီၤအိတ်အံၤပူၤလီၤ. ဒဝဲမုဒိတ်ပုၤကွံာ်ဝဲဒီးလီၤအိတ်အံၤခီဖျိလၢမုဒိတ်ပုၤကွံာ်ဝဲဒီးလီၤလၢ အသးတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဖိထၢန့ၣ်အိတ်လၢယီၤပူၤ, န့ဆၢၣ်မူခိၣ်
ကလံာ်သိၣ်ဂီၤတဘျီလီၤဘၣ်စးအယံ မၤဟးဂီၤကွံာ်ဝဲဒီးလီၤအိတ်နီၤသးသမူအကျိၣ်အကျဲတဖၣ်. သဝီဖိတဖၣ်တၢ်မၤဆူၣ်အိတ်လၢကတူၢ်လီၤစ့အိတ်
လိး လၢအတလၢတပုၤဘၣ် ဒီးတၢ်ဂုၤလၢအကတဖၣ် အိတ်စ့ကိးန့ၣ်လီၤ. ကွၢ်ဖဲဖဲ “Dawei SEZ Fact Sheet,” ဖဲဒိတ်ကျိတ်ကွၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်စ့ကိးကရၢ
(Mekong Watch), နံၣ်ဝဲဘၣ် ၂၀၁၆နံ.

၂၂၀ ကွန်ဘဉ် Source #77 တကွန့်.

တၢ်သဘံၣ်သဘၣ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢ တၢ်ထီၣ်ဒူးဟံၣ်ယီၤဒုသဝီတဖၣ်လၢ ကဘၣ်သုးလီၤသုးကျဲၤခိဖျိတၢ်တုၤထီၣ်ထံတမၢၣ် အယီၤန့ၣ်လီၤ. ၆ (GMS) ခီပနံၣ်အတၢ်ထီၣ်ဒူးတယးဝဲအသိး, ဒုသဝီ (၁၄) ဖျါၣ်ကဟးဂီၤကွံာ်ဝဲဒၣ် (ITD) ခီပနံၣ်မၤတၢ်ဝဲတၢ်ယီၤထံသ့ၣ်ညါလၢအပူၤကွံာ်အသိးန့ၣ်လီၤ. ၈ ၂၀၁၇ နံၣ်, ပုၤလီၤကဝီၤဖိတဖၣ်မၤဝဲတၢ်ယီၤထံသ့ၣ် ညါလၢအနီၣ်ကစၢ်ဒၣ်ဒီးဒူးတယးဝဲလၢဒုသဝီ (၁၈) ဖျါၣ်ဝဲလၢၢ်မုၢ်လၢကီၢ်ဆၣ်, ဘျဲးဒဲၣ်ကီၢ်ရၣ်အပူၤန့ၣ် ထံကလုာ်ဘၢမၤဟးဂီၤကွံာ်အီၤလီၤ. ဒုသဝီလၢထံကလုာ်ဘၢကွံာ်အီၤတဖၣ်အမံၤဘၣ်တၢ်ယၢၤဖျါထီၣ်အီၤလၢ လံာ်တၢ်ယုၤအပူၤ (၁၆) ဖျါၣ်ဒီးသဝီအဂၢၢ်ဖျါန့ၣ် KHRG တသ့ၣ်ညါဒီးအမံၤဘၣ်လီၤ. ၆ပုၤလီၤကဝီၤဖိထီၣ်ဒူးတယးဟံၣ် အသိး ဟံၣ်ဒုၣ်အါန့ၣ်ဒီး (၈၇၉) ဒုၣ်ကဘၣ်သုးလီၤသုးကျဲၤလၢထံတမၢၣ်အထံလုာ်ဘၢတၢ်အယီၤန့ၣ်လီၤ.

ဒုသဝီလၢထံကလုာ်ဘၢကွံာ်အီၤတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ-

၁. မိရီၢ်သဝီ, ၂. ဒးဘိကျိသဝီ ၃. တမိာ်သဝီ ၄. ပထူကျိၣ်သဝီ ၅. လၢၢ်ဖးဒိၣ်သဝီ ၆. ဒဲးပျီသဝီ ၇. တဲးထၣ်သဝီ, ၈. ပြးကူၣ်သဝီ ၉. ဘုၤသီပျီသဝီ ၁၀. တဖၣ်လုၤခိၣ်သဝီ ၁၁. နီၣ်တဲၣ်ထၣ်သဝီ ၁၂. တိၤတဲာ် ထၣ်သဝီ ၁၃. မိထၣ် သဝီ ၁၄. ကါဒဲသဝီ ၁၅. ကစၢ်သဝီ ၁၆. ကကွံာ်ထၣ်သဝီ ၁၇. တသ့ၣ်ညါ ဒီး၁၈. တသ့ၣ်ညါဒီးဘၣ်လီၤ.

ဟံၣ်ဒုၣ်အါနီၣ်ဂံၢ်ခဲလၢၢ်မ့ၢ်ဝဲ (၈၇၉) ဒုၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိ-ခိၣ်တယၢ်ပီးလိလၢဒုသဝီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အဂီၢ်

၆တၢ်ယၢၤဖျါထီၣ်တၢ်လံာ်အီၤလီၤလီၤဆီဆီ ဖဲလံာ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါအဆၢဖိ တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိအသိးန့ၣ် တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိအံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအကါဒိၣ်တခါ ၆သိးသဝီဖိတဖၣ်ကဒီးန့ၣ်ဘၣ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ လီၤတၢ်လီၤဆဲးအဂီၢ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတဖၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအလုၢ်အပူၤအိၣ်တခါလၢ ပုၤလီၤကဝီၤဖိတဖၣ် အဂီၢ် လၢကတဲၤဖျါထီၣ်အတၢ်ဘၣ်ယီၣ်ဘၣ်ဘိတဖၣ်ဆူ ကရၢဘၣ်ထွဲပုၤလၢ အပၣ်ယုၤပၣ်ဂီၢ်လၢအမၤတၢ်ဆၢတဲာ်သ့တဖၣ် အိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိအပူၤ, သဝီဖိတဖၣ်တၢ်တုးသ့ၣ်ညါအီၤလၢတၢ်ဆၢတဲာ် ဘၣ်ယးအဝဲသ့ၣ်သးလီၤပလီၢ် မ့ၢ်တၢ်သးတလီၤပလီၢ်ဒီး မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွံာ်တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်လၢ တၢ်ကမၤအီၤန့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ယုၤထံၣ်သ့ၣ်ညါမၤလိန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ယး (GMS) ခီပနံၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤလၢကတုၤထီၣ်လီၤမ့ၢ်အူသဟီၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ် ကျဲၤအံၤအပူၤ, သဝီဖိတဖၣ်ကဆဲးသ့ၣ်ဒုသဝီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ဖဲတၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိဒီး (GMS) ခီပနံၣ်, လီၤကဝီၤကမျၢတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်ဒီးပယီၤပဒိၣ်တဖၣ်အခါန့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိတဖၣ်အတၢ်ဘၣ်ယီၣ်ဘၣ်ယးတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢကဲထီၣ်သးသ့ခိဖျိတၢ်တိာ်ကျဲၤ

တၢ်ထုးထီၣ်ထံၣ်ဂံၢ်သဟီၣ်လီၤမ့ၢ်အူတၢ်တိာ်ကျဲၤလၢအူရှၣ်မုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတဖၣ် ဒူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သုးလီၤသုးကျဲၤလၢ ပုၤလီၤကဝီၤဖိတဖၣ်အဂီၢ် ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအယီၤ, ခီပနံၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢကတုၤထီၣ်ထံတမၢၣ် ဖဲတနီၤသရံၣ်ထံကျိန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအမၤကီၢ်မၤဂီၤ သဝီဖိတဖၣ်ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. ၆သဝီဖိတဂၤတဲၤဖျါထီၣ်ဝဲအသိး-

“တၢ်မ့ၢ်တုၤထီၣ်ဘၣ်ဖုးထံတမၢၣ်န့ၣ် ထံကလုာ်ဘၢကွံာ်ဒုသဝီတဖၣ်, ယုၤဒီးသဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လီၤကျဲၤ, အစံာ်လီၢ် နၢ်လီၢ်ဒီး တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျိး အိၣ်လီၢ်ကျဲၤတဖၣ်လၢအအိၣ်ဘူးဖဲတၢ်လီၤလၢ တၢ်ကတုၤထီၣ်ထံတမၢၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ် တသးလီၤထံတမၢၣ်ဘၣ်မ့ၢ်လၢတၢ်တုၤထီၣ်ထံတမၢၣ်တၢ် တိာ်ကျဲၤတၢ်မၤအံၤကဒူးအိၣ်ထီၣ်ထံလုာ်ဘၢတၢ်အယီၤလီၤ. ထံတဖၣ်ကဒိၣ်ဘၢကွံာ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲၤဒီးအစံာ်လီၢ်နၢ်လီၢ်တဖၣ်လီၤ. ထံမ့ၢ်ဒိၣ်ဘၢကွံာ်ပတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲၤဒီး ပဟီၣ်ခိၣ်လီၢ်တအိၣ်လၢလၢပကဖံးအိၣ်မၤအိၣ်တၢ်လၢတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမူအဂီၢ်လၢဘၣ်.”

ဖုခန--- (ခါ), ခပ---သဝီ, လၢၢ်မုၢ်လၢကီၢ်ဆၣ်, ဘျဲးဒဲၣ်ကီၢ်ရၣ်/တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢမးရှး ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၂၀}

^{၂၂၀} ကွၢ်ဘၣ် Source #32 တက့ၢ်.

ထံကလုာ်ဘာမဟးဂီၤကွံာ်စိုၣ်ကိးသဝီဖိအတၢ်သုၣ်တၢ်ဖျးအလီၤ (ကျိး) လၢ အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ထဲးဂံၢ်ထဲးဘါဒီးမၤဝဲအကတီၢ် လၢယံာ်တဖၣ် ဒ်အမ့ၢ် ယီၤထူၣ်, တၢ်ရှၢၣ်ထူၣ်ဒီးသးထူၣ်တဖၣ် လၢကျိၣ်ခိၣ်ဟီၣ်ကဝီၤအပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၣ်, သဝီဖိတဖၣ်အဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိလၢအဘျုးဒ်အမ့ၢ် ကျိၣ်, ပနၢ်ဒီးမဲာ်တဲးလဲးအိၣ်ဆၣ်လီၤတဖၣ် ကဟါမၤကွံာ်ဝဲလီၤ.^{၂၂၂}

လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးအပူၤ ပှၤတဝါလၢအထံၣ်ဘၣ်တၢ်ထံလီၤကီၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤ လၢအယံာ်တၢ်လံာ်န့ၣ် လၢအဆံတဖၣ်အဂီၢ် တၢ်ကတုၤထီၣ်ထံတမၢၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်လီၤဘၣ်ယီၣ်အဒိၣ်အမ့ၢ်လၢအဂီၢ် ဒ်သဝီဖိတဂၤအုၣ်သးဟ်ဖျါ ထီၣ်ဝဲအသိး-

“ယအဲၣ်ဒီးတဲးဖျါထီၣ်ယတၢ်ဆိမိၣ်ဒ်အံၤ, ထံတမၢၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤတခါအံၤ တၢ်မ့ၢ်တုၤထီၣ်အီၤန့ၣ်, ကဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်သုးလီၤသုးကျဲၤလၢသဝီဖိလၢအအိၣ်ဖဲ ထံမိၣ်ပှၤ, တနီၤသရံၣ်ထံ ကျိၣ်အဟီၣ်ကဝီၤပူၤတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. တၢ်ကသုးလီၤသုးကျဲၤလၢထံတမၢၣ်အယီၤကနးဒိၣ်န့ၣ်ဒီး တၢ်ယုၢ်မ့ၢ်ဟးဖျိးလၢတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအယီၤ ဒ်ပလဲၤခီဖျိတုၤလၢ အပူၤကွံာ်အသိးလီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ, ပအဲၣ်ဒီးဒုးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူဟီၣ်ခိၣ်ဒီဘျုးဒ်သိး ဟီၣ်ခိၣ်ကသုၣ်ညါဒီး ကဆိမိၣ်န့ၣ်တၢ်လၢအသဝီဖိလၢအအိၣ်ဖဲထံမိၣ်ပှၤ, တနီၤသရံၣ်ထံကျိၣ်ဟီၣ်ကဝီၤတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. မ့ၢ်လၢအသဝီကိးဖျါဒီး လၢအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးဖဲလီၤကဝီၤပူၤအံၤ ကကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲအယီၤလီၤ.”

ဖုခန--- (ခွါ), ခပ---သဝီ, လၢမ့ၢ်လၢကီၢ်ဆၣ်, ဘျုးဒဲးဂီၢ်ရှၢၣ်/တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢမးရှး ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၂၃}

“ထံတမၢၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤအံၤ တၢ်မ့ၢ်မၤဖျါထီၣ်အမိၣ်လံာ်မိၣ်ပှၤဒီး တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိလၢအိၣ်လၢကျိးပူၤတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်ယီၤထူၣ်, တၢ်ရှၢၣ်ထူၣ်, သးထူၣ်ဒီး တၢ်သုၣ်တၢ်ဖျးအဂၤအဂၤလၢ ပမၤအိၣ်ညီန့ၢ်အီၤဖဲကျိၣ်ခိၣ်ဟီၣ်ကဝီၤတဖၣ်ကဟးဂီၤကွံာ်ဝဲလီၤ. အါန့ၢ်အန့ၣ်, တၢ်လီၤလၢပကဘျုးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိ, ကျိၣ်ပနၢ်တဖၣ်အဂီၢ်စိုၣ်ကိးကလီၤမၤကွံာ်ဝဲလီၤ. ပဆၢတဲာ်တယာ်တၢ် လၢကဟးဂီၤကွံာ်တဖၣ် အလုၢ်အပူၤတဘျုးဘၣ်မ့ၢ်လၢတၢ်ဟးဂီၤတဖၣ် ကအိၣ်ဝဲအါဒိၣ်မးလီၤ...ခီပနံၣ်မ့ၢ်တဲာ်လၢကဟ့ၣ် ပှၤစ့အိၣ်လိး လၢအလီၤလၢဒီးပတၢ်လီၤတၢ်ကျဲၤအပူၤဘၣ်ဆၣ် တၢ်အံၤကမ့ၢ်ဒုၣ်ထဲတစီၢ်တလီၤအဂီၢ်လီၤ. မ့ၢ်ပတၢ်ဖံးအိၣ် မၤအိၣ်လီၤကျဲၤန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ကဲဘျုး လၢပဂီၢ်ဖးယံာ်ဖးထၢလီၤ.”

ဖုခန--- (ခွါ), ခပ---သဝီ, လၢမ့ၢ်လၢကီၢ်ဆၣ်, ဘျုးဒဲးဂီၢ်ရှၢၣ်/တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢမးရှး ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၂၄}

အါန့ၢ်အန့ၣ်, သဝီဖိတဖၣ်တအဲၣ်ဒီးသုးအလီၤဆူတၢ်လီၤအဂၤဘၣ်. တၢ်မ့ၢ်သုးအလီၤအကျဲဆူတၢ်လီၤလၢပှၤဃုထၢဟ် လီၤန့ၢ်အီၤန့ၣ် သဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ယီၣ်ဝဲလၢဟီၣ်ခိၣ်အကံၢ်အစီတဂ့ၤအယီၤလီၤ. သဝီဖိတဖၣ်တၢ်မ့ၢ်မၤအဝဲသ့ၣ် သုးအလီၤလၢအဂၤတတီၤ လၢအလဲာ်ထဲသိးဒီးအဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဆိးလီၤသနာ်က့, အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ယီၣ်ဝဲလၢတၢ်သုၣ်တၢ်သၣ်, တၢ်သုၣ်တၢ်ဖျးလၢအဟးထီၣ်တဖၣ် တဒ်သိးဒီးအဝဲသ့ၣ်တၢ်လီၤထူလံာ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်လိာ်ဘၣ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ် တၢ်လီၤတၢ်ကျဲၤလၢဖံးအိၣ်မၤအိၣ်သ့, မူဝဲဝဲၤဝဲၤသ့ ဒီးကျိၣ်စ့တၢ်ဟဲန့ၣ်လၢခါဆူညါအဂီၢ်စိုၣ်ကိးကဘၣ်အိၣ် တဆံးတက့ၢ်လီၤ. လၢခိခိၣ်ပှၤလၢကျိၣ်တၢ်အိၣ်သးန့ၣ် သဝီဖိတဖၣ်ဒီးသန့ၤအသးထဲလၢ မ့ၢ်ဝဲၤတၢ်သုၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ် လၢတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမူ အဂီၢ်လီၤ. တၢ်ဖံးတၢ်မၤ, တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူ ကျဲၤအဂၤလၢဟီၣ်ကဝီၤ အံၤအပူၤတအိၣ်ဘၣ်. သဝီဖိတဖၣ်ဟ်သုၣ်ဟ်သးဘၣ်သးတၢ် အိၣ်သးကီၢ်ကီၢ်ခဲအံၤဒိၣ်မးလီၤ.

“ထံတမၢၣ်အံၤကကဲဘျုးကဲဖျိတၢ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်ယတသ့ၣ်ညါဘၣ်. တၢ်မ့ၢ်တုၤထီၣ်အီၤန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တဖၣ်ကဟံာ်ထွဲထီၣ် အခံၤန့ၣ်ဒီထၢ ဒ်အမ့ၢ်ထံကဒိၣ်ဘၢကွံာ်ပတၢ်လီၤတၢ်ကျဲၤ [စံာ်လီၤ, တၢ်သုၣ်တၢ်ဖျးလီၤကျဲၤ, နူသဝီတဖၣ်]

^{၂၂၂} ကွၢ်ဘၣ် Source #32 တက့ၢ်.
^{၂၂၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #32 တက့ၢ်.
^{၂၂၄} ကွၢ်ဘၣ် Source #32 တက့ၢ်.

လၢပသန့ပသးလၢအီၤလီၤ. န်ပမၤပှၤထူလံၤဖိလၢတၢ်လီၤဖဲအံၤ [မိရီၢ်] ဟီၣ်ကဝီၤအံၤအသိး ပအိၣ်ဘၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လၢ
ကလီၤလီၤအမၤ ဘီၣ်ဒီးတၢ်သူတၢ်သၣ်လၢအဂၤအဂၤလၢအသၣ်ထီၣ်လၢပှၤပှၤ န်အဆၢကတီၢ်ဒၣ်ဝဲအသိးလီၤ.
တၢ်တုၤထီၣ်ထံတမၢၢ်မၤဝံၤအလီၢ်ခံဒီး ပကဘၣ်ပှၤအိၣ်က့ၤတၢ်ဒီးတၢ်လၢဒီးတၢ်သူတၢ်သၣ်တဖၣ်လီၤ. ပမၤဒီးန့ၣ်ဘၣ်
စ့အိၣ်လိးလၢပဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤဒီး တၢ်သူတၢ်ဖျးလီၢ်လၢအဟးဂီၤကွံၣ်အဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ် ပသူစ့တဖၣ်အံၤမၤလၢကွံၣ်န့ၣ်
ပကဘၣ်ကွံၣ်ဆၣ်မဲၣ်ဘၣ် ဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိသးသမူအပူၤလီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ, န်ပမၤပှၤခိခိၣ်
ပှၤလၢဖိအသိး ပတအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်လၢပကသူစ့တဖၣ်အံၤလၢ တၢ်မၤမၤကျိၤဝဲၤအဂီၢ်ဘၣ်. စ့အိၣ်လိး
တဖၣ်ကကဲထီၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢပဂီၢ်ဖဲအအိၣ်ဒီးလၢပစုပူၤလီၤ. တုၤမၤပသူအီၤမၤလၢဒီးပကဘၣ်ကွံၣ်ဆၣ်
မဲၣ်ဒီးတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိသးသမူအတၢ်ကိတၢ်ခဲတဖၣ်လီၤ.”^{၂၂၅}

နီၢ်ခဖ--- (မုၢ်), ကဘ---သဝီ, လၢမၤလိကီၢ်ဆၣ်,
ဘျးဒဲၣ်ကီၢ်ရၢၣ်/တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိၣ်သံကွၢ်ဖဲ လၢအီၤကူး ၂၀၁၇ နံၣ်)

တၢ်မၤတဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိး လၢလၢပှၤပှၤလၢတၢ်တုၤထီၣ်ထံတမၢၢ်မၤအံၤဘၣ်ဒီး, တၢ်အံၤကမၤဘၣ်ဒိပှၤလီၢ်ကဝီၤဖိလၢ
အအိၣ်ဖဲတနီၤသရံၣ်ထံကျိကၢ်ခိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

န့ၣ်သဝီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်

စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၂ နံၣ် လံၤလံၤန့ၣ် ပှၤလီၢ်ကဝီၤဖိတဖၣ် ဟ်ဖျါထီၣ်အကလုၢ်ထီၣ်အိၣ်တမၢၢ်တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤန့ၣ်လီၤ.
အဝဲသ့ၣ်အကံၢ်အစီလၢ ကတဲဖျါထီၣ်အတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘျီတဖၣ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်တြီဆိအီၤလၢပှၤန့ၣ်မိန့ၣ်ကမီၤတဖၣ်
န်အမၤပယီၤသုးဒီးပယီၤပဒိၣ်တဖၣ်လီၤ. သဝီဖိလၢ အိၣ်ဘူးဒီးတနီၤသရံၣ်ထံကျိတဖၣ် န်သိးအဝဲသ့ၣ်ကလုၢ်ကသိၣ်ဒိၣ်
ထီၣ်ဆူၣ်ထီၣ်အဂီၢ် အဝဲသ့ၣ်စူးကါဝဲဂံၢ်ခိၣ်ထံးပှၤတဝါတၢ်တဲန့ၣ်ခဲတၢ်အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထံၣ်လိၣ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဂံၢ်ထံးအကါခိၣ်တခါလၢ ပှၤလီၢ်ကဝီၤဖိအဂီၢ် န်သိးအဝဲသ့ၣ်
ကသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ ဘၣ်ယးတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢကဘၣ်အဝဲသ့ၣ် ခိဖျိတၢ်တုၤထီၣ်ထံတမၢၢ်မၤအယီၤန့ၣ်လီၤ.
သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢလၢပှၤပှၤန့ၣ် တၢ်အံၤကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်လၢ ကစူးကါဝဲတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်
အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်ကလုၢ်ကလုၢ် လၢကတဲဖျါထီၣ်အတၢ်ထီၣ်အိၣ်တမၢၢ်မၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထံၣ်လိၣ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လီၢ်တတီၤလၢတၢ်စူးကါအီၤလၢတၢ်ဂဲၤလိၣ်ထီၣ်အိၣ်တမၢၢ်မၤအတၢ်ရဲၣ်
တၢ်ကျဲၤလီၤ. သဝီဖိတဖၣ်စူးကါဝဲ တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်အံၤခိဖျိ ဟ်ဖျါထီၣ်အသးထီၣ်အိၣ်တမၢၢ်မၤတၢ်ရဲၣ်ကျဲၤ
ဖဲတၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိၣ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိ ဖဲတနီၤသရံၣ်ဝုၢ်ဘျီၣ်ဒိၣ်ပှၤ, ဖဲလၢဖျါတြုၤအါရံၤ ၉သီ, ၂၀၁၇ နံၣ်
အနံၤန့ၣ်လီၤ.

“တၢ်ထံၣ်လိၣ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိအံၤဘၣ်တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤမၤအီၤလၢ (GMS) ခီပနံၣ်ဒီး တၢ်တဲသကိးတၢ်ရဲၣ်
တၢ်ကျဲၤလၢ တၢ်ကတုၤထီၣ်ထံတမၢၢ်မၤတနီၤသရံၣ်ထံကျိအဂီၢ်လီၤ. လၢတၢ်အိၣ်ဖျိအပူၤ, သဝီဖိတဖၣ်တဲဖျါထီၣ်
အတၢ်ဆိကမိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်သးတလီၤပလိၣ်ဒီးတၢ်တိၢ်ကျဲၤအံၤဘၣ် ဒီးအဝဲသ့ၣ်ထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤအံၤခိဖျိစိၣ်ယၢဝဲတၢ်
ပနီၣ်လၢအစံးဝဲ “မၤဟးဂီၤတနီၤသရံၣ်ထံကျိတဂ့ၢ်” ဒီး “ပတသးလိထံတမၢၢ် ဘၣ်.””

တၢ်ကစိၣ်ဖုၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ကွဲးအီၤလၢ KHRG ပှၤမၤတၢ်ဖိ,
ဘျးဒဲၣ်ကီၢ်ရၢၣ်/တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိ, ကညီကီၢ်ဖဲၣ် (တၢ်ထုးထီၣ်ရၢလီၤအီၤဖဲ လၢယုၤ ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၂၆}

^{၂၂၅} ကွၢ်ဘၣ် Source #77 တက့ၢ်.

^{၂၂၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #67 တက့ၢ်.

ပှါလီာ်ကဝီဖိတဖှ်ပှ်ယျါထီၣ်စ့ၣ်ကီး အတၢ်ထီၣ်ဒါထံတမၢၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ ဒိဖျိကွဲးယျါထီၣ်ဝဲတၢ်ထီၣ်ဒါပနီၣ်လၢအမ့ၢ် “ပျဲတနီၤသရဲၣ်ကျိယုၤလီၤသဘျီ” ဒီး “ပတသးလီထံတမၢၣ်ဘၣ်” န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကွဲးစ့ၣ်ကီးဝဲလံာ်ပတံထီၣ်ဆူပဒိၣ် ပှါန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤတဖှ်အအိၣ်ဒီး လီာ်ကဝီကမျၢၢ်တၢ်ကရၢကရိတဖှ်အအိၣ် ဒ်သိးကတဲယျါထီၣ်အတၢ်ဘၣ်ယိၣ် ဘၣ်ဘိဘၣ်ယး ထံတမၢၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤအံၤအဂ့ၢ်လီၤ.

“အဝဲသ့ၣ်ပှ်ယျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူ ဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ကရၢကရိဒီးလီာ်ကဝီကမျၢၢ်တၢ်ကရၢကရိတဖှ်အအိၣ်စံးဝဲ, သုမ့ၢ်ထံၣ်လိာ်သးဒီးပှါခိၣ်ပှါန့ၢ်လၢထးတပတီၢ်န့ၣ် ဝံသးစ့ၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါန့ၢ်ပှါလၢ ပတသးလီထံတမၢၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤဘၣ်. ပကဘၣ်လဲၤဒီးပတံထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤဝဲလဲၣ်န့ၣ်ပတသ့ၣ်ညါဘၣ်.”

စီၤကဖ--- (ခွါ, ၂၈ နံၣ်), ကဘ---သဝီ, လၢမုာ်လါကီၢ်ဆၣ်, ဘျဲးဒဲၣ်ကီၢ်ရဲၣ်/တနီၤသရဲၣ်ကီၢ်ခိ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဝဲ လါမးရှး ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၂၇}

ပှါလီာ်ကဝီဖိတဖှ်ယုဝဲလၢ လီာ်ကဝီကမျၢၢ်တၢ်ကရၢကရိတဖှ် ကတဲခဲးန့ၢ်စၢၤအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ယး တၢ်ထီၣ်ဒါထံတမၢၣ် အဂ့ၢ်လီၤ. ဖဲလါအုၣ်ဖျိ, ၂၀၁၇ နံၣ်န့ၣ်, သဝီဖိ (၂၀၀) ဂၤဟံၣ်ဖျိထီၣ်အသးဒ်သိး ကလဲၤဟံၣ်ဖျိမၤသကိးတၢ်လၢ တၢ်ပၤယာ်ခိၣ်ယၤန့ၣ်ဆၣ်အမူး လၢအဘၣ်တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤမၤအီၤလၢဂံၢ်ခိၣ်ထံးကမျၢၢ်တၢ်ကရၢကရိန့ၣ်လီၤ. ပှါတဝၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအမူးအံၤတၢ်မၤအီၤဖဲမိရိၣ်သဝီလီၤ. မိရိၣ်သဝီအံၤမ့ၢ်သဝီတဖျါလၢ ထံတမၢၣ်အထံကဒိၣ် ဘၢကွံာ်အကျိတဖျါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤပှ်ယျါဝဲလၢ ခိခိၣ်န့ၣ်သဝီဖိတဖှ်ဟဲပှ်ဖျိထီၣ်သးယုယုဖိးဖိး ဒ်သိးကထီၣ်ဒါထံတမၢၣ်လၢ ကလုာ်ဘၢကွံာ် သဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လီၤကျဲတဖှ်လီၤ. သဝီဖိသ့ၣ်တဖှ်မ့ၢ်စူးကါဝဲကျဲအဘိဘိဘၣ်ဆၣ် အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၣ်မဲာ်တၢ်တြီၤမၤတၢ်တၢ်ဒီး တၢ်တၢ်တၢ်တဖှ်အါမးလၢ အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဂဲၤလီာ်ပှ်ယျါထီၣ်အတၢ်ထံၣ် တၢ်ပှ်သးအပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်နိးတၢ်ဘျးဒီးတၢ်တၢ်တၢ်တဖှ်ဖဲတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိအဆၢကတီၢ်

ဖဲ (GMS) ခိပနီၣ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးသဝီဖိအခါ, တၢ်လၢအတၢ်တၢ်ဒီးန့ၣ်သဝီအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒိၣ် ကတၢ်အကျိတမံၤန့ၣ် မ့ၢ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢတၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါအီၤဖဲတၢ်အိၣ်ဖျိပူၤတဖှ် အါတက့ၢ်ဘၣ်ယးဒီး (ITD) အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ ဖဲအမၤတၢ်ယိထံသ့ၣ်ညါထံတမၢၣ်အဂ့ၢ်လၢအပူၤကွံာ်အါနံၣ်အါလါလံအယိ မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ် လၢအလီၢ်လံၤတဖှ်န့ၣ်လီၤ. ပှါလီာ်ကဝီဖိတဖှ် မ့ၢ်ကဘၣ်န့ၣ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢ တၢ်ဟ့ၣ်သ့ၣ်ညါအီၤတဖှ်အံၤခါန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်တသ့ၣ်ညါဝဲလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

အါန့ၢ်အန့ၢ်, သဝီဖိတဖှ်အိၣ်ဒီးတၢ်ကီတၢ်ခဲလၢ ကထီၣ်ဝဲတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကီတၢ်ခဲအကျိတမံၤမ့ၢ်ဝဲ တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤအဂီၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီ- တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိ ဖျိအံၤ ဘၣ်တၢ်မၤအီၤဖဲတနီၤသရဲၣ်ဝုၢ်ဘျီဒိၣ်ပူၤ လၢအစီၤစုၤယံၤဒီးန့ၣ်သဝီလၢ ကဘၣ်လီၤဘျါကွံာ်ဝဲလၢထံတမၢၣ် အယိတဖှ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်ဖျိလီၤကျဲအံၤယံၤဝဲဒီး တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤတၢ်လၢာ်ဘျီလၢာ်စုၤအါဝဲအယိ ကထီၣ်တၢ်တြီၤ မၤတံာ်လၢသဝီဖိတဖှ် ကလဲၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖျိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

“...န့ၣ်သဝီခါၣ်စးတနီၤ လဲၤလၢတၢ်အိၣ်ဖျိလီၤတတုၤဘၣ် မ့ၢ်လၢတၢ်အိၣ်ဖျိလီၤန့ၣ်တၢ်မၤအီၤလၢဝုၢ်ပူၤ လၢအစီၤစုၤယံၤဒီးအဝဲသ့ၣ်န့ၣ်သဝီတဖှ်အယိလီၤ. သဝီဖိတနီၤနီၤတလဲၤဘၣ်ဆူဝုၢ်ပူၤနီၤတဘျီဘၣ်အယိ အဝဲသ့ၣ် ကလဲၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖျိအဂီၢ်န့ၣ် လဲၤဝဲတဘၣ်ဘၣ်. တနီၤနီၤတခီ အစုတအိၣ်လၢကဟ့ၣ်တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤ အဘျးအလဲ

^{၂၂၇} ကွၢ်ဘၣ် Source #69 တက့ၢ်.

လၢကလဲၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်ဘၣ်. သဝီဖိတနီၤနီၤအစုအိၣ်လၢကဒီးလဲၤသိလ့ၣ်အယီၤ အဝဲသ့ၣ်လဲၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်သ့လီၤ.”

စီၤကဖ--- (ခွါ, ၂၈ နံၣ်), ကဘ---သဝီ, လၢၢ်မုၢ်လၢကီၢ်ဆၣ်, ဘျဲးဒဲၣ်ကီၢ်ရၣ်/တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢမးရှး ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၂၈}

ဖဲတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်အပူၤ, သဝီဖိတဖၣ်တူၢ်ဘၣ်လဲၤတၢ်ဆိၣ်သနံးအဝဲသ့ၣ်လၢကတူၢ်လိာ်ဝဲထံတမၢၢ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤန့ၣ်လီၤ. (GMS) ဒီပနံၣ်ခၢၣ်စးဒီးကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်လိမ့ၣ်အူဝဲၤကျိၤ (Myanmar Government Ministry of Electricity) ခိၣ်နၢ်တဖၣ်မၤဆူၣ်ထီၣ် အတၢ်ကတိၤဘၣ်ယး ထံတမၢၢ်အံၤကကဲဘျဲးကဲဖှိၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤအံၤအပူၤဒီး ပၤတဒၤကွၢ်တၢ်တိာ်ကျဲၤအဂီၢ်လၢကကဲထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး လၢသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ.^{၂၂၉} သဝီဖိလၢလဲၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်တဂၤဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ-

“အဝဲသ့ၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ထံတမၢၢ်အံၤ ကထးထီၣ်ဝဲလိမ့ၣ်အူသဟီၣ်ဆံးအါဆံးအါဒီး ပၤအိၣ်လၢတနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိတဖၣ်ကဒီးန့ၣ်ဘၣ်လိမ့ၣ်အူ အဂီၢ်ဒီး အဝဲသ့ၣ်ကဟ့ၣ်လိမ့ၣ်အူဆူထံၣ်ဂၤကီၢ်ဂၤအဂီၢ် ဒီးလၢခံအဝဲသ့ၣ်ကဒီးန့ၣ်ဘၣ်ကျိၣ်စ့လၢအချးဒီးအါဂီၢ်ဂီၢ် လၢကကဲထီၣ်တၢ်ဘျဲး တၢ်ဖှိၣ်လၢကီၢ်ပယီၤဒီးဘၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.”

စီၤကဖ--- (ခွါ, ၂၈ နံၣ်), ကဘ---သဝီ, လၢၢ်မုၢ်လၢကီၢ်ဆၣ်, ဘျဲးဒဲၣ်ကီၢ်ရၣ်/တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢမးရှး ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၃၀}

မုၢ်လၢထံၣ်ဂံၢ်သဟီၣ်လိမ့ၣ်အူလၢ တၢ်ထုးအီၤလၢကီၢ်ပယီၤအပူၤအံၤ တၢ်ထုးထီၣ်ဆါအီၤဆူထံၣ်ကီၢ်လၢအအိၣ်ဘျဲးဒီးကီၢ်ပယီၤတဖၣ်အယီၤသဝီဖိတဖၣ် တန့ၣ်လဲၤထံတမၢၢ်အံၤတကဲထီၣ်တၢ်ဘျဲးတၢ်ဖှိၣ်လၢ ပၤလီၢ်ကဝီၤဖိလၢအိၣ်ဆိးဖဲတနီၤသရံၣ်ထံကျိၣ်ကၢၢ်ခိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်လီၤ.

တၢ်အစၢလၢတၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်အီၤလၢတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ

စးထီၣ်လၢတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဘျဲးအံၤဝဲၤအလီၢ်ခံ တၢ်တုၤထီၣ်ထံတမၢၢ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢတနီၤသရံၣ်ထံကျိၣ်အံၤဘၣ် တၢ်ပတုၣ်ယာ်အီၤန့ၣ်လီၤ. ထံတမၢၢ်အံၤမုၢ်တၢ်ကပတုၣ်ဝဲထီၣ်တၢ်လီၤခါန့ၣ် တၢ်တသ့ၣ်ညါအီၤလီၤတၢ်ဘၣ်ခိဖျါလၢခိပနံၣ်အါဖျါဟ်ဖျါထီၣ်အတၢ်သးစဲလၢ ကတုၤထီၣ်ဝဲထံတမၢၢ်ဖဲတၢ်လီၤအံၤန့ၣ်လီၤ.

လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိအတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်တဖၣ်

လၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အဂီၢ်

- မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤဖးဒိၣ်တဖၣ် လၢကကဲထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢပၤလီၢ်ကဝီၤဖိအဂီၢ်န့ၣ် တၢ်ကဘၣ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးဆိတၢ်ဒီး သဝီဖိလၢလၢပဲၤပဲၤ-

“...န့ၣ်သဝီခၢၣ်စးတနီၤနီၤ လဲၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်တသ့ဘၣ် မုၢ်လၢတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်လီၤန့ၣ် တၢ်မၤအီၤလၢဝဲၤပူၤလၢအစီၤစုၤယံၤဒီး အဝဲသ့ၣ်သဝီတဖၣ်လီၤ.”

^{၂၂၈} ကွၢ်ဘၣ် Source #69 တက့ၢ်.

^{၂၂၉} အူရှၢၣ်ဝီလီခိပနံၣ် (Asia World Company) အၢၣ်လီၤဝဲၤလၢထံတမၢၢ်လၢအမုၢ် “ထီၣ်ထံတမၢၢ်” အံၤကဟဲစိၣ်န့ၣ်မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဘျဲးတၢ်ဖှိၣ်ဒီးကဟ့ၣ် သဝီဖိတဖၣ်လၢတဖၣ်တၢ်မၤလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်တၢ်အစၢလၢအိၣ်ဖျါထီၣ် နီၢ်နီၢ်တခီတၢ်ဘၣ်ယုၤမ့ၢ်ပးဖျါအိၣ်ထီၣ်ဝဲဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်ဒီးသဝီဖိအမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တဖၣ်ဘၣ်ဟး ဂီၤကွၢ်ဝဲၤန့ၣ်လီၤ. ဒီပနံၣ်အံၤတမၤထွဲအတၢ်အၢၣ်လီၤတဖၣ်ဘၣ်. မုၢ်ဆဲးဒီးသ့ၣ်ညါအါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကွၢ်ဖဲ “Toungoo Interview: Saw H---, April 2011,” KHRG, လါစးပထုဘၢၣ်, ၂၀၁၂နံၣ်.

^{၂၃၀} ကွၢ်ဘၣ် Source #69 တက့ၢ်.

လာ (GMS) ခီပနံာ်အဂီၢ်

–ဖဲတၢ်ဟ့ၣ်စုအိၣ်လိး ဆူဒူသဝီဖိလာအကကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဒီး ထံတမၢၣ်တၢ်မၤဘၣ်ဒီးတဖၣ်အခါ, တၢ်ကဘၣ်ထၢန့ၣ် ဆိကမိၣ်လုာ်တၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးလာအယံာ်အထၢ လၢကဘၣ်ဒူသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်စ့ၢ်ကိးလီၤ.

“ပမ့ၢ်ဒီးန့ၣ်စုအိၣ်လိး လၢပဟီၣ်ခိၣ်ဒီးတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်လီၤကျဲးလၢအဟးဂီၤကွၢ်တဖၣ်ဂီၢ်ဘၣ်ဆၢၣ်, ပကကွၢ်ဆၢၣ် မဲာ်ဘၣ်ဒီးကဒီးတၢ်လုာ်အိၣ်နီၣ်ခိၣ်သးသမူတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲ ဖဲပသုစုတဖၣ်အံၤလၢကွၢ်ဝဲအလီၤခံလီၤ.”^{J၃၁}

တၢ်ဟ့ၣ်စုအိၣ်လိး

တၢ်ဟ့ၣ်စုအိၣ်လိးစံးတၢ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ဘၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤတၢ်တခါလၢ ထံကီၢ်ပဒိၣ်ဒီးမ့ၢ်ကျဲးလၢကွၢ်ခီပနံာ်တဖၣ်မၤဝဲ ဒ်သိးကဟ့ၣ်မၤစၢၤက့ၤ ပုၤတဝၢလၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးခီဖျိ နီၣ်တဂၤပၤခီပနံာ်တၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ် တၢ်တိာ်ကျဲးတဖၣ်အယံာ်လီၤ.

ဒ် (UNDRIP)²³² ဒီးဘိမုၢ်စၢၤဖျိကရၢတၢ်သိၣ်တၢ်သိမိၢ်ပုၤအတၢ်န့ၣ်ကျဲးလၢ မ့ၢ်ကျဲးလၢကွၢ်ဒီးပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယာ်အဂီၢ် (UN Guiding Principles for Business and Human Rights)²³³ ဘိးဘၣ်ရၤလီၤဝဲအသိး, လၢတၢ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီလၢ နူသဝီဖိတၢ်သးတမံ လၢအကဲထီၣ်ခီဖျိတၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ် အတၢ်မၤဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးလာအတစူးကါ (FPIC) တၢ်သိၣ် တၢ်သိမိၢ်ပုၤဘၣ်န့ၣ် ကီၢ်ပဒိၣ်ဒီးမ့ၢ်ကျဲးလၢကွၢ်ခီပနံာ်တဖၣ် အိၣ်ဒီးမူဒါလၢ ကဘၣ်မၤလီၤတၢ်န့ၣ်ပုၤနီၣ်တဂၤ မ့တမ့ၢ် ကရူၢ်တဖုဖုဒ်သိး အဝဲသ့ၣ်ကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကဟ့ၣ်ကယၢ် တုၤလီၤတီၤလီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. “တၢ်သးတမံ” လၢတၢ်ကွဲးဖျါထီၣ် အီၤလၢလံာ်အဆၢဖိဝဲအံၤအပူၤအခီပညီမ့ၢ်ဝဲ, တၢ်န့ၣ်ပၢၢ်တၢ်တီၢ်တြၢ လၢသဲစးတၢ်ဘျၢအဖီခိၣ်, တၢ်အၢၣ် လီၤအီၤလီၤလၢအအိၣ်ဖျါဒီးတဖျါတဖၣ်, တၢ်လူၤပိာ်ထွဲလုာ်လၢထူသနူတၢ်မၤကျဲးတဖၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်အမ့ၢ်အတီ လၢပုၤတဝၢတဖၣ် သူဒီးတူၢ်လိာ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဖဲလံာ်အဆၢဖိအံၤအပူၤ တၢ်သးတမံစံးတၢ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါအီၤဒ်အမ့ၢ် တၢ်တတီၢ်တြၢ (လၢအဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢ တၢ်သိၣ်တၢ်သီ, လၢပုၤန့ၣ်ဖိန့ၣ်ကမိၤတဖၣ်အတၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤ, မ့တမ့ၢ် တၢ်လၢအတီလီၤကြၢးဘၣ်ဝဲလၢပုၤတဝၢအလုာ်လၢတၢ်ထံၣ်အပူၤ) န့ၣ်လီၤ.

^{J၃၁} ကွၢ်ဘၣ် Source #32 တက့ၢ်.

^{J၃၂} ဒ်ဘိမုၢ်စၢၤဖျိကရၢအလံာ်ဘိးဘၣ်ရၤလီၤဘၣ်ယး ပုၤထူလံာ်ဖိတဖၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် (UNDRIP) – ဖဲအဆၢဖိ (၁၀) စံးဝဲအသိး, “ပုၤထူလံာ်ဖိတဖၣ်တၢ်တ ဘၣ်သုးဆူၣ်ကွၢ်အီၤလၢအတၢ်လီၤတၢ်ကျဲး (မ့) အဟီၣ်ခိၣ်လီၤဘၣ်လီၤ. တၢ်မ့ၢ်တဝဲသကိးဆိ (FPIC) တၢ်သိၣ် မိၢ်ပုၤဘၣ်ဒီး, တၢ်တဘၣ်မၤတၢ်သုးလီၤသုးကျဲး လုၤ တက့ၤဘၣ်. ပုၤထူလံာ်ဖိတဖၣ်မ့ၢ်တမၤန့ၣ်တၢ်သးလီၤပလီၤလၢ တၢ်ဟ့ၣ်စုအိၣ်လိး အဖီခိၣ် သၢပျၢတၢ်သုးလီၤသုးကျဲးအီၤတသ့ဘၣ်, ဒီးတၢ်အိၣ်သးမ့ၢ်ဟ့ၣ်သါခွဲးယာ် လၢပုၤထူလံာ်ဖိတဖၣ်တၢ်ကဘၣ်ဆုၤက့ၤအီၤဒီးတၢ်ကဘၣ်မၤအီၤလီၤ. ဒ်အဆၢဖိ ၁၁ (ခ) ဟ်ဖျါဝဲအသိး “ကီၢ်ပဒိၣ်ကြၢးဟ့ၣ်ပုၤထူလံာ်ဖိတဖၣ် လၢတၢ်ကဟ့ၣ်က ယၢ်ခီဖျိတၢ်အိၣ်ဒီးကျဲးလၢကွၢ်လၢအလီၤတၢ်လီၤဆဲး လၢ ပုၤထူလံာ်ဖိအဂီၢ် လၢအပၣ်ယုာ်ဒီးတၢ်က့ၤသ့ၣ်ထီၣ်ဆီလီၤက့ၤတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးလီၤကျဲးမ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်ဟ်လီၤသကိး တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲးဒီးအဝဲသ့ၣ် မ့ၢ်ဂ့ၤ တၢ်ကဘၣ်ဟ်ကဲအတၢ်ဆဲးတၢ်လၢ, အတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်, အတၢ်ဘျၢတၢ်ဘၣ်ဒီးအတၢ်စုလီၤခိၣ်ခိၣ်တဖၣ်လီၤ. တၢ်မ့ၢ်တဒီးန့ၣ်အဝဲ သ့ၣ်တၢ်ဘၣ်သးဒ် (FPIC) တၢ်သိၣ်မိၢ်ပုၤအဖီခိၣ်ဘၣ်သၢပျၢ တၢ်ဟံးထီၣ်ကွၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤတသ့လုၤတက့ၤဘၣ် (မ့) မ့ၢ်တၢ်လုာ်သ့ၣ် ခါပတၢ်အဝဲသ့ၣ် သဲစး တၢ်ဘျၢဒီးအလုာ်လၢထူသနူတဖၣ်လီၤ”.

^{J၃၃} ကွၢ်ဘၣ် “Guiding Principles on Business and Human rights”. UNHCHR, ၂၀၁၁ နံၣ်.

တၢ်ဂၢၤအကၢၤဒိၣ်လၢတၢ်ယုၤထံၣ်သ့ၣ်ညါအီၤတဖၣ်

၁. စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၅ နံၣ်လံၤလံၤ, တၢ်ဂၢၤတၢ်ကျိၤလၢ သဝီဖိဖဲကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးပူၤတဖၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲဆူ KHRG အအိၣ်န့ၣ် အါတက့ၢ်မုၢ်တၢ်ဂၢၤတၢ်လၢတၢ်ယုၤဒီး အဝဲသ့ၣ်တဒီးန့ၣ်စ့အိၣ်လိး လၢတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်အဟီၣ်ခိၣ်လီၤ တဖၣ်အဂ့ၢ် မ့တမ့ၢ် မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤမၤဟးဂီၤကွၢ် ခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆူၣ်အဂ့ၢ်တဖၣ်လီၤ.
၂. နီၣ်တကၤပၤခိပနံၣ်တဖၣ်ဒီး ပဒိၣ်ပုၤန့ၣ်စ့န့ၣ်ကမီၤတဖၣ်, လၢတၢ်မၤလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်တၢ်တုၤမုၢ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤအဖီခိၣ် အဝဲသ့ၣ်ကဟ့ၣ်သဝီဖိစ့အိၣ်လိးအဂီၢ် တၢ်မုၢ်လၢၤစ့ၤဝဲဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ.
၃. တၢ်မုၢ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိး လၢဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤဟးဂီၤကွၢ်အဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ် သဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်ဝဲလၢစ့အိၣ်လိးအံၤ တလၢတပျဲၤဘၣ်. မုၢ်လၢသဝီဖိတဖၣ်ပလၢၢ်ဘၣ်ဝဲလၢ စ့အိၣ်လိးလၢတၢ်ဟ့ၣ်အီၤတဖၣ်အလုၢ်အပူၤန့ၣ် တကၢၤကီၣ်ဒီးအမိၢ်ပၤဖဲဖုဟီၣ်ခိၣ်လီၤတဖၣ်ဘၣ်ဒီး စ့အိၣ်လိးတဖၣ်အံၤ တကဲဘျုးလၢကတီၢ်ယံၣ်တၢ်လုၢ်အိၣ် နီၣ်ခိၣ်သးသမူအဂီၢ်စ့ၤကိးဘၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ကျဲးစးဂၢၤဟံးန့ၣ်ကွၢ်အဟီၣ်ခိၣ်လီၤလၢ အဘၣ်တၢ်ဟံးဆူၣ် န့ၣ်အီၤတဖၣ်ဒိၣ်န့ၣ်အါန့ၣ်ဒီး အဝဲသ့ၣ်တူၢ်လိာ်စ့အိၣ်လိး လၢခိပနံၣ်ကဟ့ၣ်အီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
၄. ဖဲခိပနံၣ်တဖၣ် ဟ့ၣ်သဝီဖိစ့အိၣ်လိးန့ၣ်, အါစုအါဘျီမၤဆူၣ်သဝီဖိလၢကတူၢ်လိာ်စ့အိၣ်လိးအံၤ ခိပနံၣ်တဖၣ် အတၢ်ဆၢတံၢ်ဟ်ပနီၣ်အလုၢ်အပူၤအဖီခိၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.
၅. တၢ်အဒိအတဲာ်အိၣ်အါမးလၢ တၢ်မၤမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤတဖၣ်အဖီခိၣ် သဝီဖိတဖၣ် တသ့ၣ်ညါအကျိၤအကျဲၤလၢ ကဘၣ်ယုၤထံၣ်စ့အိၣ်လိး လၢကျဲၤလဲၣ် ဒီးစ့အိၣ်လိးအံၤ မုၢ်အိၣ်ဧါတအိၣ်ဧါန့ၣ်တသ့ၣ် ညါဝဲစ့ၤကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အါတက့ၢ်သဝီဖိတဖၣ် ကယုၤထံၣ်စ့အိၣ်လိးလၢဖိသဲးစးအဂီၢ် အဝဲသ့ၣ်တသ့ၣ်ညါတၢ်ယုၤထံၣ် စ့အိၣ်လိးအကျိၤအကျဲၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
၆. တၢ်ဂၢၤအနီၢ်နီၢ်တဒီး, ခိပနံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်မၤဝဲဒ်သိးသဝီဖိတဖၣ်ကန့ၣ်န့ၣ်အီၤ လၢအဝဲသ့ၣ်ကန့ၣ်ဘၣ်စ့အိၣ်လိး လၢအဟီၣ် ခိၣ်ကပံၤလီၤမၤကွၢ် မ့တမ့ၢ် ဟးဂီၤကွၢ်လၢတၢ်မၤမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤတဖၣ်အယိန့ၣ် လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ခိပနံၣ်တဖၣ် တဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးလၢလၢပျဲၤဘၣ်လီၤ.
၇. ဖဲတၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်စ့အိၣ်လိး လၢဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤလၢအလီၤမၤကွၢ် မ့တမ့ၢ် ဟးဂီၤကွၢ်လၢမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၢၤထီၣ် ပသီထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤတဖၣ်အဆၢကတီၢ် အကျိၤအကျဲၤတအိၣ်ဖျါရဲရဲဖျါဘၣ်ဒီး တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလီၤတၢ်လီၤဆဲး တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်ညိၣ်န့ၣ် တၢ်မၤအီၤသတူၢ်ကလၢ်အယိ တၢ်အံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်တတိၤတတြၢ်ဒီး တၢ်တတုၤသိးထဲသိးလၢန့ၣ်သဝီဖိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ညိၣ်န့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်တနၢ်ပၤဝဲလၢ ဘၣ်မနုၤအယိဟံၣ်န့ၣ် တဖၣ်ဒီးန့ၣ်စ့အိၣ်လိးလၢ အလုၢ်အပူၤတဒ်သိးလိာ်အသးဘၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိတဖၣ်မုၢ်စူးကါဝဲတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢ ကဆိၣ်သနးခိပနံၣ်ဒီးပဒိၣ်ပုၤန့ၣ်စ့ န့ၣ်ကမီၤတဖၣ် ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကဘျီသဝီဖိအတၢ်သးတမံသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်ဆၣ်, ညိၣ်န့ၣ်တၢ်တဟ့ၣ်သဝီဖိစ့အိၣ်လိးလၢ အဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤလၢဘၣ်လီၤမၤဒီးဟးဂီၤကွၢ်ခိဖျါမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤအယိဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမၤအသး ဖဲတၢ်ကွဲးလံာ်တၢ်ဟ်ဖျါတဘျီအံၤအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, သဝီဖိတဖၣ်တၢ်ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်စ့အိၣ် လိးဘၣ်ဆၣ် ညိၣ်န့ၣ်အသ့ၣ်ထံၣ်ဝဲလၢစ့အိၣ်လိးလၢ တၢ်ဟ့ၣ်အီၤတဖၣ်တကၢၤကီၣ်ဘၣ်ဒီး တလၢတပျဲၤစ့ၤကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်စ့အိၣ်လိး လၢတၢ်ဟ့ၣ်အီၤသ့ၣ်တဖၣ် တကၢၤကီၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ် လၢအဘၣ်ဒိ ဟးဂီၤကွၢ်တဖၣ်ဘၣ်ဒီး လၢအဝဲသ့ၣ်တၢ်လုၢ်အိၣ်နီၣ်ခိၣ်သးသမူအဂီၢ်စ့ၤကိးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤကဲထီၣ်အသးလီၤဆိဒၣ်တၢ် ဖဲတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤအိၣ်ထီၣ်ဝဲအခါန့ၣ် လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်သဂၢၢ်ဒီးတၢ်တြီၤမၤတံာ်တၢ်လၢ တၢ်ယုၤကွၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံၤတဖၣ်အဂီၢ်သန့ကွၢ်, အဝဲသ့ၣ်

ထံာ်ဝဲလၢတၢ်ယုက့ၤစ့အိၣ်လိးအံၤ မ့ၢ်ကျဲလၢအညိးဝဲတဘိန့ၣ်လီၤ. မ့တမ့ၢ်ဘၣ်ဒီးလၢကယုက့ၤစ့အိၣ်လိးအဂီၢ်, ကျဲအိၣ်ဒၣ်တဘိလၢကဘၣ်သ့အဝဲသ့တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢ ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်က့ၤအဟီၣ်ခိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိး

KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ဖျါအါမး ဘၣ်ဃးဒိပနံၣ်တဖၣ်လဲၤဆိဆူသဝီဖိတဖၣ်အအိၣ် ဒ်သိးကဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးလၢဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢအဝဲသ့တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူကွံာ်ဝဲတဖၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒိပနံၣ်တၢ်ဟံးသးလၢသဝီဖိအဖိခိၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်တမၤအသးအါလၢကဲာ်ဆိးလၢ ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးအပူၤဘၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်လၢအကဲထီၣ်အသးသ့တဖၣ် အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်လၢသဝီဖိတဖၣ်ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်စ့အိၣ်လိးအဂီၢ်, အဝဲသ့တၢ်ကဘၣ်ဂဲၤလိာ်ယုထီၣ်ဝဲ ဆူနီၢ်တဂၤပၤဒိပနံၣ်ဒီးပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ်အအိၣ် ဒ်သိးတၢ်ကဒိကနၣ်အဝဲသ့တၢ်ကလုာ်ဒီးဒီးန့ၢ်ဘၣ်က့ၤစ့အိၣ်လိးအဂီၢ်လီၤ. တၢ်အဒိတခါဟ့ၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ, တၢ်ဆူထူမၤဘၣ်ဒီးဟးဂီၤသဝီဖိတဖၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အယီၤ အဝဲသ့တၢ်လဲၤယုသက့ၢ်ကညးတၢ်ဆူ ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်အိၣ်ဒီးလၢခဲၣ်အဲၣ်ယုၣ် ရဲၣ်ကျဲၤန့ၢ်တၢ်လၢအဝဲသ့တၢ်ဂီၢ်ယီၤသဝီဖိတဖၣ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်က့ၤစ့အိၣ်လိးလၢဟီၣ်ခိၣ်တအ့ၢ်ကၢၢ်အဂီၢ် (၂,၀၀၀,၀၀၀) ကူးစုာ်စုာ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၃၄} တၢ်ဂ့ၢ်လၢအဂၤတမံၤန့ၣ်, ဖဲသဝီဖိတဖၣ်ကရၢကရိထီၣ်သးအါအါဂီၢ်ဂီၢ်ဒီးထီၣ်ခါဝဲကီၤမ့ၢ်မၤအီၤဒိပနံၣ် (KMAC) တၢ်သ့တၢ်ဖျးတၢ်တိာ်ကျဲၤဝဲၤအလီၢ်ခဲၣ်သဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ကွဲးမ့ၢ်အီၤလၢတၢ်အိၣ်ဖျိၣ် ဒ်သိးကတဲသကိးတၢ်ဒီးကီၤမ့ၢ်မၤအီၤဒိပနံၣ် (KMAC) ဘၣ်ဃးစ့အိၣ်လိးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. (KMAC) ဟ့ၣ်ဝဲစ့အိၣ်လိး လၢဟီၣ်ခိၣ်တအ့ၢ်ကၢၢ်(၅၀,၀၀၀-၃၀၀,၀၀၀) ကူးစုာ်စုာ်ဆူသဝီဖိလၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးခိၣ်ဖျိတၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၃၅} လၢတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်အံၤဒီးတၢ်ဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ်အပူၤစ့ၢ်ကိး, သဝီဖိတဖၣ်စူးကါဝဲန့ၣ်သဝီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့တၢ်အကလုာ်ကလုာ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ကျဲၤယုဆၢတၢ်သကိးတၢ်ဒီးဒိပနံၣ်တဖၣ်ဒီး တၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်က့ၤစ့အိၣ်လိးအကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

နီၢ်တဂၤပၤလီၤတဲစိတၢ်ဆဲးကျိးဒိပနံၣ်တဖၣ် လီၤဆိဒီးဒိပနံၣ်လၢအဂၤတဖၣ်လီၤ. အဝဲသ့တဖၣ်မ့ၢ်ပုၤလၢအယုထံာ်လိာ်ဆိဒီးသဝီဖိတဖၣ်ဒ်သိး ကယုဒီးလဲၤသဝီဖိဟီၣ်ခိၣ်လီၤမ့တမ့ၢ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးလၢသဝီဖိဟီၣ်ခိၣ်အဂီၢ်ဒ်သိးကတုၤထီၣ်ဝဲလီၤတဲစိတၢ်တဖၣ်အဂီၢ်လီၤ.^{၂၃၆} အဒိ, ဖဲ ခဘ --- သဝီ, ဝဲကးကရူာ်, ကြၢၢ်တုကီၢ်ဆၣ်, ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲအသိးထံးလံးနီၢ် (Telenor) လီၤတဲစိဒိပနံၣ်တုၤထီၣ်ဝဲလီၤတဲစိတၢ်တဖၣ်ဒီး သူဝဲဟီၣ်ခိၣ် (၅၀) စကွဲးယါခိၣ်ယီၤစုာ်စုာ် လၢတၢ်သ့တၢ်ထီၣ်လီၤတဲစိတၢ်အဂီၢ်ဒီး ဟ့ၣ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်ကစၢ်တဂၤ (၁၅၀,၀၀၀) ကူးစုာ်စုာ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၃၇}

တၢ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးလၢတလၢပုၤဒီးတကၢၢ်ကီၢ်

ဖဲ ၂၀၁၅န့ၣ် ဒီး ၂၀၁၈ န့ၣ်အဘၢၣ်စၢၤ, KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ဖျါတဖၣ်ဘၣ်ဃး သဝီဖိတဖၣ်ထံာ်သ့တၢ်ညါဝဲလၢဒိပနံၣ်တဖၣ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးန့ၣ်တလၢတပုၤဒီး တတိၤတလီၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့တၢ်အိၣ်ဝဲခဲမံၤလၢအမ့ၢ်, (၁) ဒိပနံၣ်တဖၣ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးဆူ သဝီဖိလၢအတၢ်ထူၣ်တၢ်ဘိ ဒီးဟီၣ်ခိၣ်လၢအဟးဂီၤလီၤမၤကွံာ် ခိၣ်ဖျိတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤအယီၤတဖၣ်စ့ၤဒီး တကၢၢ်ကီၢ်ဒီးတၢ်စုာ်လီၢ်ခိၣ်ခိၣ်လၢအဟးဂီၤကွံာ်တဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပကကွၢ်လၢအ့ၢ်ဂီၢ်ဒိပနံၣ် (Asia World Company) တၢ်ဂ့ၢ်အပူၤ, သဝီဖိလၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢ ဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်တဂၤဟ့ၣ်ဖျါဝဲအတၢ်ထံာ်လၢ (Asia World Compnay) အံၤဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိး တလၢတပုၤဘၣ်ဒ်အံၤ-

^{၂၃၄} ကွၢ်ဘၣ် Source #64 တက့ၢ်. "Mergui-Tavoy Situation Update: K'Ser Doh and Tanintharyi Townships, August to October 2017" KHRG, လါဖျါကြူၤအါရဲၤ ၂၀၁၈ န့ၣ်. ကွၢ်ဘၣ်စ့ၢ်ကိး Source #8, #23, #27 တက့ၢ်.
^{၂၃၅} ကွၢ်ဘၣ် Source #49 တက့ၢ်. "Toungoo Situation Update: Thandaunggyi and Htantabin townships, November 2015 to January 2016" KHRG, လါယုၤလဲၤ ၂၀၁၆ န့ၣ်.
^{၂၃၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #40, #88 တက့ၢ်.
^{၂၃၇} ကွၢ်ဘၣ် Source #88 တက့ၢ်.

“အဝဲသ့ၣ်တဝဲလၢ ကဟ့ၣ်က့ၤစအိၣ်လိးနီၣ်တဘျီတၢ်. ပတသးလိစ့ၢ်ကိးစအိၣ်လိးလၢ အဝဲသ့ၣ်ကဟ့ၣ်ပၤန့ၣ်တၢ်. အဝဲသ့ၣ်တဝဲလၢ ဂီၤဘၣ်တထူၣ်န့ၣ် လီၤလၢစ (၂၀၀) ကွးလီၤ. စ (၂၀၀) ကွး အံၤပမၤတၢ်မနုၤကသုလဲၣ်.”

ကိၤၤ--- (ခါ, ၂၁ နံၣ်), ကၤ---သဝီ, နကမိၣ်ကရူၢ်, ထီတထူၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီၢ်ကီၢ်ရၢၣ်/ကညီကီၢ်စဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထီၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါနီၤဝုၤဘၣ် ၂၀၁၅ နံၣ်)^{၂၃၈}

တၢ်ဂၤ (၂) ထံၣ်တထံၣ်မ့ၢ်ဝဲ, ခိပနံၣ်တဖၣ်တဟ့ၣ်ဝဲစအိၣ်လိးထီၣ်ဆူ သဝီဖိလၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်ဘၣ် မတမ့ၢ် ခိပနံၣ်တဖၣ်တထဲၣ်နီၣ်ပၤသဝီဖိရဲၤလၢ ဘၣ်မနုၤအယီၤ အဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်စအိၣ်လိး ထဲသဝီဖိတနီၤဒီးအဂၤတနီၤ တခိတဟ့ၣ်ဝဲဘၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၃၉} ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဂၤအံၤ, KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ကစီၣ်တခါလၢ ခိပနံၣ်လၢအတူၢ်ထီၣ် ကျဲတဖုဆၢတဲာ်ဝဲလၢကဟ့ၣ်စအိၣ်လိး ထဲသဝီဖိလၢ အတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်လီၤကျဲ (ကျိး) လၢအဟးဂီၤကွၢ်အါအါ ဂီၢ်ဂီၢ်တဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ် သဝီဖိလၢအတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးလီၤကျဲ (ကျိး) လၢအဟးဂီၤကွၢ်လၢအစ့ၤဖၣ်တခိ အဝဲသ့ၣ်တ ဟ့ၣ်စအိၣ်လိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၄၀} အိ, တၢ်ဂၤတၢ်ကျိၤဘၣ်ယးတၢ်တထီၣ်ကျဲဖဲပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရၢၣ်ပူၤန့ၣ်, သဝီပၤသ့ၣ် ကုသးပၤလၢ ကိးတရံးကီၢ်ဆၣ်တဂၤပၤဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်တထီၣ်ကျဲတဘိအံၤဘၣ်မနုၤအယီၤတၢ်တီၢ်တၢ်တြၢ် တအိၣ်ဘၣ်လဲၣ်န့ၣ် မ့ၢ်လၢခိပနံၣ်တကျဲတဖၣ် ဟ့ၣ်စအိၣ်လိး ထဲသဝီဖိလၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်တနီၤမၤအယီၤန့ၣ်လီၤ.

“ပမ့ၢ်ကွၢ်လၢတၢ်အိၣ်သးအံၤအဖီခိၣ်, သဝီဖိတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်လီၤကျဲ (ကျိး) လၢအနံၣ်ယံၣ်တဖၣ် ဟးဂီၤကွၢ်မ့ၢ်တလဲၣ်ဘၣ်ဆၣ် ခိပနံၣ်တဖၣ် ကြၢးဟ့ၣ်စအိၣ်လိး ဆူသဝီဖိဒ်သးအံၤတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. ဒ်သးပၤလၢ သဝီပူၤတဂၤတဲာ်အသိး, ပဖီအိၣ်မ့ၢ်အါဒ်လဲၣ်, မ့ၢ်သံသဒ်ကွၢ်ပၤတနီၤန့ၣ်ပသးလိက့ၤအီၤဒီးလီၤ. ပဖီအိၣ်မ့ၢ်စ့ၤ, အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်သံသဒ်ကွၢ်ပၤဒီးပကသးလိအီၤထဲလဲၣ်နဆိကမိၣ်ကွၢ်သၢၣ်. အယီၤန့ၣ်ဆိကမိၣ်ကွၢ်ပၤလၢတၢ်ဖံးအိၣ် မၤအိၣ်လီၤကျဲ (ကျိး) လၢအနံၣ်ယံၣ်တဖၣ်ဟးဂီၤကွၢ် မ့ၢ်တလဲၣ်ဘၣ်ဆၣ် အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဘၣ်ဝဲနးဒီးမး[မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အ တၢ်ဟဲန့ၣ်န့ၣ် ဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢအဟီၣ်ခိၣ်လီၤအံၤအဖီခိၣ်လီၤ.]”

ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါဘၣ်တၢ်ကွဲးအီၤလၢ KHRG ပၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိ, ကိးတရံးကီၢ်ဆၣ်, ပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရၢၣ်/ကညီကီၢ်စဲၣ်ကလံၤထံး (ဒီးန့ၢ်တၢ်ကစီၣ်ဖဲ လါနီၤဝုၤဘၣ် ၂၀၁၆ နံၣ်)^{၂၄၁}

ခိပနံၣ်သ့ၣ်တဖၣ် နီၤဖးလီၤဝဲသဝီဖိလၢအလိၣ်ဘၣ်စအိၣ်လိးဒီး တလိၣ်ဘၣ်စအိၣ်လိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ် ထံၣ်သ့ၣ်ညါဒီးန့ၢ်ဝဲလၢ တၢ်အံၤတမ့ၢ်တၢ်လၢအတီအလီၤဘၣ်လီၤ. ဘၣ်မနုၤအယီၤလဲၣ်န့ၣ်, ပၤသဝီဖိတဂၤစုၢ်စုၢ်လၢ အတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်လီၤကျဲဟးဂီၤကွၢ်လၢတၢ်တထီၣ်ကျဲအယီၤတဖၣ်, တၢ်လီၤအံၤမ့ၢ်ဂ့ၤဒီးလဲၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤအဝဲသ့ၣ်ကြၢး ဒီးန့ၢ်ဘၣ်စအိၣ်လိးကိးဂၤဒီးန့ၣ်လီၤ.

ဟီၣ်ခိၣ်အလုၢ်အပူၤ – လီၤလၢအါနီၤဒီးတၢ်ဟ့ၣ်စအိၣ်လိး

KHRG ထံၣ်ဝဲလၢတၢ်အိၣ်အတဲာ်အါမံၤအပူၤ လၢအဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်စအိၣ်လိးန့ၣ် တမ့ၢ်တၢ်လၢသဝီဖိ တိာ်ပာ်ဆၢမ့ၢ်လၢဝဲလၢ အတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်အပူၤဘၣ်. အါနီၤအန့ၣ်, ကျိၣ်စုၤလၢခိပနံၣ်ဟ့ၣ် သဝီဖိတဖၣ်န့ၣ် ဟံးဒ်အမ့ၢ်ကျဲအဂ့ၤကတၢ်တဘိဝဲသဝီဖိတဖၣ်ယုၤက့ၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အခါန့ၣ်လီၤ. အိ, KHRG ထံၣ်ဝဲလၢ ဖဲတၢ်တကျဲမ့ၢ်ကျဲမၤဟးဂီၤသဝီဖိတဖၣ် အဟီၣ်ခိၣ်လီၤ ဒီးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိလၢ အကၢတယံာ်တဖၣ်အခါအဝဲသ့ၣ် ယုၤထီၣ်စအိၣ်လိး ဒ်ကမ့ၢ်တၢ်ဘိဘၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤတၢ် (remedies) တမံၤစုၢ်ကိးလီၤ.^{၂၄၂} ဘၣ်ဆၣ်ပမ့ၢ်ကွၢ်လၢ ကျဲအဂၤတဘိ, တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်မ့ၢ်အိၣ်ထီၣ်န့ၣ် စအိၣ်လိးတဖၣ်ညီနီၤကဲထီၣ်တၢ်လၢအဘိဘူစၢၤသၢ

^{၂၃၈} ကွၢ်ဘၣ် Source #3 တက့ၢ်.

^{၂၃၉} ကွၢ်ဘၣ် Source #63 “Dooplaya Situation Update: Kawkaik Township, January to October 2016” KHRG, လါယူၤလဲ ၂၀၁၇နံၣ်.

^{၂၄၀} ကွၢ်ဖဲ Source #63 တက့ၢ်. “Dooplaya Situation Update: Kawkaik Township, January to October 2016” KHRG, လါယူၤလဲ ၂၀၁၇နံၣ်.

^{၂၄၁} ကွၢ်ဘၣ် Source #63 “Dooplaya Situation Update: Kawkaik Township, January to October 2016” KHRG, လါယူၤလဲ ၂၀၁၇နံၣ်.

^{၂၄၂} ကွၢ်ဘၣ် Source #63 “Dooplaya Situation Update: Kawkaik Township, January to October 2016” KHRG, လါယူၤလဲ ၂၀၁၇နံၣ်.

ဒီးတၢ်အံၤတမ့ၢ်တၢ်အစၢလၢ သဝီဖိတဖၣ်မုၢ်လၢတီၢ်ဟံးဝဲလၢ အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်အပူၤဘၣ်လီၤ. ပကူၢ်အဒိဖဲကီၤမ့ၢ်မၤအီၤခိပနံၣ် (KMAC) အတၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်ကရၢကရိထီၣ်သးထီၣ်ဒါဝဲ (KMAC) ခိပနံၣ် ဒ်သိးကန့ၢ်ဘၣ်က့ၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဂီၢ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ် (KMAC) ခိပနံၣ်တခါ ခိဆၢက့ၤအီၤခိဖျိဟ့ၣ်ဝဲစ့အိၣ်လိး တဖၣ်ဒ်သိးကမၤမံၤသ့ၣ်မံၤသးက့ၤသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. KHRG ထံၣ်ဝဲလၢ, တၢ်လၢစ့အိၣ်လိး န့ၣ်မ့ၢ်တၢ် လၢသဝီဖိတဖၣ် လိာ်ဘၣ်ညီၣ်န့ၣ်ဝဲဖဲအတၢ်စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်လီၢ်ကျဲၤဟးဂီၤကွံာ် ခိဖျိတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤတဖၣ် အယိန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဖဲ တၢ်ဂ့ၢ်ဆူၣ်န့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်မ့ၢ်အိၣ်ထီၣ်တခါ သဝီဖိတလိာ်ဘၣ်ဝဲလၢ တၢ်ကဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢစ့အိၣ် လိးဘၣ်လီၤ.

နီၢ်နီၢ်တခါ, သဝီဖိတဖၣ်ဟံးဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ် KHRG အိၣ်ခဲအံၤခဲအံၤလီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်ဝဲလၢ တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ် ခိၣ်အိၣ်ထီၣ်အခါတၢ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးန့ၣ် တမ့ၢ်တၢ်လၢအတီအလီၤဒီးလၢပဲၤဘၣ်. ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဂ့ၢ်အံၤ, တၢ်အဂ့ၢ်အခါး အိၣ်ဝဲခံၤဒ်အမ့ၢ် နီၣ်ဂံၢ်(၁), သဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်ဝဲလၢ စ့အိၣ်လိးတဖၣ်လၢအဒီးန့ၣ်ဝဲလၢခိပနံၣ်အိၣ်န့ၣ် တမၤဂၢၢ်မၤကျၢၤ အဝဲသ့ၣ်တၢ်လုာ်အိၣ်နီၢ်ခိသးသမူယံာ်ယံာ်ထၢထၢဘၣ်. အဒိ, ပကူၢ်ဖဲမ့ၢ်လူၤကစၢၢ်တၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ် သဝီဖိလၢန့ၣ်သထူၣ် ကီၢ်ရၣ်တဂၤဟံးဖျါထီၣ်ဝဲ ဖဲအတၢ်စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လီၢ်ကျဲၤဟးဂီၤကွံာ်အခါဘၣ်မနုၤအယိ အဝဲတဟံးန့ၢ် စ့အိၣ်လိး ဘၣ်လဲၣ်န့ၣ်-

“ဒ်ယတဲတၢ်သုလၢညါအသိးလီၤ....စ့လၢအဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်ပုၤတဖၣ်န့ၣ် ပကူၢ်ထွဲလီၤပသးသ့ထဲခံၤလီၤလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ဒီးန့ၢ်စ့လၢကစၢၢ်ဝဲအံၤန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ကွၢ်ထွဲလီၤအသးလၢအနံၣ် (၁၀၀) အတီၢ်ပုၤသ့န့ၣ်လီၤ... တၢ်လၢယအဲၣ်ဒီးတဲအခါပညီၣ်န့ၣ် စ့လၢအဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်ပုၤတဖၣ်န့ၣ်လၢပဂီၢ်တမ့ၢ်တၢ်နီၢ်မံၤဘၣ်. စ့အိၣ်လိး လၢအဝဲသ့ၣ် ဟ့ၣ်ပုၤတဖၣ်န့ၣ်ပကူၢ်ထွဲလီၤပတၢ်အိၣ်မူတသ့ဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ဟ့ၣ်ယၤစ့ (၁,၀၀၀,၀၀၀) ကူးဒ်လဲာ်ယလဲာ်ဒီး ကစၢၢ်တဖျါအံၤတကဲဘၣ်. စ့ (၁,၀၀၀,၀၀၀) ကူးန့ၣ်ကွၢ်ထွဲန့ၢ်ပတၢ်အိၣ်မူလၢအနံၣ် (၁၀၀) အဂီၢ်တသ့ဘၣ်. ပုၤအါဂၤတူၢ်လိာ်ဝဲသ့ဒါဒ်ယတသ့ၣ်ညါဘၣ်. ဘၣ်ဆၣ်ယတအဲၣ်ဒီးဆါကစၢၢ် တဖျါအံၤဘၣ်.”

အူခမ--- (ခွါ, ၅၈ နံၣ်), ပနွဲၢ်ကျါကရူာ်, န့ၣ်သထူၣ်ကီၢ်ဆၣ်, န့ၣ်သထူၣ်ကီၢ်ရၣ်/တလၢၤကီၢ်ဖဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါမုၢ် ၂၀၁၅ နံၣ်)^{၂၄၃}

ဒ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်အဒိလၢအဖိခိၣ်အသိး သဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်ဝဲလၢတၢ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးန့ၣ် တမ့ၢ်တၢ်လၢတၢ်ပဲၤလၢအကၢကီၢ် လိာ်အသးဒီး ကစၢၢ်လၢသဝီဖိဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢ အတၢ်လုာ်အိၣ်နီၢ်ခိသးသမူတဖျါအံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ် ထံၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢခိပနံၣ်တဖၣ် ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဘျူးတၢ်ဖိၣ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ် ခိဖျိသ့ၣ်သဝီဖိဟီၣ်ခိၣ်ဒီးတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ် အယိန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ဟံးလုာ်ဟံးပုၤအဟီၣ်ခိၣ်လၢအလီၤမၤကွံာ်တ ဖၣ်ဒိၣ်န့ၢ်ဒီးစ့အိၣ်လိး လၢအဝဲသ့ၣ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲ အယိတၢ်အံၤမၤဂၢၢ်ကျၢၤထီၣ်က့ၤ သဝီဖိတဖၣ်အတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပာ်ဘၣ်ယးတၢ်တီတၢ်လီၤဒီး တၢ်တတီတတြၢ်လၢတၢ် ဂ့ၢ်အံၤအဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၄၄}

တၢ်ဂ့ၢ်ခံၤမံၤတမံၤန့ၣ်, သဝီဖိတဖၣ်ဟံးလုာ်ဟံးပုၤအဟီၣ်ခိၣ်ဒိၣ်န့ၢ်ဒီးစ့တက့ၢ်လီၤ. အဂ့ၢ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အံၤ မ့ၢ်ဝဲအမိၢ်ဟံးဖဲဟီၣ်ခိၣ်ဒီးမ့ၢ်တၢ်လၢ အကါဒိၣ်လၢသဝီဖိကဟံးယာ်ပၤယာ်ဝဲလၢ အဖိလံၤစိးလၢခါဆူညါတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ် လီၤ.^{၂၄၅} အဒိ, တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ထွဲ(CKB) ခိပနံၣ်မၤဝဲမ့ၢ်ကျိၤ ဝဲၤကွၢ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျူးတၢ်တီၢ်ကျဲၤ ဒ် KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်

^{၂၄၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #52 “Thaton Interview: U A---, 2016” KHRG, လါယူၤလဲ ၂၀၁၇ နံၣ်.
^{၂၄၄} ကွၢ်ဘၣ် Source #3 တက့ၢ်. “အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်အိၣ်ဒီးဟ့ၣ်ယၤစ့ဘၣ်ဆၣ်ယတအဲၣ်ဒီးဟံးန့ၢ်ဘၣ်. ယဘၣ်သးန့ၢ်က့ၤလၢယဟီၣ်ခိၣ်တခါလီၤ. စ့လၢ အဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပမၤတၢ်မနုၤမးတသ့ဘၣ်. အလုာ်အပူၤဒ်လဲာ် တလီၤလၢထဲသိးဒီး ယတက့ၢ်သ့ၣ်အတၢ်ဟးထီၣ်အလုာ်အပူၤဘၣ်. ပမ့ၢ်ဟံးန့ၢ်အဝဲသ့ၣ်စ့ဒီးယ တၢ်အိၣ်မူတစီၤအံၤကတုၤလၢ တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲအပူၤလီၤ. ယဟီၣ်ခိၣ်မ့ၢ်အိၣ်န့ၣ်တမ့ၢ်ထဲလၢယဂီၢ်တဂၤဘၣ်. ယဟီၣ် ဖိယိဖိတဖၣ်စုၢ်ကီး ပဒီးသန့ၤထီၣ်ပသးလၢပဟီၣ် ခိၣ်အံၤလၢတၢ်လုာ်အိၣ်နီၢ်ခိသးသမူအဂီၢ်သ့ၣ်လီၤ. ယတသးလီၤအဝဲသ့ၣ်စ့ဘၣ်, ပတအဲၣ်ဒီးလၢပဟီၣ်ခိၣ်ကလီၤမၤကွံာ်ဘၣ်. ဒ်ပမ့ၢ်ပုၤထူၣ်ဖိအသိးပလိာ်ဘၣ်ပ ဟီၣ်ခိၣ်လၢပအိၣ်မူကသ့အဂီၢ်လီၤ.”
^{၂၄၅} ကွၢ်ဘၣ် Source #30 တက့ၢ်. “ထံတမၢ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤန့ၢ်မ့ၢ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢအယာ်အထၢန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၢ်အယိ ဖဲတၢ်တုထီၣ်ထံတမၢ်

ဖိလၢဘျးဒဲၣ်ကီၢ်ရၢၣ်တၢ်ဂၤ ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲအသိး, ဘၣ်မနုၤအယိသဝီဖိတဖၣ်သး လိအဟီၣ်ခိၣ်ဒိၣ်န့ၣ်ဒီး သးလိဝဲစ့အိၣ်လိး တဖၣ်လဲၣ်န့ၣ်-

“သဝီဖိတဖၣ်သးလိဝဲသပှၢ်ကတၢၢ်လၢကန့ၢ်က့ၤအမိၢ်ပၢ်ဖဲဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ် ဒ်သိးကစူးကါဝဲလၢအတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမူအဂီၢ်ဒီး အစၢၤသ့ၣ်သီတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်မုၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်စ့အိၣ်လိး (၅၀,၀၀၀) ကူး လၢဟီၣ်ခိၣ်တအ့ၢ်ကတၢၢ်အဂီၢ်ဒဲၣ်လဲၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်သးမံထွဲဝဲသ့လီၤ. ဒ်လဲၣ်ဂ့ၤ, သဝီဖိတဖၣ်သးလိက့ၤအဝဲသ့ၣ်တၢ်န့ၢ်သၢလၢအမုၢ်မိၢ်ပၢ်ဖဲဟီၣ်ခိၣ်သပှၢ်ကတၢၢ်န့ၣ်လီၤ.”

ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါဘၣ်တၢ်ကွဲးအီၤလၢ KHRG ပှၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိ, တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ဘျးဒဲၣ်ကီၢ်ရၢၣ်/တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိ (ဒီးန့ၢ်တၢ်ကစီၣ်ဖိ လၢယုၤ ၂၀၁၇ နံၣ်) ^{၂၄၆}

ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်န့ၣ်မုၢ်တၢ်အကါဒိၣ်လၢ တၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမူအဂီၢ်ဒီး မုၢ်တၢ်ပၤယၢ်ကယၢ်က့ၤအဝဲသ့ၣ်တၢ်န့ၢ်သၢလၢခါဆူညါစၢၤသ့ၣ်သီတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်တူၢ်လိာ်မ့တမ့ၢ်တၢ်တူၢ်လိာ်စ့အိၣ်လိး

တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတနီၤလၢတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အီၤဆူ KHRG အအိၣ် ဘၣ်ယးသဝီဖိတဖၣ် တတူၢ်လိာ်စ့အိၣ်လိးလၢ တၢ်ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်န့ၣ်ဘၣ်မုၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ်ထံၣ်ဝဲလၢဟီၣ်ခိၣ်လိာ်လၢအလိာ်မၢ်ကွံာ်တဖၣ် အလုၢ်အပူၤလီၤလၢစ့ဒိၣ်န့ၣ်ဒီးစ့အိၣ်လိးလၢ ခိပနံာ်ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တက့ၢ်လီၤ.^{၂၄၇} ဒ်လဲၣ်ဂ့ၤ, သဝီဖိတဖၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူ KHRG အိၣ်ဒ်အံၤ အဝဲသ့ၣ်ပလၢဘၣ်ဝဲလၢတအိၣ်ဒီးတၢ်ယုၤထၢကျဲလၢအဂၤဘၣ်အယိ အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်တူၢ်လိာ်စ့အိၣ်လိးတဖၣ်လၢအသ့ၣ်ညါစဲယံၤဝဲလၢ တမ့ၢ်တၢ်လၢအကၢၤကီၢ်လိာ်အသးဒီး အဟီၣ်ခိၣ်လၢဘၣ်ဟးဂီၤကွံာ်တဖၣ်အလုၢ်အပူၤမ့တမ့ၢ် တမ့ၢ်တၢ်လၢအတိအတြၢဒဲၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိပနံာ်တဖၣ်ညါနီၤမၢ်န့ၢ်ဆူၣ်သဝီဖိလၢ ကဘၣ်တူၢ်လိာ်စ့အိၣ်လိးတဖၣ်လီၤ. ခိပနံာ်တဖၣ်စံးဘၣ်သဝီဖိဒ်အံၤ “တၢ်ကဟံးန့ၢ်ကွံာ်သ့ဟီၣ်ခိၣ်လိာ်တဖၣ်လီၤ. စ့အိၣ်လိးလၢပဒိၣ်ဟ့ၣ်သ့တဖၣ်သ့ကဘၣ်တူၢ်လိာ်အီၤခဲအံၤလီၤ. သ့မ့ၢ်တတူၢ်လိာ်အီၤခဲအံၤဘၣ်ဒီး လၢခံသ့တန့ၢ်ဘၣ်အီၤလၢဘၣ်.” ပမ့ၢ်ကွၢ်လၢတၢ်အဒိဝဲအံၤန့ၣ်ပထံၣ်ဘၣ်လၢ သဝီဖိတဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်စ့ဒိၣ်မးလၢက ဂ့ၢ်လိာ်ခိပနံာ်တဖၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်သးမုၢ်တမံထွဲတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤအခံဘၣ်ဆၣ် မၤတၢ်မနုၤမးတသ့ဘၣ်လီၤ.

“အဝဲသ့ၣ်(ကီမုၢ်မၤအီၤခိပနံာ်) မုၢ်ဟ့ၣ်ဝဲစ့ (၅၀,၀၀၀) ကူးဆူသဝီဖိတဂၤစုာ်စုာ်ဒ်တၢ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးန့ၣ်ပသးမုၢ်တမံဘၣ်ဆၣ်ပဘၣ်ဟံစ့အံၤလီၤ. တၢ်အံၤတမ့ၢ်လၢပအဲၣ်ဒီးဟံးန့ၢ်စ့အိၣ်လိး လၢအဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်ပှၤအယိဘၣ်. မုၢ်ဒဲၣ်လၢပပျံၤဘၣ်အဝဲသ့ၣ်အယိလီၤ. အဝဲသ့ၣ်သ့ဝဲပၤကီၢ် ခိၣ်နီၢ်ဒီးသးခိၣ်နီၢ်တဖၣ် လၢကမၤပျံၤမၤဖုးပှၤဒ်သိးပကတူၢ်လိာ်အဝဲသ့ၣ်အစ့န့ၣ်လီၤ. တမ့ၢ်လၢပပျံၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ကလီၤမၢ်ကွံာ်အယိဘၣ်. မုၢ်လၢပပျံၤဘၣ်အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အယိလီၤ. နစ့ထဲ (၅၀,၀၀၀) ကူးအံၤန့ၣ် နကပူၤဟီၣ်ခိၣ်အသီလၢတၢ်လိာ်ဖဲလဲၣ်. ပပျံၤဘၣ်အဝဲသ့ၣ် (ကီမုၢ်မၤအီၤခိပနံာ်) အံၤမုၢ်လၢအစိးကါဝဲမိၢ်စီၣ်ရီၤသနူအယိပဟံအဝဲသ့ၣ်အစ့လီၤ. အနီၢ်နီၢ်ဒုပအဲၣ်ဒီးန့ၢ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ်လီၤ.”

စီၤကဒ- - - (ခါ, ၄၆ နံၣ်), ကဂ- - -သဝီ, နကမိၣ်ကရူၢ်, ထီတထူၣ်ကီၢ်ဆၣ်,

အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအခါ တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တဖၣ်မုၢ်အိၣ်ထီၣ်ဒီးတၢ်အံၤကဘၣ်ဒ်ဘၣ်ထံးသဝီဖိတဖၣ်ဒိၣ်ခိၣ်မုၢ်မုၢ်န့ၣ်လီၤ. ပှၤမၤတၢ်ဖိလၢအမၤတၢ်လၢတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ် တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်စံးဝဲလၢအဝဲသ့ၣ်ကဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိး လၢဟီၣ်ခိၣ်လၢအဟးဂီၤကွံာ်အဂီၢ်ဒီးကဟ့ၣ်စ့ကိးစ့လၢတၢ်သးလိသးကျဲအဂီၢ်လီၤ. ဒ်လဲၣ်ဂ့ၤ, ပအဲၣ်ဒီးလၢ ပဖိပလံၤတဖၣ်ကအိၣ်ဖဲပမိၢ်ပၢ်ဖဲဟီၣ်ခိၣ်အံၤ လၢအအိၣ်ဒီးန့ၣ်ဆၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ်လၢမိၢ်ပၢ်ဖဲဟီၣ်ခိၣ်တၢ်လဲၣ်တစီၤဘၣ်တစီၤန့ၣ်လီၤ. ပတအဲၣ်ဒီးလၢခိၣ်ယၢၤ န့ၣ်ဆၣ်လၢပအိၣ်လၢအပူၤတဖၣ်ကဟးဂီၤဒီးကကဲထီၣ်တၢ်လိာ်ဘၣ်ယိၣ်လၢပဂီၢ်ဘၣ်လီၤ.”

^{၂၄၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #73 “Mergui-Tavoy Situation Update: Ta Naw Th’Ree Township, 2017” KHRG, လၢယုၤလံ ၂၀၁၇နံၣ်.

^{၂၄၇} ကွၢ်ဘၣ် Source #49 “Toungoo Situation Update: Thandaunggyi and Htantabin townships, November 2015 to January 2016” KHRG, လၢယုၤလံ ၂၀၁၆နံၣ်.

တီအူကီာ်ရူာ်/ကညီကီာ်စဲာ်ကလံးစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံာ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါနီၤဝုဘၢာ် ၂၀၁၅ နံာ်)^{၂၄၈}

တၢ်အိာ်သးနီၢ်နီၢ်လၢတၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူာ်ဟီၣ်ခိာ်ကပံာ်န့ၣ် သဝီဖိအါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်တသးအိာ်တူၢ်လိာ်စ့အိာ်လိး လၢခိပနံာ် တဖၣ်ဟ့ၣ်အဲသ့ၣ်န့ၣ်ဘၣ်. မ့ၢ်လၢအဲသ့ၣ်ထံာ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢ ဟီၣ်ခိာ်ကပံာ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်လၢ အဲသ့ၣ် တၢ်လုာ်အိာ်နီၢ်ခိသးသမူအဂီၢ်အယိန့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဒ် KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဖဲ ၂၀၁၇ နံာ်အတီၢ်ပူၤအသိးန့ၣ် သဝီဖိအါဒၣ်အါဂၤလၢကစၢ်ဒိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ဘျဲးဒဲာ်ကီၢ်ရူာ်တဖၣ် တတူၢ်လိာ်စ့အိာ်လိးလၢအၤနဝါစိမိခိပနံာ် (Anawa Soe Moe Company) ဟ့ၣ်အီၤဘၣ်. မ့ၢ်လၢအဲသ့ၣ်ထံာ်ဝဲလၢ စ့အိာ်လိး အံၤတမ့ၢ်တၢ်လၢတၢ်ပွဲၤလၢ အဲသ့ၣ်အဂီၢ်ဘၣ် အယိန့ၣ်လီၤ.

“အၤနဝါစိမိခိပနံာ်ဟ့ၣ်က့ၤစ့အိာ်လိး တနီၤဆူသဝီဖိလၢအဟီၣ်ခိာ်ကပံာ်လၢအလီၤမၤကွၢ်တဖၣ်အဂီၢ် ဘၣ်ဆၣ်စ့အိာ် လိးအံၤ တမ့ၢ်တၢ်လၢအလၢအပွဲၤဘၣ်. သဝီဖိတနီၤနီၤတူၢ်လိာ်စ့အိာ်လိး လၢခိပနံာ်ဟ့ၣ်အီၤခဲလၢာ်, တနီၤနီၤတူၢ်လိာ်ထဲ တတံးဒီး တနီၤနီၤတူၢ်လိာ်ဝဲနီၤတစဲးဘၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်လၢဝဲလၢ တၢ်ကဟ့ၣ်အီၤစ့အိာ်လိး လၢအကါကီၢ်ဒီး အဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိာ်ဒီးအတၢ်တူၢ်တၢ်ဘိလၢအဟးဂီၢ်ကွၢ်တဖၣ် အလုာ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. အါတက့ၢ်သဝီဖိတဖၣ်တတူၢ်လိာ်စ့ အိာ်လိးဘၣ် မ့ၢ်လၢအဲသ့ၣ်အဲဒီးန့ၢ်က့ၤအဟီၣ်ခိာ်ခိာ်န့ၢ်ဒီးစ့အိာ်လိးတက့ၢ်လီၤ. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤ ဟီၣ်ခိာ်ကပံာ်လီၤကျဲ မ့ၢ်ဂံၢ်ခိာ်ထံးလၢ အဲသ့ၣ်တၢ်လုာ်အိာ်နီၢ်ခိသးသမူအဂီၢ်လီၤ.”

ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ဟံးဖျါဘၣ်တၢ်ကွဲးအီၤလၢ KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိ, ကစၢ်ဒိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ဘျဲးဒဲာ်ကီၢ်ရူာ်/တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ခိ (ဒီးန့ၢ်တၢ်ကစီၣ်ဖဲ လါနီၤဝုဘၢာ် ၂၀၁၇ နံာ်) ^{၂၄၉}

တၢ်တြီမၤတၢ်တဖၣ်လၢကဒီးန့ၢ်ဘၣ်စ့အိာ်လိး

အါတက့ၢ်တၢ်ဟံးဖျါလၢ KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ, သဝီဖိတဖၣ်တဒီးန့ၢ်က့ၤစ့အိာ်လိးလၢ အဟီၣ်ခိာ်ကပံာ်ဘၣ် ဟးဂီၢ်ကွၢ်ဝဲ ခိဖျါတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤအယိတဖၣ် လၢခိပနံာ်မ့ၢ်တမ့ၢ်ပဒိၣ်ပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤတဖၣ်အအိာ် ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၅၀} တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢအမ့ၢ်အတီၢ်လၢအပၣ်ယုာ်ဒီး တၢ်တုၤထီၣ်ကျဲၤမ့ၢ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်ခဲလၢာ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၅၁} သဝီဖိတဖၣ်စံးဝဲလၢခိပနံာ်တဖၣ်ဂ့ၢ်လိာ်ဝဲလၢ ကဟ့ၣ်အဲသ့ၣ်စ့အိာ်လိးမ့ၢ်လၢ ခိပနံာ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ပျဲလၢ ပုၤန့ၢ်စိန့ၢ် ကမီၤတဖၣ်အအိာ်လံး.^{၂၅၂} မ့ၢ်တမ့ၢ်အဲသ့ၣ်တဟံးန့ၢ်မူဒါလၢ ခိာ်ယၢန့ၢ်ဆၣ်လၢအဟးဂီၢ်ကွၢ် ခိဖျါမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ် တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်အယိဘၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၅၃} သဝီဖိလၢအတူၢ်ဘၣ် တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးခိဖျါ မ့ၢ်ကျိၤ ဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ် တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်ညိန့ၢ်ယုာ်က့ၤအဟီၣ်ခိာ်လီၤဒ်သိးကထီၣ်တၢ်ဟ့ၣ်စ့အိာ်လိး အတၢ်ရဲာ် တၢ်ကျဲၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်တဒီးန့ၢ်ဘၣ်စ့အိာ်လိး လၢလၢ လီၤလီၤဘၣ်အယိ ဒုးအိာ်ထီၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကမၤဘၣ်လီၤဘၣ်စးက့ၤတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢ အပိာ်ထွဲထီၣ်အခဲခိဖျါတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ် KHRG အလံာ်ဟံးဖျါဒ်အဖိလၢအသိး-

^{၂၄၈} ကွၢ်ဘၣ် Source #44 “Toungoo Interview: Htantabin Township, November 2015” KHRG, လါယူၤ ၂၀၁၇ နံာ်.
^{၂၄၉} ကွၢ်ဘၣ် Source #64 “Mergui-Tavoy Situation Update: K’Ser Doh and Tanintharyi Townships, August to October 2017” KHRG, လါဖျါတြူၤအါရံၤ ၂၀၁၈ နံာ်.
^{၂၅၀} ကွၢ်ဘၣ် Source #56 တက့ၢ်. “Toungoo Situation Update: Thandaunggyi Township, June to August 2016” KHRG, လါမးရှး ၂၀၁၇ နံာ်, Source #15 ဒီး #58 “Doooplaya Interview: Saw A---, October 2016 KHRG, September” KHRG, လါမးပထုဘၢာ် ၂၀၁၇ နံာ်.
^{၂၅၁} ကွၢ်ဘၣ် #55 တက့ၢ်. “Doooplaya Situation Update: Kyonedoe Township, April 2016 to July 2016” KHRG, လါဖျါတြူၤအါရံၤ ၂၀၁၇ နံာ်. #16, #37, #33, #75 တီအူဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ဟံးဖျါ “Thandaunggyi Township & Htantabin Township, January to March 2017” KHRG, လါယူၤအါရံၤ ၂၀၁၇ နံာ် ဒီး 25 တက့ၢ်.
^{၂၅၂} ကွၢ်ဘၣ် #11 ဒီး #66 “Toungoo Situation Update: Thandaunggyi Township, November 2016 to January 2017” KHRG, လါမးပထုဘၢာ် ၂၀၁၇ နံာ်.
^{၂၅၃} ကွၢ်ဘၣ် Source # 2 တက့ၢ်.

“တၢ်အအၢကတၢၢ်တမံၤလၢယန့ၣ်ဟူၣ်ဘၣ်န့ၣ်... အဝဲသ့ၣ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဝဲမ့ၢ်ဂံၢ်ခေ--- လၢအမ့ၢ်မုၢ်ကမဲတၢ်အဟီၣ်ခိၣ်လီၤ (၅၀) အူကၢၢ်ဒီး နီၤဟးထီၣ်ကွၢ်အိၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဂံၢ်တၢ်အံၤလဲၤအအိၣ်ကဒီးဆူတၢ်လီၤအံၣ်အံၣ်ဖိအၤတတီၤဒီး ခိပနံၣ်မၤလီၤပျီၣ်ကွၢ်အဟံၣ်ဒီးမၤအဟးထီၣ်ကွၢ်ကဒီးလီၤ. ခဲအံၤအဟံၣ်တအိၣ်လၢၤဘၣ်, လၢတၢ်န့ၣ်အယိ အဝဲဟဲက့ၤအိၣ်ကဒါက့ၤလၢအတၢ်လီၤ (လၢခိပနံၣ်နီၤဟးထီၣ်ကွၢ်အိၣ်တၢ်တဘျီအလီၤ) ဒီးလၢခံကီၤမ့ၢ်မၤအိၣ်ခိပနံၣ် ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် နီၤဟးထီၣ်ကွၢ်ကဒီးအိၣ်လီၤ. ဝဲန့ၣ်အဝဲဒၣ်ဟီၣ်ဒီးစံးဝဲ “ယဟီၣ်ခိၣ်လီၤအိၣ်ထဲအံၤလီၤ. ဟ့ၣ်ယၤတအူကၢၢ်ထဲ(၅၀,၀၀၀) ကွး နီၤအိၣ်လိးတက့ၢ်. မ့ၢ်တမ့ၢ်နီၤဒီးတၢ်လီၤလၢယကအိၣ်အဂီၢ်တအိၣ်ဘၣ်.” အူခ့ၣ်မိၣ်အူဘၣ်သးထံၣ်အီၤ နီၤသိးကဟ့ၣ်အီၤလၢစ့အိၣ်လိးဘၣ်ဆၣ် အပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်တအိၣ်ဒီးလၢအူခ့ၣ်မိၣ် အူကထံၣ်အီၤဘၣ်. အပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် “နမ့ၢ်လဲၤထံၣ် လိာ်သးဒီးအီၤန့ၣ် တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲကအိၣ်ထီၣ်ဘၣ်ဖုး” လီၤ.

စီၤမ--- (ခွါ), KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိလၢဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီၢ်အူကီၢ်ရၢၣ်/ကညီကီၢ်ဝဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢနီၤဝုၤဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်) ^{၂၅၄}

သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်ဂုၤကျဲးစးထဲးဂံၢ်ထဲးဘါလၢ ကယုစ့အိၣ်လိးဆူခိပနံၣ်လၢအဟံးန့ၣ်ဆူၣ်အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တဖၣ် ဘၣ်ဆၣ်အဝဲသ့ၣ်ကဒီးန့ၣ်ဘၣ်က့ၤစ့အိၣ်လိးအဂီၢ် တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်စ့ၤဒိၣ်မး မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်မၤပျံၤမၤဖုး အီၤမ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်မၤဆါပယုၣ်အီၤအယိန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ် တၢ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိး အနီၣ်ထီၣ်တအိၣ်

သဝီဖိတဖၣ်ဟံၣ်ပျီၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူ KHRG အိၣ် ဒီးစံးဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ်တသ့ၣ်ညါလီၤတၢ်ကျဲးလၢ ကထံၣ်လိာ်ဘၣ်အသးဒီး ခိပနံၣ်အခၢၣ်စးတဖၣ် နီၤသိးကယုထီၣ်စ့အိၣ်လိးအဂီၢ်ဘၣ်လီၤ. စံးဝဲဒၣ်လၢခိပနံၣ်တဖၣ်တအိၣ်ဒီးကျဲးလီၤတၢ်လၢက ဘျီၣ်တၢ်သးတမံၤလၢ သဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်.^{၂၅၅} မ့ၢ်တမ့ၢ်ကျဲးလီၤတၢ်လၢကဘျီၣ်တၢ်သးတမံၤအံၤအိၣ်ခါတအိၣ်ခါန့ၣ် သဝီဖိတဖၣ်တသ့ၣ်ညါဝဲစ့ၢ်ကီးဘၣ်လီၤ. အါန့ၣ်အန့ၣ်, လၢသဝီဖိတဖၣ်အကျါ တၢ်လၢစ့အိၣ်လိးစံးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်မနုၤ လဲၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်တသ့ၣ်ညါနီၣ်ပာ်ဝဲဘၣ်, မ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်မၤနီၣ်ယၢ်အမံၤစရိလၢ တၢ်ကဟ့ၣ်အီၤစ့အိၣ်လိး စ့ၢ်ကီးခါ ဒီးစ့အိၣ်လိးလၢအဝဲသ့ၣ်ကြးဒီးန့ၣ်ဝဲတဖၣ် မ့ၢ်ဆံးအါဆံးအါလဲၣ်န့ၣ်တသ့ၣ်ညါဝဲစ့ၢ်ကီးဘၣ်. ^{၂၅၆}

သဝီဖိတဖၣ်အတၢ်နီၣ်ပာ်ဘၣ်ယးစ့အိၣ်လိးစံးတၢ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်မနုၤလဲၣ်ဒီး စ့အိၣ်လိးအပတီၢ်ဒ်တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်အီၤမ့ၢ်ဆံး အါလဲၣ်န့ၣ် ဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢအဝဲသ့ၣ်တၢ်လဲၤခီဖျိလၢအပူၤကွၢ် မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ် တၢ်တီၢ်ကျဲးတဖၣ် ဒီးသဝီဖိလၢအဂၤတဖၣ်အတၢ်လဲၤခီဖျိအဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၅၇} လၢတၢ်လဲၤခီဖျိတဖၣ်အံၤအဖီခိၣ် သဝီဖိတဖၣ်န့ၣ်ဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်က့ၤစ့အိၣ်လိးလၢ ခိပနံၣ်တဖၣ်အိၣ်တသ့ၤလၢဘၣ် မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ် ထံၣ်ဘၣ်ဝဲလၢသဝီလၢအဂၤတဖၣ်စ့ၢ်ကီး အဟီၣ်ခိၣ်လီၤလၢတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်အီၤ မ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်စုလီၤခိၣ်ခိၣ် လီၤကျဲးလၢဟးဂီၤကွၢ်တဖၣ် ခိပနံၣ်တဟ့ၣ်အီၤစ့အိၣ်လိးဘၣ်အယိန့ၣ်လီၤ.^{၂၅၈}

^{၂၅၄} ကွၢ်ဘၣ် Source# 22 တက့ၢ်.

^{၂၅၅} ကွၢ်ဘၣ် Source # “Sector Wide Impact Assessment of Limestone, Gold and Tin Mining in Myanmar” တက့ၢ်.

^{၂၅၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #60 “Dooطلا Interview: Saw A---, September 2016” KHRG, လိမုၤ ၂၀၁၇ နံၣ်.

^{၂၅၇} ကွၢ်ဘၣ် Source #59 “Dooطلا Interview: Saw A---, September 2016” KHRG, လိယုၤ ၂၀၁၇ နံၣ်. “ဒ်လဲၣ်ဂ့ၢ်, သဝီဖိတနီၤနီၤဟံၣ်ပျီၣ်ထီၣ် အတၢ်ကီၢ်တၢ်ဂီၤလၢအဝဲသ့ၣ်တဒီးန့ၣ်ဘၣ်စ့အိၣ်လိး လၢ တၢ်တုထီၣ်ကျဲးမ့ၢ်အသီတၢ်တီၢ်ကျဲးတဖၣ်အအိၣ်ဘၣ်လီၤ. နီၤတၢ်တု ထီၣ် တုၤ ကျဲး လၢအပူၤကွၢ်တဖၣ်အသီ : သဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ်ညါဝဲ လၢတၢ်တဟ့ၣ်အီၤစ့အိၣ်လိး လၢအဟီၣ် ခိၣ်လီၤလၢအကဟးဂီၤကွၢ်တဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်လၢ အပိာ်ထွဲထီၣ်အံၤတခီမ့ၢ်ဝဲ သဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢအဝဲသ့ၣ်တဒီးန့ၣ်ဘၣ် တၢ်ဘျးတၢ်ဖျိၣ် အါလၢကဲၣ်ဆိးလၢတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲးအဖီခိၣ်ဘၣ်. မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အိၣ်တုၤလဲၤဒီးတၢ်လဲၤခီဖျိလၢအပူၤကွၢ် ဘၣ်ယးဒီးကျဲးလၢအဝဲသ့ၣ်ကဒီးန့ၣ်ဘၣ်က့ၤစ့အိၣ်လိး တအိၣ်ဘၣ်အယိလီၤ”

^{၂၅၈} ကွၢ်ဘၣ် Source #59 တက့ၢ်. “Dooطلا Interview: Saw A---, September 2016” KHRG, လိအီကူး ၂၀၁၇နံၣ်. “သဝီဖိတနီၤနီၤဟံၣ်ပျီၣ်ထီၣ် အဝဲသ့ၣ်ခိၣ်နီၣ်မ့ၢ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိး [လၢသဝီအဂၤ] ဘၣ်ဆၣ်အဝဲသ့ၣ်တဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဝဲဘၣ်. နီၤနီၣ်တခီတၢ်အံၤမ့ၢ်ဒ်တၢ်ကစီၣ်လၢတလီၤတၢ်ဘၣ် မ့ၢ်လၢပတနီၤဟူၣ်ဘၣ် နီၣ်တဘျီလၢတၢ်ကဟ့ၣ်နီၤလီၤစ့အိၣ်လိး ဆူသဝီဖိတဖၣ်အအိၣ်ဘၣ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ်ကဟ့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်အစ့ဒ်တၢ်ဟ့ၣ်က့ၤစ့အိၣ် လိး အဂီၢ်ခါန့ၣ်ပတသ့ၣ်ညါစ့ၢ်ကီးဘၣ်.

တၢ်တူၢ်မူတူၢ်ဒါဒီးတၢ်ရဲရဲပျီတအိၣ်

တၢ်လၢပကြးဟံသုၣ်ဟံသးန့ၣ် ဖဲသဝီဖိတဖၣ်စူးကါဝဲအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် ဒီဖျိတၢ်ကျဲလူဆၢတဲာ်သကိးတၢ်အကျဲမ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်ယုထီၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အကျဲအကျဲလၢအဂ့ၤအဂၤတဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤအခါ ပုၤလၢအပၣ်ယုာ်ပၣ်ဂီၢ်လၢအမၤတၢ်ဆၢတဲာ်သ့တဖၣ် အၢၣ်လီၤအဝဲသ့ၣ်လၢ ကဟ့ၣ်က့ၤစ့အိၣ်လိးတဖၣ်ဘၣ်ဆၣ် ညီန့ၢ်တၢ်တမၤလၢပုၤတၢ်အၢၣ်လီၤတဖၣ်အံၤဘၣ်လီၤ.^{၂၅၉}

ဒီပနံၣ်တဖၣ်ညီန့ၢ်အၢၣ်လီၤဝဲလၢ ကဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးဆူသဝီဖိဒ်သိးကကွဲန့ၢ်လွဲန့ၢ်သဝီဖိတဖၣ်လၢ အသးကလီၤပလိာ်ဒီးတၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၤဒ်သိးအံၤတဖၣ် ဖျါမ့ၢ်ထီၣ်ဒီပနံၣ်လၢအအၢၣ်လီၤသဝီဖိလၢ ကဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးဆူပုၤလၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဒီဖျိအဝဲသ့ၣ်တၢ်န့ၣ်လၢၢ်ထူၣ်ဖဲမိၢ်လု (မင်းလွင်) ကစၢၢ် ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကန့ၢ်ဘၣ်သဝီဖိအတၢ်သးလီၤပလိာ်လၢကမၤဖျါထီၣ်အတၢ်တိာ်ကျဲအဂီၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ကဲထီၣ်သးအဒိတခါန့ၣ်လီၤ.^{၂၆၀} ဒ်သဝီဖိတဂၤတဲဝဲအသိး-

“တချုးလၢသဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ်ညါဆိတၢ်တိာ်ကျဲအတၢ်ကဲဘျုးဒီး တၢ်တကဲဘျုးတဖၣ်အခါ သဝီဖိအါဒ်အါဂၤလၢတအိၣ်ဘျုးဒီးကစၢၢ်အံၤတဖၣ် ဆဲးလီၤစုမုၢ်ကျၢၢ်မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဆိမိၣ်ဝဲလၢတယံာ်ဘၣ်ဒီး အဝဲသ့ၣ်ကဒီးန့ၢ်ဒီလီၤဘၣ်စု (၁,၀၀၀,၀၀၀)ကွးအယိလီၤ. လၢအခိၣ်ထံးန့ၣ်ဖဲဒီပနံၣ်ဟဲမၤတၢ်အိၣ်ဖျိဒီး သဝီဖိတချုးလၢသဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ်ညါဒီးတၢ်နီတမံၤအခါ အဝဲသ့ၣ်တဲဘၣ်သဝီဖိလၢပုၤတဂၤစုာ်စုာ် [လၢဟံၣ်တဖျါစုာ်စုာ်] ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်စု (၁,၀၀၀,၀၀၀)ကွး ဖဲအဝဲသ့ၣ်သးမ့ၢ်လီၤပလိာ်ဒီး တၢ်တိာ်ကျဲန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိအါဒ်အါဂၤ လဲၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖျိဒီး ဆဲးလီၤစုမုၢ်ကျၢၢ်တဖၣ်လီၤ. တၢ်တိာ်ကျဲအံၤအတၢ်ကဲဘျုးကအိၣ်ဒ်လဲၣ်ဒီး တၢ်လၢတကဲဘျုးကမ့ၢ်မနုၤလဲၣ်န့ၣ် ဒီပနံၣ်တတဲဘၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်နီတမံၤဘၣ်. လၢခံကတၢၢ်သဝီဖိအိၣ်လၢကစၢၢ်အံၤအမုၢ်န့ၣ်တကပၤ, ဟံၣ်န့ၣ်ကအိၣ် (၄၀၀) န့ၣ်ယုာ်ယုာ်ဂ့ၢ်လိာ်ဝဲတၢ်တိာ်ကျဲအံၤန့ၣ်လီၤ.”

စီၤခ--- (ခွါ, ၄၂ နံၣ်), ကလ---သဝီ, သထူၣ်ကီၢ်ဆၣ်, နူသထူၣ်ကီၢ်ရဲၣ်/တလၢၤကီၢ်ဝဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါအုၤဖျါ ၂၀၁၆ နံၣ်) ^{၂၆၁}

လၢတၢ်အိၣ်သးဒ်အံၤအဖိခိၣ်, ဖျါမ့ၢ်ထီၣ်ဒီပနံၣ်ဟ့ၣ်ဝဲ စ့အိၣ်လိးအါအါန့ၣ် အတၢ်ဟံပညိၣ်မ့ၢ်ဒ်သိး ကန့ၢ်ဘၣ်သဝီဖိတဖၣ်အတၢ်သးလီၤပလိာ်လၢ တအိၣ်ဒီးတၢ်တဲနံၢ်ဟံၣ်အဝဲသ့ၣ် ဘၣ်ယးတၢ်န့ၣ်လၢၢ်ဖဲမိၢ်လုကစၢၢ်အံၤ ကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢကျဲဒ်လဲၣ်ဒ်လဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်ဘၣ်. အါန့ၢ်အန့ၢ်, ဒီပနံၣ်အံၤပညိၣ်ယာ်ဝဲလၢကမၤန့ၢ်သဝီဖိလၢအအိၣ်ယံၤဒီး ကစၢၢ်အံၤဒီး ပုၤလၢတတူၢ်ဘၣ်တၢ်တိာ်ကျဲအံၤ အတၢ်မၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးတဖၣ်အတၢ်သးလီၤပလိာ်အစုမုၢ် ကျၢၢ်အါအါဒ်သိးကမၤဖျါထီၣ်ဘၣ် တၢ်န့ၣ်လၢၢ်လုအတၢ်တိာ်ကျဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

^{၂၅၉} ပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤဒ်အမုၢ် လီၢ်ကဝီၤခိၣ်န့ၢ်ဒီးခ့ၣ်အဲၣ်ယုာ်ခိၣ်န့ၢ်တဖၣ်တဲဘၣ်သဝီဖိလၢ အဝဲသ့ၣ်တၢ်စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်လီၢ်ကျဲလၢပးဂီၤကွၢ်လၢတၢ်တုကျဲအယိတဖၣ် ခိၣ်ပနံၣ်ကဟ့ၣ်က့ၤအီၤလၢစ့အိၣ်လိး န့ၣ်လီၤ. ဒ်လဲၣ်ဂ့ၤ, သဝီဖိတဖၣ် တၢ်တဟ့ၣ်အီၤစ့အိၣ်လိး ဘၣ်. တၢ်အဒိအတဲာ်ဘၣ်ယး တၢ်တူၢ်မူတူၢ်ဒါတအိၣ်ဘၣ်အဂီၢ်န့ၣ် ကွၢ်ဖဲ “တၢ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိး” အဆၢဖိအပူၤတက့ၢ်.

^{၂၆၀} ကွၢ်ဘၣ် Source #79 တက့ၢ်. “Thaton Interview: Saw Be---, April 2016” KHRG, လါဖုၤတြုၤအါရံၤ ၂၀၁၈ နံၣ်.

^{၂၆၁} ကွၢ်ဘၣ် #79 “Thaton Interview: Saw Be---, April 2016” KHRG, လါဖုၤတြုၤအါရံၤ ၂၀၁၈ နံၣ်.

တၢ်ဂၤတဖၣ် – တၢ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိး

တၢ်ဂၤတဖၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဒီးအိၣ်လိး KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိတဂၤ ဖဲလၢအိၣ် ကူး, ၁၀သီ, ၂၀၁၇န့ၣ်, ဖဲကိၤဘၢခါဒီးသၢမိတီၤသဝီအဘၢၣ်စၢၤ, သၢမိတီၤကရူၢ်, လုၣ်သီဖၢ, ဒိၣ်ဖးခိၣ်ကိၤဆၣ်, တိအူကိၤရှၢ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂၤအံၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲကျဲလၢ ကိၤဘၢခါဒီးသၢမိတီၤသဝီ အဘၢၣ်စၢၤ တၢ်လိာ်ဖဲသဝီဖဲအါဒီးအါ ဂၤအဟီၣ်ခိၣ်ကိၤဆၣ်ဒီး အကျိး ကရၢၢ်တဖၣ်တၢ်သူအိၣ်လိး တၢ်ကတုၤထီၣ်မ့ၣ်အူ တၢ်တဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. သဝီဖိတၢ်ထူၣ်တၢ်ဘိလၢ ဟးဂီၤကွၢ်လၢကရၢၢ်ပူၤတဖၣ် အဝဲသ့ၣ်တဒီးန့ၣ်ဘၣ်စ့အိၣ်လိး နီတဘးဘၣ်. အါန့ၢ်အန့ၣ်, ခါဆူညါသဝီဖိတဖၣ်အိၣ်ဝဲဒီးတၢ်ဘၣ်ယီၣ်ဘၣ်ဘိလၢတၢ်ပိာ်ထွဲအခံမ့တမ့ၢ်တၢ်ဆိတလဲလၢကအိၣ်ထီၣ်ခိၣ်ဖျါတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်အယီၤလီၤ.

(တၢ်ဂၤ- KHRG)

တၢ်ဂၤတဖၣ်အံၤ တၢ်ဒီးအိၣ်လိး လါနီၤဝဲဘၢၣ်, ၂၉သီ, ၂၀၁၅န့ၣ်, တၢ်လိာ်ဖဲကညၢကတးသဝီ ဒီးသမ္မာဒီးကျဲးဒု လၢကြၢၢ်တုၤကိၤဆၣ်, နူပျၢၣ်ယၢၢ်ကိၤရှၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂၤတဖၣ်အံၤ ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲသဝီဖိအရီၤဘၢၣ်ကျိး ဒီးဟီၣ်ခိၣ်လိာ်တဖၣ်ဘၣ်ဟးဂီၤကွၢ်လၢ ခုၤစၢၤဒိပနီၣ်တုၤထီၣ်ကျဲအယီၤလီၤ. ကိၤဆၣ်ပၤဆူတၢ်မူဒါခိၣ်တဂၤ ဝဲဘၣ်သဝီဖိတဖၣ်အံၤ မ့ၢ်လၢသဝီဖိတဖၣ်ယုၣ်ထီၣ်ဝဲလၢတၢ်ကတုၤထီၣ်န့ၢ်အိၣ်ကျဲအယီၤဟီၣ်ခိၣ်လၢအဟးဂီၤကွၢ်လၢ တၢ်တုၤထီၣ်ကျဲအယီၤတဖၣ်အံၤ တလိာ်တၢ်မၤနီၣ်မၤယါအိၣ်ဘၣ် ဒီးသဝီဖိတဖၣ်စ့ၢ်ကိး တဒီးန့ၣ်ဘၣ်စ့အိၣ်လိးနီတဘးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂၤ- KHRG)

တၢ်ဂၤတဖၣ်အံၤ တၢ်ဒီးအိၣ်လိး လါစးပထုဘၢၣ်, ၄သီ, ၂၀၁၆န့ၣ်, ဖဲယီၣ်သၢဖျါၣ်ဝုၢ်, ဝီၤရှၢ်ကိၤဆၣ်, နူပျၢၣ်ယၢၢ်ကိၤရှၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂၤအံၤဟံၣ်ဖျါဝဲ ပုၤလၢ အစံးဆၢတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်တဂၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂၤဘၣ်ယးတၢ်တုၤကျဲအဂ့ၢ်, စိာ်ယုၣ်လံာ်နီၤလီၤ (Pamphlet) လၢအဘၣ်ယးဒီး အူရှၢ်ကျဲမ့ၢ်ဒိၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲစံးဝဲ, “ဒ် ယသ့ၣ်ညါထွဲ အသီးန့ၣ်, ကျဲလိာ်လံာ်အိၣ်တုၤလံာ်တဘိလၢဟီၣ်က ဝီၤအံၤအပူၤဒီးတၢ်တုၤအိၣ်လိး တၢ်လဲၤတၢ်ကတုၤထီၣ်အဂီၢ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ, ကိၤဆၣ်ခိၣ်, (KNLA သုးရှၢ်ခိၣ်) ဒီးဒိပနီၣ်တဖၣ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲကမံးတံာ်တဖု ဒ်သိးကကွၢ်စူၣ်ကယာ်တၢ်တုၤထီၣ်ကျဲ (ကျဲလိာ်လံာ်) မ့ၢ်ဒ်သိးသဝီဖိလၢ အဟီၣ်ခိၣ်လိာ်, ဟံၣ်ယီၤလိာ် ကျဲဒီးကျိးကရၢၢ်လၢ အဟးဂီၤခိၣ်ဖျါတၢ်တုၤကျဲအယီၤတဖၣ်မ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်စ့အိၣ်လိးစ့ၢ်ကိးဓါတဒီးန့ၣ်ဘၣ်ခါန့ၣ်လီၤ. ဒ်လဲၣ်ဂ့ၢ်, တုၤမ့ၢ်တၢ်တုၤကျဲ

(ကျဲလိာ်လံာ်) ဝံၤအလိာ်ခံ သဝီဖိတဖၣ်တဒီးန့ၣ်ဘၣ်စ့အိၣ်လိး နီတဘးဘၣ်. ခဲအံၤတၢ်စးထီၣ်တုၤဝဲကျဲအသိတဘိဒီး သဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ယီၣ်ဝဲလၢ တဒီးန့ၢ်တၢ်နီတမံၤ ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.” (တၢ်ဂၤ- KHRG)

တၢ်ဂီၤတဖၣ်အံၤ တၢ်ဒီးအိၣ်ဖဲ လၢအိးကထိဘၣ် ၂၇သီ ၂၀၁၅န့ၣ်, ဖဲခလ---သဝီ, ဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီၣ်အူကီၢ်ရှၢၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤတဖၣ် အံၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ဠၤစ့ၤဖျါဒီပနၣ်တုၤထီၣ်ဝဲကျဲးစးထီၣ်လၢခလ---သဝီကလံၤဖိး ဒီးတုၤဆူ ခမ---သဝီဒီး ခဟ---န့ၣ်လီၤ. ကရူၢ်လၢအဟံးမူဒါလၢ တၢ်တုၤကျဲးတဘၣ်အံၤမ့ၢ်ဝဲ (ကီၢ်ဆၢဟီၣ်ကဝီၤတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ဂျါဒီး ကလုာ်န့ၣ်တၢ်ဂုၤထီၣ်ပယီၤထီၣ်ဂုၤဝီ - န.တ.လ) (The Ministry of Progress of Border Areas and National Races and Development Affairs) န့ၣ်လီၤ. နီၣ်တၢ်ဟံၣ်လီၤတၢ်တုၤထီၣ်ကျဲးတၢ်တီၢ်ကျဲးအစုမိၢ်ပုၤလၢ ၂၀၁၄-၂၀၁၅ န့ၣ် အဖီခိၣ်အသိး (န.တ.လ) ကဘၣ်တုၤဝဲကျဲး စးထီၣ် လၢဒိၣ်ဖးခိၣ်ဂ့ၢ်ဒီး တုၤဆူ ခမ---သဝီန့ၣ်လီၤ. ဒီပနၣ်ဒီး (န.တ.လ) ထံၣ်လိာ်သးဒီးခွၢ်အဲၣ်ယူၣ်ခိၣ်နီၤလၢတၢ်ဖိလၢပတီၢ်တဖၣ် လၢသုး ကု-၂, (တီၣ်အူ ကီၢ်ရှၢၣ်) ဝံၤတုၤထီၣ်ဝဲကျဲးစးထီၣ်လၢ ခမ---သဝီကလံၤဖိး တုၤဆူခဝ---သဝီန့ၣ်လီၤ. အယီၤတၢ်တုၤထီၣ်ကျဲးအံၤ ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ပျဲးလၢပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါလၢတၢ်ဖိလၢတဖၣ်အအိၣ်ဒီးတဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ပျဲးလၢ ကီၢ်ရှၢၣ်ပတီၢ်ဒီးခွၢ်အဲၣ်ယူၣ်သုးကု-(၂) ဝဲၤလီၢ်ခိၣ်သ့ၣ်အအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ခီၣ်ဖျါလၢတၢ်တုၤထီၣ်ကျဲးအယီၤ သဝီဖိတၢ်သ့ၣ်တၢ်ပျဲးလီၢ်ကျဲးတဖၣ်ဟးဂီၤကွံာ်ဝဲဘၣ်ဆၣ် ပုၤလၢအဟံးတုၤထီၣ်ကျဲးတဖၣ်အံၤတဟံးန့ၣ်မူဒါ နီၣ်တမံၤဘၣ်ဒီး တတဲနီၤပၢၤသဝီဖိလၢတၢ်နီၣ်တမံၤစ့ၢ်ကီးဘၣ်လီၤ. အယီၤဟီၣ် ခိၣ် ကစၢ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်ဟးဂီၤကွံာ်လၢတၢ်တုၤကျဲးအယီၤတဖၣ်တၢ်တဟ့ၣ်အိၣ်ဖုးအိၣ်လိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီပနၣ်ဒီး (န.တ.လ) တဲဘၣ်သဝီဖိတဖၣ် လၢ ခွၢ်အဲၣ်ယူၣ်ဟ့ၣ် အဝဲသ့ၣ်တၢ်ပျဲးလၢကတုၤထီၣ်ကျဲးအံၤန့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

တၢ်ဂီၤတဘျဉ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဒီးအိၤလၢ KHRG ပှၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိဖဲ
လၢအိၤကထိၣ် ဘၢၣ်, ၁၄သီ, ၂၀၁၅န့ၣ်, ၁၈---သဝီ, ဒိၣ်ဖးခိၣ်
ကီၢ်ဆၣ်, တီၢ်အူကီၢ်ၵျၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒိပ်နံၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤအါထီၣ်
လၢဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ် ဒီးမၤတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤကျွၢ်ကျွၢ်
န့ၣ်လီၤ. နီၤလဲၣ်ဂ့ၤ, သဝီဖိတဖၣ်တသ့ၣ်ညါထွဲတၢ်ဂ့ၤ တၢ်ကျဲၤနီၣ်တမံၤ
ဘၣ် ဒီၣ်ဖျါလၢဒိပ်နံၣ်တဖၣ်တဒးသ့ၣ်ညါဆိ လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိလၢ
တၢ်နီၣ်တမံၤဘၣ်အယီၤလီၤ. ဝဲးဖိကဟၣ်ဒ်အမ့ၢ်သီလုၣ်တုၤကျဲၤ
(bulldozer) တဖၣ် ဘၣ်တၢ်ဆုၤထီၣ်အိၤဆူဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ
ဒ်တၢ်ဂီၤ ဟံၣ်ဖျါဝဲၣ်ရဲၣ်ရဲၣ်လၢထးအသးလီၤ. သဝီဖိတနီၤနီၤတူၢ်လိာ်ဝဲ
တၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤ ဒီးတနီၤနီၤ တတူၢ်လိာ်ဝဲဘၣ်.
သဝီဖိတနီၤလၢ တတူၢ်လိာ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤန့ၣ်မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်
ယီၣ်ဝဲလၢခါဆူညါ ဒိပ်နံၣ်တဖၣ် ကမၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤနီၣ်စိနီၣ်က
မီၤလၢထံၣ်ကီၢ်အဂၤ တဖၣ်ဒီး ကထးထီၣ်နဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၤလၢ

သဝီဖီအဟိန်ကဝီၤ ပူၤအယံန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တုၤထီၣ်ကျဲၣ်တၢ်ဆၣ် တဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိး ဆူသဝီဖီလၢအတၢ်
လီၢ်တၢ်ကျဲၤဟးၤဂီၢ်ကွၢ်တဖၣ်ဘၣ်လီၤ. သဝီဖီတဖၣ်ပလၢၢ်ဘၣ်ဝဲလၢတၢ်တီၢ်ကျဲၤ အံၤကဟ့ၣ်စ့တၢ်ကဲဘျုးစ့ၤန့ၣ်ဒီးတၢ်တကဲဘျုးဆူပှၤ
တဝၢအပူၤန့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၢ်- KHRG)

တၢ်ဂၤတဖၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဒီးအီၤဖဲ လၢအီးကထိဘၣ်, ၁၉၁၁, ၂၀၁၆န့ၣ်, ဖဲဒေ---ကရူၢ်, တီၢ်ရှၢၣ်ကီၢ်ဆၣ်, နူပုၣ်ယၢၢ်ကီၢ်ရှၢၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂၤတဖၣ်အံၤဟံၣ်ထီၣ်ဖျါဝဲ လုလၢတၢ်ထုးထီၣ်ဆါလၢတဖၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်မၤအီၤလၢကရူၢ်ခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကရူၢ်ခိၣ်န့ၣ်တဖၣ် အံၤအစံးဝဲဒၣ် အဝဲသ့ၣ်တဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိး မ့တမ့ၢ်ဟံးမုၢ်ဒါလၢတၢ် ဟးဂူၢ်ဟးဂီၤ [သဝီဖိအရီၤဘၣ်ကျိး] တဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်. စီၤဂက---ဒီး နီၤဂခ--- အရီၤဘၣ်ကျိးဒီးအစံၣ်လီၤတဖၣ် အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးဖဲလုကစၢ်အံၤအကပၤ န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ, ဖဲလၢအီးကထိဘၣ်, ၂၄ သီ, ၂၀၁၆န့ၣ်န့ၣ် KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိထၢဖိၣ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤဖဲအထံၣ်လိာ်သးဒီးတီၢ်ရှၢၣ်ကီၢ် ဆၣ်ခိၣ်တံၤဒါမိၤရွၢၤဒီးဟံၣ် ခိၣ်ကစၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအထုးထီၣ်မၤဝဲလၢတဖၣ်ပၣ်ယုၣ်ဒီးကရူၢ်ခိၣ်လၢအမ့ၢ် ကွီၤလၢၣ်မိ, စီၤအပျဲဒီးစီၤအီၤကီၢ်လၢၣ်တဖၣ်န့ၣ် လီၤ. (တၢ်ဂၤ- KHRG)

တၢ်ဂၤတဖၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဒီးအီၤဖဲလၢစးပထုဘၣ်, ၁၀သီ, ၂၀၁၇န့ၣ်, ဖဲဒေဝဲခံဟံၣ်ကဝီၤ, လၢခိၣ်စိကီၢ်ဆၣ်, ဘျဲဒေဝဲကီၢ်ရှၢၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂၤတဖၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သီထူၣ်ကျိးလၢအဘၣ်တၢ်မၤအီၤဒီးပၤအီၤလၢပဒိၣ်ပၤခိၣ်န့ၣ်လၢအမ့ၢ် အူဝဲ (ဦးပိုင်) ခိၣ်န့ၣ်စးထီၣ်လၢ ၁၉၉၈ န့ၣ်လံၤလံၤဖဲဒေဝဲခံဟံၣ်ကဝီၤန့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ပယီၤသုးမိၤစိရီၤလီၤလံၤ န့ၣ်အဖိမုၢ်လၢအမ့ၢ် မၤန့ၣ်ဒေဝဲမၤသကိးတၢ်ဒီးပဒိၣ်ခိၣ်န့ၣ်အဂၤ တဖၣ်ဒီးဂုၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်သဝီဖိဟံၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လီၤကျဲတဖၣ်လီၤ. သဝီဖိဟံၣ်ခိၣ်လီၤလၢအဖးလံၤဖးထီၣ်တဖၣ် တၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်အီၤဘၣ်ဆၣ် တၢ်တဟ့ၣ်ဟံၣ်ခိၣ်ကစၢ်တဖၣ်လၢ စ့အိၣ်လိးနီတဘးဘၣ်လီၤ. သဝီဖိလၢတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်အိၣ်လၢ ဂဂ---သဝီ, ဂယ---သဝီ, ဂင---သဝီဒီး သဝီဖိလၢအဂၤအဂၤတဖၣ်တူၢ်ဘၣ်တၢ်တမံၤယီၤလီၤ. တၢ်တူၢ်ထီၣ်ဝဲတၢ်ထုးထီၣ်သီဖိကဟၣ်တၢ်မၤလီၤတဖျါဒီး တၢ်ယုၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်ဖဲ တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျါဟံၣ်ကဝီၤအံၤအပူၤလီၤ. ခိၣ်န့ၣ်လၢအမံၤမ့ၢ်ဝဲ “ကီၢ်ပယီၤအူဝဲထီၣ်သီမုၢ်ကျိၤဝဲကွၢ် ဖဲဖိကဟၣ်တၢ်မၤလီၤခိၣ်န့ၣ် (Myanmar Economy U Paing Limited Palm Oil Factory) န့ၣ် ဘၣ်တၢ်ကွဲးလီၤအီၤလၢ တၢ်မၤလီၤအဂီၢ်ပၤန့ၣ်လီၤလၢ ပယီၤကျိၣ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂၤ- KHRG)

၅. ပှၤတဝၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတၢ်မၤလၢနူသဝီပတီၢ်

တၢ်ထီၣ်တၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သး ဒီးတၢ်ခိၣ်ထံၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်

တၢ်ကတိၤလၢညါ

ဖဲ ၂၀၁၅ နံၣ် ဒီး ၂၀၁၈ နံၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်, သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ အတၢ်န့ၣ်လီၤသးအါထီၣ်ဝဲလၢ တၢ်ကရၢကရိထီၣ်သးဒီး တၢ်ဟ်ဖျါမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ထီၣ်တၢ်ဒီး တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးအပူၤန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိသ့ၣ် တဖၣ်သ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ဒ်သိးကဟ်ဖျါထီၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်တသးလီၤပလိာ် မ့တမ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်တမံသးတမ့ၢ် ဘၣ်သးတၢ်မၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တၢ်ကျဲၤလၢ အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်ကွဲးလံာ်တၢ်ဟ်ဖျါ တဘျုးအံၤဒီတကတီၢ်အပူၤန့ၣ် သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ရဲၣ်ကျဲၤမၤဝဲ တၢ်ထုကဖၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအမူးတဖၣ်ဒီး ဟ်ဖျါထီၣ် တၢ်ဘၣ်သးလၢကဒီသဒၢက့ၤအဟီၣ်ခိၣ် ဒ်သိးတၢ်သ့တဟံးန့ၣ်ဆူၣ်အတၢ်တဂ့ၤ, ဒီးတၢ်စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်တဖၣ် သုတဘၣ်ဒီဟးဂီၤတဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ဆိကမိၣ်ထံၣ်စိလၢ အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အံၤအိၣ်လၢတၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ် အပူၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်ဟံးဆူၣ်ကွၢ်အဟီၣ်ခိၣ်အခါန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ဂၢၤယာ်က့ၤအဟီၣ်ခိၣ်, ထီထီၣ်ဟ်လီၤတၢ်စုနီၣ်, သ့ၣ်ထီၣ် တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်တဖၣ်ဒီး မၤတၢ်တြီယာ်ကျဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ သ့ၣ်တဖၣ်အဖိခိၣ်သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် အတၢ်ပညိၣ်မ့ၢ်ဒ်သိးခိပနံၣ်အပှၤခါၣ်စး မ့တမ့ၢ်ပဒိၣ်ပှၤန့ၣ်စိန့ၣ်ကမိၤသ့ၣ်တဖၣ်ကသးအိၣ်ဒီကန့ၣ်ဒီး သ့ၣ်ညါဟ်ပနီၣ် အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဘၣ်ကိာ်ဘၣ်ဂီၤဒီး ယဲၣ်လီၤဘျါဘၣ်က့ၤအီၤန့ၣ်လီၤ. KHRG ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ဝဲလၢ ဖဲတယံာ်ဘၣ် အတီၢ်ပူၤ, သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်သးနူအါထီၣ်လၢတၢ်န့ၣ်လီၤ မၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ထီၣ်တၢ်ဖျါထီၣ်သးအပူၤ ဘၣ်ဆၢ အဝဲသ့ၣ်ကသူအတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဘၣ်လၢ ကတြီဆၢဒီသဒၢအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် လၢပှၤမၤတၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ် သုတဟံးန့ၣ်ဆူၣ်အဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ် သဝီဖိတဖၣ် နၢဝဲဒၣ်လၢတၢ်ကိတၢ်ခဲအိၣ်ဝဲဒၣ်အါမးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၤအကါဒီၣ်လၢတၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါအီၤတဖၣ်

၁. ဖဲတၢ်ကွဲးလံာ်တၢ်ဟ်ဖျါတဘျုးအံၤ ဒီတကတီၢ်အပူၤန့ၣ် သဝီဖိလၢအအိၣ်လၢကိာ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတဖၣ် အတၢ်သးနူအါထီၣ်လၢ တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤကရၢကရိထီၣ်သးဒီး န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢ တၢ်ထီၣ်တၢ်ဖျါထီၣ်သးအကလုာ် ကလုာ်န့ၣ်လီၤ.
၂. သဝီဖိလၢအအိၣ်လၢကိာ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတဖၣ် ညီန့ၣ်ထီၣ်တၢ်မၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ် တၢ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်လၢ အဒူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဟံးဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်မနုၤအယိလဲၣ်န့ၣ် တၢ်ဟံးဆူၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အံၤ မၤဘၣ်ဒီအဝဲသ့ၣ်တၢ်လုာ်အိၣ်နီၣ်ခိသးအမူလၢယုာ်ကၢဒီး ကမၤအိၣ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢ မိာ်ပာ်ဖုဟ့ၣ်သါအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ် ကိခဲဝဲအယိန့ၣ်လီၤ.
၃. ဒ် KHRG တၢ်ကစီၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲအသိး, သဝီဖိတဖၣ် ဒ်သိးပဒိၣ်ပှၤန့ၣ်စိန့ၣ်ကမိၤဒီး နီၣ်တဂၤပၤခိပနံၣ်တဖၣ် သုတလဲၤကဟ်ကွၢ်အဝဲသ့ၣ်တဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်, သ့ၣ်ကျဲၤအမ့ၢ် ဆၢထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်တၢ်တဖၣ်, ထံၣ်လိာ်တၢ် ပိာ်တဲသကိးတၢ်ဒီး မၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂ့ၤတၢ်ကျိၤအကျဲတဖၣ် တၢ်လီၤတံာ်လီၤမံတအိၣ်လီၤတံာ်လီၤဆဲးဘၣ်အယိ အဝဲသ့ၣ်မၤအါထီၣ်တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ် တၢ်ဘၣ်သးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤန့ၣ်လီၤ.
၄. KHRG ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ဝဲလၢ ဖဲသဝီဖိတဖၣ် ဖဲအဝဲသ့ၣ်ရဲၣ်ကျဲၤကရၢကရိတၢ်ဒီး န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်ဖဲ တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးအပူၤအဆၢကတီၢ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဘၣ်တၢ်တၢ်ဒီး အဝဲသ့ၣ်ဒ်အမ့ၢ်ကဘၣ် မၤန့ၣ်လံာ်တၢ်ပျဲလၢပဒိၣ်ပှၤန့ၣ်စိန့ၣ်ကမိၤသ့ၣ်တဖၣ်အအိၣ်လၢ ကမၤတၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အါန့ၣ်အန့ၣ်, သဝီဖိတဖၣ်အတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပာ်ဒီး တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်စ့ၤဝဲလၢ ကထီၣ်တၢ်မၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ် တၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ် ဒ်သိးကဒီသဒၢက့ၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထုကဖၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအမူးတဖၣ်

နီၣ်တၢ်ဒီး တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘၢကရူၤလၢအအိၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးသ့ၣ်တဖၣ် မၤဝဲတၢ်စုၤတၢ်န့ၣ်လီၤဆီၤ ဒ်အမ့ၢ်, ပုၤဘၢသီခါ, ပုၤခရံၣ်ဖိ, ပုၤမူၤစလုၤဖိဒီးပုၤဘၢမိၤလုၢ်ပၢ်လၢသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်ထုကဖၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအမူး ဒ်အမ့ၢ် ကျဲတဘီၤတၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၆၂} KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ကစီၣ် ၆ ဘၣ်ဘၣ်ယးသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဟံၣ်ဖိၣ်ထီၣ် အသးဒီး ဘူၣ်သကိးဘၢသကိးတၢ်ဒ်သိး ဟီၣ်ခိၣ်လၢမိၤပၢ်ဖဲဖုဟ့ၣ်သၢအီၤသ့ၣ်တဖၣ် ကမၤအီၣ်ဘၣ်ဝဲဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်ဘၣ်^{၂၆၃} မ့တမ့ၢ်ကဒီးသဒၢအဟီၣ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ဒ်သိးတၢ်မၤပျံၤမၤဟးဂီၤအီၤလၢ တၢ်မၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီ တၢ်တိၢ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်သုတအိၣ်တဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထုကဖၣ်ရဲၣ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်ပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ်ဒီး တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အကွၢ်အဂီၤလီၤဆီတခါလၢ သဝီဖိလၢ ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတဖၣ်သ့ၣ် ဒ်သိးကဒီးသဒၢအပုၤတဝၢဒီးန့ၣ်ဆၢတၢ်အိၣ်ယၢၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်ထံၣ် လိာ်သံကွၢ်သံဒီးဒီး ပုၤမူၤစလုၤသဝီဖိတဂၤလၢအအိၣ်လၢ န့ၣ်သထူၣ်ကီၢ်ရၢၣ်အပူၤအခါအဝဲဟံၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အတၢ်ထံၣ်ဘၣ် ယး တၢ်ထုကဖၣ်အမူးဒ်လၢလၢအသိး-

“ယနၢ်ဟူအဝဲသ့ၣ် [---သဝီဒီးသဝီအဂၤသ့ၣ်တဖၣ်] ကမၤဝဲလုၢ်လၢထူသန့တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘၢတၢ်ထုကဖၣ်အမူး ဖဲကစၢ်ဒီခိၣ် ဖဲ ၂၉သီ [တလၢညါအံၤ] လီၤ. တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဖီခိၣ် နတၢ်ဆိကမိၣ်အိၣ်ဒ်လဲၣ်.

ယအိၣ်ဖျါဖဲအံၤ, ယကဲပုၤသဝီဖိဖဲအံၤလီၤ. အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်မၤဝဲ [လုၢ်လၢထူသန့တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘၢအမူး] တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤဒီး, ပဝဲသ့ၣ်တဖၣ်စုၤကိးပတၢ်ဟံၣ်သးအိၣ်တဖျါပီၤလီၤ. အဝဲသ့ၣ်မ့တအဲၣ်ဒီးမၤဝဲဘၣ်ဒု, ပတအဲၣ်ဒီးမၤစုၤကိးဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်မ့ဆိကမိၣ်ဝဲလၢအဂ့ၤဒီး ပဆိကမိၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၤလီၤ. ခီဖျါလၢပအိၣ်လၢသဝီပူၤဒ်သိးသိးဒီးပအိၣ်သကိးထံ ဒ်သိးသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဝဲအံၤမ့ၢ်ပတၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လီၤ.

ပုၤမ့ၢ်ကွၢ်မုၢ်နၤလၢနကလဲၤလၢလုၢ်လၢထူသန့တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘၢအမူး လၢတၢ်ကမၤအီၤလၢကစၢ်ဒီခိၣ်န့ၣ် မ့ၢ်နကလဲၤစုၤခါ.

ပသဝီယိပကလဲၤဝဲသ့ၣ်. ပုၤမ့ၢ်ကွၢ်မုၢ်ပုၤန့ၣ်ပကလဲၤသပုၢ်ကတၢ်လီၤ.”

အူခမ--- (ခါ, ၅၈ နံၣ်), ခယ---သဝီ, ပန့ၢ်ကျိၤကရူၤ, သထူၣ်ကီၢ်ဆၢ, န့ၣ်သထူၣ်ကီၢ်ရၢၣ်/တလၢၤကီၢ်စဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်သံကွၢ်သံဒီးအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒီးန့ၢ်အီၤဝဲ လၢမ့ၢ် ၂၀၁၆ နံၣ်)^{၂၆၄}

KHRG ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ဝဲလၢ အါဒ်တၢ်တက့ၢ်သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ညီန့ၢ်မၤဝဲတၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘၢအမူးဖဲ အဝဲသ့ၣ်ထံၣ်သ့ၣ် ညါဘၣ်ဝဲလၢ အဟီၣ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်လၢတၢ်လီၤပျံၤလီၤဖုးတၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်အလီၤ ခီဖျါတၢ်မၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အအိၣ် အမ့ၢ် ဒ်အမ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ် ဒီးတၢ်တုၤထံတမၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်တၢ်ဟံၣ်ဖိၣ်ထီၣ်ဝဲလၢ တၢ်ရဲၣ် လၢထူၣ်လၢပုၤအါဂၤပဟီၣ်ခိၣ်လီၤ - တၢ်မၤလိတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ယးဒီးခီခိၣ်လုကစၢ်, တၢ်ထုကဖၣ်အမူးသ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ် တၢ်မၤအီၤဝဲတၢ်ဂ့ၢ်မ့ၢ်အိၣ်ထီၣ်လၢကစၢ်မ့တမ့ၢ် ထံကျိထံကွၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်တၢ်မၤဘၣ်ဒီးဟးဂ့ၢ်ဟးဂီၤအီၤလၢ မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီတၢ်တိၢ်ကျဲၤ, မ့ၢ်လၢလီၤကဝီၤပုၤတဝၢဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဟံၣ်ပနီၣ်ဝဲတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဒ်အ မ့ၢ်တၢ်အရူၤဒ်ခိၣ်မးလၢသ့ၣ်ဂ့ၢ်သးကျိၤတကပၤန့ၣ်လီၤ.

^{၂၆၂} “2,000 Karens gather on the Salween to call for a halt to dam plans” KESAN, လိမးရှး ၁၅သီ, ၂၀၁၃ နံၣ်.

^{၂၆၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #54 တက့ၢ်. “Dooplaya Situation Update: Kyonedoe Township, September 2015 to December 2015” KHRG, လၢယန့ၤအါရံၤ ၂၀၁၇ နံၣ်. “Atayan လုတဖျါအံၤ ဘျးစဲလိာ်အသးဒီးပုၤလၢအအိၣ်လၢ မယါကိသဝီ, ဖယါကိသဝီ, လွၢ်စ့ၤကိသဝီ ဒီးကွၢ်ကွၢ်သဝီသ့ၣ်တဖၣ် ခီဖျါလၢအဝဲသ့ၣ်လုၢ်အိၣ်အနီၢ်ခိၣ်သးသမူလၢ တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်, တၢ်ဖဲအိၣ်ခူး ဒီးတၢ်မၤအိၣ်စံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ အဝဲသ့ၣ်တဖၣ် ဟံၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အသးဒီး လဲၤဘူၣ်တၢ်ဘၢတၢ် ဒီးယုထုကဖၣ်ဖဲ Atayan လုခိၣ် ဒ်သိးကမံးအိၣ်မၤအိၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၤဂ့ၤ ဒီးကမၤလၢကဝီၤ လုၢ်လၢထူသန့ တၢ်ဆဲးတၢ်လၢတနံၣ်တဘျီ ဒ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ.”

^{၂၆၄} ကွၢ်ဘၣ် Source #52 “Thaton Interview: U A---, 2016” KHRG, လၢဒ်စ့ဘၢ, ၂၀၁၆ နံၣ်.

အဒိ, ဖဲ ၂၀၁၄ နံၣ် အဆာ်ကတီၢ် ယၢ်တနၢ်ဖဲကီၢ်မ့ၣ်ကွီၤ တၢ်န့ၣ်လၢၢ်လုၤခိပနံၣ် (Yadanar Sai Kaung Myat Kyaw Mining Company) ဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ခွဲးအိၤလၢ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဒီးခွဲးအိၣ်ယုၣ်လီၤခါၣ်သးကမံးတံၢ် လၢကမၤတၢ်န့ၣ်လၢၢ်ထီၣ် ဖဲကစၢ်လၢအအိၣ်ဘူးဒီး ဂစ--- ဒီး ဂဆ---, ဂရှ---, ဂည---, ဒီး ဂတ---သဝီ သ့ၣ်တဖၣ် လၢလၢၢ်ဒိၣ်ဝုၢ်ဟီၣ်ကဝီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢတနံၣ်ယီၤတီၢ်ပူၤ ခိပနံၣ်စးထီၣ်မၤကွၢ်ကစၢ်လၢတၢ်န့ၣ်လၢၢ်အဂီၢ်, ဒီးစးထီၣ် သ့ၣ်ထီၣ်ကလၢကမ့ၣ် (ဘီလပ်မြေ) စးဖိကဟ့ၣ်, ဒီးစးထီၣ်တုၤထီၣ်စ့ၢ်ကိး ကျဲသ့ၣ်တဖၣ်လၢကလဲၤဆူ တၢ်တီၢ်ကျဲၤ လီၤကဝီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ခိၣ်ဆၢကွၢ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်အံၤအဂီၢ် သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် မၤဝဲတၢ်ဘျီတၢ်ဘါတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ အမူး ဖဲလၢယုၤ ၅သီ ၂၀၁၅ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်အဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်ဘျီတၢ်ဘါတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤမူးအသိး အဝဲသ့ၣ်ကွဲးလီၤအမံၤ သ့ၣ်တဖၣ်လၢလၢၢ်လီၤဒီး ဟံၣ်ဖိၣ်ဝဲတပူၤယီၤခဲလၢန့ၣ်လီၤ. ပုၤခရံၣ်ဖိဒီးပုၤမိၢ်လုၤပာ်လၢသ့ၣ်တဖၣ် ဟံၣ်ဖိၣ်ထီၣ်လိာ်အသး လၢ တၢ်ဘျီတၢ်ဘါတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအမူးဒီးယုၤဘါထုကဖၣ်ဝဲဒ်သိး ပုၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံၢ်ဒီး သဝီသ့ၣ် တဖၣ်သုတဟးဂီၤလီၤမၤတဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အါန့ၣ်အန့ၣ်, ခိဖျိလၢခိပနံၣ်သ့ၣ်တဖၣ် တမၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်တဲသကိး ဒီးသဝီဖိ ဘၣ်ဃးတၢ်န့ၣ်လၢၢ်အကျိၤအကျဲဘၣ်အယီၤ လီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကရၢကရိထီၣ်အသးဒီး ဒူးအိၣ် ထီၣ်ဝဲကမံးတံၢ်တဖု လၢအနီၣ်ဂံၢ်အိၣ် ၃၀၀၂ ဒ်သိးကဟံၣ်ဖျါထီၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီ လၢအိၣ်ဒီးအိၣ်သ့ၣ် တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကမံးတံၢ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအိၤလၢ ပိကူဖိဒုရှၢၣ် (Paung Ku Foundation) ဒီးကညီတၢ်ရဲၣ် သဲကတီၢ်ခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၢၣ်ကရူာ် (KESAN) ဒီးတၢ်ကွၢ်ထွဲကဟုကယာ်ထံကျိထံကွၢ်ကရၢ (Karen River Watch) ဒီးဟီၣ် ခိၣ်အိၣ်လၢပစုပူၤကရၢ (Land in Our Hands) သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဘျီတၢ်ဘါတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအမူးအံၤ ကဲထီၣ်ဝဲတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဘၣ်ရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တခါလၢ သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်သ့ၣ် လၢကဒိသးကွၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘျီတၢ်ဘါတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဘၣ်အကွၢ် အဂီၢ်လီၤဆီတခါ - ခိဖျိလၢတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ တမ့ၢ်တၢ်ခိၣ်ထံၣ်လိာ်ဘၣ်, မ့ၢ်တၢ်လၢအအိၣ်ဟဲခိဖျိ လီၤကဝီၤ သဝီဖိသ့ၣ် တဖၣ်အလုၤလၢ လၢအမၤညီၣ်န့ၣ်တုၤဝဲ ဒီးမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးလုၤလၢထူသန့တၢ်ဟံၣ်ဂၢ်ဟံၣ်ကျဲၤတခါလၢ ဘျးစးဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၢ်, ဒီးတမ့ၢ်တၢ်ယုၤထီၣ်တခါလၢ အဘျးစးလိာ်သးဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ်အတၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်ဒ်အမ့ၢ် (FPIC) ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထုကဖၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအစၢတဖၣ်

တၢ်ထုကဖၣ်အမူးသ့ၣ်တဖၣ်လၢတၢ်မၤအိၤန့ၣ် လီၤကလိာ်အသးဒီးတၢ်ထီၣ်ဒါအကွၢ်အဂီၢ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢဘၣ်တၢ် သ့ၣ်အိၤလၢသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ဖဲအဝဲသ့ၣ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးဒီး သ့ၣ်ညါဝဲတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်ဆၢၣ် တသ့ၣ်ညါဝဲလၢကဘၣ်ထံၣ်လိာ်ဒီး ပုၤလၢမၤတၢ်ဆၢတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ယုၤထၢမၤဝဲတၢ် ထုကဖၣ်အမူး ဒ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးအကွၢ်အဂီၢ်အဂၤတခါလၢကခိၣ်ဆၢကွၢ်တၢ်န့ၣ် မ့ၢ်လၢတၢ်ထုကဖၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ အမူးအံၤ တၢ်ခိၣ်ထံၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၢ်စ့ၢ်ဝဲအယီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ထုကဖၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအမူးန့ၣ်မ့ၢ် တၢ်တခါလၢအတပၣ် ယုၤလၢတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးတၢ်သိၣ်တၢ်သီအပူၤဘၣ် မ့ၢ်တမ့ၢ် တၢ်အိၣ်ဖိၣ်ရိဖိၣ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးအကွၢ်အဂီၢ် တခါဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထုကဖၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်ကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်ဝဲသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဟံၣ်ဖိၣ်ဝဲတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဘၣ် တခါအံၤဒီးတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်အဂၤတဖၣ်, လီၤဆီဒ်တၢ် ဖဲအဝဲသ့ၣ်ယုၤထီၣ်တၢ် မၤစၢၤလၢခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၢၣ် ပုၤတဲန့ၢ်ခဲးတၢ်ကရူာ်သ့ၣ်တဖၣ် ဒီးလီၤကဝီၤပုၤတဝါတၢ်ကရၢကရိသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဒါတဖၣ်

KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ကစီၣ် ၂၉ ဘၣ်လၢအဟံၣ်ဖျါထီၣ် သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ရဲၣ်ကျဲၤကရၢကရိဝဲ တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဒါခိပနံၣ် သ့ၣ်တဖၣ်ဒ်သိးကဟံၣ်ဖျါထီၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်တသးလီၤပလိာ်ယုၤဒီး တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ် န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိမၤဝဲတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဒါတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးဝဲလၢခိပနံၣ်တဖၣ်ကဟ့ၣ် ကွၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံၢ်, ကမၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တဲသကိးတၢ်လၢအဖိးမံးဒီးဖျိဖျါဖျါ, ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးသ့ၣ်တဖၣ်လၢတၢ်

ဟးဂၤဟးဂၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. KHRG ယုၤထံၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢ တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲတၢ်သ့ တၢ်ဘၣ်ရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်လၢအဂၤတဖၣ် တကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်ဘၣ်အခါန့ၣ်လီၤ.

ဒ်တၢ်ဂၤတၢ်ကျဲၤလၢတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အိၣ်လၢ တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်ဂၤဆူကွီၢ် - ကိမ္မၤမၤအိၣ်ခိၣ်အတၢ် ဂၤအပူၤအသိး, သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အသးဒ်သိးကယုၤထီၣ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လၢ (KMAC) ဟံးဆူၣ်န့ၣ် အိၣ်ဖဲတီၢ်အကီၢ်ရၢၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒ်သဝီဖိတဂၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂၤတဖၣ်အသိး-

“ဒ်ပနံၣ်လိၣ်ကွီၢ်အဝဲသ့ၣ်ဒ်တၢ်မၤပျံၤမၤဖုးတခါအသိး ဒ်ဖျါလၢဒ်ပနံၣ်အဲၣ်ဒီးဝဲလၢသဝီဖိအဂၤသ့ၣ်တဖၣ်ကထံၣ် ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဒီးပျံၤအဝဲသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤကဲထီၣ်အသးအဘျီတဖၣ်အဘျီဖဲ ၂၀၁၅ နံၣ် အခါ သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်စးထီၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ်ထံၣ်လိၣ်ခိၣ်ဆၢဒီးဒ်ပနံၣ်ထဲတဂၤမိၤန့ၣ် တမ့ၢ်တၢ်တခါလၢ တုၤလီၤတီၤလီၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဂၤကျဲးစးကရၢကရီၤ ထီၣ်သဝီ ၅ ဖျါၣ် မ့တမ့ၢ် ၆ ဖျါၣ် လၢအအိၣ်ဘူးလိၣ်သးသ့ၣ်တဖၣ်လၢအဟံၣ်ယုၤ ကယ---, ကခ---, ကဂ---, ကထ---, ကစ---သဝီသ့ၣ် တဖၣ် ဒီးခိၣ်ဆၢထီၣ်ဒါဝဲ (KMAC) န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သး (၃) ဘျီ န့ၣ်လီၤ. အဆိကတၢ်တဘျီ အဝဲသ့ၣ်မၤဝဲဖဲအဟီၣ်ခိၣ်အိၣ်လီၤ ဒီးလၢအဝဲသ့ၣ်တၢ်ကိးသတြီပနီၣ်အလိၤကွဲးလီၤဝဲလၢ “ပတသးလီ (KMAC) ဘၣ်” ဒီး “ဟ့ၣ်ကဒါက့ၤပဟီၣ်ခိၣ်” န့ၣ်လီၤ. ဖဲအဝဲသ့ၣ်ဟးဟံၣ်ဖျါထီၣ်အသးလၢအဟီၣ်ခိၣ်လီၤအခါအဝဲသ့ၣ်ကိး သတြီထီၣ်ဖးဒ် ဒ်သိးကဒီးဘၣ်က့ၤအဟီၣ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးခံၣ်ဘျီတဘျီ မၤဝဲလၢတၢ်လီၤတတီၤ ယီၤဒီးမၤဝဲအက့ၢ်အဂီၢ်ဒ်သိးသိးန့ၣ်လီၤ. လၢခံကတၢ်တဘျီအဝဲသ့ၣ် ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးလၢ (KMAC) အိၣ်ဆိလီၤသးတၢ်လီၤ လၢတီၢ်အူၣ် ဒ်သိးကယုၤထီၣ်က့ၤအဟီၣ်ခိၣ်ဒီးတၢ်ကဟ့ၣ်က့ၤအဟီၣ်ခိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

စီၤမ--- (ခွါ), KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိလၢ ဒီၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၢ, တီၢ်အူၣ်ကီၢ်ရၢၣ်/ကညီကီၢ်ဖဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိၣ်သံကွဲးဖဲ လၢနီၤဝုဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၆၅}

လၢတၢ်ဂၤဝဲအံၤအဖီခိၣ် လီၤကဝီၤပုၤတဝၢဖိတဖၣ်မၤဝဲတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးအဘျီတဖၣ်အဘျီ ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်အတၢ်ယုၤထီၣ် သ့ၣ်တဖၣ် ကအိၣ်ဖျါရဲၣ်ပျီပျီအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၆၆}

တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အစၢတဖၣ်

သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ညီန့ၣ်မၤဝဲတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သး ဖဲအဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်အဂၤတဖၣ် ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ကွဲးပတံထီၣ်လံာ်ပတံထီၣ်တဖၣ် မ့တမ့ၢ်သ့ၣ်တၢ်ခိၣ်ဆၢထီၣ်ဒါတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ဒ်အမ့ၢ် တၢ်ဂၤက့ၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ဝံၤအလီၤခံန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ယုၤထၢဒီး သ့ၣ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးဖဲ အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ကွၢ် ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်ဘၣ်ကံၢ်ဂီၢ်ခိၣ်ဖျါလၢ ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်ဂၤကိသ့ၣ်တဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲအဒိၣ်အမ့ၢ် လၢအဝဲသ့ၣ်အတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၣ်ခိၣ်သးသမူလၢကတီၢ်ခဲအံၤဒီး လၢကတီၢ်ယံာ်ဆူညါအယီၤလီၤ. သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကကရၢကရီၤထီၣ်အသးလၢကမၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးအံၤ ကီၢ်ခဲဝဲခိၣ်ဖျါလၢကီၢ်ပယီၤပူၤသဲစးတၢ်သိၣ်တၢ်သိတၢ်ဘျီသ့ၣ် တဖၣ် ဩဝဲကမၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးအယီၤန့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ပျဲလၢကမၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါ ထီၣ်သးအဂီၢ် အဝဲသ့ၣ်ကွဲးပတံထီၣ်တၢ်ယုၤန့ၣ်ဆူ ပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါအအိၣ်အဘျီတဖၣ်အဘျီန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်နာ်သက့ၢ်န့ၣ်ဒီး သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ထံၣ်ဝဲလၢ တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်တခါလၢအဘျူးအိၣ်ဝဲခိၣ်ဖျါလၢပုၤလၢအပၣ်ယုၤပၣ်ဂီၢ်လၢ

^{၂၆၅} ကွၢ်ဘၣ် Source #22 တက့ၢ်.

^{၂၆၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #8 တက့ၢ်. “ဒ်သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် အိၣ်ဒီးတၢ်ယုၤတၢ်ဖိးလၢ တၢ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အဖီခိၣ် ဒ်ပနံၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ် မၤတၢ်ထံၣ်လိၣ်အိၣ်ဖျါဒီးအဝဲသ့ၣ် ဒီးမၤတၢ်ကျဲၤယုၤဆၢတၢ်သကိးဘၣ်ယး တၢ်ကပူၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ် တကးဘၣ်ကဟ့ၣ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ် သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်လဲၣ်ဂုၤဒ်လဲၣ်ဂုၤ ဂုၤဝီလၢဒ်ပနံၣ်ဟံးထီၣ်မၤဝဲသ့ၣ်တဖၣ် တမ့ၢ်တၢ်လၢအဒုး သ့ၣ်မံသးမုၢ်သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဒီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ်ကဆဲးမၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါ ထီၣ်သးသ့ၣ်တဖၣ်တုၤအဝဲသ့ၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်က့ၤအဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ်န့ၣ် လီၤ.”

အမၤတၢ်ဆၢတၢ်သ့တဖၣ် ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢ အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီတဖၣ်အဖီခိၣ်အါထီၣ်အယိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအိၣ်ထီၣ်အါထီၣ်န့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ကထံၣ်လိာ်တဲသကိးတၢ်ဒီး ပှၤလၢမၤတၢ်ဆၢတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒီးတၢ်ပိၣ်တဲသကိးတၢ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်နိးတၢ်ဘျး ဒီးတၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်

“ဖဲ ၂၀၁၅ နံၣ်အတီၢ်ပှၤန့ၣ် သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အသးလၢ တၢ်ထီၣ်အါကီၤမၤအီၤခိၣ်အိၣ်သၢဘျီ. သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် လၢအအိၣ်လၢသဝီသၢဘျီမ့တမ့ၢ်လွၢ်ဖျါဟံၣ်ဖျါထီၣ်အသးလၢတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးအဆၢကတီၢ် တၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ယုထီၣ်ဝဲတဖၣ် မ့ၢ်ဝဲ ပတလိာ်ဘၣ် ကီၤမၤအီၤခိၣ်အိၣ်ဘၣ်, ပအဲၣ်ဒီးလၢခိၣ်အိၣ်ကဟ့ၣ်က့ၤပဟီၣ်ခိၣ်, ပအဲၣ်ဒီးလၢကီၤမၤအီၤကဟးထီၣ်ကွၢ်လၢ ပဟီၣ်ခိၣ်လီၤလီၤ. နဲလဲၣ်ဂ့ၤ နဲလဲၣ်ဂ့ၤ, ကီၤမၤအီၤခိၣ်အိၣ်ပှၤမၤတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးဒၣ်လၢသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် အဟီၣ်ခိၣ်လီၤန့ၣ်လီၤ.”

စီမ- (ခွါ), KHRG ပှၤထၢတၢ်ကစီၣ်လၢ ဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၢ, တီအူကီၢ်ရၣ်/ကညီကီၢ်စဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢဒီးစ့ဘၢၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၆၇}

ခိဖျါလၢသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးအါအါဂီၢ်ဂီၢ်အယိၣ် သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကလဲၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖျါသ့ၣ်တဖၣ်, ထံၣ်လိာ်က့ၤယုထဲသကိးတၢ်ဒီး ပှၤမၤတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်တၢ်တီၢ်က့ၤသ့ၣ်တဖၣ်ဒီးဒီးန့ၣ်ဘၣ်စ့အိၣ်လိး လၢ တၢ်ဘၣ်ဒီးဟးဂီၤလၢအအိၣ်ထီၣ်ခိဖျါ တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်တၢ်တီၢ်က့ၤသ့ၣ်တဖၣ်စ့ကိးန့ၣ်လီၤ. ^{၂၆၈}တၢ်ဂ့ၢ်မၤအသးတခါ, ဖဲသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်မၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အမူးဝံၤအလီၢ်ခံ တၢ်မၤတၢ်ခူၣ်ထူၣ်တၢ်တီၢ်က့ၤတခါဘၣ်တၢ်ပတုၣ်ကွၢ်အီၤန့ၣ်လီၤ. သနာ်က့ၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကဆဲးမၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ် အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီးတၢ်နိးတၢ်ဘျးသ့ၣ်တဖၣ် ခိဖျါဘၣ်ယုထီၣ်ဝဲလံာ်တၢ်ပျဲတချုးလၢကမၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးဒီး ဘၣ်တၢ်မၤပျဲမၤဖူးအီၤလၢ ခိပနံၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ်ဒီးပှၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ် ဖဲအဝဲသ့ၣ်ရဲၣ်က့ၤဒီးန့ၣ်လီၤဟံၣ် ဖျါမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးအါန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ကဲထီၣ်သးတနီၤအပှၤ KHRG ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢ သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်တၢ်လိာ်ဘၢလိာ်ကီၢ်အီၤလၢခိပနံၣ်မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်တဖၣ် ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးဒီးခိၣ်ဆၢထီၣ်ဒါတၢ် မၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ် တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်တၢ်တီၢ်က့ၤတဖၣ်အယိၣ်န့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီးတၢ်နိးတၢ်ဘျးအကလုာ်ကလုာ် ဖဲအဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကဘၣ်မၤန့ၣ်တၢ်ပျဲလံာ်အုၣ်သးလၢ လီၢ်ကဝီၤပှၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါသ့ၣ်တဖၣ်အအိၣ် တချုးလၢအဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကိးသၤတြီထီၣ်ဒီး တၢ်လၢကကစံးကတိၤဝဲဖဲ တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးအကတီၢ်ဒၣ်လဲာ်အဝဲသ့ၣ်တဖၣ် ကဘၣ်ယုစ့ကိးတၢ်တူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤတၢ်ပျဲ ၆ (၂၀၁၁) တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးကစုးန့ၣ်ယာ်ဒီး ကမျၢၢ်ဟးဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးန့ၣ်ယာ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီအဆၢဖိ (၁၉) အိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ. ^{၂၆၉} KHRG ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ဝဲလၢ ဖဲသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်လဲၤဆူကီၢ်ပယီၤပၤကီၢ်သန့ ဒီးယုထီၣ်တၢ်ပျဲလၢကမၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဒါအဆၢကတီၢ် ပၤကီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ညီန့ၣ်တဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်ပျဲဖိးသဲးစးလၢအဝဲသ့ၣ်ကမၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးအဂီၢ်ဘၣ် မ့တမ့ၢ်ညီန့ၣ်မၤယံာ်မၤနီၢ်သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်ပတံထီၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဖဲ KMAC တၢ်ဂ့ၢ်အပှၤ, ကီၢ်ပယီၤပၤကီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် အခိၣ်ထံး

^{၂၆၇} ကွၢ်ဘၣ် Source #23 တက့ၢ်.

^{၂၆၈} ကွၢ်ဘၣ် Source #8 တက့ၢ်. တၢ်ကဲထီၣ်သးတခါ, တချုးလၢ KMAC မၤတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်တၢ်တီၢ်က့ၤအခါ အဝဲသ့ၣ်တမၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်တဲသကိးတၢ်ဒီးသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်. မ့မ့ၢ်တခါ အဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်အိၣ်သကိးဒီးသဝီဖိ ဖဲအဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးဝံၤအလီၢ်ခံန့ၣ်လီၤ. KMAC ရဲၣ်က့ၤန့ၣ်တၢ်လၢသဝီဖိအဂီၢ်လၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်စုပယီၤ ၃၀၀,၀၀၀ ကွး လၢအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်တအူးကးအဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်မၤတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးဝံၤအလီၢ်ခံ တၢ်ထံၣ်လိာ်က့ၤယုထဲသကိးသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ထီၣ်စ့ကိးန့ၣ်လီၤ.

^{၂၆၉} ဖဲ ၂၀၁၆ နံၣ်န့ၣ်, တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးကစုးန့ၣ်ယာ်ဒီး ကမျၢၢ်ဟးဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးန့ၣ်ယာ် အတၢ်သိၣ်တၢ်သီအံၤဘၣ်တၢ်ဘျီက့ၤ အီၤလံာ်အယိၣ်, တလိာ်ကဘၣ်ယုတၢ်ပျဲလၢပှၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ်လၢဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးန့ၣ်လၢဘၣ်. ဘၣ်ဆၢၣ်သနာ်က့ၤ, လိာ် ဘၣ်ဒီးလၢကဘၣ်ဒုးသ့ၣ်ပှၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ် တချုးလၢတၢ်လဲၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးဒီး သူန့ၣ်ဒၣ်ထဲတၢ်ကတိၤဒီးတၢ်ပနီၣ်လၢတၢ်တူၢ် လိာ်အီၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

အဝဲသ့ၣ်တဟ့ၣ်သဝီဖိတဖၣ် တၢ်ပျဲဖိးသဲစးလၢကဟ်ပျီထီၣ်ဒါတၢ်ဘၣ် အယီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်ပတံထီၣ်ဝဲ တၢ်ဂ့ၢ်ခဲအံၤခဲအံၤ ဒ်သိးကဟ်ပျီထီၣ်ဘၣ်အသးလၢအဖိးသဲစးန့ၣ်လီၤ.^{၂၇၀} ဒ်သဝီဖိတဂၤဟ်ပျီထီၣ်ဝဲအသိး-

“ယပတံထီၣ်လံာ် ဒ်သိးကဒီးန့ၣ်ဘၣ်လံာ်တၢ်ပျဲလၢ ပၤကီၢ်သန့နီၢ်ဂံၢ် (၂) ဒ်သိးပကမၤတၢ်ဟ်ပျီထီၣ်သးအဂီၢ်လီၤ. ယကွဲးယုထီၣ်တၢ်ပျဲ အါန့ၢ်ဒီးသၢဘျီညါလီၤ. ဝဲယကွဲးပတံထီၣ်လံာ်ဘျီတဘျီမး ပၤဟ့ၣ်ယၤတၢ်ပျဲလၢ တၢ်ဟ်ပျီထီၣ်သး အဂီၢ်လီၤ.”

စီၤသ--- (ခွါ, ၃၆ နံၣ်), ဟ---သဝီ, နကါမိၣ်ကရူၢ်, ထီတထူၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရုၣ်/ကညီကီၢ်စၢ်ကလံာ်စိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဝဲ လၢယနူၤအါရံၤ ၂၀၁၆ နံၣ်).^{၂၇၁}

လၢ KHRG လံာ်တၢ်ဟ်ပျီအပူၤ, ပၤကီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဟ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်စံးဆၢအကလုာ်ကလုာ် မ့တမ့ၢ်မၤယံာ်မၤနီၢ် ဝဲသဝီဖိအတၢ်ယုထီၣ်လၢကဟ်ပျီထီၣ်သးန့ၣ်လီၤ. အဒိ, တၢ်ဂ့ၢ်အဖိခိၣ်, သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် KMAC ဟ်ပျီထီၣ် ဝဲလၢပၤကီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်တအဲၣ်ဒီးတူၢ်လိာ်သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်ပတံထီၣ်လံာ်တၢ်ပျဲလၢ ကမၤတၢ်ဟ်ပျီထီၣ်သး ဘၣ်အမဲာ်ညါအဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဝဲလၢ သဝီဖိကထံၣ်လိာ်ဝဲသကိးတၢ်ဒီးခိပနံၣ်တဘျီယီ ဒ်သဝီဖိတဂၤအတၢ် ဟ်ပျီလၢလၢအံၤအသိး-

“ဝဲပတံထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အဆိကတၢ်တဘျီဆူ ဒ်သိးပကမၤဘၣ်တၢ်ဟ်ပျီထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးအဂီၢ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်တဝဲလၢဆၢ ကတီၢ်ခဲအံၤမ့ၢ်တၢ်ယုထီၣ်အကတီၢ်အယီၤ အဝဲသ့ၣ်တဟ့ၣ်ပၤတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ပကမၤတၢ်ဟ်ပျီထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးဘၣ်. ဝဲ ၂၀၁၅ နံၣ်တၢ်ယုထီၣ်ဝဲလၢအလီၢ်ခဲ ဝဲလၢနီၤဝဲဘၣ်, ၁၈သီ, ၂၀၁၅ နံၣ် အဆၢကတီၢ်ပယုထီၣ် ကဒီးတၢ်ပျဲခံဘျီတဘျီ လၢပၤကီၢ်သန့ နီၢ်ဂံၢ် (၂) အအိၣ် ဒ်သိးပကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ပကမၤဘၣ်တၢ်ဟ်ပျီထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးဒီး ပတီၤကျဲၤပၤလၢပကမၤတၢ်ဟ်ပျီထီၣ်တၢ်ဘၣ်သး ဝဲလၢဒ်ဝဲဘၣ် ၂၀၁၅ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ပၤကီၢ်သန့နီၢ်ဂံၢ် (၂) ပၤဘၣ် မ့ဘၣ်ဒါဝဲယၤလၢ “ဒ်လဲၣ်ဂ့ၢ်ဒ်လဲၣ်ဂ့ၢ်ယအါၣ်လီၤနၤလၢ ဝဲလၢဒ်ဝဲဘၣ်, ၃သီ, ၂၀၁၅ နံၣ်အနံၤန့ၣ် နမၤတၢ်ဟ်ပျီထီၣ် တၢ်ဘၣ်သးသ့လီၤတၢ်လီၤအယီၤဟဲစိာ်နလံာ်လၢခံ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤနကဘၣ်ဟဲဟ်ပျီထီၣ်ကဒီး ဝဲလၢနီၤဝဲဘၣ်, ၂၇ သီ, ၂၀၁၅ နံၣ်လီၤ. နထံၣ်လိာ်ကျဲၤယုကျဲၤဖိးတၢ်ဒီး အူခၢၤမီၤအူလၢအမ့ၢ်ကီၢ်မၤအီၤခိပနံၣ်အခိၣ် ဝဲလၢနီၤဝဲဘၣ်, ၁၈ သီ ဒီးလၢနီၤဝဲဘၣ် ၂၇ သီ, ၂၀၁၅ နံၣ်မ့သ့ဒီးနတလိာ် ဟ်ပျီထီၣ်သးဘၣ်.”

စီၤကည---(ခွါ, ၄၆ နံၣ်), ကဂ---သဝီ, နကါမိၣ်ကရူၢ်, ထီတထူၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရုၣ်/ကညီကီၢ်စၢ်ကလံာ်စိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဝဲ လၢနီၤဝဲဘၣ် ၂၀၁၅ နံၣ်) ^{၂၇၂}

ထီၣ်သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ဟ်ပျီထီၣ်ဝဲဆူ KHRG အအိၣ် လၢအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်သးစၢ်ဆၢလၢကမၤတၢ်ဟ်ပျီထီၣ် တၢ်ဘၣ်သးထီၣ်ခိပနံၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤသနံၣ်က့ ကဘၣ်မၤဝဲလၢကျဲၤလဲၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်တသ့ၣ်ညါဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်သဝီဖိတဂၤဟ်ပျီထီၣ်ဝဲအသိး,

“ထံတမၢ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤန့ၣ် သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်တတူၢ်လိာ်ဝဲဘၣ်သနံၣ်က့ အဝဲသ့ၣ်တထီၣ်ဒါဝဲဘၣ်. “ယအဲၣ်ဒီးဟ်ပျီထီၣ် လၢပမ့ၢ်တအဲၣ်ဒီးလၢ တၢ်ကမၤထံတမၢ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤဘၣ်ဆၣ် ပကဘၣ်မၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်ပတသ့ၣ်ညါဘၣ်. လၢတၢ်န့ၣ် အယီၤ, ထံတမၢ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤမ့ကဲထီၣ်လၢပပုၤတဝါပူၤန့ၣ်ပကဘၣ်မၤဒ်လဲၣ်. တၢ်တီၢ်ကျဲၤမ့ကဲထီၣ်န့ၣ် ပမၤတၢ် တသ့လၢနီၤတမံၤဘၣ်, အိၣ်ဒ်ပကဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်အီၤလီၤ. လၢတၢ်ဂ့ၢ်ဝဲအံၤအယီၤပလိာ်ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၤဒီး တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၤသ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်ယးတၢ်ကဘၣ်လဲၤဒီး တဲအဝဲသ့ၣ်လၢကပတုာ်အတၢ် မၤတၢ်တီၢ်ကျဲၤဒ်လဲၣ်, ပကဘၣ်တီၣ်ပျီထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူလဲၣ်ဒီး ဒ်သိးတၢ်တီၢ်ကျဲၤကပတုာ်အဂီၢ် ပကဘၣ်ခိၣ်ဆၢထီၣ်ဒါအီၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.”

^{၂၇၀} ကွၢ်ဘၣ် Source #44 “Toungoo Interview: Htantabin Township, November 2015” KHRG, လၢယုၤ ၂၀၁၇ နံၣ်.

^{၂၇၁} ကွၢ်ဘၣ် Source #45 “Toungoo Interview: Saw Bx---, January 2016” KHRG, လၢဖုၤတြုၤအါရံၤ ၂၀၁၈ နံၣ်.

^{၂၇၂} ကွၢ်ဘၣ် Source #44 “Toungoo Interview: Htantabin Township, November 2015” KHRG, လၢယုၤ, ၂၀၁၇ နံၣ်.

စီဂည--- (ခါ, ၂၈ နံၣ်), ကဘ--- သဝီ, လာ်မုာ်လါကီာ်ဆၣ်,
ဘျး-ဒဲာ်ကီာ်ရၣ်/တနီသရံၣ်ဟီၣ်ကဝီ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါမးၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၇၃}

တၢ်ခိၣ်ဆၢထီၣ်အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၣ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်

KHRG ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါလၢအဘၣ်ထွဲဒီး သဝီဖိတဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သး တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဆံးဆံးဖိတဖၣ် (မ့) စူးကါဝဲနီၣ်တဂၤတၢ်ခိၣ်ဆၢထီၣ်ဒါ ခိပနံၣ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်လီၤ. သဝီဖိအနီၣ်ကစၢ်ဒၣ်လၢအကျိၣ်အကျၢ်စုာ် စုာ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီးခိပနံၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ်လီၤလီၤ ဒီးတဲသကိးတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ယးတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ် ကပံာ်အဂ့ၢ်, တၢ်စုာ်လီၤ ခိၣ်ခိၣ်လီၤကျဲၣ်ဟးဂီၤကွၢ်အဂ့ၢ်ဒီး တၢ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်က့ၤစ့အိၣ်လိးအဂ့ၢ်အကျိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

KHRG ထံၣ်လိာ်သဝီဖိတဖၣ်စူးကါဝဲတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၣ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဒ်သိးကဟံၣ်ဖျါထီၣ်အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ပုၤလၢ အပၤဘၣ် ဟီၣ်ခိၣ်လီၤတဖၣ် ဒီးမၤဝဲဒ်သိးခိပနံၣ်တဖၣ် ကဟံၣ်ပနီၣ်ဒီးဟံၣ်ကဲဝဲအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လီၤကျဲၣ်တဖၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ် စူးကါဝဲတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အံၤ လၢကျဲၣ်ဒါကွၢ်အပူၤ, ဒီးဟံၣ်ဖျါထီၣ်စုာ်ကိးဝဲလၢ ဟီၣ်ခိၣ်လၢအပၤဝဲတဖၣ် တမ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ် လီၤလၢအလီၤဟီၤ, လီၤပျီဒီးသဘျုးဘၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၇၄} တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၣ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤလီၤဆီလိာ်သး ဒီးတၢ်ထုကဖၣ်သၣ် ကမဲၤအမူးဒီး တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးတဖၣ် ခိဖျါတၢ်ထီၣ်ဒါတၢ်အကျဲၣ်အံၤတမ့ၢ်လၢပုၤတဖၣ်, ပုၤအါ ဂၤပၣ်ယုာ်မၤသကိးဝဲန့ၣ်ဘၣ်, မ့ၢ်ပုၤနီၣ်တဂၤအတၢ်ဂဲၤလိာ်ထီၣ်ဒါတၢ်အကျဲၣ်အံၤတမ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အံၤတၢ်တမၤအီၤဒ် တၢ်ဖဲတၢ်မၤ အကျိၣ်အကျဲၣ်အသိးဘၣ်, ဘၣ်တၢ်မၤအီၤလၢပုၤနီၣ်တဂၤအတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၣ်ခိၣ်သ့ၣ်အသိး ဒ်သိးကဟံၣ်ဖျါထီၣ်သဝီဖိတဖၣ် အိၣ်ဒီးခွဲးယာ်လၢကပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဂီၢ်လီၤ. နီၣ်တဂၤတၢ်ဂဲၤလိာ်အံၤ နမ့ၢ်တအိၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်မၤနီၣ် မၤယါမ့ၢ်ဂ့ၤ, နမ့ၢ်တမၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤဒီး နမ့ၢ်တမၤတၢ်ကျဲၣ်ယူၤဆၢတဲာ်သကိးတၢ်အိၣ် ဖျိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤနမၤအီၤထဲတဂၤသ့လီၤ.

တၢ်ခိၣ်ဆၢထီၣ်အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၣ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် - ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီးခိပနံၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်လီၤလီၤ

KHRG အလံာ်ဟံၣ်ဖျါတဖၣ်န့ၣ်ဖျါထီၣ်လိာ်သဝီဖိတဖၣ်စူးကါဝဲတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၣ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤလီၤဆီလိာ်သး သဝီဖိတဖၣ်တဲဘၣ်ခိပနံၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်လၢ သုတသ့ၣ် လီၤတၢ်ချံတၢ်သၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လီၤတဂ့ၤ, ဟီၣ်ခိၣ်လီၤလၢအဟးဂီၤတဖၣ် သဝီဖိယုာ်ထီၣ်လိာ်ခိပနံၣ်က ဟ့ၣ်အီၤ စ့အိၣ်လိး ^{၂၇၆} ဒီးသဝီဖိတဖၣ်ထဲးဂံၢ်ထဲးဘါကျဲၣ်ယူၤဆၢတဲာ်သကိးတၢ်ဒီး ခိပနံၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ် ဒ်သိးကပျဲသဝီဖိအိၣ် ဆိးဘၣ်လၢအနီၣ်ကစၢ်ဒၣ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်လီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၇၇} သဝီဖိတဖၣ်မၤဟးဂီၤကွၢ်ခိပနံၣ်အတၢ်သ့ၣ် တၢ်ဖျးလီၤကျဲ တဖၣ် ဒ်သိးခိပနံၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ်ကဟံၣ်သ့ၣ်ဟံးသးလၢအဝဲသ့ၣ်အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၇၈}

သဝီဖိတဖၣ်ဟံးန့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်သ့ဝဲ ဖဲအဝဲသ့ၣ်ထံၣ်လိာ်တဲသကိးတၢ်ဒီးခိပနံၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ်တစီၢ်တလီၤဒီး တ ကတီၢ်ယီၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်သးတလီၤပလိာ်ဒီး ခိပနံၣ်အတၢ်တီၢ်ကျဲၣ်တဖၣ်သ့ဝဲလီၤ. အါန့ၢ်အန့ၢ်, တဘျီတခီၣ် သဝီဖိတဖၣ် ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကထံၣ်လိာ်ဘၣ်သးဒီး ပုၤမၤတၢ်ဆၢတဲာ်တဖၣ် ဒ်သိးကကျဲၣ်ယူၤဆၢတဲာ်သကိး စ့အိၣ်လိးအဂ့ၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ (မ့) ကအိၣ်ဘၣ်ဒီးလၢ အနီၣ်ကစၢ်ဒၣ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်လီၤအဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. အဒိ, အူဂန---

^{၂၇၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #69 “Mergui-Tavoy Interview: Saw A---, March 2017” KHRG, လါဖဲးပထုဘၢၣ်, ၂၀၁၇ နံၣ်.

^{၂၇၄} သဝီဖိတဖၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အသးထီၣ်တၢ်ဂုာ်ဆူၣ်န့ၢ်အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် ဒီးတၢ်သ့အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ် မ့ၢ်ဒ်သိးကထီၣ်ဒါ ဝဲ (၂၀၁၂) ဟီၣ်ခိၣ် လီၤဟီၤ, လီၤပျီဒီးသဘျုး သဲးတၢ်ဘျုးန့ၣ်လီၤ. တၢ်သိၣ်တၢ်သိအံၤအိးထီၣ်န့ၢ်ကျဲၣ်လၢ “ဟီၣ်ခိၣ်လၢတၢ်တ ဖဲးလီၤပျီအီၤတဖၣ်” မ့တမ့ၢ် “ဟီၣ် ခိၣ်လၢအဟးဂီၤတဖၣ်” တၢ်ကဟ့ၣ်လီၤဆူပုၤတဂၤအမံၤလၢအဖိးသဲးဒီးတၢ်ကသ့အီၤ လၢမ့ၢ်ကျဲၣ်လဲၤကွၢ်တၢ်ပညိၣ်ကသ့အဂီၢ်လီၤ.

^{၂၇၅} ကွၢ်ဘၣ် Source #4 တက့ၢ်.

^{၂၇၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #35 တက့ၢ်.

^{၂၇၇} ကွၢ်ဘၣ် Source #4 တက့ၢ်.

^{၂၇၈} ကွၢ်ဘၣ် Source #29 တက့ၢ်.

မၤဟးဂီၤကွၢ်သဘၣ် တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးလီၤလၢအဘၣ်တၢ်ပၤအီၤလၢ (KMAC) ခိပနံၣ် လၢတၢ်မၤကၣ်က့ၤ (KMAC) ခိပနံၣ် လၢအဂၢၢ်န့ၣ်အဟီၣ်ခိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.-

“နီၢ်နီၢ်တခါအဝဲ အူဆ--- အဲၣ်ဒီးတဲသကိးတၢ်ဂ့ၢ်ကီ [တၢ်ဟံးန့ၢ်အူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်] ဒီးခိပနံၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိကရၢၢ်ခိၣ် တၢ်လၢမၤခဲၣ်သကိးမၤန့ၣ်လီၤ. [...] ခိပနံၣ်လဲၤကျဲၤယူၤဆၢတဲၣ်သကိးတၢ်ဒီး အူဂန---, အယီၤသဘၣ်တၢ်သ့ၣ်တၢ် ဖျးလီၤတဖၣ် လၢခံတၢ်တမၤဟးဂီၤအီၤလၢဘၣ်လီၤ.”

အူဂန--- (ခွါ, ၃၀ နံၣ်), နကါမိၣ်ကရၢၢ်, ထီတထူၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၢၢ်/ကညီကီၢ်ဖဲၣ်ကလံၤစိး (ဒီးန့ၢ်တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဖဲ လၢယုၤ ၂၀၁၇ နံၣ်) ^{၂၇၉}

တၢ်ခိၣ်ဆၢထီၣ်ဒါအတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် - တၢ်ဂၤထီၣ်က့ၤကရၢၢ်ဒီးတၢ်ဆဲးစူးကါဟီၣ်ခိၣ် ကပံၣ်လၢတၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၢ်အီၤတဖၣ်

ဒ်တၢ်ဟံးဖျါထီၣ်တုၢ်လံၤလၢ တၢ်ယုၤထံၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ် “တၢ်ဟံးဖျါထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီဆူကီၢ် - ကီမ့ၤမၤ အီၤခိပနံၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်” အပူၤအသိး, ပသ့ၣ်ညါလၢသဝီဖိလၢတီအူကီၢ်ရၢၢ်တဖၣ် ဟံးဖိၣ်ထီၣ်သးလၢ “တၢ်ထဲၣ်စံၣ် ပုၣ်တၢ်ဂဲၤလိာ်ထီၣ်ဒါ” အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလီၤဆီခံခါအဖီခိၣ်လီၤ. တၢ်ဂဲၤလိာ်အံၤ ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါစ့ၢ်ကိးအီၤလၢ (လၢသမးထွန်တုၢ်တိုက်ပွဲ) လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ဟံးဖိၣ်ထီၣ်သးတပူၤယီၤ ဒီးကရၢၢ်က့ၤအဟီၣ်ခိၣ်လီၤတဖၣ်, တုၢ် ထီၣ်အဲၤလၢတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်လီၤကျဲၤတဖၣ်, သ့ၣ်လီၤဝဲတၢ်ချဲၣ်တၢ်သ့ၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ် လၢတၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၢ်အီၤတဖၣ်, ဆဲးလီၤတၢ်ပနီၣ်တဖၣ်ဒီးရဲၣ်ကျဲၤဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်တြီတံၢ်ယၢ်ကျဲၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒ်သိးကမၤတံၢ်တၢ်ဂၤထီၣ် ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်လီၤ.^{၂၈၀} တၢ်စူးကါတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ် လၢအမ့ၢ်တၢ်မၤပျီက့ၤဟီၣ်ခိၣ်လီၤဒီးတၢ် ကရၢၢ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ်လီၤအံၤ အိၣ်ဒီးအဘျုးအဖိၣ်တမံၤလၢအမ့ၢ် သဝီဖိတဖၣ်မၤဖျါထီၣ်အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ် အမိၢ်လံၤမိၢ်ပုၤချုးဆၢချုးကတီၢ် တချုးလၢတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ် ဟဲမၤဘၣ်ဒ်ဘၣ်ထံးဒီးတၢ်အခါလီၤ. တၢ်ဟူးတၢ် ဂဲၤတမံၤအံၤအဘျုးအိၣ်ဖျါဒ်န့ၢ်ဒီး တၢ်ထုကဖၣ်သၣ်ကမဲၤဒီးတၢ်ဟံးဖျါထီၣ်သး အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတက့ၢ်လီၤ. ဒ်သဝီဖိတဂၤဟံးဖျါဝဲအသိး-

“ဖဲခိပနံၣ်ဟးထီၣ်ကွၢ်အလီၢ်ခံ ပဝဲ [သဝီဖိတဖၣ်] ပလဲၤဆူတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးအလီၢ်ဒီး ကတဲၣ်ကတီၢ်က့ၤတၢ်မ့ၢ်တၢ် ဘိလၢအဟးဂီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.... ခဲအံၤ ယသ့ၣ်လီၤတၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်အလီၢ်အံၤ, ယအိၣ်ခိး ကွၢ်မ့ၢ်ခိပနံၣ်ကပဲကျဲၤကွၢ်တၢ်ထူၣ်တၢ်ဘိတဖၣ်စ့ၢ်ကိးစါ..., ဘၣ်ဆၣ်အဝဲသ့ၣ်ဟဲကျဲၤကွၢ်ဝဲတဘျုးဘၣ်.”

အူဂန--- (ခွါ, ၅၁ နံၣ်), နကါမိၣ်ကရၢၢ်, ထီတထူၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၢၢ်/ကညီကီၢ်ဖဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢနီၤဝုဘၢၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်) ^{၂၈၁}

တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်လၢသဝီဖိမၤဝဲအံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအတုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒ်ဘၣ်ထံး လၢတနံၤဒီးတနံၤအတၢ် အိၣ်မူဒီး ကဲထီၣ်တၢ်မၤပျံၤမၤဖုးလၢအနီၢ်ကစၢ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်စ့ၢ်ကိးစ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ဆဲးဖဲမၤတၢ် လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိးသးသမူဖဲအဟီၣ်ခိၣ်လီၤ လၢတၢ်ခိၣ်ဆၢဝဲခိပနံၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤလၢ ကဘၣ်ဟးထီၣ်ကွၢ်လၢအဟီၣ်ခိၣ် အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဒ်လဲၣ်ဂ့ၤ, တၢ်ခိၣ်ဆၢထီၣ်ဒါအတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ တဆိတလဲဝဲတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ် အကျဲဘၣ်. ဒ်ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိတဂၤဝဲဖျါဝဲအသိး-

^{၂၇၉} ကွၢ်ဘၣ် Source #71 “Toungoo Interview: U A---, 2017” တက့ၢ်. KHRG, လၢနီၤဝုဘၢၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်.

^{၂၈၀} ကွၢ်ဘၣ် “Local Residents Block Farm Road to Lun-Nya Mountain,” Karen News, လၢယူၤအါရီၤ ၈သီ ၂၀၁၈ နံၣ်.

^{၂၈၁} ကွၢ်ဘၣ် Source #29 တက့ၢ်.

“လၢအခိၣ်ထံးန့ၣ် သဝီဖိတဖၣ်ဂၤဝဲအဟီၣ်ခိၣ်လီၤတဖၣ် နီၣ်ပနီၣ်သုတဟဲသ့ၣ်လီၤတဖၣ်လံၤတဂ့ၤအဂီၢ်လီၤ. ကျဲအဝဲအံၤအဘျုးတဖျါဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်. လၢခံ, အဝဲသ့ၣ်မၤဝဲတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဖဲတၢ်လီၤလၢအဝဲသ့ၣ်ဂၤက့ၤအဟီၣ်ခိၣ် လီၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢ တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်ဒါတၢ်အက့ၢ်ဂီၤတခါလီၤ, ဘၣ်ဆၣ်တၢ်ဝဲအံၤတတုၤထီၣ်ထီၣ်ဘးစ့ၢ်ကိး ဘၣ်.”

စီၤမ--- (ခါ), KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်လၢ ဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီၢ်အူကီၢ်ရၢၣ်/ကညီကီၢ်ဖဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢဒ်ၤစ့ဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်) ^{၂၈၂}

ဒ်သဝီဖိတဖၣ်စူးကါဝဲတၢ်ထုကဖၣ်သၣ်ကမဲၤဒီး တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးအသိး, လၢတၢ်အိၣ်သးအဖီခိၣ်သဝီဖိ တဖၣ်ယုထၢမၤဝဲတၢ်ခိဆၢထီၣ်ဒါ အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်, ဖဲအဝဲသ့ၣ်တအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကထံၣ် လိာ်ဘၣ်သးဒီးပုၤလၢအပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ်လၢ အမၤတၢ်ဆၢတဲာ်သ့တဖၣ်အခါ, ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကတဲသကိးဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ် ထွဲဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤအဂီၢ်လီၤ. ဒ်သဝီဖိတဂၤတဲၤဖျါဝဲလၢ တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဒီးအီၤအသိး-

“နတဲလၢသဝီဖိတဖၣ် အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ဂၤက့ၤအဟီၣ်ခိၣ်လီၤလီၤ. ဘၣ်မနုၤအယီ နဘၣ်ယုထၢကျဲ ဝဲအံၤလဲၣ်န့ၣ်နတဲၤဖျါထီၣ်သ့ၣ်. ဘၣ်မနုၤလၢနတဲၤယုထၢကျဲအဂၤလဲၣ်.

ပကျဲအိၣ်ဒ်ထဲအံၤလီၤအယီပမၤအီၤဒ်အံၤလီၤ. ပဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူ ပယီၤခိၣ်နီၣ်တဖၣ်အိၣ်တဘျီ လံၤဘၣ်ဆၣ် အဝဲသ့ၣ်တတဲဆၢပုၤတၢ်နီၣ်တမံၤဘၣ်. တၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်အီၤ စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၂ နံၣ်လံၤဘၣ် ဆၣ်အဝဲသ့ၣ်တဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်မူဒါလၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအဖီခိၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ်, တုၤလၢခဲအံၤဒ်လဲၣ်လီၤ. တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ရဲၣ် တၢ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်တီၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤ တကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်ဘၣ်အယီ လၢခံကတၢ်ပဆၢတဲာ် က့ၤလၢပကကၤထီၣ်က့ၤပတၢ်လီၤဒီး မၤပျီက့ၤသ့ၣ်တဖျါလၢပတၢ်လီၤန့ၣ်လီၤ.

နတဲလၢတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤမ့တမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ် တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်အီၤ စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၂ နံၣ်လံၤဘၣ်ဆၣ် ခိၣ်နီၣ်တဖၣ် တစံးဆၢက့ၤတၢ်နီၣ်တမံၤဘၣ်. ဘၣ်မနုၤလၢအဝဲသ့ၣ်တဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်မူဒါလဲၣ်.

လံာ်ပရၢန့ၣ်တၢ်ဆုၤအီၤဆူအဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဘၣ်ဆၣ် ကီၢ်ဆၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ကီၢ်ရၢၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ကီၢ်ခိၣ်နီၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ တဟံး ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်နီၣ်တဂၤဘၣ်.

နဂၤက့ၤနတၢ်လီၤထဲတဂၤလီၤခါ, မ့တမ့ၢ်နဂၤသကိးဒီးသဝီဖိအဂၤတဖၣ်လဲၣ်.

ပဂၤသကိးဒီးသဝီဖိအဂၤတဖၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ဟ်ဖျါမၤသကိးတၢ်ဒီး ဂၤထီၣ်စၢၤသကိးလိာ်သးတၢ်လီၤတဖၣ်လီၤ.

ခီဖျါလၢနဂၤက့ၤနတၢ်လီၤဒ်အံၤအယီ တၢ်ကီတၢ်ခဲ (မ့) တၢ်လီၤဘၣ်ယိာ်လၢနဂီၢ် မ့ၢ်မနုၤလဲၣ် (အခီ, တၢ်ဟဲမၤ တၢ်တၢ်နၤ, တၢ်ဟဲမၤပျဲၤမၤဖုးနၤ) အိၣ်ခါ.

ပုၤလၢမၤတၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်မၤပျဲၤမၤဖုးပုၤ, မၤလီၤပျီကွၢ်ပဂၤတဖၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ပက့ၤဂၤထီၣ်က့ၤလၢအ သီတဘျီဖဲအဝဲသ့ၣ်မၤဟးဂီၤကွၢ်ဝဲဝဲၤအလီၢ်ခဲလီၤ.”

စီၤဂပ--- (ခါ, ၇၀ နံၣ်), ရီၣ်ပုၤခီကရူၢ်, ထီတထုၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီၢ်အူကီၢ်ရၢၣ်/ကညီကီၢ်ဖဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢနီၤစ့ဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်) ^{၂၈၃}

^{၂၈၂} ကွၢ်ဘၣ် Source #23 တက့ၢ်.

^{၂၈၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #28 တက့ၢ်.

ဒ်တၢ်ပၤဖျါထီၣ်တၢ်အုၣ်ကီၤသးလၢအဖီခိၣ်အသိး, တၢ်ခိဆၢထီၣ်ဒါတၢ်ဒီး တၢ်ပၤဖျါထီၣ်ဒါလီၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်န့ၣ်ဒုးထီၣ်ဟူးထီၣ်ဂဲၤထီၣ် ပုၤလၢအပၣ်ယုၤပၣ်ဂီၢ်လၢ အမၤတၢ်ဆၢတဲၣ်သ့တဖၣ်အတၢ်ခိဆၢ, လီၤဆီဒ်တၢ်, ခိပနံၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. KHRG ဒီးန့ၣ်တၢ်ပၤဖျါတဖၣ်ဘၣ်သးဒီး ခိပနံၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ်မၤဟးဂီၢ်ကွံၣ်သဝီဖိအဂၤလၢအကရၢၢ်ထီၣ်က့ၤဝဲတဖၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ်ညါဝဲ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်အတၢ်ဂံၢ်စၢ်ဘါစၢ်တဖၣ်လီၤ. ဒ်ပုၤတဂၤတဲၣ်ဖျါဝဲလၢလၢအသိး,^{၂၈၄}

“သဝီဖိတဖၣ်ခိဆၢက့ၤတၢ်အံၤ မ့ၢ်ကျဲၤလၢအကမၤလီၤ. မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ် တနၢ်ပၤတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်ဘၣ်အယီၤလီၤ. အဝဲသ့ၣ်တြီတံၢ်ယၢ်ကျဲၤ ခိဖျါကရၢၢ်ယၢ်ဝဲဝဲတဖၣ်ဒီးပၤလီၤတၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါပနီၣ်လၢအပၣ်ဖျါထီၣ် “(ရဲၣ်သ့အဖွဲ)” အခိပညီမ့ၢ် “ပုၤသ့ၣ်ဒုးသးန့ၣ်ကရၢ” န့ၣ်လီၤ.

စီၤအ--- (ခွါ), ဧ---သဝီ, နိၣ်တကီၢ်ကီၢ်ဆၢၣ်,
န့ၣ်ပုၤယၢ်ကီၢ်ရၢၢ်/ကညီကီၢ်စဲၣ်ကလံၤထံး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လီၤသံကွၢ်ဖဲ လါနီၤဝဲဘၢၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်) ^{၂၈၅}

“တၢ်အံၤလီၤကၢ်ဒ် တၢ်ပၤဖျါထီၣ်ဒါအတၢ်ပနီၣ်တမံၤလၢ ပုၤကညီတပၣ်ယုၤဘၣ်လီၤ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤဘၣ်တၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲအီၤလၢ စီၤဂဘ---လီၤ. ခိၣ်န့ၣ်အဂၤခံၣ်စၢ်ကီး တီခိၣ်ရိၣ်မဲတၢ်ပၤဖျါထီၣ်ဒါသးတဘျီအံၤဘၣ်ဆၢယသးပုၤနီၣ်အဝဲသ့ၣ်ခံၣ်အမံၤလီၤ. ဝဲအဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်အံၤဝံၤအလီၢ်ခံ, ကညီတၢ်တူၣ်ဖျဲးသုးမ့ၢ်ဒိၣ် (KNLA), သုးရှၢၣ် (၁၆), ဟ့ၣ်လီၤတၢ်ကလုာ်လၢတၢ်ကဖီၣ်ပုၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. တုၤန့ၣ်တဖၣ်အဝဲသ့ၣ်ဆူ သုးရှၢၣ် (၁၆) ဒီးအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်တၢ်ကတိၤပျံၤအီၤဒီး တၢ်ဟ့ၣ်ပလီၢ်အဝဲသ့ၣ်ဒ်လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်တဲၣ်ဖျါဝဲအသိးလီၤ. စးထီၣ်လၢသဝီဖိတဖၣ်လဲၤခိဖျါဘၣ်တၢ်မၤသးဒ်အံၤန့ၣ် မတဂၤမးထီၣ်ဒါတၢ်တီၣ်ကျဲၤအံၤတဘျီလၢဘၣ် တုၤလၢဆၢကတီၢ်ခဲအံၤလီၤ.

စီၤအ--- (ခွါ), ဧ---သဝီ, နိၣ်တကီၢ်ကီၢ်ဆၢၣ်,
န့ၣ်ပုၤယၢ်ကီၢ်ရၢၢ်/ကညီကီၢ်စဲၣ်ကလံၤထံး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လီၤသံကွၢ်ဖဲ လါနီၤဝဲဘၢၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၈၆}

တၢ်အစၢလၢ တၢ်ခိဆၢထီၣ်ဒါအတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်

ဝဲတၢ်မၤဝဲတၢ်ခိဆၢထီၣ်ဒါတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဂၤက့ၤဟီၣ်ခိၣ်တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲ, တၢ်တုၤထီၣ်က့ၤဒဲလၢဟီၣ်ခိၣ်တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲအပူၤ ဒီးတၢ်သ့ၣ်လီၤက့ၤတၢ်ချဲတၢ်သၣ်လၢ တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲတဖၣ်အံၤ မ့ၢ်ဝဲတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢသဝီဖိတဖၣ် မၤအီၤသ့တဘျီယီၤလီၤ. ဘၣ်ဆၢတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ တမ့ၢ်ကျဲၤလၢအကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်ဘၣ်. တၢ်ခိဆၢထီၣ်ဒါတၢ်အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်ဒီးတၢ်ထီၣ်ဒါလီၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ် ကဲထီၣ်ခိၣ်ခါအရၢဒိၣ်လၢခါဆူညါပုၤတဝၢတၢ်ကရၢကရိထီၣ်သးအဂီၢ်သ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ခိဆၢထီၣ်ဒါအတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ် အဖီတၢ်ထီၣ်ကတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်ယုၤကျဲၤလၢတၢ်ကထံၣ်လီၤဘၣ်သးဒီးပုၤမၤတၢ်ဆၢတဲၣ်တဖၣ် မ့ၢ်ဒ်သိးတၢ်ကကျဲၤယူဆၢတဲၣ်သကိးဟီၣ်ခိၣ်ကပံၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၢ်လၢတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်အီၤတဖၣ် တၢ်ကဒီးန့ၣ်က့ၤစ့အီၣ်လိးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

^{၂၈၄} ကွၢ်ဘၣ် Source #25 တက့ၢ်.

^{၂၈၅} ကွၢ်ဘၣ် Source #25 တက့ၢ်.

^{၂၈၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #25 တက့ၢ်.

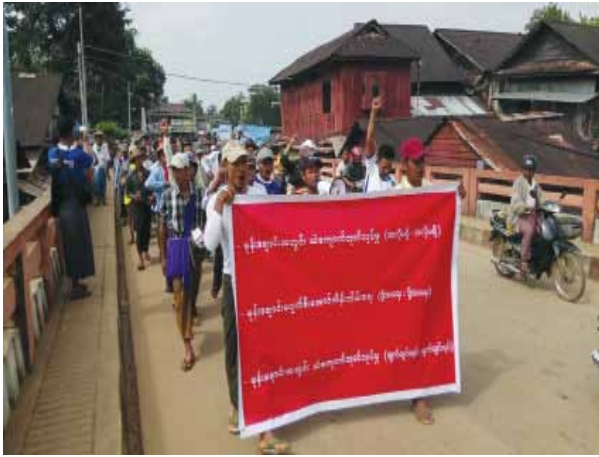
တၢ်ဂီၤတဖၣ် – တၢ်ထီၣ်ဖၢၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သး ဒီးတၢ်ခိၣ်ထံၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မၢ်

တၢ်ဂီၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဒိၣ်အိၣ်အိၣ်လၢ KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိဖဲ လၢဒဲးစ့ဘၣ် ၅ သီ ၂၀၁၅ နံၣ်, ဖဲကယ---သဝီ, ကခ---သဝီ, ကဂ ---သဝီ, ထီတထူၣ်ကီၢ်ဆၢၣ်, တီအူကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. ကိမ့ၤမၤအိၣ်ခိၣ်ပံးန့ၣ်ဆူၣ်ဝဲ သဝီဖိဟီၣ်ခိၣ်ဖဲ ကယ---သဝီ, ကခ---သဝီ, ကဂ---သဝီ, ထီတထူၣ်ကီၢ်ဆၢၣ်, တီအူကီၢ်ရၣ် ဒီးမၤပျံၤမၤဖးတၢ်ဝဲသဝီဖိတဖၣ် တဘျုးန့ၣ် လံၤလၢကျဲအါဘိအပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ, လီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ် ဟဲဟ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ဘၣ်သးဒီးထီၣ်ဒဲး ခိပနံၣ်အံၤလၢက န့ၣ်ဘၣ်က့ၤအဟီၣ်ခိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်အံၤအယိ, ပၤကီၢ်သးတဖၣ်ဟ်လီၤပဲ ပုၤလၢဘၣ်ပံးတၢ်ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဲသ့ၣ်ဒိၣ်ပုၤလၢဟဲဟ်ဖျါထီၣ် တၢ်ဘၣ်သးသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဲသ့ၣ်ကျဲးစးဒီးသးစ့ၢ်ကိးဝဲခိပနံၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ် သ့ၣ်အလီၢ်တဖၣ်ဒီးကွၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်စူၣ် ပုၤလၢဟဲဟ်ဖျါထီၣ်သးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ-KHRG)

တၢ်ဂီၤတဘျုးအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒိၣ်အိၣ်အိၣ်လၢ KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိဖဲလၢယူၤအါရံၤ ၁၂ သီ, ၂၀၁၆ နံၣ် ဖဲတီအူကီၢ်ရၣ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤ, ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်လီၤကဝီၤပုၤမၤစံာ်ဖိ ၂၀၀၈ လၢအဟဲလၢ ကယ---, ကဂ---ဒီး ကခ--- သဝီ ဖဲထီတထူၣ်ကီၢ်ဆၢၣ် ဟဲဟ်ဖျါထီၣ်အသးလၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်က့ၤ အဟီၣ်ခိၣ်ခိၣ်ဖျါလၢအဲသ့ၣ်သးတမံဝဲကိမ့ၤမၤအိၣ်ခိၣ်ပံးန့ၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိပနံၣ်အံၤ ပံးန့ၣ်ဆူၣ်ဝဲသဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ်လၢကသ့ၣ်ဝဲသ့ၣ်ပဟံၣ်ကျိးန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ, သဝီဖိတဖၣ်ဟဲဟ်ဖျါထီၣ်သးဖဲ တီအူဝုၤပူၤ, ထီတထူၣ်ကီၢ်ဆၢၣ်လၢကယူၤန့ၣ်က့ၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

တၢ်ဂီၤဖဲအစဉ်တဘျီအံၤ တၢ်ဒိန္နအီၤဖဲလၢနီၤဝဲဘၣ် ၆ သီ, ၂၀၁၇ နံၣ် ဖဲကီၢ်ဆၣ်ရူၣ်မ့ၣ်ညါ, ဖဲလၢနီၤဝဲဘၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤ, ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ် လီၢ်ကဝီၤကမျၢ အတၢ်လၢဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးထီၣ်ဒါဝဲ တၢ်ခူၣ်လၢနီၤဒီးမဲးဖဲမူထံကျိၣ်ပူၤ, မံၤတၢ်တီ (မီးတိုင်တော) သဝီ, မူကီၢ်ဆၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ခူၣ်လၢနီၤဒီးမဲးတၢ်တီကျဲၤအံၤ တမ့ၢ်တၢ်လၢအဖိးမံလိာ်သးဒီး သဲးဘၣ်ဒိဖျါလၢ တနီၤတၢ်ပျဲလၢ ထံကီၢ်ခိၣ်န့ၣ်ပုၤဘၣ် မူဘၣ်ဒါအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တီကျဲၤအံၤ, တၢ်ထံၣ်လိာ်ဆၢတၢ်အီၤထဲ ကီၢ်ဆၣ်ခိၣ်အူၤတၢ်မ့ၢ်အီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤလၢအထွဲတပၣ်ဘၣ် တၢ်ဒိန္နအီၤဖဲ လၢနီၤဝဲဘၣ် ၆ သီ, ၂၀၁၈ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤ, ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ် သဝီဖိတဖၣ် ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးထီၣ်ဒါဝဲ တၢ်ခူၣ်လၢနီၤဒီးမဲးတၢ်တီကျဲၤအံၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂၢၤအံၤအပူၤ, ဘျီၣ်ဒိၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ်, ကီၢ်ရၢၣ်ခိၣ်, ကီၢ်ဆၣ် ပၤကီၢ်ခိၣ် ဒီးပၤဂြးမူဒါခိၣ်တဖၣ် ထံၣ်လိာ်တဲသကိးဒီး ဘျီၣ်လီၤကွံာ်ဝဲဝဲ လီၢ်ကဝီၤကမျၢဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ-KHRG)

တၢ်ဂီၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဒိန္နအီၤဖဲ လၢအူၣ်ဖျါ ၂၀၁၇ နံၣ်, ဖဲ ကဘ----သဝီ, ထံမိၢ်ပုၤဟီၣ်ကဝီၤ, လၢမုၢ်လၢကီၢ်ဆၣ်, ဘျးဒဲးကီၢ်ရၢၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤတဖၣ်အံၤ, ဘၣ်တၢ်ဒိန္နအီၤဖဲ သဝီဖိတဖၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ရဲၣ်ကျဲၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဘၣ်ယးဒီး ခိၣ်ယၤန့ၣ်ဆၢၣ် အမူးလၢဘၣ်တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤအီၤလၢ သရဲၣ်ဖျါ (Fleh Kay) လၢအမၤသကိးတၢ်ဒီး ဂံၢ်ခိၣ်ထံးပုၤတဝၢတၢ်ကရၢကရီၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤကအိၣ်ဝဲ ၂၀၀၈ ယၣ်ယၣ်လၢသဝီအဖျါ ၁၀ ဟဲထီၣ်ဝဲ တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအံၤ အတၢ်ပညိၣ်မ့ၢ်ဝဲ လၢကဟူးဂဲၤဒီးသဒါခိၣ် ယၤန့ၣ်ဆၢၣ်ဒီး ကကဟူကယၤကွၢ်တနီၤသရဲၣ်ထံကျိၣ် လၢကအိၣ်ကအိၣ်ခိးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂီၤလၢအထွဲတပၣ်အံၤ, မ့ၢ်ဝဲတၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါပနီၣ်လၢတၢ်ကွဲးအီၤလၢခိၣ်လီၤလၢလၢအမ့ၢ် “ပတသးလီထံတမၢၣ်ဘၣ်”. တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအံၤ, တၢ်မၤအီၤဖဲ ကဘ----သဝီ, တနီၤသရဲၣ်ထံကျိၣ်ကၢၢ်နံၤ, အိၣ်စီၤစုၤဒီးတၢ်တုထီၣ်ထံတမၢၣ်အလီၢ် ၂၇ ကံလိမံ ထၢၣ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ-Southern Youth)

တၢ်ဂီၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ, ဘၣ်တၢ်ဒိန္နၢ်အိၤဖဲလၢယူၤ ၅ သိ, ၂၀၁၅ နံၣ်, ဖဲလၢဒိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ချၢၣ်လွံာ်ထူၣ်ကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအစုၣ် တဘျုးန့ၣ် ဟံၣ်ဖျါဝဲဒၣ် ဖဲသဝီဖိတဖၣ်မၤဝဲတၢ်ထုကဖၣ်သၣ်ကမဲၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအခါန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိအါန့ၣ်ဒီး ၁၅၀၀၀ ဖဲ လၢဒိၣ်ကီၢ်ဆၣ် ကပိၤကပၤ ဟဲဟံၣ်ဖျါအသးဖဲတၢ်ထုကဖၣ် သၣ်ကမဲၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအံၤဒီး ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးလၢတၢ်ထီၣ်ဒါဝဲတၢ်ခူၣ်ဟီၣ် လၢတၢ်ထုးတၢ်တီၤတၢ်တီၣ်ကျဲၤအံၤန့ၣ်လီၤ. တချုးလၢယတနၤဖဲကိၣ်မ့ၣ်ဒိပနံၣ် (ရတနာစိုၣ်းကောင်းမြတ်ကုမ္ပဏီ) ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ပျဲလၢကမၤဟီၣ် လၢပနံၣ်အံၤလၢ ခုၣ်အံၣ်ယူၣ်အိၣ်ဒီးဘၣ်န့ၣ်, တၢ်တဖၣ်ထီၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးဒီးသဝီဖိတဖၣ် နီတမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤလၢအထွဲ တပၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲသဝီဖိတဖၣ် ကွဲးလီၤဝဲအမံၤလၢ လၢလၢဟံၣ်ပူၤထီၣ်ဝဲတဖၣ်အလီၤန့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

တၢ်ဂီၤတဘျုးအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒိန္နၢ်အိၤလၢ KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ် ဖိဖဲ လၢဖဲးပထုဘၣ် ၉ သိ, ၂၀၁၇ နံၣ်, ဖဲဂဖ---သဝီ, ရီၣ် ပုၤခွီကရူာ်, တီအူကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိအဟီၣ် ခိၣ်ကပံၣ်ဒီး တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်အလီၤလၢ အမိၢ်ပၢဖဲဖုဟ့ၣ် သါတုၢ်ဝဲတဖၣ် ဘၣ်တၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၣ်အိၤလၢကီၢ်ပယီၤသး လၢ ၁၉၉၆ နံၣ်လံၤလံၤန့ၣ်လီၤ. ဝံၤအလီၢ်ခံ, [ကီၢ်ပယီၤသး] ဟ့ၣ်လီၤက့ၤဟီၣ်ခိၣ်အံၤဆူ ဒိပနံၣ်လၢအမၤတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးလၢ အမ့ၢ် ကွဲၣ်ထီၣ်ကတီၢ်ယံၣ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးဒီး မ့ၢ်ကိမ့ၢ်သ့ၣ်ဒိပနံၣ် (မျိုးကောင်းမျိုးသန့်ကုမ္ပဏီ)န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ, ကီၢ်ပယီၤသးဟ့ၣ်လီၤက့ၤအဝဲသ့ၣ် [သဝီဖိတဖၣ်] ဟီၣ်ခိၣ် လၢမိၢ်ပၢဖဲဖုဟ့ၣ်တုၢ်အိၤတဖၣ် ဆူပုၤဒိၣ်ကျိၣ်ဒိၣ်စုအအိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ, သဝီဖိတဖၣ်လဲၤကွၢ်ဆၢၣ်မိၢ်က့ၤဝဲကီၢ်ပယီၤပဒိၣ် ခီဖျါကရၢၢ်ထီၣ်က့ၤဝဲ အဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ်ဒီး ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သး

[လၢသဝီဖိဖျါ] ဒီးယုက့ၤအဟီၣ်ခိၣ်န့ၣ် လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

ပှၤတဝၢအတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ

လၢလံာ်အဆၢဖိၣ်အံၤအပူၤ, ပှၤတဝၢအတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအခီပညိၣ်စံးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ, သဝီဖိတဖၣ်အတၢ်ဟံၣ်ဖိၣ်ဟူးဂဲၤလၢ ကတဲန့ၢ်ခဲးတၢ်လၢအနီၣ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲ အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ် လၢလီၤကဝီၤပတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပှၤတဝၢအတၢ်ဆိၣ် ထွဲမၤစၢၤအက့ၢ်အဂီၢ်ကလုာ်ကလုာ် လၢတၢ်ကွဲးဖျါထီၣ်အီၤဖဲလံာ်အဆၢဖိၣ်အံၤ ပၣ်ယုၤဝဲဒီးတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကမံးတံာ် ^{၂၈၇}ဒီးတၢ်မၤသကိးတၢ်ဒီးဂံၢ်ခိၣ်ထံး ပှၤတဝၢအတၢ်ကရၢကရိသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်အကၢၢ်ဒိၣ်လၢတၢ်ယုၤထီၣ်သ့ၣ်ညါအီၤတဖၣ်

၁. KHRG ထံၣ်ဝဲလၢ ပှၤတဝၢအတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤန့ၣ်, ဒုးဆူၣ်ထီၣ်ခိၣ်ခိၣ်ကမၤတဖၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် လၢကတီၤန့ၢ်ခဲး တၢ်လၢအနီၣ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အဂီၢ် ဒီးကသုမၤဘၣ်လိာ်ဖိးမံက့ၤ တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ် ထံးလၢအဟဲကဲထီၣ်အသးခီဖျါ မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အတၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
၂. KHRG ထံၣ်ဝဲလၢ သဝီဖိတဖၣ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကမံးတံာ်လၢလီၤကဝီၤပတီၢ်တဖၣ် မ့ၢ်ဒီးသိးကတြိဆၢထီၣ်ဒါက့ၤဝဲ ခီပနံၣ်လၢန့ၣ်လီၤမၤတၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပတီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ပၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ် မၤသကိးတၢ်ဒီးကရူၢ်တဖုအသိးန့ၣ်ပလၢၢ်ဘၣ်ဝဲလၢ တၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီတအိၣ်ဒီးသိးဒီး မၤတၢ်လၢအနီၣ်ကစၢ် တဂၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
၃. မ့ၢ်ဘၣ်ထီၣ်သတြိဒီး ၂၀၁၂ နံၣ် တၢ်ပတုာ်တၢ်ခးအဆၢကတီၢ်န့ၣ် သဝီဖိတဖၣ်ကရၢကရိဒုးအိၣ်အါထီၣ် နူသဝီကမံးတံာ်တဖၣ်ဒီးသိး ကဒိသဒီးကတီၢ်န့ၢ်ခဲးက့ၤ အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကမံးတံာ်လၢနူသဝီပတီၢ်

သဝီဖိလၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတဖၣ် ထီၣ်ဘိဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢ ဖဲလၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီးခီပနံၣ် ဒီးပဒိၣ် ပပှၤပှၤန့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ်အခါ, ခီဖျါလၢအဝဲသ့ၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီးကရူၢ်တဖုအသိးအယီ, တၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီ တအိၣ် ဒီးသိးဒီးမၤတၢ်လၢအနီၣ်ကစၢ်တဂၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိလၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးတဖၣ် ထီၣ်ဘိဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢ ဖဲလၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီး ခီပနံၣ်ဒီးပဒိၣ် ပပှၤပှၤန့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ်အခါ, ခီဖျါလၢအဝဲသ့ၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီးကရူၢ်တဖုအသိးအယီ, တၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီတအိၣ် ဒီးသိးဒီးမၤတၢ်လၢအနီၣ်ကစၢ်တဂၤအသိး ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်မနုၤအယီလဲၣ်န့ၣ် တၢ်လၢတၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်န့ၣ် လၢပှၤတဝၢအပတီၢ်တခီတၢ်န့ၢ်ပၢ်အီၤ ဒီးအမ့ၢ်တၢ်မၤတခါလၢအကဘၣ်ကဲဘျူးလၢ ပှၤတဝၢဖိကိးဂၤဒီးအဂီၢ်ဘၣ်, အါန့ၢ်အန့ၢ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးန့ၢ်ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ် တၢ်ကဘၣ်သုသကိးအီၤ, ကတဲာ်ကတီၤဒီး ပၤသကိးအီၤန့ၣ် လီၤ.

အဒိ, ဒီးကိၤဝဲ---, ယဲလၢနကါမိၣ်ကရူၢ်ဟံၣ်ဖျါဝဲအသိး ကိမ့ၢ်မၤအီၤခီပနံၣ်ဂုၢ်ကျဲးစးဝဲလၢကျဲးအဘိဘိလၢကဒုးအိၣ် ထီၣ်တၢ်လီၤဖးလၢသဝီပူၤန့ၣ်လီၤ. KMAC ဂုၢ်ကျဲးစးလၢကထံၣ်လိာ်ကျဲးယူၤဝဲသကိးတၢ်ဒီး ပှၤမၤစံာ်ဖိတဂၤဘၣ်တဂၤ စုာ်စုာ်ဒီးဟ့ၣ်ဝဲစုာ်အိၣ်လိးလၢ ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢတၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၢ်အီၤလၢ တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးအဒိၣ်အမ့ၢ်တဖၣ်အဂီၢ် ဆူပှၤထူစံာ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အအိၣ် ဒီးစုာ်အိၣ်လိးလၢအဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ် လီၤဆီလိာ်သးန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၢ်အယီ, ပှၤတဝၢဖိတဖၣ်လၢတၢ်ဒီးသဒါလီၤက့ၤသးအဂီၢ် ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢတၢ်ထံၣ်လိာ်ကျဲးယူၤဝဲသကိးသ့ၣ်တဖၣ် ကဘၣ်မ့ၢ်

^{၂၈၇} ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ဟံၣ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ဂၢၤလီၤအီၤဖဲ လၢဒီးစုာ်ဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်, လၢအမ့ၢ်, "Nyaunglebin Interview: Saw A---, May 2017," တက့ၢ်. ကွၢ်ဘၣ်စုာ်ကိးလၢ Source #13 တက့ၢ်.

^{၂၈၈} ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ဟံၣ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ဂၢၤလီၤအီၤဖဲ လၢဒီးပထုာ်ဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်, လၢအမ့ၢ်, "Nyaunglebin Interview: Naw A---, November 2016," တက့ၢ်. ကွၢ်ဘၣ်စုာ်ကိးလၢ Source #10 တက့ၢ်.

တၢ်လၢအအိၣ်ဖျိဖျါဖျါလၢကမျၢအမံၣ်ညါ နီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်နီၤလီၤအီၤဆူပုၤကမျၢ ကိးဂၤဒဲးန့ၣ်လီၤ.

“ပမၤတၢ်ဆၢတဲာ်ထဲဒၣ်ပဲတသ့ဘၣ်. ပလိၣ်ဘၣ်သဝီဖိကိးဂၤဒဲး အတၢ်ဆၢတဲာ်န့ၣ်လီၤ.”

ကိၤမၤ--- (ခွါ, ၄၈ နံၣ်), ကမၤ---သဝီ, နကါမိၣ်ကရူာ်, ထီတထူၣ်ကိၢ်ဆၣ်, တီအူကိၢ်ရၢၣ်/ကညီကိၢ်စၢ်ကလံၤစိး (ဘၣ်တၢ်ဒီးန့ၣ်အီၤဖဲ လၢဒဲးစ့ဘၣ် ၂၀၁၅ နံၣ်)^{၂၈၉}

လၢတၢ်ဂ့ၢ်အကလုာ်ကလုာ်အဖီခိၣ်, ခိခိၣ်ကမျၢသ့ၣ်တဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကမံးတံာ်လၢဒုသဝီပတီၢ် ဒဲးသိးဒီးက ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါ ပုၤတဝါအတၢ်ပၣ်ယုာ်မၤသကိးတၢ်ဒီး ကဘၣ်ခိၣ်ဆၢက့ၤမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်အတၢ် ဂ့ၢ်ကိသ့ၣ်တဖၣ် ကတုၤလီၤတီၤလီၤအါထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကမံးတံာ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤသ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲလီၢ်ကဝီၤခိၣ် နၢ်တဖၣ်ဒီးပုၤလၢအဘၣ်တၢ်ပၣ်ကဲအီၤ လၢပုၤတဝါပုၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိလၢတဟူးဂဲၤတုၤလီၤတီၤ လီၤလၢကမံးတံာ်ပုၤသ့ၣ်တဖၣ် ညီန့ၢ်ဟ့ၣ်ဝဲကျိၣ်စ့တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ ဒဲးအမ့ၢ်တၢ်မၤစၢၤတကလုာ်န့ၣ်လီၤ.

KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိလၢ ဆိထံးကိၢ်ဆၣ်, ချၢၣ်လွံၢ်ထူၣ်ကိၢ်ရၢၣ်တကၤဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ-

“ပမ့ၢ်မၤဒၣ်တၢ်ထဲတဂၤန့ၣ်တမ့ၢ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်လီၤတၢ်တခါလၢ အဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်လၢ သဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်. နမ့ၢ်ဂဲၤဆၢထၢၣ်တြီၤဆၢထီၣ်တၢ်တိၣ်ကျဲၤတၢ်မၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤထဲတဂၤန့ၣ်အိၣ်ဒၣ်လၢ ပုၤကနံၤဘၣ်နၤလီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ, ဟီၣ်ခိၣ်ကစၢ်တဖၣ်စးထီၣ်ထံၣ်လိၣ်ထဲသကိးတၢ်တဂၤဒီးတဂၤ လၢကဒီ သဒၢက့ၤအဟီၣ်ခိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိမ့ၢ်ဂဲၤဆၢထၢၣ်ထီၣ်တၢ်ထဲတဂၤန့ၣ်, မတဂၤမးတကနၣ်ယုာ်အီၤဘၣ်.”

စီၤဂမၤ--- (ခွါ), KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိလၢ ဆိထံးကိၢ်ဆၣ်, ချၢၣ်လွံၢ်ထူၣ်ကိၢ်ရၢၣ်/ပကိၢ်ကိၢ်ခိမုၢ်ထီၣ် (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိၣ်သံကွၢ်ဖဲ လၢဒဲးစ့ဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၉၀}

တဘျီတခိၣ် သဝီဖိတဖၣ်ကရၢကရီထီၣ်ဝဲ ကရူာ်တၢ်ထံၣ်လိၣ်ထဲသကိး လၢကဟ့ၣ်ခိဟ့ၣ်နီၤလိၣ်သးတၢ်လဲၤခိဖျိ လၢအဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘျါရဲၣ် တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢအဟဲခိဖျိအသးလၢတၢ်မၤမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ် တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိၣ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ် ဒီးထံၣ်လိၣ်ထဲသကိးတၢ်ဒီးပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤလၢ အဆိၣ်ထွဲတၢ်တိၣ် ကျဲၤတၢ်မၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤလၢကျဲၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိပနံၣ်တဖျါၣ်လၢအခူၣ်ထူၣ်ဘုသိၣ်ကိၢ်ဆၣ်, မုၢ်တြီၢ်ကိၢ်ရၢၣ်န့ၣ် မၤဟးဂီၤဝဲသဝီဖိတဖၣ်အစံာ်အပုၣ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ခိၣ်ဆၢက့ၤတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအဂီၢ် လီၢ်ကဝီၤပုၤတဝါဖိတဖၣ် ဟ်ဖိၣ်ထီၣ်အသးဒီးဟ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိဘၣ်ယးတၢ်ခူၣ်ထူၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီတဖၣ်-

“ပုၤကမျၢလၢအစံာ်အိၣ်ဖဲထံကျိကပၤတဖၣ် တနီၤအိၣ်ဒီးအချံၢ်အယီၤဟးထီၣ်က့ၤလီၤဒီးအချံၢ်ဘၣ်ဆၣ် ဟီၣ်ခိၣ် လၢစံာ်ပုၤတဖၣ်ထံအိၣ်ဟးဂီၤကွၢ်အီၤခိဖျိကၢၢ်လၢအါထီၣ်အယီၤ, အဝဲသ့ၣ်ပၣ်ဖိၣ်ထီၣ်သးဒီးတဲသကိးတၢ်ကိ တၢ်ခဲလၢအဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်အီၤလၢခါဆူညါ ဆူခိၣ်နၢ်လၢအဟ့ၣ်တၢ်ပျဲလၢကဘီ [လၢတၢ်ခူၣ်ထူၣ်အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ.]”

ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ဟ်ဖျါ တၢ်ကွဲးအီၤလၢ KHRG ပုၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိ, ဘုသိၣ်ကိၢ်ဆၣ်, မုၢ်တြီၢ် ကိၢ်ရၢၣ်/ကညီကိၢ်စၢ်ကလံၤစိး (ဘၣ်တၢ်ဒီးန့ၣ်အီၤဖဲ လၢအီၤကူး ၂၀၁၆ နံၣ်)^{၂၉၁}

^{၂၈၉} ကွၢ်ဘၣ် Source #3 တက့ၢ်.

^{၂၉၀} ကွၢ်ဘၣ် Source #31 တက့ၢ်.

^{၂၉၁} ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ဟ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၤလီၤအီၤဖဲ လၢယနူၤအါရံၤ ၂၀၁၇ နံၣ်, လၢအမ့ၢ်, “Hgapun Situation Update: Dwe Lo Township, May to August 2016,” တက့ၢ်.

တၢ်အဒိဖျါလၢလၢအံၤ ပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်သဝီဖိတဖၣ်တၢ်ဂၤဒီးတၢ်ဂၤ ထံၣ်လိာ်တၢ်ပီၣ်သကိးတၢ်တချုးဒီးလၢတြီဆၢထီၣ်ဒါဝဲဒီပနံၣ်ဒီး ပၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ်လၢကျဲၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

“အဝဲသ့ၣ်တနီၤနီၤန့ၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့တအိၣ်ဘၣ်အယီၤ တၢ်လၢအမၤစၢၤဝဲသ့န့ၣ်မၤစၢၤဝဲဒၣ်ကျိၣ်စ့တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤတနီၤလၢကမံးတံၢ်ကရၢဖိတဖၣ်အအိၣ် ဝဲလၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်လဲၤထံၣ်လိာ်သးဒီးကိၢ်ပယီၤပဒိၣ်ပၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. [...]အဝဲသ့ၣ်ထံၣ်လိာ်သးဒီးကိၢ်ပယီၤပဒိၣ်ပၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ် တလၢတဘျီဝံၤဒီးပၢ်ဖျါထီၣ်က့ၤတၢ်ဂၢၤဆူကမျၢၢ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ.”

စီၤပ--- (ခွါ), KHRG ပၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိလၢ တနီၤသရံၣ်ကိၢ်ဆၢၣ်, ဘျးဒဝဲၢ်ကိၢ်ရၢၣ်/တနီၤသရံၣ်ကိၢ်မိ (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢနိးဝုဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၂၆၂}

နူသဝီပတီၢ်ကမံးတံၢ်တဖၣ် မၤစၢၤဝဲသဝီဖိတဖၣ်လၢတြီဆၢထီၣ်ဒါဝဲ ပဒိၣ်ဒီးနီၢ်တၢ်ဂၤဒီပနံၣ်တဖၣ်ဘၣ်ယးဒီး တၢ်မၤပယွဲလၢအကဲထီၣ်သး ဒီဖျါတၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်မၤတဖၣ်အယီၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မၤစၢၤစ့ၢ်ကိးသဝီဖိတဖၣ်လၢကထၢဖိၣ်ဟံၣ်ဖိၣ်တၢ်ဂၢၤတၢ်ကျိၤတဖၣ်ဒီး ဟ့ၣ်ဒီနီၤလီၤက့ၤတၢ်ဂၢၤတၢ်ကျိၤလၢဘၣ်ထွဲဒီး မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

နူသဝီကမံးတံၢ်တဖၣ်မုၢ်စ့ၢ်ကိးပၤတဖုလၢ အဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဆိတလဲလၢ လီၢ်ကဝီၤပၤတဝၢတဖၣ်အဂီၢ် ဒ်သိးကမၤသကိးဘၣ်တၢ်တပူၤယီၤလၢတၢ်ကတိၤန့ၣ်ဒဲးတၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

“ပဒုးအိၣ်ထီၣ်ကရၢၢ်တဖုဒီး ပတဲပုးသဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ယးဒီး အတၢ်ကဲဘျးဒီးတၢ်တကဲဘျးတဖၣ်အိၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝဲန့ၣ်သဝီဖိအါဒ်အါဂၤ ထီၣ်ဒါတၢ်တိၢ်ကျဲၤတၢ်မၤဝဲအံၤန့ၣ်လီၤ.”

စီၤခ--- (ခွါ, ၄၂ နံၣ်), ကလ---သဝီ, သထူၣ်ကိၢ်ဆၢၣ်, နူသထူၣ်ကိၢ်ရၢၣ်/တလၢၤကိၢ်စဲၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢအုၤဖျၢၣ် ၂၀၁၆ နံၣ်)^{၂၆၃}

လၢ ၂၀၁၂ နံၣ် တၢ်မၤတၢ်ပတုၢ်တၢ်ခးလံၤလံၤန့ၣ် ခိၣ်ကမျၢၢ်တဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကမံးတံၢ်လၢ နူသဝီပတီၢ်အါထီၣ်ဝဲကွၢ်ကွၢ် လၢကတဲန့ၣ်ဒဲးတၢ်လၢအနီၢ်ကစၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီဖျါလၢအဝဲသ့ၣ်မုၢ်တၢ်ကရၢကရိလၢတၢ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤအိၣ်ဒီးအက့ၢ်အဂီၤဒီးအဖိးသဲးအယီၤ, အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးအကံၢ်အစီၤလၢအမၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်ထံၣ်လိာ် ဆၢတံၢ်သကိးတၢ်ဖဲတၢ်မၤလၢခိၣ်ပၤတဝၢတဖၣ်, ဒီပနံၣ်အခၢၣ်ဒီး ပဒိၣ်ပပုၤပၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ.

မုၢ်တၢ်ဂၢၤလၢဘၣ်ယးဒီးတၢ်မၤဟီၣ်လၢပနံၣ်ဖဲ ဆိထံးကိၢ်ဆၢၣ်, ချၢၣ်လွံၢ်ထူၣ်ကိၢ်ရၢၣ်န့ၣ်, သဝီဖိတဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကမံးတံၢ်တဖု, မုၢ်ဒ်သိးဒီးကလဲၤထံၣ်လိာ်တဲသကိးတၢ်ဒီး ပၤလၢအပၣ်ယုၤပၣ်ဂီၢ်လၢအမၤတၢ်ဆၢတံၢ်သ့တဖၣ်ဒ်သိးအတၢ်ဂၢၤတၢ်ကျိၤတဖၣ် ကတုၤထီၣ်ထီၣ်ဘးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

“လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကမံးတံၢ်တဖုလၢအနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲ ဒီးကမံးတံၢ်တဖုအံၤပုၤနီၣ်ဂံၢ်အိၣ်ဝဲ ၃၀ ကၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂၢၤန့ၣ်, ဒီဖျါလၢဒီပနံၣ်တဖၣ် တမၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပီၣ်တဲသကိးဆိတၢ်ဒီးသဝီဖိတဖၣ် လၢကမၤဝဲတၢ်ရူၣ်ဟီၣ်လၢပနံၣ်ဘၣ်လီၤ. ဒ်သိးတၢ်ထံၣ်လိာ်တဲသကိးကကဲထီၣ်အဂီၢ် စ့ၣ်တီသၢစ့ၤပုၤဂီၢ်ပုၤဘျးဝဲကရၢ (စံးတောၤဒ်သံစ့ၣ်လူၤကွၢ်န့ၣ်ယၢ်အဖွဲ) အံၤတီခိၣ်ရိၣ်မဲဝဲကမံးတံၢ်တဖုအံၤန့ၣ်လီၤ. ကမံးတံၢ်အံၤဘၣ်တၢ်မၤစၢၤအီၤလၢပီၤကူဖိးဒုၤရှၢၣ်^{၂၆၄} (ပေါင်းကူးဖောၣ်ဒေးရှင်း) ဒီးတၢ်ကဟုကယၢ်ခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၢၣ်ကရူၢ် (Environmental Conservation team) န့ၣ်လီၤ.”

^{၂၆၂} ကွၢ်ဘၣ် Source #26 တက့ၢ်.

^{၂၆၃} ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ဟံၣ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၢၤလီၤအီၤဝဲ လၢဖုၤတြုၤအါရံၤ ၂၀၁၈ နံၣ်, လၢအမုၢ်, “Thaton Interview: Saw Be---, April 2016,” တက့ၢ်.

^{၂၆၄} ပီၤကူဖိးဒုၤရှၢၣ် (Paung Ku Foundation) အံၤ တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤဝဲ ၂၀၀၇ နံၣ်, ဒီးမုၢ်ကိၢ်ပယီၤကရၢသဘျုတဖုလၢ တၢ်ပၢ်ပနီၣ်

ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ဟ်ဖျါတၢ်ကွဲးအီၤလၢ KHRG ပှၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိ, လၢဒိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ချၢၣ်လွံၤထုၣ်ကီၢ်ရၣ်/ပကိၢ်ကီၢ်ခိမ့ၢ်ထီၣ် (တၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်အီၤဖဲ လၢနီၤဝုဘၢၣ် ၂၀၁၅န့ၣ်)^{၂၉၅}

ဖဲအ့ၣ်သ့ၣ်ဇဲၣ်ခိပနံၣ် (Arsa Thein Nge Company) အဲၣ်ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်လၢၤထုၣ်ဖဲ ဝီၤရၣ်ကီၢ်ဆၣ်, နူပျၢၣ်ယာ် ကီၢ်ရၣ်အခါ, သဝီဖိတဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကဟုကယာ်ခိၣ်ယၤန့ၣ်ဆၢၣ်ကမံးတံာ်လၢ ကတြီဆၢထီၣ်ဒါဝဲတၢ်မၤဟးဂီၤ ခိၣ်ယၤန့ၣ်ဆၢၣ်ဖဲကစၢၢ်ဝဲအံၤန့ၣ်လီၤ.^{၂၉၆}

“[...] တၢ်အိၣ်ဖိၣ်တခါအံၤ တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤအီၤလၢ ဂယ---သဝီဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အ့ၣ်သ့ၣ်ဇဲၣ်ခိပနံၣ် ^{၂၉၇} (Arsa Thein Nge Company) အံၤဟဲမၤကွၢ်ဝဲကစၢၢ်တဖျါလၢအိၣ်ဘူးဒီး ဂယ---သဝီအံၤတဘျုးဘျီလံန့ၣ်လီၤ. ဂယ--- သဝီဖိတဖၣ်သးတလီၤပလီၢ်ယုာ်လၢ တၢ်ကတုထီၣ်ကလၢကမ့ၢ်ဖဲဖိကဟ့ၣ်တၢ်မၤလီၤအံၤဘၣ်ဒီးထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤ အံၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယံ, သဝီဖိတဖၣ်ဟ်ဖိၣ်ထီၣ်အသးဒီး ကိးဝဲတၢ်အိၣ်ဖိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်ဖိၣ်ဝဲအလီၢ်ခံ, ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကဟုကယာ်ခိၣ်ယၤန့ၣ်ဆၢၣ်ကမံးတံာ်တဖုန့ၣ်လီၤ.”

တၢ်ဂီၤတၢ်ကွဲးနီၣ်အံၤ တၢ်ကွဲးအီၤလၢ KHRG ပှၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိ, ဝီၤရၣ်ကီၢ်ဆၣ်, နူပျၢၣ်ယာ်ကီၢ်ရၣ်/ကညီဂ်ဝီခွဲးကလံၤထံး (တၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်အီၤဖဲ လၢယနူၤအါရံၤ ၂၀၁၇ န့ၣ်) ^{၂၉၈}

လၢခိၣ်ဟီၣ်ကဝီၤအါတီၤလၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးန့ၣ် သဝီဖိတဖၣ်ဟ်ပနီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် မ့တမ့ၢ်သ့ၣ်ပှၤ တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢ အဘၣ်ထွဲဘၣ်ယးဒီးပှၤတဝါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲပတဲသကိးတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ယး “တၢ်လၢၤထုၣ်ဟီၣ်လၢပနံၣ်လၢကမ့ၢ်အဟီၣ်ခိၣ် - တၢ်မၤလိတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ယးဒီးခိမ့ၢ်လုကစၢၢ်” အံၤန့ၣ် ကမံးတံာ်လၢ ဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤလၢနူၤသဝီပတီၢ်တဖၣ် မ့တၢ်လၢအဘၣ်ဘျုးလၢခိၣ်ပှၤတဝါသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ် ခိမ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ် ကတိၤန့ၣ်ခဲးတၢ်လၢ တၢ်ဒီးသဒါကွၢ်ပှၤတဝါအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အယံန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဘျုးဖဲလိာ်သးဒီးလိာ်ကဝီၤပှၤတဝါတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်

“ဂံၢ်ခိၣ်ထံးကမ့ၢ်တၢ်ကရၢကရိတဖၣ် န့ၣ်လီၤဝဲဆူလိာ်ကဝီၤတဖၣ်အပူၤအခါ, အဝဲသ့ၣ်မၤဒိၣ်ထီၣ်ဖျါထီၣ်ဂံၢ်ခိၣ် ထံးတၢ်တီခိၣ်ရဲၣ်မဲတဖၣ် [ခိမ့ၢ်တၢ်အိၣ်ဖိၣ်တဲသကိးတၢ်ဒီးတၢ်သိၣ်လိတဖၣ်] န့ၣ်လီၤ. လိာ်ကဝီၤကမ့ၢ်တဖၣ်တၢ်ဆိမိၣ် ဆိကမးဟဲအိၣ်ထီၣ် ခိမ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်မၤလိန့ၣ်ဘၣ်တၢ်လၢ တၢ်တၢ်ပီၣ်တဲသကိးဒီးတၢ်သိၣ်လိတဖၣ်အယံန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်အံၤအယံ, ဒုးဟူးဒုးဂဲၤထီၣ်အဝဲသ့ၣ်အသ့ၣ်အသးလၢကကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ထီၣ်ဒါကွၢ် တၢ်လၢအလဲၤခိမ့ၢ်တၢ်တဖၣ် န့ၣ်လီၤ.”

စီၤဂရ--- (ခွါ), KHRG ပှၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိ, လၢဒိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ချၢၣ်လွံၤထုၣ်ကီၢ်ရၣ်/ပကိၢ်ကီၢ်ခိမ့ၢ်ထီၣ် (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢနီၤဝုဘၢၣ် ၂၀၁၇ န့ၣ်) ^{၂၉၉}

အီၤလၢအဖိးသဲးန့ၣ်လီၤ. ကရၢအံၤအတၢ်ပညိၣ်မုၢ်ဝဲ ကမၤစၢၤဒီးမၤဆူၣ်ထီၣ် ပှၤတဝါတၢ်ကရၢကရိသ့ၣ်တဖၣ် န့ၣ်လီၤ. ပီကူတၢ်ကတိၤအံၤ ဟဲလၢပယီၤကျိၣ်, ဒီးအိပညိၣ်မုၢ်ဝဲ, “ဒုးဖဲဘူး” မ့တမ့ၢ် “ဒုးဘျုးဖဲ” လၢကညီကျိၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်အဲၣ်ဒီးသ့ၣ်ညါအါထီၣ်ဘၣ်ယး တၢ်ကရၢကရိအံၤ, ကွၢ်ဘၣ်ဖဲပှၤယဲၤသန့. <http://www.pk-tutorial.com/> တက့ၢ်.

^{၂၉၅} ကွၢ်ဘၣ် Source #5 တက့ၢ်.

^{၂၉၆} ကွၢ်ဘၣ်, “တၢ်လၢၤထုၣ်ဟီၣ်လၢပနံၣ် လၢကမ့ၢ်အဟီၣ်ခိၣ် - တၢ်မၤလိတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ယးဒီး ခိမ့ၢ်လုကစၢၢ်” တက့ၢ်.

^{၂၉၇} ခိပနံၣ်အမံၤအံၤ တၢ်ကျိၣ်ထံစုာ်ကိးအီၤလၢ အ့ၣ်အံၤကၢၤခိပနံၣ် (Asia Eagle Company) န့ၣ်လီၤ. KHRG တၢ်ဟ်ဖျါလၢ အပူၤကွၢ်တဖၣ်အပူၤ ဟ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်ယးဒီးခိပနံၣ်ဝဲအံၤ ခူၣ်စုာ်ကိးလၢဖဲ နူပျၢၣ်ယာ်ကီၢ်ရၣ်, ဖဲလၢအိကူး ၂၀၁၇ န့ၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂ့ၢ်လီၤတၢ်အဂီၢ်, ကွၢ်ဘၣ်ဖဲ “Doooplaya Situation Update: Kawkaik Township and Win Yay Township, November 2016 to January 2017,” တက့ၢ်.

^{၂၉၈} ကွၢ်ဘၣ် Source # တက့ၢ်.

^{၂၉၉} ကွၢ်ဘၣ် Source #24 တက့ၢ်.

၆ KHRG တၢ်ပၣ်ထံၣ်နီၤဖးအသီး, စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၂ နံၣ်တၢ်မၤတၢ်ပတုၣ်တၢ်ခးပတြီၤဒီး ၂၀၁၅ နံၣ်ထံၣ်ကီၢ်ဒီးဘၣ်တၢ်ပတုၣ်တၢ်ခးလံၤလံၤ, သဝီဖိဒီးကမျၢတၢ်ကရၢကရိတဖၣ် စးထီၣ်မၤသကိးတၢ်ဖျိဖျိဖျိအါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢတၢ်ဂၢၢ်တၢ်ကျၢၤအိၣ်အါထီၣ်အယိ, ခိခိၣ်ပၤတဝၢသ့ၣ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိး အတၢ်နၢၢ်လီၤသးအါထီၣ်လၢကတဲန့ၢ်ခဲးတၢ်လၢအနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်တဲၣ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ၆ KHRG ပၤထၢတၢ်ကစီၣ်တဂၤပၣ်ဖျါဝဲအသီး-

“တချုးဒီးလၢ ၂၀၁၂ နံၣ်န့ၣ် နူသဝီတဖၣ် တအိၣ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်လၢ ကခိၣ်ဆၢက့ၤတၢ်ဂ့ၢ်လၢအပၢၢ်ထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်. ပတဲအီၤသ့ဖျိဖျိလၢ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တအိၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ်. ခဲအံၤ, စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၂ နံၣ်တၢ်မၤတၢ်ပတုၣ်တၢ်ခးပတြီၤလံၤလံၤ, သဝီဖိတဖၣ်စးထီၣ်ကတိၤတၢ်အါထီၣ်ဘၣ်ယးအဝဲသ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဘၣ်ဝဲလၢခဲအံၤအိၣ်ဒီး တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအါန့ၢ်ဒီးလၢညါန့ၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢတၢ်ကရၢကရိအဂၤတဖၣ်ဟဲန့ၣ်လီၤလၢလီၤကဝီၤပူၤအယိ, အဝဲသ့ၣ်မဲၣ်တၢ်ထံၣ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိး အိးထီၣ်အသးကယီၤကယီၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ, ပတဲသ့ၣ်လၢတၢ်ဆီတလဲအိၣ်ထီၣ်ဝဲလၢပပၤတဝၢပူၤန့ၣ်လီၤ. ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်မ့ၢ်ဟဲပၢၢ်ထီၣ်တခါခါမ့ၢ်ဂ့ၢ်, အဝဲသ့ၣ်ကိးထံၣ်လိာ်သးဒီးတၢ်ပိာ်သကိးလၢအဝဲသ့ၣ်ကြၢၤမၤတၢ်မနုၤလဲၣ်ဒီး အဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်ကူၣ်လိာ်သးလၢ ကဘၣ်တီၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူတၢ်လီၤဝဲလဲၣ်ဒီးမတဂၤအအိၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂၤဒီးအံၤလၢညါတအိၣ်ဘၣ်. လၢအပူၤကွံာ်, တၢ်ဂ့ၢ်ကိမ့ၢ်ပၢၢ်ထီၣ်လဲၣ်န့ၣ် သဝီဖိတဖၣ်ယုၤထၢဒၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအကျဲဒီးသ့ၣ်ဒၣ်တၢ်စုကဝဲၤ ဒ်အမ့ၢ်ကျိတံၤလီၤ (ဝဲပျီၤ) တဖၣ် ဝဲတၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၢ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ်မၤကမၢ်တၢ်တမံၤမံၤန့ၣ်ပၤမၤဆၢက့ၤန့ၣ်လီၤလၢကျိန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ, လၢအပူၤကွံာ်ပၤယုၤထၢဒၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအကျဲန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢခဲအံၤ, အဝဲသ့ၣ်ဘျါရဲၤလီၤကွံာ်အတၢ်ကိတၢ်ခဲ ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ထံၣ်လိာ်ဝဲသကိးန့ၣ်လီၤ.”

စီၤဂမ--- (ခွါ), KHRG ပၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖဲဆီထံးကီၢ်ဆၢ, ချါၣ်လွံၤထူၣ်ကီၢ်ရဲၣ်/ပကိကီၢ်ခိမ့ၢ်ထီၣ် (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါဒဲၤစ့ဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၃၀၀}

ခိဖျိတၢ်မၤသကိးတၢ်ဒီးဂံၢ်ခိၣ်ထံးကမျၢတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်အယိ, ခိခိၣ်ကမျၢတဖၣ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဒွဲလၢကူၣ်သ့အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်, သဲးစးအတၢ်မၤစၢၤဒီးကျိၣ်စုအတၢ်ဆိၣ်ထွဲတဖၣ် ဒ်အလီၢ်အိၣ်ဝဲအသီး လၢကမၤလၢပှဲၤထီၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ပညိၣ်ကွၢ်စိဒီး ဟူးဂဲၤလၢကန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တီတၢ်တြၢ်ဒ်အမ့ၢ် တၢ်ထီၣ်ဒါဝဲခိပနံၣ်တဖၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးန့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဒီး KHRG ပၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိလၢ ဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၢ, တီအူကီၢ်ရဲၣ်အပူၤ, ပၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိပၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢခိခိၣ်ကမျၢသ့ၣ်တဖၣ် ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်အါထီၣ်တဖၣ်ဖဲအဝဲသ့ၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီးဂံၢ်ခိၣ်ထံးပၤတဝၢတၢ်ကရၢကရိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒ်အံၤ-

“...သဝီဖိတဖၣ်တၢ်မၤဆူၣ်ထီၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢ ကအိၣ်ဒီးတၢ်နၢၢ်လီၤသးဒီး တၢ်သ့ၣ်ဆူၣ်သးဂဲၤလၢကယုက့ၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိကဒဲကဒဲစ့ၢ်ကိးမၤသကိးတၢ်အါထီၣ် မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲနူသဝီကမံးတံာ်ဒီးထီၣ်ဘၣ်ဝဲတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢၢ်ဘၣ်ယး ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သဲးတၢ်ဘျါဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တၢ်မၤလီတဖၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်အီၤလၢ ပၤမၤတၢ်ဖိသဘျုစၢၤဖိၣ်ကရၢ (Independent Labor Union), လီၤကဝီၤပၤတဝၢတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်, ကရၢသဘျုတဖၣ်, ပၤဂ့ၢ်ဝီခွဲးယၢ်တၢ်ကရၢကရိတဖၣ်ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဘျါသဲးပၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်နီၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.”

စီၤမ--- (ခွါ), KHRG ပၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိဖဲ ဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၢ, တီအူကီၢ်ရဲၣ်/ကညိကီၢ်ဖဲကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါဒဲၤစ့ဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၃၀၁}

^{၃၀၀} ကွၢ်ဘၣ် Source #31 တက့ၢ်.
^{၃၀၁} ကွၢ်ဘၣ် Source #23 တက့ၢ်.

ဖဲ ၂၀၁၆ နံာ်အပူၤ, နီၤတဂၤပၤဒီပနံာ်တဖၣ်စးထီၣ်ခူၣ်ထူဖဲ ဆီထံးကီၢ်ဆၣ်, ချၢၣ်လွံာ်ထူၣ်ကီၢ်ရၢၣ် လၢအတအိၣ်ဒီးတၢ်ထံာ်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးတၢ်ဒီး လီၤကဝီၤကရၢၤသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲန့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်ယုၣ်တၢ်မၤစၢၤဆူကညီပိာ်မုာ်ကရၢ (KWO) အိၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤန့ၣ်သဝီဖိယုၣ်ဒီးကညီပိာ်မုာ်ကရၢတဖၣ် ဟံာ်ဖိၣ်န့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ယးတၢ်ခူၣ်ထူဝံၤ ကိးတၢ်အိၣ်ဖိၣ်တဖၣ်ဒီးဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ယး တၢ်ခူၣ်ထူအံၤမၤဘၣ်ဒိတၢ်အိၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဟံးန့ၣ်ဝဲကရၢတဖၣ်အတၢ်ဆိၣ်ထွဲဒီး ဆုၤထီၣ်ဝဲလံာ်တၢ်ကအူကစၢၤသ့ၣ်တဖၣ်ဆူ ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထဲးဂံၢ်ထဲးဘါလၢတၢ်ဟူးတၢ်ဝဲၤတခါအဖီခိၣ်အံၤ လၢထီၣ်ပွဲၤထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်ခူၣ်ထူတၢ်တိာ်ကျဲၤအံၤဘၣ်တၢ်ကွၢ်ကွၢ်ထံဆိကမိၣ်အီၤလၢ ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်တၢ်တိာ်ခိၣ်ရိၣ်မဲအဖီလၢန့ၣ်လီၤ. တၢ်ခူၣ်ထူအံၤမ့ၢ်တပတုာ်ဘၣ်ဆၣ်, လီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်တၢ်ဟ့ၣ်အခွဲးလၢကရၢထူဒီး န့ၣ်ဘျုးန့ၣ်ဖိၣ်လၢန့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်အကလုာ်သိၣ်ခိၣ်ထီၣ်ဝဲ ခိဖျိလၢလီၤကဝီၤပုၤတဝါတဖၣ်အတၢ်ဟံာ်ဖိၣ်မၤသကိးအယိန့ၣ်လီၤ.

KWO ကရၢဖိတဂၤလၢ အတိခိၣ်ရိၣ်မဲဝဲတၢ်ဟူးတၢ်ဝဲၤဘျီဝဲအံၤ န့ၣ်သ့ၣ်ညါပုၤဘၣ်ယးတၢ်မၤသကိးတၢ်န့ၣ် အကါခိၣ်ထဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

“အဆိကတၢ်, KWO ထံာ်လိာ်အိၣ်ဖိၣ်ဒီးသဝီပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ်, ကရူာ်ခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်, ဆံဆဲာ်ဟံာ်ခိၣ်တဖၣ်, ဒီးလီၤကဝီၤသဝီဖိတနီၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်အိၣ်ဖိၣ်အဆၢကတၢ်, KWO ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲတၢ်ဒိသဒါလၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်တကတီၢ်ယီပနံာ်ဟူၣ်ကိးလၢ တၢ်ခူၣ်ထူအံၤမၤဘၣ်ဒိသဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ်ကိး ဖဲလၢအဝဲသ့ၣ်ဖိဝဲဒၣ်ထူအခါန့ၣ်လီၤ. KWO ရဲပုၤအဝဲသ့ၣ် [သဝီပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ်] ဒီးတဲာ်ကိးပုၤကိးဂၤလၢ ပကဘၣ်ဟံာ်ဖိၣ်ထီၣ်လိာ်သးတပူၤယီဒီးပတုာ်အီၤန့ၣ်လီၤ. KWO တဲအဝဲသ့ၣ်လၢ ကဘၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီးသဝီဖိတဖၣ် မ့ၢ်လၢဆၢကတၢ်ခဲအံၤ KWO အကလုာ်န့ၣ် တၢ်တနီၤဟူၣ်အီၤထဲသိးဒီးသဝီဖိတဖၣ်အကလုာ်ဘၣ်. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ, KWO ဘၣ် လဲၤတဲာ်ပာ်သဝီဖိတဖၣ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ. KWO ယုၣ်ကိးတၢ်ပျဲလၢ သဝီပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဝံၤ, KWO လဲၤဝဲလၢဟံာ်တဖျါဘၣ်တဖျါဒီး တဲာ်ပာ်အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ယးတၢ်ခူၣ်ထူတၢ်တိာ်ကျဲၤအံၤ [တၢ်လီၤဘၣ်ယိာ်] အိၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိလၢတတူၢ်လိာ်တၢ်တိာ်ကျဲၤတၢ်မၤအံၤ, ပဟံးန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်အစုမ့ၢ်ကျါဒီး, ဘၣ်မနုၤအယိအဝဲသ့ၣ်တတူၢ်လိာ်တၢ်တိာ်ကျဲၤအံၤဘၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. KWO ကျဲးစးမၤဝဲတၢ်သ့ၣ်တဖၣ် အံၤလၢကျဲးအံၤန့ၣ်လီၤ.”

နီၤလ--- (မုာ်, ၂၇ နံာ်), ဆီထံးကီၢ်ဆၣ်, ချၢၣ်လွံာ်ထူၣ်ကီၢ်ရၢၣ်/ပကိကီၢ်ခိမုာ်ထီၣ် (တၢ်မၤတၢ်ထံာ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လၢနီၤဝုဘၢၣ် ၂၀၁၆ နံာ်)^{၃၀၂}

လီၤကဝီၤပုၤတဝါတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်ကရၢကရိအရဲဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢ ဟူးဝဲၤစၢၤန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဒ်အမ့ၢ် “တၢ်ဟံာ်ဖျါထီၣ်ဟံာ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဘၣ်ဂံာ်ဂုာ်ဆူကွီၢ် - ကိမ့ၢ်မၤအီၤဒီပနံာ်အဂ့ၢ်” န့ၣ်လီၤ. ဖဲသဝီဖိတဖၣ်အဲၣ်ဒီး ကရၢကရိထီၣ်အသးဒီး ထီၣ်ဝဲတၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟံာ်ခိၣ်ကပံာ်လၢ ကိမ့ၢ်မၤအီၤဒီပနံာ်အခါ, လီၤကဝီၤကရၢသဘျီတဖုမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်လၢ နွဲလၢတၢ်သ့ၣ်ဘၣ်ဒီး ကျိၣ်စုတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်, ဟ့ၣ်လီၤယုာ်ဒီး သိလုာ်ဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်အီၤတဖၣ်ဆူ ပုၤလၢအလဲၤဟံာ်ဖျါထီၣ်သးတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၃၀၃}

လၢတၢ်ခဲလၢာ်အဖီခိၣ်, တၢ်မၤသကိးတၢ်အါထီၣ်ဒီးလီၤကဝီၤပုၤတဝါတၢ်ကရၢကရိအံၤ, န့ၣ်ဆူၣ်ထီၣ်ခိမိၣ်ကမုာ်သ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်သ့ၣ်ဘၣ်လၢ ကတဲန့ၢ်ခဲးတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

^{၃၀၂} ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ဟံာ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၢလီၤအီၤဖဲ လၢခဲးပထုဘၢၣ်, ၂၀၁၇ နံာ် လၢအမ့ၢ် “Nyaunglebin Interview: Naw A---, November 2016,” တက့ၢ်.
^{၃၀၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #22 တက့ၢ်.

တၢ်တၢ်တၢ်တဖၣ်

ကမျၢၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်မ့ၢ်ဖဲအါထီၣ် စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၂ နံၣ် ဒီး ၂၀၁၅ နံၣ်တၢ်မၤပတုၣ်တၢ်ခးလံၤလံၤန့ၣ်သက့, တၢ်နိးတၢ်ဘျးအိၣ်ဒီးဝဲအကလုာ်ကလုာ်လၢ ပှၤတဝၢသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဝဲ ဖဲလၢအဝဲသ့ၣ်တၢ်နိးတၢ်လၢ အနီၣ်ကစၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်နိးတၢ်ဘျးအိၣ်ဒီးကတၢ်တမံၤမ့ၢ်ဝဲ ခိၣ်ကမျၢၣ်တဖၣ် တသ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ် အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

“လၢယတၢ်ဆိမိၣ်ဒၣ်ယဲ, ယဆိမိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်လိာ်ဘၣ်အါထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ယး တၢ်ကဘၣ်တြီဆၢထီၣ်ဒါ က့ၤတၢ်လၢကျဲၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိၣ်ဖျါလၢအဝဲသ့ၣ်တသ့ၣ်ညါဒၣ်လဲၣ်လၢ မ့ၢ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်မၤဘၣ်ဒိ ဧါတမၤဘၣ်ဒိတၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, တၢ်မ့ၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သန့က့, တသ့ၣ်ညါဝဲလၢတၢ်ဝဲအံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအမၤဘၣ်ဒိအဝဲသ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒၣ်လဲၣ်ဘၣ်.”

စီၤခေ--- (ခွါ), KHRG ပှၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိလၢ ဘုသိၣ်ကီၢ်ဆၢၣ်, မုၢ်တြီကီၢ်ရၢၣ်/ကညီကီၢ်ဖဲၣ်မုၢ်ထီၣ်ကလံၤစိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါဒီးစ့ဘၢၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၃၀၄}

သဝီဖိလၢ အတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တဖၣ် သ့ၣ်ညါဝဲဒၣ်လၢဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကအိၣ်ဒီးတၢ် ခွဲးတၢ်ယၢ်အဂီၢ်, ခိၣ်ခါအဆိကတၢ်တခါလၢအဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်မၤဝဲန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်တဲန့ၣ်ခဲးတၢ်လၢအနီၣ်ကစၢ်တၢ်ခွဲးတၢ် ယၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တၢ်တၢ်အခိၣ်သ့ၣ်တခါလၢ အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဝဲန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ တအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ် ပၢ်ဘၣ်ယးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဘျးသဲးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲခိၣ်ပှၤတဝၢတဖၣ် သ့ၣ်ညါဝဲတၢ်တြီမၤတံာ်တၢ်ဒ်အံၤတ ဖၣ်အိၣ်ထီၣ်လံၤန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ဟံးဖျါထီၣ်ဝဲဆူၣ်လီၤကဝီၤပှၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ် ဒ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်လၢအိၣ်ဒီးအဝဲ သ့ၣ်အသိးလၢကဒိသဒါက့ၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

“သဝီဖိတဖၣ်တသ့ၣ်ညါဘၣ်ယးတၢ်ဘျးသဲးတဖၣ်ဘၣ်. ယတသ့ၣ်ညါစ့ၢ်ကီးဘၣ်. ယသ့ၣ်ညါလၢသဝီဖိတဖၣ် အဲၣ်ဒီးဘျါရဲတၢ်ဂ့ၢ် ဒ်တၢ်ဘျးသဲးအကျဲအိၣ်ဝဲအသိးဘၣ်ဆၢၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အိၣ်ဝဲခိၣ်ဖျါလၢအဝဲသ့ၣ်တန့ၢ်ပၢ်တၢ်ဘျး သဲးဘၣ်. သန့က့, အဝဲသ့ၣ်လဲၤယုတၢ်မၤစၢၤဆူၣ်ပှၤလၢအသ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်တၢ်ဘျးသဲး လၢကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ် လီၤ. ယုစ့ၢ်ကီးဝဲတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်လၢသဝီသးပှၤတဖၣ်အိၣ် လၢအဝဲသ့ၣ်တြးမၤဝဲဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂံၢ်စၢ်တခါမ့ၢ်ဝဲ, သဝီဖိတဖၣ်တန့ၢ်ပၢ်တၢ်ဘျးသဲးဘၣ်.”

စီၤဂမ--- (ခွါ), KHRG ပှၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိဖဲ ဆိထံးကီၢ်ဆၢၣ်, ချၢၣ်လွံၣ်ထူၣ်ကီၢ်ရၢၣ်/ပကိကီၢ်ခိမုၢ်ထီၣ် (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါဒီးစ့ဘၢၣ် ၂၀၁၇ နံၣ်)^{၃၀၅}

ပှၤတဝၢတဖၣ် တၢ်မ့ၢ်တကရၢကရိထီၣ်အီၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်န့ၣ် ကမ့ၢ်တၢ်ကီၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်လၢ ကဘၣ်ဟူးဂဲၤဝဲ ယုယုဖိးဖိးလၢကတြီဆၢထီၣ်ဒါဝဲ တၢ်ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်န့ၣ်လီၤ. စၣ်အယၤဝဲ (Sa Ayar Win) လၢအမ့ၢ်ကီၢ်ပယီၤ ပီၢ်ရိပှၤဘျးမူဒါခိၣ်တၢ်ဂၤ, ဟံးဖျါထီၣ်ဝဲတၢ်တၢ်တဖၣ် လၢတၢ်ကရၢကရိထီၣ်န့ၣ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးကမျၢၣ်ဒ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

“တၢ်တၢ်တၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ, လၢဟီၣ်ကဝီၤတနီၤနီၤ တၢ်ပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ်ဒီးတၢ်မၤသကီးတၢ်ဒီး ထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢၣ်တဖၣ် တၢ်ဂံၢ်ဆဲးဘၢၣ်အိၣ်ဒီးဝဲ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီ, ဖဲတၢ်မၤသကီးတၢ်အခါတၢ်ဂံၢ်ဆဲးဘၢၣ်အိၣ်ဝဲန့ၣ် တၢ်ကရၢတၢ်ရိလၢဆိၣ် ထွဲ မၤစၢၤဘၣ်ယး တၢ်သိၣ်တၢ်သိၣ်အကျဲလၢအဖိးသဲးဒ်သိးဒီးပတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်, ပတဲန့ၢ်တၢ်လၢအဝဲ သ့ၣ်အဂီၢ်တသ့ဘၣ်. အဝဲအံၤမ့ၢ်တၢ်တၢ်တခါလၢပဂီၢ် ဖဲလၢပကဘၣ်တဲန့ၢ်ခဲးတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်အခါန့ၣ်လီၤ.”

^{၃၀၄} ကွၢ်ဘၣ် Source #30 တက့ၢ်.

^{၃၀၅} ကွၢ်ဘၣ် Source #31 တက့ၢ်.

စဉ်အူယာဝု, (ခွါ), ကီပယီပီရိပုာ်ဘျးစမူဒါခိာ်/မ့ာ်ပီရိပုာ်ဘျးစကရါ
(တၢ်မၤတၢ်ထံာ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါယနူအါရံ ၂၂သီ, ၂၀၁၈ နံာ်)^{၃၀၆}

အါန့ၢ်အန့ၢ်, ဖဲခိခိာ်ပုၤတၢ်တၢ်ဒီး လိာ်ကဝီပုၤတၢ်တၢ်ကရါကရိတဖၣ် ပာ်ဖိာ်ထီၣ်သးလၢကဘၣ်ဘျါရဲသကိး
တၢ်ဂ့ၢ်တမံၤမံၤန့ၢ် မ့ၢ်တၢ်ကိတၢ်ခဲတခါလၢ ကဝဲလိာ်စံးတဲန့ၢ်ခဲးတၢ်အဂီၢ်န့ၢ်လီၤ. စဉ်အူယာဝုစံးဝဲ-

“လၢဟီၣ်ကဝီတနီၤနီၤ, ကမျၢာ်တဖၣ်အတၢ်မၤသကိးတၢ်န့ၢ် တၢ်ဂံၢ်ဆံးဘါစၢ်အိၣ်ဒီးဝဲအယီ တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်တၢ်
တၢ်တခါလီၤ. ဖဲပမၤသကိးတၢ်ဒီးလိာ်ကဝီပုၤတၢ်တၢ်ဖိတဖၣ် အဂံၢ်မ့ၢ်ဆူၣ်ဘၣ်ဆၣ်သန့ကုပအိၣ်ဒီးတၢ်တၢ်တၢ်အဂၤ-
ပုၤတၢ်တဖၣ်တဘျီဘျီပုၤလၢကဘၣ်ပၤဆၢဒီးပံးစုန့ၢ်ကျဲအဝဲသ့ၣ်တအိၣ်ဘၣ်. မ့ၢ်ဘၣ်တဲတီတီန့ၢ် ပဘၣ်မၤသကိးတၢ်
ဒီးတၢ်ကရါကရိလီၤဆီအါဖုမးလီၤ. တဘျီတခိာ်တၢ်န့ၢ်ပၤကမၣ်အိၣ်ထီၣ်လၢတၢ်ကရါကရိတဖၣ်အဘၣ်စၢၤဒီး
တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤကမူးကမၣ်အိၣ်ဝဲလီၤ.”

စဉ်အူယာဝု (ခွါ), ကီပယီပီရိပုာ်ဘျးစမူဒါခိာ်/မ့ာ်ပီရိပုာ်ဘျးစကရါ
(တၢ်မၤတၢ်ထံာ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါယနူအါရံ ၂၂သီ, ၂၀၁၈ နံာ်)^{၃၀၇}

တၢ်ကျၢာ်တၢ်က့ၤတၢ်ဂ့ၢ်

လၢတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျါအကတီၢ်အံၤအပူၤ, ခိခိာ်ပုၤတၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ထံာ်ဝဲလၢ ပုၤတၢ်တၢ်အတၢ်ဆိၣ်ထွဲမ့ၢ်
တၢ်လၢကဒီးသက့ၤအဝဲသ့ၣ်လၢ တၢ်မၤမ့ၢ်ကျါဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲတဖၣ် ဒ်အမ့ၢ်တၢ်တုထီၣ်ကျဲ,
တၢ်ခူၣ်ထူ, တၢ်မၤကၢ်လၢာ်ကမူၣ်ဖဲဖိကဟၣ်တၢ်မၤလီၤ ဒီးတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးမ့ၢ်ကျါဝဲၤကွၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၢ်လီၤ. KHRG
ထံာ်ဝဲလၢပုၤတၢ်တၢ်အတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤန့ၢ် မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ခိာ်သ့ၣ်အကျါတခါလၢ ကမၤဂ့ၢ်ထီၣ်ခိခိာ်ပုၤတၢ်တၢ်တဖၣ်
အတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဘၣ် လၢကတဲန့ၢ်ခဲးက့ၤတၢ်လၢအနီၢ်ကစၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အဂီၢ်န့ၢ်လီၤ.

^{၃၀၆} ကွၢ်ဘၣ် Source #13 တက့ၢ်.

^{၃၀၇} ကွၢ်ဘၣ် Source #13 တက့ၢ်.

တၢ်ဂီၤတဖၣ် - ပှၤတဝၢအတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ

တၢ်ဂီၤလၢအစ့ၣ်တပၤအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒိန္နၢ်အီၤဖဲ လၢယၤနူၤအါရံၤ ၁၅ သီ, ၂၀၁၇ နံၣ် ဖဲဂယ---သဝီ, ကွံကဆိကွံၣ်ကရူၢ်, ဝီၤရၣ် ကီၢ်ဆၣ်, နူပျၢၣ်ယၢ်ကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤ, ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဘၣ်ဃး တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်လၢဘၣ်တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤအီၤလၢ ဂယ--- သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အုၣ်ရၣ်သ့ၣ်ဒိပ်နံၣ် (Arsa Thein Nge Company) အံၤဟဲမၤကွဲၣ်လဲၣ်ကစၢ်တဖျၢၣ်လၢ အိၣ်ဘူးဒီး ဂယ---သဝီအံၤတဘျုးဘျီလံၣ်န့ၣ်လီၤ. ဂယ---သဝီဖိတဖၣ်တတူၢ်လီၤဝဲ တၢ်ကတုၤထီၣ်ကလၢကမူၣ်ဖဲဖိကဟၣ်တၢ်မၤလီၢ် အံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီ, သဝီဖိတဖၣ်ဟံၣ်ဖျိၣ်ထီၣ်အသးဒီးကိးဝဲတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဝံၤအလီၢ်ခံ, ဒုးအိၣ် ထီၣ်ဝဲတၢ်ကဟ့ၣ်ကယၢ်ခိၣ်ယၤနူၤဆၢၣ် ကမံးတံၢ်တဖုန့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

တၢ်ဂီၤလၢအထွဲတပၤအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒိန္နၢ်အီၤဖဲ လၢဖျါတြုၤအါရံၤ ၅ သီ, ၂၀၁၇ နံၣ် ဖဲဂလ---သဝီအဆၢခိၣ်, လုၣ်သီၤဝဲ, ဒိၣ်ဖးခိၣ် ကီၢ်ဆၣ်, တီၤအူၤကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤတၢ်ဒိန္နၢ်အီၤဖဲသဝီဖိတဖၣ်ထီၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဃးကီၢ်ပယီၤပဒိၣ် အတၢ်ဆၢတံၢ်လၢကဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လၢကမၤလဲၢ်ထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤလၢအဘူးဒီးတၢ်ကၤယၢ်သ့ၣ်ပဟံၣ်ပှၤန့ၣ်လီၤ. စးထီၣ် လၢ ၂၀၁၃ နံၣ်လံၤလံၤ, ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢကဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အါန့ၣ်ဒီး ၅၀,၀၀၀ အူၤကၢၢ် လၢကမၤလဲၢ်ထီၣ် တၢ်ကၤယၢ်သ့ၣ်ပဟံၣ်ပှၤန့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ, ခဲအံၤဘၣ်ဃးဒီးလီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်အယီ အဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်သ့ၣ် တဖၣ်အံၤလၢတၢ်တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျါအိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ-KHRG)

တၢ်ဂီၤအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒိန္နၢ်အီၤဖဲ လၢမးရး ၁၂ သီ, ၂၀၁၇ နံၣ်, ဖဲဂဝ---သဝီ, တၢ်တြီၢ်ကီၢ်ဆၣ်, ဖၣ်အၣ်ကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤ တၢ်ဒိန္နၢ်အီၤဖဲလၢသဝီဖိခၢၣ်စးတဖၣ် လၢအဟဲ လၢသဝီ ၂၄ဖျၢၣ် ထီၣ်ဝဲဒၣ်တၢ်မၤလီၢ်လၢဘၣ်တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤအီၤ လၢသ့ၣ်ပှၤတဝၢအတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်ပှၤဘျုးဖဲကရၢ(Thwee Community Development Network), ကညီဖိခိၣ်ယၤနူၤဆၢၣ်ဒီးပှၤဂ့ၢ် ဝီတၢ်မၤပှၤဘျုးဖဲကရၢ(Karen Environment and Social Action Network), ဒီးကညီဂ့ၢ်မိခွဲးယၢ်ကရူၢ် (KHRG), ဖဲ ဂဝ---သဝီန့ၣ်လီၤ. တၢ်သိၣ်လိအံၤဘၣ်ဃး ဒီးတၢ်ကတုၤထီၣ်အုၣ်ရၣ်ကျဲၤမုၢ်ဒိၣ်လၢ ကိးတရံးဒီး အူၤန့ၣ်ပှၤအဘျီ ၈၁၁န့ၣ်လီၤ.ဖဲ တၢ်မၤလီၢ် အဆၢ ကတီၢ် သဝီဖိတဖၣ် အါတက့ၢ်တသကိးဝဲ တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်လၢ အဟဲမၤဘၣ်ဒိအဝဲသ့ၣ် သဝီ ၂၄ ဖျၢၣ်လၢအအိၣ်သ့ၣ်လီၤသးလၢ အုၣ်ရၣ်ကျဲၤမုၢ်ဒိၣ်

ကပၤဒီးကဘၣ်လဲၤခီဖျိကွံၢ် တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲန့ၣ်ဝံၤ, အဝဲသ့ၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲ ကမံးတံၢ်တဖုလၢက ကွံၢ်ထံသမံသမိးက့ၤ သဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ်လၢအဟးဂ့ၢ်ဟးဂီၤတဖၣ်, တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျါလီၢ်ကျဲၤလၢဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးတဖၣ်ဒီးတၢ် စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ် လၢကလီၢ်မၤကွံၢ် ခီဖျိလၢတၢ်တုၤထီၣ်ကျဲၤအယီ, ဒီးယုထီၣ်ဝဲလၢတၢ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်က့ၤစ့အိၣ်လိး ဒီးအကၢကီၢ်ဒီးအလုၢ်အပူၤအိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ-KHRG ဒီး TCDN)

တၢ်ဂီၤဝဲအံၤဘၣ်တၢ်ဒိၣ်န့ၢ်အီၤဖဲ လၢယၤန့ၢ်အါရံၤ ၁၉ သီ, ၂၀၁၈ နံၣ်, ဖဲဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီၢ်အူၤကီၢ်ရၢၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤ ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်တၢ်မၤလိတခါလၢဘၣ်တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤမၤအီၤလၢဟီၣ် ခိၣ်အိၣ်လၢပစုပူၤ ကရၢ (တို့မြေကွန်ရက်), တၢ်ကညီခိၣ်ယၢၤ န့ဆၢၣ်ဒီးပုၤဂ့ၢ်ဝီဘျးစဲ ကရၢ (KESAN), ဒီးကညီဂ်ဝီခွဲးယာ်ကရူာ် (KHRG) ဖဲၣ၀---လီၢ်ကဝီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ လီၢ်ကဝီၤပုၤတဝါဖိဒီးလီၢ်ကဝီၤ CBOs/CSOsတၢ်ကရၢကရိတဖၣ် တၢ်မၤလိအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤဟဲထီၣ်တၢ်မၤလိခဲလၢာ်အိၣ်ဝဲ ၂၁၀ ဂၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤလိအံၤ တၢ်ဟ့ၣ်အီၤဆူသဝီဖိလၢ တီၢ်အူၤ ဒီးဒိၣ်ဖးခိၣ်တဖၣ်ဘၣ်ထွဲ ဒီးတၢ်ဂ့ၢ် ဒ်အမ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ် ကပံာ်သဲးတၢ်ဘျၢ, တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် သဲးပတြီၤ တၢ်ဘျၢ (မြေသိမ်းဥပဒေ), စံာ်ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဘျၢသဲးဒီး တၢ်ပၤဆူၤဟီၣ်ခိၣ်ကလီ, ဟီၣ်ခိၣ်လီၤဟံးဒီး ဟီၣ်ခိၣ်လၢတၢ်

တသူၤအီၤဒီးဘၣ် (မြေလွတ်, မြေလပ်, မြေရိုင်း) တၢ်ဘျၢသဲးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

ခိပနံဝဲအံၤ ဟဲမၤကွၢ်တုၤခိၣ် ခိခိလုကစၢ်လၢ တၢ်ကနုၣ်ဝဲလၢ်လၢ ကထုးထီၣ်ဝဲကလၢ်ကမူၣ်အဂီၢ်အံၤ စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၆ နံၣ်လံၤလံၤလၢ အအိၣ်ဘူးဒီး ဂၤသဝီ, ကွံကဆိကွံၣ်ကရူာ်, ဝီၤရၢၣ်ကီၢ်ဆၣ်, နူပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရၢၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၃၁၁} တၢ်တၢ်ကျဲၤအံၤမ့ၢ်ကဲထီၣ်န့ၣ် တၢ်အံၤကမၤဘၣ်ဒိဝဲ သဝီ (၈) ဖျၢၣ်လၢအအိၣ် သုၣ်လီၤသးဝးတရံးဝဲခိခိလုကစၢ်အံၤန့ၣ် လီၤ. လုကစၢ်အံၤဘၣ်တၢ်သုၣ်အီၤလၢ သဝီဖိတဖၣ်ဒီးအဝဲသုၣ်ဒီးသန့ထီၣ်သးလၢ သုၣ်ပျၢ်လၢလုကစၢ်အဖီခိၣ်အံၤ လၢအတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိသးသမူအဂီၢ် ဒ်အမ့ၢ်ပုၤတဝၢ်ဟီၣ်ခိၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်သဝီဖိလၢခိခိၣ် တၢ်လီၤဖဲန့ၣ်, လီၤဆိဒၣ်တၢ်ပုၤလၢအအိၣ်လၢခုၣ်အိၣ်ယုၣ်တၢ်ပၤအဖီလၢသုၣ်တဖၣ် ဒီးသန့ထီၣ်ဒၣ်အသးလၢတၢ်သုၣ် အိၣ်ဖျးအိၣ်ဒီး ပုၤတဝၢ်သုၣ်ပျၢ်တဖၣ်အံၤလၢတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိသးသမူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂီၤအဆိကတၢ်တဘျုး ဘၣ်တၢ်ဒိအိၣ်ဖဲ လၢယန့ၣ်အါရံၤ ၁၅ သီ, ၂၀၁၇ နံၣ်, ဖဲဂၤသဝီ, ကွံကဆိကွံၣ်ကရူာ်, ဝီၤရၢၣ် ကီၢ်ဆၣ်, နူပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရၢၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤဟံၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ်ဝဲ ဂၤသဝီ---သဝီဖိတဖၣ်ရဲၣ်ကျဲၤမၤဝဲတၢ်အိၣ်ဖိၣ်န့ၣ်လီၤ. အုၣ်သုၣ်ခိပနံ (Asia Falcon Company) ဟဲဆူလုကစၢ်အံၤတဘျုးဘျီ ဖဲအဘူးဒီး ဂၤသဝီ--- သဝီ ဒ်သိးကမၤကွၢ်ဝဲလၢ်အကံၢ်အစီတဖၣ်လၢကထုးထီၣ် မၤကၤဝဲအဂီၢ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ထီၣ်ဒါဝဲတၢ်န့ၣ်လၢ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ လၢတၢ်ကထုးထီၣ်ကလၢ်ကမူၣ် (ဘီလပ်မြေ) အဂီၢ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ် အယိ, သဝီဖိတဖၣ်ဟံၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ်သးတပူၤယိ, မၤတၢ်အိၣ်ဖိၣ်ဒီးတဲသကိးအတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိတဖၣ်ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲ တၢ်ကဟုကယၢ်ခိၣ် ယၢ်န့ၣ်ဆၢၣ်ကမံးတံာ် (Environmental Conservation Committee) တဖုန့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

တၢ်ဂီၤခံဘၣ်တဘျုးအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒိန့ၣ်အိၣ်ဖဲ လၢဒ်စ့ဘၣ် ၆ သီ, ၂၀၁၇ နံၣ်, ဖဲဂၤသဝီ, ကွံကဆိကွံၣ်ကရူာ်, ဝီၤရၢၣ် ကီၢ်ဆၣ်, နူပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရၢၣ်န့ၣ်လီၤ. အုၣ်သုၣ်ခိပနံ (Asia Falcon Company) မၤကွၢ်တုၤလုကစၢ်အံၤတဘျုးဘျီလၢကနုၣ် လၢဒီးထုးထီၣ်ဝဲ ကလၢ်ကမူၣ် (ဘီလပ်မြေ) အဂီၢ်လီၤ. တၢ်အံၤကဲထီၣ်တၢ်ဒုးဖုသံနီၣ်ထီၣ်ဒီး တၢ်ဟ့ၣ်ပလီၤဆူသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ သဝီဖိတဖၣ်ကရၢကရီထီၣ်သးဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲတၢ်ထီၣ်ခိပနံအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ ခိဖျိတုၤထီၣ်ဝဲယိၣ်ဖိမဲကစၢ်ခိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂီၤအံၤအပူၤ ပကထံၣ်ဘၣ်လၢသဝီဖိတဖၣ်ကျဲၤယုၣ်ကလၢ်ကမူၣ်သုၣ်တဖၣ်ဒီး ယိးထီၣ်လၢဆူ လုကစၢ်ခိခိၣ်ဒ်သိးကတုထီၣ် ယိၣ်ဖိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဝဲအံၤမ့ၢ်ဝဲသဝီဖိတဖၣ်အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ်သုၣ်အကျါတခါလၢ ကဒိသးကွၢ်ခိၣ်ယၢ်န့ၣ်ဆၢၣ်အဂီၢ်န့ၣ် လီၤ. တၢ်အံၤအဲၣ်ဒီးတဲဖျါဝဲအခိပညီလၢ တၢ်လီၤအံၤမ့ၢ်တၢ်လီၤလၢအစီဆ့ န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤဘၣ်တၢ်တီခိၣ်ရိၣ် ဖဲအံၤလၢသီခါလၢဂၤသဝီ---သဝီ, သဝီသးပုၤဒီးသဝီဖိတဖၣ်ပုၤယုၣ်မၤသကိးဝဲဒ်မုၢ်သးမၤကလီတၢ်မၤတခါအသိးလီၤ. သီခါလၢအတီခိၣ်ရိၣ်ဝဲတၢ်မၤအံၤတၢ်တသုၣ်ညါအမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

^{၃၁၀} တၢ်ဟဲမၤကွၢ်ဝဲအံၤ တၢ်ရဲၣ်ဖျါပျီမ့ၢ်တအိၣ်သန့ကွၢ်, လီၤကလၢခိပနံအံၤ ဟဲမၤကွၢ်ဒၣ်ထဲလၢ်ထုၣ်အံၤ မ့ၢ်အကံၢ်အစီထီၣ်ဘး ဒီးတၢ်ဟံပနီၣ် ပတီၢ်လၢ ကတုဝဲဒၣ်ကလၢ်ကမူၣ်သုၣ်မ့ၢ်ခါန့ၣ်လီၤ. ဒ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ်တၢ်ဟံပနီၣ်အပတီၢ်အိၣ်အသိး ဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်ပၤဆုၤဟီၣ်လၢန့ၣ်ဆၢၣ်န့ၣ်, တၢ်ယုထံၣ်သုၣ်ညါမ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်န့ၣ်ဒီးလၢတၢ်ကမၤဟီၣ်လၢပနီၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်ကဘၣ်မၤအီၤလၢ တၢ်ရဲၣ်ဖျါပျီအဖီခိၣ်ဒီး ကဘၣ်တၢ်ကွၢ်သမံသမိးအံၤ ဘူးဘူးတၢ်တၢ်လၢပဒိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအလၢအပုၤအဂီၢ်, ကွၢ်ဘၣ်ဝဲ တၢ်ဟံဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၢလီၤအံၤဖဲ လၢယန့ၣ်အါရံၤ, ၂၀၁၈ နံၣ် လၢအမ့ၢ်, "Villagers raise concerns regarding proposed stone mining and cement production in Win Yay Township, Dooplaya District," တက့ၢ်.

^{၃၁၁} ကွၢ်ဘၣ်လံာ်ဟံဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၢလီၤအံၤဖဲ လၢယန့ၣ်အါရံၤ ၂၀၁၈ နံၣ် လၢအမ့ၢ်, "Villagers raise concerns regarding proposed stone mining and cement production in Win Yay Township, Dooplaya District," တက့ၢ်.

ဒီပနံၣ်အဂ့ၢ်အကျိၤဒီးတၢ်တီၢ်ကျဲၤအတၢ်စံၣ်စိၤဂံၢ်ထံး

ဒ်ကီၢ်ပယီၤတၢ်ဘျၢလီၤစ့ဒီးဒီပနံၣ်တၢ်ပၤဆၢဝဲၤကျိၤ (Myanmar's Directorate of Investment and Company Administration) ဟံၣ်ဖျါဝဲအသိး, အၤရှၢၣ်သ့ၣ်ဒီပနံၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်မၤနီၣ်ထၢန့ၣ်လီၤအမံၤလၢ ကီၢ်ပယီၤဝဲ ၂၀၀၇ နံၣ်, ဒ်အမ့ၢ် စးဖိကဟၣ်ဒီးတၢ်ထုးထီၣ်ပနံၣ်မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်မၤလီၤတခါန့ၣ်လီၤ. ဒ် KHRG မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဒီး လီၤကဝီၤပၤတဝၢအတၢ်ဟံၣ်ဖျါအသိး, တၢ်လၢကဒုးကဲထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံး ဒီဖျိတၢ်မၤတၢ်ခူၣ်လၢပနံၣ်ဟီၣ်လၢ လၢအၤရှၢၣ်သ့ၣ်ဒီပနံၣ်မၤဝဲအံၤ, ပၤတဝၢဖိတဖၣ်တဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤနီၣ်တမံၤဘၣ်ဒီး အဝဲသ့ၣ်န့ၣ်ဟူၣ်ဒ် ပၤဟဲတဲလၢကီၢ်ပယီၤလၢ ဒီပနံၣ်အံၤကဟဲခူၣ်လၢလၢကထုးထီၣ်ဝဲကလၢကမူၣ်ဝဲ ဒီခိကစၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢအလီၤတၢ်တခါန့ၣ်, သဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢဒီပနံၣ်ပၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် ဟဲယုၣ်သ့ၣ်ညါဝဲခိခိလုကစၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

အၤရှၢၣ်သ့ၣ်ဒီပနံၣ်အံၤ ထံၣ်လိာ်ရဲၣ်ကျဲၤသကိးဝဲဒီးခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ပၤပၤလီၤဆ့ၣ်နီၤ ဖဲဝီၤရှၢၣ်ကီၢ်ဆၣ်ဒီး န့ၣ်ဘၣ်တၢ်ပျဲ လၢကဟဲယုၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလုကစၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်တဲသကိးအပူၤ, သဝီဖိတဖၣ်တပၣ်ယုၣ်ဘၣ်အဖီခိၣ်, အဝဲသ့ၣ် တဖၣ်ပၤတဒုးသ့ၣ်ညါအီၤလၢတၢ်နီၣ်တမံၤ ဖဲလၢဒီပနံၣ်ဟဲကွၢ်ဝဲတၢ်လီၤအခါဒ်လဲၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

စးထီၣ်လၢ လိမးရှး တုၤ လါဒံၤစ့ဘၣ်, ၂၀၁၆ နံၣ်, ဒီပနံၣ်ဟဲကွၢ်ဝဲတၢ်လီၤအံၤတဘျုးဘျီ လၢကယုထံၣ်သ့ၣ်ညါဝဲ တၢ်လၢအအိၣ်လၢဟီၣ်လၢပနံၣ်တဖၣ်ဒီး ခံကွၢ်စိၤကွၢ်စ့ၢ်ကိးဝဲလၢလၢထီၣ်အံၤ မ့ၢ်အကံၢ်အစီထီၣ်ဘးတထီၣ်ဘးလၢ ကထုးထီၣ်ကလၢကမူၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၃၁၂} ဝံၤအလီၤခံ, ဖဲလၢယနူၤအါရံၤ ၂၀၁၇ နံၣ်အပူၤ, အၤရှၢၣ်သ့ၣ်ဒီပနံၣ် အံၤဟဲကွၢ်မၤကွၢ်ကဒီးဝဲ ကစၢ်အံၤအသီတဘျီန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်ပၤဖျါထီၣ်ဘၣ် အတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီ ဒီးတၢ်တဘၣ်သးလၢတၢ်တီၢ်ကျဲၤဝဲအံၤ ဆူခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်လီၤကဝီၤခိၣ်န့ၣ်အိၣ်သန့က့, ဒီပနံၣ်အံၤဟဲကွၢ်ဒီးယုထံၣ် သ့ၣ်ညါဒီးဝဲ လုကစၢ်အံၤဆူမဲၣ်ညါကွၢ်ကွၢ် ဒီးတဒုးသ့ၣ်ညါစ့ၢ်ကိးသဝီဖိလၢ အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

အၤရှၢၣ်သ့ၣ်ဒီပနံၣ်အံၤ ဖဲလၢအီၤကူး ၁၂ သီ ၂၀၁၇ နံၣ်, ဟဲကွၢ်မၤကွၢ်ကဒီးဝဲကစၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ. တဘျီညါအံၤ, အဝဲသ့ၣ် ကိးထံၣ်လိာ်သးဒီးလီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်ဒီးတၢ်ပိၣ်တဲသကိးဝဲတၢ်ဂ့ၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်တၢ်ပိၣ်တဲသကိးအဆၢကတီၢ်, အၤရှၢၣ်သ့ၣ်ဒီပနံၣ်အံၤတဟံးန့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်အတၢ်ဘၣ်သးလၢ ကမၤဝဲတၢ်တီၢ်ကျဲၤဝဲအံၤဘၣ်ဒီး တဟံးန့ၣ်စ့ၢ်ကိး သဝီဖိတဖၣ် အတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီဒီးတၢ်သးတမံတဖၣ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်. တၢ်ဂ့ၢ်အံၤဒီဖျိလၢတၢ်တၢ်ပိၣ်တဲသကိးတၢ်အိၣ် ပိၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤအီၤလၢအၤရှၢၣ်သ့ၣ်ဒီပနံၣ်အယီၤ သဝီဖိတဖၣ် တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တအိၣ်လၢကဟံၣ်ဖျါထီၣ်အတၢ် ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ယးတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢကဟဲပိၣ်ထွဲထီၣ်အခံ ဒီဖျိတၢ်ခူၣ်လၢထီၣ်ပနံၣ်ဟီၣ်လၢအံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်အိၣ် ပိၣ်ပူၤ, အိၣ်ဒ်ထဲဒီပနံၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢကဟဲထီၣ်ဒီးမၤကွၢ်ဝဲလၢ ဖဲကစၢ်အံၤအဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်ဝဲလၢ တၢ်ဝဲအံၤတမ့ၢ်တၢ်လၢတၢ်ပျဲဒီးဘၣ် ဒီဖျိလၢဒီပနံၣ်အံၤတဒုးသ့ၣ်ညါအဝဲသ့ၣ်တၢ်နီၣ်တမံၤဘၣ်ယး ဒီးတၢ်လၢကဟဲမၤဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံး အဝဲသ့ၣ်လၢခါဆူညါအဂီၢ်ဒီး တၢ်မၤဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၢၣ်တဖၣ်ကအိၣ် ထီၣ်ဒ်လဲၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲလၢသဝီသးပုၤအဲၣ်ဒီးသ့ၣ်ညါအါထီၣ်ဘၣ်ယး အၤရှၢၣ်သ့ၣ်ဒီပနံၣ်လၢ တၢ်ကမၤဝဲတၢ်ခူၣ်လၢတၢ်တီၢ်ကျဲၤဒီးသံ ကွၢ်ဝဲဘၣ်မနုၤအယီၤလၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဟဲထီၣ်ဒီးမၤကွၢ်လုကစၢ်ဝဲအံၤလဲၣ်အခါန့ၣ်, ဒီပနံၣ်ပၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်စံး ဆၢက့ၤဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်အံၤသ့ၣ်လၢ ကညီကီၢ်စဲၣ်ကိတၢ်ခိၣ်ကျၢၢ်န့ၣ်ဒီး ပၤဘၣ်မူ ဘၣ်ဒါအဂၤလၢန့ၣ်ပူၤဒီးန့ၣ်လီၤ. ဒီပနံၣ်ပၤမၤတၢ်ဖိလၢအဟဲထီၣ်တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်တဲသကိးတဖၣ် ဒုးသ့ၣ် ညါသဝီဖိတဖၣ်လၢ အဝဲသ့ၣ်အမူၤဒါန့ၣ်မ့ၢ်ဒ်ထဲဘၣ်ရဲၣ်ကျဲၤန့ၣ်တၢ်ဟဲကွၢ်တၢ်လီၤအံၤန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိအတၢ်ဘၣ် ယိၣ်ဘၣ်ဘီတဖၣ်ဟံးန့ၣ်တူၢ်လိာ်ဝဲတသ့စ့ၢ်ကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

^{၃၁၂} တၢ်ဂ့ၢ်အံၤ, ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အီၤလၢ KHRG တၢ်ဟံၣ်ဖျါလၢ တထုးထီၣ်ရၤလီၤဝဲတဖၣ်အပူၤ, လၢဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဝဲလၢ ဝီၤရှၢၣ်ကီၢ်ဆၣ် ဖဲလၢနီၤစ့ဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ် န့ၣ်လီၤ.

ဖဲတၢ်ဂီၢ်ထီၣ်သီ ၂၀၁၇ နံၣ် အဆၢကတီၢ်, အ့ၣ်သ့ၣ်ဒိပ်နံၣ်အံၤ မၤကွၢ်ဝဲဒၣ်ဟီၣ်လၢပနံၣ်တၢ်အိၣ်သး ဖဲလုကၤစၢ်အံၤ ဝံၤဝဲဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢအိၣ်ကထိဘၣ် ၉ သီ, ၂၀၁၇ နံၣ်, အ့ၣ်သ့ၣ်ဒိပ်နံၣ်ခၢၣ်စး လၢအမ့ၢ် တၢ်မၤမူဒါခိၣ် ယၤနီၤစိ (ရန်နောၣ်စိုး), ဆၢထီၣ်ဝဲလံာ်ဆူ ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ပုၤပၤလီၤဆၢနီၤအိၣ်ဖဲဝီၤဂျၢၢ်ကီၢ်ဆၢဒီးယုထီၣ်ဝဲလၢ တၢ်ကဟ့ၣ်ဒိပ်နံၣ်ပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါဒီး ပဒိၣ်ပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ် လၢကဟဲမၤကွၢ်လီၤတၢ်က့ၤတၢ်အစၢလၢ ဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဝဲဖဲ တၢ်ဟဲယုထီၣ်မၤကွၢ်ကစၢ်ဝဲအံၤဝံၤအလီၤခံန့ၣ်လီၤ. ခၢၣ်စးတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်ယုထီၣ်သ့ၣ်ညါဟီၣ်လၢပနံၣ်ကရူာ်လၢဘၣ် တၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲအီၤလၢ အ့ၣ်သ့ၣ်ဒိပ်နံၣ်, ဒီးပျီပူၤပုၤယိထံသမံသမိးတၢ်ကရူာ်လၢ ဘၣ်တၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲအီၤလၢ ကီၢ်ပယီၤတၢ်ယုထီၣ်သ့ၣ်ညါဟီၣ်ခိၣ်ဒီး ဟီၣ်လၢတၢ်အိၣ်ယၤဝဲၤကျိၤပုၤန့ၣ်တၢ်, ယုၣ်ဒီးန့ၣ်ဆၢတၢ်အိၣ်ယၤဒီး တၢ်ကဟ့ၣ်ကယာ်ခိၣ်ယၤန့ၣ်ဆၢတၢ်ဝဲၤကျိၤလၢန့ၣ်ပုၤဒီးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤကွၢ်ဒီး တၢ်ဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်တၢ်မၤအိၣ်ထံးခိၣ်ဘိ ဘၣ်ယးဒီးတၢ်ခူၣ်လၢတၢ်တီၢ်ကျဲၤဖဲ ခိၣ်လုကၤစၢ်အံၤ, အ့ၣ်သ့ၣ်ဒိပ်နံၣ်တမၤထွဲတၢ်သိၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်ကျဲၤအကျဲၤလၢ တၢ်ဟံလီၤအီၤဒ်အမ့ၢ် (FPIC) တၢ်သိၣ်ဒိန့ၣ်ကျဲၤလၢအဘၣ် တၢ်ဟံၤဖျါအီၤလၢ တၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်တဲသကိးအဆၢဒိၣ်အပူၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၂၀၁၆ နံၣ် ဒီတကတီၢ်ညါအပူၤ, အ့ၣ်သ့ၣ်ဒိပ်နံၣ်တဒုးသ့ၣ်ညါလီၤကဝီၤပုၤတဝၢသ့ၣ်တဖၣ်လၢ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်ယးဒီးတၢ်ခူၣ်လၢ ဖဲခိၣ်လုကၤစၢ်အံၤဒ်သဝီဖိတဂၤဟံၤဖျါဝဲအသိး-

“ဘၣ်ယးဒီးတၢ်တီၢ်ကျဲၤဝဲအံၤ ယတသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်. ယသ့ၣ်ညါဒၣ်ထဲလၢဒိပ်နံၣ်အံၤ ဟဲထီၣ်ဒီး မၤကွၢ်ဝဲဒၣ်ခိၣ်ကစၢ်အံၤလီၤ.”^{၃၁၃}

လၢခံကတၢ် ဖဲတၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်တဲသကိး ကဲထီၣ်အဆၢကတီၢ် ဒ်သိးသဝီဖိတဖၣ်ကဟံၤဖျါထီၣ်ဘၣ် အတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိအဂီၢ်, ဒိပ်နံၣ်တဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိအတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ယးတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢကဲထီၣ်သးသ့ၣ်ဖျါတၢ်တီၢ်ကျဲၤအယိ

လီၤကဝီၤပုၤတဝၢတဖၣ်ထီၣ်ဒါဝဲ တၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ခူၣ်လၢဖဲခိၣ်လုကၤစၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ဒ်သဝီဖိလၢ ဂဟ--- သဝီ, ပနီၣ်ကျဲၣ်ကရူာ်, ဝီၤဂျၢၢ်ကီၢ်ဆၢတဂၤစံးဝဲအသိး-

“လုကၤစၢ်အံၤတၢ်မ့ၢ်မၤဟးဂီၢ်ကွၢ်အီၤခိၣ်ဖျါတၢ်ခူၣ်လၢဒီး တုထီၣ်ကလၢကမူၣ်စးဖိကဟ့ၣ်တၢ်မၤလီၤန့ၣ်, ကမၤ ဟးဂီၢ်ဝဲပတၢ်လုာ်အိၣ်နီၤခိၣ်သးသမူအကျဲန့ၣ်လီၤ. ထံကျိၣ်စ့ၢ်ကလီၤသးကွၢ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ် ဂ့ၢ်လၢပဘၣ်ယိၣ်အီၤဒိၣ်ကတၢ်န့ၣ်လီၤ.”^{၃၁၄}

အါန့ၢ်တၢ်ဝဲအံၤအဖိခိၣ်, သဝီဖိတဖၣ်သးကီၢ်ဝဲလၢ တၢ်မၤဘၣ်ဒိအတၢ်လုာ်အိၣ်နီၤခိၣ်သးသမူ မ့ၢ်အိၣ်ထီၣ်ဒိၣ်ခိၣ်မုာ်မုာ်ဒီး ကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ယုာ်မ့ၢ်ဟးဖျါန့ၣ်လီၤ.

“ပဝဲလၢအမ့ၢ်လီၤကဝီၤဖိတဖၣ်, ပတသ့ၣ်ညါလၢပကဘၣ်ယုာ်ထီၣ်ကွၢ်လၢတၢ်လီၤဝဲအံၤအခါဖဲလဲၣ်ဘၣ်. မ့ၢ်လၢ ဒိပ်နံၣ်အံၤ ဟဲစိၣ်ယုာ်ဒီးလံာ်တၢ်ပျဲလၢ ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်လီၤခၢၣ်သးဟ့ၣ်လီၤဝဲန့ၣ်လီၤ.”^{၃၁၅}

^{၃၁၃} တၢ်ဂ့ၢ်အံၤ, ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢ တၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်လၢတၢ်တထုးထီၣ်ရၤလီၤဝဲတဖၣ်အပူၤ, ဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဝဲလၢ ဝီၤဂျၢၢ်ကီၢ်ဆၢ ဖဲလၢစးပထုဘၣ် ၂၀၁၇ နံၣ် န့ၣ်လီၤ.

^{၃၁၄} တၢ်ဂ့ၢ်အံၤ, ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်လၢ တၢ်တထုးထီၣ်ရၤလီၤအီၤတဖၣ်အပူၤ, ဒီးတၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဝဲလၢဝီၤဂျၢၢ်ကီၢ်ဆၢ ဖဲလၢစးပထုဘၣ်, ၂၀၁၇ နံၣ်န့ၣ်လီၤ.

^{၃၁၅} ကွၢ်ဘၣ်တၢ်ဟံၤဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၤလီၤဖဲ လၢအီၤကူး ၂၀၁၇ နံၣ်, လၢအမ့ၢ်, “Dooطلا Situation Update: Kawkaeik Township and Win Yay Township, November 2016 to January 2017,” တက့ၢ်.

ခိဖျါလၢသဝီဖိတဖၣ် တဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဂၢၤတၢ်ကျါဘၣ်ယးတၢ်ကရူၣ်လၢအံၤဘၣ်အယီၤ, ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ပျံၤတၢ်ဖုးလၢ လီၤကဝီၤဖိလၢ အအိၣ်ဖဲကစၢၢ်အံၤအကပိၤကပၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

“(ခိပနံၣ်) တၢ်ဂၢၤလီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ် ဘၣ်ယးဒီးကလၢကမူၣ်စးဖိကဟၣ်တၢ်မၤလီၤ မ့တမ့ၢ် ဒီးန့ၣ်ဘၣ်လံာ်တၢ်ပျံၤ တဖၣ်နီတမံၤဘၣ်. သဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ယးဒီးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျါလၢတၢ်ကတုၤထီၣ်ကျဲၤ ယိၣ်သၢဖျါၣ် - သၢဖျါၣ်စယၣ် စ့ၢ်ကီးတၢ်တဖၣ်တၢ်ပိၣ်ဒီးအဲၣ်သ့ၣ်နီတမံၤဘၣ်. ပမ့ၢ်တတူၢ်လီၤတၢ်တိၣ်ကျါအံၤသန့ၣ်က့, ပဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒၣ် တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်မၤလၢ ဟဲဘၣ်ဒီဘၣ်ထံးက့ၤပၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.”^{၃၁၆}

တၢ်ဂၢၤအိၣ်သ့ၣ်ယဲၤမံၤလၢ သဝီဖိတဖၣ်တတူၢ်လီၤ တၢ်တိၣ်ကျါလၢတၢ်ပတံၤထီၣ်အီၤအံၤ မ့ၢ်ဝဲ-

- ၁) တၢ်မူအကလုာ်ကလုာ်ယုၤဒီး တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိးဆၢၣ်ဖိကိၢ်ဖိတဖၣ် လၢအအိၣ်ဖဲပၤတဝၢသ့ၣ်ပၤဖဲခိခိလုကစၢၢ်အံၤ, အိၣ်လၢတၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.
- ၂) တၢ်ကရူၣ်လၢကစၢၢ်ဟ့ၣ်ထီၣ်အီၤအံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအကဲဘျုးဒိၣ်မးလၢ တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်ကျိးလၢအအိၣ် လၢကစၢၢ်အံၤအကပိၤကပၤတဖၣ်အကိၢ်ဒီး တၢ်ကရူၣ်အံၤမ့ၢ်လီၤမၤကွံာ်ဒီးကမၤဘၣ်ဒီဝဲ တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်လီၤသ့ၣ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ၃) ထံလၢတၢ်ဟံးန့ၣ်အီၤဖဲဝီၣ်ရၣ်ထံကျိပူၤ လၢအအိၣ်ဖဲခိခိလုကစၢၢ်ခိၣ်ထံးအံၤ, မ့ၢ်တၢ်အရူၤဒိၣ်လၢလီၤကဝီၤ ပၤတဝၢသ့ၣ်တဖၣ်အကိၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ယိၣ်ဝဲလၢတၢ်ရူၣ်လၢဖဲအံၤကမၤဟးဂီၤကွံာ်ထံကျိန့ၣ်လီၤ.
- ၄) တၢ်မ့ၢ်မၤဟီၣ်လၢပနံၣ်ဖဲအံၤန့ၣ်လၢကလီၤတၢ်ဒီးထံအိၣ်ကလီၤတၢ်တဖၣ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်လၢ အိၣ်ဘူးဒီးခိခိလုကစၢၢ်အံၤ, ဘၣ်ယိၣ်ဝဲလၢအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ကဟးဂီၤကွံာ်န့ၣ်လီၤ.
- ၅) သဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ယိၣ်တၢ်လၢ တၢ်ရူၣ်လၢအံၤကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒီဘၣ်ထံးလၢအယံာ်အထၢန့ၣ်လီၤ. အဲၣ်သ့ၣ် န့ၣ်ဝဲလၢတၢ်မၤတၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ် ခိဖျါတၢ်ထုးထီၣ်ဟီၣ်လၢတၢ်အိၣ်ယၢၤလၢ တၢ်သ့ၣ်စးဖိကဟၣ်တဖၣ်, ကမၤဘၣ်ဒီအဲၣ်သ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒီး ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သုးလီၤသုးကျဲသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပၤတဝၢအတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ - တၢ်ဒီသဒၢခိခိကစၢၢ်လၢအမ့ၢ် ပၤတဝၢသ့ၣ်ပၤလၢတၢ်ရူၣ်လၢထူၣ်ဟီၣ် လၢပနံၣ်

သဝီဖိတဖၣ်စူးကါဝဲ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အတၢ်မၤရဲၣ်တၢ်ကျါခိၣ်သ့ၣ်လၢအလီၤဆီလိာ်သးတဖၣ် ဒ်သိးကဒီသဒၢခိခိလုကစၢၢ် ဒီးပၤတဝၢသ့ၣ်ပၤလၢအအိၣ်ဖဲကစၢၢ်အံၤအလီၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကဟုကယၢ်ခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၢၣ်ကမံးတံာ်

တုၤမ့ၢ်သဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢ အ့ၣ်သ့ၣ်ခိပနံၣ်ဟဲမၤကွၢ်လၢဖဲ ခိခိလုကစၢၢ်ဝံၤအလီၤခံတစုအဲၣ်သ့ၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲ တၢ်ကဟုကယၢ်ခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၢၣ်ကမံးတံာ်တဖၣ်^{၃၁၇} ဒ်သိးကဒီသဒၢက့ၤပၤတဝၢသ့ၣ်ပၤအကိၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲလၢယန့ၣ်အါရံၤ ၄ သီ, ၂၀၁၈ နံၣ်န့ၣ် KHRG ပၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိတဂၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ တၢ်ကဟုကယၢ်ခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၢၣ် ကမံးတံာ်မၤဝဲတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖဲ ဂအ---သဝီ, ဝီၣ်ရၣ်ကိၢ်ဆၢၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖဲအံၤအပူၤ, သဝီဖိတဖၣ်

^{၃၁၆} ကွၢ်ဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါလၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၢလီၤဖဲ လၢအိကူး ၂၀၁၇ နံၣ်, လၢအမ့ၢ်, “Dooطلا Situation Update: Kawkareik Township and Win Yay Township, November 2016 to January 2017,” တက့ၢ်.
^{၃၁၇} ကွၢ်ဘၣ် Source #81: “Dooطلا Situation Update: Kawkareik Township and Win Yay Township, November 2016 to January 2017,” လၢ KHRG ဘိးဘၣ်ရၢလီၤတၢ်အိၣ်ဖဲ လၢအိကူး ၂၀၁၇ နံၣ်တက့ၢ်.

ဟ်လီၤဝဲအတၢ်သိၣ်တၢ်သီမိၣ်ပှၢ်တဖၣ်လၢ တၢ်ကဟုကယၢ်ကွၢ်ခိၣ်ယၢ်န့ၣ်ဆၢၣ်အဂီၢ်လီၤ. သဝီဖိ (၅၀) ဂၤယၢ်ယၢ် ဟဲထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ် လၢအပၣ်ယုၣ်ဒီးလီၤကဝီၤသီခါလွံၤပါ န်သိးကကူၣ်လိာ်သကိးကျဲလၢ ကဒီသဒၢကွၢ်ခိၣ်လုကစၢ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကမံးတံာ်တဖၣ်အံၤ မ့ၢ်ကမံးတံာ်လၢအရူၤဒိၣ်တဖၣ်လၢကမၤစၢၤသဝီဖိတဖၣ်, ကယုန့ၣ်တၢ်ဆဲးကျိးအကျဲလၢသဝီဖိ အဂီၢ်န်သိးကထံၣ်လိာ်ဘၣ်သးဒီး ပှၤဆၢတၢ်တၢ်တဖၣ်ဒီးကတဲန့ၣ်ခဲးဘၣ်တၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ခွဲး တၢ်ယၢ်အဂီၢ်လီၤ. ဆၢကတီၢ်ဖဲတၢ်သမံသမိးကွၢ်ကွၢ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအခါ, ခိပနံၣ်ပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်မ့ၢ်ဟဲသမံသမိးမၤ ကွၢ်လၢဖဲခိၣ်လုကစၢ်တၢ်ချီလၢလၢ, သဝီဖိတဖၣ်ယုၣ်လၢပိာ်အဝဲသ့ၣ်ခံလီၤ. ကမံးတံာ်တဖၣ်အံၤမၤန့ၣ်တၢ်သးလီၤပလိာ်ဒီး ခိပနံၣ်ဒီးဟ့ၣ်တၢ်ပျဲလၢသဝီဖိတဖၣ် ကကွၢ်ထွဲသမံသမိးအဝဲသ့ၣ်တၢ်ဖဲတၢ်မၤတၢ်ချီလၢလၢ ဖဲအဝဲသ့ၣ်ဟဲမၤ တၢ်ယိထံသ့ၣ်ညါလၢအကံာ်အစီအဆါန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ကလူၤပိာ်ထွဲခိပနံၣ်အခံဒီး ကွၢ်ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ ဒီးဟ်ပျီထီၣ်ကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဆူသဝီသးပှၤအိၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၃၁၀} တၢ်အံၤကထီၣ်ဝဲတၢ်မၤစၢၤလၢသဝီဖိအဂီၢ်မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ် သ့ၣ်ညါအါထီၣ်ဘၣ် ခိပနံၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤဘၣ်ယး တၢ်ကမၤတၢ်ခူၣ်လၢအတၢ်ရဲၣ်တၢ် ကျဲၤနဲလဲၣ်နဲလဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ် လီၤ.

တၢ်မၤပှၤတဝါတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်တဖၣ်

သဝီဖိဒီးကရူၢ်ခိၣ်နၢ်တဖၣ်မၤပှၤတဝါတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်, ကူၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးဝဲကျဲလၢကဘၣ်ခိၣ်ဆၢကွၢ် အရၣ်သ့ၣ် ခိပနံၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ ဘၣ်ယးတၢ်ခူၣ်လၢဖဲခိၣ်လုကစၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ.^{၃၁၁} န်တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးလၢအဝဲသ့ၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ် အီၤလၢတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်အပူၤတဖၣ်အသိး, ဖဲလၢမးရှး ၆ သီ, ၂၀၁၇ နံၣ်န့ၣ်, သဝီဖိတဖၣ်ပတံထီၣ်ဝဲလံာ်ပတံထီၣ်ဆူ ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဝီၤရှၢ်ကီၢ်ဆၢၣ်ခိၣ်နၢ်တဖၣ်အအိၣ်လီၤ. ဖဲလၢအီၤကူး ၁၂ သီ, ၂၀၁၇ နံၣ်န့ၣ်, သဝီဖိတဖၣ်ထံၣ်လိာ်အိၣ် ဖှိၣ်ဒီးခိပနံၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ် ဒီးအဝဲသ့ၣ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲဟ်ပျီထီၣ်ဝဲ ပှၤတဝါအတၢ်ခိၣ်ဆၢကွၢ်ခိပနံၣ်အတၢ်တိာ်ကျဲၤဒီး ကတီၢ်ပျီထီၣ်အတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိတဖၣ်ဆူ ခိပနံၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ်အမဲာ်ညါန့ၣ်လီၤ.

ဂံၢ်ခိၣ်ထံးကမျၢၢ်တၢ်ကရၢကရိတဖၣ်အတၢ်ပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ်

ဖဲလၢအီးကထီၣ်ဘၣ် ၁၀သီ, ၂၀၁၇ နံၣ်န့ၣ်, သဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢ အရၣ်သ့ၣ်ခိပနံၣ် န့ၣ်ဘၣ်တၢ်ပျဲလၢက စးထီၣ် သမံသမိးမၤကွၢ်လၢဖဲ ခိၣ်လုကစၢ်လံာ်အယိ, သဝီဖိတဖၣ်ယုၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢ ကညီဂံၢ်ခိၣ်ထံးကမျၢၢ် တၢ်ကရၢကရိတဖၣ် အအိၣ်လီၤ.^{၃၁၂} သဝီဖိတဖၣ်အဲၣ်ဒီးဝဲလၢ ဂံၢ်ခိၣ်ထံးကမျၢၢ်တၢ်ကရၢကရိတဖၣ် ကဟ့ၣ်တၢ်ဆီၣ်သနံးဆူ ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ် ခိၣ်နၢ်တဖၣ်အအိၣ် န်သိးကထုးကွၢ်အတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ပျဲလၢခိပနံၣ်အဖိခိၣ် ဒီးကတြီယာ်ခိပနံၣ်လၢကပတုာ်ကွၢ် တၢ်သမံသ မိးမၤကွၢ်လၢအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်လီၤ.

တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘူးဒးတၢ်ဘါယိၣ်ဖိ

ဖဲလၢဒီးစ့ဘၣ် ၆ သီ, ၂၀၁၇ နံၣ်န့ၣ်, KHRG ပှၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိဟ်ပျီဝဲလၢ သဝီဖိတဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲ တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤခိၣ် သ့ၣ်အသိတခါလၢ ကဒီသဒၢခိၣ်လုကစၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအံၤဘၣ်တၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲအီၤလၢ သီခါဒီး သဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ်ထီၣ်ဝဲ ဘူးဒးအယိၣ်ဖိတဖျၢၣ်ဖဲကစၢ်ဒီးခိၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၃၁၃} ကျဲကူၣ်တရံးအံၤမ့ၢ်ကျဲလၢအဂ့ၢ်လီၤဆီတမံၤ

^{၃၁၀} တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်အံၤ တၢ်ဟံးန့ၣ်အီၤလၢ တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဒီးသဝီသးပှၤဖဲ ဝီၤရှၢ်ကီၢ်ဆၢၣ်, နုပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရှၢ်, ဖဲ လၢဖျၢၤတြုၤအါရံၤ ၂၀၁၈ နံၣ်.

^{၃၁၁} ကွၢ်ဘၣ် Source #81: "Dooplaya Situation Update: Kawkaireik Township and Win Yay Township, November 2016 to January 2017," လၢ KHRG ဘိးဘၣ်ရၢလီၤတၢ်အီၤဖဲ လၢအီၤကူး ၂၀၁၇ နံၣ် တက့ၢ်.

^{၃၁၂} ကွၢ်ဘၣ် Source #82 "Villagers raise concerns regarding proposed stone mining and cement production in Win Yay Township, Dooplaya District," လၢ KHRG ဘိးဘၣ်ရၢလီၤတၢ်အီၤဖဲ လၢယနူးအါရံၤ ၂၀၁၈ နံၣ်တက့ၢ်.

^{၃၁၃} ကွၢ်ဘၣ် Source #82 "Villagers raise concerns regarding proposed stone mining and cement production in Win Yay Township, Dooplaya District," လၢ KHRG ဘိးဘၣ်ရၢလီၤတၢ်အီၤဖဲ လၢယနူးအါရံၤ ၂၀၁၈ နံၣ်တက့ၢ်.

မ့ၢ်လၢသဝီဖိစူးကါဝဲတၢ်ဘျီတၢ်ဘၣ် နီၣ်ကဝဲတၢ်ခါလၢကဒုးသ့ၣ်ညါဝဲ ပယီၤဒီပနံၣ်ပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်လၢတၢ်လီၤအံၤမ့ၢ်ဝဲ တၢ်ဘျီတၢ်ဘၣ်အလီၤဒီး ပှၤတဝၢတၢ်လီၤတၢ်ကျဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်လီၤလၢ KHRG ဟူးဂဲၤဝဲအပူၤ, သဝီဖိလၢကီၢ်ရှၢအဂၤတဖၣ်စ့ၢ်ကီး စူးကါဝဲ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၣ် ခိၣ်သ့ၣ် တမံၤအံၤ ဝဲအဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢ အပှၤတဝၢသ့ၣ်ပှၤတဖၣ် အိၣ်လၢတၢ်ဘၣ်ယိၣ်အပူၤ ခီဖျိတၢ်ကထုးထီၣ်ဝဲ ကံၤလၢကမ့ၢ်ဒီး တၢ်ခူၣ်လၢခူၣ်လုၢ်တၢ်တိၢ်ကျဲၣ်တဖၣ်အယီၤလီၤ. နီၣ် KHRG ပှၤထၢတၢ်ကစီၣ်ဖိတဖၣ်အတၢ်ဟံၣ်ဖျါအသိး, သဝီဖိတဖၣ်န့ၣ်ဝဲလၢ ကျဲၣ်ကူၣ်တရံးအံၤ မ့ၢ်ကျဲၣ်လၢအိၣ်ဒီးအဘျုးအဖိၣ်ဒိၣ်မး မ့ၢ်လၢကျဲၣ်အံၤထီၣ်ဟူးထီၣ်ဂဲၤထီၣ် ပှၤဘူးဒီးဖိလၢအန့ၢ်မိန့ၢ်ကမိၤဒီး ဒီပနံၣ်အခၢၣ်စးတဖၣ်အသ့ၣ်အသး နီၣ်သိးကပတုၣ်ကွံၣ် တၢ်ခူၣ်လၢခူၣ်လုၢ်အတၢ်မၤလၢ ပှၤတဝၢဟီၣ်ခိၣ်လီၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်နိးတၢ်ဘျးဒီးတၢ်လၢအတၢ်တဖၣ်

သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်ဟူးဂဲၤစူးကါဝဲ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၣ်ခိၣ်သ့ၣ်လၢ ကျဲၣ်အဘိဘိဘၣ်ဆၣ် အဝဲသ့ၣ်ထံၣ်ဝဲ လၢအတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိတဖၣ် တၢ်ကနၢ်ဟူၣ်ဘၣ်အီၤအဂီၢ်မ့ၢ်တၢ်လၢအကီၢ်ခဲဝဲန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ကပၢ်ဖျါ ထီၣ်အတၢ်သ့ၣ်တမံၤသးတမုၢ်, အတၢ်ကိၢ်တၢ်ဂီၤတဖၣ်ဆူ လီၤကဝီၤပှၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါဒီးအုၣ်သ့ၣ်ဒီပနံၣ်အအိၣ် န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ကီၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်, အဂ့ၢ်ဒ်အံၤ, အဝဲသ့ၣ်ထံၣ်ဝဲလၢ တၢ်ပတံထီၣ်တၢ်အကျိၤအကျဲၣ်တဖၣ်တအိၣ်လီၤ တၢ်လီၤဆဲးဘၣ်အယီၤန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိထံၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢ တၢ်အိၣ်ဖျါရဲၣ်ရဲၣ်ဖျါဒီး တၢ်ဟံးမူဟံးဒါတအိၣ်ဘၣ်အယီၤ တၢ်အံၤ မ့ၢ်ကဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲအဂၤတမံၤစ့ၢ်ကီးလီၤ.

တၢ်အစၢလၢနူသဝီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၣ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်

သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်ကွဲးပတံထီၣ်လံာ်တၢ်ကအူကစၢအလံာ်ဟံၣ်ဖျါဆူ ခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်ခိၣ်နီၣ်အိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ ဒီးဒီပနံၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ် အိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, အဝဲသ့ၣ်တဒီးန့ၢ်က့ၤတၢ်စးဆၢနီၣ်တမံၤဘၣ်. နီၣ်လဲၣ်ဂ့ၤ, ခီဖျိလၢလီၤကဝီၤတၢ်ဘျီတၢ်ဘၣ်ခိၣ်နီၣ် တဖၣ်အတၢ်ပၣ်ယုၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီး ကညီၣ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးကမျၢၣ်တၢ်ကရၢကရိတဖၣ် အတၢ်တဲန့ၢ်ခဲးတၢ်အယီၤသဝီဖိ တဖၣ်ပလၢၢ်ဘၣ်ဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအစူးကါဝဲတဖၣ် အဘျုးအဖိၣ်အါထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ခီဖျိလၢပှၤတဝၢခိၣ် နီၣ်ဒီး ဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်အတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအယီၤ, သဝီဖိတဖၣ်ပလၢၢ်ဘၣ်ဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်တၢ်ဆိၣ် သနံးဆူ ပှၤမၤတၢ်ဆၢတဲာ်တၢ်တဖၣ်အဖိခိၣ်သ့ၣ်ဒီး မၤဒိၣ်ထီၣ်သ့ၣ်ထီၣ်န့ၢ်သဝီဖိတဖၣ် အကလုာ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်ထဲးဂံၢ်ထဲးဘၣ် ထီၣ်ဒါတၢ်ခူၣ်လၢခူၣ်လုၢ်အတၢ်တိၢ်ကျဲၣ်ထဲလဲၣ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်ခူၣ်လၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၣ်အံၤ တၢ်ဟံၣ်လီၤယၢ်အီၤလၢတၢ်ကဆဲးမၤအီၤန့ၣ်လီၤ.

ပှၤလီၤကဝီၤဖိအတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်တဖၣ်လၢလီၤကဝီၤခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်ပှၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ်အဂီၢ်

– ပှၤလီၤကဝီၤဖိတဖၣ် ကြၢးလၢတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်သကိးတၢ်ဒီးအီၤလၢအဆိ တချုးဝဲတၢ်မၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ် တၢ်ဂၢၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

“ခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်လီၤခၢၣ်သးထံးကီၢ်ခိၣ်နီၣ်မ့ၢ်တဟ့ၣ်အီၤတၢ်ပျဲဘၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ် (ဒီပနံၣ်) ကမၤတၢ်ယီၤထံသမံသမိး ဝဲလုၢ်ကစၢၢ်အဂီၢ်တသ့ဘၣ်. မ့ၢ်လၢခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်ဟ့ၣ်ဒီပနံၣ်တၢ်ပျဲအယီၤ သဝီဖိတဖၣ်ကဘၣ်ဘျီလီၤ.”^{၃၂၂}

^{၃၂၂} တၢ်ဂ့ၢ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ထုးထီၣ်ရၢလီၤအီၤလၢ KHRG ဝဲလါအီၤကူး ၂၀၁၇ နံၣ် လၢအဖျါဝဲ “Dooطلا Situation Update: Kawkaเรik Township and Win Yay Township, November 2016 to January 2017,” န့ၣ်လီၤ.

လာအုရှ်သုဇ်ဒီပနံအဂီၢ်

- တၢ်ဟ့ၣ်ဒီဟ့ၣ်နီၤလိာ်သးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤန့ၣ် မ့ၢ်နီၣ်ဝံၣ်ခံတခါလာ တၢ်အိၣ်ဖျါရဲၣ်ပျီၣ်အဂီၢ်လီၤ. အုရှ်သုဇ် ဒီပနံ ကြးမၤတၢ်တိာ်ကျဲၤလာအိၣ်ဖျါဖျါဖျါဖျါဒီး ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်တဲသကိးဒီး ပှၤလိာ်ကဝီၤဖိလာအသန့ၤ အသးဖဲခိၣ်လုကစၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

“လာတၢ်လုာ်အိၣ်နီၣ်ခိသးသမူအဂီၢ် သဝီဖိအါဒီးအါဂၤဒီးသန့ၤအသးဒီးလုကစၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ.”

တၢ်ဂၢၤကုခိၣ် အမၤညါဒီးအလီၤခံ

တၢ်ဂၢၤကုခိၣ်အမၤညါ

တၢ်ဂၢၤအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒီးန့ၣ်အီၤဖဲ လၢမးရှး ၁၄ သီ, ၂၀၁၈ နံၣ်ဖဲ တီၤကွၢ်ဟီၣ်ကဝီၤ, ထံသဒိၣ်ထၣ်ကရူၢ်, ဘုသိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, မုၢ်တြီၢ် (ဖၣ်ပူၣ်) ကီၢ်ရှၢၣ်, ဖဲကညိကီၢ်မုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂၢၤအံၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်ပဲ ပုၤကမၢၢ် ၁,၅၀၀ ဂၤ လၢအဟံၣ်ဖျါထီၣ် အတၢ်ဘၣ်သးထီၣ်တၢ်တုၤထီၣ်ဟၣ်ကွံၤထံတမၢၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးထီၣ်အံၤကဲထီၣ်အသးဖဲတၢ်မၤပဲဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ်တၢ်ကဟုၤကယၢ်ထံကျိၤထံကွၢ်မုၢ်နံၤအဆၢကတီၢ် လၢအဘၣ်တၢ်ကရၢကရိ မၤအီၤလၢကညိတၢ်ကွၢ်ထွဲကတီၤထံကျိၤထံကွၢ်ဘျးစဲကရၢ (KRW) ဖဲယိၣ်လိၣ်ကျိၤထံကၢၢ်နံၤတၢ်လီၤတတီၤန့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂၢၤ- KHRG)

တၢ်ဂၢၤကုခိၣ်အလီၤခံ

တၢ်ဂၢၤအံၤတၢ်ဒီးန့ၣ်အီၤဖဲ လၢယနူၤအါရံၤ ၁၂သီ, ၂၀၁၆နံၣ် ဖဲတီၤအူၣ်, ထီတထူၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီၤအူၣ်ကီၢ်ရှၢၣ်အပူၤန့ၣ် လီၤ. တၢ်ဂၢၤအံၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်ပဲဒၣ်ပုၤကမၢၢ်အဂၤ ၂၀၀ လၢ အဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးထီၣ် ကိမ္မာမၤအီၤခိပနံၣ် (KMAC) န့ၣ်လီၤ. ကိမ္မာမၤအီၤခိပနံၣ်အံၤဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ကွၢ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်လီၤတၢ်ကျဲ လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်ပဲတၢ်သ့ၣ်သ့ၣ်ပဟံၣ်ကျိး သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ဘၣ်သးထီၣ်အံၤ ဒ်သီးကဒီးန့ၣ်ဘၣ်က့ၤ အဝဲသ့ၣ်အဟီၣ် ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်လီၤတၢ်ကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂၢၤ- KHRG)

ခီဖျိုတၢ်သုပုၤထုလၢမိ တၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အကျိၤအကျဲအိၣ်အါဒီး တၢ်ပၤဆွၢ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သန္တတဖၣ် အဂီၢ်စၢ်ဝဲဒၣ်အမဲာ်ညါ တၢ်ပၤဆွၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သန္တတဖၣ် ဒီကထၢလိာ်အသးအါအယီၤ ထံဖိကီၢ်ဖိလၢ ကီၢ်ပယီၤပူၤတဖၣ် လီၤဆီဒၣ်တၢ် ကလုာ်ခွၢ်မိအိၣ်ဆိးလၢ ထံဆၢကီၢ်ဆၢဟီၣ်ကပီၤတဖၣ် အတၢ်အိၣ်သးလၢ ကဘၣ်ကွၢ်ဆၢမဲာ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၢ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဟံးဆူၣ်ထီၣ်အသးသုဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ ထံလီၢ်ကီၢ်ပူၤ လီၢ်ကပီၤထံဖိကီၢ်ဖိ (၇၀) မျး ကယၤ အတၢ်အိၣ်မုၢ်န့ၣ်ဒီးသန္တထီၣ်အသးလၢ ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်န့ၣ်လီၤ လၢတၢ်အန့ၣ်အယီၤ တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်န့ၢ် မ့ၢ်တၢ်မၤပျံၤမၤဖုၤပူၤလီၢ်ကပီၤ ဖိဒီတဖၣ်အတၢ်ဖိတၢ်မၤလၢ တၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသုအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ

လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံးထံးဟီၣ်ကပီၤဒီတဘျီညါအပူၤ ခိၣ်ခိၣ်ဒုသဝီပူၤတဖၣ်တဖၣ် ဘၣ်ဂုၢ်ကျဲးစးဂဲၤ လိာ်ဒီးဝဲလၢ ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်ပူၤဂီၢ်ဝီတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ် ခီဖျိုကတိၤဟူးဂဲၤထီၣ်ဒါတၢ် ဂဲၤလိာ်ကွၢ်ဆၢမဲာ်တၢ် ဂဲၤလိာ်ထီၣ်လိာ်အိၣ်သကိးဒီး နီၢ်တကယၤခီပန့ၣ် ဒီးထံကီၢ်ပဒိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ အါဒၣ်တက့ၢ် တၢ်ကွၢ် ကပံာ်ဝဲ သဝီဖိတဖၣ်အတၢ်ထံၣ်တၢ်ပာ်သးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ ခီဖျိုတၢ်ကတိၤဟူးပျီထီၣ် သဝီဖိလၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဟံးဆူၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်အကလုာ်အယီၤ ကညီၣ်ဂီၢ်ခွဲးယၢ်အဂီၢ် မ့ၢ်လၢဒီးဆီၣ်သုထီၣ် ပူၤလၢအကကွဲးဒုးအိၣ်ထီၣ် သန္တတဖၣ်ဒီး နီၢ်တကယၤခီပန့ၣ်တဖၣ် ဝဲန့ၣ်လီၤမၤ တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ် တၢ်တိာ်ကျဲးဖိကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံးထံးအပူၤတဘျီလၢလၢန့ၢ် ကဘၣ်ဟ့ၣ်အါထီၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒီးသုကွၢ်ကျဲးသန္တတဖၣ် လၢပူၤအါကယၢ်ယုာ်ယုာ် ဂီၢ်သုန့ၣ် လီၤ

၂၀၁၅ နံၣ် တၢ်ဆဲးလီၤမုၢ်ကျၢ်ဆူ ထံကီၢ်ဒီဘၣ်တၢ်ပတုာ်တၢ်ခးလံာ်တၢ်အၢၣ်လီၤအပူၤန့ၢ်ကျဲးအိးထီၣ်အသး လၢတၢ်ကဘျုးလီၤကျိၣ်စုဒိၣ်ခိၣ်မ့ၢ်ဖိ ဖဲကီၢ်ပယီၤအပူၤအံၤန့ၣ်လီၤ တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်ဖိတၢ်မၤ ဒ်အမ့ၢ် တၢ်သုၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲး တၢ်သုၣ်တၢ်ဖးမုၢ်ကျိၣ်ဝဲကွၢ်တၢ်တိာ်ကျဲး ထံတမၢ်လီၤသဟီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲးဒီး တၢ်ထုးထီၣ်ဟီၣ်လၢတၢ်အိၣ်ယၢ်တဖၣ်အါထီၣ်ဝဲကွၢ်ကျိၣ် လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံးထံးပူၤန့ၣ်လီၤ တၢ်အံၤဒုးအိၣ် ထီၣ်ဝဲတၢ်ဟံးဆူၣ်န့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် လီၤဆီဒၣ်တၢ် ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢတၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အိၣ်တဖၣ်န့ၢ် မ့ၢ်လီၢ်ကပီၤပူၤထုလၢမိသုတၢ်ဝဲဒီး ပၤဘၣ်တၢ်ဝဲတဖၣ် န့ၣ်လီၤ

“စုလၢအဝဲသုၣ်ဟ့ၣ်ပူၤတဖၣ်န့ၢ် ပကွၢ်ထွဲလီၤပသးသုထံခဲလၢဖိလီၤ ဘၣ်ဆုၣ် အဝဲသုၣ်မ့ၢ်ဒီးန့ၢ်စုလၢ ကစၢ်ဝဲအံၤန့ၢ် အဝဲသုၣ်ကွၢ်ထွဲလီၤအသးလၢအန့ၢ် (၁၀၀) အတီၢ်ပူၤသုလီၤ...တၢ်လၢယအဲၣ်ဒီးတဲအဲၣ်ပညီၣ်န့ၢ် စုလၢအဝဲသုၣ်ဟ့ၣ်ပူၤတဖၣ်န့ၢ်ပကီၢ်တမ့ၢ်တၢ်နီၢ်မံာ်ဘၣ်. စုအိၣ်လိးလၢအဝဲသုၣ်ဟ့ၣ်ပူၤတဖၣ် န့ၢ် ပကွၢ်ထွဲလီၤပတၢ်အိၣ်မုၢ်တသုဘၣ်. အဝဲသုၣ်မ့ၢ်ဟ့ၣ်ယၢ် (၁၀၀၀၀၀၀) ဒုၣ်လံာ်ယတဆီလဲဒီးကစၢ်တဖျၢၣ် အံၤတကဲဘၣ်. စု (၁၀၀၀၀၀၀) ကွဲးန့ၢ် ကွၢ်ထွဲပတၢ်အိၣ်မုၢ်လၢ အန့ၢ်(၁၀၀)အဂီၢ်တသုဘၣ်. ပူၤအါကတုာ်လိာ်ဝဲသုခါဒု ယတသုညါဘၣ်. ဘၣ်ဆုၣ်ယတအဲၣ်ဒီးဆါကစၢ်တဖျၢၣ်အံၤဘၣ်.”

အူခမ— (ခွါ ၅၈ နံၣ်) ပခွံၢ်ကျိၣ်ကရူၢ် ဒုသထွၣ်ကီၢ်ဆၣ်

ဒုသထွၣ်ကီၢ်ရူၢ်တလၢကီၢ်စဲၣ်ကလံးဖိး (တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်ဖဲ လါမုၤ ၂၀၁၅ နံၣ်)

ကညီၣ်ဂီၢ်ခွဲးယၢ်ကရူၢ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အံၤဖဲ ၁၉၉၂ နံၣ်န့ၣ်လီၤ တၢ်ကရူၢ်ကရိအံၤမၤနီၣ်မၤယၢ် ဒုသဝီဖိဒီးကမျၢၢ် လၢအိၣ်သုၣ်လီၤအသးလၢခိၣ် ဂုၢ်ဒီး ဒုသဝီတဖၣ်အပူၤဖဲကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံးထံး ခီဖျိုအဝဲသုၣ်အတၢ်အုၣ်သးလီၤလီၤ လၢအပုၤယုာ်ဒီးတၢ်အုၣ်ကီၢ် ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဂီၢ်တၢ်မၤနီၣ်တဖၣ်ဒီး တၢ်အုၣ်ကီၢ်အပနီၣ် အဂုၤအကတဖၣ်န့ၣ်လီၤ ကညီၣ်ဂီၢ်ခွဲးယၢ်ကရူၢ်အံၤ ဟူးဂဲၤဒ်ကရူၢ်သဘျုတဖၣ်အသိးဒီး တဘျုးစံးထံၣ်ဂီၢ်ကီၢ်သဲးတၢ်ကရူၢ်ကရိဒီး တၢ်ကရူၢ်ကရိအဂုၤအကတဖၣ် ဘၣ်န့ၣ်လီၤ တၢ်ကရူၢ်ကရိအတၢ်ဖိတၢ်မၤတဖၣ် တၢ်ထံၣ်ဘၣ်အံၤဖဲပုၤယံၤသန့ www.khrgh.org မ့ၢ်တမ့ၢ် လံာ်တၢ်ဟံးပျီ လၢတၢ်စဲၣ်ကျဲးထုးထီၣ်ရုၤလီၤအံၤတဖၣ် တၢ်ကွဲးလံာ်ဆူ khrgh@khrgh.org ဒီးယုၤန့ၢ်အံၤသုစုၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ